35/309:1

A MAGYAR
BÜNTETŐJOG
KÉZIKÖNYVE.

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

EGYETEMI NY. R. TANÁR, A M. T. AKADÉMIA LEVELEZŐ-TAGJA,
A MAGYAR JOGÁSZEGYLET ALELNÖKE.

HARMADIK BŐVITETT KIADÁS.

ELSŐ KÖTET.

BEVEZETŐ RÉSZ ÉS ÁLTALÁNOS TANOK.

KÉPVISELŐHÁZ KÖNYVTÁRA 1905 16699

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1905.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A beszámítás annál súlyosabb:

Minél több gonoszság látszik ki a törvényszegőnek cselekvéséből.
Minél alacsonyabbak voltak indító okai.
Minél több akadályt kellett legyőznie, hogy tettét elkövethesse.
Minél több készületeket tett, s minél gondosabban kereste arra az alkalmat.
Minél több álnoksággal vagy vakmerőséggel követte el a törvényszegést.
Minél szorosabb és szentebb kötelességet sértett meg.
Minél közelebbi viszonyban állott a megsértettel.
Minél erősebb és hatalmasabb volt a törvényszegő.
Minél gyengébb, tehetetlenebb és szegényebb a sértett fél.
Minél inkább megcsalta törvényszegése által másnak bizodalmát.
Minél inkább beláthatta míveltségénél fogva tettének rosszaságát.
Minél nagyobb a törvényszegőnek bűnbeni megrögzöttsége.
Minél nagyobb volt az okozott kár.
Minél veszélyesebb volt a törvényszegés egyesekre és a közbátorságra nézve.
Minél inkább olyan volt a tett, hogy azt elhárítani vagy kinyomozni nehéz.
Minél nagyobb volt az elkövetés alatti és utáni kegyetlenség.
Minél botránkoztatóbb volt a törvényszegés.

Enyhíti ellenben a beszámítást:

Ha a törvényszegő más által csábíttatott el.
Ha a sértett fél által különösen ingereltetett.
Ha a törvényszegés olyan által parancsoltatott, kinek engedelmességgel tartozik.
Ha midőn egyenesen tőle függött, kisebb haszonnal is megelégedett.
Ha bűntársait nagyobb bűn elkövetésétől visszatartani igyekezett.
Ha mielőtt bűntette fölfedeztetett, azt maga önként följelenti.
Ha az okozott kárt, mielőtt a büntető eljárás megindíttatott, teljesen megtéríti.

(Az 1843-iki javaslat 82. és 83. §-aiból.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ELŐSZÓ

AZ ELSŐ KIADÁS ELSŐ KÖTETÉHEZ.

Szerző a büntetőjogi formalismust iparkodik háttérbe szorítani. Nem csak a fogalmakat, hanem magát a dolgot is szemügyre veszi. A fogalmi kultus helyébe a reális viszonyok kultusát helyezi.

Leginkább igényel indokolást: miért nem tartja meg szerző az anyag beosztásában a szokásos tankönyvszerű sorrendet. Az olvasó hozzá van szokva, hogy a büntetőjogi író túlteszi magát a törvény beosztásán s igazán tudományosnak csak az ily tárgyalási módszert szokás tekinteni.

Bármily könnyű lett volna alapul venni valamely német tan- vagy kézikönyv beosztását, e sorok irója nem tudta magát elhatározni a *BTK.* sorrendjének elhagyására.

A logikai összefoglalás, vagy — mint leginkább nevezik — rendszeres tárgyalás, helyén lehet egy oly büntetőjogban, mely közvetlenül nem támaszkodik érvényben levő kodexre, hanem szabadon építi fel magát és csak anyagul használja a positiv törvényeket.

Helyén lehetett különösen Németországban addig, míg nem volt érvényben birodalmi büntető-kodex. A tanárok nem az illető állam partikuláris törvénykönyvét tanították, mert ez iránt az egész Németországból összesereglett deákság nem igen érdeklődött, hanem előadtak egy képzeleti büntetőjogot, mely mint tudomány irányadó volt, de mint positiv jog sehol sem érvényesült.

Ma nekünk nem szabad ugyanolyan madártávlatból tekinteni a magyar büntető-törvénykönyvet, mint a hogy tekintették a német büntetőjogi írók, de különösen a történeti iskola hívei, a partikularismus törvénykönyveit.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A tételes jogból kell kiindulnunk, annak talaján megmaradnunk. Mindazon tanokat, melyek a büntetőjogot dominálják, ezen jogból kell lehetőleg kifejtenünk, vagy legalább ennek tételeihez kapcsolnunk. Oda kell hatni, hogy az elmélet és gyakorlat közt ne támadjon nálunk is olyan ellentét, mint támadt Németországban.

A két szempont egyenlő figyelembe vétele — azt hiszszük — nem kivihetetlen vállalkozás.

És ha a jelen könyv elrendezésében a bűncselekményről szóló tan kiépítése nem tud még kellőleg érvényesülni, szolgáljon mentségül, hogy egy ilyen, az eddigitől eltérő szempontból felfogott kidolgozás nem létesülhet egyszerre. Ha kiindulási pontunk helyes, a további kifejtés sikerén nem kételkedünk.

Egyébiránt maga a rendszeres tárgyalás sem tudott még máig megállapodásra jutni az anyag mikénti beosztásában. Nincs tarkább valami, mint a különböző német tan- és kézikönyvek, ha azokat egymással összevetjük. Mindegyik másképp osztja be az anyagot. A törvény tételei annyira szét vannak hányva, és mindegyikben másképp széthányva, hogy az eligazodás is nehéz.

A midőn tehát minden író mást követ, nem indokolatlan a *törvény* rendszerét venni alapul. Ez legalább gyakorlati is. És e mellett az európai kodexek valamennyijében ugyanaz.

Csak egy pontban egyeznek meg tan- és kézikönyvek egymás közt: előbb tárgyalják a bűncselekményről és azután a büntetésekről szóló tant. Ebben pedig határozottan helyesebb: a mit a törvények tesznek, hogy megmondják előbb, mily eszközök felett rendelkezik a büntetőjog és csak azután tárgyalják a bűncselekményeket. Így a bűncselekmények tana egy kimunkált és kellően elhatárolt területen helyezkedik el.

És itt utalnunk kell a büntetésekről szóló tan hátrahelyezésének azon igen sajnálatos következményére, hogy a németek ezt a részt teljesen elhanyagolják úgy a könyvekben, mint a kathedrákon. A büntetőjogi sanctio kérdését, mely egyrészt az államrend, másrészt a személyes szabadság alap-problemáját képezi, úgyszólván semmibe sem veszik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A törvény szövegének a könyvbe illesztése álláspontunkból következik. A törvényszöveg ellenőrzi, vajjon a megelőző elméleti deductio positiv jellegű-e; s egyszersmind próbaköve a törvényelemzés és a birálat komolyságának. Didaktikai szempontból is fontos, hogy a tanuló egy-egy kérdés elméleti kifejtésének áttanulmányozása után a törvény megfelelő határozmányát is olvassa. Ha a tanuló csak akkor kezdi magát beleélni a törvény szellemébe és mechanismusába, midőn a tankönyvet félreteszi, ez késő.

A törvény szövegét pedig azért helyeztük az elméleti kifejtés *után,* mivel a két tényezőt oly módon kivántuk egymással viszonyba hozni, hogy egyik se veszítsen hatályosságából. Ha a törvényt előre bocsátottuk volna, ez a maga szorosan körülirt határvonalaival itt-ott feszélyezné a kifejtés szabad menetét. Mi a positiv tárgyalási módszer jogosultságát teljesen elismerjük, de ahhoz nem tudnánk járulni, hogy törvény-exegesissé legyen.

Az általános tanokból áthelyeztük a bevezető részbe azon fejezeteket, melyek a kodex egészére, bizonyos tekintetben szerkezetére és általános jellegére vonatkoznak; ilyenek egyrészt a hármas felosztás, a minimum és a középmérték kérdéséről, másrészt a subjectivismus és objectivismusról, az önbiráskodásról és a cselekmény és mulasztásról szóló fejezetek.

Hogy az 1843-iki javaslatra nagy súlyt helyezünk, az nem szorul igazolásra.

Budapest, 1895 márczius.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ELŐSZÓ

AZ ELSŐ KIADÁS MÁSODIK KÖTETÉHEZ.

Az első kötet előszavában mondottak fonalán vissza kell térnem e munka tárgyalási rendszerére.

Midőn a birósági határozatokat s a bel- és külföldi törvényeket és javaslatokat, melyek más könyvekben a vonal alá kerülnek, beléillesztettem a szövegbe, ezzel az volt czélom, hogy a tanuló és egyáltalán a könyv olvasója a kifejtett tantételen kívül annak forrásait is szeme elé állítsa s a problemáról önálló véleményt alkosson magának. Az olvasót nem rávenni akarom valamely véleményre, hanem meg akarom őt győzni.

Ily körülmények közt talán megbocsátja a szakközönség, hogy a szöveg első tekintetre itt-ott a szaggatottság benyomását teszi.

S ha valaki előtt a forrás-anyagnak előtérbe helyezése oly munkánál, mely tankönyv is akar lenni, helytelennek látszanék: annak azt válaszolnám, hogy bár a gyengébb tanuló ezekre a részletekre nem fog nagyobb figyelmet fordítani, de a kiválóbbak, különösen a szeminarium tagjai, a mint én őket ismerem, bizonyára tanulmányozni fogják a könyvet minden részeiben.

Budapest, 1896 szeptember.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

KÉPVISELŐHÁZI KÖNYVTÁR

ELŐSZÓ

A MÁSODIK KIADÁSHOZ.

A kriminál-politikai kérdések tárgyalása tekintetében az új kiadásban egy lépéssel előbbre mentem. Ezt úgy értem, hogy a dogmatika és a kriminál-politika közti összeolvadási processus most még jobban kifejezésre van jutattva, mint az első kiadásban történt.

Bizonyos, hogy a dogmatikusok e könyvet nagyon is legislatorius és jogpolitikai szelleműnek, a kriminologusok nagyon is dogmatikusnak fogják mondani. De ha sikerült a különböző elemeket egyensúlyba hoznom és — a közvetítő eklekticismus határán túlmenve — szerves egészszé alakítanom, úgy igen érezhető szükségnek feleltem meg.

Az új kiadás egyébként megtartotta az előbbinek rendszerét. A miben változott, az leginkább kibővítés számba megy.

Az első kötet tetemesen megnőtt, mivel némely általános jellegű kérdést, mely az előbbi kiadásban csak érintve volt, jobban ki kellett dolgozni. Ily kibővítés leginkább az ú. n. rendszeri kérdéseknél történt. Ezen kívül kiegészítést nyertek az elméleti alapokról és a büntetések tanáról szóló fejezetek s némi részben az első kötet egyéb materiái is. A bűnvádi eljárás megindításának kizárásáról szóló fejezetet teljesen újra dolgoztam ki, mivel az az első kiadásban nagyon mostoha bánásmódban részesült.

Pótlást igényeltek azok a részek is, melyek kapcsolatban vannak a bűnvádi eljárással. Ezeknél természetesen az új törvényt vettem mindenütt alapul. Az anyagi és alaki jog közti szoros kapcsolatot már az első kiadás is jobban figyelembe vette. mint szokásos. A büntetőjog közjogi jellegének feltüntetése végett mutatkozott ez tanácsosnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A Curia ujabb gyakorlatával és az ujabb irodalommal kiegészítettem mind a két kötetet. A pótlásokból kivehető, hogy jelenleg mily irányban fejlődik nálunk a gyakorlat és az elmélet. Kitünnek ugyan az ingadozások is, de mégis az mutatkozik egészben véve, hogy a *consolidátio* munkája az, mely a magyar büntetőjog terén folyamatban van.

Az 1843-iki javaslat mellett most már az 1792-iki javaslat határozmányait is figyelembe vettem. Ha a jelek nem csalnak, ez a javaslat rövid idő mulva úgy a bel- mint a külföldön még inkább meg fogja hóditani a közérdeklődést, mint annak idején az 1843-iki javaslat tette.

A *BTK.* szövegét most sem véltem nélkülözhetni a kézikönyvből. Megerősített ebbeli álláspontomban az, hogy *Werner Rezső* kolozsvári egyetemi tanár, a magyar dogmatikai iskolának egyik oszlopos tagja, legujabban kibocsátott kézikönyve végére szintén odaigtatja a *BTK.* szövegét;* Németországban pedig *Frank*, a hallei egyetemen Liszt utódja, kommentárt irt hallgatói számára.** Mindakét könyv mutatja, hogy hódit az a felfogás, miszerint közelebb kell hozni a büntetőjog művelését és az egyetemi előadásokat a törvénybeli positiv alapokhoz; oly messzire azonban, mint Frank, nem mennék.

A kritikát az új kiadásban sem mellőzhettem, mivel a kritika képezi a továbbfejlődés előfeltételét. A fejlesztés eszméjétől pedig elzárkózni nem tartom sem a kézikönyv, sem a kathedra feladataival összeegyeztethetőnek. E tekintetben homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalok el a fentnevezett kolozsvári tanár úrral.

Budapest, 1900 január.

* A Magyar Büntetőjog Kézikönyve. 1898.

** Lipcse, 1897.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ELŐSZÓ

A HARMADIK KIADÁSHOZ.

A jelen kiadás számos részletes kiegészítést hoz; egy-két fejezet teljesen új.

Az időközben fejlődött birósági gyakorlatot beleszőttem.

Az ujabb irodalom természetesen szintén figyelembe vételt talált.

Budapest, 1905 február.

F. L.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

RÖVIDÍTÉSEK.

BJT. = Büntető Jog Tára.
M. I—gy. = Magyar Igazságügy.
Jogt. Közl. = Jogtudományi Közlöny.
Ü—k L—a. = Ügyvédek Lapja.
Jog.
Jogállam.
T. Cs. = Törvényszéki Csarnok.
J. Sz. = Jogi Szemle.
Dtár. = Döntvénytár.
BDtár = Büntetőjogi Döntvénytár
BTK. = Büntető-törvénykönyv.
KBTK. = Büntető-törvénykönyv a kihágásokról.
BP. = Bűnvádi Perrendtartás.
TÜH. = Teljes-ülési határozat.
M. I. = Miniszteri Indokok.
Pauler
Horovitz
Kautz
Werner
Finkey
Angyal
Liszt
Merkel = Tankönyv.
Mayer
Berner
Garraud *
Prins
Finger
Janka
Lammasch
Schnierer
Illés
Olshausen = Kommentár.
Frank
Wlassics: A részesség tana.
Szántó: Nemzetközi Magánjog.
Fayer: Büntetési Rendszerünk Reformja = *BRR.* I., II., III.
« Tanulmányok a büntetőjog köréből = *Tanulmányok.*
« Bűnügyi Esetek seminăriumi használatra = *Bűnügyi Esetek.*
« A Magyar Büntető Perrendtartás Vezérfonala = *Vezérfonal.*
Löw Tóbiás: A magyar *BTK.* Anyaggyűjteménye = *Anyaggyűjtemény.*
Fayer: Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok Anyaggyűjteménye = 1843. *Anyaggyűjtemény.*
Németh Péter: Magyar Anyagi Büntetőjog = Németh.
Novella-javaslat alatt a Schedius-féle 1892-iki javaslatot értjük.

—

A hol a szerző mellett csak számot idézünk, ott ez a szerző illető munkájának a lapszámát jelenti. A Döntvénytárból *sorszám* szerint idézünk. A többi gyűjteményből lapszám szerint.

* A hol Garraud hozzáadás nélkül van idézve, ott a *Traité*-t értjük; a hol a *Précis*-t idézzük, ez ki van téve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TARTALOMMUTATÓ.

BEVEZETŐ RÉSZ.

ELMÉLETI ALAPOK.

I. FEJEZET.

Lap
A büntetőjog és a rokon tudományok ... 3

II. FEJEZET.

Az uj irányok ... 4

III. FEJEZET.

A büntetőjogi elméletek ... 18

TÖRTÉNETI VÁZLAT.

IV. FEJEZET.

Francziaország ... 25

V. FEJEZET.

Olaszország ... 30

VI. FEJEZET.

Németország ... 32

VII. FEJEZET.

Schweiz ... 40

VIII. FEJEZET.

Norvégia ... 41

IX. FEJEZET.

Magyarország ... 42
Az 1792-iki javaslat ... 45

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Lap

Az 1827-iki javaslat ... 48
Az 1843-iki javaslat ... 54
A javaslat tárgyalása ... 59
Levétele a napirendről ... 60

X. FEJEZET.

A magyar büntetőjog irodalma ... 82
A) Kommentárok és tankönyvek ... 83
B) Monografiák ... 84
C) Egyéb dolgozatok ... 85
D) A magyar büntető-törvénykönyv a külföldön ... 89

RENDSZERI KÉRDÉSEK.

XI. FEJEZET.

Magánjog, közjog, büntetőjog, bűnvádi eljárás ... 91
A) Az egyes szakok közti viszony általában ... 91
B) Idegen fogalommeghatározások a büntetőjogban ... 92
C) Önsegély. — Önbiráskodás ... 99
D) Kártérítés ... 103

XII. FEJEZET.

Subjectivismus és objectivismus. — Causalitas ... 106

XIII. FEJEZET.

Az individualisatio ... 112

XIV. FEJEZET.

Cselekmény és mulasztás ... 116

XV. FEJEZET.

A hármas felosztás ... 120

XVI. FEJEZET.

A BTK. minimumai és a középmérték ... 126

ÁLTALÁNOS TANOK.

TÖRVÉNYMAGYARÁZAT. — TÖRVÉNYEK ÖSSZEÜTKÖZÉSE.

XVII. FEJEZET.

Jogforrás. — Analogia. — Anyaggyűjtemény ... 133

XVIII. FEJEZET.

A törvények időbeli összeütközése. — Visszaható erő ... 138

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XIX. FEJEZET.

Lap
Időszámítás. — Pénzszámítás ... 141

XX. FEJEZET.

A BTK. hatálya terület és személyek tekintetében. — Törvények összeütközése a területben ... 142

XXI. FEJEZET.

A kiadatás. — A külföldi itélet végrehajtásának kizárása ... 152

XXII. FEJEZET.

Mentelmi jog ... 155

A BÜNTETÉSEK TANA.

XXIII. FEJEZET.

A büntetésekről általában ... 157

XXIV. FEJEZET.

A halálbüntetés ... 159
A halálbüntetés végrehajtása ... 166

XXV. FEJEZET.

Maximum és minimum. — A pénzbüntetés hovafordítása ... 170

XXVI. FEJEZET.

A szabadságbüntetési rendszerek. — Büntetési nemek ... 174
A) A fegyház ... 175
B) Az államfogház ... 178
C) A börtönbüntetés ... 179
D) A fogházbüntetés. — Az elzárás ... 180

XXVII. FEJEZET.

A javító intézetek ... 182

XXVIII. FEJEZET.

A felügyelő bizottság ... 188

XXIX. FEJEZET.

A közvetítő intézet ... 189

XXX. FEJEZET.

A feltételes szabadságra bocsátás ... 191

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXXI. FEJEZET.

Lap

Patronage. — Börtönügyi főigazgatóság. — Magyar Jogászegylet. — Gyermekvédő egyesületek ... 203

XXXII. FEJEZET.

A feltételes elitélés. — Megkövetés ... 207

XXXIII. FEJEZET.

Az erkölcsi büntetések hatása a büntetési rendszerre ... 212

XXXIV. FEJEZET.

Átmeneti intézkedés a szabadságvesztés-büntetések végrehajtására. — A büntetés végrehajtási utasítások ... 213

XXXV. FEJEZET.

A pénzbüntetés ... 215

XXXVI. FEJEZET.

Hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztése ... 221

XXXVII. FEJEZET.

Egyéb mellékbüntetések ... 229
A) Foglalkozástól való eltiltás. — Viselt hivatal elvesztése ... 229
B) Elkobzás és megsemmisítés. ... 230
C) Kiutasítás. — Rendőri felügyelet ... 232

KISÉRLET.

XXXVIII. FEJEZET.

Áttekintés. — Előkészület ... 234
Előkészületi cselekmények ... 235

XXXIX. FEJEZET.

A kisérlet ... 238

XL. FEJEZET.

A kisérlet büntetése ... 246

XLI. FEJEZET.

A büntetés elengedése ... 249
A) Visszalépés a kisérlettől ... 249
B) Az eredmény elhárítása a befejezett kisérlet esetében ... 252
C) Az eredmény elhárítása a bűncselekmény befejezése esetében ... 254
D) A minősített kisérlet ... 257

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A RÉSZESSÉG.

XLII. FEJEZET.

Lap

Áttekintés ... 260

XLIII. FEJEZET.

A felbujtás ... 262
A) Szándék. — Határozott cselekményre kell irányulnia ... 264
B) A felbujtás eszközei ... 264
C) Együttes és successiv felbujtás. — Alias facturus ... 266
D) Sikertelen felbujtás. — A felelősség önállósítása ... 267
E) A felelősség kezdő pontja. — A tettes visszalépése. — Felelősség a tettes eszközeiért ... 269
F) A felbujtó visszalépése ... 270
G) Kisérletre felbujtás. — Agent provocateur ... 271
H) Kihágásra felbujtás ... 272
I) Ongyilkosságra való reábirás. — Amerikai párbaj ... 272
K) Az 1843-iki javaslat ... 275

XLIV. FEJEZET.

A bűnsegéd ... 277
A) Physikai és psychikai segéd. — Segítés kisérlete ... 277
B) Segítésre felbujtás. — Bűnpártolás megigérése ... 281
C) A segítési szándék ... 282
D) Fősegéd ... 283
E) Kasuistika ... 284
F) Az 1843-iki javaslat ... 285

XLV. FEJEZET.

Tettestársak ... 287

XLVI. FEJEZET.

A tettestársak és a felbujtó büntetése. — A segéd büntetése. — Excessus mandati ... 291

XLVII. FEJEZET.

Személyes tulajdonságok és körülmények ... 293

A SZÁNDÉK ÉS A GONDATLANSÁG.

XLVIII. FEJEZET.

Szándék. — Czélzat ... 299
A) A jogellenesség tudata ... 302
B) A szándék fajai ... 304
C) Reformeszmék a præmeditatio körül ... 305

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XLIX. FEJEZET.

Lap
Gondatlanság. — Gondatlanság és szándék találkozása ... 307
Iparszerű culpa ... 309

L. FEJEZET.

A szándék és a gondatlanság a magyar BTK.-ben ... 311

LI. FEJEZET.

A tévedés. — Aberratio ictus. — Error in objecto ... 313

LII. FEJEZET.

Régi jog. — Az 1792-iki és az 1843-iki javaslatok ... 315

A BESZÁMÍTÁST KIZÁRÓ VAGY ENYHÍTŐ OKOK.

LIII. FEJEZET.

Bevezetés ... ~~319~~ 318

LIV. FEJEZET.

Öntudatlan állapot. — Az elmetehetség megzavarása ... 319

LV. FEJEZET.

Kényszerítés. — Fenyegetés. — Erőszak. — Hozzátartozók ... 328

LVI. FEJEZET.

Jogos védelem ... 332
A) A jogos védelem feltételei ... 333
B) A jogos védelem tárgyai ... 338
C) A jogos védelem határai ... 341
D) Hármas Könyv. — Az 1843-iki javaslat ... 342

LVII. FEJEZET.

A végszükség ... 345
A) Általában ... 345
B) A végszükség területköre ... 346
C) A BTK. különös részének analog határozmányai ... 349

LVIII. FEJEZET.

Ignorantia juris. — Ignorantia facti ... 352

LIX. FEJEZET.

Fiatal kor és siketnémaság ... 355
A) Az első korhatár ... 355
B) A második korhatár ... 356
C) A redukált büntetési skála ... 357

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Lap
D) A harmadik korhatár. — De lege ferenda ... 359
E) A fiatalkoruak elkülönítése ... 362
F) A húsz éves korhatár ... 363
G) Siketnémák ... 364

LX. FEJEZET.

Súlyosító és enyhítő körülmények ... 365
A) Általában ... 365
B) A Curia gyakorlata ... 368
C) A degradatio technikája ... 370
D) Statisztikai adatok ... 370
E) Aggkor esetében a fegyház helyett börtön ... 371

LXI. FEJEZET.

A vizsgálati fogság beszámítása ... 372
A) De lege lata ... 372
B) De lege ferenda. — A kötelező beszámítás ... 376

A BŰNHALMAZAT ÉS VISSZAESÉS.

LXII. FEJEZET.

Halmazati felosztások ... 379
A) Anyagi halmazat. — Többség ... 379
B) Alaki halmazat. — Törvényhalmazat ... 380
C) Egység. — Jogi egység ... 382
D) Anyagi és alaki halmazat a magyar BTK.-ben ... 384

LXIII. FEJEZET.

Az anyagi halmazat büntetése ... 385
A) A kumulatio ... 385
B) Az absorptio ... 386
C) A súlyosítás rendszere ... 387
D) A súlyosítás keresztülvitele a magyar BTK.-ben ... 388

LXIV. FEJEZET.

A Curia gyakorlata. — Mérsékelt cumulatio ... 392

LXV. FEJEZET.

A halálbüntetés és az életfogytig tartó fegyház nem lehet halmazati büntetés ... 399

LXVI. FEJEZET.

A büntetés egységesítése ... 401

LXVII. FEJEZET.

Pénzbüntetés és halmazat. — Mellékbüntetések és halmazat ... 403

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

LXVIII. FEJEZET.

Lap

A pót-itélet. — Pót-itélet a letartóztatási intézetben elkövetett cselekményekre nézve ... 406

LXIX. FEJEZET.

A visszaesés ... 410

A BŰNVÁDI ELJÁRÁS MEGINDÍTÁSÁT ÉS A BÜNTETÉS VÉGREHAJTÁSÁT KIZÁRÓ OKOK.

LXX. FEJEZET.

Áttekintés. — A bűntettes halála. — A királyi kegyelem ... 413

LXXI. FEJEZET.

Az elévülés ... 415
A) Általában ... 415
B) A bűnvádi eljárás elévülése ... 417
C) A bűnvádi eljárás elévülésének kezdete ... 419
D) A bűnvádi eljárás elévülésének félbeszakítása ... 420
E) Az elévülés nyugvása ... 422

LXXII. FEJEZET.

A sértett fél indítványa ... 423
A) Általában ... 423
B) Az indítványi határidő ... 425
C) Ki az indítványra jogosított? ... 426
D) A sértett fél fogalmának körülírása ... 429
E) Az indítvány önállósága. — Az indítvány egysége ... 430
F) Az indítvány visszavonása ... 431
G) Visszavonhatlanság. — Utólagos házasság mentesítő hatálya ... 432

LXXIII. FEJEZET.

A büntetés végrehajtásának kizárása az elitélt halála, kegyelem és elévülés esetében ... 435

FÜGGELÉK AZ ÁLTALÁNOS RÉSZHEZ.

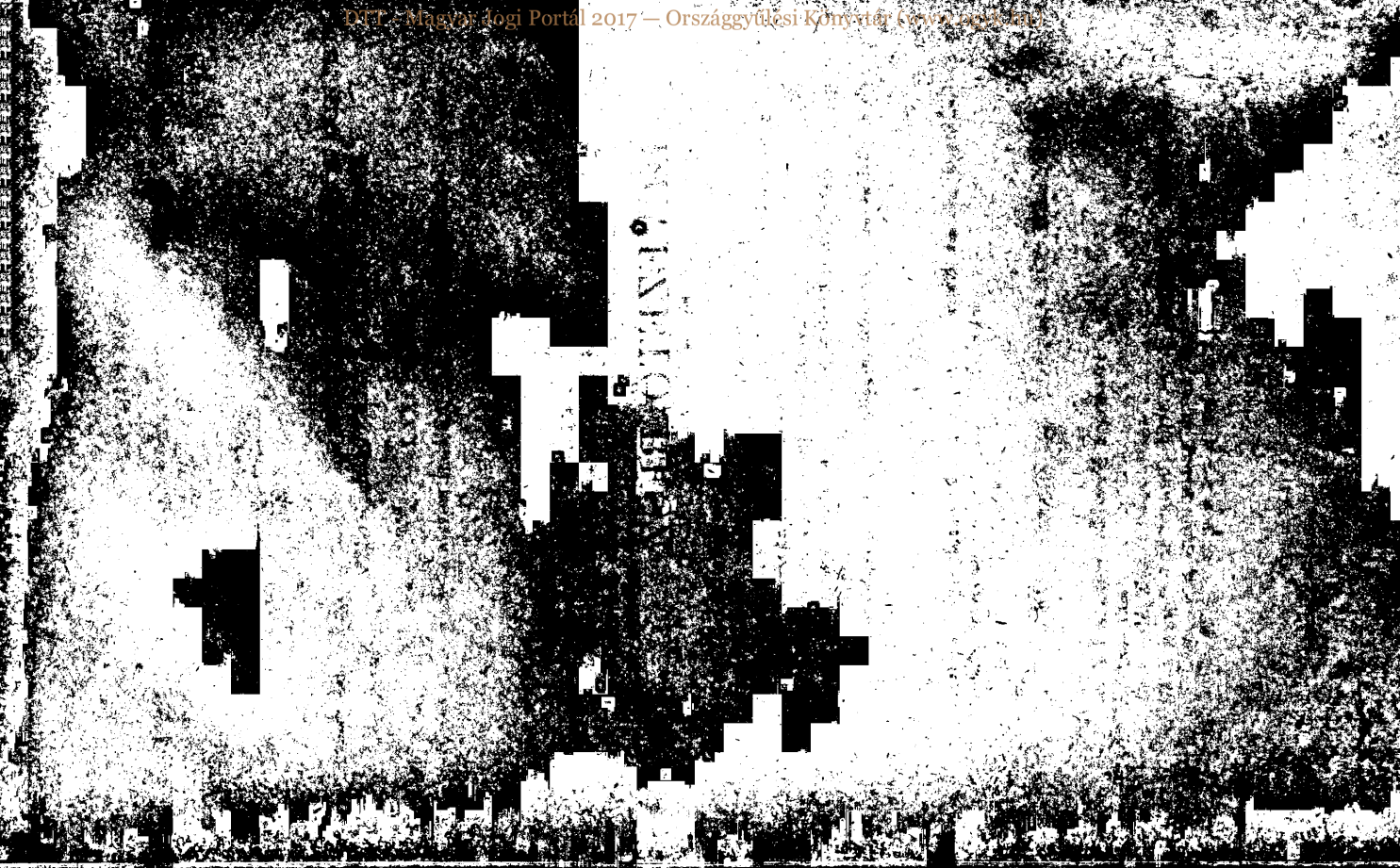
Sajtójog ... 437
A) A fokozatos felelősség rendszere ... 437
B) Elévülés ... 438
C) Az elévülés félbeszakitása ... 442
D) A sajtóvétség fogalmi köre. — A «terjesztő» felelősségének kérdése. — A sajtótörvény érvényben maradt §-ai ... 445

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BEVEZETŐ RÉSZ.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

OTP Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ELMÉLETI ALAPOK.

I. FEJEZET.

A büntetőjog és a rokon tudományok.

I. A büntetőjog a bűncselekmények és a büntetések tana.

A tárgyalás kétféle szempontból történhetik. Vagy a fennálló szabályok részletes feldolgozása, különösen a fogalmak közti határok pontos megállapítása és ez alapon való összefoglalás útján (büntetőjogi dogmatika); vagy úgy, hogy a társadalmi jelenségeket a bűncselekményekkel kapcsolatba hozzuk és a kölcsön-hatást tanulmányozzuk (kriminal-sociologia). Az utóbbi kiágazik oly irányban, hogy mily törvényhozási és egyéb intézkedések czélszerűek a bűntettek kevesbítésére általánosságban és részletesen: bűnügyi politika.

E három szak azonban nincs egymástól teljesen különválasztva és nem is lehetséges a különválasztás. A büntetőjogi dogmatika minden részeiben találunk sociologikus elemeket és különösen bűnügyi politikát; a két utóbbi szak pedig a dogmatikai fegyelmezés, tagoltság és részletezés nélkül kevés gyakorlati értékkel bir.

A három tan közt csak az a különbség, hogy mindegyikben más a vezérlő szempont, más a czél. Az anyag ugyanaz.

II. Mi itt a törvényesen fennálló büntetőjogot tárgyaljuk.* De a mellett kénytelenek leszünk kiterjeszkedni a másik két térre is. És tárgyalnunk kell nemcsak a repressio tanát, hanem a mennyiben a biró és az administratio, valamint a társadalom munkáját képezi: egyszersmind a præventiót. Értve ez alatt első sorban a javító intézeteket és bizonyos mérvben a feltételes szabadlábra helyezést és a közvetítő intézeteket. Másodsorban a patronage-t és de lege ferenda azon fontosabb reformintézményeket, melyek czélja a bűncselekmények megelőzésére irányul.

* Tárgyaljuk az ú. n. objectiv értelemben vett büntetőjogot. Subjectiv értelemben vett büntetőjog = jus puniendi.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. FEJEZET.

Az uj irányok.*

Újabban kiindult Olaszországból egy iskola, mely a bűncselekményeket az emberi degeneratio szüleménye gyanánt kivánja feltüntetni. Lombroso, a turini egyetemen a törvényszéki orvostan tanára, dolgozta ki részletesen e tételt, mely különben már régebben felmerült. Lombroso szerint a büntettesi typus kimutatható az anthropologikus kutatások útján. Szerinte van született bűntettes (delinquente nato). S a tétel igazolására 20 év óta rengeteg anyagot hordott össze. Ezen iskolából fejlődött ki a kriminal-sociologia, illetőleg a *kriminologia* újabb iskolája, mely Lombroso tanait ugyan mint be nem bizonyítottakat támadja, de valójában inkább csak kibővíti a vizsgálódási tért annyiban, hogy a sociális mediumnak determináló elemeit is számba veszi. Mindkét iskola elfogadja a némely filosofusok és a természettudományok által felállított azon tételt, hogy az ember akarata nem szabad.

Ezen iskolák tanai jelenleg annyira előtérben vannak, hogy velök szemben kell először is álláspontunkat közelebbről meghatároznunk.

I. Az új irányoknak nemcsak kiindulási pontja, de egyszersmind alaptétele is az, hogy az ember akarata nem szabad.

Kétségtelenül elhamarkodott volt, hogy a szabad akarati kérdés mikénti eldöntését — determinismus, indeterminismus — ide mint *alaptételt* belevonták.

Ezen természettudományi és bölcsészeti fogalommal hamis szempontok vitetnek a büntetőjogba.

Az idegen tudományok anyagát a jog, a társadalmi rend fentartásának tudománya, mint egyszerűen átvett igazságokat nem használhatja.

Egészen más az: megállapítani egy problemát a physika vagy a physiologia terén, mint a büntetőjog terén. Ha egy természettudományi tételt a physikus igaznak vesz és később kiderül tévessége, egyszerűen a későbbi tudós az előbbi tudós véleményét helyreiga-

* L. bővebben *Tanulmányok* (1893) 100—130. ll.: Determinismus és indeterminismus a büntetőjogban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zítja. De ha a büntetőjog, mint gyakorlati szakma, elfogad egy igazságot, ennek azonnal az a következménye, hogy a tétel alapján büntetés alá kerülnek oly emberek, a kik különben büntetés alá nem kerültek volna, másrészt mások ugyanezen tétel alagján a büntetés alól menekülnek. S ha tévessége kiderül, sem a végrehajtott büntetések nem tehetők végre nem hajtottakká, sem a társadalmi rend oltalmán ejtett csorba helyre nem hozható.

Ki kell emelnünk a sociologia és a szoros értelemben vett jogtudomány közti szerkezeti különbséget is. A sociologia, mely a társadalmi állapotok általános áramlataival foglalkozik és a fejlődés törvényeit állapítja meg, a természettudományok köréből kétségkívül átvehet sokat, mert némely jelenségek hasonlóknak mutatkoznak a nem élő testek, az állatok és az emberek közt. Átvehet, mivel itt csak általános igazságok megállapítása forog kérdésben. Ha száz eset közül hetvenben vagy nyolczvanban egy bizonyos dolog megtörténik, ez sociologikus inductiónak, sociologikus igazságnak teljesen beválik. De büntetőjogi döntésre az ily igazságot még nem vehetjük alapul, mivel itt nem az áramlatot, hanem minden egyes esetet, mint egy-egy egyént terhelőt, kell külön-külön megvizsgálnunk és megfelelően eldöntenünk. A sociologia a szabályokat állítja fel; a büntető biró pedig épen a kivételes esetekkel kénytelen a legtüzetesebben foglalkozni. A sociologia a nagy tömegeket vizsgálja, a büntetőjog a tömegben az egyes embert. A sociologia az átlagos embert iparkodik szem elé állítani, a ki azonban tényleg alig létezik; a büntetőjog az embert a maga egyedi valóságában, a megengedettre és meg nem engedettre terelő s egymást ellensúlyozó minden ösztöneivel és sajátságaival együtt.

A büntetőjog végvonalban egy nevelési rendszernek sanctionális betetőzése. A mit nem képesek elérni a vallás, az erkölcstan, a jogérzet és a magánjogi kényszereszközök, azt többé-kevésbbé kierőszakolja a büntetőjog.

Ily sajátszerű helyzetben természetes, hogy e tudomány nem tarthatja magát sem a determinismushoz, sem az indeterminismushoz. Felhasználja mindazon tényezőket és az emberben levő mindazon ösztönöket, melyek a rend fentartásának czélzatára értékesíthetők. Felhasználja az akarati elemet, hogy ez által az ember erkölcsi ellentállási képességét erősítse; de számba veszi a deterministikus elemet is, a viszonyok nyomasztóságát, az akaraterőnek bármi okná fogva beállott elgyengültségét, a kényszerhelyzetet, s ebből

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

következtetve egyrészt a konkret esetben mérsékeli a repressio súlyát, másrészt olykép rendezi be a büntetést, hogy annak végrehajtása lehetőleg az akaraterő fokozására szolgáljon.

A determinismust már azért sem szabad alapul elfogadni, mert a determinismus elriasztja az embert a küzdelemtől, az erőkifejtéstől. A ki azt mondja az embernek: te gyenge vagy, nincs akaratszabadságod, az gyengíti őt; ellenben, a ki azt mondja neki: erős vagy, az erősíti. Természetesen bizonyos vonatkozásban igaz az is, hogy az ember gyenge és az is, hogy erős; csak az a kérdés, elég erős-e. De az államnak oda kell törekednie, hogy szaporítsa azok számát, a kik birnak elég erővel, magukat a fennálló viszonyok keretéhez alkalmazni.

II. A merev általánosítás, az egyenlősítés és az osztályozás az új iskolák tanainak gyenge oldala.

Lombroso a «született» bűntettest a társadalom megvédése czímén megsemmisíti, a többi bűntettest pedig egyáltalán büntetlenül volna kénytelen hagyni, mivel deterministikus alapból indulva ki, nem képes őt felelőssé tenni cselekményeért.

A többi ú. n. positivisták és kriminologusok enyhítik ugyan ezen két tételt, de deterministikus alapon csak a főelv megtagadása mellett közeledhetnek némileg az individualisatióhoz. Ők mindannyian csak csoportok szerint tudják az intézkedéseket megtenni s legfölebb az a különbség, hogy egyik író több csoportot állít fel, mint a másik.

Csakis *egy* fentartással élnek némelyek. Nem fogadják el elvtársaik azon tételét, hogy azt az egyént is kell sujtani, illetőleg ártalmatlanná tenni, a ki a bűncselekményt ugyan nem követte el, de előreláthatólag el fogná követni. Elismerik, hogy azon tételt álláspontjuk egyenes consequentiája gyanánt kell tekinteniök, de mert ők is érzik, hogy ezzel a büntetőjog és a büntetés is mint ilyen teljességgel megszünnek, elutasítják. Ezt azonban hasztalanul teszik. A ki elfogadja azon rendszer alapelveit, annak már is le kell mondania a büntetésről. Ha az egyén nem szabadon cselekedett, akkor nem sujtható a cselekedetért, vagyis nem büntethető. Ezen egyén ellen az állam legfölebb megelőzési és biztosítási intézkedést visz véghez a jövőt illetőleg. S hogy ezen intézkedés mily súlyú legyen, azt nem a multból, nem az illető egyén jogsértő cselekményéből itéli meg, hanem azon malum természetéből, illetőleg sajátságából, melyet megelőzni akar.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A casus, a culpa és a dolus közt szintén nem tehetnek különbséget s a dolosus cselekmények tekintetében ugyanazon intézkedéseket kell életbe léptetniök, mint a culpára és a casusra nézve; mert a dolosus ember tulajdonkép «*nem akarja*» a cselekményt végrehajtani; ő csak hiszi, hogy akarja, de voltakép őt épúgy mozgatja a természet törvénye, mint a leeső követ a nehézség törvénye, s az a kő épúgy hihetné, hogy ő *akart* leesni s hogy akart esésével egy embert agyonütni, mint az ember hiszi, hogy ő akar gyilkolni.

A kisérletet pedig szintén épúgy kell büntetni, mint a befejezést. Mert nem az eredmény az irányadó, hanem az érzület és ennélfogva a lehetőség.

III. Szigorúan véve az új iskola azt, a mi ma büntetőjog, belé akarja olvasztani a rendőri præventio körébe és a közigazgatásba; s ezzel természetesen az a formátlanság és önkény, mely amott uralkodik, kiterjesztetnék a szorosan vett jogi materiára is. Hangoztatják ugyan itt-ott, hogy a jogi garantiák akkor oda is átmennének. De a jogi garantiák azon alapon fejlődtek ki, hogy a biró csak az elkövetett cselekmény folytán járhat el. Mihelyt a cselekmény és a birói intézkedés közti causalis kapcsolatot megszüntetjük, nagyrészt elvész alapja az államhatalom megkötöttségének is. Nem az fogna tehát bekövetkezni az összeolvasztással, hogy a mostani rendőri terrenum birói garantiákat nyerne, mint némelyek sejtetni akarják, hanem az, hogy a jogot elárasztaná az administrativ önkény.

Sokkal logikusabb tehát, hogy a két külön anyag maradjon külön elbánás alatt és építsük ki mindkettőt a maga sajátos jellege szerint. Tegyük mélyrehatóbbá a biráskodást és teremtsük meg az eddig kormányzati oldalról figyelemre alig méltatott præventiót. S akkor a biráskodás eo ipso szükebb térre szorul, mivel a megszervezett præventio folytán a biró elé kerülő esetek száma kevesbednék.

Az, hogy bizonyos kivételes esetekben, midőn t. i. többszöri visszaesés forog fenn, vagy a fiatalkorúak bizonyos bűncselekményeiben birói vagy közigazgatási úton ma is messzebb menő intézkedések vannak vagy lehetnek megengedve, még nem lehet alap arra, hogy a hatóságok ezen kivételes intézkedési jogosultsága szabálylyá tétessék. A mai állapot relative megnyugtató volta épen abban rejlik, hogy ilyest rendszerint nem tehetnek, és hogy a hatóságok közbelépése attól van feltételezve, hogy pl. a gyermek kényszernevelésének szüksége, vagy elmebetegség, vagy betegséggé vált ré-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szegeskedés forog-e fenn, vagy a polgár nem lépte-e túl a maga jogkörét.

A legújabban annyira megtámadott megtorlási elv valóságos *bástyát* képez az üldözések túlterjeszkedése ellen. Mert midőn a büntetőjog egyik eleméül veszszük a megtorlást, be kell várni a cselekmény elkövetését, — megtorlás nem lévén képzelhető elkövetés nélkül.

IV. A büntetőjog pár évtized óta azon irányban fejlődött, hogy a birói hatalom a mind általánosabb tételekre szorítkozó törvényekkel szemben folyton fokozódik, s a birói hatalom mellett a feltételes szabadlábra helyezéssel bizonyos befolyás jut a közigazgatásnak is. Ez az irányzat még nagyobb tért nyert az által, hogy legújabban némely törvényhozások a büntetésnek már nemcsak utolsó negyedét engedik el feltételesen (mint nálunk és Németországban történik), hanem elengedik feltételesen felét, mint a legújabb olasz *BTK.*-ben és Franciaországban találjuk, sőt elengedi a belga 1888-iki törvény a szabadságvesztés-büntetés kétharmadát. Hozzájárul Franciaországban a koloniába való relegatio intézményének legújabb időben történt nagy mérvű fejlesztése, mely a közigazgatási hatóságnak ismét hatalmat ad a büntető-igazságszolgáltatás kerekébe belényúlni és azt saját administrativ szempontjai szerint vagy fékezni vagy előre hajtani.

Ha most még ezeken kívül kisérletek tétetnek a határozatlan büntetéseknek a büntetőjogba való bevitelére és végvonalban a determinismus alapul vételének segélyével a felelősségi alap megszüntetésére s ezzel a közigazgatási önkénynek in infinitum kiterjesztésére: akkor, ha ezek sikerülnének, már teljesen ki volna emelve sarkaiból azon alkotmányi tan, hogy a polgár csak úgy zavarható meg a maga szabad mozgásában, a mennyiben más jogkörét megsértette, s hogy a felett, vajon megsértette-e és mily mérvben sértette meg, csak a független biró itél.

Ennyiben e törekvések, ha azok összeségét tekintjük, tagadhatlanul a mai alkotmányos állam gyökerei ellen vannak irányítva.

V. A bűnvádi eljárás összezsugorodnék egy tisztán rendőrségi czélzatú eljárássá. A személyes szabadság biztositékai, melyek a mai bűnvádi eljárásban lépten-nyomon le vannak rakva, tárgytalanokká lennének, mivel az államhatalom actiójának nem volna egyéb mérve és korlátja, mint az, hogy mennyiben veszélyes a jövőben valamely ember. Ha veszélyes, akkor minden megvan ellene engedve. (Mutat-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kozik máris a kriminologiai iratokban, hogy íróik a személyes szabadságra egyáltalán semmi súlyt sem képesek helyezni. Az összeség valódi és vélt érdekeit egész korlátlanul az egyén külön érdekei fölé helyezik.)

VI. Az eddigiekben kritikailag foglalkoztunk a kérdéssel.

Most megkiséreljük közelebb jutni a feladathoz és inkább positiv alakban fejteni ki álláspontunkat.

1. A büntetőjog azon empirikus alapon áll, hogy a büntetési sanctio és a felelősségre vonás tényleg képes az emberekre hatni oly irányban, hogy más jogait ne sértsék. Minthogy ezen tételt ezredévek tapasztalata erősíti, a törvényhozó nem kutatja tovább, hogy a legújabb természettudományi vizsgálódások a tételt mennyiben erősítik meg. S különben is csak azon esetben volna kénytelen az eddigi büntetési rendszertől eltérni, ha a természettudomány azt mutatná ki, hogy a sanctiónak cselekményhez kötése és az ezen alapon való felelősségre vonás nem bír az emberre nézve visszatartó hatással.

2. Midőn a szabad akarat tana ellen foly a küzdelem, tulajdonkép a csata szinhelye oda van helyezve, a hol a terület a támadónak kedvezőbb, mert a megtámadottak álláspontja nem fejlődhetik ki a maga mivoltában. «Szabad akarat», ez pleonasmus. Kedvencz szójárása az erkölcstanon alapuló régi tannak, mely az absolut szabadságot hirdette. Az «akarat» már maga is kifejezi a választási szabadság egy bizonyos mérvét. A hol nincs semmi választás, ott nincs akarat. A szabad akarat ellentéte a kötött akarat. A kötött akarat pedig nem akarat. A ki kényszer folytán tett valamit, az azt nem saját akaratából tette, hanem a kényszerítőnek akaratából. Mikor tehát valaki azt mondja, hogy nem fogadja el a *szabad akarat* tanát, ezzel még nem præcisirozta a tételt, mert abban a két szóban a szabadság fogalma kétszer van meg. Ha valaki determinista, ha ő a kötöttség híve, akkor azt kell mondani, hogy nem fogadja el *az akarat* létezését. (Ha ez ily világosan kimondatnék, nagyon megfogynának azon iskola hívei.)

Részünkről az *akarat-elmélet* alapján állunk.

Azt elfogadjuk, hogy motivumok vezetnek bennünket. De a motivum *súlyát* az ember állapítja meg. Ebben áll az ő relativ szabadsága. Ha egy cselekmény végrehajtása mellett tíz motivum szól, ellene csak egy, akkor az egyén, kire ezek a motivumok hatni iparkodnak, eldöntheti, hogy a tíz motivumra nem hallgat, hanem hall-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gat az egyre és azt követi, mert az az egy motivum nyomósabb, mint mind a tiz. Ő tehát nem rabja a motivumoknak. Csak akkor volna rabjok, ha a motivumok önmagokban viselnék súlyokat, ha anyagi erő jellegével birnának, hol a physicum az útjában álló gyengébb physicumot eltolja. De a hol az útban álló physicum maga adja meg a reá nyomuló erőnek a súlyt, ott annak engedni nem absolute kénytelen, mert a reá ható erő egy részét ő van hivatva produkálni.

De azt hozzák fel, hogy az ember a motivumok súly szerinti osztályozását a saját jelleme, intelligentiája, szervezeti dispositiói s több efféle tényező szerint viszi véghez. Az igaz. Csakhogy ezek nem oly feltétlenül uralkodók, hogy az egyéni mérlegelést és ez alapon a választást teljesen kizárnák. Ha ezek határozott tényezők volnának, előre meg lehetne mondani, hogy bizonyos körülmények közt bizonyos ember mit fog tenni; — a mint némely esetekben meg is mondható. De csak hozzávetőleg, sociologikus biztossággal. A büntetőjogban szükséges biztossággal, úgy hogy annak alapján valakit sújtani szabad volna, nem mondható előre semmi.

Ha azonban a charakter, az értelmiség és a szervezeti dispositiók nem absolut tényezők, akkor kell még valaminek lenni, a mi ezeket kiegészíti és ezt nevezzük akaratnak.

3. A deterministák a szabadságot csak absolut szabadságként akarják feltüntetni. Holott létezik relativ szabadság is, vagyis relative szabad mozgás, relative szabad választás.

És minthogy relativ fogalom a kötöttség és a cselekedetek törvényszerűsége is, a determinismus és az indeterminismus egy bizonyos ponton érintkezik egymással, ott t. i.. a hol egyik átmegy a másikba, a hol a halomból lesz hegy, a patakból folyó, a folyóból folyam.

A két fogalom — ebből a szempontból tekintve — nem ellentétes. Az ellentét csak úgy van meg, ha mind a kettőnek végletét veszszük: a korlátlan szabadságot és a teljes kötöttséget. Ez pedig embernél egyik sem létezik.

4. A természettudományi kutatásokat e szerint figyelembe veszszük ma annyiban, hogy az embernek *korlátolt* mediumban való mozgását elismerjük. Vannak igenis bizonyos erők, melyek megakadályozzák, hogy az ember akarata egész szabadon érvényesülhessen. Egy bizonyos körzetet az ember nem igen fog elhagyni. Valami láthatatlan tényező visszatereli őt. Mintha mágnes húzná majd ide,

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

majd oda. Ez az erő azonban nem mindig oly nagy, hogy az ember feltétlenül alája volna rendelve. A mágnes húzza őt, de a ki ellentáll, kevesebbet kénytelen engedni az erőnek, mint a ki oda engedi magát.

Ha a biró azt találja, hogy a vádlott nem volt képes ellentállni, hogy tehát, ha szabad itt e szót használni: deterministikus elem játszott közre, akkor felmentést mond ki; ha azonban látja, hogy a vádlott nem fejtett ki a maga elhatározásai felett annyi önuralmat és fegyelmezést, a mennyit tőle az állam — a körülmények számbavétele mellett is — joggal elvárhatott volna, akkor elitél. S a büntetés mérvének megállapításánál gondosan latolni fogja a cselekmény súlya mellett az egyéni körülményeket.

A felelősség foka tehát, és ezzel a sanctio, deterministikus tekinteteknél fogva, itt-ott leszállitandó; sőt lehetnek olyan kivételes esetek is, a hol a felelősség megszüntetésének lesz helye. Arra nézve azonban, hogy az egyén a felelősség alól minden esetben feloldassék, eddig támpontot nem szolgáltatott senki.

Az új iskola hivei e ponton a veszélyesség czimén in infinitum fokozzák a repressio súlyát. Szerintük vannak emberek, kik *ebben a társadalmi mediumban* veszélyesek, tehát ki kell őket irtani, vagy életfogytig el kell őket zárni. A mi álláspontunkból ugyanazon elem épen az ellenkező következtetésre vezetett. Mert szerintünk az állam nem vihet irtó háborút saját polgárai ellen s nem engedhető meg, a társadalom egyik részének biztonsága és élvezetes nyugalma végett, a rendszeres epuratio; vagy a mi ugyanoda megy ki: nem szabad az igazságszolgáltatást a razzia színvonalára «emelni».

5. Az emberben megvan a rendfentartás érdeke iránti érzék. A ki megsértette a rendet, az maga is tudja, hogy ő az együtt-létezés feltétele ellen cselekedett, s ha ezért az államhatalom repressióval él ellene, azt — különösen ha a repressio mérve arányos a cselekmény súlyához, rendszerint bizonyos megnyugvással veszi. S a rendetlenkedőnek az az érzete, hogy újabb cselekménye ismét maga után vonja az államhatalom közbelépését, nagy visszatartó erővel bir. (Specialis præventio.)

Ugyanez áll általában is. A polgárok jogérzete egyrészt megköveteli a büncselekmények megbüntetését, s a büntetés tényleges bekövetkezése nemcsak a megbüntetettet, de a többit is, a kik különben hajlandók volnának ily cselekményt elkövetni, bizonyos mérvben leköti. (Generalis præventio).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ellenben, ha a polgárok látják, hogy az államhatalom megzavarja nyugalmában azon egyént is, a ki semmi rendellenest nem tett, jogérzetök felháborodik s az államhatalom nekik nem a békés együttlét fentartásának eszközeként, hanem mint nyers erőszak tűnik fel, s ez a polgárokban épúgy táplálja a makacs ellentállást, mint másoknak büntetlen garázdálkodása.

Innen származik az, hogy a cselekmény és a büntetés közti okozati viszony bármily csekély meglazítása: a köztudatban igazságtalannak fog feltűnni.

Az ősöktől öröklött hibáért sujtani valakit — mint ezt az új iskola tervezi — annyit tesz, mint büntetni egy tulajdonságért, mint büntetni azért, mert valaki gonosz vagy beteg ősöktől származott, mint felállítani egy új születési aristokratiát és egy új születési plebset. Az aristokratiához tartoznának azok, a kik egészségesek és a kiknek ősei és rokonai is egészségesek és feddhetlen életűek voltak; ellenben a plebshez, vagy jobban mondva, a salakhoz azok, a kiknek szülei vagy rokonai abnormitásokat tüntetnek fel.

Az a megbélyegzett egyén akármily correcte viselné magát, mindig ki volna téve annak, hogy vagy hivatalból megindulna ellene a vizsgálat, vagy egy ellenfele, kivel valamely baja van, megindíttatná. A mai jogállapotban egy egyén, bármily hatalmas is, a másik ellen, a ki a törvényeknek megfelelően viseli magát, rendszerint semmit sem tehet. Az új rendben igen is tehetne, mert csak azt kell feljelentenie, hogy az az ember kiktől származik, és az ki volna szolgáltatva az eliminátióra.

6. Még kevésbé véljük elfogadhatónak a kriminalitás azon *hygienikus* kezelését, melyet orvosi oldalról — és sajnos, újabban jogászi oldalról is — oly csábító érvekkel szoktak ajánlani.

A kriminal-anthropologikus orvostan úgy tekinti a társadalmat, mint egy egységes nagy testet, melynek beteg részeit amputálni kell. (A determinista tanok képezik a narkotikus szert az amputatió idejére.) És csak természetes, hogy a sebész inkább többet exstirpál; mint a mennyi feltétlenül szükséges. «A jó sebész az egészségesben dolgozik» mondja az orvosi műkifejezés. Mert ha kevesebbet vesz ki, a rosszindulatú betegség csirája benn maradhat. Ha azt mondanák neki, hogy csak annyit szabad kimetszeni, a meddig a seb kétségtelenül kiterjed, abban hagyná a munkát. Ugyanolyan mint a Shylok igazságszolgáltatása. Ha nem kap már előre latitude-öt, akkor használhatatlan.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ily «magasabb» természettudományi szempontból tekintve a társadalmat, az egyes ember értéke úgyszólván teljesen megszünik. Az egyes ember egy atom, mely ha csak a legkisebb veszélyt, vagy a veszélynek csak árnyékát is látszik magában rejteni a többire nézve, kérlelhetlenül megsemmisitendő.

A felfogás tehát épen ellenkezője annak, mint a mely a jogban uralkodik. A jogrendben az egyén czéljai a legmagasabbak és az egyén csak annyit tartozik engedni az összességnek és embertársainak, a mennyi feltétlenül és egész bizonyossággal szükséges. Ebben az egyén elvégre megnyugszik. És személyi biztonsága tudatában megbarátkozik azzal a gondolattal, hogy mozgása nem lehet teljesen korlátlan.

Merjük állitani, hogy Lombroso tanai azért terjednek el leginkább az absolutistikus Oroszországban, mivel ott az ilyen repressionális rendszernek nem állnak útjában a személyes szabadsági tekintetek, és mivel a Szerbiába való administrativ deportatio semmi egyéb, mint az anthropologusoknak — kétségkivül kissé nagyon is következetesen kezelt — eliminatiós tana. Az oroszok csak most vették észre, hogy az ő rendszerök az igazi «tudományos» igazságszolgáltatás.

7. A mi pedig végül a kriminal-sociologusok által oly sokszor hangoztatott statisztikai törvényt illeti, arra nézve ezek után kevés a mondani valónk.

A statisztikai törvény is csak addig törvény, mig madártávlatból nézzük a dolgokat. Ha az egyes jelenséget s az egyes esetet közelebb megvizsgáljuk, kiderül, hogy a mozgalmak általános szabályossága mellett még széles tere van az egyéni impulsusoknak. Mikor az ember a hegyről szemléli az alatta levő város utczáin az embereket, ott is azt a benyomást nyeri, hogy ezek automaták, melyeket zsinóron húznak, s csak közelről mutatkozik mozgásuk a maga valóságában.

A statisztikai számok minden szabályosságuk mellett évről-évre ingadoznak. Ezen ingadozások jelölik meg kétségtelenül, a tárgyi okok mellett az egyéni vergődések területének egyik részét. És ha a büntett budgetje tagadhatlanul megkövetel is évenkint egy bizonyos mennyiséget, de ezen mennyiség a maximum és az igen mélyre leszoritható minimum közt mozog.

Elvégre rablást ma már sokkal kevesebbet követnek el, mint régenten, valószinüleg kevesebb ölést, és még talán lopást is; minden-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetre sokkal kevesebb vesztegetést és hivatalos hatalommal való visszaélést.

Mi szivesen elfogadjuk az új iskolától azt a tantételt, hogy az állam küzdjön a statisztikai törvény ellen, és elismerjük, hogy az államnak és a társadalmi állapotok consolidátiójának része van a budget leszállításában. De hozzá kell tennünk, hogy része van az egyénnek is. Ma az egyén fegyelmezettebb, mint régen volt. Jobban tiszteletben tartja embertársai jogkörét. Küzdjön tehát ő is. Az állam munkája az egyéné nélkül ezen a ponton alig bír értékkel.

Kitünik ezekből, hogy mi a mai individualistikus büntetőjog alapján állunk.

A meglevőből kivánjuk a reformot keresztülvitetni.

Végzetes lépés volt, hogy a büntetőjogi reform kérdését függővé tették a determinismustól. Ezzel a reform tetemesen hátráltatva van. Mind az, a mi szükséges, keresztül lett volna vihető a természettudományi problema nélkül is. Igy most a tárgyalás nem a tulajdonképeni vitakérdések körül forog, hanem a kivülről, a vitatkozók közé dobott érdekes themáról.

Ezeket irtuk 1895-ben e munka első kiadásában és részletesen egy külön dolgozatban.

Azóta a vita tovább folyt s nekünk az újabb irodalmi nyilatkozványok után sincs okunk, hogy változtassunk valamit azon alapfelfogáson, melyet magunkénak vallottunk.

Sőt vannak jelenségek, melyek azt mutatják, hogy ujabban más irók is ugyanazon irányban és ugyanazon keretben keresik a megoldást, mint mi; s ez azzal biztat, hogy az igazság leszűrődése, mely mindig a kérdés konkretisálásával és a szorosan oda nem tartozó materiák különválasztásával szokott járni, folyamatban van.

A kifejtettekhez még a következő jegyzeteket kivánjuk fűzni:

1. Akarat alatt értjük azt az elhatározást: a motivumnak engedni vagy nem engedni. Ha az ellentállást tudom fokozni, ha tudok «küzdeni», akkor van akaratom. S ha bizonyos impulsusoknak küzdelem útján tudtam volna ellentállni, de nem tettem, akkor azért, hogy nem tettem — a fegyelmezetlenségért, az alkalmazkodás hiányáért — kapom a büntetést. Büntetőjogi felelősségem tehát azon alapul, hogy felteszik rólam, miszerint tudtam volna máskép

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

cselekedni. Mihelyt azonban a biró kénytelen azt mondani, hogy a vádlott máskép nem tehetett, vagyis, ha a vádlott akaratelhatározása meg volt kötve, büntetnie nem szabad.

Ez sokkal igazabb és e mellett a büntetőjog czéljainak elérésére alkalmasabb tan, mint az, a mely azt mondja az embernek: úgy sem tudsz küzdeni, tehát nem büntetlek, de minthogy fegyelmezetlenségednél fogva útjában állsz a rendnek és a biztonságnak, melyet szükségesnek tartok, ennélfogva izolállak vagy megsemmisítlek.

Elismerjük, hogy az *akarat* szó nem felel meg egészen azon fogalomnak, melyet ma beléhelyezünk. S minthogy régebben az akarat alatt teljesen szabad tényezőt értettek, félreértésekre is visz a kifejezés. De míg a fogalomra más szó nincs, kénytelenek vagyunk a régit használni.

2. Az akaratszabadság és az akaraterő, mely a büntetőjognál számba jön, az intelligentiában rejlik. Még az állatban is meg van bizonyos foka a szabadságnak. Némely házi állat tudja, hogy ha tiltott dolgot tesz, ezért büntetés fogja őt érni és minél intelligensebb, annál inkább lehetséges ezt a tudatot felébreszteni benne és annál kevesebbszer kell a büntetést rajta végrehajtani, hogy azt a tudatot megszerezze. A mint az ember intelligentiája az állatéhoz viszonylik, úgy viszonylik az ember szabadsága is az állatéhoz. S van némi igazság Lombroso azon állításában, hogy a «született» büntettesnél visszafejlődés észlelhető. A született büntettes t. i. bizonyos irányban annyira rabja az ösztönnek, hogy a büntetéssel való fenyegetés vagy a büntetés végrehajtása is reá nézve hatástalan marad. Épen nem fogékony a büntetés iránt. Nem tudja combinatióba hozni a büntetés malumát a büncselekmény elkövetésének bonumával. A szokásos tolvaj, mikor a fogházból kijön, folytatja ott, a hol régebben elhagyta.*

Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a született büntetteseknél vagy u. n. chronikusoknál egyáltalán hiányzik az intelligentia; csak azt, hogy abban a határozott irányban észjárásuk hozzáférhetetlen.

Sőt merjük állítani, hogy a legintelligensebb embernek is van egy-egy sajátsága, melyre nézve ugyanilyen hozzáférhetlenség mutatkozik és a melyre nézve ugyanúgy hasztalan volna őt büntetésekkel visszatartani akarni, mint a szokásos tolvajt a lopástól. Az emberi

* Találó példa a 159. lapon.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jellem nem egyenlő természetű és nem egyöntetű a maga egészében. Az az erő, melyet egyik irányban kifejt, annyira lekötődik, hogy a másik irányban nem képes már ellentállást kifejteni.

Vannak emberek, kik kifelé merevek, követelők, megférhetetlenek, otthon pedig családjuk körében lágyak, meghunyászkodók, úgyszólván akaratnélküliek. És megfordítva.

3. Azt mondottuk, hogy a szabadság bizonyos foka megvan az állatban is. Hozzáteszszük, hogy a visszatorlás ösztöne is közös az ember és az állat közt. Az állat is bünteti azt, a ki őt bántja (és megbálálja a jótéteményt). Mikor az anya mondja a kutyával játszó gyermekének: ne bántsd a kutyát, mert megharap: ebben igazság rejlik. Míg a kutyát nem bántják, addig játszótárs; de ha verik, visszatorol. És pedig azt harapja, a ki őt bántotta. Ha csak ingereltetése folytán harapna, akkor harapná a másikat is, a ki őt nem bántotta.

4. A büntetőjogban a két felfogás közti ellentét tulajdonkép nem magából a büntetőjogból, hanem a közjogból ered. A ki azt a közjogi elvet vallja, hogy az összeség érdeke az irányadó, az egyén pedig csak anyag, csak eszköz: az a büntetőjogot is ezen elvre fogja alapítani.

Ellenben a ki az egyén jogát (droit de l'homme) tartja irányadónak s az államot a keretnek, melyben az egyén lehetőleg érvényesül: az kénytelen az egyénnel számolni s ebből következik, hogy az egyén felelős ugyan azért, a mit tesz, de csakis azért.

5. A közjogi felfogás átültetéséből származik a következő consequentia is.

A mint megkülönböztetést teszünk örökletesen terhelt és nem terhelt büntettes közt, ez odavisz, hogy megkülönböztetés tétessék terhelt és nem terhelt sértett fél között is.

Az a sértett fél, a ki valamely örökletes betegségben szenved, társadalmi szempontból kisebb értéket, vagy semmi értéket nem képvisel és ellene elkövetni büntettet félig-meddig meg volna engedve; sőt bizonyos tekintetben a büntett elkövetése érdemmé válik, mert a büntettes megszabadította a társadalmat a fenyegető veszélytől.

Látható, hogy a jogegyenlőségnek egyik oldalon való megtámadása a jogrend másik oldalán is rést üt.*

* A közjogi felfogás eshetőleges átalakulásával különben fenyegetve volna — mint azt a fent idézett dolgozatban kifejtettük — a magánjog mai rendszere is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. A legaggályosabb az új tan a kétségkívül a politikai büncselekmények tekintetében. Ha valaki ellen nem a cselekmény súlya, hanem az egyénnek bizonyos irányú veszélyessége miatt szabad és kell a megelőző intézkedéseket megtenni, akkor ezen veszélyesség megállapítására kétségkívül a legtöbb alapot valamely politikai büncselekmény elkövetése nyújtja. A ki ölt, rabolt, vagy csalt, nagyon kevés támpontot szokott nyujtani arra, hogy fog még egyszer ilyesmit tenni; de ha valaki politikai irányú büncselekményt követ el, az ugyanily irányú további veszélyesség sokkal könnyebben megállapítható. (Az ártalmatlanná tétel eszközéhez nyulni pedig a politikai büncselekmények tekintetében nagyon is csábító volna.) Ez a mozzanat mutatja legdrastikusabban, hogy eshetőleg mi várhatna a polgári és politikai szabadságra, ha a cselekvény helyébe a veszélyesség, a repressio helyébe minden esetben a præventio lépne.

7. Befejezésül egy általános megjegyzést.

Az orvosok és a sociologusok husz év óta a kriminalistikus betegséggel folyton foglalkoztatják a közönséget; nem csoda tehát, ha a társadalom lassankint beleéli magát a gondolatba, hogy rendkívüli eszközök szükségesek kiirtására.

Mi azt hiszszük, hogy csak ha a kriminalitas oly mérvben nőne és terjedne, hogy az állam a rendes eszközökkel nem képes megbirkózni vele, volna megengedhető kivételesen rendkívüli eszközökhöz nyulni. Eddig ily körülmények közt a statáriumot alkalmazták némely államban. De a kultura magas fokán álló államok mindig büszkék voltak arra, hogy meg tudták óvni a törvényes rendet a rendes eszközökkel, a polgárok egyéni jogainak teljes fentartása mellett.

A századvégi idegesség, melynek hatása különben minden terén tapasztalható, előmozdította a társadalom megriadását és fokozta lényegesen a félelmet a tendentiosus módon nagyobbnak feltüntetett kriminalitással szemben. Ezért kérik ma oly sokan az új rendszerű statáriumot.

Kétségtelen tény különben, hogy a kriminal-sociologusok előtt a jogi és erkölcsi alapon nyugvó büntetőjog felforgatása sociális rendszeröknek és tendentiáiknak csak egyik kiágazását képezi. Ők nem specialiter a büntetőjog iránt érdeklődnek, hanem a büntetőjogot alkalmas térnek találják az átalakitás megkezdésére.

És itt ismétlődik az a jelenség, mely Franciaországban a mult század második fele alatt, nálunk pedig a jelen század első felében

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mutatkozott. A társadalmi átalakítás kezdeményezésére a büntetőjogot vélik felhasználhatni.

Azon különbséggel mindazonáltal, hogy akkoron ez az *egyéni* jogok érvényesítése czéljából történt.*

III. FEJEZET.

A büntetőjogi elméletek.

I. A büntetőjogi elmélet felvilágosítást nyujt a büntetés alapja és czélja iránt.

Megkülönböztetik a *relativ* és *absolut* elméleteket, továbbá az *egyesítő* elméletet.

A *relativ* elméletek a büntetés általános czéljául tüntetik fel a jogrend fentartását. El akarják érni ezen czélt az elrettentés és a javítás által.

A relativ elméletek legnevezetesebb képviselője Bentham.

Az *absolut* elméletek a büntetés alapjául tekintik a büntetés belső igazságosságát. El akarják ezt érni a megtorlás által.

Hivei: Kant, Hegel, Hälschner.

Az *egyesítő* elmélet a büntetés igazolását a belső igazságban találja; a konkret büntetés igazolását a jogrend fentartásában. Egy állam, mely tudatában van jogának és kötelességének, a büntetésnél nem megy túl a visszatorlás mérvén, de a visszatorlás jogát csak

* A kiterjedt reformirodalom termékei sorából csak az úttörő munkákat említjük fel. Ezek: I. *Kriminalanthropologiai iskola:* Lombroso: L'uomo delinquente. 1. kiad. 1878. 5. kiad. 1896. — Ferri: I nuovi orizzonti del diritto e della procedura penale, 1881. A 3. kiad óta köv. czím alatt jelenik meg: Sociologia criminale. — Garofalo: Criminologia, 2. kiad. 1890. — Havelock Ellis: Verbrecher und Verbrechen. Angolból lefordította H. Kurella, 1894. — Ferri: L'omicidio nell'antropologia criminale. 1895. — Jelentőséggel birnak a nemzetközi kriminalanthropologiai congressusok aktái. — II. *Kriminalsociologiai iskola:* Colajanni: Socialismo et sociologia criminale, 1884. Prins: Criminalité et repression. 1876. — Prins: Criminalité l'Etat social. 1890. — Liszt: Kriminalpolitische Aufgaben. 1889., 1890., 1892. — Van Hamel: Kriminalætiologie 1901. — Tarde: Criminalité comparée. 4. kiad. 1898. — Tarde: Philosophie pénale. 3. kiad. 1902. — Idesorozhatók a nemzetközi büntetőjogi egyesület kiadványai is. A nemzetközi büntetőjogi egyesület eddigi tevékenységét kritikailag egybefoglalta Kitzinger («Internationale kriminalistische Vereinigung», Berlin, 1905.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annyiban veszi igénybe, a mennyiben ezt a jogrend és a jogbiztonság feltétlenül megköveteli.

Minél inkább biztosított tehát a jogrend, annál inkább enyhülnek a büntetések s annál inkább elégedhetik meg az államhatalom az u. n. erkölcsi büntetésekkel, melyek szigoruan véve csak az állam rosszalását jelzik a cselekménynyel szemben.

II. A büntetés fogalmában kétségkívül benne van úgy a visszatorlás, mint a czélszerűség eszméje. De nem oly értelemben, hogy egyik a másik nélkül is alkalmazható. Ha visszatorlásra nincs alap, a czélszerűség nem elegendő az intézkedésre, ha pedig nem czélszerű, vagyis nem feltétlen szükséges az intézkedés, akkor a visszatorlás szempontja enged. A két tényező egymást kölcsönösen korlátozza, nehogy féktelenség álljon be.

Büntetünk: quia peccatum est; és ut ne peccetur.

Tehát ez a kifejezés «Zweckstrafe», melyet a németek oly gyakran használnak, csak annyiban bír a büntetőjogban jogosultsággal, a mennyiben a «Zweck» és a «Strafe» fogalmai egymást ellenőrzik és egyik sem kerekedik mint egyeduralkodó a másik fölé.

Ily értelemben a «Zweckstrafe» haladást jelent a büntetőjogban, mert præcisirozza a törvényhozó feladatát; ha ellenben csak egymásra halmozzuk a két fogalmat, mint legújabban némelyek tenni akarják, akkor visszavisz a korlátlan megtorlás birodalmába, mely a mult századok büntetőjogát jellemezte.

III. A mi pedig a visszatorlás *mérvét* illeti, azt különösen azon körülmény korlátolja, hogy a cselekmény és a jogsérelem súlya végtelenül variál, a mai büntetőtörvénykönyvek által elfogadott büntetések súlya pedig — humanitárius és erkölcsi tekinteteknél fogva — bizonyos határon túl nem mehet. Így pl. a testi kínzás, a botbüntetés, a minősített halálbüntetés, itt-ott az egyszerű halálbüntetés alkalmazása is a kulturállamokban ki van zárva s ennélfogva a büntetéseknek a már előre megállapított keretben kell elhelyezkedniök. Minél kisebb súlyu a büncselekmény és jogsérelem, vagy némely esetben a veszélyeztetés: annál kisebb a visszatorlás elvénél fogva a büntetés is. S mert a felső határ mindinkább alább száll, a csekély súlyu delictumokra már nem jut — de mint láttuk, a kultura magasabb fokán nem is szükséges, hogy jusson — anyagi büntetés; s alkalmazásba kell venni részint a feltételes elitéléseket, részint a tisztán erkölcsi büntetéseket, milyen a megintés, megdorgálás, a perben állás betudása, stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ilykép a különböző büntetési nemek és büntetési mennyiségek, egymáshoz arányosítva, organikus egészet képeznek.*

IV. A jelenleg érvényben levő európai kodexek mindannyian az egyesítő elméletet követik.

Természetes, hogy az újabbak nagyobb öntudatossággal, mint a régiebbek. Az elrettentés elve leginkább megvan a franczia és az osztrák kodexekben, melyek elseje 1810-ből, második 1803-ból származik; a relativ elmélet pedig leginkább az olasz 1890-iki *BTK*-ben, melynek egész szerkezete sokkal hajlékonyabb, mint a régibb törvényeké. A franczia codex még ismeri a minősített halálbüntetést és az infámiát; az olasz a halálbüntetést már eltörölte, a büntetési minimumokat enyhíti, az erkölcsi büntetéseknek, a cautiónak, a confino intézményének széles tért ad. A két végpont közt körülbelül a középen foglalnak helyet a belga, a német és a magyar *BTK*-ek.** Ezekben megvan a halálbüntetés, minimumaik többé-kevésbé merevek, az erkölcsi büntetést alig, vagy épen nem ismerik. Ha azonban a belga büntetőtörvényhez hozzá veszszük az 1888-iki törvényt a feltételes elitélésekről s a feltételes szabad lábra helyezésről, és ha számba veszszük, hogy harminczöt év óta Belgiumban halálbüntetést nem hajtottak végre: akkor Belgium törvényhozását kell a három között annak mondanunk, mely az egyesítési elmélet constructiója tekintetében az olasz törvényhozáshoz legközelebb áll.

V. Az új büntetőjogi iskolák elméletéről szóltunk ugyan már fent a 4. és köv. lapokon. Szükséges lesz azonban foglalkoznunk a Liszt által tankönyvében felállított elmélettel, mivel ezen tankönyv és szerzője nemzetközi tekintetben is kiváló állást foglalnak el az irodalom terén s ennélfogva Liszt elmélete gyakorol most nagy befolyást. De elemezni kívánjuk azon oknál fogva is, mivel így példával is képesek vagyunk illustrálni azon fent felállított tételünket,

* Térképen, fokozatos emelkedéssel vagy sötétebb színnel jelezve a súlyt, igen jól szemlélhetővé volna tehető a büntetések fennálló rendszere s ilykép kitünnének azon aránytalanságok, melyek még kétségtelenül megvannak.

L. a büntetőjogi elméleteket bővebben Pauler 35. és köv. ll. — Schnierer «Általános tanok» 39. és köv. ll. — Berner tankönyv 3. és köv. lapokon. — Liszt tankönyv 15. és köv. ll. — Bar: Geschichte des deutschen Strafrechts und der Strafrechtstheorien. — Garraud: Traité theorique et pratique I. 38. és köv. ll. — Prins: Science pénale et droit positif 153. és köv. ll.

** Mindezen kodexek részleteit illetőleg l. alább a történeti bevezetést.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

miszerint a determinismusnak alapul elfogadása megköti a büntetőjog fejlődését.

Liszt elmélete a következő:

Minden jog az ember kedvéért van. A jog az emberi életérdekek oltalmát czélozza. A megvédett érdekeket jogtárgyaknak (Rechtsgüter) nevezzük. A jogtárgy tehát a jogilag megvédett érdek. Az életérdekek az egyesek közti életviszonyokból származnak. Nehogy bellum omnium contra omnes támadjon, szükség van a hatalmi körök elhatárolására (Friedensordnung), némely érdekek oltalmára, mások visszaszorítására. A feladatot átveszi az egyesek felett álló közakarat és ez létesíti kényszereszközeivel a jogrendet. (Kampfordnung.) A büntetőjognak a feladata ebben az, hogy a különös oltalmat igénylő érdekek szempontjából büntetéseket állapít meg és szükség esetére azokat kiszabja és végrehajtja.

Ezen pontig Liszt deductiója teljesen összevág a ma is fennálló jogrenddel. A midőn azonban a büntetés hatásáról szól, ott már az elriasztást — deterministikus álláspontjánál fogva — így írja körül: «Kräftigung der erschütterten Hemmungsvorstellungen»; a büntetés feladatául pedig megállapítja: a társadalom számára használhatatlanná vált büntettest (den für die Gesellschaft unbrauchbar gewordeden Verbrecher) megfosztani a physikai lehetőségtől, hogy továbbra büntettet követhessen el; a félig romlottat pedig lehetőleg megjavítani. Magát a determinismust e szavakkal jelzi: «Bestimmbarkeit durch Motive».

A felelősségre és az igazság fogalmára nem helyez sulyt.

Szerinte a büntetés nem ugyan a büntettesi érzület, hanem annak a büntett általi tanusítása ellen irányul. (Die Zweckstrafe ist nicht gegen die verbrecherische Gesinnung, sondern gegen ihre Bethätigung durch ein Verbrechen gerichtet.) A büntetés mértéke pedig a cselekmény által kimutatott büntettesi érzület antisociális jelentőségében, tehát a tettes sociális értéktelenségében (in dessen socialem Unvert) rejlik.

A bünösség ezek alapján kétféle; vagy állapotbeli, tehát a tettessel veleszületett, vagyis szerzett sajátosságnak megfelelő; vagy kivételes, alkalmi, episodikus. Az előbbi a súlyosabb, a radikális intézkedést igénylő; utóbbi csak kisebb jelentőségű.

Végül kijelenti, hogy nem szabad az egyén szabadságát az általános érdek javára feláldozni s a jogállamban a büntetés alkalmazása csak úgy igazolható, ha a büntettes határozott és törvényesen körül-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

írt cselekménynyel mutatta ki ellenséges indulatát; a törvényhozás pedig köteles számolni a népben élő jogi felfogásokkal.

VI. Mint a mondottakból kitünik, Liszt rendszere vegyes rendszer, melynek hivatása az, hogy közvetitsen két ellentétes felfogás közt.

Czélját azonban el nem éri.

Tényleg Liszt elmélete teljesen a determinismus uralma alatt áll. Mert az a megtorlás, melyet elfogad, minden egyéb mint megtorlás. Liszt nemcsak azért büntet, a mit a tettes tett, hanem azon bünöző hajlamú «állapotért» is, melyet eshetőleg csak örökölt a tettes. A súlyosabb megtorló intézkedéseket ezek számára tartja fen. A megtorlás elvét tehát átalakítja. T. i. felold azon korlátok alól, melyeket egy évszázadon át az igazság elve, folytonos küzdelmekkel, a büntetések individiualisátiója tekintetében megállapított. (A megtorlás elvének fejlesztése az volna, ha sikerülne a büntetést és annak hatásait az eddiginél jobban a büntettesre szorítani, nehogy az ő megbüntetése miatt családja és még mások is szenvedjenek.)

Figyelemreméltó, hogy a mai büntetőjognak azon enyhítő körülménye, miszerint örökletesség vagy elzüllöttség folytán nehezebb volt a büntettesre a csábítással szemben ellentállani, Liszt elméletében sulyosító körülménynyé válik.

S ez mutatja legjobban, hogy nem homogen alkatrésze Liszt elméletének az egyéni szabadság és a jogérzet tiszteletben tartása. Az egyéni szabadság és a jogérzet követelményei homlokegyenest ellenkeznek azzal a tétellel, melyet a kriminologusok és általában a naturalisták acceptálnak, hogy az apák bűneiért a gyermekek lakolnak.

De nem is elegendő a *törvény* megkövetelése a büntetéshez — mint azt Liszt elméletében találjuk. A törvény is lehet igazságtalanná és erőszakossá; magától értetik, hogy már a törvény készitésénél figyelembe kell venni az egyéni szabadság igényeit.

De vajjon Liszt determinismusa oly annyira merev-e, hogy a ki ezt vallja, az kénytelen az egyéni felelősségről lemondani?

Liszt a determinismus enyhítésében elmegy azon határig, hogy a motivumokat tekinti irányadóknak; tehát amaz álláspontól, melyet mi foglalunk el, *e tekintetben* csak az különbözteti meg, hogy mi a motivumok mellett az egyéniséget, mint a motivumokkal küzdő és azok hatását részben korlátozó tényezőt, szintén nyomatékosan számba veszszük. A determinismus megállapításában Liszt nem mondható tehát tulzónak. De a hatályos egyéni erőben nyilatkozó lánczszem, a mely összeköti a relativ determináltságot a relativ fele-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lősség eszméjével, hiányzik elméletéből; s ez az oka, hogy az alkatrészek nem fűződnek kellőleg egybe.*

VII. Áttérünk azon magyar iró rendszerére, a ki a kérdéssel nagyon tüzetesen foglalkozott.

Liszt elméletével rokonságban van Pikler Gyula elmélete. Szerinte csak akkor igazságos egy büntető szabály, ha az az által okozott haszon, elhárított szenvedés nagyobb, mint a szenvedés, a melyet okoz.** A büntetést a cselekménynyel nem hozza viszonyba, hanem csakis a büntetés kiszabása által czélbavett hatással; s ezen jó hatás legyen nagyobb, mint a mekkora a büntetés által okozott szenvedés. A két mennyiséget azonban összemérni igen nehéz. Mert a büntetés elszenvedése által okozott jó hatás egy incommensurabilis valami. A büncselekmény által a *sértett félnek* okozott malumot a büntetéssel, a *büntettesnek* okozott malummal, összemérhetni; de a büntettesnek a büntetéssel okozott szenvedés az ez által másokról *eshetőleg* elhárított szenvedéssel, tehát egy nem létező valamivel, arányba nem hozható. Pikler azonban eltér Liszttől és közelebb jön a fennálló joghoz annyiban, hogy a büntetést igazságossá akarja tenni. Csakhogy az igazság fogalma a legszorosabb kapcsolatban van a büntettes cselekményének *súlyával* s az igazság tulajdonkép legpregnansabban abban fejeződik ki, hogy a büntetés a bűncselekménynyel arányos legyen. Vagyis *igazság* és jogilag korlátokhoz kötött *visszatorlás* egymással kapcsolatos két fogalom s a ki az utóbbit elveti, a mint Pikler ezt a leghatározottabban megteszi, az elvetette a másikat is. A visszatorlás eszméje elleni heves küzdelemben Pikler egyáltalán messzebb megy, mint szükséges; a korlátlan megtorlás régi fogalmát ma már a jogrendszer nem fogadja el; de a visszatorlás reformált — és részleteiben még tovább is reformálandó — eszméjét az igazságszolgáltatásban, legalább a mi véleményünk szerint, nélkülözni lehetetlen.

A «Büntetőjog Bölcselete» czímű munkájában (Előadási jegyzetek alakjában megjelent Politzer kiadónál 1899-ben) kimutatni törekszik, hogy a büntetés czélszerűségi elven alapul, s hogy a megtorlási ösztön, valamint az igazságérzet szintén nem érzelmi, hanem hasznossági jellegűek. Ezekből folyólag a következő három tételt állapítja meg:

1. Büntetni kell, ha a büntetésnek meg van az a hatása, hogy a bűntettek elkövetését csökkenteni képes, más szóval, ha a bünte-

* Liszt rendszerét méltatja Friedmann Ernő: *Jogt. Közl.* 1903. évf.

** A jog keletkezése és fejlődése 252. s köv. lapok.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tés czélszerű és hasznos; mert a bűncselekmények számának csökkentése az emberek szenvedéseit csökkenteni, illetőleg boldogságukat fokozni képes. És büntetni csakis úgy kell és csakis úgy szabad, a mint ezt a czél, t. i. a bűntettek csökkenése megkívánja. A czélszerűség legyen tehát a büntetés egyetlen regulatora, egyéb elvet nem szabad szem előtt tartanunk ezen eljárásban.

2. A büntetés csak azon mértékben igazságos, a mely mértékben czélszerű, a mi úgy is kifejezhető, hogy mindig a legkisebb büntetést kell alkalmaznunk, mely még azzal a czélszerű hatással bír, hogy a bűntetteket csökkenteni képes.

3. Csak az a büntetés az igazságos, a megengedhető, a mely kisebb rosszat ró az emberekre, mint a mekkora rossztól őket megóvja az által, hogy a bűntetteket meggátolja.

Birálja ezután a fennálló büntetőjogi rendszereket és kijelöli saját álláspontjának viszonyát a Lombroso-féle tanokkal szemben.

Nem szól arról, hogy saját rendszerét az egyéni jogok és a személyes szabadság kifejlődött elveivel összeegyeztethetőnek véli-e, vagy pedig ezen jogok teljes mellőzésével kellene a büntetőjog új rendszerét felépíteni. A dolgozat szerkezetéből az látszik következni, hogy szerző az utóbbi álláspontra helyezkedik.

VIII. Végül álljon itt Binding norma-elméletének rövid összefoglalása. A norma-tilalom (illetőleg parancs) őrzi a jogtárgyakat. A tilalom alapulhat nemzetgazdasági vagy sociális tekinteteken: a büntetés csak engedetlenségen. Nem a miatt büntetünk, mert a tettes jogsértést követett el, hanem mert engedetlen volt. A büntető-törvény a tilalomnak sanctiót ad és feljogosítja az államot, hogy a tilalom megszegőjét, mint engedetlent, megbüntesse. A norma a közjogba tartozik és csak a büntető sanctio hozza át a büntetőjogba. Minthogy a büntetőjog nem tilt semmit, az, a ki a norma ellen cselekszik, nem is szegi meg a büntetőtörvényt, hanem e törvény rendelkezését betölti. A norma analogonja a tiz parancsolat, mely szintén csak tilt s a büntetést más törvény számára hagyja fenn.

Látható ezekből, hogy a normák elmélete tisztán formális elmélet. Kettémetszi a tényálladékot és az által, hogy a tilalmi részt kiküszöböli a büntetőjogból, szorosabban el tudja határolni a büntetendő cselekményeket a büntetlenektől. A büntetőjog materiális feladataira ezen elmélet nem helyez súlyt.*

* L. alább 38. l. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TÖRTÉNETI VÁZLAT.

IV. FEJEZET.

Francziaország.

I. A nagy forradalom előtti franczia büntetőjogot Garraud következőleg jellemzi:

> Ha az ember a régi franczia büntetőjogot tanulmányozza és összehasonlítja a római birodalom utolsó századainak és a középkor első századainak büntetőjogával, feltűnik, hogy a civilisatio a büntetőjogban nem tett semmiféle haladást s hogy a büntetőjog mozdulatlan maradt. Mindig ugyanazon bűnök jellemzik a büntetőjogot. Mindezen korszakokban egyenlőtlenek a büntetések, változnak a bűntettes rangja szerint, a büntetések kegyetlenek és barbárok az alkalmazásban; a büntetőjogi rendszer alapja a halálbüntetés és a testcsorbítások tömeges alkalmazása. A büntetések önkényesek, a bűncselekmények rosszul vannak definiálva és a polgárok minden oltalmat nélkülöznek a repressio visszaéléseivel szemben. A tudatlanság, az előítéletek, a szenvedélyek alakítanak képzelt bűncselekményeket és a büntetőtörvény túlterjed a társadalmi viszonyokon és behatol a lelkiismereti kérdésekbe is.
>
> A míg határozottan állítható, hogy a régi franczia magánjog némi módosításokkal átment a fennálló polgári törvénykönyvbe, a modern büntetőjog teljesen szakított a régivel, és az új és a régi közti összehasonlítás mindenekelőtt ellentéteket hoz napfényre. (Traité theorique et pratique du droit pénal français. 1888. I. köt. 80. lapon.)

Boitard ugyancsak azt mondja, hogy a büntetőjogban minden új, minden visszatükrözi az új korszakot.

Mi idézte elő a büntetőjog megállapodott rendszerében ezt a radikális átalakítást?

II. Az első lökést a Calas-féle bűnügyi eset helytelen birói eldöntése adta meg.

Calas János tekintélyes kereskedő volt Toulouse-ban. Egyik fia kicsapongó életet élt, önmagával meghasonlott és 1761 október 13-án öngyilkos lett. A néphit szerint az atyja ölte meg az ifjút, mivel ez állítólag át akart térni a protestáns hitről a katholikus

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hitre. A hatóság megindította ezen nyomon a vizsgálatot. Letartóztatták az öreg Calast, ennek feleségét, másik fiát, egy cselédet és a család egyik ismerősét. Mindnyájan tagadtak s a tortura sem volt képes valamit kideríteni. Erre a bíróság azt határozta, hogy kimondja az itéletet az öreg Calas felett, kerékbe törésre itéli és előreláthatólag a kereken vallani fog és megnevezi bűntársait is. A kivégzés alkalmával azonban Calas nem vallott semmit.

A bíróság a legnagyobb zavarba jött. A többi vádlottat lehetetlen volt elitélni, mert épen semmi bizonyíték nem volt ellenök, a 64 éves törődött testű Calas János pedig egyedül nem ölhette meg 22 éves erőteljes ifjút. Hosszas tanakodás után végre megszüntették az eljárást és kibocsátották a vádlottakat. Calas özvegye erre felkereste Ferneyben Voltaire-t és fel tudta kelteni érdeklődését az ügy iránt. Voltaire azonnal mozgásba hozta párisi barátait, az encyklopedistákat, s ezek segélyével nagy harczot kezdett meg első sorban Calas rehabilitátiója és a család kárpótlása iránt, másodsorban pedig az akkor fennállott büntetőjog és bűnvádi eljárás ellen.

Voltaire az egész európai közvéleményt felizgatta és az ő és barátai összevágó actiójának végre sikerült kivinni, hogy a bíróság kimondotta a rehabilitátiót.

A kérdés azonban egész általánosságban fel volt vetve és többé nem tudott megnyugodni. Gondoskodtak arról egyrészt az encyklopedisták, kik számtalan röpiratban és értekezésben most már állandóan tárgyalták a büntetőjog és bűnvádi eljárás bajait. De gondoskodtak az ébrentartásról maguk a birák is, kik folyton újra és újra ártatlanokat itéltek el. Régebben ez nem igen derült ki. Most azonban a Calas-eset óta mindenki Voltaire-hez fordult és ő nem kimélt fáradságot, hogy minden egyes esetben harczba vigye barátait. Ilyen bűnesetek voltak: a Sirvens-féle, La Barre, D'Étallonde, Lally tábornok ügye. Igen nagy sensatiót okozott Bradier, Simare és Lardoise esete, kik már halálra voltak itélve, és csakis Dupaty volt államügyész közbelépése és agitátiója folytán sikerült kimutatni, hogy ártatlanok.

III. Ez időtájban merült fel egy férfiúnak a neve, a ki a büntetőjog terén korszakalkotó befolyást gyakorolt: Beccaria.

Beccaria olasz gróf volt (Milanóban), a ki szeretett a tudományokkal foglalkozni és tanulmányozta az encyklopedisták iratait, különösen azokat, melyek a büntetőjogi kérdéseket tárgyalták. És mindazt, a mit ezek, mint reformot, követeltek, összefoglalta és köny-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyen érthető irálylyal megírta. Könyve 1764-ben jelent meg és a közvélemény épen benne lévén ezen kérdések tárgyalásában, a munka rohamosan elterjedt. Lefordíttatott Európa minden nyelvére és száz és száz kiadásban jelent meg.* A büntetőjogi reformok kátéja volt.

Különösen nagy hatást tett a munka Francziaországban, a büntetőjogi agitatio központján. Nemcsak az irodalom, a jogi körök és a tudományos akadémiák, melyek pályadíjakat tűztek a büntetőjog reformjának problémáira: de a provinciális és a helyi képviselő testületek is folyton foglalkoztak a kérdésekkel és a követeknek utasításul adatott, hogy a büntetőjogi és bűnvádi eljárási reformok mily szellemben vitessenek keresztül. Mikor 1789-ben az États Généraux összejöttek, az utasításokban -- cahiers — egy kidolgozott büntetőjog és eljárás foglaltatott, és ez nem volt egyéb, mint a mit Voltaire és az encyklopedisták megvitattak és a mit Beccaria rendszerbe foglalt.

IV. A nagy átalakulás megtörtént. Az 1791-iki büntető-törvénykönyv már tartalmazza mindazon tételeket, melyek a jelenlegi kodexekben érvényesülnek.

Az 1791-iki törvénykönyv, csekély módosításokkal, érvényben volt addig, míg az 1810-iki napoleoni büntető-törvénykönyv életbe nem lépett.

Egészben véve az 1810-iki törvény az európai anya-kodex. A különbség csak az, hogy egyiknek anyja, másiknak nagyanyja.

V. A franczia *BTK.*-et úgyszólván minden évtizedben módosították egy-két novellával. Némely büntetésnemeket kiküszöböltek, ilyen az általános vagyonelkobzás; más büntetésnemeket enyhébbé tettek; továbbá kifejlesztették az enyhítő körülmények mérlegelésének rendszerét; majd kitöltöttek némely hézagokat, melyek az egyes bűncselekmények közt maradtak; szabályozták a koloniákba való relegatio intézményét; és végül behozták a feltételes itéleteket.

Ugyancsak munkába vették újabban az egész kodex revisióját és az általános rész első javaslata 1892-ben megjelent.

Bureaukratikus munka, mely nem zárkózhatott ugyan el az idők változott következményei elől, de a hol csak lehetett, megtar-

* Beccaria munkája magyar nyelvre eddig kétszer fordíttatott le. Császár Ferencz: A bűnökről és büntetésekről. 1834., Tarnai János: Bűntett és büntetés. 1887. Révai Leo kiadása. (Bevezetéssel.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

totta a fennálló törvényt és annak kereteit. A felfogás önállóságában az olasz 1890-iki *BTK.*-vel épen nem vetekedhetik.

A javaslat szerint a hármas felosztás megmaradna.

A halálbüntetés szintén. A végrehajtás azonban nem nyilvános.

Szabadságvesztés-büntetés magában véve csak egy van: a fogház (l'emprisonnement). A mi három szabadságbüntetési nemünk — fegyház, börtön, fogház — helyét ez az *egy* foglalja el. A fogház lehet vagy életfogytig tartó, vagy időleges. Utóbbi maximuma húsz év, minimuma tizenöt nap.

A fogház mellett, mint második szabadságvesztés-büntetés, szerepel a «détention», mely úgy látszik, megfelel az olasz törvényben levő «detentione» állásának, vagyis alkalmazása csak valamivel szélesebb körű, mint a magyar törvényben foglalt államfogházbüntetésé. Harmadik a kihágási: les arrêts de police.

A korrektionalisatio, szigorúan véve, nincs meg a javaslatban, mivel a szabadságvesztés-büntetések külön nemei nem hozatnak egymással kapcsolatba. A mely szabadság-büntetési nemben a törvény a büntetést megállapítja, az marad meg az itéletben is. De másrészt a bíróság a bűntetti minimumnál, vagyis az öt évnél kevesebbet szabhat ki és ekkor a bűntettből, úgy látszik, vétség lesz s a jogkövetkezmények is vétségiek. Világosan ez nincs kimondva.

A mi a büntetési rendszert illeti, a magánelzárásnak szélesebb tér van engedve, mint a mi *BTK.*-ünkben. A kik egy évi, vagy ennél rövidebb tartamú fogházra itéltetnek, az egész időt nappali és éjjeli magánelzárásban töltik. A kik ennél hosszabbra itéltetnek, büntetésök negyedrészét töltik így, mely idő azonban nem lehet kevesebb, mint egy év és nem több, mint három év.

A javaslat szerint a kihágási szabadság-büntetést a nem visszaeső elitélt kívánságára a bíróság ugyanannyi idejű községi közmunkára (travail au profit de la commune) változtathatja át.

Érdekes intézménye a javaslatnak a relegatio, mely Franciaországban folytonos kisérletek tárgyát képezi. Koloniába küldi a javaslat azt, a ki egy vagy több bűncselekményért legalább öt évi fogházra itéltetett és újra legalább egy évet kap. Az átvitel akkor történik, ha a fogházbüntetésnek felét kiállotta.

A mellékbüntetés tekintetében fontos, hogy a hivatalvesztés és a politikai jogok elvesztése csak azon esetben mondható ki, ha a büntetés legalább öt év.

Némely esetekben az elitélt a kormány által eltiltathatik bizo-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyos helyeken való tartózkodástól. Más esetekben kimondhatja a bíróság, hogy az elitélt a büntetés kiállása után legalább három hóra, legfölebb három évre valamely dologházban helyeztessék el.

Igen sajátszerű intézményt létesít a javaslat a «pardon» elnevezés alatt. Mindazon esetben, midőn akár a *BTK.* rendelkezései alapján, akár enyhítő körülmények folytán a biró fel van jogosítva pénzbüntetést alkalmazni, ha a vádlott még nem itéltetett el büntettért vagy vétségért, mellőzhető az elitélés. Közli a vádlottal, hogy ha még egyszer bűncselekményt követ el, nem számíthat többé büntetőjogi mentességre (sur l'immunité pénale). Az igy feloldozott vádlott elitélendő a költségekben és ha szükséges, kárpótlásban külön.

A feltételes itéletek tárgyában a javaslat külön határozmányokat tartalmaz.

Feltételesen szabadlábra helyezhető az elitélt, ha szabadságvesztés-büntetésének háromnegyed részét kiállotta.

Azon elitéltek, kik huszonnegyedik életévöket meghaladták, hatvanadik életévöket pedig még nem érték el, büntetésök *egy negyedének*, legalább öt évnek kiállása után, *kivánságukra* koloniába vihetők. Ha a koloniában a második negyedet jó magaviselettel kiállották. feltétlenül szabadlábra helyeztetnek.

Kiemelendő még, hogy elmebetegség miatti felmentés esetében a bíróság kimondhatja a tébolydában való elhelyezést. Az onnan való kibocsátás az orvos véleményére a *polgári* bíróság által történik.

Tiz éves koráig a gyermek nem lehet tárgya a büntető-birói itéletnek. Mindazonáltal a *polgári* bíróság elrendelheti, hogy a gyermek valamely kényszer-nevelőintézetben elhelyeztessék legfölebb 21 éves koráig. Ugyanez történik a 10 és 16 év közötti fiatal korúval, a ki cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt.

Ezen tervezetre nagyon illik Garraud mondása, melylyel tankönyvében bevezeti a külföldi törvények ismertetését. Szerinte a francziák a multak emlékeiből élnek; a többi nemzetek azonban a franczia büntetőjogi törvényhozáson oly tökéletesítéseket vittek végbez, melyeket jelenleg a francziáknak nem volna szabad ignorálniok.

Azóta Franciaország időről-időre részleges módosításokat tesz a kodexen.

VI. A mi a franczia büntetőjogi irodalmat illeti, abból kiemelendő:

- Chauveau és Hélie hat kötetes munkája: Theorie du Code Pénal.

Garraud legújabban befejezett s az újabb büntetőjogi mozgal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

makat is tárgyaló öt kötetes munkája: Traité theorique et pratique du droit pénal français. Ugyancsak Garraud tankönyve: Précis du droit criminel.

A mult századbeli átalakulást igen jól tárgyalja Esmein: Histoire de la procédure criminelle en France.

Becses adalékokat szolgáltat ehhez az átalakuláshoz Desjardins: Les cahiers des États Généraux en 1789 et la législation criminelle.

Az egész átalakulást összefoglalva, különösen Voltaire befolyását a reformra és a fentebb említett tévedéses bűnpereket tárgyalja Hertz: Voltaire und die französische Strafrechtspflege im 18. Jahrhundert.

A kriminologikus irányzatu irók közül magasra kiemelkedik Tarde alakja.

V. FEJEZET.

Olaszország.

Ha Francziaországnak köszönhetjük a büntetőjog reformját, Olaszországról elmondhatni, hogy a büntetőjognak mint tudománynak a bölcsője s hogy másrészt Olaszországnak van ma a kodifikationális tökélyt leginkább megközelítő büntető-törvénykönyve, mely azt, a mit a legújabb reformmozgalmak megérleltek, nagyon sok részben már létesíti.*

Az olasz büntető-törvénykönyv különösen abban különbözik a többi újabb büntető-törvénykönyvektől, hogy elhagyja a franczia, de különösen a német kodex által inaugurált merev általánosító rendszert. Sok helyen a fő-tényállás mellett külön tényállásokat jelez, és az általános büntetési tétel mellett külön büntetési tételeket állapít meg. Megmondja a szabályt arra az esetre, ha pl. a lopott vagy kicsalt érték igen nagy (molto rilevante), és külön ha kicsiny (lieve), és ismét külön, ha igen kicsiny (lievissimo). Azt sem fogadja el a német törvény rendszeréből, hogy az enyhítő és sulyosító körülmények tana teljesen kiküszöböltessék a kodexből. A nevezetesebb egyhítő és sulyosító körülményeket megnevezi és ki is szabja, hogy mily mérvben szállitják le, illetőleg emelik a büntetést. Tulajdonkép

* L. Friedmann Ernő ismertetését a *Jogi Lexikon*ban. (Ugyanott Friedmanntól a németalföldi s a nagybritanniai jog ismertetése.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

áthághatlan minimum az olasz kodexben nincs. Mert ha bizonyos enyhítő körülmények fenforognak, a biró fokozatosan lemehet a büntetési egységig, vagy legalább azt megközelítheti. Az 1843-iki magyar javaslattól az új olasz kodex erre nézve csak annyiban különbözik, hogy a magyar javaslat a minimumot kiküszölböli a törvényből és egészen a biróra bízza a megállapítást, az olasz pedig beigtatja ugyan a minimumot a törvénybe, de bizonyos enyhítő körülmények fenforgása esetében, melyeket a törvény kiemel, meg van engedve, hogy a biró bizonyos mérvig a minimum alatt szabhassa ki a büntetést, és mikor ezek a kiemelt egyhítő körülmények ugyanazon egy esetben nagyobb számban találkoznak, a biróra nézve a minimális korlát úgyszólván teljesen megszűnik. (Az olasz kodexnek tehát az a jellemvonása, hogy számadástételre szorítja a birót; az önkénynek igy kevesebb tért ad, mint az 1843-iki magyar javaslat; de lényegileg a kettőnek az álláspontja ugyanaz.)

A korlátozott beszámításnak is a konkret esetben való megállapítása szintén mesze menő reduktiót von maga után a büntetésben.

Specializálási tendentiát mutat az is, hogy míg az európai kodexek a fiatalkorúak számára legtöbbnyire *egy* külön osztályt állítanak fel, — rendszerint a 12—18 éves korbelieket vonják külön — addig az olasz kodex a büntetőjog szempontjából a fiatakoruak három osztályát különbözteti meg, a 9—14, a 14—18, és a 18—21 éveseket, és ezek mindegyikére más és más mérvű reduktiót szab ki. Sőt még a kilencz év alattiakra nézve sem oly merev az olasz *BTK.* a birói intézkedés alóli kivonásban, mint a 12 év alattiakra nézve a magyar *BTK.*

Végül pár példát a tényállási részletezés és külön-osztályozás tekintetében. A rablás sokkal csekélyebb büntetést kap, ha a cselekmény csak arra irányult, hogy a tárgy a másiknak kezéből vagy testéről elrántassék. (Se la violanza sia diretta unicamente a strappare la cosa di mano o di dosso alla persona.) A lopásnál pedig ki van emelve, hogy a bűncselekmény elkövettethetik a közös tulajdonos vagy a társörökös ellen is, és levonandó azon rész, mely a tettest megillette. Az aberratio ictus kérdésére is ad szabályt, stb.

A reform-eszméket illetőleg:

Behozatott a közmunka mint külön büntetési nem. Ezen büntetésemet ismeri a német törvény is az erdei lopásoknál, továbbá ismeri, szintén szűkebb körben, Francziaország és a Schweiz, valamint a norvégiai *BTK.*

A házi fogság igen specialis eseteknél egy hónapig terjedhető

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tartamban kiszabható. Ha megszegi az illető ezen idő alatt a bíróság rendelkezését, közönséges fogházba zárják.

Önálló büntetési nem a birói megdorgálás.

Behozatott angol mintára a cautio, mely szerint az elitélt bizonyos összeget lefizet vagy biztosit azon eshetőség számára, ha meghatározott idő alatt visszaesővé válik; fentartva természetesen a teljes felelősséget az újonnan elkövetett cselekményért. Ha bizonyos idő alatt nem követ el büntetendő cselekményt, visszakapja pénzét, illetőleg felszabadul kötelezése alól. A ki pedig ily esetben nem fizeti le a cautiót vagy nem vállal felelősséget, kiállja a rendes büntetést.

Behozatott új alakban a rendőri felügyelet alá helyezés. Továbbá bizonyos helységekbe való utasítás (confino) három évig terjedhető időre, vagy bizonyos helységből való kiutasítás (esilio locale) ugyancsak három évre terjedőleg.*

Tíz évvel az olasz Btk. életbeléptetése után behozták a feltételes itéleteket.

Az elméleti harcz némileg lecsendesült, mióta a kérdések elvesztették aktuális jellegüket.

VI. FEJEZET.

Németország.

I. Németországnak nemcsak magánjogára, de büntetőjogára is a római jog gyakorolt igen nagy befolyást. (Libri terribiles.)**

A német büntetőjogi törvényhozás történetéből kiemelendők:

1. Az ú. n. Bambergensis. 1507-ből (Mater Carolinae). Szerzője Schwarzenberg János. Némi módosítással életbe lépett több brandenburgi tartományban (Soror Carolinæ).

2. V. Károly büntetőjogi rendtartása (*C. C. C.* = Constitutio Criminalis Carolina. Rendszerint: Carolina). Ezen kodex évszázadokig irányadó befolyást gyakorolt egész Németországban és megalapította

* Ugyanezen rendelkezéseket magában foglalja az 1792-iki magyar javaslat, melynek XXII. pontja így szól: Relegatio autem e certo loco, uti etiam domicilii ad certum locum defixio, delinquentibus talibus dictabitur, quorum in loco prioris habitationis permansio, incolis ejusdem loci periculosa esse, aut vero delinquentium etiam emendatio facilius alibi sperari poterit.

** Nagyszabású munkát írt a római büntetőjogról Mommsen: Römisches Strafrecht 1899.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a közönséges büntetőjogot. (Gemeines Deutsches Strafrecht.) Különösen azon határozmánya folytán, hogy a jogtudatlan Schöffék kétség esetében a jogi szakférfiak véleményét kérjék ki: azt idézte elő, hogy az egyetemi jogtanárok bevonattak a gyakorlat problemáiba. Ilykép lassankint a biráskodás jórészt átment a jogi karok kezébe.

A tudósok közt kivált Berlich († 1638.), majd Carpzov († 1666.). Mindketten szászországiak. (A büntetőjogban a vezérletet egyáltalán Szászország vette át.) A két tudós között Berlich-et tartják a tehetségesebbnek, sőt némelyek szerint Carpzov csak népszerűsítette a másiknak tételeit s erre vezethető vissza az a mondás: Nissi Berlichius berlichiasset, Carpzovius non carpzoviasset. Mindazonáltal Carpzov sokkal nagyobb közvetlen befolyást szerzett a doctrinára és a gyakorlatra, mivel a lipcsei egyetem tanára és egyszersmind a Schöppenstuhl tagja volt.* Ötven éves jubileuma alkalmából azt állította magáról, hogy hivataloskodása óta 20,000 halálítéletet írt alá, — a mi eléggé jellemzi azon irányt, melyet a büntető igazságszolgáltatásban követett. Carpzov munkái hazánkban is nagy tekintélyre emelkedtek és büntető itéletekben azokra gyakrabban történtek hivatkozások. (L. Pauler I. 26. l.)

A 18. század küzdelmeiben Németország kevésbbé vett részt. Némelyek szerint ez arra vezethező vissza, hogy Nagy Frigyes, ki 1740-ben lépett trónra, lassankint legalább részben életbe léptette azokat a reformokat, melyeket Voltaire és Beccaria, valamint a franczia encyclopedisták követeltek.

II. A 19. század elején nagy jelentőségre jutott Feuerbach munkálkodása, ki mint Kant bölcsészetének iskolázott hive kiválóan alkalmas volt a dogmatika kifejtésére. Vele kezdődik a német büntetőjog fénykora. Ő is tanár és biró volt. Tankönyve** ötven éven át uralkodott a jogi oktatáson. A jogesetek aktaszerű elbeszélései, melyek több kötetet tesznek ki, még ma is mintaszerűek. Megsemmisítő kritikát írt a bajor büntetű-kodex javaslatáról és erre a bajor kormány őt bízta meg az új javaslat elkészítésével és ez törvénynyé is lett 1813-ban. Ezen munkálat hosszú ideig kodifikátionális forrás-mű volt. Különösen a német partikuláris államok kodifikátorai vették alapul.

* Főmunkája: Practica Nova Imperialis Saxonica rerum criminalium. (13. kiadás. Frankfurt 1758.)

** Lehrbuch des gemeinen in Deutschland geltenden peinlichen Rechts. A 14. kiadást Mittermaier bocsátotta közre 1847-ben. — Az anyagi büntetőjog és az eljárás összesen körülbelül 500 oldal.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A század második évtizedében tűnt fel Mittermaier, a heidelbergi egyetem tanára. Részint saját dolgozatai, részint referáló iratai által nemcsak a német, de a külföldi büntető-jogtudomány fejlődésére igen nagy befolyást gyakorolt. Mint az *Archiv für Kriminalrecht* című folyóiratnak és még másik két folyóiratnak szerkesztője, a föld kerekségére kiterjedő levelezést folytatott és tanszékét a büntetőjogi universalis reformtörekvések központjává tette. Minden állam szakférfiai lelkiismeretesen referáltak neki elért sikereiről és ő nem szűnt meg őket buzdítani és támogatni. A magyar 1843-iki javaslat szerkesztői is hozzá fordúltak utbaigazításért. A munka folyamán úgyszólván minden nagyobb jelentőségű szakkérdés eldöntését az ő bírálata alá bocsátották. És midőn a magyar kodex-javaslat elkészült, ő volt az, a ki lapjában felhívta reá a művelt világ figyelmét.*

Mittermaier nem volt ú. n. nagy dogmatikus, de azon érdeme elévülhetetlen, hogy a büntetőjogot felszabadította a bölcsészet járma alól és közelebb hozta a gyakorlati élet követelményeihez. Állandó praktikumaiban igen sokan vettek részt. Sikerült neki a jobb jogászi tehetségeket a büntetőjog számára lekötni. A legközelebbi generatio büntetőjogi írói úgyszólván mindannyian az ő tanítványai voltak.

Mittermaier 1867-ben halt meg.

Felemlítendő, hogy a politikai életben is működött és talán itt szerezte meg magának azt a kiváló törvényhozási érzéket, mely őt a többi német professor-kriminalistáktól oly előnyösen különbözteti meg.**

III. A század közepén Poroszország hirtelen szakított a német szakférfiak által ápolt büntetőjogi traditiókkal. Elfogadta némi átdolgozással az 1810-iki franczia büntetőtörvényt és ezzel azt az önálló tudományos anyagot, melyet a praktikularismustól függetlenül, de azzal mégis kapcsolatban a német tanárok fejlesztettek és melyet a «közönséges német jog» gyüjtőnév alatt tanítottak az egyetemeken: legalább Poroszországra nézve historikummá tette. Alakult egy új porosz felfogás, melyet most már a gyakorlat kiváló férfiai irányítottak. Ezek között Goltdammer, berlini festő törvényszéki biró († 1872) és Oppenhoff berlini főállamügyész († 1875). Az előbbi szerkesztette az *Archiv für Preussisches Strafrecht* czimű folyóiratot, az utóbbi

* L. erről bővebben alább 52. és köv. ll.

** Mittermaierről l. bővebben: 1843-iki avaslat *Anyaggyűjteménye* I. 87. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pedig megírta a sok ideig irányadó büntető-törvénykönyvi kommentárt. A tanárok oppositióba mennek és panaszkodnak a «Præjudicienkultus» felett.

A tanárok részéről hiba volt, hogy nem tudtak megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a kathedrán ők egészben véve törvény által létesített positiv büntetőjogot adjanak elő. Ők még mindig azon gondolatkörben mozogtak, hogy a tanári előadás fölötte áll a törvénynek és csak destilált anyagát adja elő a különböző törvények foglalatának. A míg a partikuláris kis államok kodexeiről volt szó, addig ez helyesnek mutatkozott, mert a német deák folyton vándorolt egyik egyetemről a másikra, egyik nagyhirű professzortól a másikhoz, vagyis egyik államból a másikba az illető államnak leginkább helyi érdekű partikuláris büntető-kodexe iránt nagyon kevéssé érdeklődött; szükséges volt tehát a kathedrán az anyagot olykép alakítani, hogy az minden állambeli német deákot érdekeljen és ez nem lehetett egyéb, mint a positiv jogtól függetlenített büntetőjog.

A mikor azonban a porosz kodex és annak gyakorlata irodalmilag is mindinkább előtérbe jött, az az álláspont nem volt többé tartható. A birói és ügyészi irányzat elvált a tanáritól és lassankint megalakult a külön gyakorlat és a külön theoria. Az emberek kezdték egymást meg nem érteni. A tanárok voltak hivatva kiképezni a leendő birákat, a jelöltek vizsgáin pedig magas állású birák és ügyészek voltak a censorok. A mit ezek kérdeztek a vizsgán, azt a tanár semmibe vette, a mit pedig a jelölt az egyetemről hozott, arról a censor volt ugyanoly véleményben.

És a két fél nemcsak hogy nem engedett, de az eltávolodás mind inkább fokozódott.

Egyrészt a tanárok elfogadják a büntetőjogban Hegel philosofiáját (Köstlin, Hälschner), másrészt pedig az új birodalmi birói szervezet életbelépése folytán elvesztik az egyetemek a bűnügyi biráskodás azon utolsó maradványait is, melyek régi időkből még fennállottak.

A törvényhozás terén is a porosz gyakorlat férfiai győztek.

Az elkészült büntető-törvénykönyv nem volt egyéb, mint a revideált porosz.

Ugyanazon évben (1870.), melyben a németek leverték a franciákat, elfogadták a franczia büntetőjogot.*

* A német jogfejlődést illetőleg számos adatot vettünk ki Liszt gyönyörű essay-jéből, melyet Lexis-nek «*Die Deutschen Universitäten*» című gyűjteményes munkájába a német büntetőjognak egyetemi tanításáról írt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. Innen kezdve a tanárok is lassan-lassan közelednek a jog positivumához. Csak a «rendszeres» tárgyalást nem adja fel egy sem.

A közhasználatú tankönyvek közül ki kell emelnünk első helyen Berner-ét. E munka első kiadása az ötvenes években jelent meg s azóta folyton uralkodik az egyetemi oktatáson. Eddig tizennyolcz kiadást ért. Az új kiadások a régihez már alig hasonlítanak. Szerzője folyton dolgozott a munkán és mesterileg állítja az olvasó elé azt az anyagot, mely az egésznek nélkülözhetlen alkatrészét képezi. A különböző büntetőjogi elméletek a régi kiadásokban íveket foglaltak el; most pár lapot. Concis szövegezés és világos nyelvezet, ez a könyv két legfőbb jellemvonása. Szerzője ugyan fiatal korában Hegelista volt, de most már annyira letett ezen iskolának mystikus nyelvezetéről, hogy az újabb tanári generatio azt veti szemére, hogy tankönyve nagyon is «könnyű» és a tárgyalt anyag ezen rövid összefoglalásban nem fejlődik ki egész erejével. Berner több mint ötven éve tanítja a büntetőjogot a berlini egyetemen.

A legjobb német büntetőjogi tanköny határozottan a Liszt-é. Az anyag feldolgozása sokkal behatóbb, mint az előbbiben és itt-ott nem riad vissza a részletkérdéstől sem. A jog törvénybeli jellegét soha sem téveszti szem elől. Történeti levezetései tüzetesek. Az irodalom és összehasonlító jogtudomány jól van bénne gondozva. A reformkérdéseket is tárgyalja, anélkül, hogy a tankönyv keretében túlsúlyt engedne nekik. Liszt a tankönyviró egészen más, mint az agitátor Liszt. A tankönyvben csak itt-ott mutatkozik a másikból valami, kiválólag természetesen a bevezető jogpolitikai részben. Sőt mondhatni, hogy ezen rész teljesen a kriminal-politika szolgálatába van helyezve. Tankönyve eddig tizenhárom kiadást ért és kétségkívül ez lesz Bernerének egyetemi utódja.

Felemlítjük még Hugo Meyer tankönyvét, mely jóval terjedelmesebb, mint a két előbbi, de némelyek azt vetik szemére, hogy az elvi kérdések megoldását kerüli és e miatt kevésbbé alkalmas az egyetem számára. Daczára ennek, kiadásainak száma hat.

Schütze tömör nyelvezetű tankönyve a hetvenes évekből való. Annak idején az elsők közé sorozták s egy ideig úgy látszott, hogy ez lesz Berner tankönyvének utódja. De mivel szerzője elhagyta Németországot és átment a gráczi egyetemre, a munka újabb kiadást nem ért s e miatt ma már sok tekintetben elavultnak mondható. (Schütze pár éve meghalt).

Végül fel kell hoznunk Merkel tankönyvét. Igen nagy éles-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elméjűséggel és philosofikus mélységgel megírt kis terjedelmű munka, mely inkább az előadásokhoz vezérfonalul alkalmas, mint önálló használatra.[1]

Mindezeknél nagyobb szabású Hälschner három kötetes kézi könyve.[2] Ez az igazi leszűrődött dogmatika. Áttekintést nyújt az egész irodalomról s a kérdéseket megbizható logikával oldja meg. Egyoldaluságra nem ragadtatja el magát egyik irányban sem. Úgyszólván compendiuma a tanári büntetőjognak s határkő a régi és az új irányok között.

V. Ugyancsak ide sorozandók Binding munkái.[3]

Szerző a legönállóbb gondolkozó a dogmatikusok közt. A normák theoriája, melyet ő alapított meg, egy ideig uralkodó csillagzat volt a német büntetőjog egén.[4] Binding lipcsei kathedrája volt az első büntetőjogi kathedra Németországban. Hallgatósága nem fért el az egyetemi épület egyik termében sem, s a szinházat kellett kibérelni Binding előadási terméül. Ujabban erős támadásoknak volt Binding kitéve; a normák theoriáját különösen Liszt birálta a legélesebben.

Binding főérdeme az, hogy a normák theoriájának fonalán az egyes büncselekmények fogalmán valóságos bonczolásokat vitt végbez, és ezzel sokat lendített a tényálladékok részleges kidolgozásán.

Kézi könyvének megjelent kötete magában foglalja az általános részt, kivévén a kisérlet és a részesség tanát. A munka oly nagy terjedelmünek van tervezve, hogy egy emberélet alig lesz elégséges teljes elkészítésére. Pótolja a hiányzó részeket Binding tankönyve, melynek első fele mint u. n. Grundriss jelent meg, (mi alatt a németek az előadásokhoz irt rövid összefoglalást szokták érteni), második fele azonban már tankönyvszerű. Előnye ezen munkának a másik felett, hogy kiterjeszkedik a büntetőjog egész anyagára; hátránya a nyelvezet tulhajtott tömörsége s az anyagnak számok, alszámok,

[1] Merkel összegyűjtött munkáit, halála után, kiadta fia két kötetben. (1898) Rendkívül becses dolgozatok egész halmazát találja itt az olvasó.

[2] Das gemeine Deutsche Strafrecht, systematisch bearbeitet. 1881—6.

[3] Handbuch des Strafrechts. I. kötet. 1885. (Ezen kézikönyv a Binding által szerkesztett «Systematisches Handbuch der Deutschen Rechtswissenschaft» című nagy vállalat hetedik részét képezi.)

[4] Die Normen und ihre Übertretungen. Két kötet. — Schwarz Gusztáv, a budapesti egyetemen a római jog tanára, a Binding-Thon-féle elméletet veszi alapul.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

továbbá római és görög betük segélyével való skatulyázása. Szerző ezzel a könnyebb áttekintés nyujtását czélozza, de tulajdonkép az anyagot szaggatottá, az összefüggő olvasást kinossá teszi.

VI. A dogmatikai iskolából a német büntetőjog legújabb korszakába átmenetet képez Holtzendorff. Működése kettős irányú volt.

A kriminalistákat egyesítette nagyterjedelmű kézikönyvek együttes megírására.* A mit azonban ő írt e munkákba, az szélesebb körű volt, mint a többieké! ő már a czélszerűségi és gyakorlati elemet jobban hangsulyozta, és különösen a büntetés végrehajtása, a feltételes szabadlábra helyezés és általában a börtönügy terén írt dolgozatai úttörők voltak. Mint az *Allgemeine Strafrechtszeitung*, később a *Gerichtssal* czímű folyóirat szerkesztője, szintén nagy befolyást gyakorolt a büntetőjog fejlődésére. Ő alapította a német jogászgyűlést (1861); védelmezte mint berlini egyetemi tanár Arnim grófot az ellene indított bűnvádi perben; ezen védelem energiája miatt azonban kénytelen volt berlini tanszékét elhagyni és Münchenben fogadni el tanszéket.

Körülbelül olyan állása volt a büntetőjogi szakvilágban, mint azelőtt pár évtizeddel Mittermaiernek. Azon különbséggel, hogy Mittermaier leginkább csak az anyagi büntetőjogra és a bűnvádi eljárásra terjesztette ki munkálkodását, Holtzendorff pedig felölelte egyszersmind a közjogot, a nemzetközi jogot és a börtönügyet. Annyiban egészen hasonló sorsban részesültek mindketten, hogy nagyságukat a külföld készségesen elismerte, de Németországban a szoros értelemben vett szakferfiak csak félvállról tekintettek rájok; sőt Holtzendorffot, gyűjteményes vállalatai czímén, tudományos «Gründer»-nek nevezték.

VII. Egyenesen oppositióba léptek a dogmatikusokkal szemben a fiatalok, kiknek vezére Liszt, a berlini egyetem nagyhírű tanára.** Azt hangoztatják, hogy a fogalmak elhatárolása még nem meríti ki a büntetőjogász feladatát. Küzdenek az u. n. *Begriffsjurisprudenz* ellen és ezen tekintetben Ihering jelszavait hozzák át a büntetőjogba, — természetes, hogy leginkább csak a mi a negativumot illeti. A positivum, a mit ajánlanak, az, hogy a bűntetőjog mel-

* Ismeretesek az anyagi büntetőjog, a bűnvádi eljárás, a börtönügy és a nemzetközi jog ily szerkezetű kézikönyvei.

** Mittermaier, Holtzendorff, Liszt: ez a trias képviseli a tizenkilenczedik században a német büntetőjog reformjának eszméjét.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lett a bünügyi politika egyenrangú helyet nyerjen, s ezzel a repressiónak, mint *állami védekezésnek* kívánnak tért hódítani, szembe helyezkedve a mostani — mint ők mondják — inkább a részletekre irányuló individualistikus és a személyes szabadságot aggodalmasan óvó felfogással. Szigorúan véve az, hogy az új német iskola mit fog akarni, konkret alakban még ma nem állapítható meg, mivel Liszten kívül kevesen nyilatkoztak tüzetesen — leginkább csak Seuffert, Appelius, Aschrott, Lammasch, Stoos, Rosenfeld, Liepmann, Van Caleer és a gráczi Vargha.

Legtekintélyesebb volt ezek közt kétségkívül a nem rég elhúnyt Seuffert, bonni egyetemi tanár, ki számos igen becses dolgozatával szállt síkra a büntetőjogi reform mellett. Lisztnél sokkal mérsékeltebb és különösen a büntetések enyhítésére nagy súlyt helyezett. Jelentős szerepe van a német büntetőjogi irodalomban Aschrott berlini törvényszéki birónak is, ki a philosofikus és a dogmatikus kérdéseket ugyan kevésbbé gondozza, de nagybecsű dolgozatokat írt a büntetés végrehajtásának kérdéseiről és e tekintetben az angol börtönügyi és szegényügyi állapotokat feltüntető munkái nemcsak Németország, de az egész kontinens instruálására szolgálnak. Megfigyelő és a megfigyelteket összefoglaló képessége rendkívüli. Körülbelül ugyanazon szerepkörbe nő belé, melyet a közigazgatásra nézve Gneist, a börtönügyre Holtzendorff, a bűnvádi eljárásra nézve pedig Glaser foglalt el.

Maga Liszt nagyon is exponált álláspontokat tűzött ki. Ő már teljesen összeolvad a kriminologusokkal; ezek pedig Lombrosoval, bármennyire védekeznek is ellene, a legközvetlenebb rokonságban vannak. Így tartani lehet attól, hogy ha Liszt meghódítja is az orvosokat, kik Németországban is legújabban nagy vehementiával a büntetőjogra vetették magukat, és meghódítja talán a börtönügy művelőit, a fogházigazgatókat és lelkészeket, de a szoros értelemben vett jogászi osztályokkal a kapcsolatot kelletén túl lazítja.

A szentpétervári nemzetközi kongresszuson (1902) Liszt kompromissuális álláspontra helyezkedett. Erről részletesebben az elméletek fejezetében szólunk.

Újabban jelent meg Frank kommentárja, mely programm számba is megy. A kérdéseket elvi alapon nagy önállósággal tárgyalja. Alapfelfogásáról fent szóltunk. Nem esküszik sem Liszt, sem a dogmatikusok tanaira. Frank kommentárját eddig négy kiadásban bocsátották közre.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Újabb tankönyv nem jelent meg. Még mindig Liszt tankönyvét használják az egyetemeken. Eddig tizenegy kiadás fogyott el belőle. E tankönyv a külföldi büntetőjogra is irányadó befolyást gyakorol. Több európai nyelvre le van fordítva. Minden országban hivatkoznak reá.

A birodalmi kormány napirendre hozta egy új *BTK.* kidolgozását. Széles körü tanulmányokat tétet. Egyelőre azonban nem mutatkoznak még a körvonalak, a melyekből az új kodifikátio irányára határozott következtetéseket lehetne alapítani.*

VII. FEJEZET.

Schweiz.

A schweizi szövetségtanács a nyolczvanas évek folyamán Stoos berni egyetemi tanárnak azon megbizást adta, hogy a kantonális törvények és az újabban előtérbe jutott büntetőjogi reformeszmék figyelembevételével készítse elő a szövetségi büntető-törvénykönyv javaslatát. Stoos először is összeállította a kantonális büntető-törvénykönyveket és azokat 1890 folyamán egy nagy gyűjteményben kiadta. Czíme: Die schweizerischen Strafgesetzbücher, zur Vergleichung zusammengestellt und im Auftrage des Bundesrathes herausgegeben. (Ugyancsak megjelent franczia nyelven: Les codes pénaux suisses. Rangés par ordre de matières et publiés à la demande du conseil fédéral.) Ezt követte az anyag tudományos és törvényhozási feldolgozása, mely a következő czím alatt jelent meg: Grundzüge des schweizerischen Strafrechts, két kötetben. (1892. és 1893.) Újabban pedig kiadta Stoos magát a törvénytervezetet is, rövid indokolással: Schweizerisches Strafgesetzbuch. Vorentwurf mit Motiven. A franczia fordítást, mely szintén kiadatott, Gautier genfi egyetemi tanár készítette.

A schweizi törvénytervezet már is egész irodalmat teremtett. Megbeszélték az általános részt: Wach (füzet), Liszt (Arch. f. sociale Gesetzgebung), Heinemann (Socialpolitisches Centralblatt), Garçon (Revue Pénitentiaire), Lilienthal (Z. f. d. ges. Strafr.), Thurneyesen (Z. f. Schweizer Strafr.), Merkel (u. o.), Gautier (u. o.),

* A német *BTK.* reviziója. Vámbéry Rusztem. Jogászegyleti Értekezések 219. sz. — Seuffert: Neues Strafgesetzbuch für das deutsche Reich (1903.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ferri (La scuola positiva), Alimena (Rivista Penale. E sorok irója ismertette a javaslatot *Jogt. Közl.* 1894. 39. sz.; s a Jogi Lexikonban: Friedmann Ernő.

A törvényjavaslat ügye újabban tovább fejlődött annyiban, hogy az új revideált szöveget kiadták.* (1903.) Az általános rész 59, az egész munkálat 274 czikkből áll.

Azok az egyszerűsítések, melyeket az új iskola a tényálladékok tekintetében követel, itt már részben keresztül vannak víve.

Stoos időközben elhagyta Schweizot s az osztrák kormány meghivására a bécsi egyetem egyik büntetőjogi katedráját foglalta el; azóta Lammaschsal, a büntetőjog másik bécsi tanárával együtt, az osztrák büntetőtörvénykönyv javaslatát készítik elő.**

Megjegyzendő, hogy Stoosnak 1890-ben megjelent összehasonlító gyűjteménye adta a nemzetközi büntetőjogi egyesület vezérférfiainak az eszmét, hogy összehasonlító alapon feldolgozzák az egyes államokban fennálló büntetőjogot. Ezt Liszt, a munka szerzője, a első kötet előszavában nyiltan megmondja.

A mi magát ezen nagyszabású munkát illeti, annak czélja az összehasonlító büntetőjog művelése és ez úton a közös büntetőjogi eszmék és intézmények fokozottabb érvényesítése. Megjelent eddig két kötet, melyben a föld kerekségének minden állama részéről egy-egy szakember tárgyalja a saját állama büntetőjogát. Magyarországból az első kötetben Wlassics irta meg a magyar büntetőjog történetét és vázolta a *BTK.* rendszerét és általános tanait. A második kötetben a legújabb fejlődésről e sorok irója szól. A munka német és franczia nyelven jelen meg.

VIII. FEJEZET.

Norvégia.

A schweizi javaslattal párhuzamosan készült a norvég javaslat s már törvénynyé is vált. Határozottabban kifejezésre juttatja az új irányokat, mint a schweizi javaslat. (L. a Magyar Jogi Lexikonban Friedmann Ernő ismertető czikkét.)

* A két szöveg egybevetését l. Kramer Emil czikkében: *Jogállam* 1904. évf. 9. sz.

** A mi Ausztriát illeti, l. többek közt alább 61., 62. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IX. FEJEZET.

Magyarország.

I. A magyar bűnügyi igazságszolgáltatás a mult században nem volt oly kegyetlen szigorú, mint a nyugoti államokban. Ott megszervezték a szigort, nálunk pedig megvolt ugyan a rendszer a papiron és tétettek is egyes kirohanások a szigor és a féktelenség irányában; de az általános jelleget tekintve, a megyék és városok inkább patriarchális módon szolgáltattak igazságot.

Már az az egy körülmény, hogy nálunk *a feltételes itéletek* egész közönségesek és rendes használatuak voltak, lényegesen enyhíthette az igazságszolgáltatást. A feltételes itéletek hozatalát úgy látszik leginkább a városok gyakorolták. Bizonyára az autonomikus szervezet és a városok magokra hagyottsága hozta létre e szokást. Nem befolyásolta őket semmiféle irott. jog, tehát szabadon választhatták kisebb sulyú esetekben ezen észszerű formáját az itéleteknek. (Ha Német- és Francziaországban a római és egyéb jogok nem szorították volna a birót bizonyos előre megállapított szabályok közé, ott is megtalálta volna ezen útat a józan ész.)

Eddig következő városainkban jöttünk nyomára a feltételes itéleteknek: Kecskemét, Kassa, Miskolcz, Zilah, Debreczen. Ezenkívül a következő megyékben: Sopron, Heves.* Kétségkivül fel lesznek ilyenek találhatók a többi városokban és megyékben is.

A másik tényező, melyet itt ki kell emelnünk, az, hogy a *halálbüntetés* nálunk sokkal kisebb mérvben vétetett alkalmazásba, mint a külföldön. A míg Németországban, Ausztriában és Francziaországban néha százra és többre is ment évenkint a kivégzettek száma, addig nálunk kivégzés tényleg alig volt 10—20. Kétségtelen ugyan, hogy a halálbüntetés kevesbítéséhez járult lényegesen az, hogy a halálbüntetéses itéleteket a megyék kénytelenek voltak végrehajtás előtt felsőbb helyre terjeszteni, és mivel a felterjesztéstől idegenked-

* A 16., 17. és 18. századból származó, eddig kiderített magyar feltételes itéleteket összeállítva l. *BRR.* III. 107. és köv. ll. — Továbbá Debreczen város jegyzőkönyve nyomán számos feltételes itéletet közölt Széll Farkas kir. táblai tanácselnök a *Jogt. Közl.* 1893. 2. számában. — V. ö. alább 207. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tek, inkább nem is mondták ki a halálbüntetést. De akármi okozta, az eredmény mégis csak az volt, hogy Magyarországon csekélyebb sulyú büntetésekkel elégedtek meg, mint a külföldön.

Teljesen igaz, a mit Pulszky Ferencz 1843-ban irt, hogy Magyarországon a halálbüntetés a középkor barbár nyelvén poena ordinariának neveztetik, hogy harmincz megyében ki van ugyan hirdetve a statarium, de az egész inkább formalitás, mert a végrehajtott halálbüntetések száma évenkint nem haladja meg a 10—15-öt.

Ugyanezt megerősíti Szemere, sőt az akkori állapotot még sokkal kedvezőbben tünteti fel, mikor irja:

> «Ezeket s több efféle tekinteteket azonban mellőzvén, ama lajstromból egy mégis világos, t. i. hogy míg más műveltebb nemzeteknél évenkint 10—50, Ausztriában 1824—1828-ig 90, tehát évenként 22 ember múlt ki vérpadon, mi 1837-ben ugyanazon szabadságot birtuk *két* ember vére után.» (A büntetésről s különösebben a halálbüntetésről. 190. l.)

A mi a statisztikai adatokat illeti, azok természetesen nagyon hiányosak. Schwartner* szerint 1804-ben kivégeztetett 33, 1805-ben, 42 egyén. Springer** szerint 1827-től 1834-ig 86 halálos itélet hajtatott végre, vagyis évenkint $10^3/_4$, más kútfő szerint négy év alatt 74, tehát évenkint $18^1/_2$. (L. Csatskó: Büntetésjogi elméletek. 1843. 72. l.)

Az akkori statisztikáról Szemere ezeket irja:

> «Gyilkosaink száma, 1681, összevetvén a külföldi táblákkal, első pillanatra megijeszt. De ha meggondoljuk, hogy e számban vannak azok is, a kik évek óta lakolnak, azok is, kiknek pöre évek óta folyt, tehát talán egy évtized gyilkosai is; hogy nálunk egy-egy verekedésbeli emberölésért tíz, s több is mint gyilkos jelen meg a rovatban; hogy külföldi tudósításokban a gyilkos név alatt egyedül a szándékos ölő értetik s néha ettől a szüle-, hitestárs-, gyermekgyilkos ismét el van különözve, nálunk ellenben a szándékos gyilkos, ölő, étető, gyermekvesztő, mind e czím álá jön; hogy közügyvédeink a vádat mi könnyedén keresztelik főbenjáró keresetté: ha meggondoljuk mindezt, e nagy szám egy nagy felleggé válik, melyben kevés villám van. Mutatja az is, hogy 1400-ból 1127 mentetett fel, vagy kapott kisebb büntetést és így százból 76.» (U. o.)

Legjobban feltünteti azonban a halálbüntetés alkalmazásának mérvét azon statisztika, melyet 1842-ben az országos választmány felkerésére József nádor, a megyék és városok által beküldött adatok alapján, a helytartótanács kebelében készittetett. Ezen kimutatások-

* Statistik des Königreich Ungarn. 1841.

** Statistik d. österr. Kaiserstaates. 1840.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ból a rögtönbirósági halálbüntetést illetőleg kitünik, hogy a kivégzés rendkívül ritka volt s hogy egyes városokban, mint pl. Debreczenben, a statarium állandóan működött, de halálbüntetés egy évtizedben egy sem volt.

Mindezeket összefoglalva, annyi kétségkívül megállapítható, hogy a magyar igazságszolgáltatás, ha nem is volt annyi rendszeres és rendezett mint a külföldi, de az igazságszolgáltatási áldozatok megkövetelésében is messze mögötte maradt a nyugati államoknak.

A bűnügyi igazságszolgáltatás patrimoniális jellegű volt s a földesur a maga anyagi érdekei ellen cselekedett, mikor a jobbágy ellenében oly büntetésnemeket alkalmazott, melyek a gazdasági munkaerőt kevesbítették. Ez magyarázza meg azt is, hogy a botbüntetés alkalmazása miért terjedt el oly nagy mérvben.*

II. Bíróságaink gyakorlatára a specialis törvényeken kívül befolyást gyakorolt III. Ferdinándnak 1656-ban kiadott törvénykezési rendtartása, az úgy nevezett Praxis Criminalis. Elismerve azonban soha sem volt.

A mult század eleje óta állandóvá lett a törekvés, hogy kodifikáltassék a büntetőjog és a bűnvádi eljárás. Az 1715. XXIV. t.-cz. megkezdi az intézkedések sorozatát. Következik utána 1726-ban III. Károly rendelete, melyben felszólítja a törvényhatóságokat, hogy dolgozzanak ki büntető törvénykezési rendtartást. Mária Terézia 1752-ben a kidolgozást újra elrendelte. Majd II. József alkotmányon kívül, büntető-törvénykönyvet hirdetett ki, az osztrák tartományokban is életbe léptetett Josefinikus Kodexet, melyben — a katonai delictumokat kivéve — megszüntette a halálbüntetést és helyébe a dunai hajók vontatását léptette, mint pótló büntetésnemet. (Ilykép vélte II. József ezen kényes kérdést a francia filosofia értelmében megoldhatni.)

Majd ezen törvénykönyv hatályon kívül helyeztetvén, az 1791. LXVII. t.-cz. — többek közt — rendszeres büntető-törvénykönyv kidolgozását hagyta meg. A kidolgozott javaslatok 1807-ben tétették közzé. Befolyást gyakoroltak a kidolgozásnál különösen a franczia forradalom eszméi és kiválólag mutatkozik azokban a törekvés, hogy demokratikus szellemben a nemesek és nem-nemesek közt nivelláljon.**

* L. bővebben 1843. *Anyaggyűjtemény*. I. k. 133. és köv. ll.

** Azon időszakot jól jellemzi Concha Győző munkája: A 90-es évek reformeszméi és előzményeik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az 1792-iki javaslat.

III. Az 1792-iki javaslat előrebocsátja azon elvek kifejtését (Principia), melyeken az egész munkálat alapul, huszonhárom tételben:

Gondolatokat büntetni nem szabad, hanem csak cselekményeket; a cselekmény pedig csak annyiban kerülhet büntetés alá, a mennyiben szabadon hajtatik végre. Az ignorantia jurist nem fogadja el mentő körülménynek; de a biró dolga lesz latolni, hogy a positiv törvény nem tudása, különösen a műveletleneknél, hol volt legyőzhetetlen. Nemcsak az állampolgárok (cives ejusdem reipublicæ), hanem az itt tartózkodó idegenek is ezen törvény alá esnek.

Szól az imputatio szabályairól. Minél nagyobb volt a bűntettes intelligentiája, annál súlyosabb lesz a beszámitás.

A büntetés egyik czéljául azt állitja föl, hogy a bűntettes vagy megjavuljon, vagy ha ez nem lehetséges, az ártási képességtől megfosztassék; másik czélja pedig az, hogy másokat elrettentsen. A boszú semmi esetre sem lehet büntetés indoka s hozzá teszi: semperque legum sanctitatem dedecet.

A büntetés legyen gyors, biztos és alkalmas. Exemplum ad omnes, metus ad plurimos, pœna ad paucissimos extendatur.

És ehhez járul még: cavendum autem præprimis erit, ne pœne delinquentem seu *sibi ipsi*, seu *publico* inutilem efficiat, aut nova plane e pœnis delictorum occasio enascatur.

Azon bűncselekményeket, melyek könnyebben titkolhatók, szigorúbban kivánja büntetni, hogy a szigorúbb büntetés elriaszsza azokat, a kiket a büntetlenség reménye csábít. Nem különben azon bűncselekményekre, melyek gyakrabban fordulnak elő, szigorúbb, de nem hosszú tartamú büntetés szabandó.

A kiknek nyilvános megbüntetése és a közzététel a jó erkölcsökre veszélylyel járna, magánúton büntettessenek, «admissis tamen delinquenti lege præscriptis defensæ mediiss».

A büntetéshez járuljon azon kár megtérítése, melyet a bűntettes úgy a közületnek, mint magánosoknak okozott. A mint a büntetést az «æquitas naturalis» nem engedi a bűntettesen túl terjeszteni, úgy kának, valamint perköltségeknek megtérítése az örökség erejéig átszáll az örökösökre.

A büntetések arányosságáról ide igtatjuk a vezéreszmét, melyből a kifejtés kiindul: Prout at delicta genius populi, forma regimi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nis, ratio educationis, modus cogitandi, aliæque tam morales, quam physicæ circumstantiæ influxum habent, ita in pœnis quoque dictandis tam horum, quam sexus, ætatis et conditionis ratio semper habebitur.

A halálbüntetést elfogadja és indokolásul az államra nézve az *önvédelmet* hozza föl. Hogy tényleg fenforog-e az önvédelem esete, azt a körülmények gondos latolásával kell eldönteni. A halálbüntetés súlyosítását az *élő bűntettesen* kizárja. Kivételes esetekben megengedi a hullának becstelen helyre való kitételét, eldarabolását, megégetését, vagy pedig az ítélet közzétételét.

Mielőtt átmegy a büntetési rendszer részleteinek tárgyalására, a következő intelmet adja a birónak: In regula quidem judex lege non mitior nec severior esse potest; in casibus tamen, in quibus ipsi lex arbitrium detulerit, meminisse debet, absolutam ab hominibus perfectionem desiderari haud posse, ac delinquentem etiam *concivem* et *cohominem* suum esse.

A halálbüntetést a lehető legszűkebb térre akarja szorítani. Kimondja, hogy pœnam in nullo alio casu dictandam esse, quam malitia delinquentis gradum eum attingente, ut societatis civilis, singulorumve ejusdem civium securitas, publicusque pœnarum omnium finis, sive exemplum non aliter, quam morte delinquentis obtineri possit. Ezen célok elérése végett a halálbüntetés lehetőleg a bűntett színhelyén hajtassék végre. A végrehajtás módja egyforma legyen.

A súlyosabb carcert közmunkában akarja töltetni; ilyen a csatornák ásása, utak készítése, folyók szabályozása stb. Az ifjúkorúakról és javíthatókról is gondoskodik. Pro junioribus, cæterisque, quorum emendatio facilius sperari potest, domus correctoria.

A testi büntetést illetőleg distingvál: viri baculis, fœminæ scuticis cedentur. Ha kétely van, hogy kiállja-e, orvosi vizsgálat tartandó; s azt is az orvos állapítja meg, hogy egyszerre hány ütés adható. Ha pedig a végrehajtás alatt tünnék ki, hogy az elitélt nem képes egészségének háborítása nélkül kiállani a testi büntetést, jelentést kell tenni a bíróságnak. Száz ütést egy évi carcerrel egyenlővé tesz. A honoratiorokat kiveszi ezen büntetési nem alól. Honoratioroknak tekinti azon polgárokat is, a kik polgári jogaik teljes élvezetében vannak.

A nyilvános bocsánatkérés, továbbá a mondottak és irottak visszavonása szintén helyt foglal a büntetések közt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A száműzést a külföldiekre szorítja. De alkalmazza a bizonyos helységből való kitiltást és a bizonyos helységbe való utalást.

A halálbüntetésnek *hat* esete van:

Az életfogytig tartó elzáratást egyetlen esetben engedi meg, ha t. i. a pénzhamisító továbbra is veszélyezteti az államot.

Az időleges szabadságvesztés-büntetés maximuma tizenkét év.

A szabadságvesztés-büntetési tételek minimum és maximum szerint vannak megállapítva. Tartamuk pedig úgyszólván mindenütt kisebb, mint a mennyit ugyanazon bűncselekményre az Európában *ma* érvényben levő büntető kodexek megszabnak.

A mi a kort illeti: a hetedik évig semmi büntetésnek helye nincs; innen a tizenkettedik évig házi büntetés (domestica correctio); innen a tizenhatodik évig már közbüntetés, de nem capitalis büntetés (publica pœna locus est, sed capitalis cessat); innen a huszonegyedik évig bizonyos enyhítő körülmények közt szintén redukált büntetés; gyenge aggok, a kiknek lelki és testi tehetségei eltompultak, nem kapnak büntetést.

Enyhítő körülményül szolgál a kár csekélysége (exiguitas dami e delicto exorti); továbbá a bűncselekmény elkövetésében tanusított tartózkodás; nem különben a csábító alkalom; vagy végül másvalakinek csábító befolyása; a feddhetlen előélet és a jó hír.

A fölsorolt súlyosító körülmények ugyanazok, melyeket a biró ma is mérlegel. Kiemeljük azt az egyet, mely jelenleg tán nem igen jön figyelembe: prægrave scandalum in vulgus perniciosum, noxiæque exinde sequelæ.

Az elévülés tekintetében megkülönböztetést tesz. Ha a bűntettes ismeretes volt, a hosszú idő eltelte és a «vita próba» leszállítja a büntetést; csekélyebb súlyúaknál el is engedhető. Ha azonban a tettes ismeretlen volt, és kitünik, hogy jól viselte magát és kárpótolta a sértettet, elévül a büntetés capitalis esetekben 20 év alatt, egyéb esetekben 10 év alatt.*

* L. bővebben 1843. *Anyaggyüjtemény* I. 141. és köv. ll. — A javaslat latin szövege megjelent mint a VIII. (budapesti) nemzetközi büntetőjogi kongressusnak nyujtott «hommage» a M. T. Akadémia kiadásában. — Hosszabb tanulmányt irt a javaslatról Schiller Bódog (*Jogt. Közl.* 1899. 48. és köv. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az 1827-iki javaslat.

IV. Az 1827. VIII. t.-cz. újabb választmányt alakított. A dolgozat elkészült és 1830-ban közzé is tétetett; de most már nem a jogegyenlőségi eszmék vétettek alapul, hanem — az akkori idők szellemének megfelelőleg — a bűnügyi törvényhozást is arra akarták felhasználni, hogy a nemesség jogait a jobbágysággal szemben megerősítsék. Ad obvallandam constitutionem. A munkálat egyébiránt sokban hasonlít az 1803-iki osztrák büntető-törvénykönyvhöz.

Az 1827-iki javaslat a halálbüntetés vagy «gladio carnificis» vagy «laqueo» hajtatja végre; a halálbüntetés súlyosítását kizárja. Kivételesen súlyos esetekben azonban megengedi, hogy expositio cadaveris vagy supplicio affecti divulgatio történjék meg.

A javaslat megkülönbözteti az «arestum» és a carcer» szabadságbüntetéseit és hozzáteszi: quibus juxta grandum imputationis, et adjuncta per sententiam nectuntur: jejunium, ferramenta, et hæc determinatis temporibus etiam cum constructione, compedes item, labores publici.

Ehhez járul: pœna corporalis «scuticis vel baculo». Az egyszerre elveendő ütések maximumát ötvenben állapítja meg s hozzáteszi korlátozásként: ratæ 50 ictuum nonnisi intra semestre ratæ vero 30 ictuum intra trimestre spatium infligi valebunt. Kiveszi természetesen a nemeseket és többek közt azokat, a kik Stallo Advocatiali provisi.

Fentartja e mellett az erkölcsi jellegű büntetésnemeket is, milyenek: actionis imputatio, reprehensio publica, palinodia, stb.

A halálbüntetésnek *kilencz* esete van.

Az időleges szabadságvesztés-büntetés maximuma 10 év, tehát még két évvel kevesebb, mint az előbbi javasladé.

A minimumok többnyire igen alacsonyak. Gyakori az ilyen büntetési tétel: 1 naptól 3 évig, 1 hónaptól 6 évig, 1 hónaptól 8 évig, 1 hónaptól 10 évig.

A mentő körülmények közt fölsorolja ezeket is: Extrema ad sustentationem vitæ urgens necessitas, exiguitas causati damni, vel in committendo delicto observata per delinquentem monderatio.*

* L. bővebben u. o.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1828—1848.

V. A harminczas években új szellem kezd nálunk uralkodni a büntetőjogi és bűnvádi eljárási problemák tárgyalásában. Addig kiválóan a hivatásszerű jogászok foglalkoztak e kérdésekkel, és — a mint ez különben másutt is történt — belehelyezkedtek a tudományosnak jelölt szakbeli keretekbe s nagyobb figyelmet nem tudtak kelteni; még az 1792-iki javaslat is ugyszólván nyomtalanul eltünt. Most átvették a vezetést az államférfiak.

Az első ezek közt Széchenyi István volt, a ki Hitel és Világ czimü munkáiban teljesen új irányba terelte a magyar politikát, kiadván azt a jelszót, hogy a jogegyenlőségi reformokat a rendiség közjogi rendszerének megkerülésével kell behozni. A büntetőjognak jogegyenlőségi alapon való kodifikatiójára ő adta meg az első impulsust. Harmadik munkája, a Stadium, részletes büntetőjogi programmot foglal magában.*

Az események sajátszerű lánczolata folytán a büntetőjogi kodifikatio mindinkább előtérbe nyomúlt. Ha a vezérlő államférfiak bizonyos politikai czéljaikat el akarták érni, kénytelenek voltak a büntetőjogi kodifikátióba belémenni.

A jobbágyok személyes szabadságának biztosítása iránti törekvés, az azon időben elharapódzott politikai perek elleni oltalom, de különösen a rendi szerkezetnek a szorosan vett alkotmányjogon kivüli ostromlása: mindez összejátszott arra, hogy az államférfiak kezökbe vették magát a kodifikátiót.

Az ország első szellemei a büntetőjog és a bűnvádi eljárás tanulmányozását tűzték maguknak feladatul, s ezen idők fiatal államférfiui gárdája ugyszólvan kivétel nélkül a bűnügyi törvényhozás terén vivta első nagyobb harczait.

Deák Ferencz, Szalay László, Eötvös József, Szemere Bertalan, Kossuth Lajos, Pulszky Ferencz, Zsedényi Ede, Klauzál Gábor, Bezerédj István akkoriban kiválólag büntetőjoggal foglalkoztak.**

* V. ö. Vécsey Tamás: Széchényi és a magánjog. 38. és köv. ll.

** Természetes, hogy ezzel háttérbe szorultak a szakbeli kriminálisták. Nem egyszer erős összeütközés volt a két elem közt. Különösen Szalay László üldözte a legistákat. Ő írta róluk, hogy «a tespedésnek s mondhatni, a retrograd mozgalmaknak oka nem csekély mértekben az összes jogi irodalom példátlan lelketlenségében is keresendő»; ... «a Gusztermann-féle közjogi ármánykodásoknál lehetetlen, hogy eszünkbe ne jöjjön a rómaiaknak szer-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

VI. A harminczas és negyvenes évek kodifikationalis törekvéseit tüzetesen tárgyalja *A Magyar Bűnvádi Eljárás Vezérfonala* czimü munkánk. Itt csak röviden összefoglaljuk az előzményekről ott mondottakat és azután áttérünk az anyagi jog kodificatiójának mozzanataira, melyekről amott, hol különösen a bünvádi eljárást kellett szem előtt tartani, nem szóltunk.*

A büntetőjogi reformot az 1832—6-iki országgyülésen Deák Ferencz kezdeményezte. Az akkori büntetőjog és eljárás leginkább a jobbágyokat nyomta; ezek sorsán akart tehát ez úton is segíteni. Előbb különösen az úri székek ellen irányuló részleges intézkedéseket javasolt a jobbágyok személyes szabadságának biztosítását és a botbüntetés megszorítását, majd eltörlését illetőleg.** Sürgette egyszersmind elvtársaival együtt a börtönügyi reformot. De sem az 1832—36. sem az 1839-iki országgyülésen czélt nem ért. A rendszeres kodifikátióra utalták az ügyet.

Időközben Eötvös József, Szemere Bertalan és mások a botbüntetés megszüntetése, a börtönreform és a halálbüntetés kérdése iránt annyira tudták a megyék és az országos közvélemény érdeklődését felkölteni, hogy hosszas vitatkozások után némely javítások tényleg keresztülvitettek.

Eötvös ezeket írja a fogházjavításról szóló munkájában:

> «Azon kérdések között, melyekre utolsó időszakunkban haladó nemzetünk figyelmét kiterjeszté, alig van egy, mely általánosabb részvétet s pártolást talált volna, mint a fogházak javítása. Legyen maga ez ügynek igazsága, vagy az, hogy tömlöczeink óriási

ződéseknél használtatni szokott sacramentalis formulájuk: absit dolus malus et jurisconsultus, évekig csak remegő bámészkodást és jajveszékelést idéztek elő, nem visszatorlást, nem czáfolatot»; ... «s ha mindezt tekintetbe veszszük, természetesnek fogjuk találni, hogy 1825 táján a büntetőjog irodalma Husztynál csak alig-alig haladott előbbre»; ... «az ész s az igazság szövétnekével be akarunk világítani a birói tapogatódzás s a rabulismus odujába; nem akarunk többé egyre foltozni, enyvezni, nem egy sereg ármányforralót táplálni, kik a centuriæ dubietatum feloldásából élősködnek.»

* V. ö. 1843. *Anyaggyüjtemény* I. kötetének bevezetését is.

** Deák, midőn a főrendek a «természetjog» nevében követelik, hogy a kisebb vétségekre nézve a büntető hatalom a jobbágyokra nézve az uraság kezén maradjon, ekkép válaszol:

«A büntető hatalom, ezen legfőbb az életben, mely által a természettől egyenlőnek alkotott ember önszemélyét mások ítéletének aláveté, csupán és egyedül a társaságos egyesületből veszi eredetét s csak az összes státus nevében s egyedül az által gyakorolható, kit az megbizott.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hibáit s visszaéléseit tagadni még azoknak sem lehetett, kik egyébiránt minden fennállót helyesnek, s mindent, mi önszemélyöket nem sérti, igazságosnak tartanak; legyen, mert e reform azoknak egyike, melyeknél keresztényi szeretet a külön álló politikai véleményeket központosítja: elég az, hogy mihelyt Bölöni Farkas Sándor utazásának leírásában a hazát az amerikai büntető-rendszerre figyelmessé tevé, azonnal az ügy számtalan lelkes pártolókra talált. Tanúsítja ezt több, a tömlöczök iránt tett javítás, mely azóta több egyes törvényhatóságnál létrehozatott.»

A M. T. Akadémia pedig 1839-ben a következő büntetőjogi pályakérdést tűzte ki:

Határoztassék meg a büntetés értelme és czélja; adassanak elő annak biztos elvei s ezekhez alkalmazható nemei; fejtessék meg, találhat-e köztök helyet a halálbüntetés, és mely esetekben, miképen és mily sikerrel gyakoroltatott ez a régi és újabb népeknél, különösen hazánkban?

A kérdésre *tizenkét* pályamunka érkezett. A 100 arany pályadíjat tudvalevőleg Szemere Bertalan, a második díjat Sárváry Jakab nyerte el.

Az 1840-iki országgyűlésen megalakították a nagy országos bizottságot a büntetőjogi kodifikatio keresztülvitelére.

Deák Ferencz az 1840-iki országgyűlésről szóló követjelentésében következőleg emlékszik meg a büntetőjogi törvényhozás ügyéről:

«Büntető törvényeink nagy részben a hajdankornak elavult maradványai, melyeket már azóta sokfélekép változtatott a gyakorlat, úgy, hogy jelenleg sem a bűnnek mértékére, sem a büntetésnek nemére és nagyságára nézve biztos alapot nem nyújtanak, sőt több esetekben a birónak személye szerint ugyanazon vétkekért ugyanazon körülmények között a büntetések felette különbözők és önkényesek, börtöneink pedig sok helyütt oly állapotban vannak, hogy azoktól az emberiség legszelídebb érzete méltán visszaborzad. A büntetés czélját veszti a közállományra nézve, midőn vétkest sújtva csak boszúl, de nem javít s a hol a börtön egyedül szenvedések helye, de az erkölcsi jobbulásra figyelem nincsen, ott sem a büntetések szigorúsága, sem annak a vétkest bizonyosan sújtó gyorsasága nem elég a bűntettnek kevesbítésére, mert félelem jobb erkölcsök nélkül még nem nyújt kezességet a közállománynak arról, hogy törvényei tiszteletben tartatnak. Nálunk pedig, fájdalommal kell megvallanunk, a tömlöczök még eddig nem javító helyek, hanem nagy részben a vétek iskolái valának s gyakran kit az indulás vagy könnyelműség vétekbe kever, de keble fogékony volt még a jóra s az erkölcs útján csak megbotlott, de szíve romlott nem vala, mint vétkét bánó bűnös került a tömlöczbe s mint kitanult gonosztevő hagyá el azt. Nekünk, kik e részben leginkább hátra vagyunk, az elismert hibáknak javítását, a számos hiányok pótlását ismét utóbbra halasztgatni vétek volna hazánk és az emberiség ellen. Számos hiányaink között

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ezen tárgy az, mely a halasztás nélküli gyökeres orvoslást leginkább megkivánja s azok tárgyalásánál a nemzet jussainak legkisebb sérelme nélkül tanácskozás alá vétethetnek majd azon törvények is, melyek a *fölségsértésnek* és *hütlenségnek* eseteit s a politikai vétségeknek egyéb nemeit tárgyazzák.»

A törvény utasítása az volt, hogy a büntető és a javító rendszer kidolgozása és az 1827-iki javaslat revisiója veendő munkába. Ezen megbizáson azonban egyszerűen túltették magukat. Szalay László *Codificatio* című dolgozatában azonnal utalt arra, hogy a megbizás túlszük, s a megállapodás tényleg az lett, hogy egészen új hármas kodexet fognak kidolgozni, büntetőjogit, bűnvádi eljárásit és börtönügyit.

VII. A törvény szentesítéséig az időközt a bizottság tagjai már felhasználták a tájékozódásra. Pulszky Ferencz Bécsbe utazott és érintkezésbe helyezte magát az ottani szakkörökkel. Az informátiók azonban nem elégitették ki. Később Heidelbergbe indult Mittermaierhez. A nagynevű tudós érdekkel fogadta a fiatal törvényhozó közléseit és ott tartózkodása alatt naponként értekezvén vele, közelebb viszonyba lépett hozzá.

Megkért, — így ir Pulszky Életem és Korom című emlékiratai I. kötetében — fordítsam le számára javaslatainkat, ő szivesen megírja nekünk megjegyzéseit; egyáltalában különösen érdeklődött a magyar büntető-törvénykönyv iránt s nagy reményeket fűzött hozzá, a mint megtudta, hogy azok közt, kik ki fogják dolgozni, nincs biró, sem hivatalnok, sem professor: ugyanazért eredetit várt tőlünk, mi a franczia, osztrák és porosz sablontól elüt.*

VIII. A sajtónak is igen nagy része van abban, hogy a közvélemény e kérdések felé fordult. Különösen a Kossuth Lajos által szerkesztett *Pesti Hirlap* hétről-hétre vezérczikkezett a büntetőjogba és bűnvádi eljárásba vágó kérdésekről. Előkészitették a közvéleményt a megyékben és a megyék az utasításokkal megjelölték a reformok irányát. Később az országgyűlésen a követek gyakran panaszkodtak, hogy ők szivesen mellőznék egyik-másik reformot de az utasítás nem engedi. Szalay László a sajtó befolyását következőleg jellemzi:

«Adjuk meg kinek-kinek a magáét, s ismerjük meg, hogy ez ügyben a sajtó volt a kezdeményező, a sajtót illeti meg a

* Mittermaier és a magyar bizottság tagjai közti levelezést jó bevezetéssel közli Tarnai János. (Huszonkét levél az 1842—1854-ig terjedő időszakból. Magyar Jogászegyleti Értekezések. XX. füzet.) Ugyanezt a levelezést l. 1843. *Anyaggyűjtemény.* I. k.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dicsőség, hogy irányt adva a közvéleménynek, az alkotmányos élet egyik tényezőjévé vált. A sajtó, természeténél fogva, a schlendrián szegletességei által — mindössze is ezekből áll néha az, mit gyakorlati életnek nevezgetünk, — utjában meg nem akasztva, egyenesen tartott a czél felé, s lesöpörte az összes alapzatot, melyet törvényhatóságaink 1831-ben, midőn a rendszeres munkák közt a büntetőjog felett tanácskoztak, Isten tudja micsoda sedriai mintára, annyi mállékony töredékből együvé enyveztek.» (Publicistikai Dolgozatok. II. 19. l.)

IX. A bizottság hivatalosan 1841. deczember 1-én kezdette meg működését. Először is az alapelvek felett tanácskoztak és ezen tanácskozások eltartottak 1842. január 3-ikáig. A 14-ik ülésben határoztatott el, hogy három albizottság fog alakíttatni a három munkálat számára.

Deák Ferencz az anyagi jogi bizottságba választatott, mivel az előzetes értekezések nyomán kitűnt, hogy az anyagi jogot illető nézeteivel keresztül fog hatolhatni a plenumban, ellenben az már előre is tudva volt, hogy a mi a bűnvádi eljárást illeti, a bizottsági plenumban a conservativek fognak győzni.

Az anyagi jog albizottságának tagjai voltak még: Bezerédj István, b. Eötvös József, Fábry István, Haader Pál, Klauzál Gábor, Pulszky Ferencz, b. Wenkheim Béla.

Az albizottság dolgozási rendszeréről Pulszky Életem és Korom czímű munkájában ezeket írja:

> «A mint a büntető törvénykönyv kidolgozásához hozzáláttunk, Deák mindjárt kifejtette nézetét, hogy a büntető törvénykönyv nem csupán a birák és ügyvédek számára készül, hanem főleg a nép számára, annak tehát oly nyelven kell írva lenni, hogy azt megérthesse minden vádlott, e szerint világos legyen, egyszerű s kerülje a tudós technikai kifejezéseket. Ezután reám bízta az adatok összeszedését, minden czikknél elő kellett adnom a Code Napoléon s mintegy 14 kodex szövegét, ezeknek egymástól való eltérését, s a hol voltak, Mittermaier nézeteit. Erre megindult a discussio, melynek bevégeztével mindegyikünknek a czikk szövegét kellett szerkeszteni és felolvasni; formulázásunkat Deák reassumálta, élesen megbirálta s végre maga *megírta* vagy *megdiktálta* a szöveget. A mint egy fejezetet bevégeztünk, lefordítottam németre s megküldtem Mittermaiernek, kinek észrevételeit még egyszer megfontoltuk, s hol elfogadtuk, hol elvetettük.»

Ugyancsak Pulszky Ferencz a *Jogt. Közl.* 1890. 50. sz. írta:

> «Elmondtuk véleményünket s miután megvitattuk a tárgyat, Deák reassumálta s felszólított, hogy mindegyikünk formulázza azt. Bezerédj mindig az első volt, ki azzal elkészült, de ritkán találta helyeslésünket, azután következett Eötvös, Klauzál és én. Minden javaslatot megbiráltunk, kimutattuk a hiányokat és hibá-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kat, legszigorúabban Deák, ki a vita után maga is hozzálátott a formulázáshoz, felolvasta előttünk, meghallgatta észrevételeinket, nem vette rossz néven, ha azt sem találtuk tökéletesnek, javított rajta s végre *tollba mondta*. Ily módon készült szorgalmas, szakadatlan munka után a büntető törvénykönyv javaslata, *melyben minden szó a Deáké.*»

Az 1843-iki javaslat.

Az országos bizottság munkálatát az 1843 julius 5-én tartott elegyes ülésen mutatta be az elnök.

X. Az anyagi büntetőjogot tárgyazó javaslat általános részének főbb tételei ezek:

1. A hármas felosztást mellőzi; csak bűntetteket és kihágásokat ismer.

2. A menedékjogot mereven betartja. «Más ország közhatalmának senki elitélés vagy megbüntetés végett ki nem adathatik, habár a büntettet külföldön követte volna is el.» (4. §.)

3. A halálbüntetést megszünteti.

4. A «rabság» vagy életfogytig tart, vagy ha időleges, 24 évig tarthat.

5. A «fogság» maximuma egy év.

6. A rabságról a fogságra, a fogságról megdorgálásra való átmenetelt megengedi a javaslat. És pedig csaknem ugyanazon szavakat használja, mint a *BTK.* 92. §-a. «Azon bűntetteknél, melyeket a törvény rabsággal rendel büntettetni, rabság helyett fogsági büntetést csak akkor rendelhet a bíróság, midőn a fenforgó körülmények annyira enyhítik a beszámítást, hogy azokhoz képest a legrövidebb ideig tartó rabság is felettébb súlyos büntetés volna. Azon bűntetteknek pedig, melyekre fogsági büntetést rendel a törvény, fogság helyett birói dorgálásnak csak akkor leend helye, midőn a beszámítás körülményeihez képest a legcsekélyebb fogság is felettébb súlyos büntetés volna». (20., 21. §§.)

7. A javaslat minimumot nem ismer. A büntetési tételeknek csak maximumai vannak a törvényben megállapitva. A legsúlyosabb bűncselekményre is kiszabbható tehát a legcsekélyebb büntetés. Az országos választmány jegyzőkönyve a minimumot illetőleg a következő kijelentést tartalmazza: «Azon kérdésre: meg legyen-e határozva a büntető törvénykönyvekben az elzárás idejének minimuma is minden egyes vétségek iránt vagy nem? nemmel felelt az országos választmány, mert határoztassék meg bármi csekély mini-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mum, mégis nem ritkán olyatén esetek fordulhatnak elő, melyekre a büntetést még e minimum alá is parancsolja szállíttatni a méltányosság.»

8. Jogkövetkezményeket szintén nem ismer. «A büntetéseknek még magokban becstelenítő következéseik nincsenek, s törvényes hatásuk hosszabb időre nem terjedhet, mint a mennyire azt a birói itélet határozottan kimondotta. A közhivatalnok büntetésképen kimondott elvesztése által senki el nem zárathatik attól, hogy a büntetésnek kiállása után ismét közhivatalra választathassék vagy neveztethessék. Kivétetnek azonban oly esetek, melyekben a törvény a tettest valamely különösen megnevezett közhivatalnak viselésétől jövendőre is eltiltandónak rendeli; de ily esetben is nyerhet az elitélt, a büntetésnek kiállása után, másnemű közhivatalt.»

9. Külön büntetésnemek: a közhivatalnak itélet által kimondott elvesztése, a pénzbeli büntetések, a birói megdorgálás.

10. Azon cselekmények, a melyek a törvényszegőnek *czélzatában* voltak, szándékosoknak tekintendők. Az aberratio ictus és az error in objecto kérdéseit illetőleg azt mondja, hogy ha a cselekmény véletlenül vagy tévedésből más személyt vagy tárgyat ért, s nem azt, melyre a cselekvőnek czélzata irányozva volt, szándékosnak tekintetik a bekövetkezett eredmény. (Ugyanez a szabály ez, melyet a kir. Curia 60. sz. *TÜH.* kimondott és melyet megtalálunk a legújabb olasz *BTK.*-ben is.)

11. A kisérletet az *elkövetés elkezdéséhez* köti. «Bűnkezdésnek pedig csak oly cselekvések vagy mulasztások tekintethetnek, melyek szándékosan és egyenesen a czélbavett bűntettnek véghezvitelére voltak a tettes által irányozva.» . . . Majd ismét megkülönbözteti, ha valaki valamely bűntettre még csak oly előkészületet tett, melyek az eset körülményei szerint valóságos bűnkezdésnek még nem tekintethetnek. Mindenkép iparkodik tehát az előkészületi cselekményeket külön tartani a véghezviteliektől. A mi pedig a kisérlet büntethetőségét és büntetési mérvét illeti, általános szabály felállítását mellőzi s a különös rész határozmányaira utal. Szám szerint tíz bűntett kisérletére (118., 136., 153., 188., 194., 242., 304., 326., 343., 394. §.) van büntetés rendelve. A többire nézve a szabály az, hogy a mely esetekben a törvény a kisérletre büntetést nem rendel, azokban bűnkisérletért büntetés alá senki sem vonathatik. Végül a kisérletet illetőleg megemlítendő, hogy a ki oly valamit cselekedett vagy mulasztott, mi különben bűnkezdésnek tekintethetnék, de a bűntettnek foly-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tatásától s bevégzésétől szabad akaratából önként ismét elállott, csak annyiban vonathatik büntetés alá, a mennyiben az, a mit már véghezvitt, magában is oly cselekedet vagy mulasztás volt, melyre büntetést rendel a törvény.

12. A részesség tana nagyon kasuistikus. Összesen huszonkét §-ra terjed. A részletek ismertetését czélszerűbbnek mutatkozik a részesség tanába foglalni. Kiemeljük itt mint specialitást, hogy a ki másnak valamely bűntettre irányozott készülését bizonyosan tudja, s az iránt sem a felsőbbségnek jelentést nem tesz, sem azt, ki ellen a bűntett irányoztatik, idején nem figyelmezteti, ha bérrel vagy jutalom igéretével volt hallgatása megvásárolva, vagy ha a feljelentés hivatalos kötelessége lett volna, bűnsegédnek tekintetik.

13. Igen fontos a 91. §., mely a büntetőjogi compensatióról és a vizsgálati fogság teljes beszámításáról szól. «Azon kinzások, melyeket a törvényszegő azoktól szenvedett, kik az elkövetett bűntettet rajta magok hatalmával törvénytelenül akarták megboszúlni, és azon fogság, melyet az a büntető eljárás alatt a végitéletig kiállott, büntetésének kimérésénél tekintetbe fognak vétetni.»

14. A visszaesés kérdését az általános részben szabályozza.

15. Megvan a javaslatban mind a kétféle elévülés. Ez annyival inkább feljegyzendő, mivel még az 1851-iki porosz büntetőtörvénykönyv is mellőzte a franczia 1810-iki büntetőtörvénykönyv azon határozmányát, hogy a kiszabott büntetés is elévíttethessék. Az 1843-iki magyar javaslat azonban mind a kétféle elévülést attól teszi függővé, hogy a büntettes semmi bűntettet el nem követett az elévülés ideje alatt s az okozott kárt is tehetsége szerint megtérítette.

16. A kegyelmezési jog is meg van szorítva annyiban, hogy «a kegyelmezésnek csak a bíróság végitélete után lehet helye s a törvényes közkeresetet és büntető eljárást kegyelem útján megsemmisíteni vagy gátolni nem lehet.»

17. Az azon korbeli kodexek példája szerint külön specifikálja a súlyosító és enyhítő körülményeket.

XI. Látható már ezekből is, hogy a munkálat, melyet a bizottság készített, teljesen önálló. Az elvi kérdések megoldásában leginkább az jellemzi, hogy az előítéletes traditiókkal akar is, tud is szakítani. Az európai kodexek legtöbbje még ma is szenved azon nyügök alatt, melyeket az 1843-iki magyar javaslat már lerázott magáról. És évtizedről évtizedre tapasztaljuk, hogy az újabb kodifikatiók

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lépésenkint fogadják el azon megoldásokat, melyeket az 1843-iki magyar javaslatban határozottan kifejezve találunk. Még jó hosszú időre lesz szüksége az európai kodifikatiónak, hogy a tisztult felfogás azon fokára jusson, melyen a mi akkori kodifikátoraink voltak.

A munkálat a legközelebbi rokonságban van az 1872-iki és az 1827-iki javaslatokkal. Ezt úgy értjük, hogy mindenben, a mi nem érinti a rendi kérdést és a jogegyenlőséget, a javaslat szerzője az előbbi javaslatok szerzőinek iskolájához tartozik. Csak tovább fejleszti az előbbi javaslatok tételeit; elvi alapra fekteti azt, a mi amott a félénk kezdeményezés és tapogatódzás jellegét mutatja. Példa erre, hogy azok a halálbüntetés kerülése tekintetében intelmeket adnak a bírónak, emez a halálbüntetést eltörli; amazok a szabadságbüntetésre nézve két heti és egy havi minimumokat állapítanak meg, emez a minimumot teljesen kiküszöböli.

Szalay németre fordította az 1843-iki javaslatot és egy lipcsei kiadó útján (Frohberger Adolf) közrebocsátotta.

Mittermaier rövid idő mulva közzé tette a javaslatról szóló értekezését. Ezekat írta s javaslatról:

> Kein legislatives Werk trägt in so hohem Grade das Gepräge des Strebens an sich, ein, den Fortschritten der Zeit, den Forderungen der Gerechtigkeit und den neuen Ansichten im Strafrechte entsprechendes Gesetzbuch zu liefern, als dies bei dem ungarischen Entwurf der Fall ist. Die Mitglieder der Commission zeigen, dass sie mit den Gesetzarbeiten des Auslandes, insbesondere Deutschlands ebenso, wie mit den wissenschaftlichen Forschungen über Strafrecht vertraut sind; kein Gesetzbuch ist so originell gearbeitet, als der ungarische Entwurf. Wenn man auch nicht immer den Ansichten des Entwurfes zustimmen kann, so ist doch das Studium desselben für Jeden höchstbedeutend, weil hier ein Versuch vorliegt, wie die neuen Ideen in einem Gesetzbuche durchgeführt werden können . . . Diese Darstellung mag zeigen, dass auf jeden Fall der ungarische Entwurf ein durch Originalität und tüchtiges Erkennen der wahren Bedürfnisse der Strafgesetzgebung höchst beachtungswürdiges Gesetzeswerk ist, dessen einzelne Mängel leicht verbessert werden können.*

Mittermaier dolgozatát Szalay magyarra fordította és külön füzetben kiedta ily czím alatt: Mittermaier a magyar büntető-törvénykönyvi javaslatról. (Pest, 1843. Heckenast Gusztávnál. Szalay előszót

* Die Strafgesetzgebung in ihrer Fortbildung. II. 217. és köv. ll. — Mittermaier ezen dolgozatát egész terjedelmében l. 1843. *Anyaggyűjtemény.* I. 210. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

írt a füzethez és ebben vázolja a bizottság és az albizottság tárgyalásainak menetét. Nevét a füzetre nem tette ki.)

XII. Felhozatott igen gyakran, hogy az 1843-iki javaslat a badeni javaslatból merített sokat, s hogy nem tekinthető egyébnek mint ezen javaslat átdolgozásának. Határozottan tévesnek kell mondanunk ezen állítást. A badeni javaslatból átvett a kodifikátor tisztán technikai meghatározásokat, melyek egyetlen egy kodexben sem képezik a jellemző vonást. Elvi jelentőségű fontos dolgokban azonban a magyar javaslat tejlesen önálló. Mittermaier szerint is önállóbb, mint minden addigi kodex. Inkább volna mondható, hogy némely fontos doldokban előszeretettel van a franczia Code iránt, — a mint akkori államférfiaink képzettsége is inkább franczia jellegű volt, mint német. Azonban sem egyik, sem másik nem gyakorolt reájuk nyomasztó befolyást. Az érvényben levő magyar *BTK.* merített az osztrák 1870-iki javaslatból és a német *BTK.*-ből legalább is annyit, mint az 1843-iki javaslat a badeniból, s még sem állítja senki, s nem is állíthatja, hogy át van véve.

Másrészt arról, hogy az 1843-iki javaslat mennyiben nevezhető *merész* alkotásnak, — a mely vád sokkal inkább volna a javaslat ellen érvényesíthető — Szalay László a következőket írta:

> «Már, hogy ilyetén merészség, ilyetén eredetiség távolról sem jellemezheti törvénykönyvi javaslatunkat, világos, ha tudjuk, hogy az *kivált* Deáknak köszöni lételét. Hiszen Deákot mindnyájan annak ismerjük, a ki akkor is, midőn politikai eszményért lelkesül, erős lábbal szeret állni a földön s ki a közönséges mértéket megütő fej gondolatát többre becsüli a visszásan organisált agy legfényesebb bogarainál. A büntető törvénykönyvi javaslat merészsége abban áll: hogy szerzői az 1840: V. törvényczikkelyt, mely az 1827-iki munkálat tökéletesbítéséről szól, úgy értették s úgy vélekedtek a törvényhozó czélzatának leginkább megfelelhetni: ha látván, miszerint ama javaslaton egyes módosítások által nem segíthetni, a lehetőségig tökéletes új tervet, azaz vezéreszme fonalán alakult, magából kiinduló s magában bevégzett egész művet ügyekeznek a törvényhozás elébe terjeszteni, keveset töprenkedvén azzal, ha e munkálatnak az 1827. választmányától leszármazása talán a legnagyobb genealogiai tudománynyal sem bizonyodhatnék be.» (Publicistikai Dolgozatok. II. 94. l.)

XIII. Ki tekintendő az 1843-iki javaslatok szerzőjének? A mi az anyagi jogot illeti, az, mint láttuk, Szalay és Pulszky tanusága szerint Deák műve. Az eljárási kodexre vonatkozólag 1861-ben az Országbirói Értekezleten maga Deák beismerte, hogy a különvélemény alapján létrejött munkálat az ő szerzőségére vezethető vissza.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A magyar büntetőjog ezen korszakát tehát egész bátran **Deák-korszaknak** nevezhetjük. És ugyanily határozottsággal mondható, hogy ez volt a magyar büntetőjog **fénykora.**

A javaslat tárgyalása.

XIV. Az augusztus 16-iki kerületi ülésben Klauzál Gábor indítványozta, hogy a legközelebbi ülésre tüzessék a büntető-törvénykönyvről szóló javaslat. Többen ellenezték ugyan ez indítványt azon czímen, hogy nincsenek utasításaik, de a gyűlés, tekintettel arra, hogy «a kerületi ülés inkább csak előkészítő mint határozó s utasítás főleg az eldöntő országos ülésben szabályoz»: elhatározta a javaslat felvételét.

Másnap megkezdődött a javaslat tárgyalása. Kiemelendő különösen a halálbüntetésnek a javaslat által tervbe vett eltörléséről folytatott vita.

A javaslat álláspontja mellett szóltak, vagyis az eltörlést támogatták: Klauzál, Beöthy, Bezerédj, Palóczy, Szentkirályi, Szemere, Somssich.

Ellene: Zsedényi, Kruplanicz, Ghyczy.

A vita magasabb színvonalon mozgott, tüzetesebb és kimerítőbb volt mint az a vita, melyet ugyanazon kérdés iránt 1878-ban a képviselőház és a főrendiház folytatott. Szemere beszéde remekmű.

Ezután szavazás történvén, a halálbüntetés eltörlése mellett volt a következő 30 megye: Zemplén, Sáros, Szathmár, Szabolcs, Gömör, Borsod, Heves, Bereg, Torna, Csongrád, Békés, Csanád, Arad, Temes, Torontál, Nyitra, Sopron, Nógrád, Bihar, Somogy, Hont, Győr, Baranya, Zólyom, Pest, Tolna, Árva, Bács, Hajdu-kerület, Fiume.

Ellene: Abauj, Ung, Szepes, Mármaros, Pozsony, Vas, Komárom, Fejér, Esztergom, Turócz, Pozsega, Verőcze, Jász-Kun kerületek.

Nem szavaztak: Trencsén, Ugocsa, Bars, Veszprém, Mosony, Szerém, Krassó.

Nem volt jelen: Liptó.

Az anyagi jogra vonatkozó I. részt a kerületi ülés hat ülésen át tárgyalta.*

* Igen jól közli a kerületi ülések tárgyalásait azon nagybecsű munka, melyet Kovács Ferencz ily czím alatt ad ki: Az 1843-iki magyar országgyűlési alsó tábla kerületi üléseinek naplója. A büntetőtörvénykönyv tárgyalásai leginkább a II. kötetben találhatók. De a további kötetekben is van sok adat a büntetőjogi javaslatokról.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az országos ülés szeptember 1-én vette tárgyalás alá a javaslatot és nyolcz ülésen tárgyalta.

A munkálat átküldetvén a főrendekhez, ezek a javaslattól, különösen a halálbüntetés megszüntetése miatt, idegenkedtek.

Másrészt a Karok és Rendek is ragaszkodtak a maguk álláspontjához és a javaslatból nem lett törvény.

Kétségkívül az volt a Karok és Rendek makacs ragaszkodásának egyik oka, hogy Deák Ferencz hiányzott az 1843-iki országgyülésről s az ő munkálatán változtatni s az ő kitűzött czélpontjait alterálni senki sem érezte magát feljogosítottnak.

A főok pedig az, hogy a követek az utasítások által kötve voltak. Talán lehetséges lett volna egyik-másik megyét mégis az utasítás visszavonására bírni, de az apparatus nehézkessége és Deák távolléte folytán ez is elmaradt.

Ha a Karok és Rendek akkor engedhetnek, Magyarország bűnügyi igazságszolgáltatása sok súlyos megpróbáltatástól meg lett volna óva.

Szemere Bertalan ezeket mondotta követjelentésében Miskolczon, 1845 január 9-én:

> «És nem hitte-e mindenki, hogy ama jeles büntető törvényjavaslat életbe lép s ekképen megszűnik különösen azon botrány, hogy Magyarországon a bíró büntet, holott a törvény azt sem határozza meg mindig, mi a bűn, azt sem szabja ki, mi a büntetés; s megszűnik ama másik botrány, hogy midőn egyrészről a nép nevelésére semmi gond sem fordíttatik, másrészről a közköltségen tartott tömlöczök által leginkább a bűn terjesztésének szándéktalan czélja éretik el? De mindez nem szűnt meg, a bűn s büntetés mint volt, határozatlan maradt, a népnevelés tespedend régi állapotában s a tömlöczök ezután is lesznek a gonoszság status-iskolái.» (Megjelent ezen beszéd külön füzetben, 1847. — Ezenkívül összegyűjtött munkáinak 6. kötetében.)

Levétele a napirendről.

XV. A bűnügyi kérdések iránt ezután az érdeklődés lassankint csaknem teljesen megszünt. Egyedül Szalay László tett kisérletet, hogy a figyelmet e kérdések felé fordítsa. A Pesti Hirlapban állandóan czikkezett az 1843/4. javaslatokról, és később összegyűjtve is kiadta dolgozatait.* Az ország érdeklődését azonban most már a szoros értelemben vett politikai kérdések kötötték le.

* Publicistikai Dolgozatok. 1847. Két kötet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A büntetőjog, mely ép úgy, mint Franciaországban, megindítója volt a nagy átalakulásnak, háttérbe szorult.

Deák Ferencz 1848-ban átvette az igazságügyi tárczát, de a javaslatot nem nyujtotta be a törvényhozásnak, mivel némi módosításokat tartott szükségesnek, s ezek előkészítésére nem volt idő.*

1849—1860.

XVI. Az 1852. év szeptember havában behozatott az osztrák büntető-törvénykönyv, ugyanaz, mely Ausztriában még ma is érvényben van.

E törvény nem egyéb, mint az 1803-iki kodex némi átdolgozása és a később megjelent törvényekkel való kiegészítése. (Kaiserliches Patent vom 17. Mai 1852, wodurch eine neue, durch die späteren Gesetze ergänzte Ausgabe des Strafgesetzbuches über Verbrechen und schwere Polizey-Übertretungen vom 3. Septebr. 1803, mit Aufnahme mehrerer neuer Bestimmungen, stb.) A maga idejében az 1803-iki törvény kiváló munka volt és befolyást gyakorolt a franczia Code-ra és a bajor büntetőtörvénykönyvre. De az idők folyamán teljesen elavult.**

A biráskodás Magyarországon szigorúbb lett, mint addig volt. Az itéletek indokolásai gyakran hivatkoztak arra, hogy a cselekmény elkövetése idejében enyhébb törvény uralkodott. Egy kassai esetben kimondotta a bíróság, hogy a régi magyar gyakorlatra való tekintettel a büntetés ezúttal elengedtetik.

1860—1867.

XVII. Az 1860. októberi diploma kibocsátásával egyidejüleg összehivatott az Országbirói Értekezlet. A bünügyi törvénykezés iránt külön albizottság szerveztetett, melynek Deák Ferencz is tagja

* Deák Ferencznek e tárgyban Szalayhoz írt levelét l. Kónyi Manó: Deák Ferencz beszédei. I. k.

** Az 1852-iki kodex módosítása iránt már 1867-ben megtették az előintézkedéseket. Javaslat javaslat után látott napvilágot. Eddig több mint húsz a kormányjavaslatok és bizottsági javaslatok száma. Kiemelendő az 1870-iki ú. n. Ausschuss-Entwurf, mely bizonyos mérvig a magyar kodex-javaslatnak alapul szolgált, továbbá fontos az 1874-iki Glaser-féle javaslat, mely szakított az osztrák büntetőjogi traditiókkal és a német *BTK.*-et vette alapul. Az utolsó javaslat, az ú. n. Schönborn-javaslat, mely most van napirenden (1891.), még mindig a Glaser javaslata nyomán indul.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

volt. Az albizottság véleménye szerint az 1853-iki javaslat lett volna életbe léptetendő. Az Országbirói Értekezlet azonban ezt — különösen Ghyczy Kálmán ellenzése folytán — nem fogadta el * s egyszerűen kimondá, hogy visszaállíttatik az 1848. előtti magyar gyakorlat s azt a II. részben foglalt pár szakaszszal egészítette ki.

Az anyagi jogra nézve csakis a következő két tétel emelendő ki:

1. «A nemesek és nem nemesek által elkövetett bűntettek büntetésmódjának, neménck és mértékének meghatározása tekintetében a nemes és nem-nemes között többé különbség nem lehet és e szerint a nem-nemes a nemeshez emeltetvén, a kir. Curia által az 1848. évtől fogva követett gyakorlatnál fogva is, a testi büntetés alkalmazásának helye büntetteknél egyáltalában nem leend.»

2. «A magyar büntető-törvények és törvényes gyakorlat az osztrák büntető-törvénynél *szelídebb* lévén, azok szerint lesznek a magyar törvények visszaállítása előtt elkövetett bűntettek és kihágások is elitélendők.»

A büntetőjog tekintetében tehát ismét helyreállott a régi állapot. Kikeresték az 1848. előtti kompendiumokat, hol az időközben feledésbe ment jogrend részletei voltak megírva. Szlemenits büntetőjogi kézikönyve új kiadásokat ért,** s az egyetemen és a jogtanodákon ebből készültek a vizsgákra.

Az átmeneti időben tűnt fel a pesti egyetemen egy tanár, a ki vállalkozott azon feladatra, hogy büntetőjogi kézikönyvet írjon, mely vázolja az érvényben levő magyar büntetőjogot, de azt egyszersmind doctrinális alapra fektesse. Szerencsés tapintattal sikerült neki a magyar gyakorlatból, az 1843-iki javaslatból, a német észjogi iskola tanaiból és az osztrák büntető-törvénykönyv határozmányaiból egy oly kombinatiót létesíteni, a mely az akkori helyzetnek és az igényeknek épen megfelelt. Tankönyve rohamosan elterjedt és kiszorította az 1848. előttiek felfrissített kiadásait. És nemcsak az egyetemen és a jogakadémiákon, de a birói termekben is úgy-

* L. bővebben *Bünv. Pts Vezérfonala* 102. l.

** Ezen Szlemenics-féle kézikönyvnek 1872-iki *ötödik* kiadásában még a következő bevezető okoskodás foglaltatik: «Ezen törvényt lehetne *fövesztő* vagy *vérhatalmú* törvényszéki törvénynek is nevezni, azonban mivel nem minden idetartozó törvényrendelésnek sérelme von maga után fővesztéseget, de továbbá a büntett-boszuló pert és abban előforduló birói lépéseket sem lehetne fővesztésnek nevezni: helyesebbnek véltem a *fenyítő* szóval élni.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szólván kizárólag uralomra vergődött Pauler Tivadar tankönyve és úgy idézték, mint a törvényt.

A tankönyv meg is érdemelte azt a kitüntetést, melyben a közönség részesíté.[1] Az a büntetőjog, melyet Pauler ott tanított, csak egy nemes gondolkozású elme szüleménye lehet.

Egyébiránt Pauler befolyásának a tankönyvvel egészen egyenrangu tényezője volt az ő kathedrai előadása. Szónoki lendülettel adta elő a büntetőjog tanait s a nagy számban összesereglett ifjuság mindig bizonyos ihlettel hagyta el a tantermet. Érezte mindenki, hogy a ki így beszél, az hiszi is, a mit mond. Magyarország akkori jogászgenerátiója úgyszólván kivétel nélkül Pauler tanítványa volt.[2]

Az 1861-től a hetvenes évek közepéig terjedő időközt a magyar büntetőjog tekintetében teljes joggal **Pauler-korszaknak** nevezhetjük.

1867—1880.

XVIII. Rövid idővel a felelős magyar miniszterium kinevezése után 1868 április 29-ére Horváth Boldizsár igazságügyminiszter sürgősen bizottságot hivott egybe az igazságügyi reformok feletti tanácskozásra.[3] E bizottság Fábry István hétszemélyes táblai biró

[1] A tankönyv 1864-ben jelent meg Pfeiffer Ferdinándnál. Címe: *Büntetőjogtan.* Az 1872. évig három kiadást ért. A könyv a kodex-szerű lapidáris mondatokkal külső berendezés tekintetében, legközelebb áll Feuerbach tankönyvéhez.

[2] Pauler Tivadarról az egyetemen 1887 november 9-én Schnierer Aladár emlékbeszédet tartott, mely az egyetem nyomtatványai közt megjelent. Ugyancsak mint az Akadémia másodelnökéről emlékbeszédet tartott róla az 1887-iki nagygyűlésen Kautz Gyula. Ezen emlékbeszéd az Akadémia kiadványai közt található. Pauler Tivadar életrajzát és irodalmi munkásságát nagy gonddal összeállította Dr. Máté Sándor egyetemi könyvtárőr. A füzet címe: Pauler Tivadar élete és művei. 1887.

[3] Az alkotmányos kormány 1867-ben teljesen feldúlt közbiztonsági állapotokat talált. S minthogy a baj legérezhetőbb az alföldön volt, a szegedi várat szemelték ki egy kir. biztosság központjául. Ráday Gedeon gróf kineveztetett kir. biztossá és már 1868 végén megtette az előkészületeket a nagy actióra. Az 1869. év elejétől kezdve tömeges elfogatásokat vitetett véghez. Eleintén a kir. biztosság minden birói beavatkozás nélkül működött; kutatta az elkövetett bűncselekményeket, többek közt azokat is, melyeket 10—20—30 évvel az előtt követtek el. (Az elévülést nem ismerte el.)

Már 1869 közepe táján felmerült annak sürgős szüksége, hogy a be-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elnöklete alatt albizottságot alakított és az anyagi büntetőjogot illetőleg azon javaslatot terjesztette a miniszter elé, hogy az 1843-iki javaslat némi módosításokkal, melyeket az elkészülte óta letelt hosszú idő tesz szükségessé, minél rövidebb idő alatt emeltessék törvényerőre. A miniszter a javaslatot elfogadta és megbízta Csatskó Imre kir. táblai birót, hogy a javaslaton a kellő módosításokat vigye keresztül. Csatskó be is nyujtotta rövid idő mulva javaslatát, de ezen elaboratumot, eddig ismeretlen okoknál fogva, mellőzték.*

ismerésben levők vallomásait a bíróság hitelesítse. Az igazságügyminiszterium Pestmegyét delegálta e czélra s a megye törvényszéke Szilágyi István alispán elnöklete alatt le is utazott Szegedre. Az 1870. év folyamán meg lehetett indítani az érdemleges tárgyalásokat. Ezek voltak az utolsó és legnagyobb irásbeli perek. A megye urai azonban nem érték meg e perek végét. Az 1872. évben életbe lépett az új birói szervezet és az aradi törvényszék váltotta fel a pestmegyei delegált bíróságot. Az új bíróság új szellemet hozott magával. Az irásbeliség helyett az egész vonalon a szóbeliséget juttatta érvényre. A kir. biztosság és a mellette levő bíróság 1873 április haváig működött. Ekkor a közvélemény nyomása alatt feloszlatták a kir. biztosságot és átadták a még függőben levő ügyeket az illetékes rendes bíróságoknak. — A kir. biztossági bíróságnál, működése egész tartama alatt, négy és fél évig, dr. Illés Károly képviselte a vádat, előbb mint pestmegyei tiszti ügyész, utóbb mint kir. ügyész. A vizsgálatokat Laucsik Máté vizsgálóbiró vitte, a régi vizsgálóbirói typus valódi mintaképe: a föld népével bánni tudó, ravasz és erőszakos. Előbb kivette — szükség esetére — kínzásokkal a beismerést és azután könynyedén összegyűjtötte a beismerést megerősítő tárgyi adatokat. (Lásd ezekről bővebben dr. Illés Károlynak «Emlékeim a szegedi várból» czímű érdekes munkáját, mely, sajnos, kézirat maradt.)

A szegedi kir. biztosság mellett működött bíróság egyetlen egy egyént sem itélt halálra. Ez is adalék arra nézve, a mit fent mondottunk, hogy nálunk a halálbüntetéssel csak fenyegettek, de nem alkalmazták. Lesz még alkalmunk e munkában visszatérni a kir. biztosság melletti bíróság judikaturájára.

* A szakbizottság munkálkodását így irja le Pauler a Csatskó felett tartott akadémiai emlékbeszédben: A büntetőjogi albizottság az 1843-iki javaslat anyagi részét átvizsgálván, utasításához képest azon csak annyiban tett módosítást, a mennyiben ezt a változott viszonyok szükségkép követelték: az eljárásra nézve azonban, kellő tekintettel hazánk körülményeire, a gyakorlat legégetőbb szükségeinek megfelelő szabályokat hozott javaslatba. E munkálat átvizsgálását és végszerkezetét a miniszter Csatskóra bízta, a ki e munkához 1867 októberben fogott és azt 1869 november elején fejezte be. A mennyiben a nyomtatásban is megjelent általános részből következtetést az egész munkára vonhatni, az a bizottsági munka átdolgozásából állott, az 1843-iki javaslat lényeges intézkedéseinek teljes épentartásával. (Pauler: Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. 240. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Itt szünt meg az 1843-iki javaslat aktuális jellegű lenni. Többször azon pontig jutott el, hogy csaknem törvénynyé vált. Így 1844-ben, midőn leginkább csak a halálbüntetés kérdésében mutatkozott eltérés a két ház között, 1848-ban, midőn a javaslat szerzője lett az igazságügyminiszter, továbbá 1861-ben, midőn Deák az Országbirói Értekezletnek ajánlotta az életbeléptetést, végre 1767-ben. Habent sua fata libelli. Már a legközelebbi kodifikatio más utakon jár.

XIX. A következő évek alatt az igazságügyminiszterium munkáját ugyan lekötötte a polgári perrendtartás és a birói szervezet átalakítása; de volt az igazságügyminiszteriumnak egy szerény állású hivatalnoka, a ki ambitióját helyezte abba, hogy Magyarország számára büntető-törvénykönyvet szerkeszt: Csemegi Károly.

Tanulmányait a negyvenes években végezte; az ötvenes években ügyvédi gyakorlatot folytatott Aradon és az alvidék leghíresebb bűnügyi védője lett. Széleskörű tanulmányai, melyek kiterjedtek a német és a franczia közjogi és a büntetőjogi irodalom egész területére, elragadó ékesszólása, dialektikája és gyors feltaláló képessége dominans állást biztosítottak neki az ügyvédi karban. A hatvanas években a politikai életbe is belévegyült, több közjogi dolgozatot tett közzé; és csak természetes, hogy midőn Horváth Boldizsár az igazságügyi reformok keresztülvitelét azzal a hévvel, mely őt minden munkálkodásában jellemzé, megindította, nem mellőzheté Csemegi Károlyt. Az 1868. év február havában neveztetett ki Csemegi igazságügyminiszteri titkárrá, osztálytanácsosi czímmel. A tért itt különösen bámulatos nagy munkaereje és közjogi kérdésekben kiváló jártassága által rohamosan méghódította magának. Oly gyorsan haladt a hivatalnoki lajtorján, hogy midőn Horváth Boldizsár 1871-ben visszalépett, Csemegi már helyettes államtitkár volt. Bittó István tette őt meg államtitkárrá.

Vajjon a büntető törvénykönyv kidolgozása iránti megbízást már Horváth Boldizsártól kapta-e, vagy csak Bittótól, az eddig nincs tudva. Annyi bizonyos, hogy Csemegi dolgozott a javaslaton már Horváth alatt, sőt a legenda szerint már Aradról készen hozott egyes részeket.

XX. A javaslat 1873-ban elkészült és közzététetett.

A fogadtatás épen nem volt szívélyes.

Először is megdöbbenést okozott, hogy Csemegi az 1843-iki javaslatot teljesen mellőzte. Az 1843-iki javaslat részint Pauler tan-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

könyve, részint a javaslat új kiadása révén* már félig-meddig át is ment a gyakorlatba. Az ország hozzászokott azon gondolathoz, hogy ez lesz Magyarország büntető-törvénykönyve és szerették hinni, hogy a Mittermaier által annyira magasztalt kodex ki is fogja állani azt a nagy harczot, melyet egy törvénynek az élettel meg kell vívnia.

És most egyszerre azt látták, hogy mindez el van ejtve, hogy az új javaslat valamennyi nagy kérdésben nemcsak hogy nem követi a régit, de mindannyiszor az ellenkező irányban dönt. A halálbüntetést megtartja, a minimumokat szintén, a hármas felosztást nemkülönben; behozza a mellékbüntetéseket, szaporítja a szabadságbüntetések nemeit. Azt is érezték sokan, hogy a maximális öt éves büntetési spatiumok a biró kezét nagyon meg fogják kötni s a teljesen szabad arbitrarius rendszerből ebbe a túlzott megkötöttségbe súlyos lesz az átzökkenés.

Hozzájárult, hogy a politikai delictumok tüzetes körülírása az ellenzéket megriasztotta. Politikai czélzatot sejtettek a dolgok mögött. Azt hitték, hogy a hatvanhetes kiegyezés erősítésére történik a kodificationalis művelet.

És végül nehezítette a javaslat helyzetét, hogy Csemegi Károly, a mióta magas államhivatalt töltött be, épen nem volt népszerű. Sőt ellenkezőleg; modora a szakkörökben, de különösen a politikai világban hidegséget támasztott irányában. S ha csak ő képviseli a parlamentben a javaslatot, a keresztülvitel nehézségbe ütközött volna. Titka annak, hogy hogyan lehetett a parlamentet aránylag könnyen rávenni az eddigi jogállapottal teljesen szakító javaslat elfogadására, abban van, hogy később az előadói tisztet Pauler Tivadar fogadta el. Pauler a parlamentben nagy tekintélynek és népszerűségnek örvendett; az ő előadósága volt a javaslat útlevele.

XXI. De ha az 1843-iki magyar javaslatot mellőzte: melyik külföldi törvénykönyvre támaszkodott Csemegi?

Munkája eklektikus jellegű. Először is használta az osztrák 1870-iki bizottsági javaslatot (Ausschuss-Entwurf), melyet a kormányjavaslat átdolgozásával az osztrák birodalmi tanács bizottsága készített. Másod sorban a német büntető-törvénykönyvet, és pedig leginkább technikai kérdések tekintetében, harmad sorban a franczia-

* 1865. Kugler Adolf kiadása. Közrebocsátotta Réső Ensel Sándor.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

belgát, negyed sorban az olasz javaslatokat. És egyáltalán az európai szakirodalmat.

Ezt a sokféle elemet nem tudta összeolvasztani, vagy legalább is kellőleg összegyúrni; egységesség tekintetében a munka kétségkívül hagy kívánni valót.

Annyit azonban el kell ismerni, hogy a munkálat önálló. És ha nincs is annyira önálló, mint a legújabb olasz, de ezen kodexen egy negyed századig dolgozott a büntetőjog classikus hazájának valamennyi kriminalistája és hozzájárult kritikájával Carrara is. Ha számba veszszük, hogy Csemegi egészen önmagára volt utalva, hogy aránylag rövid idő állott rendelkezésére, és hogy e munkája alatt mint államtitkár még administrált is és átszervezte a megyei bíróságokat államilag kinevezett bíróságokká: mindezt számba véve, a szó legjobb értelmében nagy munkát végzett.

És nem szabad felednünk a kodex indokolását. Ez egy hatalmas dolgozat, mely a büntetőjog egész területét felöleli és itt-ott monografikus részletességgel és mélységgel fejti ki a büntetőjog tanait. Két nagy kötetben jelent meg successive ezen dolgozat, s hivatása épen nem az volt, hogy a javaslat határozmányait indokolja, hanem hogy egyrészt kézikönyvül szolgáljon és másrészt, hogy Csemeginek, mint kodifikátornak, ezen munkára való illetékességét kimutassa. És tagadhatlan, hogy mind a két czélt kitelhetően szolgálta az indokolás. A kodex érvényének első éveiben úgyszólván kizárólag ezt használták a bíróságok. Az indokolásnak a parlamentben történt szétosztása pedig jórészben segített legyőzni azt az ellenszenvet és a skepsist, melylyel Csemegi javaslata találkozott.

XXII. A büntető-törvénykönyv I. javaslatát a miniszter 1873. október 29-én tette le a képviselőház asztalára. A javaslatot az igazságügyi bizottsághoz utasították, az országgyülés azonban bezáratott, még mielőtt a bizottság a javaslat tárgyalását megkezdte.*

Az országgyülés befejeztével Csemegi ujolag átdolgozván a javaslatot, annak átvizsgálására Perczel Béla igazságügyminiszter szakértekezletet hivott egybe. Részt vettek: Perczel Béla, Csemegi Károly, Bónis Sámuel, Fabinyi Teofil, Funták Sándor, Kozma Sándor, Sárkány József.**

* A budapesti ügyvédi egylet nyomban tárgyalás alá vette a javaslatot és közzétette módosításait. A jegyzőkönyveket és a jelentést l. az egylet évkönyvében.

** Az ügyvédi egylet módosításait az enquête egyik megbizott tagja

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az értekezlet hét ülést szentel a javaslatnak.*

Ezután Csemegi ismét átdolgozván a javaslatot, úgy az első, mint a második módosított szöveg egymás mellé állítva, nyomtatásban megjelent. Ez az ú. n. II. miniszteri javaslat, minthogy a második átdolgozás csak tervezetkép csekély számú példányban nyomatott ki és külön javaslatnak nem tekintetett.

Perczel Béla igazságügyminiszter a képviselőházban 1875 nov. 5-én terjesztette elő ezen javaslatot.

Az igazságügyi bizottsághoz utasíttatott. Ennek tagjai voltak: Bokros Elek, Chorin Ferencz, Hammersberg Jenő, Hodossy Imre, Horánszky Nándor, Horváth Boldizsár, Horváth Lajos, Juhász Mihály, Komjáthy Béla, Marsovszky Jenő, Pauler Tivadar, Schmausz Endre, Szilágyi Dezső, Szögyényi László, Teleszky István.

A bizottság 62 ülésen tárgyalta. A börtönrendszerre vonatkozólag, mint szakértőket meghallgatták Kozma Sándor főügyészt, Tauffer Emil lipótvári és Zobel Pál munkácsi fegyházigazgatókat.

Az igazságügyi bizottság előadója, Pauler Tivadar, 1877 szeptember második felében nyújtotta be terjedelmes jelentését a képviselőháznak.

A legtöbb módosítvány, mely a javaslaton tétetett, az igazságügyi bizottságtól származik.

A bizottság a módosításai két irányban mozogtak.

Egyrészt egyszerűsítették a javaslat szerkezetét és ezzel legtöbbnyire enyhébbé tették a büntetési határozmányokat. Többek közt kihagyták a vétségi büntetési nemek másodikát, az elzárást és leszállították a fogház minimumát három hónapról egy napra. Ugyancsak leszállították a börtön minimumát egy évről fél évre. Továbbá kimondották, hogy ha a büntetés nem több, mint 6 hónap, a mellékbüntetés elhagyandó. A különös részben az öt éves büntetési spatiumokat kitágították három helyen nyolcz évesre.**

terjesztette elő az illető §-oknál. Alexi Albert és e sorok írója vitték a jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyvek szószerinti szövege feltalálható a Löw Tóbiás-féle *Anyaggyűjtemény* II. kötetében.

* Bónis Sámuel, curiai tanácselnök, a negyvenes évek kodifikátorainak kortársa és eszméinek híve azon javaslatot tette a szakértekezleten, hogy a javaslat minden büntetési tételéből hagyassék ki a minimum; az ő tanácsában 2,000 bűnügy tárgyalásán elnökölt és mindig azt tapasztalta, hogy az egyéni eseteknek oly sajátságaik vannak, melyeket a törvényhozó nem láthat előre.

** L. alább 127. és köv. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Másrészt pedig a javaslat definitióin módosítottak; és kitöltöttek egy-egy hézagot.

Megkisérelték némelyek azt is, hogy az irlandi szabadságbüntetési rendszert, mely úgy, a mint a javaslatban foglaltatott, nagyon költségesnek igérkezett, egyszerűbbel cseréljék fel; de e tekintetben a kormány semmi koncessiót nem tett. Külföldi szakértők véleményének provokálása segélyével,* valamint az 52. §. átmeneti határozmányára való hivatkozással sikerült az ellenzést elnyomni.

Az igazságügyi bizottság a módosítások keresztülvitelénél leginkább az 1874-iki osztrák javaslatból és a német büntető-törvénykönyvből merített. Tagadhatatlan, hogy ezen módosítások keresztülvitelével a magyar kodex közelebb hozatott azon két törvényműhöz. Alább a részletek tárgyalásánál többször lesz alkalmunk erre rámutatni.

A képviselőházban 1877. november 22-én kezdődött a tárgyalás és tartott tizenhárom ülésen át. Kiemelkedő vita folyt a halálbüntetésről. Teleszky István lendületes beszédben indítványozta a törlést; felelt neki Pauler Tivadar. A ház a javaslat álláspontja mellett döntött.

A főrendiház 1878 február 18-án vette tárgyalás alá a javaslatot s öt ülésben tárgyalta. A halálbüntetés eltörlése iránti vitát itt megújította b. Vay Miklós. Támogatta őt gr. Cziráky János. A javaslat álláspontját megvédelmezte Csemegi Károly.

A törvény május 27-én nyert szentesítést. A törvénytárban mint 1878. V. t.-cz. foglal helyet.

A kihágási törvény javaslata egy évvel később lett törvénynyé: 1879. XL. t.-cz. Ennek is szerzője Csemegi Károly, képviselőházi előadója Teleszky István:

A két kodexet életbe léptető törvény az 1880. XXXVII. t.-cz. Az életbeléptetést 1880 szept. 1-jére határozta a törvényhozás.

Ezzel befejeződött az évszázados küzdelem, mely a büntető-törvénykönyv kodifikátióját tűzte czélul.

Csemegi Károlyé az érdem, hogy Magyarországon az anyagi büntetőjog kodifikálva van. Magyarország történetében korszakot alkotó esemény, melynek számtalan kihatásai vannak úgy a közmint a magánéletre. Egy darab szervezet ez, mely az államélet alapját rakja le.

* Holtzendorf és Schwarze nyilatkoztak a kormányjavaslat mellett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1880—

XXIII. A munka a törvénybe igtatással még nem volt befejezve. Igen sok függött attól, hogy mikép fogják a törvényt életbe léptetni.

Először is nem volt könnyű kérdés, hogy lesz-e képes helyesen functionálni az anyagi büntetőjog a bűnvádi eljárás kodexe nélkül. Tagadhatatlan, hogy a bűnvádi eljárás kodifikatiója sürgősebb volt, mint az anyagi jogé és hogy kevesebb veszélylyel járt volna előbb a pert szabályozni és eshetőleg ezt életbe léptetni az anyagi jog szabályozása nélkül is. Az anyagi jog a bűnvádi eljárás nélkül nem az anyagi igazságot létesiti, hanem a féktelenséget. Csakis a jó bűnvádi eljárás képes közel jutni az anyagi igazsághoz. Megtörténik ugyan, hogy mögötte marad egy kissé, de az anyagi jog meg nagyot túl megy rajta. És az előbbi csekélyebb bajnak van elismerve mindenütt a mai államrendben.

Egész bizonyos, hogy midőn az anyagi jogról szóló Csemegi-javaslat megjelent és tárgyalás alá vétetett, a szakemberek, kik ezen megfordított sorrendben beleegyeztek, abból a biztos feltevésből indultak ki, hogy a bűnvádi eljárás is kodifikátio alá vétetik és talán a kettő együtt is életbe léphet.

A másik aggály az volt, hogy a kodex által feltételezett letartóztatási és præventionális intézetek fognak-e kellő rövid idő alatt létesíttethetni.

A két nehézség egyikének megoldására sem történt komoly lépés. Csemegi még 1878 május havában elhagyta az igazságügyminisztériumot és átvette a kir. Curián a II. büntető tanács vezetését s ezzel az igazságügyminisztérium elvesztette a sarkaló, az előrehajtó elemet. Megbizatott ugyan Csemegi a bűnvádi eljárás javaslatának kidolgozásával, de a javaslat közzététele évekig váratott magára; csak 1882-ben jelent meg az első szöveg s ezt is csak jó soká vették szakbizottsági tárgyalás alá, mígnem 1885 tájékán elejtették és új javaslat készítése iránt tették meg lassan-lassan az előkészületet.

A börtönügy átalakítása még ennél is nehézkesebben vétetett foganatba. A soproni czukorgyárat átalakították fegyházzá, az aszódi czukorgyárat javító intézetté és berendeztek egy közvetítő intézetet; de mindez természetesen alig lendített valamit a büntetés végrehajtásán, — lévén a kodex olykép construválva, hogy az megkivánta volna az egész börtönügynek és præventionális ügynek átkaroló reformját. Ez előreláthatólag a kriminalitásra gyógyítólag hatott volna.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Így azonban, hogy csak egy-egy intézetet minta gyanánt és inkább csak mutatási czélzattal állitottak fel, a hatás a dolog természete szerint elenyésző csekély lett.

A mily jeles tanár volt Pauler az egyetemen és a mily jeles előadó a parlamentben, ép oly gyengének mutatta magát mint igazságügyminiszter.

XXIV. Másrészt a *BTK.* szerzője sem találta meg a kellő objectivitást a kodex alkalmazásában.

Az életbeléptetés első évei alatt ugyan a kir. Curián inkább arra helyezett súlyt, hogy a bűnvádi eljárás menetébe hozzon rendet curiai kijelentések folytán, s a codex magyarázati kérdéseiben épen nem mutatkozott a végletes irányok hivének. Sőt még a korrektionalisátiót is, materialis consequentiáival együtt, elfogadta és ezen a jogi irodalomban felvetett eszméit utóbb ő is irodalmilag támogatta.*

Később azonban nehéz idők következtek a kodexre. A várpalotai rablógyilkosság, hol egy egész családot mészároltak le,** izgatottságot szült az országban s követelték a tettesek kivégzését. Midőn a Curia Hoszter Fülöpöt, az egyedüli részest. a kit elfogtak, – mert nem volt kimutatható, mily mérvben vett részt a véghezvitelben — 1882 jun. 23-án hozott itéletével még nem is itélte halálra, hanem csak életfogytig tartó fegyházra, a közvélemény a büntető-kodex ellen fordult, mint a mely oltalmába veszi a rablógyilkosokat. Nem sokkal ez után történt — 1883 márczius 29-én — Mailáth György országbirónak rablók általi megtámadása és megöletése. Az izgatottság az országban oly fokra hágott, hogy követelték a *BTK.* szigorítását. Körülbelül olyan kirohanása volt ez a magyar közvéleménynek, a milyen a múlt században is párszor mutatkozott.

Egyik tekintélyes napilap a törvényszéki tárgyalás alkalmából ezeket irta:

> «A rémeset törvényszéki tárgyalása országszerte a legnagyobb figyelmet keltette, a mennyiben a büntető-törvénykönyv és az ahhoz ragaszkodó birói gyakorlat álhumanismusát és ellentétét az uralkodó erkölcsi és jogérzettel a legfrappansabb világításba helyezte. Mindenki kiváncsian lesi a kir. Curia majdani itéletét, mely testület épen amaz irányban lesz elfogulva, hogy minden áron az áldozat sze-

* A korrectionalisatióról. *M. I.—gy.* XIV. 477. l.

** A várpalotai rablógyilkosságot 1881 október 22-én követték el. Öt embert öltek meg és négyet igen súlyosan megsebesítettek. Két tettes volt; egyik Hoszter Fülöp, a másik nyomtalanul eltünt. A bűneset vázlatát l. *Dtár.* II. 112. sz. — Izgatottságot szült az az eset is, melyről a 426. l. szólunk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mélyiségének a biró előtt közömbösségét kijelenteni akarja és talán túlságosan tart attól, hogy szigorú itélet esetében az ellenkező feltevésből gyanúsíttathatnék. Már a Hoszter-eset alkalmával a legélénkebb rekriminátiók hallatszottak azon skrupulosus curiai itélet ellenében, mely a præmeditátiót beigazoltnak nem vette. És ha most a kodex betűinek és szerzője indokolásának értelmében Berecz és társai is elkerülik a bitófát, méltó felháborodás fogja sürgetni ezen kodex revisióját.»

Különösen a közigazgatási tisztviselők körében hangoztatták intensive, hogy a rabokat elkényeztetik és hogy nem nekünk való ez a nagyon is humánus büntetési rendszer. Több főispán és alispán nyilvánosan felszólalt e tárgyban.

Abban igazuk volt, hogy a szabadságbüntetés minálunk nem elég komoly és a munkáltatás nem súlyos. De ez nem a kodex hibája, hanem ered onnan, hogy a kodex büntetési rendszere nincs végrehajtva.

Ezen időtől fogva kezdődik az elsőfokúlag kiszabott büntetések curiai rendszeres emelése.

A Curia a helyett, hogy az alsó fokok eshetőleges túlkapásait leszállította volna hatásukban, mint ez évszázadokon át kultivált hivatása volt, folyton emelte, és pedig itt-ott exorbitans mérvben, a büntetéseket.* Egy év helyett hármat, ötöt, néha tizet; az alsó fokú felmentés helyébe, fogyatékos és hanyag irati feljegyzések alapján, súlyos büntetésekre való elítéléseket mondott ki.**

E sorok irója a *Bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt* című, 1885-ben megjelent munkájában közölt egy táblázatot, melyben fel

* A felsőbiróságok hivatását találóan fejezte ki a Csemegi-féle 1872-iki bűnvádi eljárási szabályzat 119. §-a: «A kir. táblának és a Curia legfőbb itélőszéke osztályának a büntető ügyek tekintetében mint másod-, illetőleg harmadfokú bíróságnak hatósága, valamint a büntetések tekintetében a fennálló szabályokon alapuló *enyhítési* joga a jelen törvény által nem érintetik.»

** Úgyszólván semmit sem ismertek el enyhítő körülménynek. Ide igtatunk nehány kijelentést, melyek mutatják, hogy mily szemmel nézték a Curián a társadalmi állapotokat: Az alkalom kinálkozása talált dolog elsajátításánál mindig fenforogván, az enyhítő körülménynek nem nevezhető. (*Dtár* XXXI. 86. sz. — XXXIV. 37. sz.) — Azon körülmény, mely szerint a vádlott abban a véleményben lehetett, hogy panaszlónőt a szöktetés által fogja a házasságba egyezésre birni, mint minősítő körülmény enyhítőül nem fogadható el, és pedig még azon vidékeken sem, a hol az ily esetre való szöktetés és leányrablás a népszokásokhoz tartozik. (*Dtár* XXXIV. 59. sz.) — Ugyanezt XXXII. 33. sz. — Az, hogy a sértett fél nem kívánja a megbüntetést, nem képez enyhítő körülményt. (*Dtár* XXXII. 47. sz.) — Nem korlátozhatja a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

voltak tüntetve a büntetéseknek felsőbirósági emelései. Azon táblázatnak kivonatát és továbbvezetését közöljük itt s megjegyzünk csak annyit, hogy a legflagransabb emelések feltűntetésére szorítkozunk és gyűjteményünk épen nem teljes.

bíróságot a megfelelő büntetés kiszabásában az, hogy a súlyosabb büntetés által az elitéltnek ártatlan családja hátrányt szenvedne. (*Dtár* XXXI. 52. sz.) — A számos tagból álló család nem képez enyhítő körülményt. *Dtár* XXXII. 31. — XXXIII. 74. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Reformatio in pejus.

Kelet és szám	I. fok minősítése és a büntetés mérve	II. fok minősítése és a büntetés mérve	III. fok minősítése és a büntetés mérve
1880.			
Dtár r. f. XXVI. 52.	Erőszakos nemi közösülés bűntette 1 és fél évi börtön.	Ugyanaz 1 évi börtön.	Ugyanaz 3 évi börtön.
Dtár r. f. XXVI. 70.	Lopás 1 hó.	Ugyanaz.	Lopás bűntette 6 hó.
Dtár r. f. XXVI. 218.	Megfertőztetés kísérlete 3 havi börtön.	Megfertőztetés bűntette 6 havi börtön.	Erősz. nemi közösül. bűntette 1 évi bört.
Dtár r. f. XXVI. 221.	Erőszakos nemi közösülés 2 évi börtön.	Megfertőztetés 2 évi börtön.	Erőszakos nemi közösülés bűntette 5 évi fegyház.
1881.			
Dtár r. f. XXVII. 39.	Emberölés 3 évi börtön.	Ugyanaz.	Szándékos emberölés 3 évi fegyház.
Dtár II. 6.	Szándékos emberölés 15 év.	Szándékos emberölés 12 év.	Gyilkosság életfogytig tartó fegyház.
BJT. II. 189.	Gyermekkitevés bűntette 2 évi börtön.	Emberölés vétsége 1 évi fogház.	Gyermekkitevés bűntette 5 évi fegyház.
BJT. II. 201.	Lopás bűntette s vétsége 1 évi börtön.	Ugyanaz.	Lopás bűntette 2 évi fegyház.
BJT. II. 284.	Lopás bűntette 1 és fél évi fegyház.	Ugyanaz 1 évi börtön.	Betöréses lopás bűntette 2 évi fegyház.
BJT. II. 376.	Emberöl. kisérl. bűntette 9 havi börtön.	Szánd. emberölés kisérl. 1 évi börtön.	Szánd. emberölés kisérl. 3 évi fegyház.
BJT. III. 46.	Szándékos emberölés 1 évi börtön.	Ugyanaz 1 és fél évi börtön.	Ugyanaz 2 évi fegyház.
BJT. III. 122.	Szándékos emberölés 5 évi börtön.	Ugyanaz.	Ugyanaz 8 évi fegyház.
BJT. III. 130.	Életbiztons. elleni kihágás 6 havi fogház.	Emberölés 1 évi fogház.	Gyermekölés 3 évi börtön.
BJT. II. 292.	Vétkes emberöl. bűntette 1 évi börtön.	Életbiztonság elleni vétség 1 év.	Halált ok. suly. testi sértés 2 évi börtön.
BJT. IV. 6.	Emberölés és testi sértés 10 évi fegyház.	Ugyanaz.	Szándékos emberölés és sulyos testi sértés 15 évi fegyház.
1882.			
Dtár II. 58.	Gyujtogatás 3 év.	Gyujtogatás 3 év.	Gyujtogatás 5 év.
Dtár II. 105.	Lopás 1 év.	Lopás 1 év.	Lopás 2 év.
Dtár II. 180.	Halált ok. suly. t. sért. I. r. 8, II. r. 5 év.	Halált ok. suly. t. sértés I. 3, II. 2 év.	Szándékos emberölés I. 12, II. 8 év.
Dtár II. 299.	Hal. ok. suly. t. sértés I. r. 2 év, II. r. segéd 6 hó.	Hal. ok. suly. t. sértés I. r. 2 év, II. r. 3 hó, II. r. felbujtó.	Hal. ok. suly. t. sértés I. r. 3 év, II. r. 9 hó.
BJT. IV. 107.	Lopás bűntette 1 évi börtön.	Ugyanaz.	Lopás bűntette 2 évi fegyház.
BJT. IV. 236.	Rablás kisérlete I. és II. r. 5 évi fegyház.	Rablás bűntette I. r. 8 évi, II. r. 8 évi.	Szánd. emberöl. kisérlete és rablás I. r. 10 évi, II. r. 12 év fegyh.
BJT. IV. 281.	Halált ok. suly. testi sértés 1 évi börtön.	Ugyana z 3 évi fegyház.	Ugyanaz 5 évi fegyház.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kelet és szám	I. fok minősítése és a büntetés mérve	II. fok minősítése és a büntetés mérve	III. fok minősítése és a büntetés mérve
1882.			
T. Cs. 83. 23.	Felmentés.	Felmentés.	Szándékos emberölés kisérl. 3 évi fegyh.
T. Cs. 83. 20.	Felmentés.	Hal. ok. suly. t. sértés 4 évi börtön.	Szándékos emberölés 5 évi fegyház.
T. Cs. 82. 265.	Szándékos emberölés 5 évi fogház.	Ugyanaz 7 évi fegyh.	Ugyanaz 15 évi fegyh.
T. Cs. 82. 120.	Hal. ok. s. testi sértés 8 évi börtön.	Ugyanaz 3 év.	Szándékos emberölés 13 évi fegyház.
T. Cs. 82. 539.	Szándékos emberölés 2 és fél évi börtön.	Ugyanaz.	Ugyanaz 5 évi fegyh.
1883.			
Dtár V. 4.	Gondatlans. sulyos t. sértés 1 hó.	Gondatlans. sulyos t. sértés 1 hó.	Szándékos suly. testi sértés 6 hó.
Dtár V. 5.	Hal. ok. suly. t. sértés 5 év.	Hal. ok. suly. t. sértés 3 év.	Hal. ok. sulyos testi sértés 6 év.
Dtár V. 95.	Emberölés 4 év.	Emberölés 4 év.	Emberöl. 10 évi fegyh.
Dtár V. 207.	Felmentés.	Felmentés.	Hal. ok. suly. t. sértés 2 évi börtön.
Dtár V. 222.	Szándékos emberölés 9 évi fegyház.	Szándékos emberölés 9 évi fegyház.	Szándékos emberölés 12 évi fegyház.
Dtár VI. 17.	Szánd. emberölés kisérl. 2 évi börtön.	Szánd. emberölés kisérl. 2 évi börtön.	Gyilkosság kisérlete 5 évi fegyház.
Dtár V. 24.	Lopás és csalás 1 és fél évi börtön.	Lopás és csalás 1 és fél évi börtön.	Lopás és csalás 3 évi börtön.
Dtár VI. 197.	Gondatl. által okozott emberölés vétsége 2 évi fogház.	Ugyanaz.	Sulyos testi sértés bűntette 3 évi fegyház.
Dtár VI. 211.	Lopás vétsége 1 évi börtön.	Ugyanaz.	Lopás bűntette 2 évi fegyház.
Dtár VI. 213.	Lopás büntette 6 havi börtön.	Ugyanaz.	Lopás bűntette 2 évi fegyház.
Dtár VII. 14.	Erősz. nemi közösül. kisérl. 1 évi börtön.	Ugyanaz.	Erősz. nemi közösül. kisérl. 5 évi börtön.
BJT. 14. 9667.	Hal. ok. suly. t. sértés bűntette 1 és fél évi börtön.	Ugyanaz.	Hal. ok. suly. t. sértés bűntettében tettestárs 4 évi fegyh.
Dtár VII. 113.	Hal. ok. suly. t. sértés 2 évi börtön.	Ugyanaz 1 és fél évi börtön.	Szándékos emberölés 12 évi fegyház.
Dtár VIII. 17.	Szándékos emberölés 3 és fél évi börtön.	Hal. ok. suly. t. sértés 3 évi börtön.	Szándékos emberölés 10 évi fegyház.
T. Cs. 83. 156.	Hal. ok. suly. t. sértés 5 évi fegyház.	Ugyanaz 3 évi börtön.	Ugyanaz 6 évi fegyház.
T. Cs. 83. 147.	Szándékos emberölés 12 évi fegyház.	Ugyanaz.	Gyilkosság életfogytig tartó fegyház.
T. Cs. 83. 139.	Felmentés.	Felmentés.	Hal. ok. suly. t. sértés 2 évi börtön.
T. Cs. 83. 99.	Lopás, bűnpártolás I. r. 6 hó, III. r. 1 havi fogház.	I. r. 6 hó, III. r. 1 hó.	I. r. 1 évi börtön, III. r. 2 évi fegyház.
T. Cs. 83. 91.	Szándékos emberölés 12 évi fegyház.	Ugyanaz.	Szánd. emberölés és rablás 15 évi fegyh.
T. Cs. 83. 79.	Felmentés.	Felmentés.	Lopás bűntette 3 évi fegyház.
1884.			
Dtár VIII. 14.	Sulyos testi sértés vétsége 3 hó.	Felmentés.	Sulyos testi sértés 1 és fél évi börtön.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kelet és szám	I. fok minősítése és a büntetés mérve	II. fok minősítése és a büntetés mérve	III. fok minősítése és a büntetés mérve
1884.			
Dtár IX. 125.	Sulyos testi sért. büntette 1 évi börtön.	Ugyanaz.	Ugyanaz 4 évi börtön.
Dtár X. 88.	Szánd. emberölés és lopás 14 évi fegyh.	Ugyanaz 10 évi fegyház.	Gyilkosság, halálbüntetés.
1885.			
Dtár XII. 97.	T. József 2 évi fegyh., H. Imre 3 évi fegyház, szánd. emberölésb. bűnsegédek.	T. József felbujtó és segéd 7 év, H. Imre helybenhagyva.	Mindkét vádl. bűnrészes, T. József 12 évi, H. Imre 10 évi fegyh.
1886.			
Dtár XVI. 66.	Szándékos emberölés 10 év.	Ugyanaz 10 év.	Gyilkosság 15 év.
Dtár XVI. 113.	Gyilkosság kisérle e 5 év.	Ugyanaz 7 év.	Életveszélyes szer ált. halálok. (309. §.) 12 év.
1887.			
Dtár XVII. 44.	Csalás I. r. vádl. 1 év, II. r. vádlott 3 év.	Ugyanaz	Ugyanaz 4 év.
Dtár XVII. 50.	I. r. vádlott zsarolás 15 hó, II. r. vádlott zsarolás és halált okozó testi sértés 2 és fél év.	I. r. vádl. felmentve. II. r. vádl. csak hal. s. testi sértés 2 év.	I. r. vádl. rablás 6 év, II. r. vádlott rablás és hal. sulyos testi sértés 10 év.
Dtár XVII. 58.	Felmentés.	Felmentés.	Hal. ok. sulyos testi sértés 3 év.
Dtár XVII. 108.	Felmentés.	Felmentés.	Hal. ok. sulyos testi sértés 1 év.
Dtár XVIII. 1.	Felmentés.	Felmentés.	Gyilk., életf. tart. fház. (*Drakulics*-eset.)
Dtár XVIII. 95.	Felmentés.	Felmentés.	Erőszakos nemi közösülés 3 év.
Dtár XVIII. 120.	Felmentés.	Felmentés.	Szándékos emberölés 1 és fél év.
Dtár XIX. 59.	Halált okozott sulyos testi sértés 4 év.	Ugyanaz 6 év.	Szándékos emberölés 12 év.
1888.			
Dtár XX. 80.	I. r. vádlott szándék. emberölés 8 év, II. r. vádl. bűnpárt. 1 év.	Ugyanaz I. r. vádlott 10 év, II. r. vádl.-ra helybenhagyja.	I. r. vádl. gyilk. 15 év, II. r. vádlott ebben bűnsegéd 5 év.
Dtár XXI. 118.	Halált okozott sulyos testi sértés 7 év.	Ugyanaz 6 év 9 hó.	Szándékos emberölés, életf. tartó fegyház.
1889.			
Dtár XXIII. 6.	Felmentés.	Felmentés.	Hal. ok. sulyos testi sért. 5 évi fegyház.
Dtár XXIV. 81.	Gyujtogatás kisérlete 2 évi börtön.	Ugyanaz.	Befejez. gyujtogatás 6 évi fegyház.
Dtár XXIV. 90.	I. r. vádl. s. testi sért. bűnt. 308. §. 2 év 2 hó, II. r. vádl. 2 év.	Ugyanaz.	Hal. ok. s. testi sértés I. r. vádl. 7 év, II. r. vádl. 5 évi fegyház.
Dtár XXV. 49.	281. §. 3. p. Szánd. emberölés 6 havi bört.	Szándékos emberölés 6 évi fegyház.	Ugyanaz.
1890.			
Dtár XXVI. 104.	Felmentés.	Ugyanaz.	Szánd. emberölés erős felindulásban elkövetett 1 évi bört.
1891.			
Dtár XXVIII. 19.	Lopás 6 hónap.	Ugyanaz 1 év.	Minős. lopás 2 év.
Dtár XXVIII. 89.	Sulyos testi sért. vétsége 2 hónap.	Ugyanaz.	Szándékos emberölés kisérlete 2 év.
Dtár XXIX. 93.	Felmentés.	Felmentés.	Erősz. nemi köz. 1 év.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXV. A Curia nem elégedett meg mindezzel.

A kir. ügyészek és alügyészek ellen valóságos hajszát indított a miatt, hogy nem emelnek eléggé súlyos vádakat. A vádemelésre azért helyezett különösen a II. tanács nagy súlyt, mivel ugyancsak e tanács gyakorlata szerint az ügyészi vád *kötötte* a bíróságot s nem volt súlyosabb büntetés kiszabható, mint a mennyi az ügyész által allegált §-ban foglaltatott.* Folyton mentek a feljelentések az ügyészek és alügyészek ellen, hogy nem emelnek eléggé súlyos vádakat, rendszerint a főügyészséghez, itt-ott az igazságügyminiszterhez. Mindez természetesen fokozta az alsóbíróságok szigorát. Úgy, hogy lassankint odajutottunk, hogy Magyarország, hol a bűnügyi igazságszolgáltatás mindig sokkal enyhébb volt, mint Ausztriában vagy Németországban, most sokkal hosszabb szabadságbüntetéseket szabott, mint bármelyike ezen országoknak. (Hogy régebben enyhébb volt, az a fentebbi kifejtésekből és adatokból kiviláglik. L. 42. l.; hogy pedig szigorúbb lett mint amazok, azt kimutattuk összehasonlító statisztikai adatokkal *BRR.* I. 51. és köv. ll.)

A szakkörök régóta megdöbbenve látták a hibás irányzatot és ostorozták is.** A közvélemény szélesebb köreinek figyelme csak akkor fordult feléje, midőn végzetes birósági tévedések derültek ki. Ilyenek voltak a Drakulics- és a Korhammer-bűnesetek.

A fegyházak és fogházak pedig megteltek. A tömeg, melyet a biráskodás folyton lehetőleg hosszú időre oda beterelt, természetesen lehetetlenné tett minden combinált kezelést. A túltömöttség oly nagygyá lett, hogy még azon legprimitivebb osztályozást sem vihették keresztül, mely a kriminalistikus contagium elterjedésének megakadályozására feltétlenül szükséges. Össze kellett zárni a megrögzött gonosztevőt az alkalmi büntettessel, az öreget a fiatallal, vizsgálati fogságban a tettest a segéddel, stb.

És a mi elmaradhatatlan volt, bekövetkezett. Az országban minden oldalt követelték a törvény módosítását. Csakhogy most már nem a szigorító irányzatú módosítást, mint 1884. és 1885-ben a két rablógyilkosság behatása alatt, hanem enyhítő tendentiával. Különösen pedig a kegyetlen lopási judikatura ellen fordult a köz-

* L. erről bővebben *Bünt. Pts. Vezérfonala.* 398. és köv. ll.

** Vajkay Károly, a kir. tábla elnöke ezt írta: Tudhatta a vádlott és a vádló, hogy a biró kénytelen üldözni, törni, rontani, bontani, elzáratni, akasztani a mozgásba hozott lelketlen gép végzetszerű szívtelenségével. (*Jog.* 1886. 59. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hangúlat. «Tekintet nélkül a dolog értékére», ez azon tétel, mely a *BTK.* lopási határozmányait elékteleníti és a mely többet ártott a kodex hitelének, mint a mennyit ártottak a Hoszter- és Bereczesetek együttvéve.

A bíróságok ugyan képesek lettek volna észszerű magyarázattal enyhíteni a törvényszöveg határozmányának szögletességét, de nem tették. Egyik részt azért nem, hogy annál élénkebben feltünjék a törvénymódosítás szüksége, a másik rész pedig, a Curia II. tanácsa t. i. és a vele egy úton haladó egyéb forumok a miatt, mert még mindig az előbbi roham hatása alatt állottak és minden alkalmat meg akartak ragadni a törvénynek in pejus magyarázására. Így a törvény ellenei és úgynevezett barátai találkoztak egy ponton: a törvény tekintélyének lerontásában. Mind a kettő egyformán támpontot adott a közvéleménynek, hogy a revisiót mind erélyesebben követelje. — —

Ezen sajnálatos jelenségeket konstatáljuk kiválólag azon tanulság levonására, hogy a novella-mozgalmat nem annyira a kodex hiányai, mint inkább a gyakorlat tévelygései élesztették. Még ma is lényegesen redukálható volna a novella terjedelme, ha a gyakorlat maga létesítené azokat, a miket a törvény keretén belől létesíthet. Ez különben hivatása és kötelessége is.

XXVI. Fabinyi Teofil igazságügyminiszter 1888 május havában véleményt kért a kir. Curia és a kir. táblák elnökeitől, hogy a *BTK.* egyes intézkedései a tapasztalati adatok szerint novelláris úton javítást vagy pótlást igénylőknek nem mutatkoznak-e, és ha igen, adják elő azon egyes intézkedéseket, a melyek javítandók vagy pótlandók lennének. A miniszter leirata szerint az illető tanácselnökök véleménye is kikérendő és felterjesztendő. Ezenfelül véleményezésre hívta fel a miniszter a főügyészeket, a budapesti ügyvédi kamarát és néhány kir. ügyészt.

Az irodalomban megindult a vita a feltételes elitélések behozatala és egyéb büntetőjogi reformok tárgyában.*

Időközben miniszterváltozás állott be s a novellajavaslat kidolgozására már Szilágyi Dezső adta a megbízást.

Az első közzétett szöveg, az I. (előadói) javaslat, úgyszólván csak a lopás fejezetére szorítkozott és még e tekintetben sem volt

* L. többek közt a 64. sz. jogászegyleti füzetet, mely feltünteti az e tárgyban folytatott vitát.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kielégítő.[1] Szakbizottság elé terjesztetvén a novella, ott messzemenően kibővíttetett. Az enquête figyelme ugyanis a kodex és a judikatura egyéb hiányaira is kiterjedt és felkarolta a feltételes elitélések intézményét is.[2]

Ezen enquêten ütközött össze Csemegi Károly először a reformirányzattal. A *BTK.* módosítását már elvből is ellenezte s a módosító javaslatok legtöbbje ellen éles harczot vívott. Az enquête jegyzőkönyvei rendkívül érdekes anyagot nyújtanak a tanulmányozásra.[3]

Az enquête-határozatok alapján a tervezet ismét szövegeztetvén, 1892 május 19-én az igazságügyminiszter a képviselőháznak beterjesztette.

Ezen II. javaslat főbb határozmányai a következők:

1. Behozza a feltételes elitélést azon egyének csekélyebb súlyú cselekményeiben, a kik huszadik életévöket még nem haladták meg.

2. A pénzbüntetésre nézve kimondja, hogy az részletekben is leróvható.

3. Az egész vizsgálati fogság a szabadságvesztés büntetésbe beszámítandó.

4. Kimondja az indítványi jogosultságnak átörökölhetését.

5. A hatóság elleni erőszak büntettét *vétséggé* alakítja.

6. Behozza e kényszerités (Nötigung) bűncselekményét.

7. Az esküvel meg nem erősített hamis tanuvallomást bünteti.

8. Ugyancsak a kerítést is büntetendő cselekménynyé teszi.

9. Az ú. n. culposus rágalmazást pontosabban körülírja.

10. A reális injuria büntetését szabadságvesztés-büntetésben állapítja meg.

11. A közhivatalnokokat és az országgyűlés tagjait közfunctióikban az eddiginél nagyobb büntetőjogi oltalomban részesíti.

12. A minősített lopás körülirását megváltoztatja és büntetését

[1] Az irodalom ellene nyilatkozott. Az ügyvédi kamara szintén. Az ügyvédi kamara nagy terjedelmű véleményét dr. Gruber Lajos, akkor még ügyvéd, most kir. ügyész, szerkesztette.

[2] Az enquête elnöke volt Daruváry Alajos, a kir. Curia másodelnöke; tagjai: Csemegi Károly, Schedius Lajos (a javaslat szerzője), Székács Ferencz, Csider László, Sárkány József, Schnierer Aladár, Wlassics Gyula, Heil Fausztin, Fayer László. — Az enquête határozatai egész terjedelmökben megjelentek a *Jogt. Közl.* 1891. 51. számában.

[3] Kívánatos volna a jegyzőkönyvek közzététele.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetemesen leszállítja; a 2000 forinton felüli lopás büntetését pedig emeli.

13. Az önbiráskodási kérdés szabályozását megkisérli.

14. A csalást hivatalból üldözendőnek mondja ki.

15. A telekkönyvi csalást a csalási esetek közt külön irja körül és külön büntetés alá helyezi.

16. A külföldi bélyegek hamisítását a büntetendő cselekmények közé sorozza.

17. A robbanó szerekkel elkövetett bűncselekményekre megfelelő büntetési tételeket állapít meg.

18. Az iskolai bizonyítványok hamisításának kérdését féligmeddig tisztázza.

19. Végül kibővíti a tulajdon elleni kihágás fogalmi körét.

Több mint két évig feküdt e javaslat az igazságügyi bizottság előtt s e bizottság nem talált időt a javaslat tárgyalására.

Szilágyi Dezső utódja Erdély Sándor visszavonta a javaslatot azzal az indokolással, hogy az kibővítésre szorúl. Megbizást adott az átdolgozásra Illés Károlynak. A munka elkészült s az igazságügyminiszteriumban egy szükebb tanácskozmány le is tárgyalta,* de időközben Erdély Sándor megvált tárczájától s e javaslat ismét átdolgozásra vár azon álláspont alapján, melyet az idevágó kérdésekben Plósz Sándor igazságügyminiszter foglal el. A Plósz Sándor megbizásából készült tervezetek még nem jutottak nyilvánosságra.**

Megemlítjük még, hogy az I. novella-javaslat *kilencz* §-ból állott, a II. javaslat, mely az enquête határozatai alapján készült, már a *BTK*, *hetvenhat* §-ának módosítására terjed, a III. (Illés-féle) javaslat pedig, mint az igazságügyminiszteri jelentés közli, a *BTK. száztizenhét* §-át érinti. A novella terjedelme tehát lavinaszerüleg nő.

A III. javaslat vezérelve az, hogy a birói gyakorlat által kiderített hiányok és hézagok a büntetőtörvények megfelelő szakaszainál pótoltassanak, de e mellett tervbe van véve a feltételes elitélés intézménye, a pénzbüntetések reformja — megakadályozandó e büntetési nem denaturalisatióját s e kérdés megoldásánál kiterjeszkedik a tervezet a pénzbüntetésnek közmunkában való lerovására is. Intéz-

* Az értekezlet tagjai voltak: Erdély Sándor elnöklete alatt: Plósz Sándor, Paizs Andor, Székely Ferencz, Baumgarten Izidor, Vargha Ferencz, Balogh Jenő, Psik Lajos, Illés Károly.

** A büntetőtörvények revizióját vonatkozó kérdéseket tárgyalja Balogh Jenő a Huszadik Század 1900. évf. 10. és 11. sz.-ban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kedéseket tesz a fiatalkorú bűntettesek elszaporodásának meggátlására, különös figyelemmel a javítóintézetek fejlesztésére. A magánindítványi bűncselekményeknél reformot czéloz az indítványi jogkör megszabásában. A *BTK.* különös részének módosításánál figyelmet fordít főleg a hatóság elleni erőszak, lopás, jogtalan önsegély, sikkasztás, orgazdaság és csalás tekintetében javasolt változtatásokra.

XXVII. Visszatérve a judikaturára, megjegyzendő még, hogy a jelen évtized kezdete óta a II. tanács bíráskodása kevésbbé végletes lett, legalább a büntetések oly feltünő emelései, milyenek a mult évtizedben napirenden voltak, nem mutatkoztak többé. Igaz, hogy nem is igen mutatkozhattak annyira, mert most már a felülről, a «tudomány» nevében jövő pressio megtette hatását; most már maguk az alsó bíróságok is hosszabb büntetéseket mondottak ki és kerülték a *BTK.* 92. §-ának alkalmazását, melyről a II. tanács úgyszólván minden itéletében kijelentette, hogy alkalmazása helytelen és hogy csak a legrendkívülibb esetben határozhatja el magát a biró a fegyházról börtönre, a börtönről fogházra való átmenetelre.

Az 1893-ik év végén Csemegi Károly nyugalomba vonult.

Tizennégy évi birói működésével igazolta Solon mondását, hogy saját törvényét az alkalmazásban jól kezelni emberi erőt meghaladó feladat . . . .

XXVIII. Daczára a sajnálatos ingadozásoknak, fényes emlékek füződnek Csemegi Károly birói állásához és a II. tanács működéséhez. Eltekintve a bűnvádi eljárásba vágó határozatoktól, melyeknek csaknem mindegyike a személyes szabadság biztosításául szolgál, az anyagi jogban is vannak határozataik, melyek még nagyon-nagyon soká világító tornyok lesznek az igazságot kereső biró számára.

És a mit mi részünkről legmagasabbra helyezünk: a bűnesetnek gondos, minden részletet felkaroló tárgyalását a II. tanács honosította meg.

Az a tárgyalási mód, hogy felolvassák az alsó fokú itélet indokolását és a referensnek «per summos apices» előadott pár felvilágosító észrevétele után meghozzák a legfelső itéletet: a II. tanácsban nem fordult elő. E tanács kevés pert végzett, de törekedett alapos lenni.

Csemegi Károly volt az, a ki Fábry István legfőbb-itélőszéki elnök azon sürgető kérésére, hogy többet végezzen a tanács. mert elnyeli a Curiát a hátralék, azt felelte: mint biró arra megesküd-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tem, hogy lelkiismeretesen fogok ítélni, de arra nem, hogy nem lesz hátralék.

XIX. A mi a Curia által ujabban követett irányt illeti, arról határozott véleményt nem igen mondhatni. Nincs egyöntetűség a különböző tanácsok felfogásában. Még a meghozott teljes-ülési határozatok tekintetében is eltérések mutatkoznak. Egyik tanács figyelembe veszi, másik ignorálja.

Arra nézve azonban megegyeznek a különböző tanácsok, hogy judikaturájuk objectivistikus jellegű. A subjectivistikus német judikatura és a német irodalom csábításának most még kevésbbé enged a Curia, mint a mennyire a nyolczvanas években engedett.*

A curiai biráskodásban némi egyöntetüséget a legközelebb életbe lépett korona-ügyészség lesz hivatva létesíteni. A korona-ügyészség képviselőjének előterjesztései kétségkívül fel fogják hívni a curiai tanács tagjainak figyelmét az eshetőleges ellenmondásokra.

Némely jelek arra mutatnak, hogy egy-egy curiai biró a nyolczvanas évek «tudós» judikaturája helyébe a tudományos megállapításokat és kifejtéseket óvatosan kerülő tisztán törvényi biráskodást, vagy jobban mondva: a betű-biráskodást akarná helyezni.

Ez épúgy helytelen volna, mint az előbbi volt.

Egy legfelső fórumtól megnyugvással csak az a biráskodás fogadható el, melyben a törvénytisztelet és a tudomány-tisztelet egyensúlyba tud helyezkedni egymással.

—

Ez hű története a magyar büntetőjog harmadik korszakának: a Csemegi-korszaknak.

X. FEJEZET.

A magyar büntetőjog irodalma.

1. A mi a büntetőjog irodalmi művelését illeti, hazánkban a rendszeres tárgyalás a mult század közepén kezdődött, midőn Huszty István egri jogtanár, főleg pedig Bodó Mátyás gömörmegyei tiszti ügyész törvényeink és az akkori törvényszéki gyakorlat elveit fejtették ki. Azután hosszabb szünet állott be, melyet a hazai jog munkába vett átalakítása és a reform reménye okozott. A jelen század

* Az objectivismusról és subjectivismusról l. alább 106. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

második évtizedében Vuchetich Mátyás budapesti jogtanár († 1824), Fabriczy Samu ügyvéd († 1858), Szlemenics Pál pozsonyi jogtanár († 1856) rendszeres dolgozatai újra megindították a büntetőjog művelését. (L. Pauler 31. l.)

Pauler tankönyvéről fent szóltunk.

I. A *BTK.* irodalmat létesített. A javaslat irodalma nem mondható gazdagnak,* de a mint törvényerőre emelkedett, egymásután tűntek fel az értékes dolgozatok és könyvek. Egyetlen egy jogi szakmának nincs ma nálunk oly irodalma, mint a büntetőjognak.

Bizonyos rendszert kell követnünk, hogy áttekintést szerezhessen az olvasó.

A) *Kommentárok és tankönyvek.*

II. Első helyre kell tennünk Illés Károly három kötetes kommentárját, mely második kiadásban jelent meg, és Schnierer Aladár kommentárját harmadik kiadásban.

Míg Illés a birói gyakorlatot és az irodalmat teljességében karolja fel, Schnierer tekintettel van a kérdések elméleti vonatkozásaira. Kiválólag tanítási czélokat tartván szem előtt, lehetőleg összefüggésben tárgyalja a büntetőjog tanait és a judikaturát.

Tankönyvünk hat van:

Schnierer Aladár «Általános Tanok» czímű munkája, mely második kiadásban jelent meg. Az Általános Tanokat egészíti ki szerzőnek «Bűntettek és vétségek» czímű kisebb munkája, mely a különös részszel foglalkozik.

Kautz Gusztáv tankönyve, mely még 1880-ban jelent meg.

Werner Rezsőé, melynek első kiadása csak az általános részt tartalmazza, a második kiadás (A Magyar Büntetőjog Kézikönyve, 1898.) már teljes.

* A főbb dolgozatok czímeit ide igtatjuk:

Birálatok a magyar büntető-törvénykönyv tervezetéről. Irták: Dárday Sándor, Kőrösi Sándor és Schnierer Aladár. 1876. Különlenyomatok a *Jogt. Közl.*-ből. — A *Magyar Themis*-ből, mely központja volt a birálatoknak, kiemeljük: Fayer: A bűnsegédről. 1875. 235. és köv. ll. — A kisérletről. 1876. 131. és köv. ll. — A jogkövetkezményekről. 231. és köv. ll. — A testi sértésről. 1877. 11. és köv. ll. — Párhuzamok. 1877. 325. és köv. ll. — Barna Ignácz: A Duchesne-paragrafusról. 1878. 81. és köv. ll. — Az indítvány osztathatatlanságáról. 1878. 145. és köv. ll. — Ezenkívül több czikk Sik Sándortól a nevezett szaklapban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Horovitz Simoné, mely szintén csak általános rész. Az utóbbi munkát különösen a büntetőjogi reformeszmék iránti fogékonyság jellemzi. Az előbbi három tankönyv exklusiv dogmatikus alapon áll.

Finkey Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve. (1902.)

Kéziratban jelentek meg Angyal Pál büntetőjogi előadásai. (Pécsett. Két füzet.)

Ezekhez sorakozik Németh Péter gyakorlati célokat szolgáló kézikönyve: *A magyar anyagi büntetőjog* (1900.), a bünügyi judikatura teljes összeállítása.

B) *Monografiák.*

III. A monografiák közt az első helyet Wlassics Gyula két nagyszabású dolgozata foglalja el. A Magyar Tudományos Akadémia Pauler Tivadar indítványára 1884-ben pályadíjat tűzött ki a kisérletről és a részességről szóló monografiára, s a pályázaton a díjat Wlassics Gyula nyerte meg. Azóta a részességről szóló dolgozat második kiadásban is megjelent, s ez az átdolgozás alatt oly terjedelmű lett, milyet monografiák közt alig találni. Több mint 700 oldalon tárgyalja a részességbe vágó valamennyi kérdést és gondosan kiterjeszkedik úgyszólván minden kül- és belföldi iró véleményére, ki az illető tételről nyilatkozott.

A pályázaton dicséretet nyert Baumgarten Izidor monografiája a kisérletről. Ezen dolgozat azóta megjelent magyar és német nyelven. Sajnáljuk, hogy a német kiadásból kihagyta a magyar *BTK.*-re való hivatkozásokat s egészen a német *BTK.*-re alapítja a dolgozatot. A németek egy magyar eredetű monografiában kiválólag a magyar törvény, a magyar biráskodás iránt keresnek tájékozást; — a mint ezt Lammasch bécsi tanár a könyvről irt kritikájában ki is fejti.*

Dicséretben részesült ugyanazon pályázaton Battlay Imre dolgozata. Ennek a kisérletet tárgyazó része újabban szintén megjelent s szerző bőven kiegészítette az időközi judikaturával.

A monografiák sorozatában egyik legkiválóbb Balogh Jenő dolgozata «A sértett fél jogköréről a büntetőjogban». A nagyterjedelmű anyagot úgy jogtörténeti, mint dogmatikai alapon, az egész irodalom felhasználásával teszi feldolgozás tárgyává; kiterjeszkedik a törvényhozási feladatokra és becses anyagul fog szolgálni a novella szerkesztésénél. Jelentékeny művei ezenkívül «A folytonos és foly-

* Gerichtssaal 42. kötet 142. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tatólagos bűncselekmények tana» és «A delictum collectivum s a szokásszerű és üzletszerű bűncselekmények tana».

Ki kell emelnünk Finkey Ferencz monografiáját «Az egység és többségről» (1896). Ugyancsak Finkey következő két dolgozatát: «A motivumok tana a büntetőjogban». (Jogászegyleti füzet, 222. sz.) «A börtönügy jelen állapota és reformkérdései». (A «Jogi Értekezések» XI. füzete. 1904.)

Angyal Pál monografiái: «A személyes tulajdonságok és körülmények tana», «A személyes bűnpártolásról», s az «Istenkáromlás» (1902.).

Két kötetben jelent meg Heil Fausztin monografiája a lopásról. Évek hosszú során kiélesedett birói judicium, széles tudományos látkör és a gyakorlatnak a legelrejtettebb részletig való feldolgozása jellemzi e munkát.

Monografikus jellegű Vámbéry Rusztem munkája: A házasság védelme a büntetőjogban. I. kötet. (1902.)

A visszaesés kérdését dogmatikai s politikai szempontból Balogh Jenő (1886.), Oberschall Pál (1900.) és Bernolák Nándor (Jogi Értekezések X. füzet) dolgozták fel.

Kéziratban maradt Csemegi Károlynak csaknem kész monografiája a bűnhalmazatról. Csemegi évekig dolgozott ezen munkán és kedvencz eszméje volt, hogy a halmazat tanának bonyolult kérdéseibe világosságot vigyen. Azon német tannal, mely az alaki halmazat kiküszöbölésén dolgozik, nem értett egyet. Az 1899 márczius havában bekövetkezett halála akadályozta meg a munka befejezését.*

c) *Egyéb dolgozatok.*

IV. A mi irodalmi viszonyaink között szakbeli kérdést tárgyazó munkának alig akad vevője, s ez magyarázza meg, hogy leginkább kisebb dolgozatok jelennek meg.**

* Csemegi Károly működését és jelentőségét méltatja Tarnai János azon emlékbeszédben, melyet róla a Magyar Jogászegyletben tartott. (L. a 163. sz. jogászegyleti füzetet.) Összegyűjtött munkáinak megjelenése alkalmából l. Friedmann Ernő dolgozatát (a *Jogt. Közl.* 1904. évf.) a ki a Csemegi codex érvényesüléséről és az új eljárási törvénynyel való incongruentiájáról ír.

** Az ily kisebb dolgozat kiadása is rendszerint pénzáldozatot igényel ugyan az írótól, de ezt elvégre leküzdi; vagy pedig valamely szaklap mint külön lenyomatot adja ki, vagy a Jogászegylet felveszi értekezései sorozatába. Itt volna már ideje, hogy könyvkiadói vállalat alakuljon jogi munkák kiadására.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A kisebb dolgozatok írói közül nem lehet elég magasra helyezni Heil Fausztin irodalmi működését. Több mint egy évtized óta tárgyalja a *BTK.* magyarázati kérdéseit. Dolgozatainak száma légio. Alig van már kérdése a büntetőjognak, melyet ne karolt volna fel. És dolgozatait oly tisztult felfogás jellemzi, hogy igen sokszor befolyással volt nemcsak az alsó fokok, de a Curia judikaturájára is. Ezenkívül Heil Fausztin a «Rivista Penale» folyóiratban ismerteti a magyar birói gyakorlatot és itt-ott az irodalmat.

A Heil Fausztinéval azonos műfajt, t. i. itéletek kritikai megbeszélését, kezelték hosszabb ideig nagy virtuositással és gyakorlati érzékkel Vargha Ferencz, Wlassics Gyula, Illés Károly, Baumgarten Izidor és Balogh Jenő.* A dogmatikai irányt műveli Lukács Adolf is; a Magyar Igazságügyben jelent meg több becses dolgozata.

Tóth Lőrincz a Magyar Tudományos Akadémia figyelmét a időről-időre büntetőjogi problemákra fordította és dolgozataiban mindig össze tudta egyeztetni a positiv jog követelményeit a fejlődésnek szükségszülte igényeivel.

Baumgarten Izidor előadás-cyklust tartott a Jogászegyletben: A büntetés kiméréséről kriminalpolitikai szempontból.

Angyal Pál: Véletlenség és kisérlet. (Jogászegyleti füzet. 223. sz.)

A korlátozott beszámithatóság kérdéséről irt Friedmann Ernő. Dolgozatai közül még kiemeljük az 1843-iki javaslatról irt hosszabb tanulmányát és a külföldi codexekről és javaslatokról irt ismertetéssorozatát.

A sajtójog köréből: Zsitvay Leo: Magyar sajtójog (1900.): Kenedi Géza: Sajtójog (1903.); Friedmann Ernő: Sajtójog (Jogi Lexikon V. kötet.).

Az uzsoráról több dolgozat jelent meg, és pedig Balogh Jenő, Grosschmid Béni és Angyal Pál tollából.

Több bűnügyi statisztikai dolgozatot irt Földes Béla.

Kriminologikus tartalmúak a következők:

* A nyolczvanas években, az itt megnevezetteken kívül is, az alügyészi és albirói kar számos tagja irt a szaklapokban birálatos dolgozatokat. A jelenlegi alügyészi és albirói generatio e tekintetben hátramaradt a régibb mögött. Ellenben alapos reményünk van, hogy a most sorra kerülők felveszik a régebbiek által elejtett fonalat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Vargha Ferencz «Sociologia és büntetőjog» czím alatt felolvasást tartott a Jogászegyletben.

Csizmadia Alajos munkája: A bűnözés világa. Tanulmányok a a bűnről, a bűnözésről és a kriminalitás terén kifejtendő állami és társadalmi reaktióról.

Wertheimer Manó: A büntettek alapoka.

Bárány Gerő: Bűn és bűnhődés.

Nagyiványi Fekete Gyula a büntetőjognak sociologikus oldalával s a præventio problemáival foglalkozik. Nagyobb munkája az iszákosságról szól.

Kiválik a reformerek közt Reichard Zsigmond. Jellemzi őt különösen találó judicium; dolgozatai teljesen önálló felfogásra vallanak.

Pikler Gyula irányzatával fent foglalkoztunk.

Vámbéry Rusztem fent említett monografiáját megelőzőleg, több kisebb dolgozatot írt kriminologikus és börtönügyi kérdésekről. Kiemeljük «Büntetőpolitikai követelések» és a «Relegatio eredményei és büntetési rendszerünk reformja» czímű munkáit, mint a melyek az illető kérdéseket tüzetesen tárgyalják.

A büntetőjogi reformról munkát írt Horvát Lipót, melylyel a budapesti egyetem jogi karán kitűzött következő kérdésben «Az anyagi büntetőjog terén folyamatban levő reformtörekvések kritikai méltatása» megnyerte a pályadíjat. (Megjelent a Jogi Lexikonban Determinismus jelszó alatt.)

Kriminologikus tartalmú kisebb dolgozatok jelentek meg az *Athenaeum*ban s a *Huszadik Század*ban.

A birói karban, Székács Ferencz halála óta, leginkább Tarnai János tartja fenn az állandó kapcsolatot a szakbeli irodalommal.

Hálára van lekötelezve a magyar büntetőjogi irodalom Gruber Lajos iránt, ki széleskörű összeköttetéseket tart fenn a külföldi szakférfiakkal; e forrásból merítve, a magyar szaklapok a büntetőjogi reformkérdések iránt folyamatban levő átalakulásnak teljesen hű képét nyújtják.

Felemlítendő még itt Balás Elemér, Berger Miksa, Doleschall Alfréd, Bodor László, Visontai Soma, Horovitz Simon, Bleuer Samu; a régibb időből Barna Ignácz és az oly korán elhunyt, geniális két kriminalista: Dell'Adami Rezső és Sik Sándor.

A legfiatalabb írói nemzedék köréből: Lengyel Auréll.

A reformerek közé kell soroznunk Egri André-t is, a ki a buda-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pesti egyetem hittudományi karának pályatételére írt egy érdekes dolgozatot. A pályatétel azt kívánta, hogy biráltassék meg a *BTK.* azon szempontból, vajjon az erkölcsi javaknak mily mérvű oltalmat nyújt. A munka ugyan az érvelés tekintetében egészen egyoldalú, de a mi a conclusiókat illeti, a legtöbb kérdésben a helyes reform irányában halad.*

A mondottakat összefoglalva, constatálhatjuk azt a jelenséget, hogy nálunk is alakulóban van egy reform-iskola. Mindazáltal arra, hogy képviselői melyik árnyalathoz fognak közelebb állni, eddig nincsenek határozott körvonalak. Legújabb időben a bűnvádi eljárás absorbeál sok munkaerőt.

VI. Megemlítendő még a *BTK.* anyaggyűjteménye, melyet Pauler Tivadar igazságügyminiszter megbizásából Löw Tóbiás szerkesztett. A munka két vaskos kötetre terjed és igen nagy gonddal van összeállítva. Rendszere sokkal jobb, mint az analog külföldi gyűjteményeké. A férfikora delén elhunyt szerkesztő — irodalmi dolgozatain kívül — tartós emléket állított magának e munkájával.

Kiegészíti ezen anyaggyűjteményt az 1843-iki javaslat Anyaggyűjteménye, melyet a Magyar Tudományos Akadémia adott ki s e sorok írója szerkesztett.** Ezen anyaggyűjtemény kiterjeszkedik az 1843-iki javaslatot megelőző javaslatokra is, mint a melyek amannak alapul szolgáltak. Ilykép a magyar büntetőjog történeti fejlődésére nézve, legalább a mi egy századot illet, az anyag jó részben össze van gyűjtve s az egésznek áttekintésére és könnyebb tanulmányozására mód van adva.

Befejezésül érintenünk kell a szaklapokat és az itéletgyűjteményeket. A *Büntetőjog Tárát* 1880-ban alapította Németh Péter és azóta folyton czikkeket, de kiválólag bűnügyi itéleteket közöl és ezeket megbeszéli. Másik szaklap a *Jogtudományi Közlöny* s melléklapja és az ezzel azonos tartalmú *Döntvénytár* (Főszerkesztő Dárday Sándor, felelős szerkesztő e sorok írója, főmunkatárs Balog Arnold.) A Döntvénytár újabban két ágra oszlott; egyike a Büntetőjogi Döntvénytár czím alatt a büntetőjogi határozatokat közli.

* A könyv czíme: *A magyar büntető-törvénykönyv bírálata erkölcsi szempontból.* — Egyéb írók dolgozatait a megfelelő helyeken fogjuk tekintetbe venni. Egy részök fel van sorolva alább a 205. lapon, hol a Magyar Jogászegylet működését méltatjuk.

** Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok *Anyaggyűjteménye.* Négy kötet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Büntetőjogi dolgozatokat, jogeseteket és megbeszéléseket közölnek még a *Jogállam* (főszerkesztő Edvi Illés Károly, szerkesztők Baumgarten Nándor és Gyomai Zsigmond), továbbá a Wolf Vilmos által szerkesztett *Ügyvédek Lapja*, a Stiller Mór és Révai Lajos által szerkesztett *Jog* s a Barna Ignácz által szerkesztett *Magyar Jogászujság*. A czikkeken kivül jogeseteket közölt a Márkus Dezső által szerkesztett s 1895-ben megszünt *Jogi Szemle* is.

A Márkus Dezső szerkesztése mellett megjelenő *Magyar Jogi Lexicon* számos büntetőjogi kérdésről foglal magában czikkeket és nagyobb dolgozatokat.

D) *A magyar büntető-törvénykönyv a külföldön.*

A magyar *BTK.*-nek külföldön való ismertetése körül a főérdem Mayer Salamont, a bécsi egyetem volt tanárát, illeti. Mayer lelkesedéssel karolta fel már a javaslatot. Alig hogy az lefordíttatott németre,* hosszabb dolgozatot irt róla a Holtzendorff által szerkesztett *Jahrbücher f. Gesetzgebung u. Verwaltung* czimü folyóiratban, s nemsokára (1878.) egy vaskos kötetben ismertette és birálta jó indulattal a német közönség előtt. A munka czíme: Das Ungarische Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen. In seinen leitenden Grundsätzen dargestellt. (Bécs, Manz.) Ezen kötet nyomán terjedt el a magyar *BTK.* ismerete Német-, Olasz- és Francziaországban, és ezen könyvnek tulajdonítható, hogy a törvényhozási és irodalmi munkákban a magyar *BTK.* határozmányaira mindenütt reflektálnak. Mayer Salamon még számos dolgozatot irt a magyar *BTK.*-ről és a bűnvádi eljárási javaslatokról, s dolgozatait mindig a legmelegebb rokonszenv hatotta át Magyarország irányában. Ez a majnafrankfurti születésü bécsi professor, kit semmi sem kötött Magyarországhoz, megtanult magyarul és a későbbi törvényjavaslatokat már a magyar eredetiből tanulmányozta. Mayer és Mittermaier: ez a két név együtt fog említtetni a magyar büntetőjog történetében.

Ezenkívül irtak még a magyar kodexről dolgozatokat Holtzen-

* Két német fordítás létezik. Egyik 1877-ben jelent meg e czím alatt: Entwurf des Ungarischen Strafgesetzbuches über Verbrechen und Vergehen. Regierungsentwurf nebst der von der Justizkommission des Abgeordnetenhauses beschlossenen Fassung. Herausgegeben vom kön. Ungar. Justizministerium. — A másik czíme: Das Ungarische Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen. Aus dem Ungarischen übersetzt von Dr. Gustav Steinbach. 1878.

DTA Országgyűlési Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

DORFF: *Jahrbuch* II. évfolyam 217—232 l.; SCHÜTZE, gráczi egyetemi tanár a *Magyar Themis*ben 1878. Ezen dolgozat később külön füzetben is megjelent.

A párisi Société de Législation Comparée lefordította a kodexet francziára és külföldi törvénygyűjteményében közrebocsátotta. Hír szerint spanyol nyelvre is le van fordítva.

Magyar törvénymű eddig a külföld részéről oly intensiv és tartós figyelembe vételben nem részesült, mint a *BTK.*

A magyar büntetési s börtönrendszerről becses munkát írt LANGER porosz államügyész. Címe: Der progressive Strafvollzug in Ungarn, Kroatien und Bosnien.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

RENDSZERI KÉRDÉSEK.[1]

XI. FEJEZET.

Magánjog, közjog, büntetőjog, bűnvádi eljárás.

A) *Az egyes szakok közti viszony általában.*

I. A magánjogi és a büntetőjogi sérelem közt nincs minden esetben *belső* különbség.

A büntetőjogi sérelem amattól leginkább abban különbözik, hogy a jogrendnek aggressivebb és kevésbbé helyrehozható megtámadását és veszélyeztetését foglalja magában.

Másik különbség az, hogy a büntetőjog egyéb javakat is véd, mint a magánjog. Míg a magánjog első sorban a vagyoni rendet és a családot, és csak távoli vonatkozásban az életet és a testi épséget védi, addig a büntetőjog ezen két utóbbit is teljes hatályossággal iparkodik megvédeni és ezenkívül még az államrendet is.

A büntetőjog és a magánjog tehát nemcsak mint plus minus áll egymás mellett, hanem eltérés mutatkozik bizonyos mérvig a védett objectumok tekintetében.

És az sem áll kivétel nélkül, hogy a büntetőjogi jogsérelmek és a büntetőjogi sanctiók a súlyosabbak. Vannak a kihágások és vétségek, sőt a magyar *BTK. büntettei* közt is olyanok, melyek sokkal csekélyebb súlyúak, mint némely magánjogi sérelem.[2] És van a pénzbüntetésnek oly alacsony foka, mely szintén hasonlíthatlanul csekélyebb súlyú, mint a magánjogi sanctio, pl. nagy perköltség, nagy késedelmi kamat, kötbér, vagy a kereskedelmi törvény egyéb igen súlyos sanctiói, melyek itt-ott még a fogságba is átmennek.[3]

[1] Ezen czím alatt tárgyaljuk azon kérdéseket, melyek a dogmatikus büntetőjog egészére kihatnak.

[2] Pl. egy zsemlének, egy almának vagy rózsának bemászásos ellopása.

[3] Némely író ezen büntetéseket kriminalistikus büntetéseknek tartja. A legtöbb író polgári büntetéseknek veszi s szerintünk ez az ezen büntetések természetének inkább megfelelő felfogás.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

(Keresk. törv. 218., 462. §§.) Félig-meddig ide vonhatók a csődtörvény 121. és köv. §-ai is, melyek bizonyos esetben a csődbiróságnak megengedik a közadós letartóztatását.

És megjegyzendő, hogy a határvonal ingadozik a térben és az időben is. A térben annyiban, hogy a legvitásabb kérdések azok: hol végződik a magánjog köre, és hol kezdődik a büntetőjogé. Elég lesz megemlíteni az önbiráskodás iránt folyamatban levő vitákat, melyekről alább szólunk. Az időben pedig annyiban ingadozik, hogy bizonyos cselekményeket ma magánjogi sanctióval illet a törvény, holnap már, ha pl. nagyon is gyakoriakká válnak, büntetőjogiakkal. És megfordítva.

II. A büntetőjog a közjogba tartozik. Ez nemcsak azt jelenti, hogy a büntetőjog az egyénnek az államhoz és az összeséghez való viszonyát fejtegeti, hanem azt is, 1. hogy a bűntettek megbüntetése közérdek, hogy 2. a büntetésre irányuló eljárás rendszerint hivatalból indul meg és hogy 3. a büntetőjog van hivatva megvédeni az egyén közjogi jogait (droits de l'homme). A büntetőjognak azonban vannak részei, melyek közelebb állanak a magánjoghoz, mint a közjoghoz. Ilyen pl. a vagyon oltalma.

III. Az anyagi büntetőjog és a bűnvádi eljárás szorosabb viszonyban van egymással, semmint az újabb kodifikatió azt feltünteti. A régi kodifikationális rendszer, mely a két materiát ugyanazon egy kodexbe helyezte és a bűnvádi eljárást tette első helyre, közelebb járt a helyes álláspontho z, mint az új rendszer, mely a két kodexet teljesen különválasztja. Ilykép a kölcsönös feltételezettség a két materia közt mindinkább gyengül és különösen az anyagi büntetőjognak a bűnvádi eljárás közjogi követelményeihez való simulása hátrányt szenved.

Mi részünkről e munkában mindazon eseteknél, a hol az anyagi büntetőjog valamely határozmányának indoka a személyes szabadság igényén vagy egyáltalán a bűnvádi eljárás valamely elvén nyugszik: utalunk ezen körülményre s ilykép iparkodunk munkálni különösen azon czélon, hogy a bűnvádi eljárásnak sok tekintetben tisztultabb szelleme lassankint áthassa az anyagi büntetőjogot is.

B) *Idegen fogalommeghatározások a büntetőjogban.*

IV. Tárgyalnunk kell azon kérdést, vajjon mennyiben használhatja a büntetőjog a fogalmi megállapításokat, melyeket más tudományos szakok a maguk használatára szerkesztettek. Szó

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

volt már róla részben a 4. lapon, hol a természettudományoknak és a sociologiának a büntetőjoghoz való viszonyát fejtegettük.

Ottani tételünket a jogi szakok tekintetében is fenn kell tartanunk.

V. Hogy először is a *magánjogról* szóljunk: e tudományág definitióit és rendelkezéseit *revisio nélkül* nem fogadhatja el a büntetőjog. Oka az, hogy a büntetőjog a legsúlyosabb sanctiókat tartalmazó jogi szak s ezen sanctiók bekövetkezését nem rendelheti alá oly definitióknak és rendelkezéseknek, melyek csekélyebb súlyú sanctiókra való tekintettel jöttek létre. Más szóval: a magánjogi oltalomra készült megállapítások nem igényelhetik maguknak azt a magasabb érvényt, mely a büntetőjogi téren való alkalmazást is magával hozná.

Hozzájárul, hogy a büntetőjog az individualisatiót sokkal jobban kifejlesztette, mint a magánjog és már ez a körülmény is megköveteli, hogy a büntetőjog megvizsgálja az átvett fogalmakat abban az irányban, vajon megfelelnek-e az individualisatio azon fokának, mely a büntetőjogban elengedhetlen. A magánjog ugyanis *általánosítva osztályoz*, vagyis azonosaknak tekint eseteket, melyek csak hasonlók, és teszi ezt, hogy könnyítse a döntést, egyszerűsítse a viszonyokat. Így pl. az ingókat részben az ingatlanokhoz sorozza; adás-vétel esetében a tulajdon fentartását, mint magánjogilag súlyos következményekkel nem járó és bizonyos esetekben nagyon czélszerű aktust, a lebonyolítás egyszerűsítése végett megengedi; a turpis causa esetében, tekintet nélkül az esetek egymás közti eltéréseire, megtagadja az oltalmat. Mindezt dekretálva, nincs tekintettel arra, hogy e szabványoknak az esetek egyformásitása folytán büntetőjogilag mily visszás és az anyagi igazsággal homlokegyenest ellenkező következményeik volnának, ha t. i. a büntetőjog azokat elfogadná és magára nézve is irányadókká tenné.

Álljon itt néhány példa.

1. A magánjogi felfogás szerint azt a varrólányt, a ki a vételár részleteinek kifizetése előtt a varrógépet eladja, minden esetben, tekintet nélkül arra, a mi a büntetőjogban a legfontosabb, hogy volt-e dolus vagy nem, büntetnünk kell, mert idegen ingó dolgot idegenített el. De a bankháztulajdonost, a ki a sorsjegyet ugyancsak a pactum reservati dominii alapján eladván, azt magánál tartja és néhány részlet felvétele után ismét másnak adja el, vagy zálogba

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

teszi: nem büntethetnők, mert a «*magáét*» adta el, illetőleg tette zálogba. A helyes értelemben vett büntetőjog itt azt veszi irányadóul, a mi tényleg történt, t. i. a sorsjegy eladatott és a vevő a vételár lefizetésének biztosítékául zálogba adta a sorsjegyet az eladónak; az eladó tehát zálogot adott el jogosulatlanul, vagyis sikkasztott. Hogy ők egymás közt a zálogot tulajdonnak *nevezték*, azt a büntetőjog irányadónak nem tekintheti. A magánjognak a traditio körüli vitáit és megállapításait a büntetőjog annál kevésbé veheti irányadóul, mivel a konklusiók itt is csak a magánjog, néha a kereskedelmi jog szempontjából czélszerűbb megoldáson alapulnak és nem tartják szem előtt, hogy az illető megoldás a büntetőjog részéről elfogadható-e megnyugvással a büntető igazságszolgáltatás alapjául.

2. Magánjogi felfogás alapján ablaknak vagy ajtónak, vagy tenyészállatnak, vagy szárnyasnak ellopása bizonyos körülmények közt — szigorúan véve — nem képezne lopást, a mennyiben a tárgy ingatlan tartozékát képezi. A büntetőjog itt azon álláspontot foglalja el, hogy ingó az, a mi helyéből elmozditható. A magánjog azonban fictiót állít fel, melyet ismét csak magánjogi tekintetek indokolnak és melyeknek a büntetőjogban való figyelembe vétele számos tárgyat megfosztana a büntetőjogi oltalomtól.

3. Ha a büntetőjog a magánjogot volna köteles alapul venni, a turpis causánál a magánjog módjára megszorítást kellene tennie és rablóként volna kénytelen büntetni azt a kártyajátékost, a ki a megnyert pénzt erőszakkal veszi el partnerétől, vagy tolvajként, a ki ily, vagy a turpis causa jellegét magán viselő hasonló körülmények közt u. n. zálogolást visz véghez és eshetőleg talán a zálogot értékesíti is. Sőt még enyhítőknek sem tekinthetné azon körülményeket, mivel turpis causa forgott fenn.

4. Sikkasztókként kellene pedig megbüntetni azokat, a kik turpis causával szemben vagy egyáltalán oly jogügylettel szemben, melyre a magánjog nem ad keresetet, megtartási vagy visszatartási jogot gyakorolnak. Pl. a bizományos elkölti a beszedett pénzeket és a megbizóval szemben compensatiót akar érvényesíteni oly czímen, hogy emez neki házassági közvetítés vagy kártyaadósság, vagy tőzsde-differentiák czímén ugyanannyival adósa. A polgári biró a compensatiónak nem ad helyt s (ha nincs kielégítési alap), az ügy bizonyára büntető biró elé kerül sikkasztás czímén. Már pedig a büntető bíróság ily esetben a sikkasztás vádja alól felment, mert

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem ignorálhatja, hogy az egyik követeléssel szemben állott a másik követelés.

5. És a mint az előbbi esetben felmentést mond ki a biró, ugyanazon alapon menti fel a vitrioldráma hősnőjét is. A meggyalázott leánynak a magánjog nem adván kereseti jogot, maga szerez magának elégtételt a csábító ellen s a bűnügyi biró ismét kénytelen figyelembe venni az előzményeket, melyeket a magánjog meg nem történteknek tekint.

Összefoglaljuk a tanulságot.

Minél kevésbbé ismer el a magánjog bizonyos jogügyleteket, annál inkább kénytelen a bűnügyi biró felvetni magának a kérdést, hogy nem-e épen a magánjogi oltalom hiánya okozta a «bűncselekmény» elkövetését.

És másrészt minél inkább korlátozza a magánjog a már megvett dolgoknak forgalomba helyezését, annál inkább előtérbe jön a büntetőjog terén a kérdés, vajon ez a megkötöttség nem ütközik-e leküzdhetlen akadályokba az élet ezer változatu viszonyai és főleg sanyarúságai közt.

Vagyis általánosításokba — mert mindaz semmi egyéb, mint az eset individualitásának és az anyagi igazságnak mellőzése — a büntetőjog nem bocsátkozhatik belé.

Azt hozzák fel, hogy ezzel a büntetőjog egy külön büntetőjogi magánjogot construál. Nem fogadhatjuk el az ellenvetést. A büntetőjog arra szorítkozik, hogy a maga területének megállapítását a maga kezeibe veszi s önállóságra való törekvése csak abban nyilvánul, hogy nem nyugszik belé a büntetőjog határainak olyszerű megállapításába, mely alsóbb rendű érdekek oltalmazását és csak alsóbb rendű oltalmi eszközök igénybevételét tartotta szem előtt. És ha ily körülmények közt naturalistikusabban fogja fel az előzményeket, mint a magánjog, ez leginkább abból következik, hogy a büntetőjog kénytelen figyelembe venni, hogy az erős támadta-e meg a gyengét, vagy gyenge az erőset; holott a magánjog azt ignorálja és ez uton fictio útján oly egyenlőséget vesz alapul, mely az életben nincs meg.

VI. A *közjog* sok tekintetben más természetű mint a magánjog; e miatt itt distingválnunk kell.

Ha közjogi fogalommeghatározás alapján valakinek megbüntetése forog kérdésben, revisio nélkül a közjogi fogalommeghatározás époly kevéssé fogadható el c büntetőjogban, mint a magánjogi meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

határozás. Pl. ha a közhivatalnok közjogi fogalommeghatározása magával hozná valakinek megbüntetését, ugyanazon fogalomnak büntetőjogi kerete pedig kétes volna, ebből még nem következik, hogy a közjogi meghatározást el kell fogadni, mert az nem büntetőjogi, hanem eshetőleg csak fegyelmi sanctióra tekintettel állapíttatott meg,

Ebben a pontban tehát a közjog viszonya a büntetőjoghoz ugyanaz mint a magánjogé.

Ha ellenben a közjogi érdek tiltja valakinek megbüntetését, vagyis ha közjogi tekintetek megóvják meghatározott esetekben valakinek személyes szabadságát, vagy némely személyeknek immunitást adnak: ez a büntetőjogra irányadó. Alkalmazandó azon elv: jus publicum derogat privato. Az állam érdeke itt az, hogy büntetés ne mondassék ki, vagy az állam bizonyos nyomós tekinteteknél fogva lemond a büntetésről; a büntetőjog tehát enged, mert első sorban szintén a közérdeket szolgálja.

Hibás tehát azon tan, mely a közjogot mindenestül a büntetőjog fölébe akarja helyezni.

VII. Felvethető ezek után a kérdés, vajjon feltétlenül szükséges-e a *BTK.* 19. §-ában kijelenteni, hogy az országgyűlés tagjainak mentelmi jogát a *BTK.* nem érinti. Szükségesnek nem mondható, mert a közjog ezen tételét a büntetőjog különben is figyelembe tartozott venni. A *BTK.* életbe lépte előtt a büntetőjog e kérdésben törvénybe igtatott szabály nélkül is alkalmazkodott a közjoghoz. A kodifikátor a 19. §-ban inkább csak törvénynyel akarta biztosítani a különben is követett szabványt.

Szintén nincs törvénybe igtatott szabályunk a király személyének a *BTK.* által meg sem említett sérthetetlenségéről, továbbá a területen kívüliségről, mely utóbbira nézve a *BTK.* 5. §-a annyit mond, hogy reá a nemzetközi jog szabályai irányadók.

A közhivatalnok és a hatósági közeg fogalmát a *BTK.* szintén megállapítja; de nem követelhetjük, hogy a közjog ezen körülírást elfogadja, habár a közjognak nincs definitiója a közhivatalnok fogalma számára.

Kitünik ezekből, hogy az itt érintett kérdésekben a közjog nem fogadja el a büntetőjog megállapításait s a büntetőjog ebbe belényugszik, mivel nem követelheti, hogy egy közjogi kérdés kizárólag büntetőjogi szempontok alapján döntessék el.

VIII. Mi több: a magánjog is revideálja itt-ott a büntetőjogi

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és a büntetőbirósági megállapításokat. Ha a büntetőjog és a büntető biró bizonyos esetekre nézve azt mondja, hogy ezek nem állapítanak meg culpát, még culpa levist sem, a magánjog és a magánjogi biró ezzel ellentétben kimondhatja, hogy a cselekmény igen is megállapítja a culpa levist, sőt a culpa latá-t is — a magánjogi kártérítés szempontjából. A büntetőjogász ezt nem helyteleníthetí. mivel a kisebb rendű sanctióra elég intensiv lehet a culpa, mely a kriminalistikus sanctióval szemben még s casus körébe tartozónak tekintetik.

Ugyanez áll a büntetőjogi és a magánjogi dolus tekintetében.

Viszont a hozzátartozók fogalma a *BTK.* 78. §-ában csak a *BTK.* számára van körülírva. Itt is segítségül vesszük a magánjognak rendszerinti megállapításait; de a házasságon kívüli viszonyt mégis kénytelenek vagyunk elismerni, mivel a *BTK.* az érzelmi alapból indul ki, melyet a magánjog sok esetben ignorál.

Ugyanazt kell mondanunk a *BTK.* 243. és 244. §-ában foglalt tételekről, továbbá a kettős házasságot illető szabványról, stb.

IX. S mikor az *erkölcsi rendbe* ütköznék a büntetés, a büntetőjog szintén recedál. Erre vezethető vissza a bűnpártolás büntetlensége a hozzátartozók közt (*BTK.* 378. §.); továbbá a feljelentés elmulasztásának büntetlensége általában és a felségsértésnél a hozzátartozók közt (*BTK.* 136. §.); végül az öngyilkosság kísérletének büntetlensége.

X. Legjobban igazolja azonban tételünk helyességét a Curia azon gyakorlata, mely szerint a házasság felbontása esetében a házasságtörést lehetőleg nem mondja ki, mivel ezzel kénytelen volna a házasságtörő feleket az egymással való házasságra lépéstől eltiltani. Megtörtént, hogy egy házas nő hotelben hált szeretőjével és a Curia a házasságtörést fenforogni nem látta.* A bűnügyi biró, ha eléje kerül ez az eset, bizonyára ki fogja mondani a házasságtörést, mert nem tartja feladatának közvetíteni házasságokat. Ha a Curia bűnügyi osztálya ugyanazon szempont szerint akarna eljárni, mint polgári osztály, úgy a férjgyilkost, vagy a feleséggyilkost és ezek tettestársát felmenteni volna kénytelen, hogy az általuk czélbavett

* V. ö. a következő eseteket is: *Dtár* III. foly. VI. 13. l.; VII. 7., 86. l.; VIII. 79. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

utólagos házasság létrejötte a házassági törvény 13. §-a folytán, mely a tilalmat felállítja, meg ne akadályoztassék. E példa drastikus ugyan, de mégis látható belőle, hogy a büntetőjogban egy járulékos jogkövetkezmény végett nem áldozható fel oly könnyen a birói meggyőződés, mint a magánjogban.

Minden egyes szakma kénytelen a maga sajátosságából valamit engedni, mikor az egy másik szakmabeli magasabb érdekbe ütközik. Hanc veniam damus, petimusque vicissim.

Az idegen fogalmak kérdése igen sokfelé ágazik el és kénytelenek leszünk részleteivel többször foglalkozni.* Itt csak általánosságban kellett jeleznünk a büntetőjog álláspontját a problemával szemben.

S még csak registráljuk a *BP.* azon tételét: hogy ha annak megállapítása, vajjon forog-e fenn bűncselekmény és milyen, valamely köz- vagy magánjogi kérdés előleges eldöntésétől függ, a bűnügyi bíróság e kérdésben határozatot hoz; a bíróságnak vagy bármely más hatóságnak ily előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a bűnügyi bíróságra a büntethetőség kérdésében nem kötelező. — Viszont, mikor a sértett a jogerős büntető ítéletben foglalt megállapításon túlmenő vagy elutasított magánjogi igényével a polgári bírósághoz fordul, a polgári bíróság az igény felett önállóan határoz. (*BP.* 7., 491. §§.) **

* V. ö. többek közt alább 134., 146., 317. ll.; továbbá II. kötet: sikkasztás. — Ezen kívül e tárgyra vonatkozik polemiánk Illéssel *Tanulmányok* 32. l.

** A jelen fejezet egész kis irodalmat létesített. Az első támadás Kiss Albert kecskeméti jogtanár részéről jött. A különböző szakmák közti összhangzást csakis úgy véli létesíthetőnek, ha a büntetőjog elfogadja a magánjog megállapításait. (*Jogt. Közl.* 1900. 90. s köv. ll.) Wittmann Ernő azon esetek számára, melyekben a magánjog fictiót állít fel, elfogadja tételünket; a többire nem. (*Jogt. Közl.* 1903. 17. sz.) Kutasi Elemér polemizál ellene s bővebben kifejti elméletünket. (*Jogt. Közl.* 1903. 33. sz.) — Angyal Pál elfogadja álláspontunkat. (232. l.) — Schwarz Gusztáv is szól a kérdésről *Jogállam* 1905. 1. sz. — Ugyancsak Kolozsváry Bálint *Magyar Jogászujság* 1905. 2. sz. — Grosschmid megjegyzéseiről a különös részben a telekkönyvi csalásnál szólunk. — V. ö. még *Vezérfonal* 179. s köv. ll. — A budapesti egyetem jogi kara 1904-ben a következő pályatételt tűzte ki: Magánjogi fogalmak a büntetőjogban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

c) *Önsegély. — Önbiráskodás.**

XI. Egyik legnehezebb kérdése úgy a büntetőjognak mint a magánjognak az, hogy mily magatartást kövessen az államhatalom azon cselekményekkel szemben, melyek tényleg a más jogkörébe való behatolás jellegét tüntetik fel, de a melyek csak azért hajtatnak végre, mivel a másik egyén meg emennek a jogkörét sértette meg jogellenesen. Mikor az első jogellenes támadás maga is aggressiv, a jogos védelem kategóriája megadja a módot a támadás visszaszorítására. De midőn az első támadás inkább a passivitásban jelentkezik, pl. lejárt adósság megfizetésének elmulasztásában, kölcsön vett tárgy vissza nem adásában, becsületsértésért elégtétel megtagadásában, stb.: ily eseteknél a büntetőjogi jogos védelem felmondja a szolgálatot. Ha a cselekmény egyszersmind a magánjogi jogos védelem köréből is kiszorul, ismét átterelődik a büntetőjog terére, s itt felmerül a kérdés, hogy ezen sem a magánjogi, sem a büntető kodexbeli jogos védelem körébe nem vonható cselekményekkel mi történjék.

Látszólag többféle módozat kinálkozik:

1. Besorozhatók az illető bűncselekménybe, melyet külsőleg feltüntetnek: pl. lopásba, rablásba, zsarolásba, testi sértésbe, becsületsértésbe, s egyébként a biróra bizatik a döntés. Ezen álláspontot van a magyar *BTK.*

2. A *BTK.* általános részébe foglalható egy szabvány, mely szerint a tisztán önbiráskodási czélzattal elkövetett büntetendő cselekvények számára redukált büntetési tételek állapittassanak meg, körülbelül olyformán, mint ezt a 85. §-ban foglalt, a fiatal korúak által elkövetett bűncselekményeknél találjuk.

3. A különös részben egyes cselekményeknél speciális szabványok állíthatók fel arra nézve, ha az illető cselekmény önbiráskodási czélzattal követtetett el. Ez a képviselőház elé terjesztett tör-

* L. Illés Károly: Az önbiráskodás. Külön-lenyomat a *Jogt. Közl.*-ből. — Vargha Ferencz: A novella-javaslat birálata Különlenyomat a *J. Sz.*-ből. — Sánta Elemér: a *Jogt. Közl.* 1891. 6. számában hatvanöt különböző határozatot közöl. Ugyanez a *Dtár* XXVIII. kötetének 315. és köv. ll. — Tarnai János: Az önbiráskodás. *M. I—gy.* 1891. 1. és 2. füzet. — Bleuer Samu: A jogtalan önsegély. Különlenyomat a *Jogt. Közl.*-ből. — L. még *Dtár* XVII: 50. sz. — V. ö. egyszersmind XIX. 42. sz. — A kérdésről bővebben l. *BRR.* III. 69. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vényjavaslat — II. novella-javaslat — rendszere. Szintén az 1872-iki javaslat a lopásnál kifejezetten enyhítőnek jelenti a következő esetet: Si justas quaspiam adversus eum, cui aliquid sustulesit, prætensiones habuerit.

4. Külön sui generis delictumként megállapítható az önbiráskodás bűncselekménye mint ilyen. Ezt követi az olasz *BTK.* Ugyanezt karolta fel a magyar novellának I. javaslata is.

A mi az *első* módozatot illeti, gyakorlatunk megmutatta, hogy az hova visz: igazságtalan elitélésekre, túlszigorú büntetések kiszabására.

A *második* és *harmadik* módozat már némi concessiót tesz, s a büntetés mérve tekintetében megfelelőleg volna alakítható; de mégis hátrányos annyiban, hogy a cselekmény elnevezésében megmaradna a diffamáló elem. Az önbiráskodó nem *ilyennek* tekintetnék, hanem olyannak, mint a ki lopott, rabolt, zsarolt, stb.

Leginkább úgy tehetünk eleget ezen cselekmények sajátszerűségének, ha sui generis delictummá alakítjuk azokat.

A magánjog és a büntetőjog közti elválasztó határokat is így tarthatjuk be legkönnyebben.

Attól kell ugyanis leginkább tartani, hogy az önbiráskodásnak más delictumba való besorozása által a magánjog és a büntetőjog közti eddigi határvonalakon változtatás áll be oly irányban, hogy a büntetőjogi repressió területe kiterjesztetik a csupán magánjogi oltalom rovására. Minthogy pedig mi nem akarunk a magánjogtól elhódítani semmit, nem tehetünk egyebet, mint azt, hogy oly szabályozást fogadunk el, mely a civilistikus jogkör jelenlegi állapotának érintetlen fentartását lehetőleg biztositja.

XII. De vannak-e némileg biztos határok? A doctrina és a törvényhozás szempontjából egész kétségtelenül vannak. A magánjog bizonyos önhatalmú cselekményeket megenged, mivel a meg nem engedés a legnagyobb igazságtalanságokra vezetne s megfosztaná a magánfelet attól, hogy ott, hol a hatóság neki nem képes segélyt nyujani, ő maga-magán segítsen. Ha ily esetben az önsegélyt gyakorló egyén károkat okozott, bizonyos körülmények közt magánjogi úton kártérítésre szorítható, más esetekben még ezzel sem tartozik. A büntetőjogi repressió ezen esetektől idegen.

Elismerik ezt az osztrák polgári törvénykönyv 19., 344. és 1321. §-ai; elismerik a szász polgári törvénykönyv 178., 179. és 180., 184. és 185. §-ai, és nemkülönben elismeri a német polgári törvény-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

könyv is. Ennek szövege (227—230. §§.) előbb szóról-szóra ismétli a német *BTK.*-nek a jogos védelemről szóló §-át s ezután a magánjogi önsegély egész kis kodexét nyújtja. Ide igtatjuk a szöveget:

> 227. §. Jogos védelemben elkövetett cselekmény nem jogellenes. Jogos védelem az a védelem, mely szükséges arra, hogy valaki valamely jogtalan és közvetlen támadást magától vagy mástól elhárítson.
>
> 228. §. A ki valamely idegen dolgot megrongál vagy megsemmisít azért, hogy a dolog részéről fenyegető valamely veszélyt magától vagy mástól elhárítson, nem cselekszik jogellenesen, ha a megrongálás vagy megsemmisítés a veszély elhárítására szükséges s az okozott kár a veszélylyel *arányban* áll. Ha a cselekvő a veszélyt a maga vétkességéből okozta, kártérítéssel tartozik.
>
> 229. §. A ki önsegély czéljából valamely dolgot elvesz, megsemmisít vagy megrongál; vagy a ki önsegély czéljából a szökni készülő kötelezettet letartóztatja; vagy a ki az ellenállást, melyet a kötelezett valamely általa türendő cselekménynyel szemben tanusít, megtöri: nem cselekszik jogellenesen, ha hatósági segély nem vehető igénybe idejében s azonnal való közbelépés nélkül az a veszély forog fenn, hogy az igény megvalósítása meg fog hiusíttatni vagy jelentékenyen meg fog nehezíttetni.
>
> 230. §. Az önsegély nem mehet tovább, mint a hogy ez a veszély elhárítására szükséges. Dolgok elvétele esetében, hacsak végrehajtást nem eszközölnek ki, a dologi zárlat (dinglicher Arrest) indítványozandó. A kötelezett letartóztatása esetében, hacsak nem bocsátják ismét szabadon, a személyi zárlat (persönlicher Sicherheitsarrest) indítványozandó s pedig annál a járásbíróságnál, a melynek területében a letartóztatás történt; a kötelezett haladéktalanul a bíróság elé kisérendő. Ha a jogosított a zárlati indítványnyal késik, vagy ha a bíróság az indítványt elutasítja, az elvett dolgok haladéktalanúl visszaadandók, valamint a letartóztatott is haladéktalanúl szabadon bocsátandó.

A mi a magyar jogállapotot illeti, az önsegély körébe tartozik a törvényes zálogjog, mely a bérbeadót illeti (1881 : LX. t.-cz. 72. §.), továbbá a váltótörvény 106. §-ának és a kereskedelmi törvény 309. §-ának zálog- és megtartási joga, és a 379., 380., 388., 411—413., 449. §-okban szabályozott törvényes zálog- és kielégítési jogok. Ide sorolható az erdőtörvény 104. §-a, a vadászati törvény 42. §-a és a mezei rendőrségi törvény 89. és 90. §-ai. Általános önsegélyi szabványaink nincsenek.

Ide igtatjuk a magánjogi törvénykönyv tervezetének vonatkozó §-ait:

> 1080. §. Nem jogellenes a károsító cselekmény, ha az szükséges volt a végett, hogy a sértettnek a tettes vagy más ellen intézett közvetlen jogellenes támadása elháríttassék (jogos önvéde-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lem).* Önvédelemnek ezen határok között oly személy támadásával szemben is helye van, a kinek ez a cselekmény az 1087. §. szerint be nem számítható; de a ki ily személy támadására vétkesen okot szolgáltat, az önvédelmi jog gyakorlata folytán szenvedett kárért felelős.

1081. §. Idegen dolog megsemmisítése vagy megrongálása nem jogellenes, ha szükséges a tettest vagy mást közvetlenül fenyegető oly kár elhárítására, a melyért, bekövetkezése esetén, a dolog tulajdonosa vagy birtokosa felelős volna.

1082. §. A ki, hogy követelésének érvényt szerezzen, adósától valamely dolgot önhatalmúlag elvesz, vagy oly cselekményt, melyet ez tűrni köteles, ellenállása ellenére önhatalommal véghez visz, ez által jogellenességet el nem követ, ha a hatóság segélyét kellő időre ki nem eszközölhette s ha önhatalmú fellépése nélkül annak a veszélynek volt kitéve, hogy a jogérvényesítés meghiúsul vagy tetemesen megnehezíttetik (jogos önsegély). Ha ezen előfeltételek fenforgása nélkül él önsegélylyel, kártérítési kötelezettségét nem zárja ki az a körülmény, hogy fenforgásuk iránt vétlen tévedésben volt.

1083. §. Az önsegély alkalmazásában nem szabad tovább menni, mintsem a veszély elhárítására szükséges. Dolog elvétele esetében az önsegélylyel élő félnek, ha végrehajtást nem eszközöl ki, előzetes biztosítási intézkedést kell a bíróságnál a dologra nézve kikérnie. Ha ezzel késik vagy kérelmével elutasíttatik, a dolgot azonnal vissza kell adnia.

Civilistikus íróink az önsegély kérdését teljesen elhanyagolták, s így a magánjogi oldalról tekintve, homály látszik fedni e kérdést. Abból azonban, hogy a magánjogi irodalom nem foglalkozott a tárggyal és a magánjogi bíróságok nem tettek elvi kijelentéseket, aligha fogja valaki következtetni, hogy az intézmény nálunk nem is létezik. A polgári bíróságok elé az ilyen kérdések igen ritkán kerülnek, mivel leginkább csak kártérítés címén indítható a kereset; nálunk pedig a kártérítési jog olyannyira el van nyomva, hogy kétes esetekben meg se indítják a pert.

Utalva vagyunk tehát a bűnügyi bíróságok felmentési gyakorlatára. Azon a réven ugyanis, hogy mit nem tartanak nálunk a bűnügyi bíróságok büntetendő önbiráskodásnak, következtetés vonható arra, hogy mi a magánjogi önsegély. A bűnügyi bíróságok idevágó gyakorlatának combinálása tekintetében igen becsesek az önbiráskodást tárgyazó s már a 99. lapon említett irodalmi dolgozatok, nemkülönben a Sánta-féle gyűjtemény összeállítása.

XIII. A II. novella-javaslatnak az önbiráskodásról szóló határozmányait a következőkben vázoljuk.

* Helyesebben: jogos *védelem*.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A javaslat mindössze két delictumnál állít fel külön önbiráskodási tételt: a kényszerítésnél és a lopásnál.

A kényszerítésnél kimondja, hogy a büntetés egy év helyett 6 hónap, ha ezen vétség valamely valódi vagy vélt jogigény érvényesítése végett volt elkövetve.

A lopásnál pedig kimondja, hogy a ki oly valódi vagy vélt jogigényének érvényesítése végett, melylyel a hatósághoz kellene és lehetne fordulnia, ingó dolgot másnak birtokából vagy birlalatából annak beleegyezése nélkül önhatalmulag, de személy elleni erőszak vagy fenyegetés alkalmazása nélkül elvesz: vétséget követ el és 300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, stb. E határozmány a jogtalan elsajátítás fejezetébe van illesztve, hol mint 368. *a.* §. szerepel.

A többi bűncselekményeknél a javaslat az önbiráskodást nem veszi figyelembe. Az itt figyelembe jöhető bűncselekmények: a becsületsértés, némi vonatkozásban a testi sértés, a magánlaksértés, a vagyonrongálás és egyéb rokon cselekmények.

A csalásnál és a zsarolásnál nem szükséges külön határozmány, mivel a csalásnál már a *BTK.* is csak «jogtalan» vagyoni haszonról szól, a zsarolásnál pedig a javaslat ugyanennek beigtatását tervezi. A sikkasztási jellegű önbiráskodást a birósági gyakorlat figyelembe veszi, a mennyiben viszonkövetelés vagy elszámolási viszony fenforgása esetében rendszerint nem állapíttatik meg a sikkasztás; a rablásos önbiráskodás pedig némi fedezést nyer a javasolt 177. *a.* §-ban.

D) *Kártérítés.*

XIV. A büntetőjog nem helyez elegendő súlyt a sértett fél kártalanítására. Főfeladatának a böntetést tekinti s igen sok esetben a büntetéssel zárja el a sértett fél kártalanítását. A sérelem tehát kétszeressé válik; egyiket okozta a bűntettes, a másikat az állam. Gyakran megtörténik az is, hogy a bűntettesnek van annyi vagyona, a mennyi a kárpótlásra szükséges; de ezt a vagyont elveszi az állam pénzbüntetésre és eljárási, valamint rabtartási költségekre.

A büntetőjog újabb irányzata a sértett fél kártérítésére és egyáltalán a sértett fél jogi állásának és érdekeinek megóvására mind nagyobb súlyt helyez. A nemzetközi büntetőjogi egyesület tüzetesen foglalkozott a kérdéssel és több rendbeli határozatot is hozott.

A magyar *BTK.* még a magánjogilag fennálló kártérítési köte-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lezettségnek is præjudikálni látszik. Azzal, hogy csak az emberölésekre és testi sértésekre nézve állapítja meg kifejezetten a kötelezettséget, külsőleg támpontot ad arra, hogy más büntetendő cselekmények esetében ne itéltessék meg a kártérítés. Holott a többinél ép úgy fennáll a kötelezettség, mint itt.

Az indokolás is ezt az álláspontot foglalja el, midőn így szól:

> Az intézkedés a polgári törvénykönyv egyik alaptételének szükségszerű folyománya, illetőleg alkalmazása az emberölés esetére. E szakaszra, ha rendes polgári törvénykönyvünk volna, nem lenne szükség. De ez hiányozván s a gyakorlat sem lévén minden tekintetben megfelelő, az útmutatást felveendőnek tartottuk. (*Anyaggyűjtemény* II. 503.)

Egészben véve a birróságok is így értelmezik a törvényt azon alapon, hogy a büntető-törvény nem nyujthat magánjogokat; ezeket a magánjog adja. De mégis megnyugtatóbb és az egyöntetű gyakorlat megállapítására alkalmasabb lett volna a *BTK.*-ben általános tételt használni, ha már szükségesnek tartották, hogy kifejezetten rendelkezzenek a kérdésről.

Megjegyezzük még itt, hogy az emberölés alatt a *BTK.* valamennyi emberölést érti, a 282. §., a 424., 425., 431., 432. §§-ban foglaltakat is, nemkülönben a gondatlanság által okozott emberölést (290., 291. §§.). Ez utóbbi leginkább bir gyakorlati jelentőséggel — különösen az oly gyakori ipari culpánál.

Sajátszerű, hogy a kártérítést a bíróság az emberölésnél *hivatalból*, a testi sértésnél *a fél kérelmére* itéli meg. Ebből az következik, hogy a többi bűncselekménynél is a fél kérelmére itélhető meg a kártérítés.

Ha többen követték el a büntetendő cselekményt, a kártérítés *egyetemlegesen* terheli őket. A kártérítési kötelezettség *átszáll* az örökösökre is.

XV. Még speciálisabb szabványt tartalmaz a kártérítésről a 198. §. azon határozmánya, mely szerint a törvényellenesen letartóztatott részére, ha kivánja, a letartóztatás minden napjáért 5—10 forint kártérítés állapítandó meg. De már itt utal a *BTK.* arra, hogy a kártérítésnek ezen különleges útján kívül fennáll a kártérítés rendes útja is.

A magánjogi igény érvényesítésének módjáról a *BP.* 5., 6., 489. §-ai szólanak. A büntetőbiróságok előtti kártérítési igény tekintetében v. ö. még 1895 : XXXVII. t.-cz. 49. s köv. §§-t, s az 1895 : XLI. t.-cz. 8. s köv. §§-t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az állam kártérítési kötelezettségét az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés tekintetében megállapítják a *BP.* 576—589. §-ai.

XVI. Felmerült a gyakorlatban akérdés, vajjon halállal végződött párbaj esetében megitélendő-e a kártérítés. A bíróságok az illető esetben nem hoztak határozatot, mivel a fél elállott kérelmétől.

Szerintünk kétségtelen, hogy a kártérítési kötelezettség fennáll épúgy, mint minden egyéb bűncselekménynél, — habár zavarólag hat az, hogy a *BTK.* az öléseknél és testi sértéseknél szól a kártérítésről, a párviadalnak közbeeső fejezetében pedig hallgat.*

XVII. Az 1843-iki javaslat kimondja, hogy: gyilkosságnál, úgyszintén a szándékosan vagy vétkes vigyázatlanságból elkövetett emberölésnél, a törvényben kirendelt rabsági vagy fogsági büntetésen felül, minden esetben pénzbeli díj is fog itéltetni, mely egészen a meggyilkoltnak vagy megöltnek örököseit illetik. A pénzbeli díjt a bűnperben eljáró bíróság fogja meghatározni, s minél szegényebb volt az, a ki életétől megfosztatott, minél szükségesebb volt élete hozzátartozóinak táplálására; más részről pedig, minél vagyonosabb volt a tettes, annál nagyobb a fizetendő díj, húsz ezer forintot azonban meg nem haladhat.

Lényegileg ugyanazt találjuk már az 1792-iki javaslatban:

> Ubi porro damni resarcitio, sive detrimenti corporis sive læsi honoris compensatio, sive occisi viduæ, et prolium indemnisatio, aut qualiscunque demum bonificatio subversatur, tam ad delinquentis facultates, quam ad damnificati conditionem advertetur. (*Principia* XXIII.)

A két javaslatnak e határozmányai analogiát mutatnak a német *BTK.* Busse-jével, mely szintén tovább megy, mint a kártérítés. (L. német *BTK.* 188. és 231. §§.; és v. ö. alább 415. l.)

Még inkább analog pedig a régi magyar jog hatalmaskodási dijával, melyet vérdíjnak is neveztek.

A vérdijt (homagium) az 1871 : LII. t.-cz. 7. §-a szüntette meg.

XVIII. A magánjogi törvénykönyv tervezetének a tiltott cselekmények miatti kártérítésre vonatkozó rendelkezéseit l. 1077. s köv. §§.

* E kérdésről l. Dell'Adami Rezső *Nemzet* 1887 decz. 1., Schwarz Gusztáv *Jog* 1887. 52. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XII. FEJEZET.

Subjectivismus és objectivismus. — Causalitas.*

I. A büntetőjog fejlődésével összenőtt azon problema, vajjon az ítéletnél a subjectiv vagy pedig az objectiv elemek veendők figyelembe első sorban. A régi büntetőjog az akarati elemet kultiválta. És ez természetes.

A régi időben személyes szabadsági tekintetek nem korlátolták a birót, tehát felmentve érezte magát az ítéletet a bűncselekményekhez kötni, és ha csak némi homályos meggyőződést szerzett arról, hogy a gyanusított egyén rossz ember, megbüntette. A laikus még ma is mind subjectivista, mert nem képes magát annyira fegyelmezni, hogy a büntetést a bűncselekményhez és ne a puszta szándékhoz vagy hajlamhoz szabja.

Csak lassan tört magának utat az objectivismus. A jelen század második felének büntetőjoga, különösen a személyes szabadsági szempontok előnyomulása folytán, objectivvé lett. És tartott ez a fejlődési folyamat egész a nyolczvanas évek elejéig. Ekkor Németországban visszafordulás történt. A szakirodalomban Buri képviselte a subjectiv irányt és irataival mind több tért hódított; a német birodalmi törvényszék szervezésénél pedig Bismarck minden esetben öntudatosan subjectivista irányzatu birákat vitt ezen bíróságba. Utóbb Buri is ide jött mint a bíróság egyik tagja és azóta a német legfőbb bíróság judikaturája a subjectivismusnak hódol. Elitélik magzatelhajtási kisérletben azon nem terhes nőt, a ki elhajtó szert vesz be; elitélik azon anyát, a ki a gyermekölés kisérletét halva született gyermekén követte el; elitélik azt az egyént, a ki teljesen alkalmatlan eszközzel akart elkövetni bűncselekményt; elitélik mint tettestársat azon egyént, a ki csak őrt állott az alatt, míg a többi bent elvégezte a cselekményt, a ki csak az eszközt szolgáltatta, a ki az akadályokat elhárította, a ki csak bátorította a tettest.

* Alapvető munkák: Bar: Lehre vom Causalzusammenhang (1872.); Buri: Causalität (1873.); Birkmeyer: Ursachenbegriff und Causalzusammenhang (1885.); Horn: Causalitätsbegriff (1893.); Mayer: Causalzusammenhang zwischen Handlung und Erfolg (1899.): Wiechovski Unterbrechung des Kausalzusammenhanges (1903.). — A causalitási elméleteket ismerteti a Jogi Lexikonban Friedmann Ernő. — Heil: A causalitas a magyar judikaturában (*M. I—gy.* XXVIII. k.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A lipcsei legfőbb bíróságot követik most már az alsóbb bíróságok. Sőt maga az irodalom is engedett. Birkmeyer, a ki a legfőbb bíróság judikaturáját e szempontból az egész vonalon megtámadta,[1] csak a kisebbséget képviseli. Olshausen nagy kommentárja is, szerzőjével együtt, ki most már a legfőbb bíróságnál működik, az újabb kiadások révén átalakult.

A franczia elmélet és gyakorlat ellenben objectivistikus. Legújabban a kriminologusok befolyása folytán, némi ingadozás mutatkozik.[2]

A magyar biráskodás, csekély jelentőségű eltéréseket kivéve, objectivista jellegű. Eddig legalább ki tudta kerülni a subjectivismus veszélyét, mely Németországból fenyeget. A magyar jogi irodalom még objectivistikusabb, mint a biráskodás.

II. A szembe álló két tan részleges consequentiáiról az illető fejezetekben lesz helyén szólani. Itt csak a főbb szempontokat jelezzük.

Buri[3] és hivei abból indulnak ki, hogy az eredményt előállító feltételek közt nincs különbség, hogy valamennyi egyenlő értékű, hogy *feltétel* és *ok* azonos. Ha akármelyik feltételt vagy okot elgondoljuk a lánczolatból, az eredmény nem állott volna be. Tehát szerintök az eredmény beállhatása valamennyit megköveteli.

Ebből következtetik, hogy ez alapon a közreműködők valamennyijére ugyanazon büntetési tételt kellene alkalmazni. A közreműködők egymástól csak abban különböznek, hogy egyik a maga dolgának tekinti a cselekményt, a másik nem. (Animus auctoris: animus socii.) A ki tehát magáénak tekinti, az tettes; a ki csak más számára dolgozik, a nélkül, hogy *önálló* érdeke volna a cselekményben, az ezért kisebb felelősségi fokozat alá jön, az segéd.

A külső és könnyen felismerhető ismérvek helyett belső, alig ellenőrizhető és még kevésbé bebizonyítható mozzanatokra alapítják a megkülönböztetést és ezzel a kisebb vagy nagyobb büntetés kiszabását.

[1] Birkmeyer: Die Lehre von der Theilnahme und die Rechtsprechung des deutschen Reichsgerichtes. 1899.

[2] L. Garraud *Précis* 138. l.

[3] Buri újabban kiadta összegyűjtött munkáit egy vaskos kötetben ily czím alatt: Beiträge zur Theorie des Strafrechts und zum Strafgesetzbuche, Gesammelte Abhandlungen. 1894.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ugyanez áll ott is, a hol csak *egy* egyén felelősségének megállapításáról van szó. A feltételek egyenlősítése a felelősséget in infinitum kibővíti. Jó példa erre a német legfőbb bíróság következő ítélete. Valaki gondatlanságból egy pajta kigyulladását okozta. Egy fiatal ember, ki benn volt, kimenekült ugyan, de visszatsrt, hogy csizmáját kihozza, és benfulladt. A német legfőbb törvényszék a vádlottnak beszámította ezen általa «okozott» halálesetet is.

Szemben ezekkel az objectivismus azt tanítja, hogy a sok feltétel közül, melyek a cselekményt előidézik, egyik kiemelkedik, az t. i., a mely az eredményt létrehozta. Ez a *causa*, a többi csak *feltétel*. Ugyszólván csak medium, melyben az esemény megtörténik. A szúrás a halál beálltának az oka; az odacsalás, a háznép eltávolitása, az őrt állás, ez mind csak feltétel. Az előkészületek megalkotják a mediumot, melyben a cselekmény végrehajtása bekövetkezhetik; az események folyamatát azonban a czélba vett irányban mégis csak maga a végrehajtás indítja meg.

Kifejti a kérdést részességi munkájában Wlassics Gyula. A többek közt ezeket irja:

> «Az élet mindennap bizonyítja, hogy ha valamely esemény történik, senki sem tulajdonít egyenlő fontosságot az előzmények összességének. De nincs is érdekében senkinek azt kutatni, hogy mely föltételek összessége okozta az eseményt. Az esemény sajátszerű tulajdonságának, egyediségének tényezője után kutatunk. És a mint nem elégszünk meg azzal, ha valaki az előzmények összességére utal: ép úgy nem elégszünk meg azzal, ha az esemény föltételeinek összességéből valaki egyet tetszése szerint kiragad és azt állítja az esemény okául. Ha kitűzik a gyászlobogót egy középületre, azt akarom tudni, ki halt meg s nem elégszem meg azzal a válaszszal, hogy X. iparos készítette a zászlót, vagy hogy Y. kereskedőnél vették. Hogy pedig a zászlót annak idején kitűzhették, annak egyik föltételét teljesítette az is, a ki készítette, és az is, a kitől vették. Hiába tagadja bárki is, minden eseménynek van döntő tényezője. Oly tényezője, mely annak az eseménynek jellegét megadja. A többi tényezők csak hozzájárulnak, de az említett tulajdonságokkal nem bírnak.»
>
> «. . . A büntetőjog területén is ki lehet választani a causát. És pedig ez a cselekmény, a mely a tényálladéknak egyediségét, lényegét alkotja. Az a cselekvény, a mely nélkül a bűntény nem is létesülhet. Az a cselekvény, a melyhez a büntetőjog különös része a büntetési záradékot fűzi. Az a cselekvény, a melyre utalva vagyunk, ha a tiltott eredmény oka után tudakozódunk.»

A mig tehát az objectivismusnak két eszköze van az egyéniesítésre, első sorban a causalitás fokozatai, másodsorban az akarati elem, addig a subjectivismus kénytelen az előbbiről egészen lemondani és beérni a gyengébbikkel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Levonjuk a következtetéseket.

1. Szükséges, hogy a cselekmény és az eredmény közt okozati összefüggés legyen.

Az okozati összefüggés csak úgy van meg, ha azon eredmény bekövetkezte feltétlenül megköveteli az illető cselekmény végrehajtását. Vagyis a fő-feltétel: a causa; a többi feltétel: járulékos causa.

Megvan az összefüggés akkor is, ha az eredmény a cselekmény nélkül is bekövetkezett volna — később. Öl tehát az, a ki az ember halálát *sietteti.*

Ha ellenben a sértett fél egy további cselekmény által maga okozza halálát, nincs okozati összefüggés. Pl. a sértett a lövési seb folytán oly erős fájdalmat érez, hogy a folyóba ugrik és belehal. Vagy a megsebesített leszaggatja a sebről a kötést, hogy vérezzék el. Vagy a megmérgezett agyonlövi magát kínjában. Vagy a lövés folytán a czélba vett egyén félre akarván ugorni, az árokba esik és belehal.

Ugyanez áll azon esetre, mikor egy harmadik egyén cselekménye jön közbe és az eredmény ennek a következménye. Pl. ha a halálosan megsebesített egyént más valaki agyonlövi. Vagy az ölési szándékkal megsértettet az orvos hibásan gyógykezeli és a talán még megmenthető ember ebbe belehal. Ha azonban a sérült orvosi kezelés nélkül hal meg, fenforog a sértő cselekmény és az eredmény közti okozatosság, mert nem lépett közbe harmadik egyén cselekménye, mely megszakította volna a kapcsot.

2. A behatás physikai vagy psychikai. Nem csak ütéssel, szúrással, lövéssel lehet ölni, vagy testi sértést elkövetni, de ijesztéssel, izgatással, mérgesítéssel is. A kérdés csak az, hogy elég erős volt-e a behatás és fenforog-e az okozati kapocs.

[1] Az 1843-iki javaslatnak az okozatossági kapcsolatot tárgyazó határozmánya így hangzik: «ha a sértettnek halála a sértésnek vagy valamely egyenesen abból származó okoknak következtében következett be». (116. §.) — Liszt subjectivista álláspontja, melyet a következő mondatban ír elő, nem fogadható el. «Die Handlung — mondja a nevezett író — besteht in der Verursachung des Todes; doch steht auch hier der Verursachung im strengen Sinne die Veranlassung, also das Setzen einer Bedingung, gleich. (Occidere; mortis causam præbere)».

[2] L. fent e fejezet II. sz.

[3] Schnierer így fejezi ki a tételt: «Szükséges, hogy a *közbenső ok* és a sértő cselekmény közt okbeli viszony létezzék; a hol ilyen nem létezik, ott az eredmény kizárólag a közbenső oknak tulajdonítandó. Pl. ha a halálosan megsebesített egyén haza vánszorogva, gödörbe esik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Hogy mennyi idő alatt kell az eredménynek beállania, hogy a felelősség megállapítható legyen, arra sem doctrinális, sem törvénybeli támpont nem létezik. A birónak kell — eshetőleg szakértők kihallgatása után — megállapítania, hogy a kapocs megvan-e. A régibb törvények meg akarták könnyíteni a biró feladatát azzal, hogy egy bizonyos idő multával beállott eredményt nem számítottak be. Ezzel azonban egyrészt némely esetekben, hol a kitűzött időhatár után állott be a tettes által okozott halál, feloldották a bűnöst; másrészt pedig a birót arra vitték, hogy a hol a törvényes időn belül következett be a halál, a kapcsolatot ne vizsgálja egész tüzetességgel. Az 1843-iki javaslat, az akkori felfogáshoz híven, *harmincz* napot állapított meg mint maximális időt, mely alatt a halálos eredménynek be kell következnie és szükségesnek tartotta hozzátenni, hogy «azon körülmény, hogy a sértett azonnal meg nem halt, vagy hogy a sértés már magában mulhatatlanul halálos (absolute lethale) nem volt, hanem csak a sértettnek különös testi alkotása vagy egyébként is beteges állapota miatt vált halálossá, vagy czélszerű s jókor érkezett orvosi segély a halált eltávoztathatta volna, semmi tekintetbe nem vétetik».

A magyar gyakorlatban fordult elő egy eset, melyben két évvel a meglövetés után állott be a halálos eredmény s a Curia fennállónak mondotta az okozati kapcsolatot. A causalis nexust megállapította és annak alapján gyilkosságot mondott, habár a pisztolylövés okozta megsebesítésből időközben az illető teljesen fölépültnek látszott.

Ide iktatjuk a Curiának igen érdekes érvelését, mely egyéb kérdésekre is kihat.

> Mindhárom orvosi vélemény, és ezek között a közegészségügyi tanács véleménye is, megegyez abban, hogy P. Gyula halálának azon időben és azon viszonyok között való bekövetkezésére, midőn az bekövetkezett, okául a pisztolylövés által szenvedett sérülése lényeges befolyással volt, sőt a közegészségügyi tanács azt sem tartja kizártnak, hogy a tüdőgümő, mely a halál közvetlen okát képezte, a pisztolylövés általi sérülés nélkül egyáltalán nem, vagy nem ily fokban tört volna ki. Azt tehát valamennyi vélemény kijelenti. hogy a tüdőgümő gyors fejlődésének s a közvetlenül ez által okozott halál siettetésének okát a pisztolylövés képezte.
>
> Tekintve, hogy az orvosok véleménye által a bekövetkezett halál mint okozat és a vádlott P. Gyula ellen intézett pisztolylövés mint ok közt a kapcsolat helyre van állítva; tekintve, hogy arra nézve, hogy valamely cselekedet a halál okát képezze, nem szükséges, a mi az első fokú bíróság ítéletének indokából következnék, hogy a halál azon

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

cselekedetnek közvetlen következménye legyen; tekintve, hogy a halál okát képezi a cselekedet az esetben is, sőt csak is ez okoztathatik emberi tevékenység által, ha a cselekedet mozgásba teszi az emberi életre veszélyes azon romboló erőket, melyeknek az emberi test szervezete folytán bekövetkező hatása és fejlődése vagy egyenesen elpusztít az élet fentartására szükséges valamely szervet és a halált ezen szervek rövidebb vagy hosszabb idő után bekövetkező elpusztítása által — és így közvetve — eredményezi; vagy pedig fokozza az emberi testben rendszerint meglevő vagy különösen egy bizonyos emberben létező romboló erő hatását, mely hatásnak további bontakozása folytán, — tehát itt is közvetve, — áll be az életet kioltó eredmény; tekintve, hogy az emberi élet véges, a halál bekövetkezése kikerülhetlen lévén; a halálnak erőszakos okozása alatt csakis az élet tartamának az erőszakos behatás által való megrövidítése, a halálnak az erőszak hatása és e hatás természetszerű fejlődése által következett előbb bekövetkezése érthető, mint a mely időben az ezen erőszakos hatás nélkül bekövetkezett volna; tekintve, hogy az orvosok véleménye megegyez abban, hogy a vádlott által P. Gyulára tett lövés okozta ebben a gümőkór fejlődését és siettette a lövés nélkül akkor be nem következendett halálát;

tekintve továbbá, hogy az alapperbeli tényállás az újított per folyamán csupán annyiban változott, hogy az alapperbeli itélet hozatalakor P. Gyula még életben volt és csak azután halt meg; tekintve, hogy az alapperbeli, a tényállásnak megfelelő itéletek által vádlott cselekménye gyilkosság kisérletének minősíttetett; tekintve, hogy a gyilkosság kisérletének bűntettét a gyilkosság bűntettétől csupán az eredménynek — a halálnak — be nem következése választja el; tekintve, hogy ezen ekkor még be nem következett eredmény, az újított per adatai szerint bekövetkezettnek és a gyilkosság kisérletét megállapított vádbeli cselekmény következtében bekövetkezettnek bizonyíttatott:

vádlottat a gyilkosságban kellett bűnösnek itélni. (*Dtár* X. 77. sz.)

IV. A *negativ causalitás* elnevezése alá sorozzuk a cselekmények azon csoportját, a melyeknél valaki, egy a jogsérelem bekövetkeztét megakadályozható causát visszatart. Pl. casus útján megsebesülés történik és valaki megakadályozza az orvos odajuthatását és e miatt bekövetkezhetik a sebesült halála; vagy egy ember beleesett a vízbe és a matrózt valaki megakadályozza abban, hogy megmentse.

Vannak írók, kik ezt az esetcsoportot a mulasztások közé sorozzák. Mi azokhoz csatlakozunk, kik közönséges elkövetést látnak fenforogni, és pedig vagy dolosus vagy culposus tettességet, az eset miniméűsége szerint.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XIII. FEJEZET.

Az individualisatio.*

A büntetési eszközök és a büntetési rendszer hatályossága mellett legfontosabb kérdés a büntetőjogban: vajjon a büntetés az individualisatio mily fokára tud emelkedni.

A büntetőjog ugyanis nemcsak science pénale, mint újabban némelyek nevezni szokták, hanem droit pénal; nem kriminologia, hanem kriminologikus jog. Ezen szakmában két egyenrangú tényező működik közre: a büntetés és a jog.

A jog csak az igazság eszméjén alapulhat. Az igazság pedig nem embercsoportokat tekint, hanem minden körülmények közt *egyes* embert, a kinek cselekménye eshetőleg maga után vonja a büntetést.

A jognak az *egyes* emberrel való legszorosabb vonatkozásában rejlik az individualisatio jelentősége.

Bátran állítható, hogy az a büntetőjog a legtökéletesebb, a melyik az igazságos individualisatiót a legpontosabban képes keresztülvinni. Természetes, hogy ez a felfogás nem zárja ki azon másik vizsgálódást, mely csoportokká alakítja a rokon természetű és helyzetű egyéneket, kutatja a büntettek elkövetésének okait (Kriminal-ætiologia) és bizonyos összevágó jelenségekből egyrészt sociális, administrativ és legislatorius következtetéseket von le, másrészt a büntetés végrehajtásánál ugyancsak csoportokba összefoglaló intézkedéseket tesz. A kétféle munkálkodás mindegyike más téren mozog és egymásba nem ütközik.

Ha a most megjelölt szűkebb, dogmatikai körben szemlét tartunk a különböző rendszerek felett, — mint az előbbi fejezetben láttuk, — két büntetőjog válik szét egymástól: a subjectivismus és az objectivismus.

Mindkettőt körül kell irnunk és ez alapon önmagától fog el-

* A jelen fejezetet ide kellett helyeznünk, mivel az előbbi fejezetet egészíti ki. Másrészt nem titkolhatjuk el azt az anomaliát, hogy itt oly fogalmakkal operálunk, melyekről tüzetesen csak később lesz szó. Az olvasó az általános rész egyes fejezeteinek áttanulmányozása után kénytelen lesz visszatérni a rendszeri kérdések körébe, melyek az egész anyag feletti áttekintést közvetítik és az egyes fejezetek közti kapcsolatokat jelzik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dőlni a kérdés, hogy hol találjuk fel a messzebb menő individualisatiot.

A subjectivismus az akarati elemre helyezi a súlyt. Cselekménynek tekinti azt a dolosus testi mozgást is, mely eredményre nem vezethet, mivel nem áll rendelkezésére megfelelő eszköz. Cselekmény alatt tehát nemcsak a causalitást működésbe hozó magatartást érti, hanem azt a testi mozgást is, mely, ha van hozzá megfelelő eszköz, az eredményt létre szokta hozni. Az eszközt és az eredményt tehát nem tartja a cselekmény elengedhetlen alkatelemének. Ez az oka annak, hogy a subjectivismus bünteti a delictum putativumot; vagy, a mi sok esetben ugyanaz: bünteti az alkalmatlan eszközzel, vagy alkalmatlan tárgyon véghezvitt cselekményt; hogy bünteti a kísérletet ugyanoly súlylyal mint a befejezést; végül hogy nem idegenkedik némely esetben az előkészületi cselekmény büntetésétől sem.

Minthogy ezek szerint a subjectivismus lényegtelennek mondja, hogy hatályos volt-e a cselekmény s hogy eredmény bekövetkezett-e, vagy hogy mily eredmény következett be: nem is individualisálja az eredményt. Elmulasztja osztályozni a cselekményt súly tekintetében a szerint, hogy mi következett belőle. Más szavakkal: a subjectivismus individualizál a cselekmény előtt, félig-meddig a cselekmény alatt is; de nem individualizál a tekintetben, hogy mi történt a cselekmény után, vagyis mi következett a cselekményből. Látható, hogy a subjectivismus azt az embert is bünteti, a ki roszat *akar* tenni, tehát a ki «rosz»; vagyis messze átnyulik e jogtan az erkölcstanba. Tagadhatatlan, hogy ennyiben a subjectivismus megfelel általában a népies felfogásnak, mely nem distingvál, nem határolja el a jog terét az erkölcsiségétől, tehát inkább az érzület, mint a gondolkodás nyomán indul.

Az *objectivismus* tartózkodik attól, hogy a subjectivistikus elemek helyébe más valamit tegyen; csak kibővít. Elfogadja az akarati elhatározás és az erkölcsi elem kiváló jelentőségét, de egyszersmind ezen tényezőkkel egyenrangúvá teszi a cselekmény hatályosságának és az eredmény súlyának mozzanatát. Nem látszólagos cselekményt, de valódi cselekményt követel meg, olyat, mely a kausalitást működésbe hozza.

S alapítja ezt kiválólag közjogi tekintetekre.

Az egyén az államban a teljes szabadságról való lemondásért kiköti magának azt a biztosítékot, hogy a míg a törvényeknek meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felelően tartja magát, a míg sem embertársát, sem az államrendet jogellenesen nem támadja, bántódása az államhatalom részéről nem lesz.

Ebből következik — közvetve — a kisérlet büntetésének leszállítása azon alapon, hogy az ily cselekmény nem jogsértő, hanem leginkább csak veszélyeztető; továbbá következik a putativ delictumnak, a teljesen alkalmatlan eszköz és az ugyanilyen tárgy, valamint az előkészületi cselekmény rendszerinti büntetlensége, mivel ezek még nem is veszélyeztetnek közvetlenül semmit.

Hozzájárul, hogy az ingadozó alapon való birósági vizsgálat veszélyt rejt magában a polgárok nyugalmára, szabadságára és a polgári viszonyoknak consolidátiójára.

Az objectivismus tehát ahhoz köti a büntethetést, hogy vagy jogsérelem, vagy közvetlen súlyos veszélyeztetés forogjon fenn. Egy bizonyos területet, az államhatalom korlátozásával, neutralizál az *egyén javára*.

Szükségesnek tartja erős védgátat emelni és ezen belül — ha szabad itt e kifejezést használnunk — árteret engedni az egyén szabad mozgásának és kifejlődésének biztosítása végett.

Nem mintha ignoráltatni akarná a büntető-törvény megszegésére irányuló azon törekvéseket, melyek csak az egyéni «roszaság» kifejeződéséig jutnak. De az erkölcsi tényezők gondozását, a míg az illető cselekmények kifelé nem veszélyeztetők, a vallás és a társadalom bírálata körébe utalja. A büntetőjog, a magá területén, a vallási és társadalmi repressiót közvetve támogatja.

A másik tétel, melyben a két tan összeütközik, a következő.

A hol megvan a cselekmény eredménye, de nem forog fönn se dolus, se culpa: ott az objectivismus némely esetben büntet, illetőleg sujt az eredmény bekövetkezéséért. A dolus mellett ugyanis culpát vesz fel ott, a hol a culpa nincs meg. Azt mondja: mivel ezt a szándékost tetted, culpa gyanánt számítom be a vele járt casust. Megindítottad a causalitas folyamatát, felelős vagy tehát mindenért, a mi bekövetkezett, habár erre külön nem gyakoroltál tudva vagy culpose befolyást.

Valamint a subjectivismus némely esetben * generalis dolust construál: dolust culpából, vagy dolust casusból, úgy az objectivismus ugyanezen elemekből generalis culpát alakit.

* Valaki gyilkosságot vél elkövetni, de a halál nem áll be; a vélt hullát bedobja a vízbe és a halál fulladás folytán áll be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Abban találja a culpát, hogy a tettes megindította a causalitást, habár tudta, hogy azt megállítani nem lesz képes. A tárgyi causalitást tehát, mely kétségtelen, kiterjesztik a személyre. Azt mondják: a ki szándékosan előidézte a kisebb sérelmet, az felelős az ugyanazon cselekménynyel előidézett nagyobb sérelemért is.

Megjegyzendő azonban, hogy a büntetés emelése rendszerint annyi, hogy nem éri el ugyan a dolus magaslatát, de a culpáét meghaladja. (Példa a *BTK.* 306. §-a, mely az ú. n. præterintentionalis büncselekmények közt a legjellegzetesebb.) Némi analogiát mutat az ilyszerü összefoglalás a fél-dolussal, melyet a különböző törvénykönyvekben a verekedés tekintetében (*BTK.* 308. §.) elfogadva találunk. Ott ugyan más indoknál fogva, de szintén a dolus és a culpa közti súly szerint állapítják meg a büntetés mérvét — fictió útján. S nem különben analogont mutat a régi büntetőjognak *rendkívüli* büntetése, mely — mivel a cselekmény elkövetése nem volt teljesen bebizonyítva — sohasem érhette el a rendes büntetés súlyát.

A subjectivistikus büntetőjog nem fogadja el e tételeket és erős actiót folytat kiküszöbültetésök érdekében. Felhozza, hogy felelősségre vonni valakit olyasmiért, a mi őt sem dolose sem culpose nem terheli, igazságtalanság. A subjectivistikus büntetőjog szerint tehát a halálos testi sértés rendesen csak testi sértés s a büntetés nem több, mint azon esetben volna, ha a halál nem állott volna be.

El kell ismerni, hogy logikailag tisztább és büntetőjogilag következetesebb ez az elmélet, mint az, a mely szemben áll vele. De a közfölfogásnak itt az objectivismus felel meg. Arról, hogy egy cselekményből halál következett be, az emberek nem képesek megfeledkezni s hiába fogjuk a laikusnak magyarázni, hogy két testi sértés, melyek egyike halált okozott, másika sérülést, egyforma súlyu. Nem azt nézik, hogy a kausalitas megindítása mind a két esetben ugyanazon hatályossággal és ugyanazon felelősség alatt történik, hanem azt, hogy a két esetben nem ugyanazt az eredményt idézte elő.

(A közfölfogás tehát mindakét rendszerből azt fogadja el, a mely kevésbé logikus ugyan, de a mely a repressiók terét és súlyát kibővíti: az első tételnél a subjectivismust, a másodiknál az objectivismust.)

Ezekben különbözik a két rendszer egymástól büntetőjogilag.

Közjogi szempontból ítélve pedig a kifejtettekből ezek következnek:

A subjectivismus az államhatalom és annak közegei irányában

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

korlátlan bizalmat követel, mivel reájuk ruházza nemcsak a jog kezelését, de megengedi, hogy az ethika körébe tartozó cselekmény is *bírói és kriminalisztikus* büntetéssel sújtassék. Az objectivismus ellenben azt vallja, hogy a békés embert két oldalról fenyegetheti támadás: az erőszakoskodó embertárs és a tökéletlen közegekkel dolgozó államhatalom részéről. A subjectivismusnak e szerint az alattvalói önmegadás, az objectivismusnak a clara pacta boni amici az alapelve.

Vagyis a subjectivismus a korlátokhoz nem kötött államhatalomnak, az objectivismus az alkotmányosság rendszerének homogen alkateleme.

Ha ezek után fölvetjük a kérdést, hogy az objectivismus többé vagy kevésbé individualizál-e, mint a subjectivismus: a válasz a már előadottakban rejlik. Minthogy az objectivismus csak egy új — a büntethetőséget megszüntető és a bűnösség fokozását leszállító — elem mérlegelésének a bíráskodás körébe való bevitelét jelenti, természetes, hogy a cselekmény alaposabb vizsgálat tárgya lesz és ezen vizsgálat az eset elhelyezésének területét megszorítja, vagyis ismét individualizál. Mikor tehát azt mondjuk, hogy figyelembe kell venni az eredményt is, csak kiterjesztették az individualisátiót a cselekményből bekövetkezettekre. Az objectivizmus háromszorosan individualizál. Mérlegeli, hogy mi történt véghezvitel előtt, a véghezvitel alatt és a véghezvitel után. (A præterintentionális bűncselekmények tana mint nem éppen jelentékeny kivétel szerepel a rendszerben.)

XIV. FEJEZET.

Cselekmény és mulasztás.*

I. Büntetendő cselekményt csak ember követhet el. Testület nem felelős büntetőjogilag. Csakis a testületet alkotó személyek büntethetők.

Cselekmény alatt értjük az ember által akarva véghezvitt testmozdulatot. Kizáratik tehát innen az a testmozdulat, melyet valaki

* Rohland: Strafbare Unterlassung (1887.); Buri: Unterlassungsverbrechen (1875.); Sturm: Rechtswidrigkeit der Unterlassung (1895.); Gand: Du délit de commission par omission; P. Merkel: Begehung durch Unterlassung (1895.); Landsberg: Kommissivdelikte durch Unterlassung (1890.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

olykép visz véghez, hogy akarata ellen más vezeti a kezét; és ki van zárva ezen fogalomból az u. n. reflex-mozgás is, pl. az ásítozás, a prüsszentés, stb.

Az esetben, ha szándékos lerészegedés forog fenn és ez állapotban viszi valaki véghez a bűncselekményt, psychikailag akart cselekmény ugyan nem forog fenn, mert azon időben, midőn az illető a cselekményt véghez vitte, akarat kifejtésére képes nem volt: jogilag, mint alább látni fogjuk, a beszámíthatás mégis fenforog, mert akarva idézte elő az állapotot oly czélból, hogy a véghezvitel annál biztosabban megtörténjék.

A cselekménynek alkatrésze közönséges értelemben az eredmény is. Ölés csak akkor forog fenn, ha a halál beállott. A büntetőjog azonban némely esetben distingválni kénytelen a cselekmény és az eredmény közt. Így pl. a lopást megállapítja ott is, a hol az eredmény nem állott be, de a hol a cselekmény annyira előre haladt, hogy a kisérleti stadiumon túl jutott.

Nem szükséges, hogy a bűncselekmény a külvilágban változást idézzen elő. A becsületsértés vagy a hamis tanuzás nem idéz elő a külvilágban semmi változást, nem hagy észlelhető nyomot. (S éppen ez a körülmény teszi ezen utóbbi cselekményt különösen veszélyessé.)

Az akarat alatt értjük — mint ez az I. és II. Fejezetben ki van fejtve — a motivumokká alakult képzetek és az egyén személyisége közti küzdelem eredményét. Ily értelemben véve, az akarat létrehozza az elhatározást, az elhatározás a cselekményt és a cselekmény az eredményt.

A különböző elemek, illetőleg stadiumok tehát a következők: *képzet, motivum, akarat, elhatározás, cselekmény, eredmény.*

II. Nemcsak a positiv cselekvés állapítja meg a büntetőjogi felelősséget. Megállapíthatja azt a bizonyos körülmények közt a köteles cselekmény elmulasztása is. Mikor az egyén kötelessége az, hogy jogellenes cselekményt megakadályozzon, vagy a természeti erő pusztító érvényesülését akaszsza meg, ott ennek elmulasztása felelősséggel jár. Az őr tudva eltávozik őrhelyéről, hogy a tolvajok zavartalanul bemehessenek, vagy a börtönőr szándékosan elmulasztja a fogolynak élelmi szert adni és ez éhen hal: ily esetben az igaz, nem a mulasztó viszi véghez a bűncselekményt, de elmulasztja oda állítani az akadályt, melyet oda állítani köteles volna és ezen nem-tevésből származik az ő felelőssége a bekövetkezett súlyos eredményért. Nem ő ugyan a közvetlen causa, de ő azon tényező, mely rendes és tőle joggal elvárt

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

functiójának elmulasztása által szándékosan megindította a közvetlen causának az actióba lépését. Ő tehát, ha a közvetlen causa felelősségre vonható egyén volt (mint az első esetben), azzal együtt felelős, ha pedig a közvetlen causa természeti erő (mint a második esetben), vagy ha az nem felelős egyén volt, akkor a mulasztó egyedül felelős.*

A cselekvésre való kötelezettség és a mulasztásért való büntetőjogi felelősség származhatik:

1. szerződésből, pl. a betegápoló, a börtönőr, a vasúti őr, a felfogadott éjjeli őr, az úszómester, a kárpáti vezető kötelessége;

2. családi viszonyból, pl. a szülők kötelessége a gyermekek táplálására és ápolására, a gyermekek kötelessége a teljesen elaggott szülők ápolására, férj és feleség közt ugyanaz;

3. valakinek veszélyes helyzetbe való bevitele kötelezettséget ró a veszély beállta esetében közbelépni és segítséget nyújtani. Ha *A.*, a ki jó úszó, ráveszi *B.*-t, a gyenge úszót, hogy menjen be vele a Dunába és megigéri, hogy ha veszély támadna, ő majd megragadja őt, s midőn ez valóban közel van az alámerüléshez, amaz azzal a szándékkal, hogy vesszen el, ott hagyja: itt azon a czímen, hogy ő vitte a veszélybe és megigérte a segélyt, a szándékos mulasztásért őt felelősség terheli a bekövetkezett haláleset tekintetében. Ellenben, ha igéretet a kimentésre nem tett volna, már felelősségre nem vonható, habár ő vitte volna a vízbe és ő meg is menthette volna.

Másik igen jó iskolai példa: a kocsis azon czélzattal, hogy lovai legázoljanak egy valakit, alvónak teteti magát s a lovak valóban keresztülmennek az illetőn és súlyosan megsértik. Itt sem a kocsis a közvetlen causa, hanem a lovak. De minthogy ő indította meg az élénk forgalmú helyen a járművet, a veszély pillanatában köteles azt megállítani, és ha ezt elmulasztotta, felelős érte, és pedig dolusért vagy culpáért a szerint, a mint dolose vagy eshetőleg talán culpose cselekedett.

III. Nem szakad meg a kapocs, midőn valaki a cselekménynek csak egy részét hajtja végre, a másik részt pedig hagyja a természeti erőre. Ez az átmenet a commissiv cselekményekről az omissiv bűncselekményekre.

A példák következő sorozata feltünteti az átmenet fokozatait.

1. Valaki addig szúrja a másikat, míg az meghal.

* V. ö. *Tanulmányok* 53. l. — V. ö. Frank (69.) negativ segítésnek nevezi.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Golyóval lelövi.

3. Mérgezett italt vagy ételt tesz oda, a honnan a másik el szokta venni az italt vagy az ételt.

4. A vasútőr azon czélzattal, hogy a közeledő gőzgép vezetője, kinek ő elkeseredett ellensége, meghaljon, elmulasztja a vágányt megigazítani s a gőzgép valóban beléütődik egy kocsisorba s a vezető meghal.

5. Az inas *szándékosan és megállapodás folytán* elmulasztja teljesíteni abbeli kötelességét, hogy este bezárja a gazdája lakásába vezető folyosó-ajtót, és ezen mulasztása folytán a rablók bemennek és megölik a gazdát.

Ezen esetekben fokozatosan kevesbedik a positiv elem. Az első esetben a cselekmény egész az eredmény beálltáig tart; a másodikban a cselekvő csak megindítja a folyamatot, a többit a természeti erő végzi; a harmadikban a döntő cselekményt, t. i. a méreg beadását, már teljesen maga a kiszemelt áldozat teljesíti; a továbbiakban még ennél is kevesebbet tesz. De az okozati kapcsolat, daczára ennek, valamennyinél egyformán megvan. A különbség a sorozat előző esetei és az utóbbiak közt csak az, hogy az előbbieknél valaki a tiltottat teszi, az utóbbiaknál pedig a parancsoltat nem teszi.

IV. A mulasztási bűncselekményeket két osztályba szokták sorozni.

Az *első* osztályba tartoznak azok, melyeket a fentebbiekben tárgyaltunk és ezeket nevezik nem-valódi mulasztási bűncselekményeknek (delictum omissionis per comissionem, omissio általi elkövetés).

Ez az alakzat előfordúl úgyszólván minden bűncselekménynél. Különösen ki van emelve a mulasztási elem a *BTK.* XXXIV. fejezetében, mely a vaspályák, hajók, távirdák megrongálásáról szól. A kiemelés azonban csak nagyobb világosság kedvéért, és a szövegnek a nem-jogászok által is könnyebb megérthetése czéljából történt, nem pedig azért, mintha a mulasztás a többi fejezetekben nem állapítaná meg a causalitást és a felelősséget.

A *BTK.* 1. §-a ugyan csak «*cselekményről*» szól, de a törvénymagyarázat teljesen tisztában van az iránt, hogy itt egyszersmind a mulasztás is értendő. Az 1843-iki javaslat 1. §-ában az akkori kodificationalis technikának megfelelőleg a «cselekvés» mellett a «mulasztás» is ki van téve.*

* Az 1843-iki javaslat 1. §-ának szövegét l. alább 138. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A *második* osztályba, az u. n. valódi mulasztási delictumok osztályába, tartoznak a törvényes feljelentési kötelezettségnek, vagy a mentési kötelezettségnek elmulasztása.

Feljelentési kötelezettséget a magyar *BTK.*-nek csak a 135. §-a állapít meg a felségsértés tekintetében. A német *BTK.* 139. §-a ezenkivül hűtlenségre, pénzhamisításra, gyilkosságra, rablásra, emberrablásra és a közveszélyű bűncselekményekre.

A mentési kötelezettséget megállapítja a magyar *BTK.* 230. §-a. A ki oly tények vagy bizonyítékok tudomásával bír, melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyénnek felmentése, vagy ártatlanul elitéltnek kiszabadulása függ, és azokat akár az illetővel, vagy hozzátartozóival, akár az illető hatósággal nem tudatja, ámbár azt magának, hozzátartozóinak, vagy más ártatlan személynek veszélyeztetése nélkül megtehette volna, vétséget követ el és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ugyanily kötelezettséget mond ki a 197. §. a közhivatalnokra nézve. Azon közhivatalnok, a ki valakinek törvényellenes letartóztatásáról vagy fogvatartásáról hivatalos tudomással birván, azt az illetékes felsőbbségnek azonnal fel nem jelenti, és azon felsőbbség, mely a feljelentés által vagy más módon hivatalos tudomására jutott tény megvizsgálását és a kellő intézkedést negyvennyolcz óránál tovább halasztja, büntetés alá kerül.

Mindenesetre tanulságos az, hogy a *BTK.* a feljelentési kötelezettséget csak *egy* bűncselekményre szabja ki, a mentési vagy kiszabadítási kötelezettséget pedig valamennyire. Ez az anyagi jogban visszfénye azon processualis elvnek, mely szerint magasabb tekintet az államban az, hogy ártatlan el ne ítéltessék, mint az, hogy a bűntettes megkapja megérdemelt büntetését.

XV. FEJEZET.

A hármas felosztás.*

I. A bűncselekmények hármas felosztása, úgy a mint az ma fennáll, Franczia országból ered. Az 1791. és 1810-iki franczia büntetőtörvénykönyvek létesítették először. Szem előtt tartották leginkább

* Csemegi: A korrektionalisatio. (*M. Jgy.* XIV. k.); Heil: ugyanarról (u. o. XXXVI.); Reichard: A bűncselekvények osztályozása kriminologikus

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a bűncselekményeknek háromféle bírósághoz való utasítását. (Esküdtszék, correctionelle bíróság, és rendőri biró.) A német törvényhozások a cselekménycsoportoknak birósági fokozatok szerinti szétosztását ugyan többnyire mellőzték, de a hármas felosztást mégis megtartották. Így az 1851-iki porosz, és az 1870-iki német birodalmi büntetőtörvénykönyv. Daczára az irodalom folytonos támadásainak, a törvényhozás nem tudta magát kivonni a franczia példa nyomasztó hatása alól.

A magyar 1843-iki javaslat, mint a történeti bevezetésben láttuk, egyszerűen mellőzte a hármas felosztást és csak a bűntettet és kihágást különböztet meg. Ugyanezt tették a hollandi büntetőtörvénykönyv (1880), az olasz büntető-törvénykönyv (1890), a schweizi és a norvég javaslatok.

A magyar *BTK.* kodifikátora jónak látta elhagyni az 1843-iki javaslat álláspontját. Követte a német, vagy jobban mondva, a belga kodex példáját, mely utóbbi nem egyéb, mint a francziának utánzata.

Mielőtt átmennénk a magyar *BTK.* hármas felosztási rendszerének tárgyalására, előre kell bocsátanunk a német és belga kodex felosztási rendszerének rövid vázlatát.

A német *BTK.* a hármas felosztást azon alapon létesíti, hogy milyen büntetéssel van *fenyegetve* a cselekmény. A mely cselekményre halált vagy fegyházat (Zuchthaus) állapít meg a törvény, az bűntett (Verbrechen); a melyre fogházat (Gefängniss), az vétség (Vergehen); * a melyre elzárást (Haft), az kihágás (Übertretung.)

A belga *BTK.* pedig azt veszi a hármas felosztás alapjául, hogy mily büntetési nemben *szabja ki a biró* a büntetést. És ha a vád alá helyezési bíróság azt látja, hogy előreláthatólag nem bűntetti, hanem vétségi büntetés fog a bűntetti cselekményre kiszabatni, (reclusion helyett emprisonnement), akkor nem esküdtszékhez, hanem correctionelle bírósághoz utasítja az ügyet, vagyis korrektionalizál. Innen származik az intézmény neve: correctionalisation, — mely szintén a processuális eredetre mutat.

A magyar *BTK.*-ben sem a hármas felosztásnak, sem a korrek-

szempontból. (*Magyar Jogászegyleti füzet.*); Vámbéry Rusztem: A hármas felosztásról (*Jogt. Közl.* 1899. 249. l.).

* Van azonban a német *BTK.*-ben néhány eset, hol a vétségre «Haft» van szabva; ilyen a többek közt a becsületsértés. A különválasztás tehát nem oly éles, mint nálunk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tionalisatiónak nincs ugyan processuális jelentősége, mindazonáltal elfogadtatott a belga rendszer.

És ezt helyesen tette a *BTK.* kodifikátora. Mert eltekintve attól, hogy igazságosabb az, hogy a cselekmény súlyát a konkrét esetben kiszabott büntetés jelzi, a német rendszert már a miatt sem fogadhatta el, mivel a magyar *BTK.* igen magas minimumai megkövetelik az enyhébb büntetési nemre való gyakoribb átmenetelt és ez esetben csak méltányos, hogy az elnevezés is változzék és a mellékbüntetés és egyéb anyagi jogkövetkezmények is — mint pl. elévülés tartama — szintén a vétségi skála szerint számíttassanak.

II. A hármas felosztás és a korrektionalisatio szerkezete e szerint a magyar *BTK.*-ben a következő:

1. Ha a bíróság halálbüntetést, fegyházat vagy börtönt szab ki, büntett forog fenn; ha fogházat, vétség; ha elzárást, kihágás.

2. A *BTK.* különös része ugyan a legtöbb helyen megmondja, hogy a börtönnel fenyegetett cselekmény bűntett, de a 92. §. megengedi, hogy börtönről a bíróság lemehessen fogházra, a 20. §. pedig kimondja, hogy a fogház kizárólag vétségekre alkalmazandó, vagyis ha börtönből lesz fogház, akkor is vétség forog fenn. Egész világosan ez utóbbi ugyan nem következik a 20. §. szövegéből s az 1. §. 2. bekezdése is ellene látszik szólni, de a Curia teljes-ülése, a gyakorlat és az irodalom egyöntetűen a korrektionalisatio értelmében magyarázza a törvényt.

3. A *BTK.*-ön tehát két egymástól különböző hármas felosztás vonul végig. Egyik, mely a törvényhozói felosztást jelzi és mely nyilt kifejezésre jut a különös rész számos helyén. A másik a konkret cselekmény birói mérlegelésén és osztályozásán alapul, s a törvényben csak az 1., 20. és 92. §-ok értelem szerinti egybevetésével construálható.* Ha a lopott dolog értéke az 50 frtot meghaladja,

* Helyesen jegyzi meg Schütze a magyar *BTK*-ről írt kritikájában, hogy kívánatos lett volna a tételt világosabban formulázni. «Unter allen Umständen hätte freilich der Gesetzgeber die vorstehenden Fragen durch eine klare und bestimmte Fassung selbst erledigen müssen. Schwerlich aber ist derselbe über die Tragweite der obenhezeichneten Duplicität seines Systemes sich vollkommen klar gewesen. Dem § 20 musste — sei es als besonderer §, sei es als Schlussabsatz — eine Bestimmung beiläfig folgenden Inhalts hinzugefügt werden: «Ob eine That als ein Verbrechen oder als ein Vergehen sich darstellt, und welche Wirkungen und Folgen demgemäss kraft Gesetzes einzutreten haben, wird endgültig erst durch das Urtheil nach Massgabe der erkannten Strafe (§ 20) festgestellt.» Damit wäre das hypothetische System

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lopás büntette forog fenn, melyre öt évig terjedhető börtön van megállapítva; ha azonban a biró az enyhítő körülmények túlnyomóságánál fogva a 92. §. alapján börtönről lemegy fogházra, a cselekményekből a 20. §. határozmányánál fogva vétség lesz, és ezt nem akadályozza az 1. §. 2. bekezdése sem, mert a jelen esetben nemcsak a börtönt, de a fogházat is a törvény állapítja meg, és pedig az utóbbit a 92. §-ban mint kivételt a 334. §-ban foglalt általános tételből. Ugyanez áll a 165. §-ban foglalt hatóság elleni erőszak büntetettre nézve is. Ha a biró — mint e cselekménynél kiválóan sok esetben történik — a börtönről lemegy fogházra, kénytelen a cselekményt a 165. §. kijelentése ellenére vétséggé minősíteni.

4. Ugyanaz áll a kisérlet s a segítés büntetésére is. A *BTK.* különös részében körülirt büntetési tételek a tettesekre állapítvák meg, a kikkel a társtettesek s felbujtók egyenlően büntetendők. A kisérlet s a segédkezés büntetése a *BTK.* 66. §-a értelmében a befejezett büntetendő cselekményre kiszabott büntetési nemnél enyhébb büntetési nemben is kiszabható, mikor is nem az a cselekmény — melyet a vádlott véghezvinni megkezdett vagy melynek véghezvitele körül segédkezett — hanem maga a megvalósított büntetendő tényálladék, t. i. a kisérlet illetőleg a segítés, minősítendő büntettnek vagy vétségnek. Igy ha a *BTK.* 336. §. 7. pontja szerint minősülő lopás kisérlete vagy az abban való segédkezés a 66. §. alapján fogházzal büntettetik, e lopás kisérletének vétségéről, illetőleg a lopásban segédkezés vétségéről szólunk.

5. Némely curiai határozat a *BTK.* 85. §. 3. pontjában foglalt büntetési reduktiót is a correktionalisatio egy eseteként látszik felfogni. Mikor a 30. sz. *TÜH.* vétségnek nyilvánítja a *BTK.* 85. §. 3. pontja alapján fogházzal büntetett cselekményt, végeredményben helyesen oldja meg a kérdést; miután azonban itt szorosan véve

(das der sog. «Korrektionalisation»), d. h. der endgültigen Qualifikation nach Massgabe der erkannten (bzw. in concreto zu erkennenden) Strafe, zu korrektem und klarem Ausdrucke gelangt, seine Stellung zu der lediglich provisorischen (thetischen) Qualifikation nach Massgabe der Strafandrohung und gesetzlichen Benennung in thesi aufgeklärt. Und bei Verjährung, Versuch, Ehrenfolgen etc. etc. konnte einfach auf diesen Paragraphen zurückverwiesen werden.» (Schütze kritikájának magyar fordítása a *Magyar Themis*-ben jelent meg 1880-ban. Később a német szöveg külön füzetben is kiadatott ily czím alatt: «Zur Kritik des Ungarischen Strafgesetzbuches.» Von Theodor Reinhold Schütze Professor an der Universität zu Graz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem *birói* átminősítéssel, hanem a *törvény* rendelte degradatióval van dolgunk, mi ezt az esetet nem vesszük a korrektionalisatio esetei közé.

Analog a kérdés a *BTK.* 85. §. 2. pontjánál, a mely szerint 5—15 évi államfogház helyett 2 évig terjedhető államfogház szabható ki; itt is a törvény parancsoló rendelkezésével szemben a biró nem is minősítheti bűntetté az illető büntetendő cselekményt.

6. Megjegyzendő azonban, hogy a tárgyait lefokozás csakis a börtön és fogház, bűntett és vétség közt foglal helyt. Fogház és elzárás, vétség és kihágás közt a kihágási törvény 32. §-ának világos értelme szerint nincs helye. Midőn tehát a *BTK.* 85. §-ának utolsó pontja azt szabja meg, hogy a 12—16 éves egyénekre vétségért, vagyis fogház helyett rendőri büntetés szabandó, ezzel nem az van mondva, hogy a vétségből kihágás lesz, hanem csak az, hogy a vétségi büntetés helyébe kihágási büntetés lép, és pedig a *KBTK.* 31. §-ában e czélra megállapított elzárási büntetések. «Egyebekben a *BTK.* intézkedései nyernek alkalmazást.» Vagyis, a mint műkifejezéssel szokás mondani: a magyar büntető-törvénykönyvek a dekorrektionalisatiót kizárják.

7. Az államfogházra a korrektionalisatio annyiban alkalmazandó, hogy az esetre, ha a biró az öt éven felüli államfogházról lemegy öt éven alólira, a cselekmény vétséggé alakul s a járulékos kérdések is a vétségi alapon döntendők el.

8. A mi a hármas felosztás és a korrektionalisatio materiális hatásait illeti, azok tüzetes taglalásába e helyütt még nem bocsátkozhatunk. Minden egyes fejezetnél külön ki fogunk azokra térni. Itt csak kiemeljük, hogy a lefokozott bűncselekmény mellékbüntetésének tartama, továbbá az elévülési idő tetemesen rövidebbé válik; ezenkívül nevezetes hatásai vannak a halmazati büntetések kiszabására. Egyáltalán alig van fejezete a *BTK.*-nek, a hol ezen intézmény ne éreztetné jótékony kiegyenlítő hatását.

9. Értékesíthető volna az intézmény a bűnvádi eljárás körében is. Nevezetesen, ha a biró az elővizsgálat folyamán észleli, hogy a cselekményre nem bűntetti, de rövid tartamú vétségi büntetés fog kiszabatni, ez alapon dönthetné el a vizsgálati fogság kérdését, továbbá a vád alá helyezési és az ezzel kapcsolatos kérdéseket. Sőt talán még a birói hatáskörnek nálunk különösen nagy mérvben jelentkező szögletességein is lehetséges volna segiteni ez úton. Különösen a bagatell bűnügyek volnának ily úton elvonhatók

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a törvényszékektől, hol ezek csak az időt rabolják el az oda tartozó fontosabb bűnügyektől.

Mindazonáltal eddig nem volt észlelhető, hogy a gyakorlat szem előtt tartaná az anyagi jognak ezen útmutatásait. Sőt a *BP.* kifejezetten megtiltja. A 8. §. ugyanis kimondja, hogy a bűnvádi eljárás megindításánál a bűncselekmények a büntető törvényekben megállapított minősítése irányadó; azon körülmények, melyeknek következtében a bűntett a *BTK.* 92. §-a alapján vétséggé változtatandó át, csak az itélet hozatalánál veendők tekintetbe; s a mennyiben a *BP*-ban valamely rendelkezésnek a tettesre való alkalmazása a büntető törvényekben a bűncselekményre megállapított büntetés nemétől, vagy tartamától van függővé téve: ez a rendelkezés a bűncselekmény kisérletével vagy részességével terhelt egyénekre is kiterjed.*

Ezekben vázoltuk a magyar *BTK.* hármas felosztásának szerkezetét.**

* L. ezen processuális kérdésről bővebben *Tanulmányok* 93. és köv. ll. s *Vezérfonal* 181. lap.

** A hármas felosztás reformjáról l. szerző dolgozatát a nemzetközi büntetőjogi egyesület által kiadott «Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung» című folyóirat VII. kötetében. A hármas felosztást a bűncselekmény súlya alapján véli keresztülviendőnek. A mely cselekmény — konkrét esetben — nem kap három hónapnál több büntetést, az kihágás; a mely nem kap három hónapnál kevesebbet és három évnél többet, az vétség; a melyik három évnél többet kap, az bűntett. Így ki volnának kerülhetők azok az ellenmondások, hogy van 2—3 hónapnál sujtott kihágás, és 1 frttal sujtott vétség; másrészt van félévvel sujtott büntett, és öt évvel sujtott vétség. S a mint három osztálya van a cselekményeknek, úgy büntetési nem is három volna: fegyház, fogház, elzárás. Fegyház három évtől 15 évig, fogház három hónaptól három évig, elzárás három órától három hónapig. Ilykép a cselekmény sulya megbizhatóan kifejeződnék abban az osztályban, melyhez tartozik, és a büntetési nemben, melyet maga után von. A kettős felosztást szerző azért nem fogadja el, mert e rendszer ugyanabba a kategoriába sorozza az egészen csekély sulyú és a legsulyosabb cselekvényt. A ki eltöri másnak poharát és a ki meggyilkol egy embert, ugyanabba az osztályba tartozó cselekményt, bűntettet, követ el. Az egyikre ez a minősítés túlsulyos, a másikra (ily viszonyban) túlenyhe. Odajutnánk, hogy azokat, a kik csekély súlyu bűncselekményt követtek el, a büntetőjog épp úgy megbélyegezné, mint azokat, a kik a legsúlyosabb bűncselekmények valamelyikét követték el. Ez a kriminálpolitika nézőpontjából teljesen helytelen s ellenkezik a büntetőjog alapelvével, az invidualisatióval. Ez szerző álláspontja.

A kik ezen hármas felosztás ellen a nemzetközi büntetőjogi kongres-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Szólnunk kell még itt azon sajátszerű alakzatról, melyet a magyar törvény magas minimumainál tapasztalunk és a minimum ezen szabályozásának hatásairól az ú. n. középmértékre.

XVI. FEJEZET.

A BTK. minimumai és a középmérték.

I. A magyar *BTK.*-nek az eddigiekben többször említett szigora a következő két elemre vezethető vissza:

Először a fegyházbüntetés általános minimumának, és

másodszor az egyes büntetési tételek speciális minimumának magasságára.

A hetvenes években, midőn a kodex még javaslat volt, élénk viták folytak e két kérdés felett. A szakirodalom azt az álláspontot képviselte, hogy úgy az általános, mint a speciális minimumok tetemesen leszállítandók.

A képviselőház jogügyi bizottsága tett is a büntetések tekintetében némely módosításokat a javaslaton, de egyrészt nagyon szűkmarkúan és nem is rendszeresen.

A mi az *általános* minimumokat illeti: a fogház minimumát, mely a javaslatban három hónap volt, leszállította egy napra. A börtönbüntetés minimumát leszállította egy évről fél évre. De már a fegyház minimumát meghagyta két éven. S ez végzetes mulasztás volt. Mert ha a fogházat leszállította egy napra, a börtönt félévre, a fegyház minimumát nem lehetett volna magasabbra tenni, mint *egy év.*

suson azon czímen küzdöttek, hogy a hármas felosztás ideje lejárt, feledték, hogy ezen új hármas felosztásnak a régivel — a néven kívül — semmi kapcsolata nincs. A régi felosztás *a priori* osztályoz és logikus alapon való kiépítése keresztülvihetetlennek bizonyult; az általunk javasolt hármas felosztás azonban a *posteriori* osztályoz és pedig osztályozza nem is annyira a bűncselekményeket, hanem súlyuk szerint a büntetéseket. Ha ez lehetségesnek fog bizonyulni, akkor fölibe helyezendő a kettős felosztásnak, mely a régi hármas felosztással szemben kétségkívül bir jogosultsággal.

A felosztás alapjául a kongressus előadója, Gauckler nancy-i jogtanár, szintén a sulyt (intensité) fogadta el záró konklusiójában; Van Hamel tanár pedig a felosztások ellen nyilatkozott ugyan, de elismerte ő is, hogy az esetre, ha felosztás szükségesnek mutatkoznék, csak a cselekménynek a bíróilag kiszabott büntetésben nyilvánuló súlya lehet irányadó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az *egyes büntetési tételek* minimumai -- a speciális minimumok — szintén túlmagasak.

Ezek az öt éves és tíz éves minimumok onnan erednek, hogy a *BTK.* eredeti javaslata a büntetési tételek spatiumait — részben a franczia, belga és olasz minták után indulva — legfölebb öt évben állapította meg. Öt évnél nagyobb spatiumot az eredeti javaslat nem ismert. Ennek az a hátránya, hogy a maximum magával húzza felfelé a minimumot, s ennek folytán nem vehető kellőleg figyelembe, hogy a cselekmény igen enyhe alakban is elő szokott fordulni. A rablásnál pl. a tíz évi maximum megfelelő, de az öt évi minimum túlmagas, mivel vannak igen csekély sulyú rablások, többek közt a bármily csekély mennyiségű élelmiszer elrablása és a *vagyon* elleni erőszakkal elkövetett rablás, mely utóbbi a külföldi törvények legtöbbjében nem is rablást, de zsarolást képez.

A képviselőház jogügyi bizottsága — mint ezt már a történeti bevezetésben említettük — csak három esetben törte át az öt éves büntetési tételeket. Ezek a 232., 281. és 306. §-ok, hol a spatium nyolcz év lett, vagyis a büntetési tétel 2—10 évig terjedhető fegyház.

Meghagyta az 5—10 évet az igazságügyi bizottság 24 esetben; a 10—15 évet 17 esetben.

A büntetési tételek mutatják, hogy a rendes minimum a mi törvényünkben nem a tárgyi körülmények által indokolt minimális határvonal, hanem a maximum által föltételezett numerus. Nem a cselekmény minősége határozza meg a minimumot; meghatározza egyes-egyedül a maximum.

A magas minimum — szerintünk — legfölebb csak ott lehetne helyén, a hol a cselekmény objectiv nagy súlya a fenforgó körülmények közt egyenesen kizárná a leszállíthatást.

Azon, inkább symmetrikai szempontnak, miszerint öt évnél nagyobb spatiumok egyáltalán kerülendők, nem vagyunk képesek bármi jelentőséget tulajdonítani.

II. Felhozatik, hogy nem a törvény túlszigorú, de elhanyagolja a birói gyakorlat a 92. §-t, melynek hivatása a büntetési tételek szögletességén segíteni. Elismerjük, hogy gyakran mulasztja el a bíróság az esetet individualizálni, s ennek rendszerinti következménye az igazságtalanul súlyos büntetés kiszabása. Másrészt azonban világos, hogy bíróságaink eddig nem tudtak megküzdeni a 92. §. jelenlegi nehézkességével.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Már a miatt is indokolva van a minimumok szabályozása, mivel jelenleg a magas és alacsony büntetési tételeknél nagyon eltérő az arány a rendes büntetési spatium és a 92. §. szerinti spatium közt. Ha a büntetési tétel tíztől tizenöt évig terjedhető fegyház, a rendes büntetés spatiuma öt év, a rendkívülié, minthogy a bíróság lemehet fél évi börtönig, kilencz és fél év. Ha pedig a büntetési tétel pl. öt évig terjedhető börtön, a rendes büntetési spatium négy és fél év, a rendkivüli fél év. *Az utóbbinál a rendkívüli hasonlíthatlanul kisebb mint a rendes, az előbbinél épen megfordítva, a rendes kisebb mint a rendkivüli.* Ebből legalább is azt kellene következtetni, hogy a magas minimummal ellátott büntetési tételeknél a 92. §. esetének alkalmazásához kevesebb nyomatékú enyhítő körülmény kivántatik meg, mint az alacsony minimummal ellátott büntetési tételnél. Ezen megkülönböztetés azonban a gyakorlat terén eddig, sajnos, nem volt észlelhető.*

III. A Curia a 49. sz. *TÜH.*-ban kimondotta, hogy:

«fegyházzal vagy börtönnel büntetendő cselekmény miatt, ha sem súlyosító, sem enyhítő körülmények nem forognak fenn, vagy ha a súlyosító és enyhítő körülmények egymást ellensúlyozzák s ez indokból a fenforgó cselekményre a törvény által megállapított büntetés minimuma és maximuma közötti *középtartam* állapítandó meg: a büntetés középtartama oly módon határozandó meg, hogy az azon cselekményre a büntető-törvény által meghatározott büntetési tétel legalacsonyabb és annak legmagasabb mértéke közötti különbözet két egyenlő részre felosztatik s az ekként eredményezett mennyiséghez hozzáadatik azon mennyiség, mely a számtani egységtől a büntetési tétel legalacsonyabb tartamáig fenmaradt.»

E szerint a 10—15 évi fegyház középmértéke $12^1/_2$ év, az 5—10 évi fegyházé $7^1/_2$ év, az 5 évig terjedhető fegyházé $3^1/_2$ év, a 3 évig terjedhető fegyházé $2^1/_2$ év, az 5 évig terjedhető börtöné $2^3/_4$ év, a 3 évig terjedhető börtöné $1^3/_4$ év.

A mi ezen döntvényt illeti, az a büntetési tételek középmértékét a törvény alapján helyesen állapította ugyan meg, de tagadhatatlan, hogy a speciális minimum alatti résznek a középmérték megállapításánál való mellőzése folytán a középmértékek igen magas

* A minimumok kérdését behatóan tárgyalja Reichard Zsigmond ily czímű nagyobb dolgozatában: A biró büntetés-enyhítési joga. Különlenyomat a *Jogt. Közl.*-ből.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pontra jutottak. Igy a tiztől tizenöt évig terjedhető fegyháznál, mint láttuk, a középmérték tizenkét és fél év, mivel e büntetési tételnél a tíz évi minimum alatti kilencz és fél évet a Curia teljes-ülés — a törvénykönyv szerkezeténél fogva* — kénytelen volt minden figyelmen kívül hagyni.

Kisérlet tétetett a 49. sz. döntvényt visszavezetni a német szakirodalomban a német törvényt illetőleg felmerült egyes votumokra.

Ezzel szemben kimutattuk másutt,** hogy e döntvény, mint az a Curia által construáltatott, épen nem a külföldi irodalomban vagy törvényhozásban, de egyedül a *BTK.* szerkezetében leli alapját. Nincs más törvény, hol a súlyosító és enyhítő körülmények annyira előtérbe tolatnának, hogy a kiszabandó büntetés fő-kriteriumává tétessenek. Más törvényekben a sérelem mérve a döntő; nálunk a sérelem nagysága vagy csekély volta legfölebb súlyosító, illetőleg enyhítő körülményként szerepelhet, ott is csak bizonyos igen flagrans esetekben. Ha pl. nálunk valaki keveset lop, enyhítő körülménynek kellene venni, hogy nem lopott többet.

A 49. sz. döntvényben az a legsajátszerűbb, hogy ugyanazon középmértéket veszi fel a krajczáros és az 50 frtos lopásra. Holott a mennyiben el is fogadtatik a középmérték, minden értékfokozatnak más büntetési középmértékkel kell birnia. Ha pl. valaki egy minimális értéket lopott, a biró hivatva volna előbb megállapítani *ezen* lopás középmértékét és csak azután vehetné figyelembe az enyhítő és súlyosító körülményeket. Ezt a magyar *BTK.* és a döntvény szem elől téveszti.

Hozzájárul, hogy a *BTK.* szerint a súlyosító irányban teljesen szabad keze van a bíróságnak, mert a 90. §. értelmében, ha a súlyosító körülmények számuk és nyomatékuk tekintetében túlnyomóak, a büntetés legmagasabb mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó; rendkivüli maximuma tehát nincs. Holott az enyhítési irányban a 91. és 92. §-okban két fokozatot, egy rendest és egy ú. n. rendkívülit állit fel a törvény.

S ebben is határozottan eltér a magyar törvény a külföldi tör-

* Ha t. i. ezt beszámítja és a középmértéket $7^3/_4$ évben állapítja meg, a középmérték kisebb volna, mint a speciális minimum, mely a jelen esetben 10 év. Ezért volt kénytelen a Curia oly magasra tenni a középmértéket.

** *BRR.* I. 15. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vényektől. Ezek ily kettős fokozatrendszerről mit sem tudnak. A német törvény azon esetre rendeli alkalmazni a rendkívüli büntetési tételt: «wenn mildernde Umstände vorhanden sind»; az osztrák javaslat: «in den leichteren Fällen»; a belga törvény: «s'il existent des circonstances atténuantes».* Míg tehát a külföldi törvények a birói individualizálás elébe a büntetési tétel keretén belül semmiféle korlátot nem szabnak s az átmenetet a súlyosabb büntetési tételből az enyhébb tételbe lehetőleg megkönnyítik, a magyar törvény «rendszere» alapján a biró a lefelé menetelben sokkal inkább van korlátolva, mint a felfelé menetelben.

S előmozdítja mindezt a 49. sz. curiai döntvény a maga rideg számtani műveleteivel, melyek egyrészt a bíróságnak és a vádközegeknek a maguk *külső* igazolását megkönnyítik, másrészt felelősségüket és kötelességteljesítésüket tisztán alakivá teszik.**

* Még az 1870-iki osztrák javaslat is, mely sok tekintetben szintén a belga törvényt követte, kevesebb föltételt követel meg a rendkívüli büntetéstétel alkalmazásához, mint a mi 92. §-unk. L. alább a 92. §-nál.

** A 49. sz. döntvény még nem is kimerítően szabályozza a kérdést. Alig tudhatni ugyanis, hogy mi a középmérték anyagi halmazat esetében, vajon t. i. a *BTK.* 97., 98. és 99. §-ai szerint a halmazati maximumot kell-e elfogadni a középmérték megállapítására. Ha igen, úgy azon egyénre nézve, a ki két egyszerű, bármily csekély sulyú rablást követett el, a középmérték tíz évi fegyház volna. Azt sem tudhatni, hogy a kisérletnél és a segítésnél, hol tudvalevőleg sem maximum, sem minimum nincs, mi a törvény szerinti középmérték. — A minimumok kérdéséről és a 49. sz. döntvényről l. bővebben *BRR.* I. 12. és köv. lapjait.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÁLTALÁNOS TANOK.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

132

ÁLLAMTANÁCSOS TANOK.

Digitális Archívum Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.orszaggyules.hu)

TÖRVÉNYMAGYARÁZAT. TÖRVÉNYEK ÖSSZEÜTKÖZÉSE.

XVII. FEJEZET.

Jogforrás. — Analogia. — Anyaggyűjtemény.

I. Jogforrást egyedül a törvény képez. Semmi más tényező nem nyilváníthat egy cselekményt büntetté vagy vétséggé, mint maga a törvény. Ez legnagyobb személyes szabadsági biztosítéka az alkotmányos állam polgárának. A míg az egyén cselekménye a büntető-törvénynyel összeütközésbe nem jön, a büntető biró keze meg van kötve. A *BTK.* 1. §-a ezt határozottan kimondja ezen szavakkal: «Büntettet vagy vétséget csak azon *cselekmény* képez, melyet a *törvény* annak nyilvánít.» Nulla pœna sine lege. Nulla pœna sine crimine. (Az anthropologikus büntetőjog elfogadásával ezen garantia összedől, mint ezt a Bevezetésben kimutattuk.)

Sem az ú. n. szokásjog, sem a birósági gyakorlat, — mely különben lényegileg megegyez tartalmára nézve az előbbivel, — nem képes változtatni valamit a törvény által létesített polgári szabadságon.

II. Maga a tudomány sem bír jogalkotó erővel annyiban, hogy bizonyos cselekményeket a törvényen kívül bűncselekményekké alakíthatna.

A tudomány csak tovább fejti a törvényben foglalt anyagot. Természetes azonban, hogy a tudomány nincs egyedül a merev törvénymagyarázatra utalva. Mert a törvény sok helyt nem írja körül, hogy mit akar, hanem csak jelez. Így mikor a *BTK.* azt mondja a 70. §-ban, hogy «tetteseknek tekintendők mindazok, a kik a bűntettet vagy vétséget együtt vagy közösen követik el»: ez tulajdonkép nem határoz meg semmi biztosat. Itt a tudománynak és ez alapon a birósági gyakorlatnak kell a határvonalat kijelölni. Vagy mikor a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BTK. különös részében a bűncselekmény definitiója egészen elmarad; mint a párviadalnál és a házasságtörésnél. Itt ismét a tudomány feladata kifejteni, hogy a törvényhozó azon szó alatt mit ért. Vagy pl. mikor a törvény bizonyos kérdésről épen nem szól. A számtalan ilynemű kérdés közül kiemeljük csak a felbújtó visszalépésének problemáját, továbbá azon kérdést, hogy a felbújtott tettes önkénytes visszalépésének van-e hatálya a felbújtó felelősségére, vagy hogy melyek az enyhítő és melyek a súlyosító körülmények, stb. Mindezen kérdésekben a törvény úgyszólván semmi támpontot nem nyújt s itt a tudománynak quasi jogalkotó hivatást kell teljesítenie. S mondhatni, hogy sokkal több tétel van a büntetőjogban, mely kiválólag a tudományon alapul, mint a mennyi a törvényben van szabályozva. Ilyen megszorított értelemben veendő azon közönséges tantétel, hogy a tudománynak nincs jogalkotó ereje és hatálya.

A német irodalomban «blankette»-törvénynek nevezik azon törvényeket, hol a törvény maga csak a büntetési tételt tartalmazza, a tényálladék megállapítását pedig más hatalmakra bízza, pl. a császárra, vagy a szövetségtanácsra, vagy az igazságügyi kormányra, vagy az országos törvényhozásra stb. Részünkről azt is blankettetörvénynek neveznők, ha a *BTK.* nem definiál, csak jelez.

III. A *BTK.* az analogia utján való magyarázatot a tényálladékok körülirásával kizárni látszik. Mihelyest a törvény önmagának tartja fenn annak kimondását, hogy miben áll a bűncselekmény, a biró nem alkothat tényálladékot. A mit a törvény nem mond bűncselekménynek, az nem is az. Másrészt mihelyt a törvény egy cselekményt bűncselekménynek tekint, ezt a biró nem ignorálhatja, s ha a tényálladék megvan, büntetni köteles azzal a büntetéssel, melyet a törvény szab; se többel, se kevesebbel. Ez az in melius és az in pejus analogia kizárása.

Hozzájárul azonban, hogy az in pejus analogiát a *BTK.* — mint láttuk — az 1. §-ban külön is megtiltja. Közjogi záradék ez, mely a büntető hatalom ellenében a törvénysértéstől tartózkodó egyén számára közjogi jogokat biztosít. Az in pejus analogia tehát a *BTK.*-ben kétszer van kizárva.

Az in melius analogia tekintetében a második tilalom hiányzik. Kifejezetten nincs kimondva a törvényben a tétel.

Tehát a pejust — mint az egyéni szabadság biztosítékát — a törvény kétszer és kifejezetten zárja ki, a meliust csak egyszer és ekkor is csak közvetve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

De tovább is megy a törvényhozó.

Az in melius analogiához hasonló müveletet ő maga is alkalmaz többször; midőn t. i. két törvény összeütközésének kérdését kell szabályoznia.

A *BTK.* 2. §-a kimondja, hogy ha a cselekmény az uj törvény idejében nem képez büntetendő cselekményt, büntetlen, habár a régi törvény büntette. Megszünt a büntetés szüksége; nem alkalmazzuk tehát a régi sujtó törvényt az uj törvény életbeléptetése előtt elkövetett bűncselekményekre sem.

(Ugyanezt teszi a törvény a területben való összeütközésnél. A területünkre menekült büntettes szabadul, ha a cselekmény nálunk büntetlen.)

A törvény tehát bizonyos fokig az elvet, melyet az in melius analogia követ, és az indokot, melyből az táplálkozik, elfogadja.

Ezekre alapítható, hogy in melius az analogia nincs oly határozottan eltiltva, mint in pejus.[1]

IV. A *BTK.* 1. §-a e szerint kizárja az analogiát azon tekintetben, hogy ha egy bűncselekmény büntetéssel sújtva van, ebből nem következtethető, hogy ez alapon a büntető-törvényben nem foglalt analog cselekményre is kiterjeszthető volna a büntetés.[2] Ellenben azt, hogy a törvényben büntetéssel sújtott cselekmény egy másik analog bűncselekmény büntetésen kívül hagyása folytán ne büntettessék, a törvény szerkezete nem zárja ki oly határozottan, mint az ellenkezőt. Más szóval, az analogia in pejus határozottan ki van zárva, az analogia in melius nincs.[3]

Mindegyikre egy példát.

1. A dynamit-merényletre nem volna alkalmazható a *BTK.* 422. §-a, mely a gyújtogatásról szól, mivel analog ugyan a gyújtogatás és a robbantás általi pusztítás, de a gyújtogatási fejezetbe csak a *felgyújtási* cselekmény vonható, már pedig a robbantás a legtöbb

[1] L. *Jogt. Közl.* 1904. 2. sz.

[2] Rokon határozmány található — bár eltérő alapon — a közigazgatási bíróságról szóló 1896: XXVI. t.-cz. 19. §-ában, mely szerint a jog- és törvény-hasonlatosság elvének alkalmazásával a közigazgatási bíróság hatásköre nem terjeszthető ki.

[3] Binding az in pejus analogiát is megengedtetni kivánná. V. ö. Grundriss 63. Összefüggésben van ez a normák theoriájával, de a német tanárok azon irányzatával is, mely szerint a hivatalnoki (birói) hatalmat a törvényhozási hatalommal szemben növelni akarják.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetben nem gyújt, hanem pusztít. A *BTK.*-nek tehát azon hézagát, hogy a robbanó-szerekkel okozott bűncselekményekre külön büntetési tételt nem tartalmaz, analogia útján be nem tölthetjük. Erre törvény szükséges.

2. Ha a csalásnál meg van engedve az önbiráskodás, miért nem engedi meg a törvény kifejezetten a lopásnál és a sikkasztásnál is, minthogy ezek nem súlyosabb delictumok, mint amaz?*

V. A «törvény» alatt értendő itt első sorban a *BTK.*; ezenkívül azon törvények, melyek kivételesen büntetté vagy vétséggé nyilvánítanak egyes cselekményeket. Ide sorozandó a véderőről szóló 1889 : VI. s 1890 : XXI. t.-cz., az uzsoratörvény (1883 : XXV. t.-cz.), a csődtörvény (1881 : XVII. t.-cz.), a curiai biráskodásról szóló 1899 : XV. t.-cz. stb.

A *BTK.* 1. §-a, midőn törvényről szól, csak a hatályba lépett törvényt értheti. A hatályba nem lépett törvény a biró számára még nem törvény. A *BTK.* 1878-ban már a törvénytárba volt foglalva, de hatályba csak 1880 szept. 1-jén lépett. Ilykép tehát e törvény csak az ezen időponttól kezdve elkövetett cselekményekre alkalmazandó.

A kihágási törvény 1. §-a szerint kihágást képez azon cselekmény, melyet 1. a törvény, 2. miniszteri rendelet, 3. törvényhatóság, vagy 4. törvényhatósági joggal fel nem ruházott szabad királyi város, vagy rendezett tanácscsal biró város által kiadott szabályrendelet kihágásnak nyilvánít.

VI. Mennyiben használhatók magyarázati eszközül a törvénymateriálék? Azon nagy irodalmi értéknél fogva, mely a *BTK.* indokolásában foglaltatik, nálunk eleintén hajolt a gyakorlat arra, hogy az indokolásnak túlnagy súlyt tulajdonítson. Maga a *BTK.* szerzője szükségesnek látta ez ellen felszólalni, és különösen azt ostorozta, hogy a törvény ellen kijátszák az indokolást. Ma a két tényezőnek, a törvénynek és az anyaggyűjteménynek egymásmelletti mérlegelése meglehetősen egyensúlyba jött. El van ismerve az indokolásnak mint a kodifikátori vélemény és intentio magyarázójának megfelelő nyomatéka; de másrészt nem tévesztik szem elől, hogy a törvényhozás három tényezője mégis csak a törvényt és nem az indokolást fogadta el. Hozzájárul az indokolás magyarázó értékének némi leszállításához az is, hogy a törvény szövege és az indokolás nem ugyanazon

* Werner: Mennyiben zárja ki az 1. §. az analogiát? *Jogt. Közl.* 1883. 409. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

időben szerkesztetett, hanem az indokolás évekkel később, s ennek következménye az, hogy az indokolás néhol meg akarja korrigálni a törvény szövegét, vagy forcirozott belemagyarázással oly értelmet iparkodik adni a szövegnek, milyet a szakirodalom belemódosítani szükségesnek jelzett.

A német szakirodalomban az indokolásokat és egyéb törvényelőkészítési anyagokat régebben szintén túlbecsülték. Ellenben az újabb szakirodalom, különösen Binding hatályos agitátiója folytán, nagyon kicsinylőleg nyilatkozik róluk és nem is igen idézi. Ezzel azonban megfosztják magukat egy igen becses magyarázati eszköztől.

A materiálék elleni küzdelemmel párhuzamosan viszik a német tanárok a præjudiciumok kultusa elleni harczot. A német kommentárok ugyanis, — különösen az Oppenhoff-féle, — nagy tömeg jogesetet halmoztak össze pár szóból álló kategorikus megoldással. Ennek a gyakorlatra az volt a hatása, hogy a biró a tárgyalás alatti ügyet rendszerint ráhúzta valamelyik Oppenhoff-féle esetre és nem igen törte magát az ügynek egyéni sajátságaival. Hilf Oppenhoff! ez volt a jelszó.

A tanárok rendszeres üldözésének sikerült ugyan Oppenhoff kommentárját hátra szoritani, ezzel azonban csak azt idézték elő, hogy egy másik kommentár foglalta el a tért, az Olshausen-é. Ez tagadhatlanul tüzetesebb, mint a másik, de a biráskodás lényegesen nem javult. Mutatják azon folytonos kisérletek, melyek az elsőfokú itéletek elleni felebbezés újolagos behozatalára tétetnek és melyeknek beismert kútforrása az, hogy az elsőfokú biráskodás, különösen az esetek ténybeli oldalának kidolgozása, vagyis az individualisatio tekintetében felületes és hanyag.

A mi a magyar bűnügyi judikaturát illeti, ezt sem jellemzi a ünesetek alapos tanulmányozása. Másrészt a kommentárok és döntvénygyűjtemények túlságos használata sem gyakorol jogosulatlan befolyást.

E pontban kell még a kir. Curiának teljes-ülésben hozott határozatairól is megemlékezni.

Jogalkotó erővel a határozatok nem birnak; szabályalkotó hatalom a biróságot meg nem illetheti. A mi e döntéseket irányadóvá teszi, az a Curia auctoritása, s a birói gyakorlat egyöntetűsége iránti szükség érzete. Eszmeileg: a *TÜH.* nem más mint a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

létező jog rendelkezésének felösmerése.[1] Épen ezért köterővel csupán annyiban bir, a mennyiben érvei meggyőző erővel hatni képesek.[2] Ugyanez áll a kir. Curiának a jogegység érdekében hozott határozatairól is.[3]

VII. Az 1843-iki javaslat 1. §-a így hangzik:

> Bármely *cselekvés* vagy *mulasztás* csak annyiban tekintethetik bűntettnek és vonathatik büntetés alá, a mennyiben az ellen büntetést rendel a jelen törvény. (Ugyanez elv ki van mondva az 1792-iki javaslat IV. pontjában.)

BTK.

1. §. Bűntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít.

Bűntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet arra elkövetése előtt, a törvény megállapított.

XVIII. FEJEZET.

A törvények időbeli összeütközése. — Visszaható erő.[4]

I. Az anyagi büntető-törvény visszaható erejének kérdését illetőleg nem állítható fel a tétel oly egyszerűen, mint a magánjogra nézve. A magánjogban az anyagi törvénynek nincs visszaható ereje. A büntetőjogban megkülönböztetést kell tennünk a szigorító és az enyhítő új törvény közt. Ha az új törvény szigorúbb, mint az, a melyet felváltott, a szabály ugyanaz, mint a magánjogban, t. i. visszaható ereje a törvény életbeléptetése előtt elkövetett cselekményekre nincs. De ha az új büntető-törvény enyhébb mint a régi, az újnak igenis van visszaható ereje, s a régi szigorúbb törvény uralma alatt elkövetett, de az enyhébb törvény uralma alatt elitélés alá kerülő

[1] Sajnos, a gyakorlatban sürűn találkozunk oly *TÜH.*-okkal, mik a tételes joggal épen nem kongruensek. Ezekkel az illető helyeken kritikailag foglalkozunk.

[2] A döntvényezési jogra bűnvádi ügyekben az 1890: XXV. t.-cz. 13. §-a, továbbá az 1881. évi 3274., s az 1891. évi 4314. s 1902. évi 100. sz. rendeletek vonatkoznak. Lásd még a birói ügyviteli szabályok 33., 371., 372. §-ait. V. ö. *Vezérfonal* 158. l.

[3] Eddigelé 85. bűnügyi döntvényt hozott a Curia, s 6 határozatot az 1890: XXV. t.-cz. alapján.

[4] Wittmann Ernő: A büntetőtörvények visszahatásáról. (*Jogt. Közl.* 1904. 48. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

cselekményekre is az új törvény alkalmazandó. Indoka ezen eltérésnek az, hogy az állam törvényhozása az enyhébb törvény hozásával feleslegesnek itélte a régibb szigort és ennélfogva nincs semmi alap azt továbbra is alkalmazni. Ha alkalmazná, tudva igazságtalan törvényt hajtana végre.

Midőn a cselekmény elkövettetett 1880 szeptember 1-je előtt s itélet alá került 1880 szeptember 1-je után, rendszerint a régi gyakorlatot alkalmazták, mivel az új törvény határozmányai tűntek ki szigorúbbaknak.

II. Ez a szabály: mikor két törvény, vagyis két jogállapot ütközik össze. Előfordult azonban, hogy három törvény figyelembe vétele is szükségessé vált. Így ha valaki 1861. elején, mikor még az osztrák *BTK.* volt itt érvényben, követett el súlyos büncselekményt és itélet alá csak 1880-ban szeptember 1-je után került, akkor, az elévülésre eshetőleg szükséges 20 év még nem telvén el, felmerülhetett az a kérdés, hogy az osztrák *BTK.* alkalmazandó-e, melynek uralma alatt a cselekmény elkövettetett, vagy alkalmazandó-e a magyar *BTK.*, melynek uralma alatt az itélet hozatik, vagy a magyar gyakorlat, melynek uralma alatt ugyan sem az elkövetés, sem az elitélés nem történt, de a mely a három közt a legenyhébb. A *BTK.* 2. §-a az utóbbit hagyja meg; azt mondja ugyanis, hogy az elkövetéstől az itélethozatalig érvényben volt törvények legenyhébbike alkalmazandó. Indoka ennek az, hogy az enyhébb második törvény visszaható erővel bír az elsővel szemben, a szigorúbb harmadik törvény pedig már nem birhat visszaható erővel a másodikkal szemben, tehát megmarad a másodiknak hatálya; ha pedig a harmadik enyhébb, mint a második, amannak e czímen van visszaható ereje.

A Királyhágón túli részekben csak két törvény összeütközéséről lehetett szó, mivel ott az osztrák *BTK.* 1880-ig érvényben volt és ezt közvetlenül váltotta fel a magyar *BTK.*

A *BP.* életbeléptetési törvénye értelmében, a processuális elveknek megfelelőleg, az életbelépés napjától kezdve a kir. bíróságok hatáskörébe utasított bűntettek, vétségek és kihágások miatt *megindítandó* bűnvádi eljárásban a *BP.* szabályait kell alkalmazni; rendszerint a már megindított eljárást is a *BP.* szabályai szerint kell folytatni.*

* L. erről *Vezérfonal* 782. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. 1. Az új enyhébb törvénynek semmi esetre sincs visszaható ereje a már jogerejűleg eldöntött ügyekre.

E szerint a törvény enyhébbé változta nem szolgálhat alapúl a perújításra.

2. Midőn a hetvenes évek elején a szegedi kir. biztosság bírósága számos esetben itélt oly ügyek felett, melyekben a bűncselekmény a negyvenes évek elején követtetett el, ha nem is fogadta el a magyar jogrendszerben szokásjogilag fennállott elévülést: már annyiban is megsértette a büntetőjog elvét, hogy mivel a közbenső osztrák *BTK.* kifejezetten elismerte az elévülést, legalább is ezt irányadóul nem tekintette.*

3. Hogy mit értünk súlyosabb, enyhébb, illetőleg legenyhébb törvény vagy gyakorlat alatt, arra nézve számba kell vennünk minden irányadó büntetőjogi szempontot, különösen azt, hogy melyik törvény alkalmazása legkedvezőbb a vádlottra nézve. Ha tehát a régi jog szerint a büntetés enyhébb, de az üldözés hivatalból történt, az új törvény szerint pedig a büntetés súlyosabb, de a cselekmény indítványi, akkor, ha a konkret esetben indítvány nem tétetett, az új törvény alkalmazandó, mert e szerint a vádlott semmi büntetést nem kap.

Ugyanígy döntendő el a kérdés, ha pl. egyik törvény szerint beállott az elévülés.**

Az Országbirói Értekezlet II. 9. §-át l. fent 62. l.

4. A miniszteri javaslat csak két törvény összeütközéséről intézkedett. A képviselőház jogügyi bizottsága combinatióba vette az ú. n. «közbenső törvényt» is, és megfelelőleg módosította a szöveget.

5. A *BTK.* 2. §-ában foglalt rendelkezéssel részint analog, részint eltérő rendelkezést tartalmaznak az *ÉLT.* 16., 17., 18., 29., 30. és 52. §-ai.

L. még az 1. és 3. sz. *TÜH*-okat is.

BTK.

2. §. Ha a cselekmény elkövetésétől, az itélethozásig terjedő időközben, egymástól különböző törvények, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba: ezek közül a legenyhébb intézkedés alkalmazandó.

* A szegedi kir. biztosságról l. a 63. lapon a jegyzetet.

** Az idevágó kérdésekről l. Werner: Az enyhébb intézkedés értelme és alkalmazása. *Jogt. Közl.* 1880. 297. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XIX. FEJEZET.

Időszámítás. — Pénzszámítás.

I. A törvényekre vonatkozólag az időszámításnak két módja van: a naturalis computatio és a naptári. Kétségtelen, hogy az első helyesebb; és így igazságosabb volna, ha az mondatnék ki, hogy az év 365 nappal számítandó. Ily megállapítás mellett kikerültetnék, hogy ugyanannyi évre elitélt két ember közül az egyik több, a másik kevesebb napot tölt a fogságban. De ez sok nehézségekre, bonyolódott számításokra és sok esetben tévedésre adna okot; miért is a hónapok és évek számításánál nem bizonyos számú napok lefolyása, hanem a naptár vétetett alapul. *(M. I.)*

A megkezdődött nap az elévülésnél és az indítványi határidő kiszámításánál egész napnak vétetik. Ellenben a testi sértés súlyosságának megállapításánál azon nap, melyen a cselekmény elkövettetett, nem vétetik egész napnak. Itt a naturalis cumputatio a döntő.

Mind a három kérdés ilyképeni eldöntésénél a vezéreszme az, hogy a vádlott hátrányára nem szabad fictiót alkalmazni. Ha az elkövetés napját nem számítjuk be az elévülési és az indítványi határidőbe, nehány órával meghosszabbítjuk a törvényben foglalt elévülési időt és a sértett fél indítványi jogosultságának törvényes határidejét. A testi sértésnél pedig azon fictio által, hogy pl. a kilenczedik töredéknap egész napnak vétetnék, a könnyű testi sértést súlyos testi sértéssé tennők. Itt azonban a sértett fél ellen sem kiván dönteni az elmélet és ezért veszi alapul — a különben az idő rövidsége által is indokolt — naturalis computatiót.

Pontatlanságot foglal magában a törvény azon határozmánya, hogy a hónap közönséges naptár szerint számítandó. Minthogy vannak 31, 30, 29 és 28 napos hónapok: az, a ki egy hónapra itéltetik el, három, illetőleg két napot nyer, ha sikerül neki február hónapjának valamelyik napjára tenni a büntetés megkezdését; és még mindig eshetőleg egy napot nyer, ha 30 napos hónapban kezdi meg a büntetést. Az egy hónapra vagy egyáltalán hónapokra való elitélés tehát határozatlanságánál fogva kerülendő volna és vagy ki kellene szabni a négy hetet, vagy eshetőleg a harmincz napot. Szökő évnél szintén van ugyan egy napi különbség, de ez lényegesebb jelentőséggel nem bír.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A *BP.* 11. §-a szerint — természetesen csak azon törvényt illetőleg — nem számítandó be a határidőbe az a nap, melyen a határidő kezdetét megállapító intézkedés, cselekmény vagy esemény történt; vasárnap és Gergely naptár szerinti ünnep nem számítható be, ha a határidő utolsó napjára esik.

II. A bűntett és vétség közti határvonal, a büntetés kisebb vagy nagyobb szabványa több büntetendő cselekményre nézve (lopás, sikkasztás, zsarolás, orgazdaság, csalás) bizonyos pénzösszeg nagyságától függ; a pénzbüntetések, azok átváltoztatása, a kártérítés meghatározása hasonlag bizonyos pénznem megállapítását teszi szükségessé. Ki kellett tehát mondani, hogy a pénz folyó értékben értendő. *(Ig. B. J.)*

BTK.

3. §. A jelen törvény alkalmazásánál egy nap huszonnégy órával, — egy hét — hét nappal, a hó és az év pedig a közönséges naptár szerint számítandó.

4. §. A jelen törvényben említett pénzösszegek folyó értékben értendők, tekintet nélkül az arany- vagy ezüstpénzek árfolyamára.

XX. FEJEZET.

A BTK. hatálya terület és személyek tekintetében.[1] — Törvények összeütközése a területben.

I. A magyar *BTK.* hatálya a magyar állam egész területére[2] kiterjed, Horvát- és Szlavonországok kivételével.

Az állam területe alatt értjük nemcsak a szárazföldet, hanem a folyókat is, és a parti tengert (a meddig csónakon mehetni, vagy mások szerint, a meddig ágyúval lőhetni), s továbbá a hajókat, melyek azon állam tulajdonát képezik.[3] V. ö. még az 1891 : XXXI. t.-cz. 10. §-át.

A *területiség* elvénél fogva a *BTK.* hatályának alávetett akár magyar honosok, akár külföldiek által elkövetett bűntettek és vétségek a *BTK.* szerint büntettetnek. «Magyar honos» alatt pedig mind-

[1] L. Wlassics: A magyar állampolgár által külföldön véghezvitt cselekmény elbirálása. *BJT.* I. 289. l. Doleschall Alfréd: A honosság a büntetőjogban. (1901.).

[2] Tehát Fiuméra és kerületére is.

[3] A hadi és keresk. hajókra vonatkozólag l. Szántó 17.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azok értetnek, kik a magyar állam területén honossággal bírnak; tehát a horvátországi illetőségű polgárok is.

Igen nagy complikátiókat idéz elő a honosság és a területi hatály közötti eltérés, mivel így a törvény különbözőségénél fogva Horvátországba át kell kisérni egyéneket, a kik ott *nálunk* büntetés alá nem kerülő cselekményt követtek el; és viszont ide amonnan.*

Másik sajátszerűség pedig az, hogy a Horvátországban elkövetett kihágások tekintetében Magyarország kisebb oltalomban részesíti a *saját polgárait*, mint a milyenben részesíti a külföldön vagy Ausztriban elkövetett kihágások tekintetében a *külföldieket*. Mert ez utóbbiakat, a mennyiben kihágásról van szó, nem adja ki, a saját polgárait pedig a horvátországi bírósághoz szükség esetére igen is átkisérteti. (V. ö. Illés is. I. 86. l.)

Mindezek a ferde követelmények onnan származnak, hogy a közjog tételeit mereven áthelyezik a büntetőjog területére.[1] A büntetőjogban nem az a döntő, hogy a magyar honosság egy-e vagy nem, hanem az, hogy milyen súlyos cselekményről van szó, és hogy nem sértetnek-e a büntetőjogban irányadó tekintetek az által, hogy bagatell-bűnügyek miatt, melyek eshetőleg egyik jogterületen nem is esnek büntetés alá, egy quasi kiadatási aktus hajtatik végre. Politikailag izgatott időkben pedig valóságos kalamitássá válhatik

[4] Az igazságügyminiszter 1896 jun. 1-jén a következő rendeletet bocsátotta ki (és ugyanily rendeletet adott ki Horvátország bánja): A Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok közt fennálló egységes állami közösség folytán ugyanazon állam e két része közt a büntettesek kiadatása iránti eljárásnak helye nem lévén: ha a Magyarországon tartózkodó egyén korábban Horvát-Szlavonországok területén büntetendő cselekményt követett el, a magyar kir. bíróságok kötelesek az illetőt az eljárás lefolytatása, esetleg letartóztatása, és ítélethozatal végett a horvát-szlavonországi bíróságok megkeresésére feltétlenül átkisértetni és pedig a nélkül, hogy annak birálatába bocsátkoznának, hogy a kérdéses cselekmény a Magyarországon hatályban levő büntető törvények szerint képez-e büntetendő cselekményt. Ellenben a mennyiben a terhelt azon büntetendő cselekményt, a mely miatt átkisértetése a horvát-szlavonországi igazságügyi hatóságok részéről kéretik, Magyarországon követte el, az átkisértetés megtagadandó, mert a kérdéses cselekmény tekintetében az eljárásra érvényben levő büntető eljárási szabályaink értelmében az elkövetés helyének («forum delicti commissi») elve alapján illetékes magyar kir. bíróság van hivatva eljárni. (Marschalkó: Igazságügyminiszteri Rendeletek IV. 338. l.) V. ö. még a Curiának a jogegység érdekében hozott határozatát: *BJT.* XLI. k. 385. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a jogállapot, a mint azt a gyakorlat és a rendeletek kifejlesztették.[1]

Bosznia ellenben külföldnek tekintetik.[2]

II. Helyénvalónak mutatkozik itt közbevetőleg Horvátországnak és Boszniának a bűnügyi igazságszolgáltatást illető jogállapotát néhány vonással vázolni.

Horvátországban még jelenleg is az 1852-iki osztrák büntetőtörvénykönyv van hatályban. A hetvenes évek folyamán Derencsin Marian, az akkori igazságügyi osztályfőnök, készített egy kodexjavaslatot, mely igen sok tekintetben mintául vette a magyar javaslatot. De — talán épen e miatt — a horvátoknál nem tudott rokonszenvre találni. Tauffer Emil, annak idején a lepoglavai fegyház igazgatója, lefordította a javaslatot németre és közölte véleményezés czéljából több németországi és olasz szakférfiúval. Ki is adta a javaslatot a véleményekkel együtt, melyek igen kedvezőek voltak,[3] de Horvátországban mégis csak napirendre tértek a munkálat felett.

Az 1853-iki osztrák büntető perrendtartás Horvátországban 1875-ig állott fenn. Ekkor új bűnvádi eljárás lépett életbe, mely

[1] L. erről *Tanulmányok* 34. l. és fent 95. l.

[2] Ide igtatjuk a következő esetet: 1889-ben egy beszterczebányai lakos elkövette Horvátországban az osztrák *BTK.* 506. §-ába ütköző kihágást — die Verführung und Entehrung einer Person unter der nicht erfüllten Zusage der Ehe — és visszajött Magyarországba. A horvát bíróság kérte odaszállítását. A beszterczebányai törvényszék megtagadta. A bán panasza folytán az igazságügyminiszterium elrendelte, hogy a horvát megkeresésnek eleget kell tenni. A magyar bíróság azért tagadta meg az átkisérést, mert külföldnek sem adtunk volna ki kihágás miatt magyar embert, továbbá azért, mert ezen kihágást a magyar törvény nem nyilvánítja büntetendő cselekménynek. A miniszterium azon álláspontra helyezkedett, hogy Horvátország nem külföld, tehát át kell kisérni.

Igazságügyminiszteri határozat 1894-ből: Minthogy a megszállott tartományok bíróságai és kormánya az ott hatályban levő büntetőtörvénykönyv és bűnvádi eljárás határozatai szerint a büntetőjogi kiadatás kérdésében Magyarországot külföldnek tekintik, minthogy a boszniai és herczegovinai büntetőtörvénykönyv 71. és 75. §-ai, valamint az ottani bűnvádi eljárás 65. §-a értelmében kiadatásnak csakis büntett miatt van helye és minthogy a magyar bíróságok e tekintetben a megszállott a tartományokban levő bíróságokkal szemben viszonos eljárást követnek: kijelentette a kir. igazságügyminiszterium, hogy a kir. törvényszéknek a kiadatási eljárás folyamatba tétele iránt előterjesztett kérelme nem teljesíthető. (Marschalkó IV. 351.)

[3] Gesammelte Wohlmeinungen über den kroatischen Strafgesetz-Entwurf, sammt deutscher Übersetzung des kroatischen Entwurfes.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lényegileg azonos az osztrák 1873-ikival; a fő különbség a kettő között az, hogy a horvátok az esküdtszéki intézményt nem fogadták el, és a legsúlyosabb bűncselekmények feletti itélethozatalra hat tagú, később öt tagú szakbirói tanácsokat szerveztek.

(A mi a birói szervezetet illeti, az első fok a törvényszék, második a báni tábla, harmadik a hétszemélyes tábla.)

Boszniában 1879-ben behozatott egy büntető-törvénykönyv, mely nem egyéb, mint az 1855-iki katonai büntető törvénykönyv, átdolgozva azon rendeletek nyomán, melyek a volt határőrvidéken voltak érvényesek. Különös nehézséget okozott három pont.

1. Mohamedán jog szerint a nő csak egy férfival, a férfi pedig legfölebb *négy* nővel élhet egyidejüleg házasságban, s a férfinak meg van engedve házasságot kötni keresztény vagy zsidó nővel is. E tekinteteknél fogva kettős házasság bűncselekménye számára külön szabványokat állapitottak meg.

2. A mohamedán traditiók szerint azon férj, a ki nejét házasságtörésen in flagranti rajtakapja és megöli: büntetlen. Itt is figyelembe vétetett a traditio annyiban, hogy ez esetre enyhébb büntetést szabtak.

3. Végül szükséges volt büntetési sanctiót megállapitani arra a cselekményre, mikor férfi személy belép a kizárólag a nők számára fentartott lakhelyiségbe, a hárembe. A cselekmény a közerkölcs elleni delictummá minősittetett.

Az életbeléptetés után panaszok támadtak a biráskodás merevsége miatt és a kormány a következő — nagyon figyelemre méltó — rendelet kiadására határozta el magát:

> «In Fällen, wo Verhältnisse, die zu den alten Sonderrechten und Gebräuchen in Bezug auf die Ehe, Familie u. s. w. in Beziehung stehen, für eine strafgerichtliche Entscheidung einen massgebenden Einfluss gewinnen, den diesfalls bestehenden althergebrachten Volksanschauungen volle Rechnung zu tragen und daher in jedem einzelnen Falle zu eruiren, inwieweit in jenem Kreise der Bevölkerung, welchem der Beschuldigte angehört, abgesehen von den eigenen Religionssatzungen, besondere von den Diöcesanvorständen nicht perhorrescirte Sitten und Gebräuche (beispielweise die Entführung der Braut) sich derart Eingang verschafft haben, dass sie im Volksbewusstsein als rechtliche Gewohnheiten gelten und daher zu der Erwägung drängen, ob der zu jedem Verbrechen erforderliche *böse Vorsatz* als vorhanden anzunehmen sei oder nicht.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A boszniai bűnvádi eljárás a horvát 1875-iki bűnvádi eljárás némi átdolgozása. Különös specialitása, hogy a polgári elem Schöffen-bíróság alakjában vesz részt.[1]

III. A *területiség* elvéből kivételek:

1. közjogi tekinteteknél fogva a király, kinek személye sérthetetlen (1848 : III. t.-cz.);

2. a fegyveres erőhöz tartozó személyek;[2]

3. a külállamok uralkodói;

4. a területenkivüliség (exterritorialitas) elvénél fogva a külállamok követei, ezek családtagjai és a követségi személyzet, valamint a szolgák, a mennyiben azon állam kötelékébe tartoznak, mint a követ.[3]

A követi lakás is exterritoriális. Oda rendszerint a rendőrség nem hatolhat be, de a menekülő bűntettes nem használhatja asylum gyanánt.[4]

A főkonsulok és konsulok, kik nem az illető államot képviselik, hanem csak kereskedelmi érdekeit, tehát nem diplomaták, az exterritorialitas elvén kívül esnek, tehát alá vannak vetve belföldi bíróságainknak. A konsul csak bizonyos kisebb súlyú delictumok tekintetében élvez személyes mentességet. Ezt is csak, ha a kinevező állam honosa. A keleten azonban a konsulok csaknem oly előjogokkal bírnak, mint a kulturállamokban a diplomatiai küldetéssel biró követek.[5]

[1] Bosznia jogi viszonyait feltüntető igen jó munka: Das Justizwesen Bosniens und der Hercegovina von Eduard Eichler. Megjelent a bécsi államnyomdában. 1889. — Magyar nyelven: Bosznia és Herczegovina jogviszonyairól Salay László: Jogi Lexicon II. 253. és köv. ll.

[2] A katonai büntető-törvénykönyv 1855-ből való. Új katonai büntetőtörvénykönyv iránt régóta folynak a tárgyalások. A katonai bíróságok hatásköre tekintetében l. az 1889 : VI. t.-cz. 62. §-át, az 1886 : XX. t.-cz. 6. §-át s az 1881 : III. t.-cz. 8. §-át; v. ö. még *BP.* 30. §-át. — A katonai büntetőjog körébe vágó újabb munkák: Gábor Gyula: Tanulmányok a katonai büntetőjogból (1901.); u. attól: Katonai börtönrendszer (*Jogászegyleti Értekezések.* 232. füz.)

[3] Asztalos Jenő dr.: A területenkívüliség (1905.).

[4] Geffken: Die Polizei darf in keinem Falle gegen einen Gesandten einschreiten und keiner ihrer Beamten darf seine Wohnung gegen seinen Willen betreten, wogegen er selbst dafür aufkommen muss, dass in seinem Hause nichts geschieht, was die öffentliche Sicherheit gefährden könnte oder die örtlichen Gesetze verletzt. — L. egyébiránt Szántó 51.

[5] Die Stellung eines Konsuls im Orient ist frühzeitig eine andere, als die von Handelskonsulen, wir möchten sagen, eine höhere, indem namentlich seine Rechte und seine Kompetenz umfassender und mannigfaltiger sind . . .

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. Ide tartozik még mint kivétel az országgyűlés tagjainak mentelmi joga.

IV. Ha két törvény területileg összeütközik, midőn t. i. egyik törvény területén történt az elkövetés, a másikén történik az itélethozatal, megkülönböztetést kell tennünk a közönséges és a politikai bűncselekmények közt.

Az *enyhébb törvény* alkalmazandó mindazon esetekben, midőn *közönséges bűncselekmény* forog fenn.

Ha tehát a külföldi külföldön követ el közönséges bűncselekményt és hozzánk menekül, akkor, ha ki nem adjuk,* a mi törvényünk szerint fogunk felette itélni, ha ez enyhébb; az elkövetés helyének törvénye szerint, ha nem ez az enyhébb.

És ha magyar honos követ el külföldön közönséges bűncselekményt és haza menekül, akkor is az enyhébb törvényt fogjuk cselekményére alkalmazni.

Enyhébb törvénynek kell természetesen vennünk azt is, mikor a két összeütköző törvény egyike a cselekményt épen nem bünteti.

Ez a szabály a közönséges bűncselekmények tekintetében.

A *politikai jellegű cselekmények és a pénzhamisítás* tekintetében a szabály ez:

Akár kül-, akár belföldön, akár külföldi, akár magyar honos követte el a cselekményt, a *magyar törvény* lesz alkalmazandó — tekintet nélkül arra, hogy enyhébb-e az, vagy szigorúbb.

Ezen cselekmények pedig: a felségsértés, a király és a királyi ház tagjainak bántalmazása és a király megsértése, a hűtlenség, a lázadás és a pénzhamisítás. (A *BTK.* különös részének I., II., III., IV., XI. fejezetei.)

(Megemlítendő azonban, hogy ha külföldi a különös rész II. fejezete alá tartozó cselekményt követ el, nem feltétlenül a magyar, hanem az enyhébb törvény szerint fog ítéletet kapni.)

A belföldieket illetőleg a politikai jellegű cselekmények iránti tétel a *personalitas* elvén alapul; saját hazájuk törvényét úgyszólván mindenhova magukkal viszik. A külföldiekre nézve itt az *önvédelem* elve jön alkalmazásba. Az állam az ő ellene intézett támadásokkal szemben az önvédelem igénybevételére látja magát utalva.

Capitulationen sichern ihnen eine quasi diplomatische Stellung neben ihrer richterlichen Function. (Holtzendorff: Handbuch des Völkerrechts III. 720. l.)

* Erről alább.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ilykép három különböző elv jön alkalmazásba: a területiség, a személyiség és az önvédelem elve — természetesen mindenik más és más esetekben.

A mit az időbeli összeütközésnél arról mondottunk, hogy melyik törvény tekintendő enyhébbnek, az ide is szól.

V. A törvény nem oldja meg a kérdést, hogy melyik tekintendő az elkövetés helyének: az-e, a hol a cselekmény végrehajtatott, vagy a hol az eredmény beállott; ha pl. az egyik ország területén a határhoz közel süti el valaki a lőfegyvert, és a golyó a másik ország területén álló egyént talál. Az eredmény-theoria szerint az utóbbi ország területén elkövetettnek tekintendő a cselekmény, az elkövetési theoria szerint a másikban. V. ö. *BP.* 16. §-át.

VI. A büntetőjog és a bűnvádi eljárás egyik alapelve az, hogy ugyanazon cselekményért nem szabad kétszer büntetést kiszabni és ugyanazon cselekmény tárgyában nem szabad kétszer bűnvádi eljárást indítani. Non bis in idem. Különös jelentőséggel bír ezen tétel az itt tárgyalt nemzetközi részben, hol épúgy a mint két törvény összeütközik, két per, két itélet és két büntetés is összeütközhetik. Az általános szabály csak a közönséges bűncselekményeknél van betartva és törvényünk szerint még ott sem egészen.

Kimondja ugyanis a törvény egyrészt, hogy külföldön, akár magyar honos, akár külföldi által elkövetett bűntett vagy vétség miatt nem indíttathatik meg a bűnvádi eljárás, ha a cselekmény az elkövetés helyén fennálló vagy a magyar törvény szerint nem büntethető, vagy azok egyike szerint megszünt büntethető lenni, vagy ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság elengedte; a büntetésnek külföldön kiállott része pedig a magyar bíróságok által megállapítandó büntetésbe mindig beszámítandó.

Másrészt azonban, ha a magyar honos a magyar állam területén kívül olyan cselekményt követ el, melyre a magyar *BTK.* által hivatalvesztés vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése van megállapítva, *e mellékbüntetés* alkalmazása végett a bűnvádi eljárás akkor is megindítandó, ha a büntetést külföldön kiállotta, vagy ha azt az illetékes külföldi bíróság elengedte.

Ez utóbbi először is két bűnvádi eljárás ugyanazon cselekmény tekintetében; másodszor kiszabja a mellékbüntetést mint többletet oly esetben, midőn a külföldön már megkapta a cselekményért az egész büntetést, tehát a mellékbüntetésnek megfelelő részt is; harmadszor pedig hátrányba helyezi a magyar honost a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

külföldivel szemben annyiban, hogy az ilyen póteljárást a büntetés kiállása után idejövő külföldivel szemben nem indíthatja meg.

A törvény intézkedésének támogatásául csak az az egy körülmény volna felhozható, hogy a pót-eljárás elmaradása esetében előnyben volnának azok, kik külföldön követnek el bűncselekményt, azok felett, kik itthon követik el, mert a ki külföldön követte el és ott meg is kapta a büntetést, ennek kiállása után azonnal hivatalképes volna és gyakorolhatna is politikai jogokat, holott az, a ki itthon követte el ugyanazt, bizonyos ideig tilalom alatt áll. Azonban még ha ezen tétel elfogadtatnék is, nincs értelme annak, hogy ezen pót-eljárás a horvátországi magyar honosra nézve is megindíttassék.

A *politikai jellegű bűncselekmények és a pénzhamisítás* tekintetében a non bis idem elve még kevésbbé jön tekintetbe, mint a fentiekben. Ha t. i. a különös rész I., II., III., IV. és XI. fejezetében tárgyalt valamelyik cselekmény forog szóban, a magyar törvény alkalmazandó akkor is, ha az illető személy a magyar állam területén kívül ítéltetett el, habár az ott kiszabott büntetést kiállotta is, vagy ha magyar kir. miniszter ellenjegyzése nélkül kegyelmeztetett meg; a kiállott büntetés mindazonáltal a magyar *BTK.* szerint meghatározandó büntetés megállapításánál a lehetőségig számításba veendő. Ha azonban a pénzhamisítás bűntettét vagy a király, vagy a királyi ház tagjának bántalmazását vagy megsértését a monarchia másik államának honosa követte el és azért saját államában már megbüntettetett vagy megkegyelmeztetett, ellene a bűnvádi eljárás csak akkor indítható meg, ha azt az igazságügyminiszter elrendeli. Ez is az *önvédelmi* elvre vezethető vissza.

—

Iparkodtunk a *BTK.* 7—16. §-aiban foglalt tételek legfőbbjeit áttekinthetőbb alakban vázolni, mint a hogy a törvény teszi.

—

VII. A *Curia* gyakorlatából kiemeljük:

1. Ha a magyar biró valamely, Horvátországban elkövetett büntetendő cselekmény felett ítél, nem kell a horvát törvényre figyelemmel lennie, mert ezt csak akkor követeli a *BTK.*, ha a cselekmény külföldön követtetett el. (*Dtár* II. 143. sz.)

2. Horvátországban magyar honos által elkövetett delictum felett a horvát bíróság ítél. (*BJT.* XXIX. 132.)

3. Mikor a *BTK.* s a külföldi btk. összehasonlíttatik, az enyhébb törvény meghatározásánál a *BTK.* 92. §-ára már tekintettel kell lenni. (*BJT.* XXIX. 84.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. Magyar állampolgár által elkövetett lopást Boszniában a katonai *BTK.* alapján biráltak el. (*BJT.* I. 289.)

5. Bosznia külföld. (*BJT.* XXXIII. 129.)

6. Romániában a lopásra enyhébb törvény lévén érvényben, mint a magyar, Romániában elkövetett lopás esetében a román törvény alkalmazandó. (*Dtár* XII. 106. sz. — V. ö. XV. 15. sz.)

7. Szerbiában a lopás büntetése súlyosabb lévén a magyar törvénynél, a Szerbiában elkövetett lopásra a magyar törvény alkalmazandó. (*Dtár* XVIII. 48. sz.)

VIII. Az 1843-iki magyar javaslatnak ezen fejezetbe vágó határozmányai így szólnak:

2. §. Ezen büntető-törvénykönyv szabályai alá tartoznak Magyarországnak s az ahhoz kapcsolt részeknek minden lakosai, és így a határőrségiek is. Kivétetnek azonban minden katonai személyek, kik valósággal hadi szolgálatban állanak; de ezek is egyedül önszemélyekre nézve. A katonáknak családja tehát és cselédei, valamint szintén a nyugalmazott és az örökre elbocsátott tisztek és katonák, ezen büntető-törvénykönyv szabályai alól ki nem vétetnek. Az egyházi személyek csak az egyházi fegyelemre nézve tartoznak saját külön törvényeik alá, s minden bűntettek, vagy egyéb kihágások miatt ezen törvénykönyv szerint fognak büntettetni.

3. §. Ezen törvénykönyv rendelete szerint büntettetnek azon külföldiek is, kik e haza határai között bűntettet, vagy kihágást követnek el, és itt tartózkodásuk alatt közkereset alá vonatnak.

5. §. A ki külföldön oly tettet követett el, mely a magyarországi törvények szerint is bűntettnek tekintendő, ha elkövetett bűntetteért ott még el nem ítéltetett, idejöttével ezen törvények szerint lesz közkereset alá vonandó s megitélendő; ha pedig elkövetett bűntettért külföldön már elitéltetett, de mielőtt büntetését kiállotta, onnan eltávozott, idejöttével a külföldön hozott itélet végre nem hajtatik, hanem a bűntetteért itt fog ellene közkereset indíttatni, s büntetése a magyarországi törvények szerint lesz kimérendő.

6. §. A ki valamely külföldön elkövetett bűntetteért már ott közkereset alá vétetett, de birói itélet által a vád alól felmentetett, úgyszintén az is, ki a külföldön reá szabott büntetést ott kiállotta, vagy kegyelmezés által attól felszabadíttatott, ugyanazon tetteért a honi törvényszékek előtt sem vétethetik újabb közkereset alá.

7. §. Külföldön elkövetett oly tettekért pedig, a melyek ott, a hol elkövetve valának, büntetés alatt tiltva nincsenek, a honi törvényszékek előtt sem lesz helye a közkeresetnek; kivévén, ha az ország, vagy lakosai ellen követtettek el, vagy ha a tettes, hogy a honi törvényeket kijátszhassa, a bűntett elkövetésére költözött külföldre.

BTK.

5. §. A jelen törvény hatálya a magyar állam egész területére kiterjed, Horvát- és Szlavonországok kivételével.

Az ezen területen, akár magyar honosok, akár külföldiek

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által elkövetett bűntettek és vétségek, a jelen törvény határozatai szerint büntettetnek.

A kivételeket a fegyveres erőhöz tartozó személyekre nézve, külön törvény szabályozza.

A területkívüliségre nézve a nemzetközi jog szabályai irányadók.

6. §. Ezen kifejezés alatt: «magyar honos», mindazok értetnek, a kik a magyar állam területén honossággal bírnak.

A monarchia másik államának honosaira — a mennyiben ezen törvény kivételt nem állapít meg — a külföldiekre nézve megállapított rendelkezések alkalmazandók.

7. §. A jelen törvény szerint büntetendő továbbá:

1. azon magyar honos, a ki a Második Rész I., II., III. és IV. fejezeteiben meghatározott valamely büntetendő cselekményt, — úgyszintén, a ki a XI. fejezetben meghatározott pénzhamisítást, külföldön követi el, a mennyiben ennek tárgyát, a magyar állami pénztáraknál fizetés gyanánt elfogadott fém- vagy papirpénz, vagy pedig a jelen törvényben pénzzel egyenlőnek tekintett magyarországi, vagy horvát-szlavonországi közhitelpapir (210, 211. §§.) képezi;

2. azon külföldi, a ki az előbbi pontban említett bűntettet vagy vétséget, a jelen törvény Második Része II. fejezetében meghatározott bűntett- vagy vétségnek kivételével, külföldön követi el.

Ezen szakasz rendelkezése, az ebben elősorolt esetekben alkalmazandó akkor is: ha az illető személy a magyar állam területén kívül itéltetett el, — habár az ellene ott kiszabott büntetését kiállotta is, vagy ha magyar kir. minister ellenjegyzése nélkül kegyelmeztetett meg. A kiállott büntetés mindazonáltal a jelen törvény szerint meghatározandó büntetés megállapításánál, a lehetőségig számításba veendő.

Ha azonban a pénzhamisítás, ezen §. 1. pontjában meghatározott bűntettét vagy vétségét, vagy az annak 2. pontjában említett bűntettet, avagy vétséget a monarchia másik államának honosa követte el, és azért saját államában már megbüntettetett vagy megkegyelmeztetett: ellene a bűnvádi eljárás csak akkor indítható meg, ha azt az igazságügyminiszter elrendeli.

8. §. A 7. §. 1. pontjában említett eseteken kívül is, a jelen törvény szerint büntetendő azon magyar honos: a ki az ebben meghatározott valamely bűntettet vagy vétséget külföldön követ el.

9. §. A jelen törvény határozatai szerint büntetendő azon külföldi is: a ki valamely, a 7. §. 2. pontjában meg nem említett bűntettet vagy vétséget külföldön követ el, — a mennyiben kiadatásának a szerződések vagy eddig gyakorlat szerint helye nincs, és az igazságügyminiszter a bűnvádi eljárás megindítását elrendeli.

10. §. Azon magyar honosra, ki bűntettet vagy vétséget követett el, ha ezen cselekménye után más állam honosává lesz is: a magyar honosokra megállapított szabályok, — azon külföldire pedig, ki mint ilyen, valamely bűntettet vagy vétséget követett el, ha utóbb a magyar állam honosává lesz: a külföldiekre megállapított szabályok alkalmazandók. A 17. §. rendelkezése azonban ezen esetre is kiterjed.

11. §. Külföldön elkövetett bűntett vagy vétség miatt, a 8. és 9. §§. eseteiben, nem indíttathatik meg a bűnvádi eljárás: ha a cselekmény, az elkövetés helyén fennálló, vagy a magyar törvény szerint nem büntethető; vagy azok egyike szerint megszünt büntethető lenni; vagy ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság elengedte.

12. §. Ha a 8. és 9. §§. eseteiben a bűntett vagy vétség bün-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetése, az elkövetés helyén enyhébb annál, a melyet ezen törvény megállapít: az előbbi alkalmazandó.

13. §. A 8. és 9. §§. eseteiben, a büntetésnek külföldön kiállott része a magyar bíróságok által megállapítandó büntetésbe mindig beszámítandó.

14. §. Ha a magyar állam területén kívül elkövetett bűntett vagy vétség miatt a külföldi törvény szerint oly büntetés lenne alkalmazandó, melyet a magyar törvény el nem fogadott: az a jelen törvénynek (20. §.) azon büntetési nemére lesz változtatandó, mely annak leginkább megfelel.

15. §. Ha a magyar honos, a magyar állam területén kívül, olyan cselekményt követett el, melyre a jelen törvény által hivatalvesztés vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése van megállapítva: e mellékbüntetés alkalmazása végett a bűnvádi eljárás akkor is megindítandó, ha büntetését külföldön már kiállotta, vagy ha azt az illetékes külföldi hatóság elengedte.

16. §. A jelen törvénynek azon rendeletei, melyek szerint az abban meghatározott bizonyos bűntettek és vétségek miatt az eljárás csak a sértett fél indítványára kezdhető meg, — akkor is alkalmazandók: ha azok akár magyar honos, akár külföldi által külföldön követtettek el, vagy ha a külföldön elkövetett cselekmény, az elkövetés helyén fennálló törvények szerint, csak a sértett fél indítványára üldözhető.

XXI. FEJEZET.

A kiadatás.* — A külföldi itélet végrehajtásának kizárása.

I. Helye van kiadatásnak, ha külföldi bűntettes más országba menekül és azon állam, melynek területén a bűncselekményt elkövette, a fennálló nemzetközi «viszonosság» vagy szerződés alapján a kiadatást kéri.

Magyarország két állammal áll «viszonosság»-ban; ezek: Ausztria, és Németország. (A mi Németországot illeti, Magyarország ugyan a fennállott német «Bund» határozatait kötelezőknek nem ismeri el, de mivel Németország velünk szemben e határozatokat következetesen alkalmazza, mi viszonos eljárást követünk.)

Kiadatási szerződésünk van Franciaországgal, Olaszországgal, Svéd-Norvégországgal, Oroszországgal, Angliával, Hollandiával, Belgiummal, Szerbiával, Luxemburggal, Montenegróval, az Északamerikai Államokban, Brasiliával, Monacoval, Spanyolországgal, Schweizzal és Romániával.

* Delius: Auslieferungsrecht (1899.); Beauchet: Traité de l'extradition (1899.); Nagy Mihály: Kiadatási eljárás (1895.); Benyovits: Nemzetközi jogsegély (1900.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A «viszonosság» állapota a szerződéses állapottól különbözik különösen abban, hogy az előbbi gyakori változásnak, sőt néha ingadozásnak van alávetve. Az osztrák és a német bíróságok közvetlenül keresik meg a magyar bíróságokat; azonban ezek felterjesztik az iratokat az igazságügyminiszteriumhoz minden esetben. A többi lam diplomatiai úton intézi a megkeresést.

II. A szerződések csak a súlyosabb bűncselekményekre vonatkoznak. Minden szerződésben felsorolvák a bűncselekmények, melyekre nézve kiadatásnak van helye. A legkisebb térre szorítják a kiadatást az amerikai Egyesült Államok. Ezek pl. a sikkasztókat csak azon esetben adják ki, ha közpénzt sikkasztottak. Kiadták Ormayt, ki a fővárosi Rókus-kórház pénztárából sikkasztott pár ezer forintot; de nem adták ki azt a bécsi ügyvédet, ki néhány évvel ezelőtt egy negyedmilliónyi sikkasztást követett el, de előreláthatólag csupa magánegyének vagyonán. Zalewskit, a bécsi postasikkasztót kiadták, (ki maga is kijelentette, hogy kívánja a kiadatást).

Kihágás miatt nincs kiadatás. Sőt külföldön elkövetett kihágásért büntetésnek sincs helye. *(KBTK.* 13. és 14. §§.)* Kivétel a tenger alatti kábelekre vonatkozólag: 1888 : XII. t.-cz. 14. §. V. ö. még az 1889 : VI. t.-cz. 69. §-át.

Érdekes komplikátiót idéz elő az, hogy az osztrák *BTK.* szerint a lopás kihágását képezi azon lopás, melynél a lopott érték a 25 frtot meg nem haladja s ezen lopásnak hat hónapig terjedhető fogház a büntetése. Felmerülhet e szerint a kérdés, vajon a kihágási jelleg megállapításánál a magyar vagy az osztrák törvény veendő-e alapul.

III. Magyar honos más állam hatóságának soha sem adható ki. A nemzetközi jog irodalmában e tétel meg van támadva és némely kiváló nemzetközjogi író a saját állampolgár kiadhatása mellett foglal állást. Anglia ki is adja nemcsak a külföldit, de saját állampolgárát is, mivel egyedül a forum delicti commissi elvét tartja szemelőtt. Kiadta Ausztriának Tourville-t, ki angol állampolgár volt, és ki ellen egyik tiroli törvényszéknél folyt le a hitves-gyilkosság vádjában az eljárás.

* Azon határlakosnak tehát, a ki a határon túlról 2 frt értéket meg nem haladó élelmi vagy élvezeti czikket akárhányszor lop és visszamenekül a határon, semmi bántódása nincs. Ha csak Ausztriát illetőleg nem áll fenn külön megállapodás.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A magyar honost Ausztriának sem adjuk ki. Szimics János Triestben követett el rablógyilkosságot és Budapestre menekült; a budapesti kir. törvényszék ítélt felette.*

IV. A monarchia másik államának honosai a *BTK.* II. fejezete tekintetében külföldieknek tekintetnek. Egy kivételt azonban mégis tesz a törvény. A monarchia másik államának honosa csak saját államhatóságának adható ki.

Ha tehát osztrák állampolgár külföldön követ el bűntettet és hozzánk menekül, a külállamnak nem adhatjuk ki. De mi fogunk-e cselekménye felett itélni, vagy pedig kiadjuk Ausztriának? Egyik versio szerint kiadandó Ausztriának a 18. §. második bekezdése alapján. Másik versio szerint nekünk kellene felette itélni, mivel Ausztriában nem követett el semmit és oda nem is menekült.** A gyakorlat az, hogy megkinálják vele az illetékes osztrák bíróságot, s ha ez a kiadatást kéri, kiadják; ha nem kéri, a további eljárás az igazságügyminiszter elhatározásától függ. (*BTK.* 9. §.)

V. Ha a horvátországi illetőségű egyén külföldön követ el bűncselekményt és pl. Budapestre menekül, nem fog kiadatni sem azon államnak, a hol elkövette, sem valamely horvátországi bíróságnak, hanem a budapesti kir. törvényszék fog itélni.

VI. Nincs helye a kiadatásnak a politikai delictumok esetében. A politikai bűntettesek *menedékjogot* élveznek. De a politikai delictum fogalma nagyon ingadozik. A menedékjogot rendszerint kiterjesztik oly bűncselekményekre, melyek a politikaiakkal kapcsolatban vannak (connex vagy complex delictumok). Újabb időben — különösen az attentatumok gyakori ismétlődésének hatása alatt — több nyomatékos oldalról támadást intéztek a politikai bűntettesek menedékjoga ellen.

Kivételt tesznek az államok legtöbbnyire a királygyilkosokra nézve. A kiadatási szerződések rendszerint tartalmaznak ily klausulát. Oroszország 1881-ben messzebbmenő záradék keresztülvitelén fáradozott, de sikertelenül. Ugyancsak eredmény nélkül maradt az 1880-iki oxfordi gyülésnek ugyanily irányú kezdeményezése, valamint az «Institut de Droit International» javasolt szövege is.

** Ezen eset tárgyalásánál került szóba az «enyhébb törvény» kérdése is. L. alább a halmazatnál bővebben.

* A *J. Sz.* IV. 328. l. ezt a versiót fejtette ki Márányi Ernő.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A szerződéseknek a magyar törvénytárba igtatott szövegében ez a záradék rendszerint így hangzik:

«A politikai bűntettek és vétségek, valamint azon cselekmények, melyek ezen bűntettekkel vagy vétségekkel összefüggésben vannak, a jelenlegi szerződés alól kivétetnek. Politikai büntetendő cselekményeknek, sem ilyennel kapcsolatos ténynek nem tekintetik egy idegen fejedelem személye vagy családjának tagjai elleni merénylet, ha ezen merénylet vagy gyilkosság vagy orgyilkosság vagy mérgezés tényálladékát állapítja meg.»*

A kiadatási kérdés tekintetében az 1843-iki javaslat nem tesz különbséget politikai és nem politikai bűncselekmények közt s a kiadatást a közönséges bűncselekmény fenforgása esetében sem engedi meg.

VII. Azon tétel, hogy más állam hatósága által hozott büntető itélet a magyar állam területén nem hajtható végre, szintén a területiség elvének folyománya. És kiterjed a végrehajthatlanság a mellékbüntetésekre és a magánjogi kártérítésre is.

BTK.

17. §. Magyar honos más állam hatóságának soha sem adható ki.

A monarchia másik államának honosa csak saját államhatóságának adható ki.

18. §. Más állam hatósága által hozott büntető itélet a magyar állam területén nem hajtható végre.

XXII. FEJEZET.

Mentelmi jog.**

I. Az országgyűlés tagjainak mentelmi joga a területiség elvéből való egyik kivétel. A mentelmi jog két irányú. Egyik megszünteti a büntetőjogi felelősséget az országgyűlésen mondott beszé-

* Kiadatási szerződéseinket összegyűjtve l. Dárday: Igazságügyi törvénytár IV. kötet 144. és köv. ll. — A kiadatási eljárásról l. bővebben *Vezérfonal.* 667. és köv. ll.

** *Irodalom:* Jellinek Arthur: A mentelmi jog. 1890. Egy vaskos kötet, mely felkarolja valamennyi magyar előzményeket. — Ugyanarról Daruváry Gézától. 1890. — Löw Tóbiás: Mikor kezdődik az országgyűlési képviselők mentelmi joga? *M. I—gy.* XI. 82. l. — Zubriczky József: A katonatörvényhozó mentelmi joga. *Jogt. Közl.* 1892. 31. l. — Tomcsányi Vilmos Pál: Mentelmi jog (1903.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dekért; másik a bűnvádi eljárás megindíthatását azon ház engedélyétől teszi függővé, a mely háznak az illető egyén a tagja.*

Az országgyűlés tagjainak mentelmi joga nincs törvény által szabályozva. Csak gyakorlaton és ház-határozatokon alapul. Elvi jelentőségű a képviselőház 1867 november 18-án hozott határozata. A képviselőház igazságügyi bizottsága 1884 május 8-iki jelentésében szintén tüzetesen foglalkozott az országgyűlés tagjainak mentelmi jogával. A delegatiók tagjainak mentelmi joga az 1867: XII. t.-cz. 47. §-án alapul.

A büntetőjog a közjogba vágó ezen prærogativát kénytelen érintetlen hagyni. A törvény csakis ennek kijelentésére szorítkozik.**

A *BTK.* indokolása ezt írja a határozmányról: «Jus publicum derogat privato. A büntető-törvények a köztörvény jellegével birnak ugyan, de nem tárgyai a szoros értelemben vett közjognak. Az ezen szakaszban megjelölt mentességek pedig az állam alkotmányának szükségszerű folyományát képezvén, a büntető-törvénykönyvben is elismerendők».

A mentelmi jog tartama tekintetében l. a *BDtár* III. 158. sz. a. határozatot.

BTK.

19. §. Az országgyűlés úgyszintén a közösügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjainak mentelmi jogát a jelen törvény nem érinti.

* Az országgyűlés tagjainak tanuzási kötelezettségéről l. *Vezérfonal.* 305.

** V. ö. fent 96. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A BÜNTETÉSEK TANA.

XXIII. FEJEZET.

A büntetésekről általában.

I. A *szabadságvesztés-büntetés* dominálja másfél évszázad óta a büntetési rendszert. Tulajdonítható ez különösen azon körülménynek, hogy a szabadságvesztés-büntetés az egyénnek oly javát vonja el, mely ha nem is bír mindenki számára egyenlő értékkel, de minden egyénre nézve kétségkívül *értéket* képvisel.

És e mellett nagyon *osztékony* is. A pár órára terjedő minimumból kiindulva, fokozható az életfogytig tartó fegyházig.

Ezen két tulajdonság együttesen nincs meg más büntetési nemben.

A halálbüntetésben nincs, mert nem lévén osztható, csak mint absolut büntetés nyerhet alkalmazást; a pénzbüntetésben szintén nincs meg, mert a vagyonos nem érzi, a szegény ellenében pedig — mint ilyen — még nem is hajtható végre.

Harmadik sajátsága a szabadságvesztés-büntetésnek az, hogy nemcsak a mennyiség által súlyosítható, hanem az *intensitás* által is. Különböző végrehajtási nemek szervezhetők, és ezek mindegyikénél más és más czélokat tartanak szem előtt. A szabadságvesztés-büntetés egyes nemeinél ugyanis — nálunk fegyház, börtön, fogház, elzárás és államfogház — a törvényhozóra nézve meg van adva a lehetőség, hogy ezek mindegyikéből oly önálló büntetésnemet alkosson, mely a fenforgó cselekmény jellegét tekintve, a konkret esetben kiválóan alkalmas.

És nehogy a biró a megfelelő büntetési nem megválasztásában kelletén túl korlátolva legyen, gondoskodott a törvényhozó arról is, hogy a biró rendszerint *két büntetési nem* között választhasson.

A szabadságvesztés-büntetésen kívül nincs büntetési nem, mely a cselekmény *birói individualisatióját* ennyire előmozdítani képes volna.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

És hozzájárul végre a szabadságvesztés-büntetés kiterjedt alkalmazásának indokoltságához mint kiválóan czélszerűségi szempont az, hogy rendes életmódhoz képes *szoktatni*. Ezt úgy fejezik ki közönségesen, hogy «javítólag hat».

A főczél az, hogy az ember oly rendes életmódra vitessék, mely egyrészt a munkaképességet fejleszti, másrészt erőt ad neki a törvényekkel való összeütközések elül kitérni.

A szabadságvesztés-büntetés szoktatási elemeinek lehető fejlesztésére pedig megszerveztetett a fokozatos rendszer, mely a szabadságnak és az emberekkel való közlekedésnek absolut megvonásából, a magánelzárásból, kiindulva, a letartóztatottat fokozatosan nagyobb szabadsággal ruházza fel, s így bocsátja őt vissza a társadalomba.

II. A szabadságvesztés-büntetés mellett helyt foglal a *pénzbüntetés*, mint a mely büntetési nem némely esetben sikeresen alkalmazható. Ott t. i., a hol kis vagyonú vagy kis jövedelmű embert ér s a hol az állam nem akar az illetőre oly malumot szabni, mely az ő személyét közvetlenül illeti s megelégszik az érzékeny vagyoni teher kirovásával.

A másik oldalon pedig a *halálbüntetés*, mely ma már inkább kivételes büntetési nemmé lett. A hol az államhatalom azt kénytelen magának mondani, hogy minden egyéb czélzattól eltekint és csak sújtani akar, és pedig a lehető legerősebben, ott a halálbüntetést alkalmazza.*

A büntetési nemek tárgyalásánál is, a már előadott okoknál fogva a törvény sorrendjét követjük, ámbár didaktikai szempontból alkalmasabb volna előbb a pœna ordinariát és utána a másik kettőt tárgyalni.

* A testi büntetést megszüntette az 1871 : LII. t.-cz. Az 1. §. ezt rendeli: A testi fenyíték, mint fő-, mellék- vagy sulyosító büntetés, továbbá mint fegyelmi büntetés, úgy bűnvádi, mint rendőri esetekben többé nem alkalmazható. 3. §. Hasonlóul eltöröltetik mindennemű bilincsnek, mint büntetésnek alkalmazása. — Az 1848 : XXII. 31. §-a kimondta, hogy a nemzeti őrsereg tagjai testi büntetéssel nem fenyíttethetnek. — V. ö. Országbirói Értekezlet II. 5. és 6. §-ait is, melyek e hüntetésnemet a *közfegyelem tekintetéből* a kihágásokra fentartják azokra nézve, a kik politikai jogok gyakorlatára qualifikátióval nem bírnak. A testi büntetés az orvosi vizsgálat után és két tanu jelenlétében hajtathatik végre. — Az O. É.-nek az 1848 előtti büntetőjog visszaállítása tekintetében kifejezett vezéreszméjét l. fent 62. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BTK.

20. §. A büntetések nemei a következők: 1. halálbüntetés; 2. fegyház; 3. államfogház; 4. börtön; 5. fogház; 6. pénzbüntetés.

Az 1., 2. és 4. pontok alatt megjelölt büntetések kizárólag bűntettekre, az 5. pont alatti pedig kizárólag vétségekre alkalmazandók.

Az államfogház (3. pont), ha az öt évnél rövidebb tartamra állapíttatik meg: vétség, — ha pedig öt évi vagy azon felüli tartamban állapíttatik meg, bűntett esetében alkalmazandó.

A pénzbüntetés, mint önálló büntetés kizárólag vétségekre, — mint mellékbüntetés azonban bűntettekre és vétségekre is alkalmazható.

XXIV. FEJEZET.

A halálbüntetés.

I. A halálbüntetés teljesen kívül áll a mai büntetési rendszeren. Láttuk, hogy egy büntetési eszközre nézve ma megkivánt tulajdonságok egyike sem található fel benne.

A felhozottakon kívül még — pro superabundantia — a következők is szólnak ellene:

1. Elriasztó hatása nagyon kérdéses. Számos oly foglalkozást mutat a polgári élet, hol közelebb áll az eshetőség, hogy életét veszti az illető, mint a halálbüntetéssel sújtott delictumok elkövetésénél. Ma, mikor a bíróság még a legsúlyosabb bűncselekmény elkövetése esetében is szabadon választ halálbüntetés és szabadságvesztés-büntetés közt és ha a bíróság a halábüntetést választotta, a korona a halálos ítéletek több mint felerészében kegyelmet, ad a kivégeztetés eshetősége oly távoli, hogy ezen eshetőségbe épúgy beletörődhetik az illető, a mint látjuk pl. a bányászoknál, a tengerészeknél, az építési ipar némely fajainál, az orvosi gyakorlatnál járványok idejében, hogy az élet veszélyeztetésének tudata nem igen tartja vissza az embereket.

Hogy nincs elriasztó hatása, arra nézve fel szokott hozatni azon észlelet is, miszerint ép a kivégzés színhelyén a nézők közt követtek el gyakran olyan bűncselekményt, mely miatt a kivégzés történt. És felemlítik azt az esetet, melyet Cantu Cæsar beszél el. A mult században Pisában felakasztottak valakit lopásért és a «hullát» odaajándékozták az egyetemnek bonczolás czéljára; mikor bonczolni kezdték, azt vették észre, hogy él. A tanárok abban állapodtak meg, hogy titokban tartják a dolgot. A kórházban alkalmazták az elitéltet szolgának és bizonyos idő mulva — ismét lopott. S ekkor

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

már igazán kivégezték. Tehát még az akasztás kiállása sem volt képes őt elriasztani a lopástól. Ez az igazi született tolvaj, kiről szóltunk az elméleti részben.

2. A mely államokban megszüntették a halálbűntetést, az előbb halállal sújtott bűncselekmények nem szaporodtak. Ez azt mutatja, hogy az előbbi időben sem a halálbüntetés riasztotta el az embereket azon cselekmények elkövetésétől.

3. A halálbüntetés helyrehozhatatlan. Eddig nem volt lehetséges oly bűnvádi eljárást szervezni, a mely kizárná a birói tévedést. Minden egyéb birói tévedés helyrehozható bizonyos mérvig, csak ha a birói tévedést a halálbüntetés sanktionálta, nincs többé mód a reparatióra. Az elitélt védelmi eszköze elesik. Ez a legerősebb érv, mely a halálbüntetés ellen küzd. A kit csekélyebb súlyú bűncselekménynyel vádolnak és ártatlanul elitélik, vagy ha túl-súlyos büntetésre itélik, ha maga mellett új bizonyítékot hoz fel, perújítással él. A legsúlyosabb váddal terhelt egyénnek egygyel kevesebb processuális garantiája van az ellen, hogy ártatlanúl elitéltessék.

Számos ártatlanúl elitélt esett áldozatul a halálbüntetésnek minden időben. Itt felemlíthető Calas, kinek ártatlansága csakhamar kiderült kivégeztetése után.* Lesurque, ki 1794-ben a reformált bűnvádi eljárás uralma alatt itéltetett halálra, és két nappali kivégeztetése után elfogták a vádbeli gyilkosság elkövetőjét.** Nálunk is derültek ki gyilkossági vádak esetében birósági tévedések. Ha Köteles Mihályt vagy Drakulics Sándort halálra itélik, nem lett volna helyrehozható a sérelem.

Ilyen tekintetekre vezethető vissza az, hogy a bírák közt igen sokan *abolitionisták*, vagyis hívei a halálbüntetés eltörlésének.

A török biró minden itéletet ezen klausulával zár be: *Isten jobban tudja.*

4. A halálbüntetés ignorálja az erkölcsi érzetet. A népnek azon tudata, hogy az államban az ember élete annyira szentnek tartatik, hogy még azon egyént sem végzik ki, a ki gyilkolt: sokkal inkább hozzájárul az erkölcsök szelidítéséhez, mint a mennyire az eshetőleges halálbüntetéstől való félelem visszatarthatja a gyilkost.

* L. fent 25. l.

** Érdekes áttekintést nyujt többek közt a következő munka: Justizmorde. Nach amtlichen Quellen bearbeitete Auswahl, von Dr. Julius Mühlfeld. 1880. Továbbá Mayer: La question de la revision et les erreurs judiciaires. Paris. 1894.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. Hivatkoznak gyakran arra, hogy a nép jogérzete követeli meg a halálbüntetést. A nép állítólag azt tartja: életet életért. Ha ez igaz, akkor ennek épen nem tesz az államhatalom eleget, mert több mint 90 %-ában az öléseknek — nem a gyilkosságoknak — a halálbüntetés ki van zárva, sőt egynémelyik ölésre, pl. az impetusban elkövetett ölésre igen csekély tartamú szabadságvesztés-büntetés van szabva, alig annyi, mint a lopásra. Az állam tehát a halálbüntetés fennállása mellett sem alkalmazza a talio elvét.

És a nép jogérzete nem is követeli meg.

A kegyetlen bűncselekmények elkövetésekor a felháborodás, az igaz, zajong az akasztófa alkalmazásba vételéért. De ez csak nehány napig szokott tartani. Utóbb beáll a reaktio, és mikorra a bűntettes kivégzésére kerül a sor, már a sajnálat érzelme jut túlsulyra. Nálunk a pusztai utonállókat népdalokban énekelték meg, a melyekben melancholikus hangulat, a sajnálkozás érzülete, uralkodott a «szegény legények» gyászos sorsa felett. Sobri, Bogár Miska valóságos hősei a népmondáknak. Eklatans példa volt pedig azon észleletre a Berecz-Spanga-Pitéli-eset. A gyilkosságot követő napokon a vértszomjuhozó boszuérzet általános volt. A mikor a Kerepesi-ut fogházába vitték a delinquenseket kivégezni, már a nép énekelte a szokásos dalokat s a közvélemény igazságtalannak tartotta a Curia ítéletét.*

Arra tehát, hogy a jogérzet a halálbüntetést követeli, épen nem lehet építeni. A jogérzet a büntetés *biztos* bekövetkezését követeli. A büntetési nem kérdésére a valódi jogérzet nem igen terjeszkedik ki. Csak kellőleg komoly legyen a büntetés.

A ki az emberek kedélyvilágába mélyebben beletekint, ott is — úgy mint az akaratelhatározás képződésénél — az ellentétes

* Ugyanazon napilap, melyből a 71. lapon idéztük a kivégzést követelő czikktöredéket, a kivégzés után ezeket közölte: «Ama végzetes éj reggelén hol volt egyetlen egy ember, ki vezérczikket mert volna írni a halálbüntetés ellen? Egy halál kevés azoknak, kik az országbirót meggyilkolták, — ez volt a közérzület... S mégis most, midőn a gyilkosok bitóra kerültek, a közérzület megoszlik; s egy része a halálbüntetés ellen fordul s ez a sajtóban is kifejezést nyer... És hogy most a közérzület nem fogadta a három gyilkos halálbüntetését oly osztatlan egyértelműséggel, mint a minővel egy év előtt követelte: nem feltünő jelenség-e ez? Ma mégis hangok emelkednek a halálbüntetés ellen és e hangokat nem zúgják le. Miért? Azért, mert *az emberi természet igaz hangjai ezek*».

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tényezők közti küzdelmet fogja megtalálni. Mikor a halálbüntetés végrehajtása még távol van, vagyis mikor az állásfoglalás inkább akadémikus jellegű, akkor az actióra hajtó erők uralkodnak. A mint közeledik a döntés órája, mindinkább a felelősség érzete és az altruismus foglalja, el a tért s a magánember megkönnyebbülve vesz tudomást arról, hogy az illetékes körök nem arra hallgattak, a mit ő elhamarkodottan követelt tőlük.

6. Igen nagy nehézségeket okoz ölési eseteknek két csoportba osztása is. Jelenleg a præmeditatio van elfogadva mint megkülönböztető elem. A gyakorlat azonban mindinkább kitünteti, hogy vannak a præmeditált esetek közt kevésbé súlyosak, és a nem præmeditáltak közt igen súlyosak. Nem a psychologiai elem dönti el valódilag a súlyosság kérdését, hanem az, hogy a büntette s mily indokból követte el a cselekményt. A legsúlyosabb cselekmény az, melynél az indok volt a legaljasabb. Igen tüzetesen kifejtette ezt Holtzendorff «Der Mord und die Todesstrafe» című munkájában.

Alig marad más hátra, mint hogy a kiválasztás a bíróságra bizassék. A mi *BTK.*-ünk már erre az útra rá is tért, midőn a német és az osztrák büntető-törvénykönyvek absolut büntetési tételét relativ jellegűvé alakította. Itt azonban ismét minden attól függ, hogy a birósági tanácsban nincsenek-e abolitionisták, mert ezek soha sem fogják az esetet olyannak elismerni, melynek halálbüntetést kell maga után vonnia.*

7. De van-e pótszere a halálbüntetésnek? A pótszer egyelőre nem lehet más, mint az életfogytig tartó fegyház. Ezt kell olykép berendezni, hogy a legsúlyosabb cselekményekre alkalmazva, megfelelő repressiónak tekintethessék. Olaszország megkisérelte az «ergastolo» büntetési nemben egy külön speciest felállítani, melynek kifejezett rendeltetése az, hogy pótolja a halálbüntetést. Az ergastolo számára külön intézeteket állítottak fel; az első hat év alatt absolut magánelzárás foglal helyet, a további időre közös munkáltatás, hallgatási kényszerrel. A «gyakorlat» fogja kimutatni, hogy kereszttülvihető-e egyáltalán ezen szigor. A priori itélve, súlyosabbnak látszik, mint a halálbüntetés.

8. Tagadhatatlan, hogy nem tanácsos a halálbüntetést hirtelen megszüntetni, mivel a jog terén a hirtelen átmenetek könnyen idéz-

* Az ethikai alapról a büntetőjogban I. 305. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hetnek elő megrázkódásokat. De az előkészítés eléggé megtörtént. Némely államok rég meg is szüntették.

Így Toskana megszüntette már 1786-ban; nehány év mulva helyreállíttatván, újra megszüntette 1859-ben; egész Olaszország 1890-ben, Románia 1866-ban, Portugall 1867-ben, Hollandia 1870-ben. Több északamerikai állam szintén megszüntette, (Michigán 1848, Rhode Island és Wisconsin 1852.) Belgiumban nincs ugyan megszüntetve, de 1863 óta nem volt kivégzés. Ugyancsak Bajorországban sem évtizedek óta. Schweiz némely kantonaiban érvényben van a halálbüntetés, más kantonokban nincs. A schweizi javaslatok nem ismerik. Norvégiában évtizedek óta nem hajtottak végre halálbüntetést; az 1903-iki *BTK.* megszüntette. Finnországban 1826 óta nem hajtottak végre halálbüntetést. De az 1889-iki finn *BTK.* fentartja e büntetésnemet.*

Németországban némely partikuláris törvénykönyvek szintén kiküszöbölték, de a birodalmi törvénykönyv javaslatába ismét felvétetett, s midőn különösen azon államok képviselői, hol már meg volt szüntetve a halálbüntetés, tiltakoztak az újrafelélesztés «gyalázata» ellen, egy időre kérdésessé vált a törvénykönyv létrejövetele. A gyűlés ugyanis 1870 márczius 1-én a javaslat a második olvasásánál 118 szavazattal 81 ellenében kimondotta a halálbüntetés megszüntetését. A harmadik olvasásnál Bismarck a szövetséges kormányok nevében azon kijelentést tette, hogy a javaslatból csak úgy lehet törvény, ha a halálbüntetés iránti határozat visszavonatik. Erre Planck képviselő azon indítványt tette, hogy a mely államokban a halálbüntetés meg van szüntetve, ott ezen jogállapot maradjon meg. Bismarck hosszas tárgyalások után ezt a javaslatot is, mint a mely az egységes jogfejlődést ily fontos kérdésben alterálja, visszautasította. Az ujólagos tárgyalásnál maga Bismarck nagy beszédet tartott a halálbüntetés fentartása mellett és felállította az alternativát: vagy megtartják a halálbüntetést (illetőleg kiterjesztik azon államokra, a hol megszüntették), vagy nem lesz büntető-törvénykönyv; és ekkor a gyűlés 127 szavazattal 119 ellenében, vagyis *nyolcz* szavazattal elfogadta a halálbüntetést.

Ausztriában a Glaser-féle 1874-iki *BTK.*-javaslat a halálbüntetést még szűkebb térre szorította, mint a német törvény, és még annál szűkebbre is, mint a magyar. T. i. a közönséges bűn-

* L. Liszt 258.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tettek közt csak azon eset számára állapította meg a halálbüntetést, ha a gyilkosság több emberen követtetett el, vagy felmenő rokonon, vagy különös kegyetlenséggel. (A præmeditatiót azonban elejtette.) És a birodalmi tanács nem volt rá vehető, hogy még ezen szűk keretben is elfogadja. A tárgyalások negativ eredményre vezettek és azóta Ausztria nem is képes teljesen elavult büntető törvénykönyvétől szabadulni.*

Magyarországon a halálbüntetés meg volt szüntetve II. József büntető-törvénykönyvével. Majd visszaállíttatott, nem a miatt, mintha a gyakorlatban szükségét érezték volna, hanem mert a megszüntetés nem törvényes úton történt. Azóta fennáll. De mint a történeti bevezetésben láttuk (42. s köv. ll.), nálunk állandóan kevesebb áldozata volt a halálbüntetésnek mint a szomszéd nyugaton. A *BTK.* életbeléptetése óta a halálbüntetési statisztika a következő képet mutatja:**

Év	A Curia ill. rögtönbíróság által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—
1894	1	1	—	—
1895	—	1	—	—
1896	—	—	—	—
1897	—	—	—	—
1898	—	—	—	—
1899	—	—	—	—

* «A halálbüntetés állásáról a törvényjavaslatokban és a gyakorlatban.» L. dr. Gruber Lajos dolgozatát *Jogt. Közl.* 1890. 105. l.

** L. *Jogt. Közl.* 1899. 42. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az 1900., 1901., 1902. években egy-egy kivégzés volt. Az 1903—1904. években nem volt kivégzés.*

Kitűnik ezen adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzéseké tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—1889. évek eredménye határozottan kedvezőnek mondható, a mennyiben a kivégzések száma ezen évek mindenikében egy. Az 1890. évben a szám ismét felmegy négyre, 1891-ben és 1892-ben leszáll egyre, s 1893-ban előfordul az, a mi a *BTK.* életben léte óta addig példátlan volt, hogy a Curia egy esetben mondotta ki a halálitéletet, kivégzés pedig egy sem volt. Az illetőnek kivégzése ugyanis 1894-ben történt. Az 1894 évfolyamán ismét egy halálos itélet, melynek végrehajtása 1895-ben történt. *Az* 1895—99 években *a Curia halálos ítéletet nem hozott.*

A halálra itéltek összes száma 25 év alatt 92, kivégeztetett 38, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 51; a halálra itélteknek tehát csaknem kétharmada kegyelmet nyert.**

* A *BP.* 385. §. 3. pontjáról a halálbüntetés szempontjából bőven szólunk *Vezérfonal* 605. s köv. ll.

** A halálbüntetési kérdés újabb állását jól feltünteti a következő két munka. Lucas: De l'état anormal en France de la répression en matière des crimes capitaux et des moyens d'y remédier. (1885.) Lucas egész életét a halálbüntetés elleni agitatiónak szentelte. Már 1826-ban megkezdte az agitationális munkát és évről-évre jelentést tett az akadémiának, melynek egyik legtekintélyesebb tagja volt, az itt-ott elért sikerekről. Világhírűvé lett azon levele, melyet 1870-ben Bismarckhoz írt, ennek a halálbüntetés fentartása mellett tartott beszédje alkalmából. (Lettre à M. le comte de Bismarck, chancelier fédéral, à l'occasion de son discours au Parlement de la Confédération du Nord de l'Allemagne, sur l'abolition de la peine de mort.) — A másik könyv Olivecrona, a svéd legfőbb bíróság volt tagjának munkája, mely franczia fordításban is megjelent ily czím alatt: «De la peine de mort». (Om dödstraffet.) Fordította Beauchet. Azóta a franczia fordításból második kiadás is jelent meg. Ez a könyv a halálbüntetés kérdésének rendszeres kifejtését nyújtja és ezen büntetési nem mai alkalmazási körét úgy törvényhozási, mint statisztikai szempontból feltünteti. A német irodalomból kiemelhetők Mittermaier, Holtzendorff, Hetzel és Geyer munkái. Az ujabb nemzedék Németországban — se a dogmatikus, se a kriminologikus iskola — nem rokonszenvez a halálbüntetés megszüntetésére irányuló törekvésekkel. Az utóbbi iskola azért, mivel a kivégzés a legegyszerűbb és a legolcsóbb eliminatio, az előbbi pedig, mivel leszokott az alapkérdésekkel való foglalkozásról. Sőt van egy áramlat Németországban, mely a halálbüntetés kiterjesztését tűzte zászlajára. Ennek főképviselője Mittelstädt, volt legfőbb törvény-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A halálbüntetés térvesztése ezen adatokból nyilvánvaló.

9. Záradékul álljon itt Szemere Bertalan-nak 1843-iki beszédéből a következő nagyon igaz mondat:

> «Nem a büntetések kegyetlenségétől, hanem azok bizonyosságától s gyors sujtatásától függ a siker: mert ha a népet kegyetlen büntetésekhez nem szoktatjuk, reá a szelidebbek épen úgy, sőt biztosabban hatnak, mint hatnak a kegyetlenek. Mert nekem úgy látszik, hogy midőn a status javaink rablóját megöli, a társaság ellen elkövetett bűnt a természet elleni vétekkel boszulja meg s midőn a gyilkost kivégzi, nem büntet, hanem ismétli a bünt.» (Szemere Bertalan összegyűjtött munkái. VI. kötet. 211. l.)

A halálbüntetés végrehajtása.

II. A végrehajtási módozat iránt sem tudtak a törvényhozók eddig megállapodásra jutni. Régenten a végrehajtási módozat törvényi és birói megrendelésében jutott kifejezésre a büntetési tétel relativitása, a mennyiben a szerint módosult a végrehajtás, a mint a cselekményt többé vagy kevésbbé súlyosnak tartották. A végrehajtási nemek voltak: kerékbe törés, felnégyelés, tűzhalál, vízbefojtás, akasztás, bárd általi kivégzés, stb.

A minősített halálbüntetésnek utolsó maradványát látjuk a franczia *BTK.* 13. §-ában, mely szerint a szülegyilkos jobb keze a kivégzés előtt levágandó. Ezen határozmányt az 1832-iki novella megszüntette.*

Szigorúan véve azonban a halálbüntetés minősítésének kell vennünk azt is, ha többek kivégzése esetében a bíróság megállapítja a sorrendet, melyben a kivégzés történik, és teszi ezt azon feltevéssel, hogy a később kivégzett delinquens tanúja legyen a má-

széki biró, a ki *Gegen die Freiheitsstrafen* czímű munkájával (1879) egész irodalmat hozott létre. Ezen munkából izleltetőül idézünk egy mondatot: Zum Terrorismus der Strafe gehört die freie Verfügung über alle Mittel, welche den Gemüthern der Menschen Furcht und Schrecken einzuflössen geeignet sind, ohne Rücksicht auf Leben, Gesundheit, Blut und Gliedmassen der Missethäter.

* A Code Pénal 13. §-a most így hangzik: Le coupable condamné à mort pour parricide, sera conduit sur le lieu de l'exécution, *en chemise, nu-pieds, et la tête couvert d'un voile noir.* Il sera exposé sur l'échafaud *pendant qu'un huissier fera au peuple lecture de l'arrêt de condamnation*, et il sera immédiatement exécuté à mort. — Tehát 1832-ben még mindig fentartottak bizonyos minősítéseket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sik, illetőleg a többi kivégzésének. Midőn a kir. Curia a Majláth-gyilkosok elitélése alkalmával a sorrendet ily módon megállapította, azt hiszszük, a *BTK.* szelleme ellen cselekedett.[1]

Mindenesetre sajnálatos, hogy a Curia a sorrend kérdésébe ilykép belement. Nem vagyunk képesek ezt másnak tulajdonítani, mint azon jelenségeknek, melyeket fent a 71. lapon vázoltunk.

A *BP.* 503. §-a meghagyja, hogy ha több halálbüntetés hajtandó végre, intézkedni kell, hogy azon elitélt, a kire a sor később kerül, se az előbbi kivégzésnél jelen ne legyen, se az előbb kivégzettet ne lássa.

III. A magyar kormányjavaslat azt tartalmazta, hogy a halálbüntetés *nyaktiló* által hajtassék végre.[2] Indokul hozatott fel, hogy a kivégzést ne emberi kéz, hanem gép hajtsa végre.[3] A jogügyi bizottságban megtámadták ugyan, de mégis keresztül ment a guillotine. A képviselőházban szintén. De már a főrendiházban gróf Cziráky János indítványozta, hogy a nyaktiló helyébe kötél tétessék, s a ház el is fogadta. A főrendek jegyzőkönyve következő indokolást hozza fel:

[1] A *Curia* itéletének ezen része így hangzik: . . . mely büntetés a 21. §-ban meghatározott módon kötél által előbb Spanga Pálon, azután Pitéli Mihályon, végre Berecz Jánoson lesz végrehajtandó. (*Dtár* VII. 210. l.) — Indokolása pedig így: A büntetés végrehajtása sorrendjének megállapitásánál figyelembe vétetett Spangára nézve az, hogy habár ezen vádlottra nézve a súlyosabb bűnhalmazat és a büntetett előélet terhelőleg forognak fenn, mindazonáltal azon körülménynél fogva, hogy töredelmes bevallása, a szembesítésnél tanusitott rendíthetetlensége az igazságszolgáltatást hatályosan segítették és lehetővé tették kiderítését azon jelenségeknek, melyekből az előre megfontolt szándék megállapítható volt; tekintettel, hogy a fennálló gyakorlat szerint az esetre, ha több egyén ellen ugyanazon bűntett miatt egy időben és helyen hajtandó végre a halálbüntetés, az ellen hajtatik végre a büntetés először, a kinek bűnössége bűntársaihoz képest enyhébbnek találtatik: indokoltnak tartatott, hogy a halálbüntetés Spanga Pálon hajtassék végre; Bereczet illetőleg, hogy ő megszegte a gazdája iránti köteles hűséget, orgyilkos módon elárulta kenyéradóját; Pitélinél pedig az, hogy rá nézve e két körülmény egyike sem forog fen. (U. o. 227. l.)

[2] Az 1870-iki osztrák javaslat szintén a nyaktilót fogadja el.

[3] A *guillotine* szó onnan származik, hogy 1789-ben Guillotin orvos ajánlotta ezen kivégzési módszert s a franczia nemzetgyűlés el is fogadta. A mechanismust már régebben ismerték. Ausztriában 1756-ban hivatalosan foglalkoztak alkalmazásba vételével; de költségessége miatt elejtették.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

«A főrendek, tekintettel arra, hogy a halálbüntetésen felül, a test megcsonkítását alkalmazni nem kívánják, s mert habár a halálbüntetés ez idő szerint még el nem törölhető, annak alkalmazásánál a vérontást mégis mellőzni lehet: a törvényjavaslatba felvett borzadályos büntetésnek ezen nemét, illetőleg *emlékét* a törvénybe iktatni nem kívánják s az eddig gyakorlatban volt kötél általi kivégeztetést továbbra is fentartandónak véleményezik.»

A képviselőház igazságügyi bizottsága a módosításhoz hozzájárult ezen indokolással:

«A bizottság a módosítást, tekintettel a főrendiház által felhozott okokra és az utolsó negyedszázad alatt *meggyökerezett gyakorlatra*, elfogadandónak véli.»

A képviselőház szintén hozzájárult. S igy az akasztófa visszahelyeztetett jogaiba.

A kötél általi kivégzés alkalmazásban van Magyarországon kivül Ausztriában, Angolországban, Oroszországban és az amerikai Egyesült-Államokban. New-York behozta a villamosság általi kivégzést. Franciaországban a guillotine, Poroszországban a bárd, a rajnai tartományokban a guillotine használatos.

IV. Kontroversia tárgya az irodalomban az is, vajjon a halálbüntetés nyilvánosan vagy zárt helyen hajtandó-e végre. A nyilvános végrehajtás mellett szól az, hogy igy lehetetlen a visszaélés; és a közönség mintegy ellenőrzi, hogy a kivégzés ne legyen kínzásos. De másrészt a nyilvános kivégzés ártalmasan hat a nézők erkölcseire, a szelidebb érzelmeket pusztítja. Újabban tehát az *intra muran* kivégzés az, a mely csaknem mindenütt el van fogadva. Jelen vannak a hivatalos közegek, a meghivott tanúk, és a közönség köréből annyian, a hányan befférnek azon helyiségbe. Nálunk a *BP.* 503. §-a szabályozza a végrehajtást. Az itélet zárt helyen hajtandó végre. A végrehajtásnál jelen kell lennie az eljárást vezető kir. ügyésznek vagy helyettesének, a törvényszék részéről kiküldött birónak és jegyzőnek, a helybeli közigazgatási hatóság egyik főbb tisztviselőjének, a fogházfelügyelőnek, a lelkésznek és a halál megállapítása végett alkalmazott két orvosnak. Az elitélt rokonai és védője a végrehajtás helyére bocsátandók. A kir. ügyész a helyi viszonyokhoz képest a jelenlétet más férfiaknak is megengedheti. Néhány évvel ezelőtt rendelet adatott ki, hogy a hulla meddig maradjon az akasztófán.*

* Mindenki emlékezetében van még a győri Takács-eset. Az orvos kon-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A végrehajtás előzményeiről szintén intézkedik rendelet. Midőn halálos itélet végrehajtásának bekövetkeztéről a kir. törvényszék elnöke hivatalosan értesül, köteles erről a kir. ügyészt bizalmas úton tudósítani s a kellő intézkedéseket megtenni arra nézve, hogy az itélet nyilvános kihirdetés időpontjáig, mely a kir. ügyésszel egyetértőleg tűzendő ki, hivatalos titokként megőriztessék. Az elitéltnek nyilvános szemlére kitétele mellőzendő. Az elitélthez csak rokonai bocsáthatók; és azok, kiket ő maga óhajt látni.

Ide igtatjuk az 1792-iki javaslatnak a halálbüntetés végrehajtásáról szóló rendelkezését.

> In mortis interim pœna observandum: quod, cum mors malorum omnium postremum sit, ejusdemque exasperatio fini pœnæ, ac humanæ cumprimis mansvetudini adversetur, mortis exasperatio, vivo delinquente nunquam adhibebitur; quin potius ad evitandos tristissimos sane humanitati casus, qui non raro ob ministrorum Justitiæ sive negligentiam, sive imperitiam emergere consveverant, pœna mortis, quam minime casibus obnoxia methodo desumetur. Subinde tamen, in casibus extraordinariis, cadaveris ad locum infamen expositio, dissectio, incineratio, vel supplicio adfecti divulgatio institui poterit. (*Principia* XV.)
>
> Modus vero pœnam hanc infligendi uniformis erit, semperque *gladius* ratione tali adaptatus adhibebitur, ut ad mortem condemnatus quam celerime, et certissime eandem subeat. (*Principia* XV.)*

BTK.

21. §. A halálbüntetés zárt helyen, kötél által hajtatik végre.

statálta a halált s a bonczolás megkezdésekor kitünt, hogy a delinquens még él. Ez alkalomból adatott ki az említett rendelet. — Angliában is előfordult analog eset. A kötél leszakadt a delinquens alatt. A védő tiltakozott az újólagos felakasztás ellen, mivel védencze arra itéltetett, hogy felakasztassék és ezt kiállotta. Azóta Angliában a halálitélet így hangzik: *Addig akasztassék, míg meg nem hal.* — L. még a 159. l. elbeszélt esetet.

* A minősített halálbüntetés Németországban még a jelen század folyamán is megvolt. Berlinben 1823-ban történt az utolsó égetés; a kerékbetörést Hannover csak 1846-ban, Poroszország 1851-ben törölte el; Hannover még 1859-ben ismerte a «Schleifung zur Richtstatt» nevezetű súlyosítást. (Liszt 251.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXV. FEJEZET.

Maximum és minimum. — A pénzbüntetés hovafordítása.

I. A *fegyházbüntetés* vagy életfogytig tart, vagy határozott tartamú. Utóbbinak maximuma 15 év. Törvényünk itt a német példát követte. A *BTK.* javaslatának indokolása a fegyházmaximum kérdéséről a következőket irja:

> «Az északnémet szövetség büntető-törvénykönyvének elkészítése alkalmával a belügyminiszter felhívta a fegyházak igazgatóit, hogy tapasztalataik alapján nyilatkozzanak a következőkre: Elegendőnek tartják-e a 10 évi fegyházbüntetést mint maximumot arra, hogy az időleges büntetés czélja eléressék? Vélik-e, hogy ezen időtartamnak túlhaladása, vagy *a)* semmit sem használ, vagy inkább még *b)* árt, a mennyiben az által az eddig elért siker részben elvész, vagy ennek hatása meggyengül? Alaposabban, mint ezen véleményekben, alig tárgyalható kérdés s ha ezekből megdönthetetlenül kitűnt, hogy már a 10 éven felüli szabadságbüntetés is veszélyezteti az előbbi időben nyert hasznos eredményeket s hogy 10 évi fogság után a fegyencz testileg és szellemileg eltörpül: ezen tapasztalatok által eléggé indokolva van, hogy a törvényjavaslat a németországi törvény mintájára 15 évet tűzött az ilynemű büntetés véghatárául.»

A fegyház minimuma 2 év. Itt a törvény már nem követte a német példát, holott még inkább indokolt lett volna, mint amott; mert a minimum mikénti megállapitása mindig sokkal fontosabb, mint a maximumé. A német *BTK.*-ben a fegyház minimuma egy év. A megkettőztetéssel a magyar törvény a birót állandó küzdelemre utalja a maga igazságérzete ellen.

II. A *börtönbüntetés* leghosszabb tartama 10 év. Megjegyzendő azonban, hogy oly büntetési tétel, mely öt évnél hosszabb börtönbüntetést állapitana meg, nem létezik a törvényben. A 10 évi maximum tehát csak a halmazati maximumot jelenti. (*BTK.* 99. §.)

És van egy eset a törvényben, hol a börtönbüntetés 15 évig terjedhető tartamban is kiszabható. A 93. §. szerint ugyanis fegyház helyett börtön állapitandó meg, ha a bűntettesre agg koránál vagy testi gyengeségénél fogva a fegyházbüntetés túlságosan súlyosnak mutatkoznék; ez esetben a börtönbüntetés tartama 15 évre emelhető.

A börtönbüntetés minimuma a törvényjavaslatban egy év

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

volt. Az igazságügyi bizottság javaslatára leszállították fél évre. Ez azonban feltétlenül magával hozta volna, hogy a fegyházbüntetés minimuma egy évre szállíttassék le. Hogy a két minimum között másfél évnyi különbség legyen, annak semmi értelme.

III. A *fogház* maximuma 5 év. Az ötös szám uralkodása a három maximum megállapításában már határozottan mutatkozik. Fegyház 15, börtön 10, fogház 5.

Felmerül itt az a kérdés, vajjon halmazat esetében a fogház emelhető-e öt éven felüli tartamra. Ez két esetben válhatik szükségessé.

1. A *BTK.* 438., 320., 425., 432., 437., 445., 470., 471., 475. §-aiban a büntetés öt évig terjedhető fogház; halmazat esetében a 97. §. szerint ez felemelhető volna hat évre. Ennek ellene szól azonban a 25. §. kategorikus kijelentése: «a fogház öt évig tarthat.»

2. Ha a 101. §. esete forog fenn és öt éven felüli államfogházzal sújtott cselekmény találkozik fogházzal sujtott cselekménynyel, az államfogházat át kell változtatni aránylagos tartamu fogházra. De hogyan egyeztethető az össze a 25. §. tilalmával?

Véleményünk szerint a két kérdés nem oldható meg máskép, mint a 25. §. tilalmának mellőzésével. Ha a tilalmat — mely különben is formális jellegű és lényegileg fölösleges tankönyvszerű tételt képez a törvényben — be akarnók tartani, a 97. és a 101. §-ok alkalmazása ütköznék leküzdhetetlen akadályokba.

A fogház minimuma egy nap. Ez a szabadságbüntetési *egység* ezen kodexben. Vagyis a tétel olykép is formulázható, hogy a fogháznak nincs külön minimuma.

Az *egy nap* különben nemcsak a fogháznak, hanem a börtönnek és a fegyháznak is egysége. Ezen szabadságbüntetési nemek is napok szerint szabhatók ki. Nem szokott ugyan előfordulni, hogy hónapoknál kisebb egységekben szabatnának ki, de ha a biró a fokozottabb egyéniesítés czéljából hónapokat és heteket vagy napokat is állapítana meg, a törvénynyel épen nem jönne ellenkezésbe. A 104. §. alapján hozott pótitélet esetében szintén előfordulhat, hogy a börtön vagy fegyház napok szerint állapítandó meg.

IV. Az eredeti javaslat terve az volt, hogy a vétségek számára is két szabadságvesztés büntetési nem álljon a biró rendelkezésére: a fogház és az elzárás. A fogház minimuma lett volna három hónap az elzárás maximuma egy év, minimuma egy nap.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az egész rendszer képe ez volt:

Büntettek:

Fegyház ... 2—15 év.
Börtön ... 1—10 év.

Vétségek:

Fogház ... 3 hónap—5 év.
Elzárás ... 1 nap —1 év.

Így sokkal symmetrikusabb a rendszer. De szigorúbb is sokkal, mert a minimumok a börtönnél és a fogháznál magasabbak s a 92. §. esetében nincs átmenet fogházról pénzbüntetésre, hanem csak elzárásra.

Az elzárás utólag történt kihagyása és a fogház minimumának leszállítása okozza azt az igen nagy és a kodex rendszeréből tekintve, feltűnő latitude-öt, mely szerint a biró öt évi fogházról lemehet 1 forint pénzbüntetésre.

Analog szerkezetű az osztrák 1870-iki javaslat. Ennek 23. §-a így szól:

Selbständige oder Hauptstrafen sind:

A) *für Verbrechen:*	B) *für Vergehen:*
1. die Todes-,	1. Arrest-,
2. die Zuchthaus-,	2. Einschliessung.
3. die Gefängnisstrafe.	3. Geldstrafe.

V. Az *államfogház* leghosszabb tartama 15 év, legrövidebb egy nap. Öt évi vagy azon fölüli államfogház bűntettet, öt éven alóli államfogház vétséget állapít meg.*

VI. A *pénzbüntetés* maximuma 4000 frt. Ezen maximum egész határozottan alacsonynak mondható. Ha azt akarja az állam, hogy a vagyonosabb egyént is érzékenyen sújtsa a pénzbüntetés, sokkal magasabbra kellett volna a pénzbüntetés maximumát szabni.

A minimum 1 forint.

BTK.

22. §. A fegyház vagy életfogytig tart, vagy határozott időtartamú.

A határozott idejű fegyház leghosszabb tartama tizenöt év, legrövidebb pedig két év.

23. §. Az államfogház leghosszabb tartama tizenöt év, legrövidebb pedig egy nap.

* Ha a bíróság párbajért egyszer öt évi államfogházat adna, vagyis ha a maximumot alkalmazná, párbaj *büntette* forogna fen. Ez azon eset, midőn a párbaj nem vétséget képez. A másik a halmazat esete.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

24. §. A börtön leghosszabb tartama tíz év, legrövidebb tartama pedig hat hó.

25. §. A fogház öt évig tarthat: legrövidebb tartama egy nap.

26. §. Pénzbüntetés akár mint önálló büntetés, akár mint mellékbüntetés: egy forinttól négyezer forintig szabható ki.

VII. A pénzbüntetések hovafordítása kérdésében folytonos ingadozás mutatkozik. Helyes czélzatok fogamzottak meg, de a végrehajtás minden egyes esetben elmaradt.

A miniszteri javaslat szerint a pénzbüntetés azon bíróság területén létező kórház vagy szegények alapjára fordítandó, mely elsőfokúlag itél.

A budapesti rabsegélyző egylet közbenjárása folytán az igazságügyi bizottság javaslatára ez odamódosíttatott, hogy a pénzbüntetések *egészben* az elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és javító intézetek felállítására és fentartására fordítandók.

Majd az 1887: VIII. t.-czikkben a *BTK.* 27. §-a odamódosíttatott, hogy a kir. bíróságok itéletei alapján befolyó pénzbüntetések *egy negyed részben* elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és javító intézetek fentartására, háromnegyed részben pedip fogházak, börtönök, államfogház és fegyház, valamint a szükséghez képest új javító intézetek felállítására fordítandók; a közigazgatási hatóságok által megállapított pénzbüntetéseket pedig közigazgatási fogházak és toloncházak építésére.

Végül az 1892: XXVII. t.-cz. még ezen quotális korlátot is megszüntette és az igazságügyminiszterre bízta, *mennyit fordítson az egyik és mennyit a másik czélra.*

A *BP.* alapján kiszabott pénzbüntetések és pénzbirságok ugyanazokra a czélokra fordítandók, a melyekre a *BTK.* alapján megállapítottak rendelve vannak. (*BP.* 12. §.)

1892: XXVII. t.-cz.

3. §. A jelen törvény erejénél fogva mindennemű pénzbüntetés, akár királyi bíróságok, akár közigazgatási hatóságok állapították meg, — ha csak az itélet alapjául szolgáló törvény, miniszteri rendelet, vagy az 1879. XL. t.-cz. 1. §-ának 3. és 4. pontja alapján megállapított szabályrendelet világosan más rendelkezést nem tartalmaz — az igazságügyminiszter kezelése alá tartozik és a felmerülő szükséghez és czélszerűséghez képest letartóztató-intézeti építkezésekre, javító-intézeti és rabsegélyezési czélokra fordítandó.

4. §. Az ekként befolyt összegek «büntetés-pénzek országos alapja» elnevezés alatt kezelendők; ezen alap állása, valamint az abból fedezett kiadások természete és mennyisége évenként a zárszámadásokban kimutatandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXVI. FEJEZET.

A szabadságbüntetési rendszerek. Büntetési nemek.

I. A múlt századokban a szabadság elvonását büntetésképp nem használtak. De fennállottak dolgozóházak, melyekben az elzüllésnek indult gyermekeket és felnőtteket munkára szoktatták. A tizenhetedik században kezdették a bíróságok az elítélteket a dolgozó házakba küldeni s ezzel lassankint ezek jellege és rendeltetése átalakult.*

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtását rendszerré alakítani: ez a gondolat még nem igen több, mint száz éves. A börtönök elhanyagolt állapotára hathatósan először John Howard († 1790) figyelmeztetett. Angolországban ez után mozgalom keletkezett a börtönök javítására és átment a mozgalom Amerikába is. Itt alakultak a rendszerek; először is a *philadelphiai* magánzárka-rendszer. Ezzel oly tapasztalatokat szereztek, hogy csakhamar átmentek az *auburn-i* hallgató rendszerre (1823), mely közös munkáltatásban áll, hallgatási kényszerrel;** nehogy pedig a beszélési tilalmat megszegjék, a helyiség közepére egy ostorral ellátott őrt állítottak és a ki beszélni mert, azt az ostorral megcsapta. (Innen az elnevezés: auburni ostor.)

Midőn a magánzárka Amerikában megbukottnak volt tekinthető, akkor kezdte ez a rendszer Európában körútját. Először is Angliában tettek kisérletet. Itt azonban némileg átalakították. A bün-

* L. bővebben Liszt 261.

** Bölöni Farkas Sándor így írja le látogatását az auburn-i rendszerű intézetben:

Mély hallgatás uralkodott a műhelyekben, minden fogoly merőn munkájára fordította tekintetét s oda látszott szegezve lenni minden figyelme. Némelyekben hosszabban mulattunk s holmikról kérdezősködtünk, de ez alatt csak egy fogoly is reánk nem tekintett; néma elmerülésükből úgy látszott, mintha őket nem is érdekelné ottlétünk. Az örökös hallgatás lévén legfőbb szabálya a fogháznak, s ennek megszegése legfőbb hibája a fogolynak, erre igenis pontosan ügyelnek, s a kit valamikép megkisértene a beszélni vágyás, ha az társához történt, stb. (Utazás Északamerikában. 1835.)

Az olasz 1890-iki *BTK.* behozta a hallgatási kényszert az ergastoloban. (L. fent 152. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetési időnek csak első stádiumában tartották meg a zárkákban való isolálást; a későbbi stadiumot *progressive* olykép rendezték be, hogy átmenetet képezzen a szabadságra. Így fejlődött lassankint az ötvenes években *Crofton rendszere*, melyet a kontinentális államok közül leghivebben a magyar *BTK.* vett át. E rendszert irlandi rendszernek is szokás nevezni. Az angolok azonban e név alatt nem ismerik.

A különböző szabadságvesztés-büntetések egymás közt bizonyos eltéréseket mutatnak. Ezért mindegyiket külön kell tárgyalnunk.

A) *A fegyház.*

II. Leginkább ki van fejlődve a rendszeresség a fegyház-büntetésben.

1. A fegyencz az igazgatóság által kijelölt munka teljesítésére szorítandó.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy a munka, melyre a fegyenczet nálunk szoritják, épen nem fegyházi jellegű: rendszerint könnyebb munkák ezek, melyeket a munkaerőt bérbevevő vállalkozók végeztetnek az illetőkkel.*

2. Mindenik fegyencz fegyházi ruhát tartozik viselni, a fegyházi szabályok szerint élelmezik s ezen szabályoknak és a házi fegyelemnek alá van vetve.

3. A fegyházon kívül csupán közmunkára, és csak akkor alkalmazhatók, ha őket a többi munkásoktól elkülöníteni lehetséges.

4. Mindenik fegyencz rendszerint büntetésének megkezdésekor magánzárkába helyeztetik s ha három évig vagy ennél hosszabb ideig tartó fegyházra itéltetett: *egy évig*, és ha három évnél rövidebb időre itéltetett el, büntetése tartamának *egy harmad része alatt* éjjel-nappal magánelzárásban tartandó.

A kodex életbelépése idején oly kevés magánzárka volt letartóztató intézeteinkben rendelkezésre, hogy a fegyenczek túlnyomó többsége egyáltalán nem, egy nagy része pedig csupán egy-két hónapon át s pedig legfőkép csak fegyelmi és biztonsági okokból volt izolálható. Ez állapotok azóta fokozatosan javultak. Az 1891. évről azt jelenté már az igazságügyminiszterium, hogy az illavai fegyintézetben 143 fegyencz átlag 202 napot, a soproniban 704 fegyencz átlag 365 napot töltött magánelzárásban, de viszont pl. a munkácsi

* E sorok írója több fegyházat meglátogatott, de sehol sem talált valóságos nehéz s a fegyház rendeltetésének megfelelő munkát.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

intézetben egy-egy fegyenczre átlag még mindig csak 38 napi, sőt a vácziban mindössze 20 napi magánelzárás esett, a mária-nosztrai fegyintézetben pedig, alkalmas magánzárkák híján, egyáltalán nem volt foganatosítható a törvény által rendelt elkülönítés. Öt évvel később az összes országos intézetekben 1899 volt a magánzárkák száma. Az 1902. évi hivatalos jelentés adataiból végül azt látjuk, hogy legújabban annyi magánzárka épült, hogy a magánelzárás a fegyházbüntetés első stádiumaként csaknem minden esetben alkalmazható, a mennyiben ezen évben országos letartóztatási intézeteinkben 2717 magánzárka létezett és 2375 személy lőn ez intézetekbe büntetésük kitöltése végett beszállítva.

5. A magánelzárás idejének letelte után a fegyenczek nappal közös termekben dolgoznak, éjjelre pedig ismét magánzárkába volnának helyezendők. Az utóbbi azonban csak egyetlen fegyházunkban teljesíthető, t. i. a soproniban. Minden egyéb fegyházainkban éjjel is együtt vannak és ez ezer indoknál fogva kártékony. Először is itt tanitják ki egymást, készítik a terveket kiszabadulásuk utáni közös vállalkozásaikra, itt irtják ki egymásból az erkölcsi érzetet és végül, hogy egyebet ne említsünk — az esténkinti együttlét oly kellemes kaszinózássá lehet, hogy az a fegyházi életet kevésbbé sötét szinben tüntetheti fel, mint a mennyire ez a büntetés hatékonysága szempontjából egyáltalán kivánatos volna. És talán nem egy exfegyencz gondol vissza egy bizonyos vágyódással azokra a szép adomázó estekre, melyeket rokonérzelmű társaival eltöltött.*

6. A fegyenczek különbség nélkül, a magánelzárás alatt levők azonban a többiektől elkülönítve, naponkint egy órát szabad levegőn töltenek. Ez idő az orvos véleménye alapján egy órával meghosszitható.

7. A fegyházbüntetés az országos fegyházakban hajtatik végre.

8. A fegyintézetek rendtartását az 1880. évi 2106. sz. rendelet tartalmazza.** Fegyintézetünk van Illaván, Lipótvárott, Váczon, Sopronban, Szamosújvárott s Nagy-Enyeden férfiak, Mária-Nosztrán nők számára; 1896-ban állittatott fel Budapesten egy gyűjtőfogház, külön fegyintézeti osztálylyal. A munkácsi fegyintézetet 1897-ben egészségi okokból megszüntették.

* L. ugyanerről *BRR.* I. 48. l.

** Ugyanazon rendelet intézkedik a börtön-, fogház- s pénzbüntetések végrehajtásáról is. A kiegészítő rendeleteket is l. Marschalkó: VI. köt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A fegyintézeti letartóztatottak létszáma 1903 január 1-én 4153 volt.

9. Az utolsó években jelentékenyen redukálódott azon fegyházra ítéltek száma, kiket a fegyházak korlátozott befogadási képessége folytán fogházakban kellett őrizni. Húsz évvel ezelőtt még harmadfélezer fegyencz töltötte fogházakban büntetését; 1902-ben alig négyszáz.

10. Az újabb börtönügyi irodalomnak egyik sokat vitatott reformkérdése a letartóztatottaknak szabadban leendő foglalkoztatása. A börtönügyi kongresszusokon is állandóan napirenden van az eszme. A kisérletek, mik ez irányban a külföldön tétettek, kitünően beváltak. Nálunk csak a közvetítő intézetekben s néhány törvényszéki fogház területén van a szabadban való foglalkoztatás rendszeresítve, máris kiváló eredménynyel.

BTK.

28. §. A fegyházbüntetés országos fegyintézetben hajtatik végre.

29. §. A fegyházra ítélt egyén (fegyencz) a megállapított, s az igazgatóság által kijelölt munka teljesítésére szoritandó, s a 30. §-ban meghatározott idő alatt éjjel és nappal, azontúl pedig éjjel magán-elzárásban tartandó.

Mindenik fegyencz fegyházi ruhát tartozik viselni, a fegyházi szabályok szerint élelmeztetik, s ezen szabályoknak és a házi fegyelemnek alá van vetve.

Fegyintézeten kivül csupán közmunkára és csak akkor alkalmazhatók a fegyenczek, ha őket a többi munkásoktól elkülöníteni lehetséges.

30. §. Mindenik fegyencz rendszerint büntetésének megkezdésekor magánzárkába helyeztetik, s ha három évig vagy ennél hosszabb ideig tartó fegyházra ítéltetett; egy évig, — a három évnél rövidebb időre elitélt pedig: büntetése tartamának egy harmadrésze alatt, — a fegyházi szabályokban meghatározott látogatások, az iskola, az isteni tisztelet és a szabad levegőn időzés (31. §.) kivételével, — mindenkitől elkülönítve, éjjel és nappal magán-elzárásban tartatik.

A magán-elzárásban levő fegyencz kiszabott munkáját zárkájában tartozik teljesíteni.

31. §. Az egészséges fegyenczek különbség nélkül, a magán-elzárás alatt levők azonban a többiektől elkülönítve, a fegyház területén belől, a szabályokban meghatározott módon és őrizet alatt, naponként egy órát a szabad levegőn töltenek. Ezen idő, egészségi tekintetből az orvos véleménye alapján, az igazgató által egy órával meghosszabbitható.

32. §. A magán-elzárás nem alkalmazható: ha az a fegyencz testi vagy szellemi épségét közvetlenül veszélyezteti; s félbeszakitandó: mihelyt ily veszély jelenségeit az orvos észleli s bejelenti.

33. §. Ha a magán-elzárás az előbbi szakaszban meghatározott okból, a büntetés kezdetén nem foganatosittatott, vagy félbeszakittatott: az, a mennyiben a félbeszakítás okai megszüntek, a büntetés tartamának első felében utólag alkalmazandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A büntetési idő első felén túl, figyelmi büntetés esetét kivéve, magán-elzárásnak nincs helye.

34. §. Azokra, a kik életfogytig tartó fegyházra vannak itélve: a magán-elzárás csak a büntetés megkezdésétől számítandó tíz év alatt, — azontúl pedig csak mint fegyelmi büntetés alkalmazható.

B) *Az államfogház.*

III. Custodia honesta, mely csakis a személyes szabadság megvonásában áll; egyéb korlátozásoktól teljesen eltekint épen azon czélzattal, hogy kiállása által az egyén személyes értéke ne érintessék.

Az államfoglyok saját ruházatukat viselik; éjjel egymástól elkülönítve, nappal többen együtt őriztetnek. Szabadságukban áll valamely, az államfogház viszonyainak megfelelő munkával foglalkozni. A hozzájuk intézett leveleket felbontatlanul kézbesitik nekik; az általuk irottakat az igazgatóság láttamozza. A fogház udvarán vagy kertjében naponkint két órán át sétálhatnak. (1895. évi 1140. sz. ig. ü. min. rend.)

Az esetek, melyekben kiszabatik, a következők: felségsértés, a király és a királyi ház tagjainak megsértése, hűtlenség, lázadás, izgatás, párbaj, amerikai párbaj, kémlelés, tiltott közlés sajtó útján, hivatali titok megsértése. (Az itt felsorolt bűncselekmények közt egyik-másikra a súlyosabb esetekben fegyház van szabva.)

Államfogházak *Szegeden* és *Váczott* vannak.*

Az államfogházra itéltek a feltételes szabadlábra helyezés kedvezményében is részesülnek. Mint az igazságügyminiszteri jelentés írja, az 1896—8. években három egyén részesült e kedvezményben, de egyiktől a kedvezmény visszavonatott.

Az államfogházakban csak férfiak helyeztetnek el. Ha nő itéltetnék el államfogházra, a törvényszéki fogházban volna elhelyezendő. Igy a közelmultban egy izgatás miatt elitélt nő, államfogházbüntetését a szegedi börtön női osztályában állotta ki.

Az államfogházbüntetésre elitéltek, ha kérik, büntetésüket az általuk választott törvényszéki fogházban tölthetik ki. Ezt az engedményt ujabban gyakran veszik igénybe; a kivétel kezd szabálylyá

* Poroszországban 1879-ben törvényt hoztak, mely szerint megengedhető, hogy az egyetemi hallgatókra kiszabott és két hetet meg nem haladó szabadságbüntetés az egyetemi karcerben töltessék ki. Maradványa ez az egyetemi biráskodásnak, melyet az ugyanazon évben életbe lépett szervezeti törvények (Justiz-Gesetze) általánosságban megszüntettek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

válni. S ez azt mutatja, hogy a végrehajtás *helyének* nincs minden esetben oly nagy jelentősége, mint eleinte hitték.*

BTK.

35. §. A kik államfogházra itéltetnek el (államfoglyok), külön országos fogházban, és a mennyire a helyi viszonyok megengedik, éjjel elkülönítve, nappal pedig többen együtt őriztetnek. Az államfoglyok munkára nem kényszeríthetők; szabadságukban áll azonban, valamely, az intézet viszonyainak megfelelő, és általuk választott munkával foglalkozni: továbbá saját ruházatukat viselhetik; önmagukat élelmezhetik. A házi rend és a fegyelem, — főleg az őrizet és az intézethez nem tartozó személyekkel való érintkezés tekintetében, a fegyházra és a börtönre megállapítottaknál enyhébb szabályoknak vannak alávetve.

Az államfogházban letartóztatott személyek az igazgatóság által kijelölt területen naponkint két órát a szabadban tölthetnek.

C) *A börtönbüntetés.*

IV. A szabályok csaknem ugyanazok, mint a fegyháznál. Eltérés egyedül a következő pontokban mutatkozik:

1. A börtönre itélt egyének viszonyaiknak megfelelő munkát teljesítenek; az illető börtönre nézve megállapitott munka-nemek közül azonban szabadon választhatnak.

2. A börtönépület területén kívül őket csak beleegyezésükkel lehet foglalkoztatni.

3. Naponkint két órát töltenek szabad levegőn.

4. A börtönbüntetés kerületi börtönben vagy törvényszéki fogházban hajtatik végre.

Kerületi börtön jelenleg csak egy van: a *szegedi* csillagbörtön. Ez mintegy 500 egyén befogadására van berendezve.

Mutatja már ez is, hogy a börtönbüntetés a rendszernek mostoha gyermeke.

Itt-ott hangoztatják, hogy a fegyház- és a börtönbüntetésnek megkülönböztető sajátságai nem elég jellegzetesek arra, hogy a börtön mint külön büntetési nem fennálljon, s az a csekély eltérés, mely a kettő közt mutatkozik, a fegyházon belül rendeleti úton is keresztülvihető volna.

* Hogy fogházban államfogházbüntetést hajtanak végre, az ellen, ha az elitélt maga kéri, nem tehető megjegyzés; de azt már a leghatározottabban rosszalni kell, hogy egy-egy elitélt társzekereken viteti be a fogházba fényes butorait és reggeltől estig látogatókat fogad. A büntetés végrehajtásának komolysága nem tűri meg az ilyeneket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ebből a szempontból kiindulva, már a képviselőház jogügyi bizottságában indítványozta Chorin Ferencz a börtönbüntetés kiküszöbölését. Szilágyi Dezső ezen indítványt erélyesen támogatta.

Ha az indítvány akkor elfogadtatik, a büntetési rendszer csaknem azonossá lett volna a német *BTK.* rendszerével.

A kormány kétségkívül leginkább a miatt ellenezte, mivel a börtön kiküszöbölése folytán a *BTK.* 92. §-a esetében fegyházról fogházra mehetne át a biró és a minimum irányában megszünnék az absolut korlát.

Ez lehet az oka annak is, hogy a novella-javaslat sem szünteti meg a börtönbüntetést, holott az igazságügyi administratio köreiben nagyon hajlanak a büntetési rendszer egyszerűsítésének eszméjéhez.*

BTK.

36. §. A börtönbüntetés kerületi börtönben, vagy az igazságügyminiszter által e czélra kijelölt törvényszéki fogházakban hajtatik végre.

37. §. A börtönre itélt egyének viszonyaiknak megfelelő munkát teljesítenek, az illető börtönre nézve megállapított munkanemek közül azonban szabadon választhatnak; őket a börtönépület területén kívül csupán közmunkával és csak beleegyezésükkel lehet foglalkoztatni, mely esetben a fegyenczektől és a szabad munkásoktól elkülönítendők.

A börtönre itéltek alá vannak vetve a magán-elzárásnak, valamint a ruházat, élelem, házirend és fegyelem tekintetében a börtönszabályok rendeleteinek, melyek azonban a fegyháziaknál enyhébbek.

38. §. A 30., 31., 32. és 33. §§. határozatai a börtönre itélt egyénekre is alkalmazandók, azon módosítással: hogy azok a börtönhöz tartozó területen belől naponként két órát töltenek a szabad levegőn, mely idő csupán fegyelmi büntetésképen szállítható le naponként egy órára. Ezen megszorítás, félbeszakítás nélkül, két napnál hosszabb időre nem terjedhet.

D) *A fogházbüntetés. — Az elzárás.*

V. A fogházbüntetés egészen más jellegű, mint a két előbbi.

1. A fogházra itéltek csak az esetben vannak magánelzárásnak alávetve, ha büntetésük egy évnél hosszabb időre terjed.

2. A bíróság a fogházra itélteket a munka alól felmentheti.**

* L. Heil: A szabadságbüntetések egyszerűsítése. *J. Sz.* II. 827. l. — Finkey: Büntetési rendszerünk egyszerűsítése (1904.) cz. dolgozatában a börtönbüntetés törlését ajánlja (71. l.).

** *Curia:* A *BTK.* 40. §-a szerint a fogházra elitéltek csak viszonyaiknak megfelelő munkára kötelezhetők. (*Dtár* XXXVI. 79. sz.)

A német *BTK.* szerint foglalkozni kell a fogházra itélteket, ha kérik. (16. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Megengedheti azt is, hogy saját költségükön élelmezzék magukat.

4. Házirend és fegyelem tekintetében enyhébb szabályoknak vannak alávetve.

5. A fogházbüntetés a törvényszéki és a járásbirósági fogházakban hajtatik végre.

A fogházak administratiója tekintetében az az eltérés van a fegyház- és börtön-administrátióval szemben, hogy a fogházak administratióját közvetlenül nem az igazságügyminiszterium viszi, mint amazokét, hanem a kir. ügyészség és ezek felettes hatósága: a főügyészség; csak harmadfokban következik az igazságügyminiszterium.

Említve volt már a *budapesti gyüjtőfogház.* Ez az intézet kisérletül szolgált a különböző büntetésnemeknek egy intézetben s egy igazgatás alatti egyesítésére. Így az tulajdonkép nem is fogház, hanem fegyház, börtön és fogház, a mennyiben mind a három büntetési nemnek külön osztálya van az intézetben; sőt egy negyedik osztályban vizsgálati foglyok tartatnak; az ötödik osztályt pedig az elmebeteg letartóztatottak országos megfigyelő és ápoló intézete képezi.

VI. Az elzárásbüntetés az államfogházhoz áll legközelebb, a mennyiben ez sem foglal magában egyebet, mint elzárva tartást. Az elzárásra itélt önmagát élelmezheti, munkára nem kényszeritheto, magánelzárásra nem szoritható. Ennek megfelelőleg a szabályok még enyhébbek, mint a fogházra itélteknél. Az elzárásbüntetés a birósági fogházakban hajtandó végre, habár a büntetést közigazgatási hatóság állapította is meg; addig azonban míg a birósági fogházak megfelelőleg elkészülnének, a közigazgatási hatóságok által megállapított szabadságvesztés-büntetés kivételkép külön közigazgatási fogházban is végrehajtható. (1892. XXVII. t.-cz. 1. §-a.)

BTK.

39. §. A fogházbüntetés törvényszéki, vagy járási fogházban hajtatik végre.

40. §. A kik fogházra itéltetnek: rendszerint csak azon esetben vannak az éjjeli és nappali magán-elzárásnak alávetve, ha büntetésük egy évnél hosszabb időre terjed; mely esetben a magánelzárás tartamára nézve a 30. §. szabályai alkalmazandók.

A fogházra itéltek, a 37. §-ban meghatározott választási joggal viszonyaiknak megfelelő munkára köteleztetnek; a fogház területén kívül azonban csak beleegyezésükkel és csupán közmunkára alkalmazhatók. Élelem, házi rend és fegyelem tekintetében a fogházi szabályoknak vannak alárendelve, ezek azonban

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

enyhébbek, mint a melyek a fegyházra vagy a börtönre nézve vannak megállapítva.

41. §. Különösen tekintetre méltó okoknál fogva a bíróság ítéletében a fogházra ítélteket a munka alól felmentheti; valamint megengedheti azt is, hogy magukat saját költségükön élelmezzék.

XXVII. FEJEZET.

A javító intézetek.

I. A jelen kor büntetési rendszereinek sarkpontja az, hogy a fiatalkorú egyének teljesen más tekintetek alá kerülnek, mint a többiek. A szoros értelemben vett büntetésről itt csak kivételesen lehet szó, hanem fenforog oly kényszer-elbánás, melyben a nevelési és oktatási elem uralkodik. Beleértve azt, hogy az intézet a fiatalkorú egyént valamely iparra vagy mezőgazdasági munkára tanítsa és kijövetelekor lehetőleg elhelyezéséről is gondoskodjék.

A mely országokban erre nézve sikerült életerős szervezetet működésbe hozni, ott a kriminalitás egyik bő forrása szárad ki.

A magyar *BTK.* e kérdésben csak igen fogyatékos intézkedéseket tartalmaz. A bíróra bízza, vajjon fogházba utalja-e az ifjúkorú vádlottat, vagy javító-intézetbe. A biró pedig marad az egyszerűbb mellett és fogházba küldi.

Súlyos mulasztás terheli az igazságügyi kormányzatot is annyiban, hogy a *BTK.* 25 évi fennállása óta összesen öt javító-intézetet létesített, az *aszódit, a kolozsvárit, a székesfehérvárit* a *rákospalotait* s a *kassait.* Holott csaknem minden törvényszék területén volna szükséges javító-intézetet felállítani, hogy a javító-intézetbe utalás ne járna több formasággal, mint a fogház kiszabása. Ma természetesen az igazságügyminiszterium dönt a javító-intézetbe való felvétel felett, és ez, valamint a nagy távolságra való szállítás, annyi nehézkességgel jár, hogy kerülik.

II. A gyakorlat köreiben a felett panaszkodnak, hogy a *BTK.* 42. §-a csak hat hónapra engedi a vádlottat javító-intézetbe utalni s ez a hat hónap kevés arra, hogy ott a nevelés tekintetében sikert mutathassanak fel. A 42. §. szerint ugyanis a javító-intézetbe való utalás csak a magánelzárás helyett rendelhető el, magánelzárás pedig ugyanazon §. első bekezdése szerint hat hónapra van szorítva.

A novella-javaslat a javító-intézetbe utalást illetőleg kimondja, hogy «a fogház helyett javító-intézetbe szállított fiatal egyének addig

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

maradnak az intézetben, míg javulásuknak biztos jeleit nem adják». Tehát a biró nem is állapíthatná meg a tartamot. Ez azonban ismét több, mint a mi szükséges volt; sőt több, mint a mit elfogadni szabad. Mert a tartam birói megállapítását feladni annyit jelent, hogy a fiút kiszolgáltatják az administratiónak és ez 20 éves koráig kényszer alatt tarthatja. Ezt személyes szabadsági tekintetek tiltják. Hogy egy esetleg csekély súlyú delictumnak elkövetése ily korlátolásra vigyen: nem volna egyéb, mint azon tételnek elfogadása, — melyet különben Németországban most nagyon hangoztatnak, — hogy a fiatal kor nem enyhítő, de súlyosító körülmény.

A novella-javaslat szerint a *BTK.* 42. §-ának szövege következőleg hangzanék:

> 42. §. Fogházra ítélt, de életük huszadik évét túl nem haladott egyénekre nézve javításuk czéljából a bíróság az ítéletben elrendelheti: hogy hat hónapnál tovább nem terjedő büntetésüket, vagy ha az tovább terjedne, annak egy részét, — mely azonban hat hónapot túl nem haladhat, — magán-elzárásban állják ki.
>
> A bíróság az ítéletben azt is kimondhatja, hogy az ily ifjú egyének *a kiszabott fogházbüntetés* helyett javító-intézetbe szállíttassanak, sőt azt, — ha az ítéletben ki nem mondatott, de a javítás tekintetéből czélszerűnek mutatkoznék, — a felügyelő bizottság ajánlatára az igazságügyi miniszter elrendelheti.
>
> *A fogház helyett javító-intézetbe szállított fiatal egyének addig maradnak az intézetben, míg javulásuknak biztos jeleit nem adják.*
>
> *Elbocsátásuk tárgyában, a felügyelő bizottság meghallgatása után, az igazságügyi miniszter határoz.*
>
> *Mindazonáltal a javító-intézetben tartás nem lehet rövidebb, mint az ítéletben kiszabott fogházbüntetés és nem terjedhet túl az elitélt életkorának huszadik évén.*

III. A javító-intézetekről szólnak még a 42. §-on kívül a *BTK.* 84. és a *KBTK.* 19. és 65. §-ai.

A *BTK.* 84. §-a szerint azok, kik 12. évöket már túlhaladták, de 16. évöket még be nem töltötték és cselekményök bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birtak, javító-intézetbe való elhelyezésre ítéltethetnek. (L. alább a 84. §-nál.)

A *KBTK.* 19. §-a meghagyja, hogy oly helyeken, a hol javító-intézet létezik, három napnál hosszabb elzárásra ítélt egyének, a kik életkoruk 20. évét még nem haladták túl, büntetésüket a javító-intézetben állják ki.

A *KBTK.* 65. §-a szerint azon helyeken, hol javító intézet létezik, az életkoruk 16. évét be nem töltött csavargók a hatóság által a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

javító-intézetbe szállíttatnak és abban egy évig terjedhetőleg neveltetnek. (Ezeket a többiektől elkülönítve kellene tartani.)

IV. A javító-intézetek belszervezetét és czélját részletesebben az 1894-ben módosított és újra kiadott alapszabályok tüntetik fel.*

Az igazgatón kívül rendszerint minden javító-intézetnél alkalmazva vannak: családfők, lelkészek, egy orvos, egy gondnok, továbbá munkavezetők, felügyelők, stb.

A családfők rendszeresen nevelik, tanítják és oktatják a reájok bizott ifjakat, mely czélból az egész napot, sőt esetleg éjjelt is növendékeikkel töltik.

A javító-intézetekbe befogadtatnak:

1. oly ifjú egyének, a kikre a *BTK.* 42., 84., vagy 85. §-a. vagy pedig *KBTK.* 19., 65. és 66. §-ai nyernek alkalmazást;

2. *gyámhatósági ajánlat* alapján oly, az erkölcsi romlásnak indult, vagyontalan és életkoruk 18-ik évét még túl nem haladott korú egyének, a kiknek szülei elhaltak, vagy hosszabb szabadságvesztés-büntetést szenvednek, vagy a kik erkölcstelen életmódot folytató szülők vagy rokonok gondozása alatt állván, ezek által erkölcseikre nézve elhanyagoltatnak;

3. a lehetőséghez képest befogadtatnak akár az *atyai hatalmat gyakorlók*, akár pedig más illetékes egyének vagy kormányhatóságilag engedélyezett társulatok kérelmére oly, életkoruk 18-ik évét még túl nem haladott korú egyének is, a kiknek rosz erkölcsökre való hajlandósága a javító-intézetben való neveltetést kívánatossá teszi.

Az utóbbiakért ellátási díj fizetendő.

Ezekre csak az esetben következik be a befogadás, ha az ennek kieszközlésére hivatott hatóság, egyén vagy társulat határozottan kijelenti, hogy a befogadásra ajánlott ifjú egyént legalább is két évig az intézetben hagyja, az elbocsátás időpontjának meghatározását pedig általában s feltétlenül az intézeti igazgatóság belátására bízza.

* Az aszódi javító-intézet berendezéséről kritikát írt a *M. I—gy.*-ben Tauffer Emil. XVIII. 34. és köv. ll. — Ugyanerről Gál M. Pál *Jogt. Közl.* 1892. 33. és köv. ll. — Javítóintézeteinkről. Irták: Krajcsik Soma, Lengyel Aurél, Vámbéry Rusztem. — A Magyar Jogászegylet a fiatalkori bűntettesek büntetési rendszerével kapcsolatban több izben foglalkozott a javító intézetek kérdésével. (L. 355. l.) A külföldi irodalmat l. u. ott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Hét éven aluli gyermekek a javító-intézetekbe egyáltalán nem fogadtatnak be s ugyanott 20 évnél idősebbek vissza nem tartatnak. Nem fogadtatnak be továbbá siketek, némák, hülyék.

A befogadás valamely javító-intézetbe igazságügyminiszteri engedély alapján következik be.

V. Megemlítjük még, hogy a javító-intézetek igen kevésbe kerülnek. Egy-egy javító-intézet kiépítése és felszerelése alig került az államnak többe mint száz—kétszázezer forintba. A fentartás pedig szintén igen olcsó, mivel a legtöbb szükségleti eszközt maga az intézet növendékei állítják elő, mint pl. ruhanemüeket, lábbelieket, asztalos, lakatos munkákat; sőt Aszódon egy egész pavillont építettek és szereltek fel a benlakók, természetesen jó munkavezetők igazgatása alatt.

Mindenesetre hasonlíthatlanul kevesebbe kerül egy egyénnek javító-intézetben tartása, mint a fegyházban tartás. Pedig a gyermeknek a javító-intézetben való elhelyezése azon valószínű eshetőséggel jár, hogy az illetőt a társadalom számára megmentik, holott ha bevárjuk, míg fegyházba jut, akkor talán már el van veszve a társadalom számára.

Nagyon hibás dolog tehát, ha az állam és a társadalom kiméli az áldozatot a javító-intézetektől. Drágán megfizeti ennek a takarékosságnak és indolentiának árát a fegyházakban.*

VI. Öt javító-intézetünkbe az 1902. év folyamán 64 növendéket vettek fel; s pedig birói itélet alapján 169-et, hatósági megkeresés folytán 162-őt, magánosok kérésére 317-et. Ugyanazon évben elbocsátottak 93 növendéket, még pedig kisérletileg kihelyezve 62-őt, végleg elengedve 31-et. Az 1897—1902. évi időközben mindössze 3216 egyén utaltatott javító-intézetbe; ezek közül csupán 1164 személyt fogadtak be birói itélet alapján, noha az ugyanezen időközben elitélt fiatalkorú (húsz éven aluli) egyének száma a hatvanezret jóval meghaladja. Az igazságügyminiszterium értesülése szerint a kihelyezett növendékek 63%-a jóviseletűnek mondható.

VII. Az angolok a kriminalitás leküzdése tekintetében is, mint mindenben, gyakorlati érzékök által vezéreltették magukat és az elzüllésnek indult fiatalkoruak gondozása utján — a Reformatory és industrial Scooles-ban több mint 30000 fiatalkorú van állandóan —

* A javító-intézeti ügyről számos igen becses dolgozatot írt a különböző szaklapokban Krajcsik Soma javító-intézeti igazgató.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

már is elérték azt, hogy fegyházaik évről-évre kevesebb lakóval birnak és ujabban több letartóztatási intézetet voltak képesek bezárni, mert nincs szükség reájok.*

* L. Aschrott dolgozatát a Liszt-féle Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtswissenschaft folyóiratban (XVII. k.) és Gruber Lajos dolgozatát a javítóintézetekről. (Jogászegyleti Értekezések 123. füzet.)

Az 1899-iki nemzetközi gyermekvédő kongressuson e sorok írója, mint előadó, indítványt terjesztett elő a fiatalkoruak tekintetében. Ezen indítvány ugyan a bűnvádi eljárást is felkarolja s ennyiben e könyv keretén kívül esik, de minthogy a fiatalkoruak tekintetében a processuális és az anyagi jogi határozmányok a legszorosabb kapcsolatban vannak egymással s válhatlan egészet képeznek, ideigtatjuk valamennyi pontozatot:

1. Fiatalkoruak vizsgálati fogságba csak azon esetben helyezendők, ha vagy szülőiknél, vagy valamely más családnál való ideiglenes elhelyeztetésök éppenséggel nem nyujt biztosítékot a szökés ellen.

2. Ha a helyi körülmények közt keresztülvihető, a fiatalkoruak a bűnügyi nyomozás és a vizsgálat idejére javítóintézetben vagy gyermekvédőintézetben helyezendők el.

3. A mennyiben a vizsgálati fogság kikerülhetlen, a fiatalkoru egyén vagy magánelzárásban tartandó, vagy legfölebb egy vagy két másik fogolylyal együttesen, kinek káros befolyásától nem tarthatni.

4. A collusionális vizsgálati fogság a fiatalkoruakkal szemben teljesen kizárandó, minthogy alig gondolható, hogy ezek bűnügyeiben oly összejátszások fordulnának elő, melyeket a vizsgálóbiró ne volna képes — eshetőleg a kihallgatások egy részének azonnali foganatba vételével — ellensúlyozni.

5. Ugyanaz, a mi a vizsgálati fogságról áll, a rendőrségi letartóztatást is illeti. Ha a gyermek letartóztatása elkerülhetetlen, módot kell találni, hogy isolálva legyen a rendőrségnél egyéb letartóztatottak kontágiumától. A rendőrségnek meg kell adni a jogot, hogy letartóztatás helyett a gyermeket ideiglenesen javító-intézetbe vagy gyermekvédő-intézetbe utalja.

6. Ugyanez betartandó az eltolonczolás czéljából letartóztatott gyermekek tekintetében is.

7. A fiatalkorút másra mint javító-intézetbe helyezésre — eltekintve itt a pénzbüntetéstől, az intéstől és a feltételes elitéléstől — csak azon esetben szabad itélni, a midőn a bíróság arról győződik meg, hogy nagy valószinűség szerint a javulás ki van zárva. A míg javulás remélhető, a javítóintézettel kisérletet kell tenni. A javító-intézeten belül pedig oly osztályozások lennének keresztülviendők, a melyek a romlottabbak behatását a kevésbbé romlottakra lehetetlenné teszik.

8. A fiatalkoruak szabadságbüntetésre itélése csak fakultativ legyen annyiban, hogy azon esetre, ha az igazgató és a felügyelő-hatóság utólag arról győződnek meg, hogy a javító-intézetben a javulásra inkább volna remény, az áthelyezés ujabb birói határozat nélkül is megtörténhessék.

9. Ha ellenben a birói itélet javító-intézetre szól s a javító-intézetben kitünnék, hogy czélszerűbb volna szabadságbüntetés kiszabása, az igazgató

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BTK.

42. §. Fogházra ítélt, de éltük huszadik évét túl nem haladott egyénekre nézve, javításuk czéljából a bíróság ítéletileg el-

és a felügyelő-hatóság kezdeményezésére a *bíróság* ujabb határozatban kimondhatja a szabadságbüntetést. (Eltekintve egyebektől, igen hatályos fegyelmező eszköz rejlik abban, ha a javító-intézet lakói tudják, hogy rossz magaviselet esetében fogházba kerülhetnek. A javító-intézet ezáltal analog positióba jutna a mi közvetítő-intézeteinkkel, hol szintén az a fegyelmező, hogy fegyelmi vétség a fegyházba való visszavitelt vonja maga után.)

10. A mi a bűnvádi eljárás *formáját* illeti, a fiatalkoruaknál minden tekintet azt követeli, hogy az eljárás a lehető leggyorsabb legyen. Csakis egy gyors menetű eljárás, melynél a vizsgálat eshetőleg pár napig tart, képes a vizsgálati fogságnál felállított követeléseknek eleget tenni. Ebből következik, hogy úgy a rendőrség, mint a bíróság és az ügyészség tagjai a fiatalkoruakat illető bűnügyeket *soron kívül* legyenek kötelesek elintézni.

11. A gyors lebonyolítás szükségére való tekintettel, a mennyiben az egyéni szabadság sérelme nélkül megtörténhetik, a fiatalkoruak bűnügyeiben az eljárás formalismusán — törvény utján — enyhíteni lehetne.

12. A hatáskör is módosítható annyiban, hogy törvényszék helyett — legalább némely esetben — a járásbíróság járna el.

13. A fiatalkoruak törvényszéki bűnügyeiben a védelemnek mindenesetre kötelezőnek kell lennie; a járásbirósági ügyek lehetőleg szintén védő közreműködésével tárgyalandók.

14. Nagy nyereség volna, ha az ügyvédek létesítenének oly gondnoksági szervezetet, a milyen Belgiumban fennáll; ezen ország több városában ugyanis a fiatalkoru vádlottakat a hivatalból kirendelt védő-ügyvéd nemcsak védi a bűnvádi eljárásban, de gondnoksága alá is veszi.

15. Ily szervezet hiányában az elbocsátott fiatalkoruak egyleti hathatós támogatása és gondozása nagyon kivánatos. Különösen elengedhetetlen ez azon időre, a míg a fiatalkoru csak feltételesen bocsáttatott el a javító-intézetből vagy a fogházból. (Ugyanezen tételek: *Gerichtssaal* 57. k. 2. füzete. és *Revue Pénitentiaire* 1900 januári füzete.)

Az élet súlyosabbá tette a törvényt, mint a milyen annak szerkezete. Ez paradoxonnak látszik ugyan, mert a 92. §. nagyon gyakori alkalmazása az ellenkezőre mutat. De másrészt tagadhatatlan, hogy nem fejlesztették ki a javító- és közvetítő-intézeteket. Építettek fegyházakat, börtönt és fogházat, de hogy ezeknek kiegészítője, sőt alkatrésze a javító- és közvetítő-intézet, azt ignorálták. Ha elejétől kezdve kellő súlyt helyeztek volna különösen a javító-intézeti ügyre, ha lehetőleg minden törvényszéki fogház mellett megfelelő nagyságú javító-intézetet szerveztek volna, ma egész más képet mutatna bűnügyünk. Mindenesetre sokkal kevesebb volna a fegyházi lakosság és akkor — eltekintve az óriási erkölcsi és anyagi haszontól — elegendő magánzárkáink is volnának és lehetségessé válnék a közös munkáltatás alkalmával is az éjjeli elkülönítést keresztülvinni, sőt a közös munkatermekben az osztályozást létesíteni. A kontagium elterjedésének megakadályozása csakis a magán-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendelheti: hogy hat hónapnál tovább nem terjedő büntetésüket, vagy ha az tovább terjedne, annak egy részét, — mely azonban hat hónapot túl nem haladhat, — magán-elzárásban állják ki.

A bíróság az ítéletben azt is kimondhatja, hogy az ily ifjú egyének magán-elzárás helyett javító-intézetbe szállíttassanak, sőt azt, — ha az ítéletben ki nem mondatott, — de a javítás tekintetéből czélszerünek mutatkoznék, a felügyelő-bizottság ajánlatára az igazságügyi miniszter elrendelheti.

XXVIII. FEJEZET.

A felügyelő bizottság.

A törvény szervez egy véleményező testületet, melynek feladata a javító- és közvetítő-intézetbe való szállítás és a feltételes szabad lábra helyezés tárgyában az igazságügyminiszternek javaslatokat tenni.

A bizottság tagjai: a törvényszék elnöke, a kir. ügyész, az igazgató, illetőleg fogházfelügyelő, a lelkész, a tanító, a közigazgatási bizottság két tagja.

Ha a felügyelő bizottság tagjai vennének maguknak fáradságot az illető intézetek időközönkénti meglátogatására és a letartóztatottakat törekednének egyénenkint megismerni, akkor ez igen becses intézvény volna.

De tudtunkkal a bizottságok azon tagjai, kik hivatásuknál fogva nem kötelesek különben is érintkezni a letartóztatottakkal, az intézeteket sohasem látogatják.

Így természetes, hogy vélemények az iránt, hogy egy bizonyos egyénnel mi történjék, vajmi csekély értékkel bír.

A döntő szó a fegyházigazgatóé, illetőleg a fogházfelügyelőé; holott ép ezeket kellene ellenőrizni.

Külföldön az ily bizottságok tagjai igen üdvös tevékenységet fejtenek ki.

BTK.

43. §. A felügyelő-bizottság tagjai: a törvényszék elnöke illetőleg helyettese, a királyi ügyész, illetőleg királyi alügyész; az igazgató (felügyelő), a lelkész, a tanító, továbbá a törvényhatóság közigazgatási bizottsága által megválasztott két egyén.

Határozathozatalnál, a mely a járásbirósági fogházban letartóztatott ifjú egyének javító-házba szállítását tárgyazza, az illető járásbiró is meghallgatandó.

elzárás, később éjjeli elkülönítés és a közösben való osztályozás útján lehetséges, ez pedig természetesen a fegyházi lakosság tetemes kevesbedését igényli feltétlenül.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXIX. FEJEZET.

A közvetítő intézet.

I. A közvetítő intézet feladata: átmenetül szolgálni a feltételes szabadlábra helyezésre. A fegyenczet kihelyezik a fegyházból egy államilag szervezett mezőgazdasági, kertgazdasági vagy ipari telepbe és itt foglalkoztatják. Hozzászokik ahhoz, hogy tudjon magán uralkodni, és habár a telep nincs fallal körülvéve, ne szökjék meg. Sőt próbaképen el is küldik pl. egy negyedórányira a teleptől valamely megbizás teljesitésére.

A számitás azon helyes megfontoláson alapul, hogy miután a büntetési idejöknek csak igen csekély része van már hátra, nem érdemes megszökniök.

Közvetítő intézeteink a következők: *Kis-Harta, Lipótvár, Vácz.*

Elégtelen, épúgy mint a javító-intézet. Legalább is szükséges volna minden fegyház mellett közvetítőt is felállítani. Ujabban a nagy-enyedi fegyház mellett rendeznek be közvetítő intézetet.

A kis-hartai intézet elhelyezése különben is el van tévesztve, minthogy távol fekszik a fegyházaktól. Valaki közvetítő intézeti czélra hagyományozta a telket az államnak s azt hitték, a hagyományozó akaratának betű szerint eleget kell tenni. Holott az a fegyelmetlenség, mely egy időben a kis-hartai intézetben észlelhető volt, valószinüleg arra vezethető vissza, hogy nincs közelében fegyház. Jól tudják a közvetítő intézet lakói, hogy a messze földre való elszállítás nagyon terhes, és hogy igen fontos ok nélkül nem rendelik el; tehát apróbb szabálytalanságokat megengedhetőknek tartanak.*

A három közvetítő intézetben elhelyezettek létszáma hozzávetőleg 180. Sajnos, hogy irányadó helyen a közvetítő intézetekre még kevesebb súlyt helyeznek, mint a javító-intézetekre.

A mi az elért eredményeket illeti: szökés nagyon ritka. Csak

* Evvel szemben a fentemlített miniszteri jelentés szerint «az eddig szerzett tapasztalatok azt tanusítják, hogy az intézet sajátos jellege és czélja jobban érvényesül az önálló és elkülönített helyzetben, mint a toldalékos szervezetnél.» (470. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a kis-hartaiban szokott előfordulni. Egyrészt ide a leghosszabb időre elitéltek jönnek, másrészt a fent kifejtett helyi okok is előidézhetik, hogy a fegyelem nem oly kifogástalan, mint másutt.

A visszaesést illetőleg az 1892-iki hivatalos jelentés ezeket irja:

> «A visszaesők számaránya a közvetítő intézeteknél sokkal csekélyebb, mint a fegyintézeteknél és a szegedi kir. börtönnél, a mennyiben a tágas értelemben vett visszaesők a fegyházi és ker. börtöni népességnek 50·96%-át, a közvetítő intézeti népességnek pedig csak 18·18%-át képezik.»
>
> 1897-ben ez az arány 48·57% és 18·18% volt.

II. A közvetítő intézetbe szállítás feltételei:

1. A kik legalább három évi fegyházra vagy börtönre itéltetvén, büntetésük két harmadát kitöltötték és szorgalmuk, valamint jóviseletük által a javulásra alapos reményt nyujtottak, közvetítő intézetbe szállittatnak.

2. Az életfogytig tartó fegyházra itéltek, büntetésük tizedik évének kitöltése után szintén közvetítőbe vitethetnek.

3. A szállitást a felügyelő bizottság meghallgatása után az igazságügyminiszter rendeli el.

III. Meg kell emlitenünk, hogy közvetítő intézet létezik Lepoglaván Horvátországban és Zeniczán Boszniában is. Mind a kettőt jeles hazánkfia, a nagyon is korán elhúnyt Tauffer Emil alapitotta és rendezte be.

Tauffer Emil teljesen a börtönügynek szentelte életét. Már egyetemi joghallgató korában foglalkozott az idevágó kérdésekkel. Az egyetem által e tárgyban kitűzött kérdésre Pulszky Ágost-tal pályamunkát irt, mely a díjat meg is nyerte.* Később az igazságügyminiszter kiküldötte őt külföldre és hazaérkezte után kinevezte a lipótvári fegyintézet igazgatójává. Reformterveit azonban a miniszteriumban nem támogatták s lassankint oly éles viszony fejlődött ki közte és a központi vezetőség közt, hogy ő kedveszegetten elfogadta a horvát kormány azon ajánlatát, hogy Lepoglaván a progressiv rendszer szerint rendezzen be fegyházat közvetítő intézettel együtt. Ezt meg is tette. Horvátországban azonban szintén nem volt maradása. A horvát büntető-törvénykönyvi javaslat mellett úgy bel- mint külföldön folytatott aktiója ellentétbe hozta őt a

* A börtönügy múltja, elmélete, jelen állása, különös tekintettel Magyarországra. 1867.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

horvát hivatalos világgal és az ottani közvéleménynyel,* s elfogadta Kállay közös miniszternek azon ajánlatát, hogy Boszniában rendezzen be egy nagyszabású fegyházat teljesen a saját eszméi szerint.

A zeniczai fegyházat és közvetítő intézetet teljesen az ő vezetése alatt építették és rendezték be. Ez a munka volt az, mely egészségét megtörte. Hosszas betegeskedés után 1891-ben meghalt.

Tauffer Emil a börtönügy terén egész Európában első rendű tekintély volt. A külföldi kongressusok minden fontosabb kérdésben kikérték véleményét; a folyóiratok igen nagy súlyt helyeztek dolgozataira. Magyarországon pedig ő volt az *egyedüli* igaz szakember a büntetőjog ezen ágában.

És ez a rendkívül nagy szellemi és erkölcsi tőkét képviselő férfiú, ki teljesen rátermett arra, hogy a magyarországi börtönügy legfőbb igazgatása reá bizassék, kénytelen volt vándorbotot ragadni . . .

BTK.

44. §. Azok, a kik legalább három évi fegyházra vagy börtönre ítéltetvén, büntetésük két harmadrészét kitöltötték, és szorgalmuk, valamint jóviseletök által a javulásra alapos reményt nyújtottak: büntetésök hátralevő részének kitöltése végett, közvetítő intézetbe szállíttatnak, a hol szintén munkával foglalkoztatnak, azonban enyhébb bánásmódban részesülnek.

45. §. Az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítéltek, büntetésük tizedik évének eltelte után, s a 44. §-ban meghatározott föltételek alatt, szintén a közvetítő-intézetbe szállíttathatnak.

46. §. A közvetítő intézetbe való szállítást, a felügyelő-bizottság meghallgatása után, az igazságügyminiszter rendeli el.

47. §. A közvetítő intézetben létező foglyok, fegyelmi vétség esetében a fegyházba, illetőleg a börtönbe visszaküldhetők.

XXX. FEJEZET.

A feltételes szabadságra bocsátás.

I. A feltételes szabadságra bocsátás Angolországból terjedt el a kontinensen. A progressiv rendszernek ezt a részletét feltaláljuk a legtöbb európai államban; Németországban is — hol még leginkább ragaszkodnak a birói ítélet érinthetlenségéhez.

A feltételes szabadlábra helyezés, valamint a közvetítő inté-

* L. 144. l. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zetnél szintén láttuk, egyrészt *fegyelmi eszköz* a fegyházban és a börtönben. Csak az részesül a kedvezményekben, a ki szorgalmas és a ki jól viseli magát. Ha talán nem is erkölcsi értelemben javító, de fegyelmező és szoktató erő mindenesetre rejlik abban, hogy sorsának javulása az ő saját kezébe van letéve.

Másik szempont pedig, mely a feltételes szabadlábra bocsátást támogatja, az, hogy a teljes szabadság elnyerése előtt még legyen egy stadium, melyben az illető úgyszolván *gondnokság alatt* áll. Ezt a gondnokságot ugyan a kontinensen úgy értelmezik, hogy csak felügyelnek rá és a legkisebb rendetlenkedés esetére elveszti a szabadság jótéteményét, de másik értelme meg az, hogy vagy az állam vagy a társadalom támogassa a kihelyezettet, hogy ismét szerezhessen magának polgári foglalkozást. A honnan őt — az igaz — saját cselekménye, de egyszersmind az elzárás is kizökkentette, oda visszajuthasson.

A feltételek a *BTK.* szerint a következők:

1. A fegyházra, vagy egy évet meghaladó börtönre vagy fogházra vagy államfogházra itélt egyéneket, ha büntetésök háromnegyedét kiállották, s ha jól viselték magukat, saját kérelmökre s a felügyelő bizottság ajánlatára az igazságügyminiszter feltételes szabadságra bocsáthatja.

2. Az életfogytig tartó fegyházra itélteket, ha 15 évet kiállottak s a többi feltételek is fenforognak.

3. Nem bocsáttatnak feltételes szabadságra: *a)* külföldiek, *b)* visszaesők.

4. A feltételes szabadságra bocsátottak tartózkodási hely, viselet és életmód tekintetében külön rendőri szabályok alatt állanak, melyeknek megsértése esetében feltételes szabadságukat az *igazságügyminiszter* visszavonhatja. Sürgősség esetében a hatóságokra száll ezen jog.

5. A feltételes szabadságnak visszavonása után az itéletben megállapított büntetés megszakított végrehajtása tovább folytatandó, a szabadságban töltött idő azonban a büntetésbe nem számíttatik be.

II. Ha ezek után viszonyba hozzuk a közvetítő intézetben és feltételes szabadságban töltött időt, a következő eredményre jutunk. A közvetitő intézetben az illető *annyi hónapot* tölt, a hány esztendőre itéltetett. Feltételes szabadságon pedig *háromszor annyi hónapot,* a hány esztendőre itéltetett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A feltételes szabadságra bocsátás hazánkban évek óta igen nagy mérveket öltött.* Oka ennek egyrészt, hogy jó tapasztalatokat tettek az intézménynyel, a mennyiben csak elenyésző csekély százalékban mutatkozott szükségesnek a kedvezmény visszavonása, másrészt pedig csak a feltételes szabadlábra helyezéssel volt lehetséges a büntetési intézetek túltömöttségén némileg enyhíteni, és ennélfogva minden tényező odahatott, hogy minél szélesebb mérvben alkalmazásba vétessék.

A statisztikai kimutatás így alakul:

	Feltételes szabadságra bocsáttatott	Visszavonatott a kedvezmény
1880/1 évben	828 egyén	14 esetben
1882	448	4
1883	611	10
1884	842	10
1885	1188	10
1886	1182	11
1887	1243	15
1888	1334	15
1889	1356	17
1890	1733	22
1891	1660	15
1892	1414	13
1893	1361	18
1894	1244	18
1895	1007	30
1896	1190	27
1897	1200	23

Az 1898. év óta valamivel kevesebb a feltételesen szabadlábra helyezettek száma; a visszaesési arányszám nem változott. (Az 1904. évi adatok: kihelyeztetett 966 egyén, visszavonatott a kedvezmény 23-tól.)

Daczára annak, hogy ily nagy mérvben alkalmazzák, a felügyelő bizottságok a miniszteri gyakorlatot követve, bizonyos nemű bűncselekmények esetében, a hol t. i. aljas gondolkozásmódot tételeznek fel a tettesnél, épen nem adnak helyt a feltételes szabadlábra helyezésnek.

Az aljasságot, ha fenforgott, a bíróság már figyelembe vette az itélet kiszabásánál; ha tehát a felügyelő-bizottság s ennek véle-

* Már a kodex életbeléptetése előtt is bőven alkalmazták. Ez is mutatja, hogy a kormányzati körök nem tartották túlenyhének az akkori igazságszolgáltatást, holott a *BTK.* indokolása folyton evvel érvel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ménye nyomán a miniszter még egyszer sújtja az egyéneket, kétszer szenvednek egy dologért.

Egyáltalán oda kell törekednünk, hogy a feltételes szabadlábra helyezés mint *organikus jogi intézmény* illesztessék büntetési rendszerünkbe és ne csak mint részben administrativ, részben kegyelmi jellegű kedvezés szerepeljen.*

Az 1880-iki igazságügyminiszteri rendelet, mely a felügyelőbizottságok eljárását szabályozza, egyszerűen csak «törvényes kedvezménynek» nevezi a feltételes szabadlábra helyezést.

Figyelemreméltó — bár elméleti szempontból megtámadható — eszme az, hogy ne csak a biróilag kiszabott tartam alatti visszaesés éleszsze fel az állam jogát az elengedett büntetés végrehajtására, hanem ezen jog kiterjesztessék a negyedik negyedről egy ötödik negyedre. Ha tehát egy év engedtetett el, két évig álljon fenn a jog, az egy évet utólag végrehajtani. Belgiumban a törvény ezt rendeli.**

IV. A feltételes szabadságra bocsátásnak és a közvetítő intézetben való elhelyezésnek a hosszú tartamú szabadságvesztés-büntetésekre való szoritása, mint azt a *BTK.* 48. és 44. §-ai körülírják, épenséggel nem indokolt. Alig egyéb ez, mint a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetések önkényes meghosszabbitása.

Sőt ferdeségekre is vezet.

A *BTK.* 48. §-a szerint csak azok bocsáttatnak föltételesen szabadon, a kik vagy fegyházra, vagy egy évet felülhaladó börtönre vagy fogházra vannak itélve és büntetésük három negyed részét kiállották.

* Teljesen igaza van Krohne (volt) fegyházi igazgatónak, midőn a börtönügyről szóló tankönyvében a kérdésről ezeket irja: «Aus der Auffassung der vorläufigen Entlassung als einer Art Begnadigung, durch welche dem Verurtheilten die Strafe verkürzt werden soll, ist auch das Bestreben hervorgegangen, im Verwaltungswege ganze Kategorien von Verbrechen von derselben auszuschliessen. Rüskfällige Verbrecher gegen das Eigenthum, Meineidige, Brandstifter, Sittlichkeitsverbrecher haben in einzelnen Staaten, je nach der Anschauung der massgebenden Persönlichkeiten, kaum Aussicht auf die vorläufige Entlassung. Und doch sollten z. B. grade die Verbrecher gegen das Eigenthum erst recht der vorläufigen Entlassung unterworfen werden; gerkde sie bedürfen eines langdauernden psychologischen Zwanges, um vom unordentlichen, arbeitsscheuen Treiben, der Quelle ihres Verbrechens, sich zu entwöhnen». (266. l.)

** L. Prins 531.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E szerint 14 havi börtön vagy fogház kevesebb, mint egy évi börtön vagy fogház. Mert a 14 hónapból, ha az illető jól viseli magát, és a javulás reményét megerősíti, egy negyed részt, vagyis 3 és $^1/_2$ hónapot elengednek, azaz 14 hónap = 10 és $^1/_2$ hónap. Az egy évben kiszabott börtönből vagy fogházból pedig nem engednek el semmit.

Megtörténik nem egyszer az is, hogy egy egyén elitéltetik egy évre, és ez után pl. egy járásbirósági ügy felmerülése folytán az egy évet felemelik egy év és pl. egy napra. Ez az ember azzal, hogy még egy bűncselekményt követett el és még egy napi büntetést kapott, azt nyerte meg, hogy nem egy évig, hanem csak kilencz hónapig lesz elzárva.

Ugyanez az ellenmondás megvan a közvetítő-intézet tekintetében is.

Közvetítő intézetbe vitetnek, a kiket legalább három évi fegyházra vagy börtönre itéltek és büntetésöknek kétharmad részét kitöltötték.

A három év így osztik meg:

két év fegyházban, illetőleg börtönben; három hónap közvetítő intézetben; kilencz hónap föltételesen szabadlábon.

A két év és $^3/_4$ hónap fegyházban, illetőleg börtönben; nyolcz és $^1/_4$ hónap föltételesen szabadlábon.

Tehát a ki három hónappal kevesebbre van itélve, az $^3/_4$ hónappal többet tartozik tölteni a fegyházban, illetőleg börtönben.

Az ellenmondás úgy oszlatható el, ha a föltételes szabadlábra helyezésnél az igen magas időbeli határpont elejtetik s ha rövid szabadságvesztés-büntetésre itélnek is valakit, a megfelelő hányadot szabadlábon töltheti. Ez úton könnyebben volna a kellő fegyelem fentartható a rövid időre elitélteknél is, mivel jó magaviseletük esetében ezek is hamarabb szabadulnának. Csak a felügyelő-bizottságnak volna több dolga; de ez nem lehet érv az igazságtalanság további fentartására. Nem is volna ép szükséges, hogy a rövid tartamú büntetéseknél a felügyelő bizottság teljes ülésben határozzon. Az eljárás itt igen könnyen egyszerűsíthető.

Figyelemre méltó módozat a hányad kiszámítására az is, melyet Franciaországban és Belgiumban találunk.* Ezen államok

* A franczia 1885-iki törvény szövege így szól: . . . 2. §. Tous condamnés ayant à subir une ou plusieurs peines emportant privation de la

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a három hónapot állítják fel mint oly minimumot, melyből feltételes szabadlábra helyezés útján elengedés nem adatik. Ezen három hónap azonban ott is minimum, a hol elengedés történt. Franciaországban hat hónapból elengednek három hónapot, öt hónapból két hónapot, négy hónapból egy hónapot. Így elérik azt, hogy az öt és a négy hónap nem kevesebb, mint a három hónap. Vagyis a határvonalat a mi törvényünkhöz és a német törvényhez képest egy évről három hónapra leszállítják, de ebből semmit sem engednek el.

A kiszámítás ugyanezen rendszere van elfogadva az 1878-iki horvát javaslatban, az 1887-iki bosnyák rendeletben * és az osztrák javaslatban is. Ezek azonban nem három hónapnak, hanem egy évnek kitöltését követelik meg. A német törvény ily pontos határvonalat nem állít fel; csak általánosságban szabja meg, hogy a feltételes szabadlábra helyezés esete előáll, ha hosszabb fegyház vagy fogház szabatott ki.**

V. Az életfogytig tartó fegyházra ítéltek tíz év eltelte után a közvetítő intézetbe, újabb öt év eltelte után pedig feltételesen sza-

liberté peuvent après avoir accompli trois mois d'emprisonnement, si les peines sont infèrieures à six mois, ou dans le cas contraire, la moitié de leurs peines, être mis conditionellement en liberté, s'ils ont satisfait aux dispositions réglementaires fixées en vertu de l'article premier. Toutefois, s'il y a récidive légale, soit aux termes des articles 56-a 18 du Code pénal, soit en vertu de la loi du 27 mai 1885, la durée de l'emprisonnement est portée a six mois, si les peines sont inférieures à neuf mois, et aux deux tiers de la peine dans le cas contraire.

* L. Gesetz- und Verordnungsblatt für Bosnien und Herzegowina. 1887. November 15. Megjegyzendő, hogy ezen rendelet szerint a föltételes szabad lábra helyezés a büntetés három negyedrészének kiállása után történik meg; a közvetítő intézetbe pedig felének kiállása után viszik az illetőt.

** Hälschner ezt írja a tartam kérdéséről: Die Verwaltungsbehörden haben das Recht die urtheilsmässige Strafdauer um ein Viertheil ihres Betrages bedingungsweise zu verkürzen, aber unter der Beschränkung, dass eine solche Verkürzung nur bei längeren Strafen zulässig ist und die Verkürzung die in der Strafanstalt zu verbüssende Strafzeit niemals auf weniger als ein Jahr herabsetzen darf. Als eine längere Strafe erscheint hiernach jede länger als ein Jahr dauernde, aber nur diejenige, welche wenigstens 16 Monate beträgt, darf um ein Viertel, diejenige welche mehr als ein Jahr und weniger als 16 Monate beträgt, nur auf ein Jahr verkürzt werden. (Das allgemeine Deutsche Strafrecht. 1881. I. 598. l.) — L. a kérdésről bővebben *BRR.* I. 99. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

badlábra bocsátandók.* Hogy valaki a közvetítő-intézetben öt évet töltsön, nem felel meg ezen intézet rendeltetésének. A közvetítő intézet átmenetül szolgál és berendezésének minden részlete olyan, hogy csak ezen czélnak felel meg. Utalunk arra, hogy a teljes fegyelmet csak az az egy körülmény képes fentartani, hogy rövid idő múlva kiszabadul onnan mindenki, tehát egyrészt nem érdemes megszökni, másrészt óriási veszteséget, t. i. a közeli kiszabadulás helyett a fegyházba való visszavitelt koczkáztat meg az, a ki szabálytalanságba esik. Az öt évesekre ez nem illik és nagyon valószinű, hogy a közvetítőintézet ezen lakói, kik az ottani gyors váltakozásban az állandó elemet képviselik, nem valami jó példaadással és befolyással vannak a többiekre. Részünkről az életfogytig tartó fegyházra ítéltek feltételes szabadlábra helyezését — de lege ferenda — a tizenkettedik év végére tennők. Ezzel is némi fejlesztést nyerne az intézmény, mely nálunk intensive nagyra nőtt ugyan, de extensive húsz év óta továbbfejlesztésben nem részesült.

VI. Álláspontunkat kell jeleznünk a *BTK.* 49. §-ával szemben, mely kiveszi a feltételes szabadságra bocsátás alól a külföldieket és a visszaesőket.

Egyik megszorítást sem véljük elfogadhatónak.

A külföldi, a ki itt elkövet bűncselekményt, csak oly bűnös, mint a belföldi, a ki ugyanazt követi el; nincs tehát ok, hogy a külföldi egy negyedrészszel súlyosabb büntetést kapjon. Az igaz, hogy a külföldinél megvan az a külön szempont, hogy elhagyja az országot és nem gyakorolható felette a rendőri felügyelet; de ez megvan a belföldire nézve is; és az, hogy talán a külföldiek eshetőleg könnyebben hagyják el az országot, távolról sem elég ok, hogy velök szemben szigorúbb legyen a magyar igazságszolgáltatás.

A mi a visszaesőket illeti, itt distingválnunk kell. Ha azok, a kik például súlyos lopásokat követtek el háromszor vagy többször, mint visszaesők, nem bocsáttatnak feltételesen szabadságra és ennyi-

* Néhány évvel ezelőtt a napisajtó hevesen támadta a feltételes szabadságra helyezés intézményét abból az alkalomból, hogy egy feltételesen kihelyezett egyén, kinek halálos büntetését annak idején királyi kegyelem változtatta át életfogytiglani fegyházra, újabb gyilkosságot követett el. Holott a *BTK.* e tekintetben nem fogyatékos. A hibát nézetünk szerint az igazságügyminiszterium követte el, mikor *halálra ítélt* fegyenczet bocsátott feltételes szabadságra, nem véve figyelembe, hogy a *BTK.* 48. §-a 1. bekezdésének utolsó mondata az *életfogytiglani fegyházra ítélt* egyénnek adja meg a kedvezményt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vel súlyosodik büntetésök, az ellen lényeges kifogást alig lehetne tenni; mert a valóban súlyos lopásokra, különösen az igen nagy lopásokra, a törvény különös része nem szab ki elég szigorú büntetést. De hogy ezen a jogczímen azokra a — szélesebb körökben ismeretes — igen csekély súlyú lopásokra is ugyanazon szabály alkalmaztassék, érthetetlen. A ki mint «visszaeső» nehány krajczárnyi értékű élelmiszert lop, a visszaesés czímén kapja az elzárásbüntetés helyett a több mint százszorosan súlyosabb fegyház-büntetést. És ugyancsak a visszaesés czímén még attól a jótéteménytől is megfosztatik, hogy ha jól viseli magát, az utolsó negyedet föltételesen szabadlábon tölthesse.

Azt sem vagyunk képesek helyesnek elfogadni, hogy ha valakit valaha egy zsarolási vétségért megbüntettek és az elkövet, csekély élelmiszer tekintetében, egy «rablást» és ezért az utóbbiért megkapja a rablásnak «visszaesési» horribilis büntetését: feltételesen semmi körülmények közt szabadlábra ne helyeztethessék; ellenben a ki testi sértésben akárhányszor visszaeső, az annak a relative csekély büntetésnek, melyet a magyar törvény értelmében kap, utolsó negyedét feltételes szabadságban töltheti.

Végül úgy a külföldieket, mint a visszaesőket illetőleg utalunk arra, hogy, szigorúan véve, a törvény szerint ezeket büntetésük két harmadának kiállta után közvetítő intézetben kellene tartani. Mert az a törvényben nincs mondva, hogy *közvetítő intézetbe nem küldendők*, hanem csak az, hogy feltételes szabadságra nem bocsáthatók.*

VII. Vissza kell még térnünk a közvetítő intézetben és a feltételes szabadságra bocsátás egymáshoz való viszonyának kérdésére.

Utaltunk már arra, hogy három meglevő közvetítő intézetünk nem képes mindazokat befogadni, kik erre a jogosultságot jó viseletükkel megszerezték.

Így azonban mindazon egyének, kik a közvetítő intézetbe volnának szállítandók s oda a tér hiánya folytán nem szállíthatók, szigorúbban büntetettnek, mint a hogy ezt a törvény megengedi. Az az igen súlyos büntetés, mely a törvényben foglaltatik, úgy van megállapítva, hogy rendszerint csak két harmada hajtassék végre fegyházban, illetőleg börtönben. Ha a két harmadtól a három negyedig terjedő részt nem mint a törvény rendeli, közvetítő inté-

* Erre egyik hallgatóm, Petrovits János, figyelmeztetett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zetben, hanem fegyházban, illetőleg börtönben tölti ki az illető, ezzel a végrehajtó hatalom szigorúbb büntetést hajt végre, mint a milyent a biró megengedett. Igaz ugyan, hogy a *BTK.* 52. §-a intézkedik az átmenetről; de ezen átmenetet a törvényhozás nem képzelhette úgy, hogy eltart 10—20 évig, hanem úgy, hogy legfölebb egy-két évig tart el. A fenforgó viszonyok közt ki volna mondandó, — ha más úton nem vélik lehetőnek, törvénynyel, — hogy a kik tér hiánya miatt közvetítő intézetben el nem helyezhetők, feltételesen szabadon bocsáttatnak. Az 52. §. ilyszerű pótlása közelebb fekszik. mint az, a mivé a gyakorlat fajult, hogy t. i. az illetők közvetítő intézet helyett fegyházban, illetőleg börtönben tartatnak.

Hogy pedig a szabadságvesztés-büntetés két harmadának kiállása után a feltételes szabadlábra helyezés ma már nem valami radikális eszme, mutatja az, hogy Francziaország és Belgium még sokkal messzebb mennek. Francziaország a büntetés *felének* kiállása után feltételesen szabadlábra helyezik az illetőket. Belgiumban a feltételes szabadlábra helyezés ideje törvény szerint a büntetés *egy harmadának* kiállásával kezdődik s megnyerik e kedvezményt mindazok, kik három hónapot kiállottak, holott a mi törvényünk szerint a büntetés három negyedének kiállása után és csak az egy éven felüli szabadságvesztés-büntetésre ítéltek részesülnek e kedvezményben.*

* Horvátországban már 1875-ben hoztak törvényt, mely szerint a szabadságvesztés-büntetés felének kiállása után az elitélt föltételesen elbocsáttatik. E törvény 1. §-a német nyelven így hangzik: Der Ban ist ermächtigt, Sträflingen, welche zu einer zeitlichen Strafe verurtheilt sind, und welche sich in der Strafanstalt tadellos aufgeführt haben, auf ihre Bitte und auf Antrag der Strafhausverwaltung einen bedingten Urlaub zu ertheilen. Einen solchen Urlaub können Sträflinge erlangen: *a)* welche das erste Mal wegen eines Verbrechens abgeurtheilt wurden, nach Abbüssung *der Hälfte* der Strafe; *b)* welche zum zweiten Male wegen eines Verbrechens abgeurtheilt wurden, nach Abbüssung von drei Viertheilen der Strafe. Sträflinge, welche wegen Verbrechens mehr als zwei Mal verurtheilt wurden, oder welche wegen eines aus Gewinnsucht begangenen Verbrechens, oder wegen des Verbrechens der Brandlegung verurtheilt wurden, sind von der Wohlthat dieses Gesetzes gänzlich ausgeschlossen. (L. Tauffer: Die Erfolge des progressiven Strafvollzuges. 1883. 71. l.) Az 1878-iki horvát büntető-törvénykönyvi javaslat, melyről fentebb (105. l.) szóltunk, módosítást tartalmaz annyiban, hogy a büntetés felének kiállása után a fegyencz a közvetítő intézetbe szállíttatik, s három negyed letelte után föltételesen szabadlábra helyeztetik. (L. Tauffer: Gesammelte Wohlmeinungen über den kroatischen Strafgesetzenwurf.) — Boszniában ugyanaz, mi a horvát javaslatban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A visszaesők Belgiumban és Francziaországban kibocsáttatnak a büntetés két harmadának kiállása után. Az életfogytig elitéltek a belga törvény alapján tíz év kiállása után.

A magyar *BTK.* tehát a feltételes szabadlábra helyezés időpontjának megállapítása tekintetében határozottan *elavultnak* mondható.*

VIII. Megjegyzendők még a következők:

1. Felmerült a gyakorlatban az a kérdés, hogy azon életfogytig tartó fegyházra itélt egyén, a kit 15 év múlva feltételesen szabadságra bocsátottak, mennyi idő múlva válik feltétlenül szabaddá, és egyáltalán megszűnik-e szabadsága feltételes lenni. Az igazságügyminiszterium az 1880. 2106. sz. rendeletben kimondotta, hogy *négy* év letelte után a feltételességet megszüntnek tekinti.

2. Az 1880. 29785. sz. igazságügyminiszteri rendelet, melyet a *BJT.* I. 207. l. közölt, azt a tételt állítja fel, hogy visszaesők alatt a 49. §-ban nem a *BTK.* technikai értelmében vett visszaesők értendők, hanem azok, a kik a felsorolt bűntettek vagy vétségek valamelyike miatt már el voltak itélve.

Ez ellenkezik a törvénynyel.

Ha a törvény egy bizonyos delictum tekintetében megmondja, hogy mit ért a visszaesés alatt, akkor senki sincs jogosítva más helyen ezen szóba más értelmet helyezni. Hogy van-e visszaesés, azt a biró dönti el, és ha a biró nem állapított meg visszaesést, sem a felügyelő bizottság, vagy a miniszter nem mondhatja, hogy igenis van. De észszerűségi alapja sincs annak, hogy ily önkényes magyarázattal még szigorúbbá tegyük a törvény azon határozmányait, melyek már különben is túlszigorúak.

Ugyanezen tárgyban 1891. 17745. sz. a. újabb körrendelet adatott ki, mely némileg eltér ugyan az előbbitől, de még mindig nincs a helyes állásponton.**

Ezen rendelet ugyan már tíz évre szorítja a kihatást, de még mindig nem fogadja el a *BTK.* különös részében a visszaesést illetőleg megállapított fogalmat, a hol — hogy csak egyet említsünk — rendszerint nem is egyszeres, hanem kétszeres visszaesést kiván meg a törvény.

* L. bővebben *BRR.* I. 6. és köv. ll.

** Közölte a *Jogt. Közl.* 1891. 43. sz. — A körrendelet szövegét l. első kiadás 164. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Helytelen a rendelet annyiban is, hogy a pénzbüntetésből lett szabadságvesztés-büntetést súlyosabbá teszi, mint azt a büntetést, a mely már eredetileg mint szabadságvesztés szabatott ki. Az utóbbit t. i. feltételesen elengedi, az előbbit semmi körülmények közt. Vagyis a pénzbüntetés nemcsak az által súlyosul, hogy átváltoztatják, de az által is, hogy — bár az utolsó negyedbe esik — mégis elengedhetlen.

4. Vajon a feltételes szabadlábra helyezési idő büntetési időnek tekintetik-e? Ha igen, úgy a 338. és 349. és 381. §§. visszaesési tíz évi spatiuma a negyedik negyed végétől számítana; ha nem, a harmadik negyed végétől, vagyis a föltételes szabadságra helyezéstől. Részünkről az utóbbit fogadjuk el, mivel a törvény a büntetés kiállásától számítja a tíz évet, a feltételes szabadságra bocsátással pedig ki van állva a büntetés.

5. Érdekes kérdés, mely az előbbivel némi kapcsolatot mutat, az, vajon a feltételesen szabadságolt egyén teljesítheti-e védkötelezettségét. Az *Utasítás* 14. §-a megengedi.

Tauffer-nek aggálya volt ezen tétel iránt és — mint írja — «nem akarván egyedül saját itéletemben bízni, nehány a büntetőjog és a börtönügy terén a legnagyobb tekintélynek örvendő szakemberrel közlém a kérdést».

Ezek feleltek is, és pedig a következők: Berner, Brusa, Wahlberg, d'Alinge, Ullmann. Véleményeik eltérők.*

Tauffer véleménye az, hogy «a miniszteri utasításnak ezen rendelkezése ellenkezik a törvénynyel, ellenkezik a büntetések természetéről való jogi felfogással, a feltételes szabadonbocsátás intézményének természete és czéljával, a czélszerűséggel, a hadseregnek saját tekintélye s méltóságáról táplált önérzetével s mindezeken felül: absolute ki nem vihető.»

Mi nem fogadhatjuk el ezen álláspontot. Ha kibocsátják a fegyenczet, vége a büntetésnek, s az elengedett büntetés csak úgy éled fel, ha a kibocsátott inkorrekte viseli magát. A mi a katonai szempontot illeti: ha az az egyén szolgálhat később, miért ne szolgálhatna azonnal? S elvégre némelyek a kizártságot még előnynek vennék. Már pedig nincs ok ezen egyéneket előnyökben részesíteni.**

* A véleményeket l. az I. kiadásban.

** Ugyanerről a kérdésről Tauffer *BJT.* III. 215. l.; Bodor László III. 271.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. A feltételes szabadlábra helyezés csak az illetőnek kérelmére adatik meg.

Ezzel is azt jelzi a törvény, hogy kedvezménynek tekinti, nem pedig jogi alappal biró intézkedésnek.

Hozzájárul, hogy egy igazságügyminiszteri rendelet értelmében megkövetelik az illetőtől, hogy magát bűnösnek ismerje el. Volt eset, hogy egy elitélt kiállotta a negyedik negyedet is, mivel ily nyilatkozatot aláírni vonakodott.*

A nyilatkozat aláiratása különben minden érték nélküli. Még a perújitás is megadható, daczára a nyilatkozatnak, mert kényszer alatt vétetett ki.

A közvetítő intézetbe hivatalból küldik az illetőt, a feltételes szabadlábra helyezést pedig kérni kell.

Ilykép megtörténhetik az is, hogy valaki a közvetítő intézetben marad az egész utolsó harmad alatt, mert vonakodott kérni a feltételes szabadlábra helyeztetését.

7. A feltételesen szabadon bocsátott igazolványnyal látandó el, s köteles haladéktalanul állandó tartózkodási helyére menni, ott a községi előljáróságnál, kapitányságnál stb. jelentkezni, a rendetlen, henye életmódtól tartózkodni, a hatóság felhívására mindenkor megjelenni, stb.

Hosszabb szabadság esetén az illető rendőri hatóság félévenként jelentést tesz a szabadonbocsátott előbbi letartóztatási helyének felügyelőségéhez.

A fődologról azonban, hogy t. i. a kibocsátott egyén szükség esetére támogatásban és útmutatásban részesüljön, nincs gondoskodás.

Főleg a rabsegélyző egyleteknek volna ez szép hivatása, de ezek alig tesznek valamit.

BTK.

48. §. A közvetítő intézetben letartóztatott egyéneket, ha jóviseletük és szorgalmuk által a javulás reményét megerősítették, saját kérelmükre a felügyelő-bizottság ajánlatára az igazságügyminiszter feltételes szabadságra bocsáthatja, ha büntetésük háromnegyed részét, az életfogytiglani fegyházra itéltek pedig legalább tizenöt évet kitöltöttek.

Feltételes szabadságra bocsáthatók, saját kérelmükre és a felügyelő-bizottság ajánlatára azon egyének is, kik három évnél rövidebb fegyházra, vagy egy évet felül haladó börtönre, vagy

* Ez Farkas Menyhért volt, a temesvári lotto-per elitéltje.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

másnemű szabadságvesztés-büntetésre ítéltettek, ha büntetésük háromnegyed részét kiállották, és a 44. §-ban meghatározott egyéb feltételek reájuk nézve megvannak.

49. §. Nem bocsájtatnak föltételes szabadságra:

1. külföldiek;

2. visszaesők a 333., 344., 350., 355., 370., 379., 422., 423., 424. §§-ban meghatározott bűntettek vagy vétségek eseteiben.

50. §. A föltételes szabadságra bocsájtottak tartózkodási hely, viselet és életmód tekintetében, külön rendőri szabályok alatt állanak, melyeknek megsértése esetében, föltételes szabadságukat az igazságügyminiszter visszavonhatja.

A föltételes szabadságnak viszavonása után, az itéletben megállapított büntetés megszakított végrehajtása tovább folytatandó; a szabadságban töltött idő a büntetésbe azonban nem számíttatik be.

Ha büntetésük ideje a föltételes szabadság visszavonása nélkül telt ki: a büntetés kiállottnak tekintetik.

51. §. Sürgős esetekben joguk van a közigazgatási tisztviselőknek, községi előjáróknak, és a kir. ügyészeknek, a föltételes szabadságra bocsájtott egyént rögtön letartoztatni; a letartóztatásról és ennek okáról azonban további intézkedés végett az igazságügyminiszter haladéktalanul értesitendő.

Ezen letartóztatás ideje, a föltételes szabadság visszavonása esetében, a még kiállandó büntetés tartamába beszámíttatik.

XXXI. FEJEZET.

Patronage.* — Börtönügyi főigazgatóság. — Magyar Jogászegylet. — Gyermekvédő egyesületek.

I. Rabsegélyző egylet van 22 az országban, és pedig 1. a budapesti, 2. a nagyvárad-biharmegyei, 3. a brassómegyei, 4. a jásznagykunszolnokmegyei, 5. a kecskeméti, 6. az erzsébetvárosi, 7. a mármarosi, 8. a temesvári, 9. a székesfehérvári és fehérmegyei, 10. a szegszárd-tolnamegyei, 11. a győr-mosonmegyei, 12. a szebenmegyei, 13. a karánsebesi, 14. a gyulafehérvári, 15. a zomborvidéki, 16. a szilágymegyei, 17. a pécsi, 18. a dévai, 19. a deési, 20. a lugosi, 21. a debreczeni s 22. a soproni rabsegélyző egylet. A rabsegélyző egyletek magántársulások útján alakulnak és tagjaiktól csekély díjakat szednek ugyan, de az államtól is nyernek működé-

* Patronage alatt érti az irodalom azon intézmények és intézkedések összfoglalatát, melyek hivatva vannak nevelés, segélyezés, gyógyítás, munkaszerzés, menedékhely nyújtása stb. által a kriminalitásnak exponált egyéneket e térről elvonni. Ezek az inponderabiliák a büntetési rendszerben. A dogmatikai irányzat ezeket még jobban elhanyagolta, mint a büntetési rendszert. Egészen ignorálja még ma is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sük mérvéhez képest anyagi támogatást. Az 1902. év folyamán a rabsegélyző egyletek részére kiszolgáltatott államsegély 30,000 koronát tett.*

Ezen egyletek legtöbbjének ügykezelése azt mutatja, hogy nem annyira a segélyezést, mint inkább a tőkegyűjtést tartják szem előtt, holott az egylet tagjai és az állam a segélyezés czéljára adják a pénzt, nem pedig arra, hogy az egylet igazgatósága évről-évre mint jó gazda arra hivatkozhassék, hogy ismét sikerült tetemesen gyarapítani a vagyont. E tekintetben kivétel gyanánt csakis a budapesti egyesületre hivatkozhatunk, mely valóban nagyarányú tevékenységet fejt ki. Ezen egyesületnek 230,000 korona vagyona van, beleszámítva 71,000 korona értékű menedékházát is. Jövedelme a 12,000 korona államsegélylyel együtt 1903-ban 20,300 koronát tett ki. Ebből 12,000 K-át segélyezésre, 6500 K-át a menház fentartására fordított. Segélyben részesültek több ízben letartóztatott egyének családjai, s jelesül elzárt szülők gondozásra szoruló gyermekei. Közbenjárt az egylet munkaszerzésnél. Iparosok anyagot, munkaeszközöket kaptak.

II. Szükséges volna a kiszabadultak segélyezésére s egyáltalán a patronage ügyének fejlesztésére központi szervet felállítani, mely az egyleteknek útmutatást adhatna feladatuknak mikénti megoldása és munkakörük megfelelő kibővítése tekintetében.

És a mi még fontosabb: szükséges volna az egész büntetési rendszer számára önállóbb és külön kezdeményezési joggal felruházott központi igazgatóságot felállítani.

Az igazságügyminiszteriumnak az az osztálya, melybe ezen ügykör besoroztatott, száz egyéb dologgal van elfoglalva. A börtönügy és a patronage, mely utóbbi állítólag szintén ide tartozik, a maguk sajátos igényeikkel, jórészt a társadalmi actióra utalt helyzetüknél fogva, nem érvényesülhetnek ebben a rideg hivatali légkörben.

Ha volna központi igazgatóságunk,** talán nem gyűlnének össze a milliók felhasználatlanul a börtönügyi alapban, melynek fő rendeltetése az, hogy a büntetőjogi præventio és repressio czéljainak szolgáljon.

III. Meg kell itt emlékeznünk a Magyar Jogászegyletről is.

* Balog Arnold: A rabsegélyezés. *Jogt. Közl.* 1904. évf. 44. 45. sz.

** Központi börtönügyi igazgatóság felállítása ügyében írt Wlassics a *Jogt. Közl.* 1904. évf. 52. sz.-ban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Feladatul tűzte többek közt a büntetőjogi reform rendszeres tárgyalását és a büntetőjogi kérdések iránti közfigyelem ébrentartását; a büntetőjog és úgyszólván minden kapcsolatos ágak tüzetes megbeszélését létesítette; a magyar börtönügy terén a különböző foglalkozású szakférfiak központja lett. A jogásztagokon kívül résztvesznek fegyházigazgatók, javítóintézetek és a szeretetházak igazgatói, a néptanítók, a fogházfelügyelők, a csendőrség tisztjei, rendőri közegek, törvényszéki orvosok, tébolydaorvosok, a letartóztatási intézetek orvosai, lelkészei, tanítói, stb.

Kiadványai a már idézetteken kívül, melyek munkálkodását is feltüntetik, ezek:

Naturalismus a büntetőjogban. Irta dr. Heil Fausztin.

Börtönügyi viszonyaink reformjához. Irta dr. Balogh Jenő.

Fegyházaink betegülési, halálozási és légürtartalmi viszonyai, összehasonlítva a külföldi visszonyokkal. Irta Atzél Béla.

A fegyintézeti élelmezés. Irta dr. Rákosi Béla.

A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszere. Irta dr. Kelemen Mór.

A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszerének végrehajtása és eredményei. Irta dr. Székely Ferencz.

A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és ennek eddigi eredményei. Az 1889. évi márczius 30-án tartott vita.

Büntetési és börtönrendszerünk reformja. (dr. Fayer László, Kelemen Mór, dr. Balogh Jenő, Székács Ferencz, dr. Illés Károly, dr. Székely Ferencz.)

A szabadságbüntetés reformja. Irta dr. Illés Károly.

A feltételes elitélés. Irta dr. Reichard Zsigmond.

A feltételes elitélésről. Irta dr. Baumgarten Izidor.

A feltételes itéletekről. (dr. Baumgarten Izidor, dr. Márkus Dezső, Bodor László, dr. Illés Károly.)

A feltételes elitélés. Irta dr. Gruber Lajos.

A feltételes elitélés kérdése. Irta dr. Reichard Zsigmond.

A feltételes elitélésről. Vita: dr. Fayer László, Baumgarten Izidor, Gruber Lajos, Doleschall Alfréd, Neuschlosz Tivadar.

A feltételes elitélés kérdése s hazai viszonyaink. Irta dr. Balás Elemér.

A dologház és lakói. Irta Nagyiványi dr. Fekete Gyula.

Börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképeztetéséről. Irta dr. Staub Móricz.

Az anthropologikus büntetőjogról. Irta dr. Reichard Zsigmond.

Képek a börtönügy történetéből. Irta Csiky Lajos.

A jövő büntetőjoga. Irta dr. Liszt Ferencz. (Együttes ülésben a Nemzetközi Büntetőügyi Egyesület fiókegyletével.)

Mezőgazdasági foglalkozások a letartóztatási intézetekben. Tóth Mór-tól és Kisfaludy László-tól.

Elzárásnélküli kényszermunka. Uhlyarik Albin-tól és Balkay István-tól.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A magánelzárás. Irta nagyiványi dr. Fekete Gyula.

Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt. Irta dr. Salgó Jakab.

A kétes elmeállapotok orvosi és birói megfigyelése. Irta dr. Illés Károly.

Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt. Irta dr. Laufenauer Károly.

A perlekedő tébolyodottságról. Irta dr. Moravcsik Ernő Emil.

Psychiatria és büntetőjog. Irta dr. Reichard Zsigmond.

Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt. Dr. Salgó Jakab-tól, dr. Moravcsik Emil-től és dr. Schächter Miksá-tól.

Psychiatria és büntetőjog. Dr. Laufenauer Károly-tól és dr. Reichard Zsigmond-tól.

Az anthropologiai jelek értéke az elmekórtanban. Irta dr. Salgó Jakab.

Az orvosszakértőkhöz intézendő kérdésekről. Irta dr. Schächter Miksa.

Az orvos beavatkozási jogáról. Irta dr. Schächter Miksa.

A csökkent beszámíthatóság. Irta dr. Salgó Jakab.

A korlátozott beszámíthatóságról. Dr. Lukács Hugó, Salgó Jakab, Friedmann Ernő.

IV. Az 1898 : XXI. t.-cz. a gyermekvédelmi tevékenységet, mely eladdig kizárólag társadalmi ügy volt, lényegileg *állami* feladattá tette. A törvény szerint ugyanis a talált, valamint a hatóságilag elhagyottnak nyilvánított gyermekek után hét éves korukig felmerülő ápolási, gondozási s nevelési költségek az *államkincstárból* fedeztetnek. A gyermekek gondozására az állam eleinte a társadalmi úton alakult intézetek közreműködését vette igénybe; utóbb az 1901 : VIII. t.-cz. értelmében *állami* gyermekmenhelyek szerveztettek. Az 1901 : XXI. t.-cz. pedig állami védelem alá vonta a 7—15 éves gyermekeket is; ezeknek gondozása, a mennyiben az a fenálló társadalmi intézetekben megfelelően nem volna biztosítható, szintén állami menházakban történik.*

* A gyermekvédelem ügyének számos kérdését vitatta meg az 1899. évben Budapesten tartott nemzetközi gyermekvédelmi kongresszus. A jelentéseket s tárgyalásokat l. a kongresszusról kiadott Naplóban. (1900. Szerkeszté: Scherer István.) — A gyermekvédelemmel foglalkozó egyesületek s társulatok egybeállítását l. *Gyermekvédő intézetek Magyarországon* cz. gyűjteményben. (1899.) — Az 1898 : XXI. t.-cz. eredményeiről l. Szakolczai Árpád jogászegyleti értekezését; de lege ferenda tárgyalta a kérdést Engel Zsigmond 1904-ben ugyancsak a Jogászegyletben. V. ö. még a 184. s a 355. lapon felsorolt dolgozatokat. — Az állami gyermekmenhelyek szabályzatáról írt Kramer Emil: *Jogtud. Közl.* 1903. évf. 259. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXXII. FEJEZET.

A feltételes elitélés.* — Megkövetés.

I. A feltételes elitélés, vagy jobban mondva a büntetés feltételes elengedése mellett érvelni ma már felesleges. Meghonosodott mindenütt az a meggyőződés, hogy ezen intézmény nélkül csonka a büntetési rendszer. Épúgy, a mint a súlyos bűncselekmények esetében elengedjük feltételesen a büntetés egy részét, kell módnak lenni, hogy a csekély súlyú esetekben, ha a biró kivételesen indokolatlannak tartja e büntetés végrehajtását, ezt felfüggeszsze s az elengedést azon feltételhez kösse, hogy a vádlott bizonyos ideig korrekte viseli magát.

II. A magyar jogéletben már évszázadok óta honos ezen intézmény. A gyakorlati érzület vitte reá régi biráinkat. Nem voltak korlátozva az iskolai jog formalismusa által, tehát alkalmazták, a mint az eset körülményei szerint indokoltnak mutatkozott.**

Pár példát ide igtatunk:

> Die 22. Martii Sebastiano Bakay, qui in templo minori altaria contra scitum et voluntatem senatus petulanter fregerat et civitate profugerat ad intercessionem multorum nobilium, pastoris et civium gratia facta est ut redeat et utatur sua libertate ut ante, sed denuo juret se deinceps obedientiorem futurum et deponat florenos viginti. (1568. *Kassa.*)
>
> «. . . Ez embörnek mikor sz. Margit asszony nap előtt új szörént keddön törvénye lött, az Urak levele látván Birák Uraim Vargha Ferencz, Méhes Mátyás, Szána János, Bakos Jeremiás és Gyóni Lukács: Polgárok Kún János, Kocka János, Pintér János, Halasi János, Marton Kristóf, Király István, Tóth Ferencz, Nódor Pétör, Pap János, Horváth Mihály, Nagy György, Marton Mátyás, Hegedüs Miklós, Sózó Ferencz, Süveg Ambrus báttya, Halasi Máthé, Nagy Dömötör, Szabó Bálint, Táncos Mátyás, Süvegh

* A feltételes elitélés a feltételes szabadlábra helyezés továbbfejlesztése, s ez alapon itt szólunk erről is. A feltételes elitélés kérdésének a *Magyar Jogászegylet* kiadványai közt egész kis irodalma van; az értekezések felsorolását l. 205. lapon. — A külföldiek közül Rosenfeld munkája tárgyalja az egész kérdést. — Összegyűjtötte és lefordította a feltételes elitélésre vonatkozó külföldi törvényeket Vámbéry Rusztem. (Jogászegyleti füzet.) — Nagy irodalma van külföldön *a határozatlan büntetések* kérdésének is. Leginkább az orvosok foglalkoznak a problemával. A nem-orvosok, kik behatóan tárgyalták, főleg ezek: Ferri, Van Hamel, Aschrott, Stoos.

** V. ö. fent 42. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mátyás, Bán János, Posztó Miklós, Baráthnak István, Beteg Pál, Varga János, Kamarás János, Nagy Pál, Hegedüs Szahó Pál, Körösztös Izsák, Tóth Máthé, Tót Pál, Szappanos Jakab, Orbán János, Icze Mihály, Cipán György, Süvegh Tamás, Kis István, Szabó Dömötör, Kőrös István, etc. Vannak ez tisztösséges városi személök ennek törvénnyében, hogy megvallotta latorságát, hogy mind magával hozta ki az két házbeli portékát: Tok Lukácsné, Sziládi Benedekné, Lannás Jánosné és Temérdök Imriné Angyal Fábiánnál. Két Prédikátor Buzás Mihály és Gergöly Pap más röndön hallották. Rea esküdtenek Tok Lukácsné, Lannás Jánosné, Temérdök Imréné és Szilády Benedökné fejére ez embörnek. Kocsis Amborusnak, hogy az az ű tolvajok, annál találták mögh, az hozta elő portékájokat. Sz. Margit nap előtt keddön az Várass föl akasztá, föl köté Olcsai Fábián. *Az feleségét penig bocsátták el hitin, hogy soha afféle bűnben nem löszön . . .*» (Hornyik János: *Kecskemét város története.* II. köt. 93., 97. l.)

Az 1654 april 29-én tartott törvényszéki ülésben Kecső István halálra itéltetett. Farkas Fábián putnoki kapitány közbenjárására a halálbüntetés feltételesen elengedtetik és szabadon bocsáttatik az elitélt, de úgy és azon reményben, hogy megjavul, mert ha bűntényben keveredik, az itélet végrehajtása azon esetben bekövetkezni fog. *(Hevesmegye.)*

Borbély Mihály főbiróságában anno 1583. Koródi László meg követte mind az egész tanácsot, kit-kit személye szerint, kezet fogva, minden dolgárul, az mind tanácsa és birája ellen feltámadott volt, és ollyan okkal bocsáttak meg neki, hogy nyelvére kötötte magát, hogy soha míg él, sem tanácsa, sem birája ellen, ilyen méltatlan dologban fel nem indul, ha penig felindulna, avagy penig ez dologgal kérkednék valahol, tehát tulajdon nevével érje meg, ne fizetéssel. *(Miskolcz.)*

Debreczeni Andrásnak sok gonosz cselekedetit Isten ellen való irtóztató káromkodásait, édes szülő anyján eltöltött rettenetes diffamatióit mentelen fegyverrel s töltött puskával való irruptióját s halállal való fenyegetőzéseit és több sok gonoszságait s maga hallatára tetszett minékünk commemorálnunk és declarálnunk előtte, hogy ezek mind az istennek s mind az természetnek, mind peniglen az egész országnak világos törvényei ellen lévén, ha törvény szerint ezekben procedálnak, ezek említett Debreczeni Andrásnak példás halált causalnának, de megholt jó emlékezetű édes atyját, mind peniglen maga ifjui éretlenségét is considerálván, ezek ellen törvényt nem akarunk pronunciálni, hanem csak maga obligatiójára (melyet néhai édes atyja életében adott) akarván mostan adtrahalnunk, annak vigora szerint úgy deliberalunk, hogy a dato præsentium egy hét alatt mind édes anyja házától, mind penig egész városunkból s városunk határából örökösen lakni menjen el, hogy minálunk élete fogyjon el, másként ha magát vakmerőségre veti és innen el nem mégyen lakni, kénytelenítettünk törvényesen ellene procedálnunk, és sok gonosz cselekedetiért érdeme szerint büntetnünk. Anno 1713. die 10. Octobris. *(Zilah.)*

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A régi magyar biráskodást illetőleg igen érdekes adatokat közölt Széll Farkas, a debreczeni kir. tábla tanácselnöke.*

A magyarság ősi városa Debreczen régi jegyzőkönyvei tanusítása szerint — írja szerző — a XVI. század közepétől a XVIII. század közepéig az a jogszokás állott fenn Debreczenben, hogy a versengések megszüntetésére, a gyűlölség eloszlatására, különösen akkor, midőn az egyéni becsület volt megtámadva, a «szép békesség» helyreállítására eszközül szolgált a *bíróság előtti megkövetés*. Azt, hogy van-e helye a megkövetésnek, a bíróság döntötte el vagy a már folyamatba tett peres eljárásban, vagy azon kívül; oly esetekben tudniillik, midőn a gyűlölködő felek megbékéltetése czéljából a város előkelő férfiai léptek közbe, minden előzetes eljárás nélkül foganatosittatott a megkövetés. Nyoma van annak is, hogy *hivatalból* rendelte el a felső bíróság a megkövetést, és pedig akképen, hogy a megkövetés megtörténtétől tette függővé az illető személynek hivatalviselési képességét. E jogszokás czeremoniája abban állott, hogy a sértő fél a bíróság (városi tanács) tagjai jelenlétében, ünnepélyesen, a sértett félnek kezét megfogva, azt a *bíróság által megállapított szöveg szerint* megkövette: ezt hívták *követségnek;* a sértett pedig a megkövetést elfogadta, vagyis a jogszokás nyelvén szólva: a *követséget felvette;* és ha kölcsönös sérelem forgott fenn: az őt megkövetőt viszont megkövette. Súlya azonban ez eljárásnak abban domborodik ki, hogy a megkövető (az eset körülményeihez képest a megkövetett is) köteleztetett, illetőleg maga kötelezte magát a bíróság előtt tett fogadalom megtartására azzal a *feltétellel*, hogy ellenesetben szigorú büntetés vagy pénzbirság alá fog vonatni. Ez a kötelezés birói itélet erejű, tehát végrehajtható volt; miből következik, hogy a bíróság előtti megkövetési eljárás tulajdonképen *feltételes itélkezés* természetű volt, s jogtörténeti szempontból mint ilyen érdemelhet figyelmet.

Rokon vonást mutat ezen eljárással az 1792-iki javaslatban a palinodia, továbbá az 1843-iki javaslat 269. §-ában körülirt nyilvános visszavonás.

Mindez mutatja, hogy a magyar bűnügyi igazságszolgáltatás terén az 1848 előtti felfogás homogen elemekből alakult.

IV. *Angliában* a föltételes itéleteket a gyakorlatban szintén régóta alkalmazzák. Legújabban (1887) ez ügy törvény útján szabá-

* L. *Jogt. Közl.* 1893. 51. és 1894. 51. számait.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lyoztatott. E szerint a bíróság felfüggesztheti az itélet hozatalát, ha nem szabatik ki több mint két évi fogház, ha az illető egyén előbb elitélve nem volt, ha a bíróság a vádlott fiatal korára vagy egyéb tulajdonságaira való tekintettel czélszerűnek tartja megtenni a kisérletet, vajjon az illető egyén korrekt magatartást fog-e tanusítani. A bíróság a felfüggesztést biztosíték letevéséhez kötheti.

Az *amerikai Egyesült-Államokban* az intézmény szintén régibb idő óta fennáll.

Belgiumban az 1888 május 31-iki törvény hozta be a feltételes itéleteket. E törvény szerint azon egyéneken, a kik először követtek el büntetendő cselekményt, ha a reájuk kiszabott büntetés a hat havi fogházat meg nem haladja, a büntetésnek még az első harmadát sem kell feltétlenül végrehajtani. A bíróság felfüggesztheti az egész itélet végrehajtását, s ha az illető egyén 3—5 évig nem követett el újabban büntetendő cselekményt, olyannak vétetik, mintha soha sem itéltetett volna el s a hivatalos erkölcsi bizonyitványban is mint büntetlen előéletü szerepel. E törvény különösen abban tér el az angol és amerikai törvényektől, hogy míg emezekben maga az itélet hozatala függesztetik fel, Belgiumban az itéletet meghozzák s a büntetés végrehajtását függesztik fel.

Franciaországban Bérenger már 1884-ben javaslatot nyújtott be a senatusnak. Azóta napirenden maradta kérdés. 1891-ben speciális törvény hozatott «Sur l'atténuation et l'aggravation des peines» s e törvény egyik részét a feltételes itéletekről szóló határozmányok képezik.

Portugáliában 1893-ban, *Norvégiában* 1894-ben honosíttatott meg a feltételes elitélés, s az *osztrák* 1893-iki büntetőtörvényjavaslat, valamint a *schweizi* javaslatok is felölelik a kérdést.

Németország több államában rendeletileg az igazságügyminiszter hatalmaztatott fel a büntetés végrehajtásának feltételes elengedésére.

Olaszországban 1900-ban rendeleti úton szervezték meg a feltételes megkegyelmezést.*

V. A büntetés feltételes elengedése tárgyában 1891-ben a következő tervezetet terjesztettük elő.

BTK. 51. *a)* §. Különös méltánylást érdemlő esetekben itéletileg kimondható a fogház vagy elzárás feltételes elengedése,

* L. erről Vámbéry Rusztem: *Jogt. Közl.* 1901. évf. 5. s k. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ha a vádlott szabadságvesztés-büntetésre itélve még nem volt és a fogház vagy elzárás, mely kiszabatik, nem haladja meg a három hónapot.

A mennyiben az elitélt az elsőfoku itélet kimondásától számított három év alatt szabadságvesztés-büntetésre nem itéltetik, a büntetés kiállottnak tekintendő.

Ellenkező esetben a kiszabott büntetés törvényszéki ügyekben az eljárt kir. törvényszék elnökének, járásbirósági ügyekben a járásbirónak, a közigazgatási közegek által tárgyalt ügyekben a rendőrség főnökének, illetőleg a főszolgabirónak intézkedése alapján végrehajtatik.

51. *b)* §. A büntetés feltételes elengedése biztosítékhoz kötendő mindazon esetekben, midőn ez a vádlott vagyoni viszonyainál fogva lehetséges.

A biztosíték összegét és a biztosítás nyujtásának módozatát a bíróság határozza meg. Ha a bíróság által megállapított határidőig biztosíték nem adatott, a büntetés végrehajtatik.

A büntetés végrehajtása esetében a biztosíték az államra száll és az 1887. évi VIII. t.-cz.-ben foglalt czélokra fordítandó.

A büntetés feltételes elengedése a kártérítési kötelezettséget nem érinti.

35. *a)* §. Különös méltánylást érdemlő esetekben a pénzbüntetés feltételesen elengedhető. A feltételek ugyanazok, mint a szabadságvesztésbüntetésnél. (51. *a)* és *b)* §.)

VI. A magyar *BTK.* novella-javaslata szintén felkarolja a feltételes itéleteket. Sajnos, hogy csak a fiatal korúakra szoritja. Részletesen megbeszéltük e javaslatot *BRR.* III. A novella-javaslatnak a feltételes itéletekre vonatkozó szövege a következő:

A *BTK.* 42. és 43. §-ai közé 42. *a)*, 42. *b)*, 42. *c)* megjelöléssel új §-ok illesztetnek be:

42. *a)* §. A bíróság kiváló figyelmet érdemlő körülmények alapján az itéletben azt is kimondhatja, hogy élte huszadik évét meg nem haladt egyénnek államfogház- vagy fogház-büntetése, mely egy évi államfogháznál vagy fogháznál súlyosabb büntetéssel nem büntethető egy vagy több vétség, vagy ilyen vétség és kihágás miatt mondatott ki, — felfüggesztetik.

E határozatnak az a hatálya, hogy a mennyiben jogerőre emelkedésétől számított három év alatt az elitélt nem követ el szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő cselekményt: a felfüggesztett fogház- vagy államfogház-büntetés kitöltöttnek tekintetik, az adott biztosíték felszabadul és ezek az elitélt folyamodására birói határozattal kimondatnak.

Ellenben, ha az elitélt a három évi határidő alatt szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő cselekményt követ el és ez, bár később, jogerős itélettel megállapíttatik: a felfüggesztő határozat elveszti hatályát, mind a felfüggesztett, mind az utóbb kiszabott büntetés teljtartamunkban végrehajtatnak és az adott biztosíték az államkincstár javára bevonatik.

A fogház- vagy államfogház-büntetés felfüggesztésének nincs

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

helye oly egyénekre nézve, kiknek illetősége ki nem puhatolható, vagy a kik már szabadságvesztésre jogerősen voltak itélve, kivéve, ha büntetésük királyi kegyelem vagy elévülés folytán megszünt.

42. *b)* §. Vagyonnal biró egyénre nézve a bíróság a fogház- vagy államfogház-büntetés felfüggesztését ezer forintig terjedhető biztosíték adásához kötheti.

Mindig biztosíték adásához kell kötni a fogház- vagy államfogház-büntetés felfüggesztését, ha az elitéltnek nincs rendes lakhelye.

Ha az elitélt a bíróság által kitűzött, de egy hónapot meg nem haladó határidő alatt a biztosítékot erre alkalmas értékekben a bíróság kezéhez le nem teszi, s annak más szabályszerű fedezését sem mutatja ki: a felfüggesztő határozat hatálytalanná válik és a kiszabott büntetés végrehajtatik.

42. *c)* §. A fogház- vagy államfogház-büntetés felfüggesztése az itélet egyéb intézkedéseinek hatályát nem érinti, a mellékbüntetésekre sem terjed ki, a vagyoni marasztalások végrehajtását és a pénzbüntetést helyettesítő fogház alkalmazását nem akadályozza.

VII. A büntetés feltételes elengedésének intézményével analog az 1898 : II. t.-cz. 69. §-ának abbeli intézkedése, hogy ha a munkaadó kész a munka megtagadásáért elitélt s a munka teljesítésére már hajlandó mezei munkásokat visszafogadni, a munkaadó és munkások együttes kérelmére a munkásokat a hatóság a körülmények mérlegelésével szabadlábra helyezheti. Ha az ily módon szabadlábra helyezett munkások a munkát teljesítik és önkényű megszakítás nélkül be is fejezik, a folyamatba tett eljárás megszüntetendő s a büntetés végrehajtása mellőzendő, valamint abban az esetben is, ha a munkások a munkát az eljárás befejezése vagy az itélet foganatosítása előtt megszakítás nélkül teljesítik.

XXXIII. FEJEZET.

Az erkölcsi büntetések hatása a büntetési rendszerre.

A feltételes elitélés és a többi erkölcsi büntetés a régi büntetési nemeket, a szabadságvesztés-büntetést és a pénzbüntetést, bizonyos területről alulról felfelé szorítja. Ha ugyanis a cselekmények legalsó rétegére erkölcsi büntetéseket alkalmazunk, a második rétegre jutnak a legcsekélyebb súlyú anyagi büntetések s minden büntetési mennyiség egy delictum-réteggel feljebb megy s ez által az egész repressio egy fokkal enyhébbé válik. Az erkölcsi büntetések bevonulását idővel még a legsúlyosabb bűncselekmények rétege is megérzi.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az anyagi büntetések egységeinek értéke emelkedik. A mostani tíz év helyébe lép a nyolcz év, később a hat év, majd még később az öt év. A forint helyébe jön a korona. Ha ebbe beleszokik a köztudat, félannyi büntetéssel — vagy talán még kevesebbel — elérjük azt a czélt, melyet most az egészszel vélünk elérhetni. Midőn a szabadságvesztés-büntetés a halálbüntetéstől a tért elhódította, azt hitték, hogy 50—60 évnél kevesebbet egy súlyos bűncselekményre nem lehet kiszabni. II. József kodexének uralma idején a 60 év kiszabása gyakori volt. Később helyébe lépett a 30, majd a 20, s majd mint időleges maximum, a 15. Így fog ez a fejlődés tovább menni. Talán évtizedek szükségesek az átalakulásra. Mi azt szeretnők, hogy a helyzet javulásához nehány esztendő legyen elég.

És hogy ez nem utopia, mutatja Magyarország büntetőjogának története. Rendes maximum a gyakorlatban 1848 előtt 3—4 év volt, az 1792-iki javaslatban 12 év, az 1827-ikiben tíz év. S az életfogytiglanit sem a gyakorlat, sem ezen javaslatok nem fogadták el. Az tehát bizonyos, hogy nálunk mindig alacsonyabb volt a maximum, mint Ausztriában és Németországban; sőt most is az, mert tíz év eltelte után úgy az életfogytig, mint a 15 évre elitélt a közvetítőbe juthat; csak viselje magát jól és legyen hely a közvetítőben.*

XXXIV. FEJEZET.

Átmeneti intézkedés a szabadságvesztés-büntetések végrehajtására. — A büntetés végrehajtási utasítások.

I. A törvényben intézkedni kellett arról is, hogy addig, míg a megfelelő intézetek létesíttetnek, a büntetések mikép hajtandók végre. Az 52. §. nagyon is engedékenyen gondoskodik erről, a mennyiben határidő kitűzése nélkül egyelőre fentartja a régi állapotot. Az illető tényezők visszaélésesen ki is használták, a mennyiben még jelenleg is, negyedszázaddal a kodex életbelépése után, az 52. §. igénybevételével hajtatik végre a legtöbb büntetés.

BTK.

52. §. A szabadságvesztés-büntetések addig, míg azok végrehajtására, a jelen fejezet határozatainak megfelelő intézetek nem szerveztetnek: a fennálló szabályok szerint foganatosítandók.

* E kérdésről l. *Szerző* jogászegyleti előadását. (*Jogászegyleti Értekezések*. 200. füz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A föltételes szabadságra bocsátásnak mindazonáltal ezen idő alatt is van helye, és pedig tekintet nélkül az itéletben megállapított szabadságvesztés-büntetésnek tartamára, azokra nézve is, kik közvetítő-intézetbe nem szállíttattak, ha a 44., illetőleg 48. §§-ban meghatározott egyéb föltételek reájuk nézve megvannak.

A jelen törvénynek megfelelő intézetek felállítása, illetőleg berendezése után az igazságügyminiszter köteles intézkedni, hogy azok arányához képest az elitéltek, és pedig azok is, a kik szabadságvesztés-büntetésüket már megkezdették, ezen intézetekbe szállíttassanak, s büntetésüknek hátralevő részét a jelen törvénynek megfelelőleg állják ki.

II. Midőn a *BTK.* életbe lépett, a büntetés végrehajtása már nagyjában rendezve volt. A rendezés főérdeme Horváth Boldizsárt és lelkes munkatársait illeti.

Ezen a büntető-kodex előtti állapotról írta Tauffer Emil a következőket:

> «A magyar fegyintézetek reformja az 1868. évben indult meg, Horváth Boldizsár erélye emelte ki ezen intézeteket a zavar, rendetlenség, az erkölcsi és anyagi piszok mocsárjából. Ő honosítá meg a rendszeres vallási és elemi tanítását, ő mondá ki, hogy a fegyenczeket nem tekintjük továbbá fehér rabszolgáknak, nem adjuk át munkaerejöket bérlőknek, hanem meghonosítjuk a rendszeres munkát az állam közvetlen vezetése alatt oly czélból, hogy ezt a javítás eszközeként felhasználva, a kiszabadulandó fegyenczeket keresetképesekké tegyük. Ily szellemben dolgoztatott ki Horváth Boldizsár házszabályokat. A házszabályok csak ideiglenes, átmeneti jelleggel bírtak. Compromissium volt ez a kivánatos és a lehető közt.*»

A szabályokat a kodex életbeléptekor olyanokkal kellett volna helyettesíteni, melyek a kodex büntetési rendszerét hiven vissza tükrözik s a — nem igen szakavatott — fegyházi személyzetnek tanulságos útmutatóul szolgálnak.

E helyett — hogy ismét Tauffer szavaival éljünk — ezen utasítások tulajdonkép nem egyebek, mint az 1869. febr. 10-iki utasításnak másolatai, kijavítva, jobban mondva: kibővítve a *BTK.* azon §-aival, melyek a fegyház és börtönbüntetésről szólnak.**

* A szabadságvesztés-büntetés különféle nemeinek végrehajtása és a pénzbüntetés. Tettey Nándor kiadása. 1880.

** Az utasítások összegyűjtve találhatók a Dárday-féle Igazságügyi Törvénytár IV. kötetében.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XXXV. FEJEZET.

A pénzbüntetés.

I. A pénzbüntetés a büntető-törvénykönyvekben mindinkább tért foglal. És ez teljesen indokolt. Ha a maximumot magasabbra emelik és ha az átváltoztatás korlátozva és jobban az egyéni esethez idomítva lesz, a pénzbüntetés jó szolgálatokat fog tehetni. A büntetőjogi reformeszmék jó része a pénzbüntetés fokozottabb alkalmazásában áll.

A magyar törvény alapján a pénzbüntetés főbüntetés akkor, midőn egyedül, — mellékbüntetés, midőn más büntetési nemmel kapcsolatban szabják ki.

II. A büntetőjog egyik alaptétele az, hogy a bűntettes halála megszünteti a bűnvádi eljárást. Ki van ez mondva a magyar *BTK.* 105. §-ában. Ha tehát a vádlott a bűnvádi eljárás befejezése után s a büntetés végrehajtása előtt meghal, be kell szüntetni az eljárást. De mi történik a már kiszabott pénzbüntetéssel? Szigorú büntetőjogi szempont szerint ez sem volna végrehajtható. A *BTK.* javaslata így állapította meg. Az igazságügyi bizottság azonban — a német törvény példájára — kimondotta, hogy a vádlott halála esetére csak a nem jogerejűleg kiszabott pénzbüntetés behajtása marad el; ellenben végrehajtható a pénzbüntetés, ha az még a vádlott életében jogerejűvé vált.*

A büntető parancsot az ítélettel egyenlőnek nem tekinthetni; a büntető parancsban kiszabott pénzbüntetés tehát a vádlott halála után nem hajtható végre. (Német bűnvádi eljárás 450. §-a contra.)

III. A pénzbüntetésnek szabadságvesztésbüntetéssé átváltoztatására nézve a *BTK.*-ben és a *KBTK.*-ben eltérő rendszerek vannak megállapítva.

A *BTK.* 53. §-ának 1. pontja szerint «egy forinttól tíz forintig terjedő összeg helyett egy nap számítható»; itt tehát teljesen a biró-

* A Magyar Jogászgyűlés 1885-ben odanyilatkozott, hogy ezen határozmány hagyassék ki és a javaslat álláspontja helyreállítandó. Az előadó Sárkány József volt, a véleményezők Wlassics Gyula, Battlay Imre és Werner Rezső. A novella-javaslat nem tartalmaz e kérdésre nézve semmit. Az intézkedés nem is mondható sürgősnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ság belátására van bízva, hogy az 1—10 forintnyi pénzérték között milyen kulcsot vegyen az átváltoztatás alapjául.

A *KBTK.* 22. §-ában pedig a tíz forint mint adott mennyiség állapíttatik meg átváltoztatási kulcsként és ettől a bíróság nem térhet el. A *KBTK.* 23. §-a ugyanis határozottan kimondja, hogy «két forinttól tíz forintig egy napi, azon felül pedig minden tíz forintig terjedő összeg helyett egy-egy napi elzárás állapítandó meg».

A két átváltoztatás közt az előbbi a helyes, vagyis inkább a helyest megközelítő, mivel a *BTK.* 53. §-a az egyéniesítésnek — rendszerint legalább — kellő tért ad. Kívánatos volna ugyan, hogy a felső határvonal tíz frtnál magasabb legyen, de a legkevesebb, a mi követelhető, az, hogy a két kodex átváltoztatási kulcsa a *BTK.* 53. §-a alapján egyenlővé tétessék. (A novella meg is teszi.)

Ezzel azonban a jelen átváltoztatási gyakorlat hiányain segítve még nem lesz. A bíróságok ugyanis, habár a *BTK.* 53. §-a megengedi az átváltoztatásnál az individualisatiót, vagyis az elitélt vagyoni és kereseti viszonyainak figyelembe vételét, az átváltoztatási kulcsnak esetről-esetre való megállapításánál mégis egy bizonyos szűkebb körben mozognak. A rendes átváltoztatási kulcs 5 frt, ittott 10 frt. Már pedig azon egyén, a ki pl. napszámban dolgozik, vagy a ki körülbelül annyit vagy nem sokkal többet keres, mint egy napszámos, valóságos dilemmába kerül, midőn a bíróság úgy állítja eléje a kérdést, hogy öt forintot egy nap alatt leülhet, vagyis az öt forintot egy napi henyéléssel megválthatja. Ilykép a bírói itélet valósággal odatereli az elitéltet, hogy a reá rótt pénzbüntetést ne fizesse le, hanem szabadságvesztés-büntetésben állja ki. A helyett, hogy a bíróságok arra törekednének, hogy minél kevesebb olyan ember legyen az államban, a ki büncselekmény elkövetéséért be volt zárva, úgy állítják az elitélt elé a kérdést, hogy minél több ember határozza el magát arra, hogy nem fizeti a pénzbüntetést.*

A dilemmának ilyetén felállítása odavitt, hogy — mint egy nagy gonddal írt kifejtésben olvasható,** — nálunk évenkint körülbelül 50,000 ember állja ki a reá kiszabott pénzbüntetést szabad-

* A *Curia* egy alkalommal kimondta, hogy a szegénysorsú vádlottal szemben, a ki a pénzbüntetés kifizetésére előreláthatólag képtelen, a 92. §. alkalmazása s az alapon pénzbüntetés kiszabása nem indokolt. Ez itéletet birálta Lengyel Aurél: *Jogt. Közl.* 1903. évf. 77. l.

** L. Waldhauser István: A pénzbüntetés átváltozása. *J. Sz.* 1891. 20. szám.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ságvesztés-büntetésben, vagyis hogy a pénzbüntetés teljesen denaturalisáltatott s ezzel a törvényhozó szándéka ki van játszva.

Minthogy azonban az átváltoztatási kulcs alábbszállításával az átváltoztatás esetén a büntetés súlyosodnék, a kulcs alábbszállításával kell járnia annak is, hogy a pénzbüntetés az eddiginél kisebb összegben állapíttassék meg. Jelenleg a napszámosra kiszabnak 10—20 forintot. De ha figyelembe vennék kereseti viszonyait, nem volna szabad ily esetben 2—3 frtnál többet megállapítani. S ha ily kisebb összeg kiszabásánál alacsony átváltoztatási kulcs vétetik alapul — pl. 3 frtért két vagy három nap — akkor ő meg fog küzdeni a pénzbüntetés lefizethetésének nehézségeivel és kikerüli, hogy egy bagatelldolog miatt elzáratván, ezzel bizonyos mérvben az erkölcsi és társadalmi diffamatio következményeinek kitétessék.

A *Curia* I. büntető tanácsa — Daruváry Alajos elnöklete alatt — elfogadta ezen érvelést, és egy ideig következetesen ilykép vitte keresztül az átváltoztatásokat. Sajnos, hogy újabban abbahagyta s visszatért a régi sablonhoz. Legalább újabb időből nem jutott tudomásunkra ilyen határozat.*

Azon időközből a következő *curiai* határozatokat sikerült összeállítanunk:

1. Tekintettel vádlott kereseti viszonyaira, a reá mellékbüntetésként kiszabott pénzbüntetésre nézve mindkét alsóbb fokú bíróság itélete megváltoztatik s nevezett vádlott, behajthatlanság esetén, egy napi fogházra átváltoztatandó 2 frt pénzbüntetésre itéltetik. (1892 aprilis 27. 232. sz. *Dtár.* XXXIII. 12. sz.)

2. Vádlott kereseti viszonyaira való tekintettel a 20 frt pénzbüntetést 4 frtra leszállította; behajthatlanság esetében 2 nap. (6545. 1891. sz. *Jogt. Közl.* 1892. 5. sz.)

3. — — Vádlottak 3—3 havi fogházra és behajthatlanság esetére egy-egy napi fogházra átváltoztatandó 2—2 frt pénzbüntetésre itéltetnek. — — Vádlottnak mellékbüntetésül kimért pénzbüntetése pedig két forintra szállíttatik le. (1892. 8942. sz. *Dtár.* XXXIII. 12. sz.)

4. A vádlott mellett felhozott enyhítő körülmények nagyobb méltatásával és figyelemmel vádlott keresetmódjára és vagyoni viszonyaira, a vádlottra pénzbüntetésben megállapított főbüntetésnek összege 5, a mellékbüntetés pedig 1 frtra mérsékeltetik, mely összeg behajthatlanságuk esetére minden egyes forint után egy-egy nap számítva, öt és egy, vagyis összesen 6 napi fogházzal rendeltetnek helyettesíteni. (1892. *Jogt. Közl.* 1892. 15. sz.)

5. A kir. tábla itélete felebbezett részében azzal a változtatással hagyatik helyben, hogy a pénzbüntetés, tekintettel vádlott

* L. e kérdésről bővebben *BRR.* III. 7. és köv. ll.

MTA KÖNYVTÁR - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagyoni viszonyaira, 10 frtra leszállíttatik, mely azonban behajthatlanság esetére 5 napi fogházra változtatik át. (1892 april 9. 9741. sz. *Dtár.* XXXII. 67. sz.)

6. A kir. tábla itéletének felebbezett része azzal a változtatással, hogy a megállapított 10—10 forint pénzbüntetés fejenkint egy-egy frtra szállíttatik le és ez lesz behajtatlanság esetében egy-egy napi börtönnel helyettesítendő — helybenhagyatik. (1892 april 8. 10092. sz. *Dtár.* XXXII. 67. sz.)

7. Mindkét alsóbirósági itéletnek részbeni megváltoztatásával a 10 frtban megállapított pénzbüntetés 2 frtra szállíttatik le és ezek az összegek lesznek behajthatlanság esetére egy-egy napi fogházzal helyettesítendők. (1892. 10042. sz. *Dtár.* XXXII. 86. sz.)

IV. Az átváltoztatás módozatai egyébként a következők:

1. Az itéletben meghatározandó a szabadságvesztés-büntetés tartama, melyre a pénzbüntetés ennek behajthatlansága esetén átváltoztatandó.

2. A büntetés azonban, ha az mint főbüntetés állapíttatott meg, hat hónapot, ha mint mellékbüntetés, három hónapot nem haladhat túl, s az első esetben fogházra, a másodikban azon nemű szabadságvesztés-büntetésre, a melyre a főbüntetésen felül itéltetett, változtatandó át.

Ha két bűncselekmény forog fen és egyikére pl. fegyház, másikára fogház van kiszabva, a bíróság a főbüntetést a 98. §. szerint fegyházban szabván ki: ha a fogházas cselekménynyel pénzbüntetés is jár, a pénzbüntetést nem fogházra, hanem fegyházra fogják átváltoztatni. Indokolja ezt a kiszabott szabadságvesztés-büntetés kivánatos egysége. Másrészt az igazság és az individualisatio szempontjából sem igen esik ez kifogás alá, mivel a tartam megfelelőleg rövidíthető. A Curiának e kérdésben követett ingadozó határozatáról a halmazatnál szólunk.

3. Ha *többrendbeli* pénzbüntetés helyett szabadságvesztés-büntetés állapíttatik meg, ennek tartama a fentebbi tartamok kétszeresét nem haladhatja túl. (*BTK.* 102. §.)

4. Életfogytig vagy tizenöt évig tartó fegyházi vagy hasonló tartamu államfogházi büntetés esetében a pénzbüntetés szabadságvesztés-büntetésre nem változtatható át. Ez az egyedüli eset, hol a *BTK.* a pénzbüntetést elengedi, s teszi ezt azért, mivel az időleges szabadságvesztés-büntetés maximuma 15 év lévén, be kell állania az absorptiónak.*

* V. ö. 386. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. Ha a cselekményre fogház és pénzbüntetés van kiszabva, s a fogházból a 92. §. alapján pénzbüntetés lesz, és a két pénzbüntetés együtt nem tesz ki 10 frtot, köteles-e a bíróság mindegyik összeg helyett külön-külön egy napot megállapítani, vagy pedig összeadhatja-e a kettőt és átváltoztathatja-e egy napra? Némelyek szerint külön kell átváltoztatni. Mi részünkről az egy napra való átváltoztatást lehetőnek tartjuk, mivel kétszer két forint épen oly súlyú, mint az egyszer négy forint. Ha tehát az utóbbinak eshetőleg megfelel egy nap, az előbbire sem mondhatunk egyebet.

6. A pénzbüntetést nem csak az elitélt, de más is lefizetheti. A cselekmény ugyan quasi bűnpártolás, de pénzbüntetésnél meg van engedve, mivel a tilalom nagyon könnyen ki volna játszható. A szabadságvesztés-büntetésnél ugyanezen cselekményért a bűnpártolást állapítják meg. A ki más helyett záratja be magát, arra rendszerint a 374. §. alkalmaztatik. A büntetéspénz fedezésére gyűjtést nyilvánosan rendezni tiltja a *KBTK.* 35. §-a. «A ki azon czélból, hogy a büntető vagy fegyelmi eljárás folytán pénzbüntetésre itéltnek, büntetése fedeztessék vagy kárpótoltassék, nyomtatvány által vagy valamely gyülekezésen nyilvánosan szóval gyűjtésre hív fel, vagy a gyűjtésre való felhivást terjeszti, vagy a gyűjtés eredményét ilyen módon közzé teszi: háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; a gyűjtés által bejött pénz vagy érték pedig elkobzandó.»

7. A pénzbüntetés nem egyetemlegesen szabatik ki, mint a kártérítés, hanem külön mindenik vádlottra.

8. A részletekben való törlesztést a törvény szövege nem zárja ki, de nem is engedi meg kifejezetten. A gyakorlat idegenkedik a részletek engedélyezésétől, mivel a járásbíróságoknak sok aprólékos munkát okozna. Az ügyészség a maga jogkörébe vágó behajtásoknál engedélyez itt-ott részletfizetést, de csak kiválólag a nagyobb összegeknél. A novella-javaslat a részletfizetést megengedi.* Még a novella behozatala előtt, igazságügyminiszteri rendelettel, létesíthető lett volna a részletekben való elfogadás. Ilyen intézkedésekkel nem kellene várni addig, míg a törvényhozás nehézkes szerkezete megmozdul. Egy rövid rendelet sok ezer esetben megakadályozta volna a pénzbüntetésnek szabadságvesztéssé átváltoztatását. A *BP.*

* L. Farkas Lajos: A pénzbüntetésre nézve a halasztás megadását javasolja. *BJT.* III. 176. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

519. §-a kimondja, hogy a pénzbüntetés végrehajtására vonatkozó szabályokat az igazságügyminiszter rendelettel állapitja meg; az 535. §-ban pedig (a büntető parancsnál) szól a részletfizetésről.

9. A mennyiben fogház helyett pénzbüntetés szabatik ki, s az illető cselekményre a törvényben mint mellékbüntetés pénzbüntetés is van megállapitva, a fogház helyébe lépett pénzbüntetés mint főbüntetés mellett a törvényben előírt pénzbüntetés mint mellékbüntetés is megállapitandó. (*Dtár* IX. 112. sz.)

10. Felmerült a gyakorlatban és az irodalomban a kérdés, vajon a 100 frtos minimum, melyet a 291. §. felállit, végső minimum, vagy pedig csak rendes minimum, mely a 92. §. esetében meghaladható. Ha a jogpolitikai szempontot veszszük irányadóul, az előbbi felfogást kellene támogatnunk, mivel egy ily minimum felállítása a két büntetési tétel jellegzetességét némileg mégis kitüntetné. De ha a *BTK.* rendszeréből indulunk ki, ezt a minimumot sem tarthatjuk végsőnek, mivel a pénzbüntetésre nézve egyáltalán nincs a törvényben más végső minimum, mint az 1 frt. Ha a pénzbüntetés mint főbüntetés kiszabható 1 frtban, lehetetlen, hogy a pénzbüntetés mint mellékbüntetés ne legyen ugyanily összegben kiszabható. Ha elfogadnók a mellékbüntetés ezen magasabb végső minimumát, kijöhetnének olyan itéletek, hogy vádlottat elitéli a bíróság 1 forint fő-, és 100 forint mellékbüntetésre. Ezt a törvényhozó nem akarhatta.

Hozzájárul, hogy a *BTK.* sehol sem mondja meg, hogy a 92. §. határozmányai csak a főbüntetésekre alkalmazandók.

Megjegyezzük, hogy ugyane kérdés felmerül még a 374., 418., 419. §-oknál, hol szintén van speciális minimuma a pénzbüntetésnek, mint mellékbüntetésnek.

A Curia 1899-ben hozott 77. sz. *TÜH.*-a kimondotta, hogy a szabadságvesztés-büntetés mellett a törvények által egyes a *BTK.* 26. §-ától eltérően legkisebb büntetési tételként megállapitott pénz-, mint mellékbüntetés a *BTK.* 92. §-ának alkalmazásával *a főbüntetéstől külön egymagában* le nem szállítható. Indokolja a Curia e megszorítást azzal, hogy a 92. §. alkalmazhatása a bűnösség fokára egészben és egységesen kiható enyhítő körülményeken alapszik; ez az alap az egy büntetést képező fő- és mellékbüntetések kiszabásánál a 92. §. elkülönített alkalmazását annál inkább kizárja, mert ez a §. ellenkező irányú rendelkezést nem tartalmaz s annak értelmében a pénz- mint mellékbüntetés csak a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

főbüntetéssel együtt szállítható le.* Meggyőző erőt ez indokolásban nem találunk.

11. A teljesség czéljából ideigtatandó a *curiai* 12. sz. *TÜH.*, bár nem épen szabatos szerkezetű:

> Bűntettek és vétségek eseteiben a kiszabott pénzbüntetések az 53. §. értelmében a törvény határán belül és a fenforgó körülményekhez képest 1—10 frtig terjedhetőleg egy vagy több napi szabadságvesztés-büntetésre átváltoztathatók.

12. A *BP.* alapján kiszabott és be nem hajtható pénzbirság soha sem, a be nem hajtható pénzbüntetés pedig csak azokban az esetekben változtatható át elzárásra, a melyekben ezt a *BP.* külön megengedi; 5 koronát felül nem haladó összeg 12 óráig terjedő elzárásra, 5 koronától 20 koronáig terjedő összeg pedig egy napi elzárásra változtatható át.**

BTK.

53. §. A pénzbüntetés minden egyénre nézve külön állapítandó meg. Az itéletben meghatározandó egyszersmind a szabadságvesztés-büntetés tartama is, melyre a pénzbüntetés, — ennek behajthatlansága esetében — átváltoztatandó. Ezen meghatározásnál egy forinttól tíz forintig terjedő összeg helyett egy nap számitható.

A pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetés tartama azonban, ha az főbüntetésként állapíttatott meg: hat hónapot, — ha pedig mellékbüntetésként szabatott ki, három hónapot nem haladhat túl, s az első esetben fogházra, a másodikban pedig azon nemű szabadságvesztés-büntetésre változtatandó, melyre a bűnös a pénzbün etésen felül itéltetett.

Életfogytig vagy tizenöt évig tartó fegyházi vagy hasonló tartamú államfogházi büntetés esetében a pénzbüntetést szabadságvesztés-büntetésre nem lehet átváltoztatni.

Az elitélt hagyatékából a pénzbüntetés csak akkor hajtható be, ha az itélet még annak életében jogerejűvé vált.

XXXVI. FEJEZET.

Hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztése.

I. A pénzbüntetésről mint mellékbüntetésről szóltunk már. Hátra van tárgyalnunk az u. n. becsületbeli mellékküntetéseket, a hivatalvesztést és a politikai jogok felfüggesztését. A magyar törvény itt eltér a külföldi kodexek rendszerétől.

* L. a *TÜH.*-ot *Jogt. Közl.* 1899. 29. sz.

** Az 1874: XXXIV. t.-cz. 39. §-ában körülírt zúgirászat miatt kiszabandó pénzbirság szabadságvesztésbüntetésre át nem változtatható. — Különleges átváltoztatási rendszert tartalmaz az 1899: XXXVII. t.-cz. 7. §-a.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A franczia Code — mint érintettük — még a teljes infamia álláspontján volt. Ujabban annyiban enyhült, hogy meg van adva a rehabilitatio és egy pár egyéb könnyítés.

A német *BTK.* a fegyház-büntetésnemmel bizonyos becsületbeli következményt velejárónak tekint. Pœna diffamat. Egyéb büntetésnemnél a biróra bízza, hogy kiszabja vagy mellőzi. A becsületbeli következmények részben életfogytig tartanak. Rehabilitatio nem létezik.

A magyar *BTK.* nem fogadja el azt a tételt, hogy pœna diffamat. Szerinte factum diffamat, a cselekmény becstelenít. Ezen értelemben tehát nem a büntetési nemhez, hanem a cselekményhez köti a következményt. Minden egyes cselekménynél, a hol ki akarja szabni vagy mindkét mellékbüntetést, vagy csak egyiket: megmondja. Ezzel véli elérni, hogy a következmények ne becsületbeli következmények, hanem egyszerűen állami óvóintézkedések legyenek. És hogy ezen tulajdonságuk annál inkább kidomborodjék, nem életfogytig szabja ki azokat, hanem valamennyit maximum és minimum szerint; és végül elejti a becsületbeli következmény elnevezését is és mellékbüntetés nevet ad nekik.

II. A törvény határozmányai a következőkben foglalhatók össze:

1. A hol a törvény különös része a mellékbüntetést megállapítja, ott a kiszabás a biróra nézve *kötelező.*

2. Azon esetekben mégis, melyekben a biró által megállapított büntetés hat havi fogházat vagy hat havi államfogházat nem halad fölül, úgyszintén azon esetekben, melyekben főbüntetésül csak pénzbüntetés mondatott ki (92., 66. §§.), a mellékbüntetések mellőzhetők. Ezen esetek számára tehát a *fakultativ* rendszer van elfogadva.*

3. A harmadik csoportot képezik azok a cselekmények, melyekre nézve e mellékbüntetések *épen nem* szabhatók ki. Ide tartoznak: *a)* hol a törvény hallgat a mellékbüntetésről; *b)* a 12—16 évesek által elkövetett valamennyi bűncselekmények a *BTK.* 85. §. utolsó bekezdése értelmében, végül *c)* idevonható a *KBTK.* 24. §-ának abbeli rendelkezése, mely szerint hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztése a kihágás fölött itélő bíróság által nem állapitható meg.

4. Az elitélt a szabadságvesztés-büntetés tartama alatt eshetőleg hivatalától s a politikai jogok gyakorlatától, stb. a törvény erejénél fogva fel van függesztve a nélkül, hogy ez az itéletben külön kimon-

* L. a történeti bevezetésben 55. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

datnék. Ezen idő alatt a hivatalok után járó fizetések élvezete is megszűnik.

5. De a hivatalvesztésre ítélt egyén nem csak hogy elveszti hivatalát (ha van), hanem a biró által kiszabott időre elveszti hivatalviselési képességét is. A hivatalvesztés, mint büntetőjogi műkifejezés tehát sokkal többet mond, mint a mit jelent. (A hivatalviselési képesség kifejezésének a birói itélet szövegéből való kizárása is arra a czélzatra vezethető vissza, melyet fentebb kiemeltünk, hogy a mellékbüntetéseknek a becsületet érintő elemei lehetőleg burkoltassanak.)

A hivatal alatt nem csak a hivatal értetik, hanem egyszersmind az ügyvédség, a közjegyzőség, nyilvános tanári és nyilvános tanitói állás, továbbá a gyámság és gondnokság, a czímek, rendjelek viselése, stb.

6. A nemességet nem veszti el.

Különösen az osztrák *BTK.* javaslatának tárgyalása alkalmával többször volt vita tárgya az, hogy a súlyosabb büntetésre elitélt elveszítse-e a nemességét. A fennálló jog elveszi a nemességet.* A demokratikus érzelmű képviselők tiltakoztak ellene, mivel ez azt jelenti, hogy az illetőt a nemesi osztályból kizárják és besorozzák a polgári osztályba; ez pedig a polgári osztályra sértő. A javaslat határozmányát azonban a parlamenti bizottság mégis megtartotta. Nálunk a kérdés tárgytalan már a miatt is, mivel a nemességnek egészen más jelentősége van, mint Ausztriában.

7. A mellékbüntetések vétség esetében egy évtől három évig, bűntett esetében három évtől tíz évig terjedhetnek s a szabadságvesztés-büntetésnek, elévülés esetében pedig ennek befejezésével kezdődnek.

8. Halálbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatása esetében a mellékbüntetések tartama az átváltoztatással együtt határoztatik meg. A törvény ezen határozmányából következtethető, hogy életfogytig tartó fegyház megállapítása esetében a mellékbüntetés kiszabandó. Ellenmondásnak látszik ugyan, hogy itt a büntetési idő

* Az 1852-ik osztrák *BTK.* 27. §-a így szól: «Ausserdem sind aber insbesondere mit den Strafurtheilen, wodurch ein Verbrecher zur Todesstrafe oder schweren Kerkerstrafe verurtheilt wird, kraft des Gesetzes noch folgende Wirkungen verbunden: *a)* Ist der Verbrecher von Adel, so muss dem Strafurtheile beigefügt werden, dass er des Adels verlustig wird. Doch trifft dieser Verlust nur ihn allein, folglich weder seine Ehegattin, noch die vor dem Strafurtheile erzeugten Kinder.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

után kezdődő mellékbüntetés megállapíttassék. De szükséges ez mégis a feltételes szabadságra helyezés tekintetéből. Ha az elitéltet 15 év mulva feltételesen szabadságolják, beáll az itéleti rendelkezés hatálya.*

Curia: 1. Az életfogytig tartó fegyháznak kimondása szükségkép nem eredményezi, hogy az elitélt egész életét fegyházban töltse, sőt a *BTK.* 35., 48., 117., 120. §-ai szerint nem ritka az eset, hogy szabadságát ismét véglegesen visszanyeri. Minthogy ez esetben a törvény által megállapított mellékbüntetés a *BTK* 57. §-ának 3. bekezdése szerint kezdetét veszi és ezen §. 3. bekezdése a mellékbüntetés utólagos kiszabása tárgyában csak a halálbüntetés átváltoztatása esetében intézkedik, a mellékbüntetésnek életfogytig tartó fegyház melletti esetleges kiszabása annál kevésbbé mellőzhető, mert a büntető itéletnek az előrelátható következményekre is, mint pl. a pénzbüntetés átváltoztatására, ki kell terjedni. (*Dtár.* XV. 71. sz.)

9. Ha a törvény csak a bűntettre állapítja meg a mellékbüntetést s a bíróság fogházat szabván, vétség áll elő, a mellékbüntetésnek nincs helye. Mert a törvény itt a bűntettre korlátozza a mellékbüntetést. Példa a 165. §., kombinálva a 169. §-sal.** Analog curiai határozat: *BDtár* II. 81. sz.

10. Azt az egyént is hivatalvesztésre itélik, a ki nem bír semmi hivatallal. Itt a hivatalvesztés a hivatalviselési, illetőleg gyámságviselési stb. képesség elvesztését jelenti. (L. fentebb 5. pont.) Ez sok esetben az itélethirdetésnél komikus helyzeteket idéz elő; midőn pl. a csavargó vagy vén banya kérdezi, hogy miféle hivatalt veszt ő el. Némely bíróságok a kodex érvényének első idejében meg is kisérlették az itéletbe a kibővített szöveget beleigtatni, t. i. olykép, hogy hivatalviselési képességét veszti el, a *Curia* azonban ezen itéleteket megváltoztatta a következő indokolással:

A *BTK.* 341. §-a ép oly tüzetesen meghatározza, hogy lopás miatt a «hivatalvesztés» és a politikai jogok felfüggesztése állapítandó meg mint mellékbüntetés, a mint tüzetesen meghatározza, hogy a 339. §. esetében, a lopás főbüntetése: «fogház»; a 340. §. eseteiben pedig: «börtön»; a különösen megjelölt esetekben azonban: «fegyház».

És minthogy mindenik főbüntetéseknek miből állását a törvény az általános rész III. fejezetében külön-külön meghatározza, és e szerint a III. fejezetben mindenik büntetés nemére külön megállapított meghatározás és az intézkedések összege azon meg-

* V. ö. fent: Feltételes szabadságra helyezés.

** Helyteleníti ezt Finkey: 384. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jelöléshez van kötve, a melylyel a törvény úgy az általános, valamint a különös rész illető helyein, ugyanazon büntetési nemet következetesen megjelöli: ez okból az egész büntetési rendszer megzavarása nélkül nem lehet az itélet tárgyát képező cselekmény büntetésének megjelölésére, az alkalmazásban más szót vagy elnevezést használni, mint azon szót, vagy elnevezést, a melylyel a törvény, az azon büntetendő cselekményre meghatározott eltűrések és szenvedések összegét, egy technikai kifejezéssel megjelöli.

Ugyanez lévén irányadó a mellékbüntetésekre nézve is, a *BTK.* 55. §-ában tüzetesen és *öt külön pontban* meghatározott, külön természetű, hæterogen jogelvesztéseknek és jogkorlátozásoknak egy collectiv szó által való megjelölésére, tehát valamennyi, azon szakaszban külön kitett hátránynak egy szóval való kifejezésére ezen megjelölést használja: «*hivatalvesztés*».

De minthogy a törvény, szinte az 55. §-ban, maga adja annak magyarázatát, hogy mit ért a hivatalvesztés alatt, ennélfogva ezen szónak a törvényben adott, habár a közönséges grammatikai értelemtől eltérő értelme, a törvénykezésre, mely csakis a törvény alkalmazásából állhat, ép oly irányadó, mint a fegyház, börtön, fogház és elzárás szavak által megjelölt szavak, és ép oly kevéssé cserélhető fel más szóval az előbbi, mint nem cserélhetők fel az utóbbiak.

Csakis a «hivatalvesztés» alatt vannak befoglalva mindazon hatályok, melyek az 55. §-ban felsorolvák; a hivatalvesztésnek felcserélése ezen szavakkal: «a hivatali képesség korlátozása» az 55. §. 1., 2., 3. és 4. pontjaiban meghatározott hatályoknak elengedését, vagy mellőzését jelenti, a mire azonban a bíróság feljogosítva nincs, és a mitől a lopás esetében a 341. §-nak, továbbá az 54. §-nak tüzetes rendelkezései szerint határozottan el van tiltva.

Lopás miatt a törvény értelmében az egész 55. §. lévén alkalmazandó, mely a hivatalvesztés összefoglaló címe alatt azon törvényszakaszban felemlített több rendbeli jogosultságok időleges elvesztését vonja maga után, ennélfogva az egész hatályt nem annak egyik pontja, hanem az egészre nézve a törvényben kifejezett megjelölés szerint kelletvén megnevezni, az alsóbb bíróságoknak erre vonatkozó megállapítását meg kellett változtatni. (*Dtár* r. f. XXVII. 65. sz.)

11. Bűnhalmazat esetében a büntetti 10 év, és a vétségi 3 év emelhetésének kérdéséről a halmazatnál lesz szó.

12. Kérdés, fel van-e jogosítva a bíróság az 54. §. 2. pontja esetében a két mellékbüntetés közül csak az egyiket alkalmazni. Véleményünk szerint a biró, épúgy a mint mindakettőt alkalmazhatja vagy mellőzheti, alkalmazhatja az egyiket is, ha az eset körülményeinél fogva ezt indokoltnak találja.

13. Sajnos, még azon esetben is szabhat a biró mellékbüntetéseket, mikor a főbüntetés csak pénzbüntetés, és ekkor ilykép alakúlhat az itélet:

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Főbüntetés: pénzbüntetés,
mellékbüntetés: pénzbüntetés,
ismét mellékbüntetés: hivatalvesztés és politikai jogok felfüggesztése.

Hogy a mikor a főbüntetés is csak pénzbüntetés, az állam még óvóintézkedéseket állítson fel a hivatalviselési képesség és a politikai jogok gyakorlása tekintetében, az igazán fölösleges.

És itt meg kell említenünk, hogy bíróságaink minden különös ok nélkül is kiszabják a mellékbüntetéseket ott, a hol belátásukra van bízva a kiszabás vagy mellőzés. Gyakran olvasunk még járásbírósági itéleteket is, melyekben pl. két havi vagy egy havi, sőt olykor egy-két napi fogház szerepel és mellette vannak a hivatalvesztés s a politikai jogok felfüggesztése. Ily esetekben a mellőzés képezhetné a szabályt és csak egész kivételesen, mikor maga az eset sajátszerűsége kívánja meg, volna helye a kiszabásnak.

14. A lelkészi állás a *BTK.* értelmében nem közhivatal. A törvényhozás a miatt nem tette azzá, mivel nem akarta az állami bíróságot felruházni oly jogkörrel, hogy a lelkészt megfoszsza állásától. Ezt az egyházi fórumoknak tartotta fenn. Kifejezésre jut ez különösen a *BTK.* 397. és 399. §§-aiban, hol az anyakönyvek vezetésével felruházott személyek ezen cselekményeikre nézve közhivatalnokoknak tekintetnek és hivatalvesztés helyett a közirathamisításról szóló bírósági itéletben csak az mondandó ki, hogy ezen egyének házassági ügyekben való biráskodásra vagy jegyzőkönyv vezetésére, továbbá közokiratok kiállítására, vezetésére vagy őrzésére képességgel nem birnak.

A felekezeti iskolák tanárai és tanítói a *BTK.* értelmében szintén nem közhivatalnokok.*

15. Ha egy hivatalfőnök a törvény és a birói itélet rendelkezései daczára kinevezi azt az egyént, a kire nézve ki van mondva a hivatalvesztés, ezen cselekmény semmiféle sanctio alá nem esik. És van is számos eset, a hol — különösen a segédhivatalokba — kineveznek ilyen egyéneket. Szigorúan véve tehát a birónak a mellékbüntetést illetőleg kimondott itélete sokkal több, mint *óhaj* az iránt, hogy az elitélt ne neveztessék ki.

Egyetlen egy sanctio van e tekintetben a törvényben. A 443. §. kimondja, hogy azon vaspályai vagy gőzhajózási intézetnek igazgató

* V. ö. *Tanulmányok* 32. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hivatalnoka, a ki a hivatalától vagy szolgálatától való elmozdításra itélt egyént nem bocsátja el azonnal, mihelyt a jogerőre emelkedett itélet vele közöltetett: száz forinttól ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ezen sanctiónak is igen csekély az értéke. A magánvasutakat kötelezi az elbocsátásra, de kérdéses, vajjon kötelezve vannak-e e §. által az államvasutak is. És ha az igazgató el is bocsátja, nem áll semmi útjában annak, hogy ismét visszavegye, mert arról már a törvény nem rendelkezik. Az sincs kizárva, hogy egyik vasut elbocsátja, a másik pedig azonnal alkalmazza.*

16. A mellékbüntetések e szerint oly büntetések, melyek nem hajthatók végre.

Másrészt nem is évülnek el. A főbüntetés mind elévül, a mellékbüntetés nem.**

Ez a két ismérv arra látszik mutatni, hogy mégis erőszakolt dolog az: a jogkövetkezményt büntetésnek nevezni.

17. Ha ezek után véleményt akarunk formálni arról, hogy a cselekmények mely fajánál szabatnak ki a mi törvényünk szerint a mellékbüntetések, a következő eredményekre jutunk.

Legszigorúbban a vagyon elleni bűncselekményeknél. Megtaláljuk mind a kettőt a lopás, rablás, zsarolás, sikkasztás, orgazdaság, csalás, közokirathamisítás bűntettei, illetőleg vétségeinél. Már a zártörésnél csak a hivatalvesztést, a magánokirathamisításnál egyiket sem. Hogy miért épen itt nem, arra okot találni nagyon nehéz.

Az élet elleni bűncselekményeknél ki van szabva egyedül a hivatalvesztés, a testi sértéseknél még ez sem.

Ebből következik, hogy a kodifikátor az ölést és a testi sértést kevésbbé diffamálónak tartja, mint a lopást.

Alig képzelhető egy felfogás; de a kérdés ilyen elrendezéséből mást következtetni nem lehet.

Másrészt feltűnő az is, hogy a törvény a politikai jogokat épen azokra nézve függeszti fel, a kiknek politikai jogaik rendszerint nincsenek, t. i. a vagyon elleni bűncselekmenyek — lopások, rablások — elkövetőire. A testi épség és az élet elleni bűncselekmények elkövetőinek politikai jogait gondosan megóvja; sőt a testi sértéseket elkövetőknek hivatalviselési képességét is.

18. A *BTK.* 54—59. §-aiban foglaltakon kívül is ismer jog-

* Az igazságügyi bizottság szövegezése.

** Mellőzve itt a pénzbüntetést mint mellékbüntetést.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendszerünk a büntetendő cselekményekhez fűződő oly joghatásokat is, mik a mellékbüntetéseknek vagy legalább is rokonjellegű következményeknek természetével birnak. Így az 1876 : XVI. t.-cz. szerint nem lehet végrendeleti tanú, a ki hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett bűntett miatt elitéltetett; az 1893 : XVIII. t.-cz. szerint meg nem eskethető a tanú, a ki hamis eskü vagy tanúzásért el volt itélve; analog határozmány a *BP.* 221., 222. §-aiban; v. ö. a következő törvényhelyeket is: 1894 : XXXI. t.-cz. 13., 54., 79., 80., 123. §-ait, s az 1885 : XI. t.-cz. 5. §-át.*

19. Végül álljon itt az országgyűlési képviselőválasztások feletti biráskodásról szóló törvény 174. §-ának abbeli rendelkezése, hogy a mennyiben oly személy, a kinek cselekvő és szenvedő választóképessége a Curia által fel lett függesztve, a kérdéses választásból kifolyólag *BTK.* II. R. VIII. fejezetében foglalt büntetendő cselekmények valamelyikében jogerejűleg elitéltetett: a büntető bíróság a *BTK.* 56. §-ában foglalt következményeket a Curia itéletére való hivatkozással megállapítja és a politikai jogok felfüggesztését a *BTK.* 57. §-ának korlátain belül, a Curia itéletében megállapított időtarmon túl, de annak beszámításával, határozhatja meg.**

BTK.

54. §. A jelen törvényben meghatározott esetekben, a szabadságvesztés-büntetésen fölül hivatalvesztés, és a politikai jogok gyakorlatának ideiglenes felfüggesztése, mint mellékbüntetés, együtt vagy külön állapitandó meg.

Azon esetekben mindazonáltal, melyekben a biró által megállapított büntetés hat havi fogházat vagy hat havi államfogházat nem halad fölül, habár e mellett pénzbüntetés is állapíttatott meg; úgyszintén azon esetekben, melyekben főbüntetésül csak pénzbüntetés mondatott ki (92 §), a hivatalvesztés és politikai jogok felfüggesztése mellőzhető.

55. §. A hivatalvesztésre itélt elveszti:

1. kinevezés vagy választás útján nyert közhivatalát vagy szolgálatát; úgyszintén hatósági megerősités folytán viselt hivatalát, szolgálatát vagy állását, s az ezek után járó nyugdíjigényeit, nyug- vagy kegydíját;

2. ügyvédi, közjegyzői, nyilvános tanári, vagy nyilvános tanítói állását;

3. a gyámságot vagy gondnokságot;

4. az örökösökre át nem szálló nyilvános címeit, belföldi rend- és díszjeleit, külföldi rend- és díszjelek viselhetésének jogosítványát;

* Az utólagos joghatások természetéről ír a *nyereségvágyból elkövetett delictumok* kapcsán Friedmann Ernő: *Jogi Lexicon.* IV. köt.

** Mikor a *BTK.* 15. §-a a «mellékbüntetések» pótlólagos kiszabásáról intézkedik, az alatt csupán a *BTK.* 54. §-abeli jogkövetkezményeket érti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. a megjelölt hivatalok, szolgálatok, állások és kitüntetések elnyerésére való képességet a bíróság által meghatározott idő tartamára (57. §.).

56. §. A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése abban áll, hogy az erre itélt:

1. nem lehet tagja az országgyűlésnek, és a törvényhatósági vagy községi képviselő testületnek;

2. nem lehet esküdtszéki tag;

3. nem bir választói joggal az országos képviselői, törvényhatósági vagy községi választásoknál.

57. §. A hivatalvesztésnek és a politikai jogok felfüggesztésének tartamát a bíróság határozza meg.

Ezen idő, vétség esetében egy évtől három évig, bűntett esetében pedig három évtől tíz évig terjedhető s a szabadságvesztésbüntetésnek, elévülés esetében pedig ennek befejeztével kezdődik.

Halálbüntetésnek szabadságvesztés-bűntetésre átvál oztatása esetében: a hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztésének tartama az átváltoztatással együtt határoztatik meg.

58. §. A ki hivatalvesztésre és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére elitéltetett, ha szabadságvesztés-büntetését kiállotta: közhivatalra vagy közhatósági megerősítéstől függő hivatalra, állásra vagy szolgálatra azon időtől fogva ismét alkalmazható, a melytől politikai jogait ujolag gyakorolhatja.

A szülőt, a ki szabadságvesztés-büntetését kiállotta, mindazonáltal gyermekei fölötti gyámság, illetőleg gondnokság átvételében a jelen törvény nem gátolja.

59. §. Az elitélt, a szabadságvesztés-büntetés tartama alatt, az 55. §-ban felsorolt hivataloktól, állásoktól és szolgálatoktól, úgyszintén a politikai jogok gyakorlásától, valamint a czimek, rendek és díszjelek viselhetésétől, a törvény erejénél fogva fel van függesztve a nélkül, hogy ez az itéletben külön kimondatnék.

Ezen idő alatt a megjelölt hivatalok, szolgálatok, rend- és díszjelek után járó fizetések vagy más javadalmazások, továbbá a nyug- és kegydíjak élvezete is megszünik.

XXXVII. FEJEZET.

Egyéb mellékbüntetések.

A) *Foglalkozástól való eltiltás. — Viselt hivatal elvesztése.*

I. A *BTK.* a gondatlanságból okozott emberölés és a gondatlanságból okozott sulyos testi sértés eseteiben (*BTK.* 291. és 310. §§.) megengedi a birónak, hogy a bűnösnek talált személyt azon hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától végkép vagy határozott időtartamra eltilthassa és a gyakorlat isméti megkezdését újabb vizsgálattól vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyítéktól tehesse függővé. A rendelkezés különösen az orvosokat, bábákat, mérnököket stb. illeti.*

* Gruber Lajos: A hivatalvesztésre itélt orvos el van-e tiltva hivatása gyakorlatától? Szerző igenlőleg oldja meg a kérdést.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mindenesetre sajátszerű egy intézkedés, hogy az orvos vagy a gyógyszerész, a ki méreg beadása által *culpose* okozza valakinek halálát vagy egészségének megromlását, bíróilag megfosztható *diplomájától*; ellenben ha ezt ugyanezek *szándékosan* teszik, a *BTK.* nem ad a bírónak eszközt az illető foglalkozástól való eltiltásra.*

II. Ugyanide tartozik azon eset, midőn a bíróság a vádlottat a viselt hivatal vagy állás elvesztésére ítéli. (197., 199., 200., 201., 291., 310., 412., 438., 441., 484. §§. 1894 : XXXI. t.-cz. 122. §.)

A 42. sz. *TÜH.* kimondja, hogy a *BTK.* 54. §. 2. pontja azon esetekre, melyekre vonatkozólag a törvény nem hivatalvesztést, hanem a viselt hivatal elvesztését rendeli, nem alkalmazható. A kiterjesztés nagyon kivánatos volna. (V. ö. *BDtár* II. 68. sz. a. közölt határozatot is.)

BTK.

60. §. A jelen törvény különös részében határoztatnak meg az esetek, melyekben a bünösnek itélt személy, a szakképzettséget kivánó foglalkozás gyakorlatától eltiltandó.

B) *Elkobzás és megsemmisítés.*

III. A bűnösség kimondásának egyik következménye, hogy a tárgyak, melyek a bűntett vagy vétség által hozattak létre, úgy szintén a melyek az elkövetésre szolgáltak, a mennyiben a tettes vagy részes tulajdonai, elkobzandók. A kihágások tekintetében a *KBTK.* 25. §-a alapján ugyanaz a szabály. E szerint tehát az ölésre vagy testi sértésre szolgáló fegyver, a betörésre szolgáló eszközök, a hamis pénz és a hamis pénz előállítására szolgáló eszközök elkobzandók. A vesztegetési pénz szintén.** A párbaj-pisztolyok is, a mennyiben a közreműködők valamelyik tulajdonát képezik. Nem különben a kardok, stb.

Kérdés, hogy a culpose okozott eredmény eszköze, pl. vadászfegyver, elkobzandó-e. Véleményünk szerint a törvény nem tévén különbséget, a biró sem mondhatja, hogy a törvény az elkobzást csak a szándékosan elkövetett cselekményekre szoritotta.

Curia: Gondatlanságból okozott súlyos testi sértés esetén a fegyver elkobzása mellőztetett, mert ez a *BTK.* 61. §-a értelmében csak akkor volna elrendelendő, ha a tárgy birtoklása vagy

* Igen érdekes füzetet irt az *Orvosi Műhibákról* dr. Schächter Miksa, a budapesti egyetem orvosi karának egyik magántanára. (1892.)

** Vesztegetési pénz elkobzása a 61. §. értelmében. (*Dtár* XXVII. 72. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

használata tiltva, lett volna, továbbá mert a tárgy nem vétség által hozatott létre, s az sem mondható, hogy a vétség elkövetésére szolgált. (*Jogt. Közl.* Mellékl. 1899. 218. sz.)

IV. A nyomtatványokra nézve az elkobzás tekintetében külön szabályt állít fel a törvény. Megengedi az elkobzásnak és a megsemmisítésnek itélet általi kimondását azon esetre is, ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indíttathatott.*

Felmerült a törvényjavaslat tárgyalása alkalmával a sajtó körében azon aggály, vajjon nem fog-e ezen határozmány az u. n. objectiv eljárásra vezetni, mely Ausztriában fennáll és mely ott a sajtó elnyomásának egyik hathatós eszköze. Vajjon nem fogják-e a sajtóper megindítását mellőzni és azon ürügy alatt, hogy sajtóper nem indítható, a sajtóterméket lefoglalni és ez által a sajtót anyagi érdekeiben megkárosítani és erejében gyengíteni.

Jókai Mór vetette fel a kérdést az *ÉLT.* 7. §-ának a képviselőházban történt tárgyalásánál és Pauler Tivadar igazságügyminiszter azon megnyugtató választ adta, hogy a meg nem indíthatás csak azon eshetőségre vonatkozik, ha a veszélyesnek felismert sajtóterméket külföldről ide behozzák; ez esetben nem lévén az országban felelős sem a szerző, sem a nyomdász, nem indítható per, s az állam érdeke mégis megkövetelheti, hogy a sajtótermék megsemmisíttessék.

Ezt a magyarázatot Jókai Mór megnyugtatva tudomásul vette. V. ö. 1848. XVIII. t.-cz. 22. §.

Curia: 1. Nem terjed ki az elkobzási rendelkezés hatálya a magánszemélyek jogos birtokában levő nyomtatvány-példányokra (*BJT.* XXXVIII. 320.)

2. E kitétel a 62. §-ban: «meg nem indíttathatik», azt jelenti, hogy a bűnvádi eljárás folyamatba tételét elháríthatlan akadály gátolja. (*Dtár* III. f. XI. 16.)

BTK.

61. §. Azon tárgyak, melyek a bűntett vagy vétség által hozattak létre, úgyszintén azok, melyek a bűntett vagy vétség elkövetésére szolgáltak, — a mennyiben a tettes vagy a részes tulajdonai, elkobzandók; ha pedig azoknak birtoklása, használása, vagy terjesztése különben is tiltva van: akkor is elkobzandók és megsemmisítendők, ha másnak tulajdonát képezik.

Az elkobzott tárgyak értéke, a mennyiben azok meg nem semmisíttetnének, a pénzbüntetésekre nézve megállapított célokra fordítandó. (27. §.).

62. §. Ha a büntetendő cselekmény, nyomtatvány, irat vagy

* L. Visontai: Fénykép, mint nyomtatvány. *Jogt. Közl.* 1890. 190. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

képes ábrázolat közzététele, vagy terjesztése által követtetett el: a szerzőnek, a nyomdásznak, az elárusítónak vagy terjesztőnek, úgyszintén a nyilvános kiállítónak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek elkobzása és megsemmisítése, itélet által az esetben is kimondandó: ha a bünvádi eljárás senki ellen sem indíttathatik meg.

63. §. Nyomtatvány alatt értetik valamely iratnak, vagy ábrázolatnak, nyomda, metszet, minta, gép vagy más mesterséges készület vagy vegyészet által eszközlött többszörösítése.

C) *Kiutasítás. — Rendőri felügyelet.*

V. A mellékbüntetések közt szerepel az országból való kiutasitás is, de csak a külföldieket illetőleg. Magyar honosnak az országból való kitiltását a *BTK.* nem engedi meg. A deportatio is ismeretlen büntetési rendszerünkben.*

A külföldi egyén is csak úgy utasítható ki, ha *bűntettet* követett el.

A horvátországi illetőségű egyén nem utasítható ki.

Ellenben az osztrák állampolgár igen.

A kiutasítottat hivatalvesztésre is itélni felesleges.

Kiutasításról szól még az 1883 : XXV. t.-cz. 2. §-a. V. ö. a *KBTK.* 69. §-át is.

VI. A rendőri felügyelet alá helyezést a mi *BTK.*-ünk nem ismeri.

A német *BTK.* a franczia Code nyomán megengedi, hogy a szabadságvesztés-büntetés mellett a rendőri felügyelet kimondassék, néhány delictum esetében, melyek ez intézkedést különösen igénylik.

Ilyen a lázadás, a kerítés, a lopás, rablás, zsarolás, orgazdaság, iparszerű vadorzás, és még több ily természetű bűncselekmény.

A maximum, melyre elrendelhető, öt év.

Ugyanily természetű az u. n. «korrektionelle Nachhaft, mely Németországban abban áll, hogy bizonyos kihágásokban elitéltek a büntetés kiállása után két évig dologházban tarthatók, vagy közhasznú munkára alkalmazhatók.

Ezen intézkedés alá esnek a csavargók, munkakerülők, foglalkozásnélküliek, stb.**

* A deportatióról ujabb külföldi irodalom: Brouilhet: De la transportation, son organisation actuelle et ses résultats. Korn: Ist die Deportation unter den heutigen Verhältnissen als Strafmittel praktisch verwendbar? Priester: Die Deportation, ein modernes Strafmittel. Prins is bőven szól a kérdésről 416—433. ll. — L. még Vámbéry Rusztem értekezését A relegatio oredményeiről. (*Jogászegyl. Ért.* 135. füz.)

** E kérdésről szól Hippel: Die korrektionelle Nachhaft. 1899.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BTK.

64. §. Külföldiek bűntett miatt, a törvény különös részében meghatározott büntetésen fölül, az országból való kiutasításra is itélhetők, és a visszatéréstől is örökre, vagy határozott időre eltilthatók.

—

Az 1792-iki javaslat a szabadság- és botbüntetésekről következőleg intézkedik:

Carceres pro pœna dictandi alii mitiores, alii vero duriores erunt. Duriores adhibebantur, ubi gradus malitiæ delinquentis exasperationem postulaverit. Porro ad carceres condemnatis proportionati etiam labores assignabuntur. Quodsi autem longiores carceres dictati fuerint, delinquentes talismodi eorsum transponentur: ubi ex ipsorum laboribus redundatura in publicum notabilis utilitas sperari poterit. Talia sunt: canalium effossio, viarum reparatio, fluviorum repurgatio, fortalitiorum ædificia, aggeres, metalla, et salis fossura; præprimis autem pro junioribus, cæterisque, quorum emendatio facilius sperari potest, *domus correctoria.*

Verbera vel publice, vel privatim irrogabuntur; privatim in iis tantummodo delictis, quæ majori populi parti ignota sunt, quorumve ipsa propalatio bonis moribus periculum minaretur. In reliquo eadem semper publice, et quo majori hominum in frequentia, sique circumstantiæ admiserint, in ipso delicti loco infligentur; huncque in finem, accomodus semper in sententia qualibet locus, tempusque designabitur.

Viri baculis, fœminæ scuticis cedentur; ac per eum, qui executioni præfuerit, sedulo semper attendetur: ne irreparabile delinquentis sanitati detrimentum inferatur. Eapropter ubi de viribus delinquentis dubium quodpiam suboriretur, Jurisdictionis Medicus, vel Chirurgus prævie consulendus erit: quotnam verberum ictibus ad semel sufferendis delinquentem parem esse censeat. Sed, et sub ipso executionis actu, si observatum fuerit, delinquentem dictato verberum numero sufferendo, absque jactura valetudinis imparem esse, id ipsum pro faciendis dispositionibus congruis, procedenti judicio insinuabitur.*

Az 1843-iki javaslatnak a büntetésekre és a büntetési rendszerre vonatkozó határozmányait l. a 54. és köv. ll.

* A porosz igazságügyminiszternek a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása tárgyában kibocsátott 1898-iki rendelete behozza a *botbüntetést* 30 ütésig oly foglyokkal szemben, a kik tettlegesen ellenszegülnek. A botozásról jegyzőkönyv veendő fel. Enyhébb mértékben alkalmazható továbbá botozás 18 éven alul levő olyan foglyokkal szemben is, a kik a fogház-iskolában követnek el kihágást. (*Jogt. Közl.* 1899. 14. sz.) — Németországban a botbüntetés alkalmazásának eszméje újabban nagyon előtérbe jön. Mind többen követelik ezen büntetési nem restitutióját. Legújabb munka e tárgyban: Die Prügelstrafe. Von Heinrich Krausse, Gerichtsassessor.

A testi büntetésnek Magyarországon történt megszüntetéséről l. 185. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

KISÉRLET.*

XXXVIII. FEJEZET.

Áttekintés. — Előkészület.

I. 1. A bűncselekmény rendszerint csak akkor van befejezve, ha az eredmény is beállott. (L. II. kötet 4. l. az anyagi és alaki bűncselekmény közti különbséget.)

Az általános tanok tárgyalásánál első sorban azon bűncselekményeket kell figyelemmel kisérnünk, melyeknél az eredmény beállása meg van követelve. (*Anyagi* bűncselekmények). Másodsorban azokat, a hol ettől eltekint majd a törvény, majd pedig a törvénynek laza körülírása folytán a doctrina és a gyakorlat. (*Alaki* bűncselekmények). Ide tartoznak a pénzhamisítás, a politikai jellegű bűncselekmények, továbbá a lopás, a mely bűncselekménynél az «elvétel» fogalmának mesterkélt s fictiosus magyarázatával a befejezést nem ritkán túl-korai stádiumba helyezik.

2. Ha az eredmény nem állott be, a többi ismérvek azonban mindannyian létesíttettek, vagy a mint mondani szokás, a «tettes megtett mindent» : ezt befejezett kisérletnek nevezzük.

Ide tartozik azon eset, midőn mérgezés történt, de a méreg még nem hatott; sem halál, sem rosszullét vagy megbetegedés még nem állott be.

3. Ha pedig a czélba vett eredmény létesítésére még nem is tétetett meg minden, ha t. i. a véghezvitel közben félbeszakítás történt; fenforog a be nem fejezett kisérlet.

Pl. zsarolásnál az erőszakot már megkezdette alkalmazni, de

* *Irodalom:* Wlassics, Baumgarten és Battlay monografiái, melyekről fentebb 84. l. szóltunk. — A kisérlettan áttekintése Carrara után Tarnai Jánostól. (*M. I—gy.* XXXV. 31. l.) A kisérlet egy különös neme Heil Fausztintól. (*Jogt. Közl.* 1890. 195. l.) Ezeken kívül részletkérdésekről írtak Balogh Jenő, Vargha Ferencz, Tassy Pál és mások.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az nem hatott még. Vagy a gyújtogatásnál a gyújtási cselekmény megkezdetett, de az épület az anyag nedvességénél fogva még nem fogott tüzet.

4. Végül ha a véghezvitel meg sem kezdetett, hanem csak előkészületek forognak fenn a véghezvitelre: ezek előkészületi cselekmények.

*Előkészületi cselekmények.**

II. Előkészületi stádiumban maradt a cselekmény, ha az, a mi történt, bűncselekmény véghezvitelére irányul ugyan, de a véghezvitel még megkezdve nincs. Az álkulcsok vagy a fegyver beszerzése, a tolvajlámpa elkészítése a vagyon vagy az élet elleni bűncselekményeknél, a blanketta, az irásminták beszerzése az okirathamisításnál, vagy a megrendelések a családd bukásnál, a biztosítás keresztülvitele és a felgyújtandó ház titkos kiürítése a biztosítási csalásnál (382. §.): mindez előkészületi cselekmény.

Az előkészületi cselekmények *büntetlenek* több oknál fogva.

1. Ebben a stádiumban az akaratelhatározás még nem oly erős, hogy biztossággal következtethető volna azon cselekmény véghezvitele, melyre ezek előkészületül szolgáltak. Száz és száz esemény jöhetett közbe, mely a tervet mint a szél a párát könnyedén elfújja.

Igen sok ember hevenyén határoz el valamit; de elhatározásától és előkészülésétől a végrehajtásig messze út van.

2. Az előkészületi cselekményekből még nem tudhatjuk, hogy mit akart elkövetni; vajjon gyilkosságot, vagy rablást, vagy lopást, vagy magánlaksértést. Vagy más esetekben ölést vagy testi sértést, vagy talán semmit.

3. Hozzájárul, hogy az előkészületi cselekmények nem jogsértők másokra. Az ember, előkészületeket téve, rendszerint még nem megy ki a maga jogterületéből s legalább közvetlenül még nem veszélyeztet senkit és semmit.

4. A legfontosabb érv az előkészületi cselekmények büntetlensége mellett a személyes szabadsági szempont. Nem szabad a birót odavinni, hogy ilyen ingadozó talajon mondjon ki bűnösséget és ez

* A részletes tárgyalásnál alkalmasabb a fokozati rendet követni. Ezért kezdjük az előkészületi cselekményeknél, utána tárgyaljuk a kisérletet, stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által eshetőleg félreértésből vagy az ügynek nem eléggé tüzetes felderítése folytán oly egyéneket is sújtson, a kiknek eszök ágában sem volt bűncselekményt elkövetni. A személyes szabadságnak nemcsak annyiban kell megvédve lennie, hogy kizárólag büntettesek sújtassanak, hanem azt is meg kell tennie az államnak, hogy a hol a birói tévedés veszélye közelebb mint a jogrendnek az állított bűncselekmény általi veszélyeztetése: az állam inkább az utóbbit nézze el, semmint hogy az előbbit felidézze.

(Látható ebből, valamint több ugyanily irányú s már az előzőkben felhozott fejtegetésből, hogy a processuális korlátok az anyagi jogot épúgy áthatják, a mint áthatják a bűnvádi eljárást az anyagi jognak repressionális igényei.)

Mindezen okoknál fogva az előkészületi cselekmények, rendrint büntetlenül maradnak.

Curia: Csupán előkészületi cselekményt képez annak a cselekménye, 1. a ki lopás czéljából a sértett padlásán elrejtőzködött s ily állapotban megtaláltatott (*Dtár* XXVI. 62.);

2. a ki töltött fegyverrel, lövésre készen közeledett bántalmazói felé (Lllés I. 159);

3. a ki a reábízott ingót másnak vételre kinálja (*BJT.* III. 28.);

4. a ki a takarékpénztárban a kölcsönkérés alkalmával a hamis váltót aláírta, de értékesítés végett be nem mutatta (*BJT.* XIX. 217.);

5. a ki a hitelesítés czéljából hibás okirati másolatot készített (*BJT.* VI. 282.);

6. a ki a hamis pénz készítéséhez a prést megrendelte (*BJT.* XXXIV. 9.)

III. Kivételesen bizonyos esetekben lehetnek tekintetek, melyeknél fogva a nagyobb érdekek veszélyeztetése folytán az állam az előkészületi cselekményeket bünteti (Delictum sui generis.).

Ilyenek a magyar *BTK.* szerint a következő esetek:

1. Felségsértés:

Előkészület 133. §.

Szövetség (mely nem egyéb, mint egy kiemelt előkészületi cselekmény) 130, 131. §§.

Előkészület és szövetség 130. §. 2.

2. Hűtlenség:

Szövetség 148. §. 1.

Szövetség és előkészület 148. §. 2.

3. Lázadás:

Szövetség 156., 157. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. Hatóság elleni erőszak:

Szövetség 170. §.

5. A magyar *BTK.* u. n. Duchesne-paragrafusai szintén az előkészületi cselekmények körébe vágó kérdést tárgyalnak. E §-ok eredete a következő:

1874-ben, midőn a német kulturharcz volt folyamatban, egy Duchesne nevű belga munkás a belgiumi jezsuita-provinciálisnak levélben azon ajánlatot tette, hogy ő jó pénzért megöli Bismarckot, «a katholicizmus legnagyobb ellenségét». A jezsuita provinciális feljelentette a dolgot a kormánynak és ez figyelmeztette a német birodalmi kormányt, eshetőleges óvintézkedések tétele végett. Bismarck megköszönte a figyelmeztetést, de egyszersmind Duchesne megbüntetését követelte diplomátiai uton. A belga kormány azt felelte, hogy a belga *BTK.* nem tartalmaz határozmányt, melynek alapján a bérgyilkosság elkövetésére való ajánlkozást büntetni lehetne, minthogy ez csak előkészületi cselekmény, a belga kodex pedig megköveteli, hogy *commencement d'exécution* forogjon fenn. Bismarck erre még erélyesebben követelte a közveszélyű bűncselekmény megtorlását és megtagadás esetében háborúval fenyegette Belgiumot. Hosszas és izgatott jegyzékváltások után végre a két kormány abban állapodott meg, hogy Duchesne ugyan büntetlen marad, mert Belgium azon alkotmányi tételtől, hogy nulla pœna sine lege, nem tágíthat, hanem Belgium alkosson törvényt, mely szerint a gyilkosságra való ajánlkozás ezentúl büntettessék és ugyanilyen tartalmú törvényt alkosson a német birodalom is.

Már 1875-ben meg is hozta Belgium a következő czímű törvényt:

> Loi contenant des dispositions pénales contre les offres ou propositions de commettre certains crimes.

Az 1876-iki novellába pedig a német törvényhozás beigtatta a *BTK.*-be a 49. *a.* §-t, a mely lényegileg ugyanazt tartalmazza.

A német *BTK.* 49. *a.* §-a így hangzik:

> Wer einen Anderen zur Begehung eines Verbrechens oder zur Theilnahme an einem Verbrechen auffordert, oder wer eine solche Aufforderung annimmt, wird, soweit nicht das Gesetz eine andere Strafe androht, wenn das Verbrechen mit dem Tode oder mit lebenslänglicher Zuchthausstrafe bedroht ist, mit Gefängniss nicht unter drei Monaten, wenn das Verbrechen mit einer geringeren Strafe bedroht ist, mit Gefängniss bis zu zwei Jahren oder mit Festungshaft von gleicher Dauer bestraft. Die gleiche

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Strafe trifft denjenigen, welcher sich zur Begehung eines Verbrechens oder zur Theilnahme an einem Verbrechen erbietet, sowie Denjenigen, welcher ein solches Erbieten annimmt. Es wird jedoch das lediglich mündlich ausgedrückte Auffordern oder Erbieten, sowie die Annahme eines solchen nur dann bestraft, wenn die Aufforderung oder das Erbieten an die Gewährung von Vortheilen irgend welcher Art geknüpft worden ist. Neber der Gefängnissstraffe kann auf Verlust der bürgerlichen Ehrenrechte und auf Zulässigkeit von Polizei-Aufsicht erkannt werden.

Büntetés alá kerül tehát az elkövetésre való felhivás, a felhivás elfogadása, az elkövetésre való ajánlkozás és az ajánlkozás elfogadása; de megköveteli a törvény, hogy az ajánlkozás és elfogadás irásban történt legyen, vagy pénz köttessék ki.

Mindezen cselekményeket az jellemzi, hogy az előkészület körében maradnak.

A büntethetőségi határvonal eltolása ellen a német szakférfiak csaknem egyhangúlag tiltakozásukat fejezték ki s az egész határozmányt, mint Bismarck hatalmi tényét tekintették. Újabban nemcsak belenyugodtak, de az egész büntethetőségi rendszert az ezen határozmányban kifejezésre jutó subjectivismusra alapítják.*

A magyar *BTK.* javaslata megjelent pár évvel a német *BTK.* novelláris módosítása *előtt* és igy természetes, hogy megmaradt a régi doctrinális állásponton. A képviselőházban sem vetették fel a kérdést. De már a főrendiház követelt provisiót és igy jött létre a *BTK.* különös részének azon három §-a, mely hivatva van féligmeddig ugyanazon szolgálatot tenni, mint a német törvény 49. *a.* §-a. A magyar kodex 205., 288. és 428. §-ai ugyanis kimondják, hogy pénzhamisítás, gyilkosság és gyújtogatás esetében a szövetség, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járul, büntetendő cselekményt képez.

XXXIX. FEJEZET.

A kisérlet.

I. «A cselekmény, melylyel a szándékolt bűntett vagy vétség véghezvitele megkezdetett» : ezek a törvény szavai. Biztos alapot azonban ezzel a törvény nem ad. Némileg határozottabban fejezi ki ugyanazon eszmét az a tétel, hogy a véghezvitel lényeges alkatrészé-

* A német írók kifogásolják még mindig azt, hogy e határozmány a részesség fejezetébe került, hova igazán nem tartozik. L. Olshausen I. 210.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek kell fenforognia. Hozzá lehetne tenni, hogy a véghezvitel ott kezdődik, a hol a tettes a tényálladék valamelyik részét létesíti. Vagy talán más szempontból tekintve, támpontot nyújt az, hogy a kisérleti cselekmény közvetlenül veszélyezteti az illető jogtárgyat; a mely cselekmény tehát közvetlenül még nem veszélyezteti, az nem kisérleti cselekmény. Tulajdonkép egyik formula sem igazítja el a kérdést, hanem minden egyes bűncselekménynél meg kell külön állapítani, hol kezdődik a véghezviteli stádium.

Wlassics (A bünkisérlet tana 1887). A különböző versiók közt a törvény körülirását — «a véghezvitel megkezdése» — tartja a legprægnansabbnak.

Baumgarten itt nagyon is objectivista. A jogtárgy *megtámadását* követeli a kisérlethez. Ez több mint a *veszélyeztetés*. A két fogalom közti terület szerintünk a kisérlethez, Baumgarten szerint az előkészülethez tartozik.

Meyer Hugó formulája megkülönböztetést tesz a konkrét bűncselekmény feltételei és általában azon bűncselekmény feltételei közt. Az előbbieket előkészítőknek, utóbbiakat véghezvitelieknek mondja. Nem tartjuk találónak a megkülönböztetést. A helyszínére való menetel és az eszköz odavitele e tekintetben nem különbözik lényegesen az eszköz alkalmazásba vételétől és az ellenállás legyőzésétől. Mind a négy cselekmény különösen is, meg általánosan is viszonyban van a véghezvitellel; a különbség a két első és a két utóbbi közt csak az, hogy míg az előbbiek csak előkészítenek, az utóbbiak már a véghezvitelt jelentik.

II. Tagadhatlan, hogy a speciális delictumok iránti megállapítások, úgy mint azok ma fennállanak, szintén nem megnyugtatók és legkevésbbé sem logikusak. Hogy a betöréses lopás véghezvitele a betöréssel kezdődjék, a betöréses gyilkosság véghezvitele pedig csak az ölési cselekmény megkezdésével, az határozottan ellenmondás; mert ha közvetlenül veszélyezteti az első esetben a betörés a vagyont, ép úgy veszélyeztetí a második esetben az életet. S az élet veszélyeztetésénél későbbi stádiumba helyezni a bűnösségi határvonalat, vagyis az élet elleni delictumnál közvetlenebb veszélyeztetést követelni a büntethetéshez mint a vagyon elleninél: teljesen felfordított dolog.

Ugyanez áll, ha valaki álkulcs segélyével akart a házba bejutni s az ajtónak álkulcscsal való kinyitásakor rajtakapják. Ha ilyenkor azt mondja, hogy gyilkolni akart, nem büntetik; ha azonban bevallja,

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy csak lopni akart, büntetik kisérletért, mert az álkulcscsal való kinyitás tényálladéki elem a minősített lopásban.

III. Az előkészületi cselekmények területének végső határát jól feltünteti a következő eset, melyben a Curia az alsó fokok elitélése ellenében felmentést mondott ki. Különösen, ha ezt az esetet az alábbi Csólics-esettel összevetjük, észlelhetővé válik az egyik fogalomból a másikba való átmenet.

> R. H. mostoha leányával egy ideig tiltott viszonyt folytatott, majd elhagyta a leány R.-t és a szomszéd városba ment szolgálni. R. folytonosan izengetett a leánynak, hogy térjen hozzá vissza, de midőn ez hivogatásainak nem engedett, szerszámait eladta, a kapott pénzen pisztolyt vásárolt, állítása szerint azért, hogy leányát felkeresve, ha ez vele jönni nem akarna, önmagát végzi ki. Ezután R. a pisztolylyal elindult a városba, leányát felkeresni, de midőn azon ház küszöbét, melyben leánya tartózkodott, átlépni akarta, elfogatott. A temesvári törvényszék gyilkosság kisérletét állapította meg s ezt a budapesti kir. tábla is helybenhagyta; a Curia azonban felmentette a vádlottat, s egyebek közt az indokolásban ezeket mondja: «A *BTK.* 65. §-a szerint a bűntett kisérletét azon cselekmény képezi, melylyel a szándékolt bűntett véghezvitele megkezdetett; vádlottról azonban ilyesmit, vagyis hogy gyilkosságra irányzott valamely cselekményt valóban megkezdett volna, már annálfogva sem lehet állítani, mivel elfogatása helyén és idejében mostoha leánya jelen sem volt, és így irányában a nála talált fegyvert nem is használhatta, vagyis a neki bűnül tulajdonított gyilkosság kisérletét egyáltalán meg sem kezdhette. A mi pedig az alsófokú itéletekben vádlott által saját neje előtt tett nyilatkozataiból, a fegyver és a töltények beszerzése és a ház előtti járkálásból és ott történt elfogatásából a kisérlet fenforgására nézve felhozatik, az korántsem bizonyítja a kisérlet létezését; hanem azon esetben is, ha t. i. vádlott tagadása és kifogásai ellenére nejének vallomásában foglalt körülmények mindenben valóknak vétetnének, csak szándékot, illetve a fegyver megszerzésével a szándék megvalósítására irányzott előkészületi cselekményt képezne. (1881. 4702. sz. a. — Wlassics: *Kisérlet* 107. l.)

Az előkészületi cselekmény és a kisérlet közti határvonal kérdésében fontos kijelentést tett a Curia az ismert Csólics-ügyben, hol az itélet indokolása a következőket tartalmazza:

> . . . Ebből folyólag bebizonyítottnak veendő az is, hogy vádlott ölésre irányult szándéknak megvalósítását külső cselekményben megkezdette. A cselekmény véghezvitelének a megkezdése különösen nyilvánult abban, mit az elsőfokú bíróságok helyesen állapítottak meg, hogy vádlott a késnek lecsapásra, illetőleg döfésre alkalmas megragadásával elért azon pontig, a melyen a szándékolt ölés véghezviteléhez már egy további közbeeső tevékenység nem szükségeltetett és a lecsapás akadálytalan lefolyásá-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban a szúrás megejtethetett volna. De ha azok a bebizonyított tények, hogy a vádlott a kihallgatás végén saját beismerése szerint is a herczegprimás személye ellen irányzott ölési szándékkal rántotta elő rejtett kését s hogy a kés előrántása pillanatában csak 2—$2^1/_2$ lépésnyi távolságban állott a primástól, hogy a cselekmény véghezviteléhez az előrehatoláson kívül, miben saját szavai szerint a titkár által akadályoztatott meg, egy további közbeeső cselekmény nem szükségeltetett, már magukban véve nem merítették is ki az ölési szándék véghezvitele megkezdésének külső ismérveit: az ölési szándék véghezvitelének megkezdésére jogerejű bizonyítékot képeznek a vádlott és Kohl Medárd között keletkezett küzdelem lefolyásának körülményei; mert míg a titkár a primás után ugrani készülő vádlottat megfogta és őt kifelé tolni igyekezett, addig vádlott Kohl Medárdot balkézzel mellen fogva a primás belső szobájának ajtója felé nyomta, kétségtelenül azzal a különben általa is beismert szándékkal, hogy a prímást elérve, rajta a szándékolt merényletet elkövethesse.

Ezen és az alsó fokú bíróságok itéleteiben felhozott indokokból a Curia is megállapítottnak és bizonyítottnak találta azt, hogy vádlott oly cselekmény kivitelét már megkezdette, mely a herczegprímás életének kioltását czélozta. (1894 márczius 7. 1254. sz.) *

Kisérletben mondatott bűnösnek:

1. a ki lopás czéljából a padlásra iparkodva az ereszen fennakadt (*Dtár* III. f. V. 145.);

2. a ki másnak zsebébe nyúlt s okát adni nem tudta (*BJT.* XXXII, 24.);

3. a ki benyúlt a tartályba, hol az ellopandó tárgyak vannak vagy lehetnek (*BJT.* XXXVII. 213.);

4. a ki üres borítékot pénzeslevél gyanánt feladott (*BJT.* XXXIII. 108.);

5. a ki a sértettnek ismételten mérgezett ételt adott át (*BJT.* XXXIV. 76.).**

IV. Meg kell különböztetni az alkalmas és az alkalmatlan *eszközöket;* az alkalmatlanok közt ismét a relative alkalmatlan és az absolute alkalmatlan eszközöket. Absolute alkalmatlan az eszköz, ha a cselekmény azon eszközzel és azon tárgyon semmikép sem vezet-

* A következő eset szintén adalékot képez a véghezvitel megkezdésének kérdéséhez. Egy németországi kis városban a pék egy leánynyal küldte a reggeli süteményt a vevőknek. A leány egyik vevőnek egy zsemléjébe három nap egymás után gombostűt szúrt és mikor ketté törték a zsemlét, a tű mindannyiszor kiesett. A német legfelső bíróság felmentette a leányt. (L. Entscheidungen des Reichsgerichts. 31. k. 325. l.) Ez már a második hézag, melyet a német legfőbb bíróság rövid idő óta a német *BTK.*-ben megállapít.

** Egyéb eseteket lásd az illető büntetendő cselekményeknél a különös részben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hetett eredményre. Pl. ölés méregnek tartott ártalmatlan szer beadásával, pénzhamisítás egy egész otromba szerkezetű géppel.

Az absolute alkalmatlan eszközzel való megkisérlést az objectivismus tanai szerint nem büntetik, mivel ez úton a cselekmény, bármennyire folytatnák is a kisérlést, nem hajtható végre, tehát a cselekmény nem veszélyeztet semmit. A subjectiv iskola szerint ily esetekben igenis fenforog a kisérlet azon alapon, hogy a tettes megmutatta cselekményével gonosz lelkületét és el is volt határozva a cselekmény elkövetésére; hogy nem sikerült, az neki nem szolgálhat előnyül.*

1. A *Curia* fölmentette a vádlottat, a ki a másikra lőtt, de tagadta, hogy fegyvere kemény töltéssel meg lett volna töltve. (*BJT.* VI. 274.)

2. Fölmentetett az a nő is, a ki férjének gyufa-oldattal vegyített vizet készített, mely azonban a szakértők véleménye szerint egészen ártalmatlan volt. (*BJT.* VIII. 187.)

3. Felmentetett, a ki fekete ürömgyökérfőzetet használt a magzatelhajtásra (*BJT.* II. 250);

4. a ki bizonyításra alkalmatlan okiratot készített. (*BJT.* XII. 152. s köv. l.)

Relative alkalmatlan az eszköz, ha az eszköz általánosságban alkalmas, a konkret esetben azonban a fenforgó körülmények miatt nem lett alkalmas. Pl. nem elég mérget vett *ezen* ember megölésére; nem elég jó betörő eszközöket hozott.

A relative alkalmatlan eszközre nézve az objectivismus tanai szerint nincs általános szabály. A biró dönti el, hogy a konkret esetben volt-e oly fokú veszélyeztetés, mely a bűnösség kimondását indokolttá teszi. A subjectivista tan természetesen büntet.

Curia: 1. A büntetendő kisérlet fenforgása az esetben fogadható el kizártnak, ha a czél elérésére használt eszköz absolute alkalmatlan volt annak elérésére, nem pedig akkor is, ha ez csupán relative alkalmatlan eszközt képez. A fenforgó esetben az egészségre ártalmas, illetőleg életveszélyes szer képezvén a kérdés tárgyát, a kisérlet léte vagy nem léte szempontjából az határozandó meg, vajjon a száraz mákfejpor csecsemőnek beadva egyáltalán, tehát az esetben sem okozhatja-e annak halálát, esetleg egészsége megromlását, ha az nagyobb mennyiségében adatik be, mint vádlott nő beadta, vagy pedig ha az egymás után adatik be. (*Jog.* 1889. 103. l.)

2. Ha a magzatelhajtásnál az alkalmas eszközzel való végbezviteli cselekmények megkezdettek, de a vádlott akaratán kívül

* A szemben álló két tanról l. 106. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

eső okokból abbanhagyattak s a gyermek élve életképesen megszületik: kisérlet forog fenn. (*Dtár* X. 86. sz.)

3. A magzatelhajtás kisérletének megállapításához nem szükséges, hogy a magzatelhajtás czéljából bevett szer az elvetélés specificuma legyen, hanem elégséges, hogy azon szer a magzatelhajtást egyáltalán okozhatja. (*Dtár* u. f. X. 26. sz,)

4. Magzatelhajtás czéljából véghezvitt kenegetések büntetendő kisérletet képeznek, ha valaki erről értesülvén, a szülés előtt közbelép. (*Dtár* XVIII. 97. sz.)

5. A szándékolt bűntett elkövetésére, tehát bűnös eredmény okozására csupán relative alkalmatlan eszköz — szer — a büntetendő kisérletet ép oly kevéssé zárja ki, mint nem zárja ki azt a tettesnek az alkalmas szerrel ügyetlen elbánása, mint pl. a töltött puskával való rosszul czélozás, vagy a kiszemelt áldozatnak szerencsés mozdulata, vagy a fegyvernek hibás, mint nem elegendő erős, vagy pedig részben erejét veszített lőporral megtöltése. (*Dtár* XXXVI. 287. l.)

V. Egészben véve ugyanazok a szabályok állanak fenn, ha a megtámadott *tárgy* vagy relative vagy absolute alkalmatlan. Pl. a a fegyverrel megtamadott egyén paizsot visel, — ez a relative alkalmatlan tárgy; vagy egy hullát támad meg valaki ölési szándékkal, vagy belenyul lopási czélzattal egy zsebbe, mely üres, — ez absolute alkalmatlan tárgy, vagy más szóval: nincs tárgy.*

1. A *Curia* fölmentette a vádlottat, a ki egy borházba betört, hogy dohányt lopjon; de minthogy ott csak hordókat és kádakat talált, üres kézzel eltávozott. (*BJT.* VI. 105. l.)

2. Fölmentette a vádlottat, ki az általa feltört helyiségben pénzt nem találván, onnan visszatért a nélkül, hogy mást elvitt volna. (U. o.)

3. Fölmentette azt, a ki a lopás végett betört ablakon benyulván, ott semmit sem talált, és

4. a ki feltört egy levelet, hogy a benne vélt pénzt ellopja, és nem talált benne semmit. (*BJT.* XVIII. 184. l.)

5. Valaki álkulcs segélyével behatolt egy pinczébe bort lopni és tévedésből a magával hozott edénybe azon hordóból eresztett, melyben öblítés czéljára víz volt. Csak az utczán vette észre tévedését. A *Curia* a lopás vádja alól fölmentette s elitélte a magánlaksértésben. (*Dtár* XXXV. 35. sz.) — Analog curiai határozatok *Dtár* XI. 107. és 130. sz. — 51. sz. *TÜH.* — *Dtár* XIII. 144. sz. — L. még *Dtár* XXII. 82. és 102. sz. — A fenti eset-

* Valaki azon czélzattal, hogy a szobában vélt egyént megölje, elsütötte pisztolyát; azon egyén azonban véletlenül e pillanatban nem volt a szobában. Egy tolvaj valakinek a zsebébe nyúlt lopási czélzattal; de pénz nem volt a zsebben. Egy másik tolvaj kinyitotta a templomi perselyt, de üresnek találta. A *párisi* semmitőszék ezen, a legutóbbi évekből származó három esetben kisérletet állapított meg az alsófokú itéletekkel szemben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben hozott curiai határozat birálatát l. *Tanulmányok* 90. és köv. ll.

6. Elitélte kisérletben azt, a ki lopás czéljából betört és bemászott, de a keresett pénzt nem találván, eltávozott. (Illés 164.)

VI. A mi a német irókat illeti, azok túlnyomó részben subjectivisták. Leginkább csak Berner, Binding, Birkmeyer maradtak meg objectivistáknak.

Frank subjectivista, de valamennyi consequentiát még sem meri levonni és ez által a következő ellenmondásba esik.

Az absolute alkalmatlan eszközzel véghezvitt kísérlet szerinte büntetendő; az arseniknak tartott czukorral tehát gyilkossági kisérlet követtetik el, Sőt, mint ő mondja, kételkedni kell azon, hogy egyáltalán léteznek-e absolute alkalmatlan eszközök. Igaz — folytatja — hogy a babonás eszközök alkalmazása (imádsággal való ölés, stb.) büntetlen, de csak azért, mivel itt hiányzik az ölési szándék; a tettes nem maga akar ölni, hanem egy földöntúli lényt (überirdische Macht) akar az ölésre reábirni.

Daczára ezen végletes subjectivismusnak, szerző büntethetőnek nem tartja azt az egyént, a ki testi sértési szándékkal méregnek tartott czukrot ad be valakinek. Érve az, hogy határozott eszköz alkalmazása a tényálladékhoz tartozik. Ugyanazon cselekmény tehát majd büntetendő, majd büntetlen, a szerint a mint a dolus ölésre vagy súlyos testi sértésre irányul. Sőt Frank, szigorúan véve az ő szempontjából a fenti babona-esetben is kénytelen volna büntetni — felbujtásért.

A franczia irók, különösen az eszköz kérdésében, mereven objectivisták. Annyi bizonyos, hogy a subjectivismusnak az eszköz kérdésében van legkevesebb jogosultsága.*

VII. A *BTK.* szerint a büntett kisérlete minden esetben büntetendő; a vétség kisérlete azonban csak ott, a hol a törvény különös része ezt kifejezetten megmondja. (Magától értetik, hogy a gondatlansági vétségek itt egészen elesnek). A vétségek kísérletének rendszerinti büntetlensége nem azon alapul, mintha itt a kisérlet nem volna megkülönböztethető a befejezéstől, hanem egyes-egyedül azon hogy a cselekmény csekély súlyú. Már a befejezés is csak vétség, a kisérlet tehát, hol jogsérelem nincs, még ennél is sokkal csekélyebb, és így egyrészt nem igen érdemes a bünügyi biró munkáját

* V. ö. Garraud: Précis 140.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ilyekre fordítani, másrészt pedig a jogrend fentartása sem igényli az ily bagatell-vétségek üldözését. Minima non curat prætor.

Ez a kiindulási pont. De a kodexben nincs valami szerencsésen keresztülvive. Bünteti a törvény a kisérletet a következő esetekben:

A vallás és ennek szabad gyakorlása elleni vétség. (190. §.)

Pénzhamisítás (204., 207., 209.)

A közegészség elleni vétségek (316.)

Lopás. (339.)

Zsarolás. (350., 352.)

Más ingó vagyonának megrongálása. (418.)

A marhavész elleni rendszabályok megsértése (446.)

Hivatalos hatalommal való visszaélés. (471—476.)

Ezek közt vannak igen csekély súlyú bűncselekmények, holott pl. a leányrablásnál a büntetés 5 évig terjedhető fogház, és a kisérlet nem esik büntetés alá.

Hiány az is, hogy a csalás és a magánokirathamisítás vétségének kisérlete nem esik büntetés alá.

Hogy a sikkasztás vétségének kisérlete büntetlen, szintén feltünő. Itt az hozható ugyan fel, hogy a sikkasztás fogalmilag kizárja a kisérletet, de ha kizárja a vétségnél, ez kihat a sikkasztás büntettének kisérletére is, s így ez az érv veszedelmes egy præjudicium.

Ugyancsak érezhető hézag, hogy az ingatlan dolog megrongálásának kisérlete büntetlen. Különösen zavaró ez az által, hogy az ingó dolog megrongálásának kisérlete, bármily csekély legyen is azon dolog értéke, büntetés alá kerül. Az ingatlan vagyon védelmét, a mint később többször látni fogjuk, a magyar *BTK.* egyáltalán elhanyagolja. Ide tartozik az is, hogy robbanó szerek ellen a kodexben nincs határozmány. Pár éve alig mult el hónap, hogy veszélyes dynamit-robbantás az országban valahol ne lett volna, s a bíróságok a társadalom és a vagyonbiztonság oltalmára nem tehettek semmit, mert nincs törvény.

VIII. Meg kell még említenünk, hogy a kihágás kisérlete nem büntettetik. Itt tehát a szabály épen ellenkezője annak, a mi a büntetteknél. És ez helyes is. Egyrészt a kihágás, még ha be is van fejezve, igen csekély súlyú; még ennél is kevesebb a kisérlet. Nem érdemes tehát a birót foglalkoztatni velök. De ettől eltekintve, itt többnyire alaki tilalmak megsértéséről van szó s már fogalmilag is alig lehetséges a kisérletet construálni.

IX. A kisérlet csak szándékos lehet. Gondatlanság és kisérlet

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

két oly fogalom, melyek egymást kizárják. A culposus cselekmények tehát, továbbá azon cselekmények, melyeknél a dolus a kisebb súlyú delictumra van irányozva, a culpa azonban a súlyosabb eredményt idézte elő, a kisérletet kizárják. Ez utóbbiak a *praeterintentionális* bűncselekmények, és a leginkább szembeszökő példa a *BTK.* 306. és 307. §§-ban foglalt halálos testi sértés.

X. Kérdés tárgya volt, hogy azon esetekben, midőn korrektionalisatio folytán a bűntett kisérletéből vétség kisérlete lesz s a vétség kisérletének büntetése iránt azon fejezet nem rendelkezik, büntetendő-e mégis a korrektionalisált vétség kisérlete. Véleményünk szerint igenis büntetendő, mert abból a bűntettből nem azon vétség lesz, a mely külön meg van a törvényben említve, hanem *egy* vétség, melynek objectiv súlya bűntetti jellegű, s rendszerint csak subjectiv súlya válik kevesebbé. Ha tehát pl. fenforog csalás kisérlete 50 frton felüli összegre és a biró nem börtön-, hanem fogházbüntetést vél kiszabandónak s ez által a cselekmény vétséggé alakul, a cselekmény büntetendő lesz, daczára annak, hogy a csalás vétségének kisérletét a törvény nem mondja büntetendőnek.

XI. Némely írók szerint még bizonyos szándékos bűncselekmények is kizárják a kisérlet fogalmát. Ide tartoznak azon cselekmények, melyek egyetlen egy aktusból állanak és a mint megkezdődik a végrehajtás, már be is van fejezve, pl. rendszerint a becsületsértés, az indulat rohamában elkövetett némely cselekmények, néha a lopás, a sikkasztás, a testi sértés, stb.

BTK.

65. §. A cselekmény, melylyel a szándékolt bűntett vagy vétség véghezvitele megkezdetett, de be nem végeztetett: a megkezdett bűntett vagy vétség kisérletét képezi.

A bűntett kisérlete mindig, — vétségé azonban csak a törvény különös részében meghatározott esetekben büntetendő.

XL. FEJEZET.

A kisérlet büntetése.

I. A kisérlet büntetését illetőleg régebben az volt a felfogás, hogy ugyanazt a büntetést kapja, mint a befejezés. Még a franczia büntető-törvénykönyv is ezt a subjectiv tételt tartalmazza. Az újabb kodexek quotaliter szokták megállapítani a kisérlet büntetését a befejezett bűncselekmény büntetéséhez viszonyítva. A német *BTK.* a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

minimum egy negyedére engedi leszállitani. Az osztrák javaslat a maximum három negyedére engedi emelni.

A magyar *BTK.* mellőzi a quotaszerű megállapitást és csak annyit mond, hogy a kisérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt büntett vagy vétség. Hogy mennyivel enyhébben, az attól függ, hogy mennyire közelitette meg a tettes a befejezést. Magától értetik, hogy minél távolabb maradt a befejezéstől, annál kisebb quotáját kapja annak, a mit kapott volna, ha befejezi.

Vajjon tiztől tizenöt évig terjedhető fegyházbüntetés esetében mi a legmagasabb kisérleti büntetés, melyet a törvény megenged? Tizenöt év, minus egy nap. A fegyház ugyanis — mint már emlitve volt — a magyar törvényben nem hónapokban számittatik, mint a németben, hol ez meg van törvényileg szabva, hanem minden külön szabvány hiányában napok szerint, ép úgy, mint a börtön és a fogház is.*

A mi a kisérleti minimumot illeti, a törvény szerint a kisérlet büntetése a véghezvitt büntettre vagy vétségre megállapitott büntetés legkisebb mértéken alul is, sőt a megállapitottnál enyhébb büntetési nemben is kiszabható.

Olyan esetekben, melyekben a véghezvitt bűntettre halál vagy életfogytig tartó fegyház van szabva, a kisérlet büntetése határozott ideig tartó fegyház, mely halállal büntetendő bűntetteknél öt, életfogytig tartó fegyházzal büntetendő bűntetteknél három évnél enyhébb nem lehet.

II. 1. Eltérők a vélemények, hogy fegyházzal sújtott cselekményeknél szabhat-e a bíróság fogházat. A törvény szövegének kombinált figyelembe vétele támogatja azt a felfogást, hogy a fogház ily esetben kiszabható. A 92. §. szerint a biró csak a legközelebbi büntetésnemre mehet át; ellenben a 66. §. ezt a korlátozást nem foglalja magában. Szem előtt tartandó az is, hogy míg a 92. §. esetében a halálbüntetéssel sújtott cselekményekre a minimum 15 év, az életfogytig

* Battlay *A kisérletről* szóló monografiájában a kisérlet büntetésének maximumát olykép állapitja meg, hogy a befejezési maximumból levonja az illető büntetési nem általános minimumát. Igy tehát a 10 évig terjedhető fegyház kisérleti maximuma 8 év volna, a 3 évig terjedhető börtöné pedig 2½ év. De a fogháznál csak egy nappal kevesebb, mint a befejezési maximum. Már ez is mutatja, hogy az egész területet felkaroló szabályként a tétel nem fogadható el. De nincs is a törvényben semmi adat, mely bármi tekintetben támogatná.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tartó fegyházzal sújtott cselekményekre tíz év: a kisérletnél — mint láttuk — messzebb megy a törvény az enyhítésben s a halálbüntetéssel sújtott cselekmények esetében a biró lemehet öt évig, az életfogytig tartó fegyházzal sújtottak esetében három évig. Ha tehát a legsúlyosabb bűncselekményeknél alacsonyabbra teszi a minimumot a törvény, mikor a kisérlet forog fenn, mint mikor a 92. §. esete forog fenn: föltehető, hogy a csekélyebb súlyú cselekményeknél is tágabb tért akart adni a birói mérlegelésnek. De végül nincs is kellő értelme a 92. és 66. §-ok teljes azonosításának. A kisérlet esetében a 92. §. körülményei is fenforoghatnak s ilyenkor a kisérlet úgy büntettetnék, mint a bevégzés, a mit pedig aligha akar ma már valaki.

Ezen az álláspontón volt a Curia is a *Dtár* XXXII. 80. sz. a. közölt határozatban. Ma azonban állandó gyakorlat, hogy a 66. §-ban megállapított azon szabvány, hogy a kisérlet büntetése a törvényben a «befejezésre megállapítottnál enyhébb büntetési nemben is kiszabandó»: ugyanazt jelenti, a mit a 92. §. így fejez ki: «fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház, fogház helyett pénzbüntetés», s így a 66. §. sem enged szélesebb területkört a büntetési nem megválasztása tekintetében. (*Dtár* XIV. 67. sz.) Azaz kisérlet esetén a véghezvitt bűncselekményre szabott büntetésnem e §. alapján csak egy fokkal szállítható le (*BJT.* XXXV. 145.), s így fegyházzal büntetendő cselekmény kisérlete fogházzal csak a 92. §. felhívása mellett büntethető. (*BJT.* XXVIII. 49.).

2. De vajon oly esetekben, midőn a befejezés büntetése a halál vagy életfogytig tartó fegyház, végső minimum-e az öt, illetőleg a három év, vagy pedig a 92. §. alapján meghaladhatja-e ezt is a biró? Mi az öt, illetőleg három évet végső minimumnak vagyunk kénytelenek tartani, mivel a kisérlet számára a 92. §-beli minimumon túl is van tér engedve. (L. egyébiránt Schnierer 103.)

A Curia 1899-ben hozott 78. sz. *TÜH.*-a ugyanezen álláspontra helyezkedett. Kimondja, hogy a «*BTK.* 92. §-ának alkalmazásával a *BTK.* 66. §-ának 3. pontjában megállapított öt, illetőleg három évi fegyháznál enyhébb büntetés nem szabható.»

3. Vannak egyes bűncselekmények, hol a kisérlet úgy büntettetik, mintha meg volna a befejezés. Ide tartozik a felségsértésnek azon esete, melyet a 126. §. 1. pontja ír körül. Továbbá némely egyéb politikai delictumok, hol a bűncselekmény nem osztható a közönséges dogmatikai elemekre. Ugyanilyen némileg a párviadal is.

BTK.

66. §. A kisérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt bűntett vagy vétség.

A kisérlet büntetése a véghezvitt bűntettre vagy vétségre

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megállapított büntetés legkisebb mértékén alul is, sőt a megállapítottnál enyhébb büntetési nemben is kiszabható.

Olyan esetekben, melyekben a véghezvitt bűntettre halálvagy életfogytig tartó fegyházbüntetést határoz a törvény: a kisérlet büntetése határozott ideig tartó fegyház, mely azonban a halállal büntetendő bűntetteknél öt, — az életfogytig tartó fegyházzal büntetendőknél három évnél enyhébb nem lehet.

XLI. FEJEZET.

A büntetés elengedése.*

A) *Visszalépés a kisérlettől.*

I. Szigorúan alaki szempontból az, a ki a már megkezdett véghezviteltől visszalép, nem szerezhetné meg a büntetlenséget, mivel túl ment azon a ponton, a hol az állam a cselekményre büntetést szab. A kisérleti cselekményeknél azonban leginkább jogpolitikai tekintetek alapján a visszalépő megkapja a büntetlenséget.

A büntetlenség megadásának motivumai a következők:

1. A kisérleti cselekmény mint veszélyeztető kerül büntetés alá. Ha maga a tettes megszünteti a veszélyt, nincs ok a büntetésre.

2. Az állam törvényhozásának czélzata az, hogy a ki a törvényellenesség útjára lép, azt ezer indok húzza onnan vissza; ha tehát az állam azt mondja a kisérlőnek: most még visszaléphetsz és nem lesz bántódásod, ez mindenesetre a legnyomósabb érv a visszalépésre. Az állam itt mint patronus, mint aggódó apa, mutatkozik, a ki elnézi az első félrelépést, ha nem követi azt egy második. Csak azt az egyet kivánja az eltévelyedettől, hogy itt álljon meg. A mi történt, azt nem történtnek tekinti.

3. A józan gyakorlati felfogás szerint is nagyon indokolt ezen szempont követése, mert ha az államhatalom vissza nem húzza az embert, ezzel előre hajtja. Ha a kisérlő tudja, hogy ő rá nézve már mindegy, büntetést úgy is kap, ha visszalép is, akkor elszántan előre tör és elköveti a bűncselekményt. A visszalépés daczára büntetni tehát oda visz, hogy büncselekmények elkövetésébe kergetni. Ezt az állam nem teheti.

* Heil: Adalékok a *BTK.* 67. §. 1. pontjához, *Jogt. Közl.* 1896. 92. l. — Balás Elemér: Az önkénytes visszalépésről. *BJT.* XXXI. 348. l. — Bő törvényhozási anyagot nyujt Herzog: Rücktritt vom Versuch und thätige Reue. Würzburg. 1889.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Az egyszerű visszalépés azonban csak a *be nem fejezett* kisérletet teszi büntetlenné. (A befejezett kisérlet büntetlenné tételének módozatairól külön szólunk alább.)

A be nem fejezett kisérlettől is a visszalépésnek *önként* kell történni. Ha akadály folytán lépett vissza, nincs joga a büntetlenségre. Ez is mutatja, hogy a büntetlenség megadásánál a törvényhozás féligmeddig az erkölcsi elemet akarja érvényesíteni. Annak adja meg, a kinél az elhatározás az elkövetésre talán nem is volt oly nagyon erős, a ki nem megrögzött gonosztevő, és a kire nézve ez azzal is bebizonyúlt, hogy önként visszalépett. Tehát nem mereven a veszélyeztetés megszűnése az, a mi elengedteti a büntetést, hanem a veszélyeztetés önkénytes megszüntetése.

Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy mit értsünk az önkénytesség alatt? Önkénytesnek kell vennünk a visszalépést, ha *megbánásból* ered. De önkénytesnek kell mondanunk azt is, midőn *félelemből* lépett vissza a tettes, vagy ha látja az eredmény vagy a nyereség *csekélységét* s abban hagyja a vállalkozást.

Nem önkénytes tehát az a visszalépés, a hol ez oly körülmények folytán történt, melyet az ő akaratától függetlenek.

Nehéz kérdés, vajon a *vélt* akadály folytán történt visszalépés mentesít-e? Itt akadály nincs, de a visszalépés még sem önkénytes, mert a tettes azt hiszi, hogy van akadály és hogy nem fejezheti be a cselekményt. Ha pl. az éjjeli tolvaj látja, hogy valaki égő lámpával közeledik s erre ő menekül, mielőtt valamit magához vett volna és később kiderül, hogy az az egyén, a kit ő látott, nem is tartozott a házhoz, s őt épen nem háborgatta volna munkájában: ily esetben azon alapon kell megadni a büntetlenséget, hogy a tettesre nézve egy hátrányos körülmény csak úgy jöhet számba, ha az tényleg fenforog; olyasmi, a mi nem létezett, nem súlyosíthatja a vádlott helyzetét. Valamint a 82. §. tiltja azon egyén megbüntetését, a ki a saját dolgát idegennek tartva, azt «eltulajdonítja», nem büntetendő az sem, a ki tévesen hitte, hogy akadály van és e miatt abban hagyja a végbevitelt; ha a vélt jogos védelem, vagyis inkább a vélt támadás mentesít, a vélt akadály is mentesít.*

* Ellenünk Schnierer: «Az elállás még akkor sem tekinthető önkénytesnek, ha a tettes azon téves hiszemben volt, hogy bűnös tevékenységét saját személyének veszélyeztetése nélkül nem képes tovább folytatni.»

Ugyancsak álláspontunk ellen: Baumgarten 460., Liszt 218., Merkel

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A törvény miniszteri javaslata a kisérlet definitiójával oldotta meg ezen kérdést oly értelemben, mint előadtuk. A szöveg t. i. így hangzott:

«A cselekmény, melylyel a szándékolt bűntett vagy vétség véghezvitele megkezdetett, *ha a véghezvitel a tettes akaratától független körülmény által okadályoztatott meg:* a megkezdett bűntett vagy vétség kisérletét képezi.»

Itt az az eset, melyben a tettes önkényt visszalépett, beleértve a vélt akadály folytán történt visszalépést is, a kisérlet forgalmi köréből ki van zárva; a mennyiben a kisérlethez megkivánja, hogy a véghezvitel a tettes akaratától független körülmény által akadályoztassék meg, megakadályozásról pedig ott, a hol semmi akadály vagy csak vélt akadály forog fenn, szó sem lehet.

A szándék *végleges* feladása a büntetlenséghez nem kivántatik. Elegendő, ha ezen alkalomra feladta.*

Curia: 1. A lopás cselekményétől önkénytes elállás forog fenn, ha valaki az udvaron egy csirkét habár lopási szándékkal elfog és azt minden kényszerítő körülmény előállása nélkül elbocsátja. (*Dtár* V. 18. szám.) Itt a *Curia* túltette magát az apprehensio fogalmi korlátján. Az apprehensio ugyanis megtörtént és daczára ennek, megadta a visszalépőnek a büntetlenséget.

5. Vádlott sértettel szembeszálláskor késéhez nyúlt ugyan, de a bántalmazás megkezdése előtt a kést önként sértett kezébe átbocsátván, a bűncselekmény véghezvitelétől önkényt elállottnak tekintendő. (*Dtár* III. foly. VI. 16.)

6. Ki a házbeliek felhivására önként távozott, «elállott»-nak tekintetett a magánlaksértés bűntettének kisérletétől. (*BJT.* XXXIV. 225. sz.)

4. Elállottnak tekintetett, a ki magzatelhajtás czéljából kis mennyiségű sáfrányoldatot ivott, de a további ivást önként abbahagyta (*BJT.* XXIV. 385.), mikor a vádlott a has ütögetésével fájdalmai folytán önként felhagyott (*BJT.* XXVIII. 217.).

5. Büntettetett a kisérlet, mikor vádlott az erőszakos nemi közösüléstől a segélykiáltások folytán (*BJT.* XXXVII. 91.) s mikor azért állott el, mert látta, nogy a nő ellenállása folytán semmire sem megy (*BJT.* XXXVI. 302.)

6. Büntettetett a kisérlet, mikor vádlott a lopástól kutyaugatás folytán (*BJT.* XXXVII. 316.), s mikor rászólás folytán állott el (*BJT.* XXVIII. 217.).

134., Frank 56. — Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a német *BTK.* szerkezete más, mint a magyaré.

* V. ö. Battlay 405.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

B) *Az eredmény elhárítása a befejezett kisérlet esetében.*

III. Mig a be nem fejezett kisérletnél a törvény megelégszik az egyszerű visszalépéssel, a befejezettnél megkivánja azt is, hogy a tettes a bűntett vagy vétség tényálladékához tartozó eredményt, mielőtt cselekménye felfedeztetett volna, önkényt elhárítsa. Amott tehát abbanhagyást, itt positiv cselekményt követel. Ha egyszer a tettes a véghezvitelt nemcsak megkezdte, de be is fejezte, a visszalépés az eredményt nem fogja elhárítani, mert az eredmény most már magától beáll, hanem közbe kell lépni és az eredmény további folyamatát megakasztani. A ki beadta a mérget, az, ha büntetlenséget akar magának szerezni, ellenmérget kell alkalmaznia, s a méreg pusztító hatását megakasztani. Ez a különbség a 67. §. 1. és 2. pontjában foglalt rendelkezés közt.*

A mi az önkénytességi elemet illeti, abban a két pont megegyez, s a mit erre nézve a fentiekben mondottunk, az ide is kihat.

A befejezett kisérletnél csak azt az egyet teszi hozzá a törvény, hogy az eredmény elhárításának meg kell történnie, mielőtt a cselekmény felfedeztetett volna. Arról hallgat, hogy kinek kellett felfedeznie: a hatóságnak-e, vagy elegendő, hogy bárki, vagy hogy a sértett fél, a kin pl. a lopási cselekmény elkövettetett, felfedezte legyen. Véleményünk szerint az első két eshetőség bármelyike elegendő arra, hogy az illető a büntetlenséget eljátszotta legyen. Mert a határozmány értelme az, hogy az önkénytesség a kiindulási pont, ez pedig elesik, mihelyt valaki tud róla, hogy ő követte el ezt a cselekményt.

A harmadik esetnél megkülönböztetést kell tennünk. Ha elzárjuk a büntetlenséget azon esetek elől, midőn a sértett fél megtudta, ki követte el a cselekményt, akkor az ölési és testi sértési cselekményeknél a büntetlenség megszerzése lehetetlenné van téve. A megmérgezett rendszerint tudni fogja, ki a mérgező, és ha ily esetben nem adjuk meg a tettesnek a büntetlenséget, nem is lesz érdekében a vészes eredményt elhárítani, sőt ellenkezőleg, oda kell hatnia, hogy pusztuljon el az ember, mert ha élve marad, elárulja őt. Czélszerűbb tehát ilyen esetben megadni a büntetlenséget.**

* Frank azt a példát hozza fel, hogy a pokolgép elküldője idejekorán figyelmezteti a czímzettet. Itt még az a kérdés is eldöntendő, hogy az elküldés kisérletet képez-e. Mi annak tartjuk.

*2 Ugyanezen nézetet vallja Liszt (218.); ellene Schnierer (104.):

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ha a tettes azt hiszi, hogy nincs felfedezve, s elhárítja az eredményt, de később kitűnik, hogy ekkor már fel volt fedezve: a büntetlenséget szerintünk meg kell adni, mert az eredmény el van hárítva és az elhárító cselekmény a tettesnek teljesen önkénytes elhatározásából ered. Itt is azon alapelv uralkodik, melyre már utaltunk, mikor a tettes tévesen azt hiszi, hogy a törvénynek megfelelő dolgot tesz, nem szabad az ő tévedését arra használni, hogy ezen cselekménye nullifikáltassék hatályában. (*BTK.* 82. §.) A jelen esetben ő arra, hogy büntetlen legyen, rászolgált, tehát meg kell adni neki a jutalmat.

Lényegileg ugyanígy oldja meg a befejezett cselekménytől való visszalépést az osztrák törvény, melyre alább a 256. lapon hivatkozunk.

IV. Másként döntendő el a kérdés, ha a tettes megkisérlette elhárítani az eredményt, de nem sikerült neki. Itt már lehetetlen megadni a felmentvényt, mert a törvény egyenest az eredmény elhárításához köti a büntetlenséget; ez neki nem sikerült, tehát lakol az általa előidézett eredményért.

> *Curia:* Nem számíthat a 67. §. 2. bekezdésbeli kedvezményre az anyakönyvvezető, a ki gondatlanságból oly felek közt nyilvánít házasságot megkötöttnek, a kik közt házassági akadály forog fenn, bárha az akadály alól a miniszter felmentést adott. (*BDtár* III. 8. sz.)

V. A visszalépés nem szünteti meg a kisérletet, hanem csak a kisérlet büntetendőségét. A törvény is csak arról szól a 67. §-ban, hogy *nem büntettetik* a kisérlet; a 68. §. is *büntetés alá nem vonhatást* mond, s a 65. §-ban foglalt körülírás is jelzi, hogy nem követeli meg a törvény a kisérlet fogalmához a megakadályozást — mint erre már utaltunk.

BTK.

67. §. Nem büntettetik a kísérlet:

1. ha a tettes a megkezdett bűntett vagy vétség véghezvitelétől önként elállott;

2. ha a bűntett vagy vétség tényálladékához tartozó eredményt, — mielőtt cselekménye fölfedeztetett volna, — önként elhárította.

«A cselekvény felfedezettnek tekintendő, mihelyt a sértett vagy bármely más személy, kitől a tett feljelentése elvárható, a cselekményről tudomást szerzett.» — V. ö. Meyer Hugo 215.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

c) *Az eredmény elhárítása a bűncselekmény befejezése esetében.*

VI. A büntetőjog megengedi, hogy bizonyos bűncselekmények eredményének elhárítása megszerezze a tettesnek a büntetlenséget azon esetben is, ha a cselekmény befejeztetett. (Thätige Reue.) Indoka az, hogy némely cselekményeknél a befejezéshez nem kívántatik meg a káros eredmény bekövetkezése, tehát e tekintetben analogont mutatnak a befejezett kisérlettel; másoknál az eredmény csak fokozatosan állván be, a befejezés után is van még idő a *továbbiak* elhárítására. Együttvéve pedig ezen bűncselekmények mindannyian veszélyesek, egyesek közveszélyűek, és ennélfogva az állam örömest megadja a büntetlenséget, ha csak a fenyegető veszélyeket elháritani képes.

Az idetartozó bűncselekmények két csoportba oszthatók: közönségesek és politikaiak. Az előbbenieknél a befejezés utáni mentesítés világosabban kidomborodik, ezeket tehát előrebocsátjuk. (A politikai bűncselekményeknél befejezés és kisérlet egyáltalán egészen más tekintetek alá jönnek, mint ezt már láttuk. A különös részben erre vissza kell térnünk.)

A sorozat a következő:

1. Nem büntetik azt, a ki *hamis tanúzását* vagy *hamis esküjét* az illető bíróságnál visszavonja, mielőtt ellene följelentés történt, vagy a bűnvádi eljárás megindíttatott, és mielőtt hamis tanúzásából vagy esküjéből másra hátrány háramlott volna. (*BTK.* 225. §.)

2. Ha a felek a *párviadaltól* elállottak, senki sem büntethető. (*BTK.* 297. §.)

3. A *gyújtogatást* nem büntetik, ha a tűz továbbterjedése előbb, mint a tett felfedeztetett és nagyobb kár okoztatott volna, a tettes által, vagy az ő intézkedései következtében megakadályoztatott s a tűz eloltatott. (*BTK.* 427. §.)*

4. A *felségsértés* büntethetősége megszűnik, ha a bűnös önként és mielőtt a cselekmény felfedeztetett volna, az előkészítést vagy a megkezdett véghezvitelt abban hagyja és minden káros következményt, mely a tettesek, részesek és a szövetkezettek tevé-

* Ez az értelme a 427. §-ának. Maga a törvényszöveg nem képez mondatot. A szöveg így hangzik: «A gyujtogatás nem büntettetik, ha a tűz *továbbterjedése*, előbb mint a tett felfedeztetett és nagyobb kár okoztatott volna, a tettes által, vagy az ő intézkedései következtében *eloltatott*.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kenységéből netalán származott, maga elhárít, vagy ha a hatóságnál kellő időben tett feljelentése folytán a következmények elháríttatnak. (136. §.)

5. Nem büntettetik a *szövetség* miatt az, ki előbb, mintsem a *felségsértés* elkövetésére a szövetkezésen felül valami merényeltetett s mielőtt azt a hatóság felfedezte volna, a szövetségtől eláll és elállását a szövetkezetteknek nemcsak tudomására juttatja, hanem azokat a merénylet felhagyására birni törekszik, vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljelenti. (137. §.)

6. Ugyanez áll rendszerint a *hűtlenségnél* és a *lázadásnál* is a szövetség büntetlenségére nézve. (151. §.)

7. A *lázadás* miatt a felbújtók és vezetők kivételével nem büntettetnek azok, a kik a polgári vagy katonai hatóság felhívására a lázadás színhelyét elhagyják és a lázadásban többé részt nem vesznek. (159. §.)

VII. Egyéb bűncselekményeknél a magyar *BTK.* nem ad tért az eredmény elhárítása esetében a büntetlenségnek.

Kérdés, nem volna-e tanácsos különösen a vagyoni bűncselekményekre nézve e tekintetben külön szabályokat állítani fel.

Ma pl. a lopásnál az apprehensio elméletének követése és ezen elméletnek rendszerinti felületes magyarázása odavisz, hogy a befejezés és ezzel a visszaléphetés kizárása oly korai stádiumba helyeződik, a midőn a dolog és a birtokos közti kapocs még absolute meg nem lazult s így lopás befejezéséről, apprehensióról és elvételről, csak fictio útján szólhatni. A sikkasztásnál ugyanily ferdeségek mutatkoznak. Az elzálogosítási ismérvet betű szerint magyarázzák, a helyett, hogy közelebbről megvizsgálnák, vajon az elzálogosítással járt-e már a dolognak vagy értékének a tulajdonost illetőleg bármi veszélyeztetése és befejeződött-e az elzálogosítással a sikkasztás.

Ugyancsak nehézségeket okoz az indítványi jelleg is. (L. alább a 110. §-nál.) A legnagyobb lopásoknál és sikkasztásoknál — oly esetekben is, midőn az egész ország felháborodása idéztetett elő egy-egy ily bűncselekménynyel — elég, ha a tettes félig-meddig kárpótlást nyújt a meglopott főnöknek vagy pénzintézetnek; az apró lopásoknál pedig az apprehensio centimeterjei szerint állapítjuk meg, hogy a lopás visszavonhatlanúl be van fejezve s a büntetés kikerülhetetlen.

Nincs itt helyén, hogy részletes javaslatokkal álljunk elő. Kétségkívül igen nehéz a kérdés és nagy körültekintést igényel. De a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mai állapot valóban tarthatatlan és csak azok javára szolgál, a kik az indítványi jelleget sikkasztásokra és lopásokra ügyesen ki tudják használni. A ki igen nagy összeget tulajdonít el, annak még mindig marad annyija, hogy a károsultat az indítvány mellőzésére, vagy visszavonására reábirja. Frappans példa volt az, midőn valaki sikkasztott egy pénzintézettől 80,000 frtot és fölajánlott kiegyezésképp 50%-ot és — elfogadták.

Annál inkább függetleníteni kellene a lopás befejezésének kérdését az apprehensio elméletétől és megfelelő stádiumba helyezni a befejezést, mivel csak így lehetséges bizonyos nem previlegizált esetekben a túlmagas minimumokkal járó nehézségeket eloszlatni. Vegyük kisérletnek azt, a mi kisérlet, és nem korlátoz a minimum; de mert befejezéssé erőszakoljuk, a biró igazságtalanul szigorúan ítél.* Ha a német törvénynek oly magas volna a lopási minimuma, mint a magyaré, nem ragaszkodnának valami nagyon az apprehensio elméletéhez. Így az ő szép elméletöknek a magyar igazságszolgáltatás fizeti meg az árát.

Ide igtatjuk az osztrák törvényhozás álláspotját feltüntető alábbi három idézetet, a nélkül, hogy ezen kétségkívül igen egyszerű megoldást ajánlani mernők.

Az osztrák 1803-iki *BTK.* az ide vágó visszalépésről ezt tartalmazza:

> 167. §. Jeder Diebstahl und jede Veruntreuung hört auf ein Verbrechen zu sein, wenn der Thäter eher, als die Obrigkeit sein Verschulden erfährt, den ganzen aus seiner That entspringenden Schaden wieder gut macht. Eben dieses gilt auch von der Theilnehmung.

A most érvényben levő 1852-iki osztrák *BTK.* pedig az előbbivel lényegben megegyezőleg ezt:

> 187. §. Jeder Diebstahl und jede Veruntreuung hört auf strafbar zu sein, wenn der Thäter aus thätiger Reue, obgleich auf Andringen des Beschädigten, nicht aber ein Dritter für ihn, eher als das Gericht oder eine andere Obrigkeit sein Verschulden erfährt, den ganzen aus seiner That entspringenden Schaden wieder gut macht.
>
> Eben dieses gilt auch von der Theilnehmung; doch reicht

* A Curia kimondotta a befejezést azon esetben, midőn valaki álkulcscsal behatolt a pinczébe és ott egy kosarat megtöltött szénnel; ekkor a lesben állottak előrohantak és megakadályozták a lopást. A vádlott megkapta az obligát 6 havi börtönt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

es zur Befreiung hin, wenn der Theilnehmer an einem Diebstahle oder an einer Veruntreuung von der obrigkeitlichen Entdeckung den ganzen aus seiner Theilnehmung entstandenen Schaden, insofern sich dieser Antheil erheben lässt, gut gemacht hat.

188. §. Wenn daher ein Beschädigter bei der Obrigkeit die Anzeige eines an ihm verübten Diebstahles machte, ohne auch nur aus entfernten Inzichten auf einen Thäter deuten zu können, von dem Thäter aber, ehe die Obrigkeit zur Kenntniss gelangt, dass er der Thäter sei, der Schaden gut gemacht wurde, so ist der Thäter allerdings straflos; dagegen, etc.

Az osztrák *BTK.* javaslatokban mindenütt feltaláljuk ugyanazon eszmét. Az 1891-ikiben a szövegezés ez:

66. §. Der Diebstahl, die Unterschlagung, der Betrug, die Untreue, die Sachbeschädigung, die Hehlerei, sofern sie nicht gewerbemässig betrieben werde, und die in den §§ 320 und 322 erwähnten Vergehen hören auf strafbar zu sein, wenn der Schuldige, bevor er einem Strafgerichte, einer Staatsanwaltschaft oder einer Sicherheitsbehörde, oder einem Organ derselben als der strafbaren Handlung verdächtig bekannt geworden ist, freiwillig für den aus seiner strafbaren Handlung entstandenen Schaden entweder selbst oder durch einen Dritten vollen Ersatz gewährt hat.*

D) *A minősített kisérlet.*

VIII. Ha akár visszalépés, akár az eredmény elhárítása esetében — *BTK.* 67. §. 1. és 2. pont — a véghezvitt kisérleti cselekmény már magában valamely büntetendő cselekmény tényálladékát képezi, ezen maradék-cselekmény épúgy terheli őt, mint hogy ha ezt a másik cselekményre irányuló szándék nélkül hajtotta volna végre. Itt ismét a legjobb példa a már tárgyalt mérgezési eset.

Ha valaki mérget ad be s rögtön utána ellenmérget, de már azt nem képes elhárítani, hogy néhány napig a másik ne legyen kénytelen ágyban feküdni, a kisérletért nem kap büntetést, de a néhány napi betegséget okozott testi sértésért igen.

Valaki az ablakot betörte és egy húszkrajczáros darabot vett ki belülről, de látva, hogy az lyukas, visszadobta. A Curia visszalépettnek tekintette, s csak a *KBTK.* 127. §-a szerinti ingatlan megrongálás kihágásában mondotta bűnösnek. (*BJT.* XI. 369. l.)**

* Az osztrák *BTK.* határozmányának bővebb kifejtését l. többek közt Lammasch: Grundriss des Strafrechts (57); továbbá ugyanazon szerzőnek «Diebstahl und Beleidigung» czímű dolgozatában; s Janka 244.

** További példákat l. Schnierer 105.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ide vág a testi sértések fejezetéből a *BTK.* 309. §-ának esete is. Ezen § úgy van szövegezve, hogy az ártalmas szer vagy méreg beadása már magában megállapítja a delictumot, a nélkül, hogy az eredmény beállása szükséges volna. De ezen esetben az eredmény elhárítása nem használna a tettesnek, mert az eredmény beállása nélkül is be volna fejezve a bűncselekmény. És másrészt előállana az az ellenmondás, hogy ha ölési szándékkal ad be mérget, az eredmény elhárítása mentesít, ha pedig csak testi sértési szándékkal adta be, a büntetést már e miatt is elmaradhatlanul megkapná. Vagy ha ki akarnák egyenlíteni ezt az ellenmondást, az ölési szándékkal történt mérgezés esetében is alkalmazni kellene a 309. §-t, habár az eredményt a tettes elhárította. Ez pedig kijátszaná a 67. §. 2. pontjában foglalt kedvezményt.

A kérdés megnyugtatóan nem oldható meg másképp, mint úgy, hogy a 309. §-ban körülírt cselekmény is angyagi delictummá tétetik, t. i. úgy kell tekinteni a törvényt az eredményt megköveteli. Így megvan az összhang a 278. és a 67. §. 2. pontjával s akár ölési, akár testi sértési szándékkal adott valaki mérget, az eredmény elhárítása büntetlenné teszi őt.

IX. Nehézségeket okoz azon kérdés, hogy a magánlaksértés maradék-cselekménynek veendő-e azon esetekben, midőn a czélbavett delictummal idegen házba vagy helyiségbe való behatolás volt kapcsolatos, s a tettes a véghezvitel megkezdése után vagy visszalépett, vagy az eredményt elhárította.

Ha a magánlaksértést subsidiárius bűncselekménynek tekintjük, úgy itt is lehetetlen a büntetlenség megszerzése, mert azt, hogy valaki jogellenesen behatolt másnak a lakásába, vagy helyiségébe, meg nem történtté tenni vagyis elhárítani többé nem lehet. Ilyenkor tehát a büntetlenség megszerzése ki volna zárva. S azon esetek, hol a behatolás előzi meg a czélbavett cselekményt, a lopások, rongálások, testi sértések, ölések, stb. közt igen gyakoriak lévén, a törvénynek a büntetlenséget biztosító határozmánya ismét kijátszható volna.

Ki is játszák különösen lopásoknál, hol gyakori a visszalépés.

Kiválóan érdekes controversia lett az, hogy a magánlaksértés külön bűncselekménynek tekintendő-e, midőn a szándék tulajdon elleni kihágásra — *KBTK.* 126. §. a. — irányult. Itt a magánlaksértés lévén a súlyosabb cselekmény, ez adná meg a bűncselekménynek a jellegét, holott tényleg csak eszköz-cselekményt képez

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

itt is. A Curia az 51. számú *TÜH.*-ban eszmei halmazatot állapított meg s ez által a magánlaksértést tette uralkodóvá.

A kérdés eldöntését attól kell függővé tenni, hogy mily állást tulajdonítunk a jogrendszerben a magánlaksértésnek.

Ha a magánlaksértésnél csak a törvény szövegét veszszük alapul, akkor a Curiának igaza van, — legalább a mi a külön számba vételt illeti, — nem szólva itt természetesen arról, vajon a halmazat alaki-e vagy anyagi.

Ha azonban be tudnók bizonyítani, hogy a magánlaksértésnek egészen külön speciális dolusa van, akkor azon eredményre fogunk jutni, hogy a curiai 51. sz. *TÜH.* téves.

Épen azért, mivel a kérdés eldöntése a magánlaksértés tüzetes tárgyalását igényli, ezen delictummal kapcsolatban fogunk szólni a járulékos kérdésről is érdemlegesen.

Curia: Ha vádlott az erőszakos nemi közösülés kisérletétől önként elállott, rendszerint szemérem elleni erőszak állapítandó meg. (*BJT.* XXXVI. 302., 303.)

BTK.

68. §. Ha a kisérleti cselekmény, mint ilyen, a 67. §. értelmében büntetés alá nem vonható, azonban már magában véve valamely büntetendő cselekménynek tényálladékát képezi, ennek megbüntetését a 67. §. intézkedése ki nem zárja.

—

Az 1792-iki javaslat a kisérletről ilykép rendelkezik.

Distinctio etiam inter delicta consummata, et non consummata fieri debet; in iis, quæ consummata non sunt, eo gravior pœna dictabitur, quo propior conatus ad consummationem fuerit. Sic merus conatus mitiori pœna, quam delictum attentatum, aut inchoatum coërcebitur. Conatus in indagatione; attentatum in præparatione; inchoatum in mediorum applicatione constituitur. Sed et illud Judici probe discernendum: an delicti consummatio spontaneo delinquentis motu, vi externa, casuve fortuito intermissa sit?

Az 1843-iki javaslatnak a kisérletet illető körülírása így szól:

45. §. A ki valamely bűntettnek általa czélba vett elkövetését elkezdette ugyan, de annak bevégzésében valamely szándékán kívüli ok vagy akadály által meggátoltatott, csak bűnkisérletért büntettethetik.

A javaslatnak a kisérletre vonatkozó egyéb határozmányait vázoltuk az 55. lapon.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A RÉSZESSÉG.*

XLII. FEJEZET.

Áttekintés.

I. Részesség alatt értjük több egyén szándékos közreműködését valamely büntetendő cselekmény elkövetésére.

A közreműködés ily esetben részekre oszlik. Egyik részesé az eszme, másik adja az eszközt, a harmadik végrehajtja a cselekményt, a negyedik támogatja őt a végrehajtásban, stb.

A felelősség kérdése elvben többféleképen volna megoldható. Legközelebb fekvő, hogy miután a közreműködés részekre oszlik, a felelősség is e szerint osztandó meg. Ilyképen azonban a büntettestől függene, hogy magára minél kevesebb felelősséget vegyen; csak társakat kellene toboroznia és ő reá alig jutna valami az eshetőleges büntetésből. S minél több embert tudna a gyanuba bevonni, annál több kilátása volna büntetésének reduktiójára. Ez tehát igen aggályos elv. Hogy kikerültessék, nem marad más, mint függetleníteni egymástól a bűnösségi fokokat. Ha *egy* hajtotta volna végre, csak egyszeres büntetés jutott volna rá; de minthogy ketten voltak, talán kétannyi vagy közel kétannyi az együttes büntetés. A jogsérelem nagysága tehát nem az együttes büntetésben, hanem mindenik részes büntetésében tükröződik vissza.

A részesedés fajait, eltérőleg a tankönyvektől, melyek rend-

* *Irodalom:* Wlassics monografiája, (melyről fent szóltunk.) — Schnierer Aladárnak «A bűnrészesség» című monografiája a Hoffmann Pál által szerkesztett *Jog- és Államtudományi Folyóirat*-ban. — Baumgarten, Vargha, Wlassics és Gedeon: A præterintentionalis bűncselekményekről *BJT.* IX. 70. — XI. 148., VIII. 49. — *J. Sz.* VI. 637. — Heil Fausztin: Felbujtó és tettestárs. *M. I—gy.* XX. 361. és köv. ll. — Ugyanerről *BJT.* V. 95. l. — Illés: Az eredménytelen felhivás büntethetősége. *Jogt. Közl.* 1883. 249. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerint a tettességből indulnak ki, a közreműködés időrendjében fogjuk tárgyalni és e tekintetben ismét találkozunk a magyar törvény rendszerével.

Első részesedési forma a *felbujtás*,
második a *segítés*,
harmadik a *tettesség*.

Ez utóbbit az elmélet szempontjából nem igen sorozzák ugyan a részességi formák közé. De a törvény odavonja. Nincs is különös ok, hogy akár az odavonásra, akár a különtartásra valami nagy súlyt kellene helyezni.

A német *BTK.* osztályozása ugyanaz, mint a magyaré. A franczia *BTK.* megkülönböztet tetteseket (auteurs) és részeseket (complices). Mindakét osztályba tartozó egyéneket azonban elvileg egyformán bünteti.

II. Még pár felosztást kell előrebocsátanunk.

Meg szokták régebben különböztetni a concursus facultativust és a concursus necessariust. Az előbbi alatt értették azt: midőn a cselekményt *fogalmilag* egy ember is elkövethette volna, de a konkrét esetben több részes volt. Az utóbbi alatt értették, hogy az elkövetéshez már fogalmilag több egyén szükséges; ilyen a párbaj, a vesztegetés, a kettős házasság, a szemérem elleni bűnceelekmények legtöbbje stb. Ez szigorúan véve nem részesség, s az általános szabályok alig nyernek alkalmazást. Itt nem kell valamennyi résztvevőt megbüntetni. Példa található a szemérem elleni büncselekmények fejezetében. Mint általános szabály áll pedig ezen bűncselekményekre az, hogy ha a törvény az egyik személyt mondja büntetendőnek, ezzel a másik személy büntetlenségét elismeri. Példa többek közt az ú. n. egyszerű vesztegetés.* Ez azonban nem zárja ki, hogy ily esetben a valódi részesek igenis büntettessenek. Pl. vesztegetés esetében a közhivatalnok kollégája, a ki őt felbujtotta a pénz elfogadására, vagy segédkezett a pénz elrejtésében.

Megkülönböztették a concursus antecendens-t és a concursus concomitans-t. Egyiknél pl. a segéd előbb végezte munkáját mint a tettes, másiknál egyidejűleg.

Megkülönböztethető physikai és psychikai közreműködés. A felbujtó és némely segéd az utóbbi, a tettes az előbbi osztályába tartozik.

Régente az orgazdaságot és a bűnpártolást is a részesség körébe

* Frank 61.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vonták és nevezték concursus subsequens-nek. Jelenleg minden működési forma, mely csak a cselekmény elkövetése után jelentkezik, ki van vonva a részesség keretéből.

III. Végül megemlítendő még a bűnszövetség (complot) és a bűnbanda. Az előbbi alatt *bizonyos* meghatározott bűncselekményre való szövetkezést, az utóbbi alatt több rendszerint hasonnemű és előre meg nem határozott bűncselekmény elkövetésére való szövetkezést értünk.[1]

A régibb büntetőjog igen sokat foglalkozott a komplot-kérdésekkel, mivel a bűntettesek közveszélyűségét leginkább abban látta, hogy szövetséget alakítanak és bizonyos tervszerűséggel hajtják végre bűntetteiket.

Újabb időben a rendőrségi intézmény kifejlődése folytán mindinkább veszti félelmességét a komplot s a *BTK*-ekben is háttérbe szorulnak az e tárgyról szóló határozmányok. A magyar *BTK.* csak a politikai bűncselekményeknél, továbbá a gyujtogatásnál és a lopásnál említi.[2]

Szigorúan véve az, a mi a büntetőjogban «bűnbanda» név alatt ismeretes, csak a lopásnál van körülírva. Azt tételezi föl a törvény, hogy a cselekményt olyanok követték el, kik előre egyedileg meg nem határozott bűncselekmények elkövetésére egyesültek. Jól megjegyzendő tehát, hogy ide nem tartoznak olyan esetek, melyekben többen egyesülnek egy lopás elkövetésére, hanem csak azok, hol rabló- vagy tolvajszövetség alakult és ennek tagjai követték el a cselekményt. Ettől lényegesen eltér, a mit a 132. §. mond,[3] és az is, a mit a 424. §. a szövetségben elkövetett gyujtogatásról tartalmaz.

XLIII. FEJEZET.

A felbujtás.

I. A felbujtó csakis az akarathoz fordúl. Az elhatározást akarja a másikban létrehozni. A felbujtó cselekménye nem causa, mert ezen cselekményt a végeredménytől a tettes *akaratán* nyugvó és *önálló*

[1] L. bővebben Schnierer 126. és köv. ll.

[2] A legujabb törvényekben az anarchistikus és egyéb ily szervezetek folytán ismét kezdenek tért foglalni a komplot-határozmányok.

[3] L. II. kötet 14. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felelősséget megállapító véghezviteli cselekmény külön tartja.* A felbujtó nem okoz, hanem impulsust ad.

A felbujtót ennélfogva ma már nem tekintik bűnszerzőnek (auctor delicti), mint régebben; ő csak járulékos egyéniség, ki a tettesen kívül és a tettességen kívül szerepel.

Ma a tettes akarata bármi oknál fogva megsemmisül, nem felbujtás forog fenn, hanem fenforoghat pl. a *BTK.* 77. §-a szerinti ellenállhatlan erő; vagy fenforoghat az ú. n. közvetett tettesség (Selbstthäterschaft), midőn valaki egy 12 éven alóli gyermek vagy őrült által hajtatja végre a cselekményt.

Analog a *BTK.* 474. §-a, mely szerint nem esik beszámítás alá azon közhivatalnok vagy a fegyveres erő azon tagja, a ki azzal, hogy valaki tettleg bántalmazott vagy bántalmaztatott, törvényes felsőbbségének jogos hatáskörében kiadott *rendeletét* teljesitette.

Vajon a putativ felbujtás — mikor pl. a felbujtó azt hiszi, hogy a gyermek már meghaladta a 12 éves kor határát; vagy a felbujtó a felbujtottat beszámíthatónak tartja, holott elmebeteg — közvetett tettesség-e vagy felbujtás? Tényleg közvetett tettes: saját képzete szerint felbujtó. Mi nem vagyunk képesek eltekinteni attól, hogy a másiknak csak akaratához vélt fordulni, tehát az elkövetést csak arra az esetre akarta, ha emez beleegyez és hozzájárul. Következik ebből, hogy csak felbujtást állapíthatunk meg.[1]

Hogy az *eszme*, vagyis a *terv* a felbujtóé legyen-e: ez a felbujtás tanában a legnehezebb kérdések egyike. Egész mereven mi sem mernők a követelményt felállítani. A német irodalom egyáltalán eltekint tőle. Így Frank felbujtónak tartja azt, a ki az ingadozót az aggályok eloszlatásával az elhatározásba beleviszi, vagy a ki az ajánlkozónak a kivánt pénzsegélyt megadja. (66.)

Curia: 1. *Tettesként* itélte el, a ki 11 éves fia által ennek gazdájától pénzt lopatott. (*BJT.* II. 66. l.)

2. Ha valaki egy 12 éven alóli gyermeket rávesz egy büntetendő cselekmény elkövetésére, az alany nem a gyermek, hanem

* Frank indokolása ez: «Weil die Thätigkeit des Bestimmenden das Medium eines freien Willens passieren muss, um kausal wirken zu können, wird sie mit dem Erfolge nicht in direkte kausale Beziehung gebracht.» (65.) V. ö. Olshausen I. 190.

** Frank culposus tettességet állapít meg; Liszt dolosus közvetett tettességet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az, a ki felhasználja, tehát a *tettesség* egyedül ezt terheli, (*Dtár* X. 137. sz.) *tettessé* válik. (Schnierer 133.)

3. A ki elmebeteg embert használ fel bűncselekmény elkövetésére, *tettessé* válik. (Schnierer 133.)

A) *Szándék. — Határozott cselekményre kell irányulnia.*

II. Szükséges, hogy a felbujtóban meglegyen a büntettesi szándék. Culposus felbujtás nem létezik. Lehetséges ugyan könnyelműen odavetett szavak által okozni, hogy valaki elkövet egy bűncselekményt. Pl. ha elbeszéli egy notorius büntettesnek, hogy tudomása szerint egy valaki nyitott ajtónál alszik és amaz ennek folytán ottan rablógyilkosságot követ el. Itt az ő culpája okozta a cselekményt és felelős a culpáért. De részesség nem forog fenn.

Szükséges az is, hogy szándékos cselekményre bujtson fel. Culposus cselekményre való felbujtás ki van zárva, mivel az, a ki gondatlanságból okozza egy bizonyos eredmény bekövetkezését, ezt nem akarja. Ha tehát az okozó cselekményre rá is biratott, ez nem lesz felbujtás, hanem eshetőleg más.

Curia: 1. A kire nem bizonyítható, hogy a tett elkövetésére irányult szándék ő benne keletkezett és hogy a tettest ő birta rá a cselekmény elkövetésére, az nem felbújtó. (*Dtár* IV. 145. sz.)

2. Büntetendő cselekmény felemlítése felbujtási szándék nélkül, nem felbujtás, habár a cselekmény elkövettetett. (*Dtár* XXXVII. 95.)

III. A felbujtásnak határozott cselekményre kell irányulnia. Határozatlan alakban előadott kitanítás vagy ilyesmi nem állapítja meg a felbujtást. De a midőn az általánosság csak burkolja a konkret czélzatot s midőn tulajdonkép mind a ketten egy bizonyos dolgot értenek alatta, a felbujtás fenforoghat.

1. *Curia:* Sulyos testi sértés elkövetésére felbujtás esete nem forog fenn, ha a felhivás nem a súlyos testi sértésre, hanem a sérelmezettek megriasztására intéztetett. (*Dtár* I. 74. sz.)

2. Testi sértésnél felbujtásnak vétetett, hogy tettesnek megmutatta, kit támadjon meg, mert ezen ténykedése tettes cselekvényének elhatározó indoka lőn. (*BJT.* XXXVII. 179.)

B) *A felbujtás eszközei.*

IV. Hathatós eszközzel kell a felbujtást véghezvinni. Ha az csak egyszerű felhivás, rendszerint nem lesz elégséges. Kell valaminek a felhivásban lenni, a mi hat, pl. a tekintély, a féltékenység felkelése,

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a parancs bizonyos körülmények közt, a felbérlés, ajándékozás, ratihabitio.[1]

A tévesztés rendszerint nem felbujtási eszköz, mert itt a tévedésbe ejtettnek akarata nem érvényesül. Ha *A.* elhiteti *B.*-vel, hogy ez a tárgy az övé (*A.*-é) és reáveszi *B.*-t, hogy hozza el neki, ez nem felbujtás, mert *B.* nem volt tudatában annak, hogy bűncselekményt követ el. Ez közvetett tettesség lehet, és pedig ugyanazon oknál fogva, mint a fenti esetben. A tévesztés tehát nem lesz felbujtási eszköz, midőn a cselekmény *tényálladéki elemére* vonatkozik; ellenben felbujtási eszköz lehet, a hol az elkövetendő cselekmény *indokát* illeti.[2]

Ha a tettességre felbujtott nem maga viszi véghez a cselekményt, hanem mást bujt fel, ez az első felbujtó felelősségén nem változtat. Ő a felbujtást véghezvitte, és a mit akart, az meg is történt. A változás csak az, hogy közvetlen felbujtóból közvetett felbujtó lesz.[3]

V. A magyar *BTK.* nem sorolja fel a felbujtás eszközeit. Csak annyit mond, hogy felbujtó az, a ki mást bűntett vagy vétség elkövetésére reábír. (Az 1843-iki javaslat: «reávesz».) Az eszköz lehet tehát bármi, csak reábíró hatása lett légyen. Mondhatta épen az ellenkezőjét annak, mint a mit elérni akart; ha számítása jó volt, a felbujtási cselekmény fenforog.[4]

Czélszerűbb is az eszközök felsorolását a törvényben mellőzni, mivel a felsorolást kimeríteni különben sem lehet.

A *BTK.* az osztrák 1870-iki bizottsági javaslatból vette az egyszerű formulát s a javaslat szövegét még inkább egyszerűsítette.

Azon javaslat 19. §-a így hangzik:

> Als Theilnehmer eines vollbrachten oder versuchten Verbrechens oder Vergehens ist schuldig:
> *a)* wer den Thäter vorsätzlich zur Verübung der strafbaren Handlung verleitet oder bestimmt hat (der Anstifter).

A német *BTK.* közvetítő formulát választ. Felsorol néhány fel-

[1] Werner: «A felbujtás ú. n. szóló cselekvények által is történhetik.» (87.)

[2] L. Olshausen I. 192. — V. ö. Schnierer 111. — Példákat Wlassicsnál 252.

[3] Frank ez esetben lényeges eltérést és az első felbujtóra mentesítést lát fenforogni: «denn Anstiftung und Thäterschaft sind rechtlich verschiedene Handlungen. (68.)

[4] L. Wlassics 254.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bujtási eszközt példaképen és azután hozzáteszi: «vagy pedig más eszközökkel».*

Curia: 1. Oly *felhivás*, mely a tettesben a bűntett vagy vétség elkövetésére irányuló akarat-elhatározást elő nem idézte, felbujtásnak nem tekinthető. (*Dtár* IX. 53. sz.)

2. A gyakori *unszolás* is lehet felbujtási eszköz. (*Dtár* XIII. 140. sz.)

3. Nem törvényes hatáskörben adott *parancs* felbujtást képezhet büntetendő cselekményre. (*Dtár* XVIII. 110. sz.)

4. A felbujtásnak a «rábirás» lévén a tényező eleme, felbujtónak az tekintendő, a kinek cselekedete, magatartása képezte azon *elhatározó okot*, mely a tetteseket a bűntett elkövetésére reábirta, mely tehát bűntettre irányzott akaratuknak elhatározására megállapítható — determináló — okul szolgált. (*Dtár* VII. 110. sz.)

5. Felbujtást nem állapított meg az ellen, ki dulakodás közben felhivást intézett társaihoz: «öld meg, szúrd agyon». (*BJT.* IX. 85.)

6. Arra nézve sem, a ki a lopást indítványozta, társait a hely szinére vezette s ott a véghezvitel alatt őrt állott. (*BJT.* XIX. 277. l.)

(A két utóbbi eset sajátszerűsége okozhatta, hogy a Curia a felbujtást nem mondotta ki.)

c) *Együttes és successiv felbujtás. — Alias facturus.*

VI. Lehetséges, hogy egy egyén egyedül viszi véghez a felbujtást; lehetséges, hogy többen együtt viszik véghez. Az utóbbi esetben a részesség szabályai nyernek alkalmazást. Mindenik felelős az egészért.

Ha többen bujtanak fel, mindig az a kérdés, melyik birta reá. Ez pedig tisztán ténykérdés. Abból, hogy utóbb még egy valaki szükségesnek tartotta hatni rá, hogy hajtsa végre a cselekményt, nem következik, hogy ekkor még nem volt meg az elhatározás az elkövetésre. Meglehet, hogy mikor az utolsó felbujtó hozzá fogott a maga munkájához, emez már el volt határozva. Ily esetben segítés forog fenn.

VII. A felbujtó felbujtója is büntetendő. Ő épen oly bűnös, mintha önmaga bujtotta volna fel a tettest. A törvény szövege ugyan kizárni látszik ezen felbujtást, a mennyiben kimondja, hogy «a ki mást a

* A német *BTK.* 48. §-a így szól: «Als Anstifter wird bestraft, wer einen Anderen zu der von demselben begangenen strafbaren Handlung durch Geschenke oder Versprechen, durch Drohung, durch Missbrauch des Ansehens oder der Gewalt, durch absichtliche Herbeiführung oder Beförderung eines Irrthums oder durch andere Mittel vorsätzlich bestimmt hat.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bűntett vagy vétség *elkövetésére* reábír». De bűntettet vagy vétséget nemcsak a tettes követ el, hanem a felbujtó is, tehát az ő felbujtója is büntetendő. S a miatt sem szabad kiereszteni az első felbujtót a felelősség alól, mivel így könnyen elrendezhetné a bűncselekmény elkövetését, a nélkül, hogy a *BTK.*-vel összeütközésbe jönne; csak attól kellene tartózkodnia, hogy a tettessel érintkezésbe jöjjön.*

Curia: A felbujtó felbujtója és a tettes felbujtója közt különbség nincs. (Schnierer 133.)

VIII. A ki már különben is el van határozva a bűncselekmény elkövetésére, az nem bujtható fel többé. Ha tehát ily egyénnél használja valaki a felbujtás eszközeit, ez nem fogja megállapítani a felbujtás bűncselekményét, mivel nem ő birta reá az elkövetésre.** (Alias facturus. — Omnimodo facturus.) Itt is rendszerint segítést fognak megállapítani.

D) *Sikertelen felbujtás. — A felelősség önállósítása.*

XI. A felbujtás büntetőjogi fogalmához szükséges, hogy a cselekményt, melyre a felbujtás irányult, a felbujtott elkövette vagy legalább megkisérelte legyen. («A véghezvitt vagy megkisérlett bűntett vagy vétség részese».) Ha az actus sikertelen volt, akár a miatt, hogy a reábirás nem történhetett meg, akár mivel megakadályoztatott a végrehajtás: felbujtás nem forog fenn. A felbujtásnak e szerint nincs kisérlete. Ha eredmény nem állott be, a büntetés elmarad.

Vannak azonban egyes kivételek, hol a felbujtási cselekmény, különösen ha az nyilvános felhivás alakjában jelentkezik, s ennélfogva közveszélyüvé válhatik, büntetés alá kerül. Ezek a következők:

1. A ki nyilvánosan felségsértés elkövetésére egyenes felhivást intéz. (*BTK.* 134. §.)

2. Ugyanaz hűtlenséget illetőleg. (149. §.)

3. Ugyanaz lázadást illetőleg. (158. §.)

4. A ki bűntett vagy vétség elkövetésére nyilvánosan felhív s a felhivás eredménytelen marad. (171. §.)

5. A ki nyilvánosan a törvény ellen, vagy a ki hatóságoknak törvényes hatáskörükben kiadott rendelete, meghagyása, határozata ellen engedetlenségre egyenes felhivást intéz. (172. §.)

* V. ö. Horovitz. 146. l.

** V. ö. Horovitz. 143. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. A ki mást bűnvádi, polgári vagy fegyelmi ügyben hamis tanuzásra reábirni törekszik. (222. §.)

7. Valakinek kihivása párviadalra, valakinek egyenes buzdítása párviadalra. Vagy azért, hogy mást ki nem hív, vagy a kihívást el nem fogadja, megvetéssel fenyeget. (293. 295. §§.)

8. A ki közhivatalnoknak a végett, hogy kötelességét megszegje, ajándékot vagy jutalmat igér. (470. §.)

9. Kérdés, hogy a 247. §-ban foglalt csábítás be van-e fejezve a csábítási cselekménynyel, vagy pedig megkövetelik, hogy a csábításnak eredménye is legyen. Ha az eredmény nem kivántatik meg, akkor ez alaki delictum, s a csábítási cselekmény után büntetlenül nem léphet többé vissza a csábító. Ellenben ha a befejezéshez megkivánják az eredményt is, úgy a visszalépés még lehetséges. Illés az utóbbi álláspontot foglalja el.

10. Ugyanide vág az 1890: XXI. t.-cz. 6. §-a, mely a *BTK.* 452. §-a helyébe lépett. Itt már a törvényhozó egész világosan kimondja, hogy az eredmény nem szükséges a delictum fenforgásához. A §. igy szól:

> «A ki mást, *habár eredmény nélkül*, a jelen törvény 1—4. §-aiban meghatározott bűntett vagy vétség elkövetésére — a katonai behívási parancs iránti engedetlenségre — csábít, bűntettet, illetőleg vétséget követ el, és azon büntetendő cselekménynek tettesére megállapított büntetéssel büntettetik, a melyre a csábítás irányult.»

11. És végül a *BTK.* 453. §-a: «A ki a hadsereg, haditengerészet vagy honvédség tagját béke idején szökésre csábítja.» Itt ismét hiányzik jelzése annak, hogy megkivántatik-e az eredmény; de azt hiszszük, hogy a cselekmény közveszélyűségére való tekintettel a gyakorlat az eredményt nem fogná megkövetelni.

X. Az újabb kodifikatió hajlik arra, hogy a bűntettre való csábítás megbüntetésének az eddiginél jóval nagyobb tért adjon. E tekintetben figyelemreméltó az osztrák *BTK.* javaslata, mely a következő esetekben is büntet:

> Lopásra csábítás. (Wer einen Anderen zur Begehung eines Diebstahles zu bestimmen sucht, wird, wenn dieser sich nicht eines strafbaren Versuches schuldig macht, mit Gefängniss, etc. 260 §.)
>
> Ugyanezt rablásnál, zsarolásnál és a közveszélyű cselekményeknél.

XI. Nem szűnik meg a felbujtó felelőssége a tettes távolléte által; ha pl. a tettes megszökik, vagy ha nem kutatható ki. Ugyanaz

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a szabály, ha a tettes meghal, vagy a tettes büntetlensége személyes körülményeknél fogva (elmebetegség, stb.) áll be. Ellenben, ha maga a cselekmény nem képez büntetendő cselekményt, a felbujtó sem büntethető.

Ha a cselekmény a tettesre nézve indítványi, a felbujtóra nézve nem az: nincs akadálya a felbujtó megbüntetésének, habár a tettes, indítvány hiányában, mentes.

Mindezen tételek a felelősség önállóságának elvén alapulnak.

E) *A felelősség kezdő pontja. — A tettes visszalépése. — Felelősség a tettes eszközeiért.*

XII. A felbujtás büntethetősége kezdődik a tettesi bűncselekmény végrehajtásának kezdetével.

Ha a tettes cselekménye bármely oknál fogva a kisérleti stadiumban marad, a felbujtó büntetése is kisérletivé redukálódik. Ez a törvényben letett objectivistikus felfogás követelménye és visszavezethető a felbujtás járulékos természetére.

Curia: Kisérlet esetén a felbújtó is csak kisérlet miatt büntethető. (*BJT.* XII. 115.)

XIII. Ha pedig a tettes a megkezdett bűntett vagy vétség végbezvitelétől önként elállott, vagy ha az eredményt elhárította s ezzel magának a bűntetlenséget biztosította: visszalépése, illetőleg az eredmény elhárítása mentesíti a felbujtót is.

Indokolja különösen azon tekintet, hogy a tettes büntetlenségének ily esetben való függetlenítése az ő kezébe adná a hatalmat, hogy a felbujtót bevigye a bűnösségi területre, ő pedig onnan visszajöhessen minden bántódás nélkül. Egyik részest a másik taktikájának és kelepcze-állításának kiszolgáltatni ellenkeznék a büntetőjog helyes felfogásával.

Tagadhatlan ugyan, hogy ez ismét jogpolitikai és nem jogi érv; de mihelyt eltérünk a jogtól s akármily erkölcsi jellegű keretben valakinek mentességet adunk — a mint a tettesi mentesség első sorban kétségkívül ilyen — ez magával hozza, hogy bizonyos eseteknél megadjuk a mentességet ott is, a hol ezen keretet el kell hagynunk. Láttuk az első példát a vélt akadály folytán történt visszalépésnél (250. l.), s itt találkozunk a másodikkal. E két eset egyikében sincs már meg az erkölcsi alap; de ha megadjuk a mentességet

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az erkölcsi alapon nyugvó fő-esetben, más tekintetek a kikerekítést és az arányosítást elkerülhetetlenné teszik.

Az írók egy része a felbujtó büntetlenségéről a fentebbiekben kifejtett érvelést nem fogadja el. Igy SCHNIERER, ILLÉS, BAR, MEYER, LISZT. — Ellenben azon álláspontot, melyet mi vallunk, vallják OLSHAUSEN (185. l.) és BERNER (156. l.)

A *BTK.* indokolása azon álláspontonvan, hogy a felbujtó nem mentesül. A kérdésről ezeket mondja:

> «A törvény ily esetben csak a büntetést engedi el, de nem szüntetti meg a bűntettet. Ez fenforog, annak okozója a felbujtó s a tettes, de a törvény *ezek egyikének* a bűntett utáni hasznos tevékenységi indokából a jog szerint megérdemelt büntetést elengedi.»

XIV. A tettes által alkalmazott eszközökért csak annyiban felelős a felbujtó, a mennyiben a felbujtás tényében benne volt az eszközök megválasztása. Ha pl. felbujtanak valakit arra, hogy testi sértést kövessen el és ő leönti az illetőt vitriollal, ezen eszközért nem felelős a felbujtó. Ellenben ha valakit felbujtanak rablásra és ez fenyegetés közben erőszakra megy át és súlyos testi sértést okoz, ez utóbbiért is felelős lesz a felbujtó, mert a testi sértés oly kiegészítő része a rablásnak, mely gyakran előfordul s előre is láthatta a felbujtó, hogy erre kerül a dolog.* (L. még excessus mandatinál, 292. lap.)

F) *A felbujtó visszalépése.*

XV. Ha a felbujtó eláll, ez egészen más szabályok szerint ítélendő meg, mint a tettesnél.

Nem elegendő, hogy a felbujtó visszalépjen; szükséges, hogy ő a saját cselekményének eredményét elhárítsa azzal, hogy reábírja a tettest az elállásra. Ez esetben a felbujtó is büntetlenné válik.

Vagy ha a felbujtó nem képes a tettest elállásra birni, köteles feljelentést tenni a hatóságnak, hogy ez akadályozza meg a végrehajtást. Ha ez iránt kellő időben megtette a feljelentést, szintén büntetlenné válik.** És ha a hatósági közegek késlekedése folytán a

* V. ö. SCHNIERER 115.

** WLASSICS a visszalépő felbujtó büntetlenségét ott fogadja el, a hol a felbujtott által elkövetett bűncselekmény nincs oki összefüggésben a felbujtási tevékenységgel. 392.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

végrehajtás a tettes részéről mégis megtörténik, a felbujtó többé nem felelős, mert ő a maga részéről mindent megtett az elhárításra.[1]

E szerint, ha a felbujtó beadja az ellenmérget és teljesen paralysálja is hatását, önmagának kétségkívül megszerzi a büntetlenséget.

De megszerzi-e a tettesnek is? Véleményünk szerint nem. A felbujtó elhárító cselekménye a tettes bűnösségét illetőleg csak olyan számba jön, mintha bárki más részéről történt volna az elhárítás. Kivéve természetesen, ha a felbujtó a tettes unszolása folytán hárította volna az eredményt.

Igaz ugyan, hogy a felbujtó ilykép kelepczébe vihetné a tettest; az is igaz, hogy itt ellenkezésbe jövünk a tettes visszalépése esetére elfogadott megoldással: de az, hogy a felbujtó hárítja el az eredményt, olyannyira ritka, hogy e miatt nem volna helyes a másik eset megoldását alterálni; másrészt pedig a tettest büntetlenné tenni mégis más, mint mikor a felbujtó büntetlenné tételéről van szó.

G) *Kisérletre felbujtás. — Agent provocateur.*

XVI. Kisérletre való reábirás nem felbujtás. Hogy valaki mást kisérletre reá birjon, az önmagában ellenmondó. Ha nem akarja, hogy a másik bevégezze a cselekményt, vagyis ha azt akarja, hogy az kezdje meg és lépjen vissza, akkor oly valamit akart, a mi végeredményében nem büntetendő. Ha pedig a felbujtó olykép rendezi el a dolgot, hogy a tettest a kisérletnél rajtakapják, akkor ismét nincs felbujtás, mivel nem a bűncselekményre bujtott fel, hanem kelepczét állított.[2]

XVII. És ez közel hoz bennünket az *agent provocateur* működési területéhez.[3]

Beleegyez-e az elvételbe az, a ki látja, hogy elveszik vagy elvenni akarják a tárczát, de nem akadályozza meg, mivel az elvitelben rajta akarja kapni az illetőt?

[1] A felbujtásnak a felbujtó részéről történt visszavonása, ha az a tettessel szemben komolyan megtörtént, de eredménytelen maradt, minden esetre nyomatékos enyhítő körülményt fog képezni.

[2] Frank contra: «Zweifellos ist der Versuch eine strafbare Handlung, und deshalb muss auch die Strafbarkeit der Anstiftung zum Versuche bejaht werden.» (67.)

[3] Wlassics a kérdés irodalmát részletesen tárgyalja 293. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Némely írók, mint Liszt is,* azt állítják fel, hogy a beleegyezés csak a tárgy megragadásába történt, de nem elvételébe. Mi így formulázva nem fogadhatjuk el a tételt. A ki egy mozdulattal megakadályozhatja, hogy a tárgy elvitessék és nem teszi, mivel bizonyítékot akar valaki ellen nyerni, az nemcsak a megragadásba egyezett belé, hanem mind abba, a mi történt. A beleegyezés egész addig a pontig tart, a hol megakadályozza a cselekmény folytatást. Feltéve mindig, hogy — saját személyének veszélyeztetése nélkül — megakadályozhatta volna előbb, de nem tette. Ha pl. engedte, hogy a koldus a tárgyat az utcza-ajtóig vigye és ott megfogta, akkor az elvételbe beleegyezett. S a mibe beleegyezett, az szolgálhat ugyan egyéb vádak valószínűvé tételére, vagy egyáltalán bizonyítékúl, de lopásként a tettesnek nem számítható be. Mikor a birtokos nem tartja szükségesnek vagy érdemesnek a maga tárgyát még egy mozdulattal sem védeni; mikor ő kisérletez és csapdát állít fel, nem követelheti az államtól, hogy a legsúlyosabb természetű sanctióval, a kriminalistikus büntetéssel, lépjen közbe.

A törvényhozó azonban nem képes ezen kérdésben határozott szabályt állítani. Csak a biró döntheti el, vajjon a két elem közül melyik prævaleál: a kelepczébe csalás-e, vagy pedig a bűncselekmény.

H) *Kihágásra felbujtás.*

XVIII. A ki kihágás elkövetésére bújt fel, a *KBTK.* 25. §-a értelmében kerül büntetés alá. E tekintetben a szabály eltér attól, a mit a törvény a kisérletre nézve állít fel. (L. 245. l.) És ez természetes is. A kihágás kisérlete alig construálható, a felbujtást illetőleg pedig nehézség e tekintetben nincs.

I) *Öngyilkosságra való reábirás. — Amerikai párbaj.*

XIX. Mondottuk, hogy a felbujtás csak azon esetben büntetendő, ha az, a mire felbujtott, a büntető-törvénybe ütköző cselekményt képez.

Kivétel ezen szabály alól a 283. §-ban foglalt sui generis delictum. E §. szerint az, a ki valakit öngyilkosságra reábir, büntetendő.

* Wer ruhig zuwartet, bis der ins Zimmer eingedrungene Bettler einen Wertgegenstand an sich nimmt, um den Dieb festhalten zu können, hat nur in die Ergreifung, nicht in die Wegnahme der Sache eingewilligt. (395.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az öngyilkosság, sem pedig annak kisérlete, nem lévén büntetendő cselekmény, az általános szabály szerint az erre való felbujtás sem volna büntethető. De minthogy az állam súlyt helyez arra, hogy az emberek megóvassanak az öngyilkosság erkölcsellenes cselekményétől, a felbujtást — és a segélynyújtást, melyről alább — büntetéssel sújtja.*

XX. Ugyancsak az öngyilkosságra való felbujtás egyik kategoriája a 283. §. 2. bekezdésében foglalt bűncselekmény, az amerikai párbaj. A golyózás nem egyéb, mint eshetőleges pressio gyakorlása az öngyilkosságra. A ki a fekete golyót húzza, az az állitólagos becsületbeli pressio alá kerül. A felbujtás ezen nemét az állam szintén üldözendőnek tartja. De a míg az előbbi esetben fogházat szab, az utóbbiban hosszabb tartalmú államfogházat; vagyis ugyanazon büntetésnemet, mely a közönséges párbajnál van. És ez azt jelenti, hogy a törvényhozó az amerikai párbajt nem ismeri el ugyan párbajnak, mert nem a párbaj fejezetébe helyezi, hanem a közönséges ölések és az ezekkel rokon cselekmények fejezetébe, de ezen fejezet közönséges büntetési nemeit már nem alkalmazza, hanem az aristokratikus államfogházat.

Hasonló ingadozás — csakhogy gyakorlati tekintetben más eredménynyel — mutatkozik az osztrák *BTK.* 1874-iki javaslatában, honnan a mi törvényünk határozmányát a képviselőház jogügyi bizottsága átvette. E javaslat az amerikai párbaj bűncselekményét fegyházzal sújtja, de a párbaj fejezetébe helyezi. A mi törvényünk tehát a törvényhozói czélzatot az elhelyezéssel, az osztrák javaslat a diffamáló büntetésnem megállapitásával jelzi, mely utóbbi eljárás mindenesetre világosabban kifejezi a törvényhozó megbélyegzési intentiójának komolyságát.

XXI. Vitássá lett, vajjon büntetendő-e az öngyilkosságra való felbujtás azon esetben, ha a felbujtás sikertelen maradt. A kir. Curia a kérdésre — közvetve — igennel válaszolt egy itéletben.

Szó volt u. i. arról, hogy eszköz nyújtása büntetendő-e, ha az öngyilkosság csak megkiséreltetett. S itt a Curia kimondta, hogy «a *BTK.* 283. §-ában körülirt bűncselekmény ismérvét nem képezi az, hogy az öngyilkosság valósággal be is következzék, hanem csak az,

* Az 1792-iki javaslat az öngyilkosságra nem állapít meg büntetést, sőt a meggyalázó temetést is mint abusust megszüntetni rendeli. Elmebetegséget præsumál. Bünteti ellenben a felbujtókat és a segédeket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy a tettes valakinek öngyilkossági czélra tudva eszközöket vagy szereket szolgáltasson, s ha a tettes ezt tette, a cselekményt már bevégezte, akár használtattak fel az általa szolgáltatott eszközök vagy szerek öngyilkossági czélra s bárminő eredménynyel, akár nem».[1]

Már pedig ha a segítési cselekménynél függetleníti a Curia a 283. §-t az öngyilkossági cselekmény végrehajtásától, ebből ugyanaz következik a felbujtásira is. Tehát büntetendő volna a felbujtás, midőn sikertelen maradt.

Nem fogadhatjuk el ezt a véleményt. Habár a 283. §. sui generis delictumot állít fel, a *reábirás* itt nem jelenthet mást, mint a mit a 69. §-ban jelent. Az utóbbi helyen csak az eredményes felbujtásra terjed ki s nem helyezhető belé az eredmény nélküli felbujtás a különös részben sem. Ha a bíróságok a Curia álláspontjára helyezkednének, könnyű volna némely embert delictum elkövetésébe beleráncantani olykép, hogy valaki öngyilkosság *ürügye* alatt pisztoly átadására vagy felbujtási cselekményre birja őt és azután feljelenti.[2]

Egyébiránt a 283. §. 2. pontjának szerkezete is mutatja, hogy lehetetlen a 283. §. 1. pontját kiszakítani a tettesi összefüggésből. Az amerikai párbaj esetében a magyar *BTK.* csak úgy büntet, ha nem csak a golyózás, tehát a kölcsönös felbujtás, hanem legalább az öngyilkossági kisérlet is megtörtént;[3] vagyis mikor a felbujtás az egyik irányban sikeres volt. Lehetetlen tehát feltenni a törvényhozóról, hogy a kiemelt külön esetben az általános tanokkal összhangban, a többi esetnél pedig ezekkel ellenkezőleg akart volna intézkedni. Lehetetlen feltenni, hogy a golyózás általi pressiót, vagyis a sulyosabbat mentesíteni, a sikertelen rábeszélést pedig büntetni akarta légyen.

A képviselőház igazságügyi bizottsága épen azért tette a 283. §. 1. pontjába a kormányjavaslatban foglalt *rábeszélés* helyett a reábirást, «mert a rábeszélésnek eredménynyel kell lenni, a tettest cselekménye elkövetésére birni».

XVII. Az osztrák javaslat, a magyar törvénytől eltérőleg, már

[1] *Dtár* XXXII. 183. l.

[2] Az olasz *BTK.* analog 370. §-a világosan az öngyilkosság megtörténtéhez köti a határozmány alkalmazását. E §. így hangztk: «Chiunque determina altri al suicidio o gli presta aiuto è punito, *ove il suicidio sia avvenuto*, con la reclusione da tre a nove anni.»

[3] Ez az egyedüli eset, melyben a *BTK.* szerint az öngyilkosság kisérlete büntetés alá kerülhet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a golyózás iránti megállapodást bünteti és pedig tíz évig terjedhető fegyházzal vagy fogházzal; ha pedig megtörtént az öngyilkosság, tizenöt évig terjedhető fegyházzal.

Megjegyzendő azonban, hogy az osztrák javaslat az öngyilkosságra való egyszerű felbujtást és segélynyujtást nem bünteti, valamint a német törvény sem. A magyar *BTK.*-ön kívül ez a határozmány az olasz *BTK.*-ben van meg.

Kiemeljük még, hogy az osztrák javaslat az amerikai párbaj esetében a visszalépés büntetlenségét is szabályozza.

«Das vorbezeichnete Verbrechen bleibt für alle Betheiligten straflos, wenn beide Partheien vor der obrigkeitlichen Entdeckung von dem Übereinkommen zurücktreten oder derjenige, zu dessen Gunsten der bestimmte Zufall entschieden hat, dem anderen Theile die vermeintliche Verpflichtung zur Selbsttödtung erlassen hat und infolge dessen die Ausführung unterblieben ist.»

Ily határozmány a magyar *BTK.*-ből hiányzik s ennélfogva a közönséges párbajtól való visszalépés mentesít, az amerikai párbajból való visszalépés nem.

K) *Az 1843-iki javaslat.*

XXIII. Rendkívül tanulságosak az 1843-iki javaslatnak a felbujtást tárgyazó határozmányai. Az akkori idő kodifikationális rendszerének megfelelőleg messze menő részletezésbe bocsátkozik s valóságos kis tankönyet nyújt. Ide igtatjuk határozmányait, melyek úgyszólván rövid összefoglalását képezik az általunk eddig kifejtetteknek. Lényegesebb eltérés csak itt-ott mutatkozik, s ezen eltérések annak tulajdoníthatók, hogy a felbujtás fogalmának tisztázása csak az újabb dogmatika tüzetes munkájának sikere.

Az 1843-iki javaslat határozmányai ezek:

50. §. *Bűnszerzőnek* nem csak az tekintetik, a ki a bűntettet elkövette, hanem az is, a ki mást annak elkövetésére felbujtott.

51. §. Felbujtónak pedig az tekintetik, a ki valamely bűntettnek elkövetésére: *a)* Szóval, vagy irásban mást világosan és egyenesen felszólított és *reá vett. b)* Bérrel vagy jutalom igéretével mást arra elcsábított. *c)* Erőszakkal vagy fenyegetéssel mást arra kényszerített. *d)* Valamely tőle függő egyénnek azt világosan parancsolta.

52. §. A ki mást az 51. §-ban körülirt módon valamely bűntettre felbujtott, mind azokra nézve, miket a tettes az ő felbujtása szerint elkövetett, úgyszintén azokra nézve is, mik ezen bűntettnek elkövetésére *mint eszközök szükségesek voltak*, vagy abból

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mulhatatlanul következtek, bűnszerzőnek tekintetik s úgy büntettetik, mintha azokat maga követte volna el.

53. §. Ha tehát a tettes a felbujtás következtében a bűntettet bevégezte, a felbujtó az elkövetett bűntettnek bevégzésére rendelt büntetésnek teljes mértékeig büntettethetik.

54. §. Ha pedig a tettes az elkövetett bűntettnek befejezésében, szándékán kívül meggátoltatván, csak bűnkisérletet követett el, vagy ha a bevégzéstől önként s a felbojtónak szándékán kívül ismét elállott, mind azon esetekben, melyekben a bűnkisérletre is büntetést rendel a törvény, *úgy fog a felbujtó büntettetni*, mintha azon bűntettre kisérletet követett volna el.

55. §. Az 53. és 54. §. eseteiben annál súlyosabb beszámítás terheli a felbujtót, minél nagyobb volt a felbujtás befolyása a tettes elhatározására.

56. §. Midőn a felbujtó mást, valamely bűntettnek elkövetésére az 51. §. *a)*, vagy *b)*, vagy *d)* pontja szerint reá vett, vagy csábított, vagy azt másnak parancsolta, ha azon bűntett olynemű volt, melynél a kisérletre is büntetést rendel a törvény, még akkor is kisérletért büntettetik a felbujtó, ha az, a kit felbujtott, azon bűntettre még kisérletet sem követett el, de ilyenkor büntetése a bevégzésre rendelt büntetésnek az első esetben csak egy tized részéig, a második esetben egy hatod részéig, a harmadikban nyolczad részéig terjedhet.

57. §. A bűntetteknek azon nemeinél, melyekre nézve a kisérletre büntetést nem rendel a törvény, ha a bűntett be nem végeztetett, a felbujtó csak oly esetben büntettethetik, melyben a törvénynek azon bűntettről szóló rendelete, a felbujtás büntetéséről is különösen rendelkezik.

58. §. Ha a felbujtó, még mielőtt a büntett elkezdetett volna, megbizását, igéretét, felszólítását, fenyegetését vagy parancsát *visszavette*, s egyszersmind a bűntettnek meggátlására mindent, a mi tehetségében állott, elkövetett, sőt az nem sikerülvén, a végett az illető előjáróságot is még elég korán felszólította, hogy az a bűntettet megakadályozhassa, — büntettetni nem fog, habár az előljáróságnak hanyagsága miatt, vagy más valamely véletlenül közbejött körülmény miatt, a bűntettnek elkövetése meg nem gátoltatott is.

59. §. Ha pedig a felbujtó a bűntettnek meggátlására megtett ugyan mindent, a mi a fentebbi 58. §-ban elősoroltatik, de azt csak akkor cselekedte, midőn már a tettes a bűntettet elkezdette, csak annyiban fog büntettetni, a mennyiben a tettes azon ideig valamely büntetés alá vonható bűnkisérletet követett el, sőt e részben is beszámítást enyhítő körülménynek fog tekintetni a felbujtóra nézve az, hogy a bűntettnek bevégzését meggátolni mindenkép törekedett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XLIV. FEJEZET.

A bűnsegéd.

Bűnsegéd az, a ki a tettesnek az elkövetéshez tudva, bármi módon, segélyt nyújt. A mily sikerült a magyar *BTK.*-ben a felbujtó körülírása, épannyira pontatlan a segédé. Az alábbiakban látni fogjuk, miben állanak a főbb hiányok. A törvény doctrina-ellenes megállapításai arra viszik a gyakorlatot, hogy a legveszélyesebb törvénymagyarázati eszközökhöz, a törvénynek kiterjesztő magyarázat útján való súlyosításához nyúljon.

A) *Physikai és psychikai segéd. — Segítés kisérlete.*

I. Megkülönböztetendő a *physikai* és a *psychikai* vagy *intellektuális* segéd. Az előbbi physikai cselekménynyel járul a büncselekményhez, pl. eszközt nyújt, őrt áll; utóbbi psychikaival: kitanít, megerősít az elhatározásban.

A segítést a törvény ezzel fejezi ki: a bűntett vagy vétség elkövetését *előmozdítja vagy könnyíti.*

Se az egyik, se a másik kifejezést nem tartjuk megfelelőnek.

Segítést nemcsak az a cselekmény állapít meg, a mely eredményes, hanem az is, a mely teljesen eredménytelen. A segítés fogalmához csak az kivántatik, hogy a segéd a segítő cselekményt tudva véghezvitte legyen. E szerint bűnös segítés az eredménytelen segítés is. Sőt bűnös segítést állapít meg az ügyetlen, az akadályozó, eláruló cselekmény is, a mely támogatásra volt szánva. Az őr, a kinek őrködése felesleges volt: segéd. Az őr, a kinek *gyanús* őrködése vagy feltűnő nyugtalansága a rendőrök figyelmét fölköltötte s ezzel a cselekmény befejezését megakadályozta: szintén segéd. Legtöbbször az őr egyáltalán felesleges, miután kiállítása csak óvatossági intézkedés. Ha a bíróság minden egyes esetben vizsgálni volna kénytelen, hogy az őrállítás szükséges volt-e, vagyis hogy a segítés causalis volt-e, a legtöbb esetben az őrt felmenteni volna kénytelen.

Az elmélet a tételt olykép fejezi ki, hogy a segítésnek nincs kisérlete, hogy az eredmény nélküli segítés is megállapítja a befejezett segítést. Midőn t. i. physikai segítés nem is forog fenn, minden-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetre meg van a psychikai segítés abban, hogy a segítés megigérése és biztosítása a tettest megerősítette elhatározásában.*

Ha most ezek világában vizsgáljuk a törvénynek két kifejezését: «előmozdítja», «könnyíti», feltűnik, hogy a törvény a cselekvési forma megjelölésére két oly igét használ, melyek mindegyike eredményes közreműködést jelent. A ki előremozdít vagy könnyit, az előre visz; s a ki nem visz előre vagy a ki ront, az se mozdít elő, se nem könnyít, hanem hátráltat és nehezít. Mikor a mi kodifikátorunk ezt a két kifejezést választotta a segítés jelzésére, tulajdonkép restutiálta a segítés kisérletének fogalmát; azt mondotta, a ki megkisérli előmozdítani vagy megkönnyíteni, de nem sikerül, az a segítés kisérletében bűnös. Nincs szerencséje a törvénynek az 1843-iki javaslattal. Ezen egy dologban egyez meg vele és az se vált be.

II. De nem is az 1843-iki javaslatból vette át a kodfikátor a helytelen körülirást, hanem vette ezt is az osztrák 1870-iki bizottsági javaslatból. E javaslat segédi körülirása igy hangzik:

> Wer vorsätzlich die Verübung der strafbaren Handlung auf was immer für eine Weise *befördert* oder *erleichtert*, einen Anderen in dem Entschlusse, das Verbrechen oder das Vergehen zu verüben oder dabei mitzuwirken, bestärkt, oder im Voraus seine bei oder nach der That zu leistende Hilfe zugesichert hat (der Gehilfe).

A magyar kormányjavaslat ebből csak az első és utolsó pontot tartalmazta. A képviselőház jogügyi bizottsága igtatta belé a középső pontot — «vagy annak előmozdítására vagy könnyítésére mást reábir» — s ezzel teljesen helyreállott az összhang az osztrák és magyar munkálat között.

A német *BTK.* ellenben a bűnsegédi körülirást nagyon egyszerűvé szerkesztette: Igy hangzik:

> Als Gehülfe wird betraft, wer dem Thäter zur Begehung des Verbrechens oder Vergehens durch Rath oder That wissentlich Hülfe geleistet hat.**

Tagadhatatlan, hogy a segélynyújtás, mely a német *BTK.*-ben a segéd cselekményét jelezné, szintén nem eléggé jellegzetesen

* Ezen itt kifejtett álláspontunkhoz legközelebb áll Hälschner véleménye. (I. 387.) Frank szerint a segítésnek is causalisnak kell lennie és a mely segítésnek előmozdító hatása nincs, ott felmentést kell kimondani. (68.)

* A magyar törvény a felbujtónál generalizál s a segédnél részletez; a német épen megfordítva, a felbujtónál részletez és a segédnél generalizál.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mondja meg, hogy mit akar a törvényhozó, de legalább nem okoz félreértéseket. Ellenben igen sikerülten kifejezettnek mondható a physikai és psychikai segítés egymás mellé állítása ezen közhasználatú szavakkal: «durch Rath oder That».

III. Visszatérve a magyar *BTK.*-re, meg kell jegyeznünk, hogy a különös rész mindazon helyein, a hol segítési cselekmény állapítja meg a sui generis delictum tényálladékát, a «segít» igét és nem az «előmozdít» vagy «könnyít» igét használja. (A különös rész általán jobban támaszkodik a német *BTK.*-re, mint az általános rész.)

Így a katonai hűtlenségről szóló 144. §. 7. pontjában: «a ki az osztrák-magyar haderő állásáról, állapotáról vagy mozdulatáról az ellenséget értesíti, az ellenség kémjét vagy kémszelére kiküldött katonáját elrejti, vagy annak czélja kivitelére vagy menekülésére *segélyt vagy tanácsot* ad.»

A levél és távírda-titoknak közhivatalnok általi megsértéséről szóló 200. és 201. §-okban: Azon posta- vagy távirda-hivatalnok vagy szolga, a ki a levelet vagy sürgönyt felbontja, visszatartja, vagy megsemmisíti, vagy másnak ily cselekményt megenged, vagy ahhoz *segédkezet* nyújt.

A bűnpártolásról szóló 374. §-ban: «A ki valamely bűntett vagy vétség tettesének vagy részesének *segélyt nyújt.*»

A fogolyszöktetésről szóló 447. §-ban: «A ki valamely fogolynak a fogságból vagy a hatósági őrizetből való megszökésére *segélyt nyújt.*»

A fegyveres erő elleni delictumról szóló 454. §.: «A ki a hadtest... tagjának a kiről tudja, hogy megszökött... a lappangásra vagy menekülésre bármikép *segélyt nyújt,*»

A «tanácscsal vagy tettel» is megvan a *BTK.*-nek 482. §-ában az ügyvédi bűncselekmény körülírásánál.

IV. A *Curia* gyakorlatából kiemeljük:

Izgatás. 1. Bűnsegédként ítéltetett el, ki szándékosan és czéltudatosan azzal működött közre az izgatás véghezvitelében, hogy mást jóváhagyással kitartásra buzdított, s helyesléssel bátorított. (*Dtár* III. foly. IX. 185.)

Kettős házasság. 2. Azon apa, a ki nem fedezi fel azon előtte ismeretes körülményt, hogy az új házasságra lépő fiára nézve korábbi érvényes házassági kötelék áll fenn, ezen puszta hallgatása által bűnsegéddé válik a kettős házasság elkövetésénél. (*Dtár* VIII. 134. sz.)

3. Segítést követett el a kettős házasságban, ki házasságban

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

élő fia részére, tudva e körülményt, egy leányt megkért, kit fia nőül vett. (Illés 201.)

Rágalmazás. 4. Segítés hatóság előtti rágalmazásban: a ki megírta a rágalmazó folyamodványt, melyet társa benyújtott. (Illés 201.)

Becsületsértés. 5. Segéd, a ki másnak kívánatára becsületsértő levelet fogalmaz (*BJT.* VII. 288.).

Ölés. 6. Segítésben mondatott bűnösnek, a ki az ölésnél, melyről előre értesítve volt, gyertyával világított. (Illés 200.) Analog eset *Dtár* XXIV. 75. l.

7. A ki a tett elkövetése iránti közös megállapodás folytán a tett színhelyén megjelent, ámbár a tett physikai véghezvitelében nem vett részt, értelmi segédként büntetendő. (*Dtár* II. 69.)

8. Segítésben mondotta bűnösnek azt a nőt, a ki férje megölésének tervéről értesülvén, a gyilkost óvatosságra figyelmeztette. (*BJT.* XV. 131.)

9. Ellenben felmentette azt, a ki tudta férje ölési szándékát és tudta, mikor ez e végett hazulról elment és így tőle függött volna a tettet megakadályozni. (Illés 202.)

10. Segéd a gyilkosságban az, a ki tudva másnak ölési szándékát, annak olyan eszközt ad, melynek segítségével a tettes a gyilkosságot véghezviszi. (*Dtár* XXIV. 34. sz.)

11. A ki a mérgezéskor a megölendő gyermeket ölében tartja: segéd. (*Dtár* I. 123. sz.)

12. Szándékos emberölésben segéd, ki előbb ejtett halálos sértést, mint az, kinek szurása folytán sértett azonnal meghalt. Amaz u. i. tudott utóbbinak ölési szándékáról, s az ő későbbi cselekményének előmozdítására tette az ütést. (*BJT.* XXXVI. 101.)

13. Segéd a cseléd, a ki előzetes egyetértés folytán a tettesnek gazdája megölésére nézve felvilágosítást ad s a gazda szobájából nyíló ablakot nyitva hagyja (*BDtár* III. 97.)

14. Habár vádlott elkövetési cselekményt végre nem hajtott, miután a fenforgó körülményekből s a bántalmazás módjából látnia kellett, miszerint a közvetlen tettes szándéka ölésre irányul, de azért tettes közelében maradván, ennek bátorítást nyujtott, — bűnsegédnek volt kimondandó. (*Dtár* III. foly. V. 146.)

Testi sértés. 15. Testi sértésben segéd, ki bántalmazás alatt további támadásra hív fel. (*BJT.* XXXV. 137.)

16. Segéd, a ki jelenléte által sértett ellenállását megbénította, de elkövetett cselekedetet nem vitt véghez (*BDtár* III. 25.)

Lopás. 17. Segítésnek minősítette azon cselekményt, mely szerint valaki a maga subáját kölcsönözte a tolvajnak, hogy fel ne ismerjék. (*BJT.* XX. 376. l.)

18. Az őrt álló s osztozkodó egyén: segéd. (*Dtár* II. 8. sz.)

19. A ki, bár a lopás véghezvitelébe tettleg be nem foly, de a házbelieket a felvigyázattól elvonja: segéd. (*Dtár* III. 103. sz.)

20. A ki lopásból eredő gabonát megvesz és tudva újra zsákokat ad a czélra, hogy a lopandó gabona abba helyeztessék, annak ezen második cselekménye nem orgazdaság, hanem segítés. (*Dtár* VI. 42. sz.)

21. A ki a bennlevő tettestől künn a tárgyat előzetes megegyezés szerint átveszi, nem tettestárs, hanem segéd. (*Dtár* XXI. 110. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

22. A ki a tettes által megragadott és a kerítésig felemelt zsák buzát a kerítésen túl átveszi: segéd. (*Dtár* II. 126.; — V. 43. sz.)

23. Ha az őrt álló a hozott tárgyat átveszi és abban részesedik, nem tettestárs, hanem segéd. (*Dtár* XXXIV. 78. sz.)

24. A ki a tettes által az ablakon át kinyújtott tárgyat átveszi, nem tettestárs, hanem segéd. (*Dtár* XXXVI. 11. sz.)

25. A ki a magtáron kívül állt és ott vette át a magtárban volt tettestestől a lopott tárgyat, az segéd. (*Dtár* XXXI. 59. sz.)

26. Lopásnál segéd, ki azon czélból lop kulcsot, hogy ezzel más lopjon. (*BJT.* XXXIII. 106.)

27. Segéd a lopásban, ki szándékosan testével a tolvajt a nézők előtt elfödi. (*BJT.* XXXII. 14.)

Zártörés. 28. Ha a férj lefoglalt ingóságait neje a férj beleegyezésével elidegeníteti, a nő segéd. (*Dtár* IV. 185.; — II. 171. sz.)

Rablás. 29. Ha valaki előzetes egyetértés mellett a végett működik közre a rablásnál, hogy magának vagyoni hasznot szerezzen, nem bűnpártolást követett el, hanem a rablásban mint segéd bűnös, habár sem a pénz elvételénél, sem az erőszak kifejtésénél tényleges részt nem vett. (*Dtár* VI. 80. sz.)

Csalás. 30. A *BTK.* 386. §-a alá eső csalásban tettes csak az lehet, a ki mint adós vagyonát átruházza; a ki az átruházást elfogadja: segéd. (*Dtár* VI. 77. sz.)

31. Segéd a csalásban: a ki a részedett egyéneket társához utasította s az utóbbinak hálójába kerítette. (Illés 201. l.)

32. A ki a társa által csalárdul megszerzett igatlant nevére iratta hogy megtámadható ne legyen, segéd. (U. o.)

Okirathamisítás. 33. Magánokirat-hamisításban segéd, ki a hamis okiratot tudatosan tanúként aláírta. (U. o.)

34. Bűnsegédnek bűntettetik, ki a vádlott-társa által hamisított kimutatáshoz szükséges mellékleteket elkészítette. (*Dtár* III. folyó. VI. 69.)

Csalárd bukás. 35. A ki a bukottal egyetértve kohol követelést érvényesít, a csalárd bukásban segéd. (*Dtár* II. 131. sz.)

B) *Segítésre felbujtás. — Bűnpártolás megigérése.*

V. A második eset, melyet a törvény kiemel, a segítésre való felbujtás. Csak a tettességre való reábirás állapitjá meg a szoros értelemben vett felbujtást; a segítésre való reábirás nem állapithat meg többet, mint segitést.

VI. Harmadik eset a cselekmény elkövetése előtt megigért bűnpártolási vagy orgazdasági cselekmény.

A bűnpártolás csakis abban tér el a segítéstől, hogy míg a segítés vagy a cselekményt megelőzőleg, vagy azzal egyidejűleg hajtatik végre, addig a bűnpártolás a végrehajtás utáni cselekmény. Ez pedig átalakul segítéssé, ha végrehajtás előtt vagy alatt megigértetett, vagy a mint a törvény mondja, megelőzőleg egyetértés jött

Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

létre. Itt t. i. egyesül az intellectuális segítés a bűnpártolással és az utóbbit mint csekélyebb sulyút, absorbeálja.

Ugyanez áll az orgazdaságra nézve is. Orgazdaság + igéret = segítés.

Curia: A ki az elkövetésre nézve is egyetért: nem orgazda, hanem segéd. (*Dtár* XXIX. 42. sz.)

c) *A segítési szándék.*

VII. A segéd tudva segít. Az nem szükséges, hogy szándékosan, vagyis tudva és akarva cselekedjék. Nem szükséges, hogy az ő akarata is egyesüljön a tettes akaratával, vagyis hogy mindketten azt akarják. Elég ha a segéd tudja, hogy cselekménye bűncselekmény elkövetésének támogatására szolgál.[1] A segéd szándéka a saját cselekményére van irányítva.

A magyar *BTK.* a segéd sajátszerű dolusát nem jelzi elég pontosan. Ugyanazon kifejezést használja, ismét az 1870-iki osztrák javaslat nyomán, mint a felbujtónál s mint általában a tettességnél, t. i. «szándékosan»; holott ezen szót kellene használnia: «tudva», vagy «tudatosan».[2] A 283. §-ban már a «tudva» szót találjuk.

A német *BTK.* mindenütt, a hol segédi cselekményről van szó, megelégszik a tudatosság jelzésével rendszerint a «wissentlich» kifejezést használja; a franczia és a belga törvény: «avec conaissance».

VIII. Vajon ahoz, hogy a bűnös segítés megállapíttassék, szükséges-e, hogy a tettes is tudjon a segítésről? Ez nem szükséges. A tudatosságnak nem kell kölcsönösnek lennie. Ha *A.* az utczán menve észreveszi, hogy *B.* egy lajtorján felmászik egy padlásra s nehogy a lajtorja eldőljön, (ismerve *B.* bűnös szándékát), megtámasztja: *A.* bűnsegéd lesz, habár *B.* nem is vette észre a segítséget.[3]

[1] V. ö. alább 300. l. a képzeleti elméletről.

[2] Werner így fejezi ki: «A segélyező a maga részéről csak a már meglevő tettesi szándékhoz járul. A bűnsegélyezőnek tudnia kell, hogy a tettes bűncselekményt akar elkövetni, illetőleg követ el, s ezen tudatban kell akarnia őt a bűncselekmény elkövetésében segélyezni.» (90.)

[3] Ugyanígy Frank 66. — Igen jó példát nyujt Schütze: Die Nothwendige Theilnahme című monografiájában. — V. ö. Mayer Hugo 248.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Curia: 1. A vétkes bukás miatt nincs kizárva a részesség, mivel e vétségnél az egyes részcselekmények szándékosak és csak az összeredmény, a csődbejutás, culposus a (*BJT.* XX. 157. l.; — XXI. 94. l.; — XXII. 124. l.)

2. Segéd, a ki a betörőszerszámokat a czélból adja a tettesnek, hogy az azokat lopás elkövetésére használja fel, ha ekkor még nem is tudta, hogy lopást fog elkövetni (*BDtár* I. 70.)

D) *Fősegéd.*

IX. A fősegéd alatt értették a régiek — l. alább 1843-iki javaslat 70. §-át — azt az egyént, kinek közreműködése nélkül lehetetlen lett volna a cselekményt végrehajtani. Büntették a fősegédet ugyanazon büntetéssel, mint a tettest. Ma ezen megkülönböztetés fel van adva; a fősegéd több büntetést kap kétségkívül, mint a többi segédek, de büntetési tétele ugyanaz, mint ezeké. A belga *BTK.* fentartja a fősegédet s így írja körül a fogalmat:

> Ceux qui, par un fait quelconque, auront prêté pour l'exécution une aide telle que, sans leur assistance, le crime ou le délit n'eut pu être commis. (66. §.)

A *Curia* kimondotta az ismert Berecz-Spanga-Pitéli-féle bűnügyben a következő tételeket:*

> A segéd közreműködése másodrendű lévén, ez oly támogatásban és előmozdításban áll, mely nélkül a bűntett még mindig elkövethető. Ha azonban a közreműködés olyan, hogy e nélkül a bűntett elkövetése lehetetlen, hogy az e nélkül az elkövetést tervelőnek lelkében el sem határozható; ha tehát az elhatározást egyedül azon közreműködés teszi lehetővé, melytől a tervelő szándéka és a viszonyok szerint a kivihetőség első sorban függ: akkor ezen közreműködésnek felajánlása és az illető személynek e körüli tevékenysége nem segítése többé a bűntettet különben is elkövetőknek, hanem egyenes rábirása az e nélkül el nem határozott, sőt elhatározva nem is lehető tervelőknek az elhatározásra és a kivitelre. Minthogy pedig a rábirás képezi a felbujtást, és minthogy annak cselekvősége, a ki a fentebb meghatározott módon egyenesen és szándékosan oka volt a bűntett elkövetése elhatározásának, tényleg és valódilag rábirást képez: ez okból az imént megjelölt cselekvőség nem a segélyt, hanem a felbujtást állapítja meg. (*Dtár* VII. 110. sz.)

A Curia itt a fősegédi cselekményt felbujtói cselekménynyé alakítja s ez által a segédi felelősséget bizonyos esetekben felbujtói

* Kénytelenek leszünk még többször visszatérni ezen bűnesetre, mivel alig van a büntetőjognak fejezete, melyet az eset eldöntése nem érintett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felelősséggé fokozza. Szerintünk itt mulasztási bűncselekmény forog fenn.[1]

E) *Kasuistika.*

X. A segítés tanába vágó kérdések közül kiemeljük még:

1. Forog-e fenn segítés, ha a segéd tudja, hogy a cselekmény végrehajtása nem fog befejeztethetni? A segéd pl. tudja, hogy nemcsak a külső ajtó képez akadályt, mely ajtót könnyű kinyitni, de be van zárva a belső ajtó is, melyet lehetetlen feltörniök. Ha ezt a segéd absolut biztossággal tudta, akkor őt segítés czímén nincs helyén büntetni, mert ő tudta, hogy bűncselekmény végrehajtásához nem nyújt segélyt.[2]

2. A felbujtó segédje is bűnsegéd. Ha pl. valaki a felbujtást azzal támogatja, hogy könnyűnek mondja a végrehajtást, vagy nagyon elhagyatottnak az utczát: némely esetben együttes felbujtás, rendszerint segítés forog fenn.

3. A segéd segéde büntetés alá kerül épúgy, mint büntetés alá kerül a felbújtó felbujtója. Berner szerint a segéd segéde nem büntettetnék.[3]

4. A tettes visszalépése folytán a segédre nézve ugyanazok állanak, miket a felbujtóra nézve mondottunk.[4]

Curia contra: Azon körülmény, hogy a tettes a kisérleti stádiumban a véghezviteltől elállott, nem bír befolyással a segédre. (*Dtár* VIII. 66. sz.)

5. Segítés is csak akkor forog fenn, ha a cselekmény, melyhez a segítés járul, bűncselekményt képez. Megengedett dologhoz segélyt nyújtani nem állapítja meg a bűnös segítést. Ha ellenben a tettes akár szökése folytán, akár valamely más indoknál fogva, melyről a felbujtónál szóltunk, büntetést nem kap, a segéd bűnösségét ez nem érinti.

6. Ha a cselekmény, melyhez a segéd cselekménye járul, való-

[1] L. ezen itélet birálatát *Tanulmányok* 50. és köv. ll. — Ugyanerről Jellinek *BJT.* VIII. 353. — Wlassics sem fogadja el a jelen esetben a Curia felbujtói minősítését. (569.)

[2] Ugyanígy Liszt 232. és Frank 69.

[3] «Straft das Gesetz die Beihülfe bei Übertretungen nicht, weil ihre Strafbarkeit zu gering ist, so straft es aus gleichem Grunde die Beihülfe zur Beihülfe bei Verbrechen und Vergehen nicht.» (158. l.)

[4] V. ö. Schnierer 125.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban bűncselekményt képez, itt is épúgy, mint a felbujtásnál szükséges, hogy a tettes a véghezviteli stádiumba belement légyen.

7. Mulasztás által is nyujtható segítés. Pl. a házmester elmulasztja a lépcsőházban felgyújtani a gázt, hogy a sötétben az, a ki a házban valamely bűncselekményt követett el, könnyebben menekülhessen.

Curia: Mulasztási segéd, a ki neje, mint tettes által véghezvitt mérgezést, habár jelenlétében történt, meg nem akadályozta; mert hozzájárult az elhatározás megerősítéséhez. (Illés 202.)

8. Fogolyszöktetés esetében (és egyéb analog esetekben, midőn t. i. a törvény a főcselekményt nem bünteti, a «részesi» cselekményt pedig igen): a megszöktetett foglyot nem szabad a szöktető részesévé deklarálni.*

9. A kihágáshoz való segélynyujtás a *KBTK.* 26. §-a értelmében szintén büntetés alá kerül. Következetesség szempontjából ez ugyan kifogásolható volna, mert ha a kihágás kisérlete büntetlen, az ugyanoly sulyosságúnak tartott segítés szintén igényt tarthatna a bűntetlenségre. A német *BTK.* így is szabályozza; bünteti a felbujtást, nem bünteti a segítést és a kisérletet. A magyar törvény azonban, úgy látszik, abból indul ki, hogy ugyanazon egy esetben nem szabad a felbujtót büntetni, a segédet pedig büntetlenül hagyni.

F) *Az 1843-iki javaslat.*

XI. Az 1843-iki magyar javaslatnak a bűnsegédet tárgyazó határozmányai így hangzanak:

68. §. A ki másnak valamely bűntettét, akár az elkövetés előtti vagy alatti szándékos együttmunkálással, akár az elkövetés előtti vagy alatti vagy utáni segítségnek előre kijelentett egyenes *megigérésével,* akár valamely szándékosan a bűntett elkövetésére irányzott tanácscsal vagy biztatással, *ismérve* a tettesnek bűnös eltökélését, *előmozditja,* bűnsegédnek tekintetik.

69. §. A bűnsegédet annál sulyosabb beszámítás terheli, minél inkább elősegítette hozzájárulása által a bűntettnek elkövetését; de büntetése kisebb leend, mintha a bűntettet maga követte volna el.

70. §. Ha azonban olyneműsegítséggel járult a bűntettnek elkövetéséhez, mely *nélkül* a bűntett a fenforgó körülmények között el nem követtethetett volna, azon bűntettre rendelt büntetésnek *egész sulyával* is büntettethetik.

* L. a concursus necessarius eseteit 261. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

71. §. A ki másnak valamely bűntettre irányzott készülését bizonyosan tudja, s az iránt sem a felsőbbségnek *jelentést nem tesz*, sem azt, ki ellen a bűntett irányoztatik, idején nem *figyelmeztéti*, ha *bérrel* vagy *jutalom* igéretével volt hallgatása megvásárolva, vagy ha a feljelentés hivatalos kötelessége lett volna, bűnsegédnek tekintetik.

72. §. Ha pedig a feljelentés hivatalos kötelessége nem volt, s nem is bérért vagy igéretért mulasztotta el a feljelentést vagy figyelmeztetést, csak oly esetekben vonhatik büntetés alá, melyekre nézve a fel nem jelentést is büntetendőnek rendeli a törvény; de még ily esetekben is büntetlenek azok, kik a bűnre készülővel házassági, gyermeki, vagy szülői viszonyban állanak, valamint a sógorok, rokonok másod íziglen, s a bűnösnek gyámja és gyámoltjai.

Többek közt figyelemre méltó, hogy e javaslat a segédi szándék kérdésében igen jól különböztet. Külön tartja a tudatot meg a szándékot. Az előbbit a tettes cselekményével, az utóbbit a segéd cselekményével hozza kapcsolatba.

A 71. és 72. §-ok a részesség fogalmának kiterjesztését jelentik. Helyességének kérdése vita tárgyát képezheti, de annyi bizonyos, hogy itt is az erkölcsi alap jelentkezik, melyre az 1843-iki javaslat kiválólag építve van. Ha pénzért hallgat, büntetik.

Némi analogiát mutat a közegészségügyről szóló 1876. XIV. t.-cz. 39. §-ában foglalt határozmány, mely szerint rögtöni balesetek, valamint gyanítható tetszhalál alkalmával a segélynyújtás mindenkinek, ki ehhez tettel vagy tanácscsal járulni képes, kötelességében áll. Sanctio hiányzik.

BTK.

69. §. A végbezvitt vagy megkisérlett bűntett vagy vétség részese az:

1. a ki mást a bűntett vagy vétség elkövetésére szándékosan reábír (felbujtó);

2. a ki a bűntett vagy vétség elkövetését szándékosan előmozdítja vagy könnyíti; vagy annak előmozdítására vagy könnyítésére mást reábír; úgyszintén, a ki másokkal a cselekmény elkövetésénél, vagy annak elkövetése után nyújtandó segély vagy a cselekményből származó haszon biztosítása, vagy pedig a hatósági intézkedések meghiusítása iránt megelőzőleg egyetért (bűnsegéd).*

* Ezen szöveg szó szerint át van véve az országgyűlési képviselőválasztások feletti biráskodásról szóló 1899: XV. t.-cz. 6. §-ába.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XLV. FEJEZET.

Tettestársak.

1. A kik közelebb állanak a végrehajtáshoz, mint a segéd, azok a tettestársak. Vagyis a kik részt vesznek, de se nem segédek, se nem felbujtók. Egyéb ismérvet felállítani alig lehet. A törvény is csak annyit mond a 70. §-ban, hogy tetteseknek tekintendők mindazok, kik a bűntettet vagy vétséget együtt vagy közösen követik el. Ezen körülírásban a gyakorlat a súlyt arra helyezi, hogy az *elkövetés* van kiemelve a törvényben, s ebből azt következtetik, hogy tényálladéki elemet kellett létesítenie annak, a ki tettestársnak tekintendő. Nem osztozunk e nézetben. Mert már az ölésnél is el kell térniök a szabálytól, a mennyiben az, a ki erőszakot használt, tettestárs ugyan, de tényálladéki elemet nem létesített; a lopásnál pedig az, a ki az ajtót díjért álkulcscsal kinyitja és eltávozik, tényálladéki elemet létesített, de épen nem bizonyos, hogy tettestársnak fog mondatni.

Egyébiránt czélszerűbb, hogy a törvény nem ad a tettestársra nézve pontosabb körülírást. Miután a segédet és a felbujtót körülírta, a harmadik részesedési forma kidomborodik önmagától, és így kikerülhetők legalább a hézagok.[1]

Frank elhatárolása rokon vonást mutat azzal, melyet mi felállítunk. «Der Gegensatz zwischen Mitthäter und Beihülfe — mondja ő — beruht auf dem Gedanken, dass einzelne Arten der Verursachung sich zu wesentlich von den Anderen unterscheiden, als dass man sie mit diesen auf dieselbe Stufe stellen könnte.» (63.) Frank is a *súlyt* veszi irányadóul, és nem a cselekmény mineműségét.

Ugyancsak rokonságot mutat Garraud következő körülírása: «On pourrait déclarer coupables de participation accessoire, et, par conséquent, qualifier de complices, tous ceux qui, sciemment et volontairement, auraient coopéré à une infraction, d'une manière quelquonque, sans être cependant des auteurs.[2]

II. Az osztrák javaslat (1874—1891) a tettestársakról meg sem emlékezik.[3]

[1] Igen érdekes vita folyt a tettestársasági kérdésről Csemegi Károly, Wlassics Gyula és Németh János közt a *BJT.* IV. 3., 5. és 6. számaiban.

[2] *Précis* 347.

[3] E javaslat a részesség tanát két rövid §-ban tárgyalja. Jellemzetes-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A német *BTK.* 478. §-a, egy lényegtelen szó kivételével, ugyanazt foglalja magában, mint a magyar. A német legfőbb törvényszék subjectivistikus felfogására jellemző, hogy a véghezvitel alatti őrtállást tettestársaságnak mondja.

III. 1. A tettestárs dolusa ugyanaz mint a segéd dolusa. A tudás kapcsolja őt össze a főtettessel.*

2. A tettestársak külön-külön más bűntettben mondhatók bűnösöknek. Így pl. egyik gyilkosságban, másik szándékos emberölésben.

3. A *BTK.* 308. §-a kimondja, hogy ha súlyos testi sértés többek bántalmazásából származott és ki nem tudható, hogy ki vagy kik okozták azt, mindazok, a kik a bántalmazásban szándékosan részt vettek: büntetendők; de büntetésök kevesebb, mint ha tettesekként volnának felismerve. Ez tehát a tettesség fictiója ott, a hol valódi tettesség nem állapítható meg. Nehogy büntetlenül maradjon a cselekmény, melynek tettesét nem ismerik, büntetik mindazokat a kik a bántalmazásban részt vettek és a kik közt a tettes mindenesetre megvan.

Hogy így azok is büntetést kapnak, a kik a cselekményt nem követték el, azt a testi sértésnél a büntetőjog nem véli kikerülhetni. Ha két ember egyike megöl egy harmadikat és nem tudni, hogy a kettő közül melyik tette, felmentik mind a kettőt; ha ellenben az a bizonyos csak súlyos testi sértést követett el ugyanazon körülmények közt: elitélik mind a kettőt, habár itt se tudják, melyik a tettes.

IV. A *Curia* gyakorlatából kiemeljük az alábbi eseteket. A 2. sz. eset — kivételesen — subjectivistikus érvet alkalmaz. Figyelemre méltók a 3. és 8. sz. esetek, melyek a negativ causalitás példáit tüntetik fel. A 4. sz. eset közeledik a subjectivismushoz. Az 5. sz. eset mereven objectivistikus alapon döntetett el. A 9., 10., 11. sz. esetekben a Curia a *BTK.* 70. és 308. §-aiba vágó esetek közti határvonal megállapításának kérdésével foglalkozik.

ségénél fogva ideigtatjuk a szöveget: 53. §. Als Theilnehmer wird bestraft: 1. wer einen anderen vorsätzlich zur Verübung der von ihm begangenen strafbaren Handlung bestimmt hat (der Anstifter); 2. wer wissentlich einem Anderen zur Verübung eines Verbrechens oder Vergehens durch Rath oder That Hilfe geleistet, oder auch nur im Voraus seine bei oder nach der That zu leistende Hilfe zugesichert hat (der Gehilfe). 84. §. Die Strafe des Anstifters und des Gehilfen richtet sich nach jenem Gesetze, welches auf die Handlung Anwendung findet, an welcher sie wissentlich theilgenommen haben.

* V. ö. Horovitz 134.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. A részesség, fogalmánál fogva két vagy több egyénnek ugyanazon büntetendő cselekmény elkövetésére nézve létrejött akarategységét tételezi fel, mely büntetendő cselekmény ezen akarategység folytán és az illetőknek eszmei vagy tettleges hozzájárulása mellett csakugyan el is követtetett. Oly bűntettnek, mely lényeges ismérvét a tettes által nem szándékolt eredményben találja, melyre nézve tehát a tettesben sem lévén meg az akarat, az akarategység létrejötte az eszme legelhatározóbb lényegében a kiegyenlíthetlen ellenmondást tartalmazza; ily bűntettre nézve a részességnek lehetősége már a részesség eszméje által teljesen ki van zárva. (*Dtár* XXVI. 53. sz.)

2. A kik a cselekményt közösen és együtt, habár csak *egyiknek érdekében* követik el, valamennyien tettesek. (*Dtár* I. 21. sz.)

3. Az őr, kivel szövetkezve s kinek jelenlétében az őrzésére bízott tárgyakat más ellopja: *tettestárs* (*Dtár* XXII. 115. sz.)

4. A ki a lopásnál akként működött közre, hogy gyertyával a pinczébe bevilágított, míg társa onnan a bort kihozta, *tettestársnak* mondatott. (*Ü—k L—a* 1890. 18.)

5. A lopás tettesének csak az tekintendő, a ki az idegen ingó dolgot a birtokos vagy birlaló beleegyezése nélkül eltulajdonítási szándékkal tettleg *elveszi*. (*Dtár* IX. 33. sz.)

6. Ha két egyén cselekvősége egy közösen megállapított akaratnak közös és együttes megvalósítását tünteti fel, ezen közösség által létrejött egységet nem szakíthatja meg azon tény, hogy magát a megvesztegetést képező cselekedetet, a vesztegetésre szolgáló pénz átadását, csak *egyik* vádlott vitte véghez. (*Dtár* XXXIV. 68. sz.)

7. A tettestársaság fenforgónak mondatott azon esetben is, midőn a pénzügyőri főnök a vallomás kicsikarásánál maga kényszereszközt ugyan nem alkalmazott, de *szavakkal biztatta* alárendeltjeit a kínzásra. (*Dtár* XXXIV. 92. sz.)

8. A *BTK.* 70. §-ának helyes értelmezése szerint nem csupán az a tettes, a ki magát a büntetendő eredményt okozó cselekedetet az eredmény akaratával véghez vitte, mely esetben az emberölés, illetőleg a tettestársaság lehetősége elvileg és feltétlenül ki lenne zárva, hanem az is, a ki a bűntett elkövetését akarva, azt egy vagy több bűntársával együtt közösen az által viszi véghez, hogy vagy az azon bűntettet megállapító cselekmény egyik ismérvét a többi ismérveknek bűntársa által leendő megvalósítását tudva, hozza létre, vagy pedig a bűnös eredmény esetleges megakadályozására vagy gyöngítésére szolgáló erőt, közvetlenül a bűntett színhelyén tevékenységében *visszatartja,* erőszak vagy megfélemlítés által kifejtésében akadályozza, tehát az ellentálló erő leszorításával a bűnös eredményt okozó erő hatását biztosítja vagy fokozza. (*Dtár* IV. 154. sz., u. az *Dtár* XXXIV. 74. sz.)

9. A *BTK.* 70. §-a csak akkor van kizárva, ha többen, minden előzetes összebeszélés nélkül, mintegy a pillanat ingerültségének ösztöne alatt egymásra támadnak és ha a 308. §-ban meghatározott eredmények valamelyike az ily egymásra támadásból álló verekedés alatt következik be, és a több támadó közül nem határozható meg az, vagy nem határozhatók meg azok, a kiknek cselekedete okozta a súlyos eredményt. Azon esetben azon-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban, ha a támadást két vagy több személy előre szövetkezve elhatározta, ha a véghezvitelre szövetkezettek a támadás sikere czéljából magukat megfelelő fegyverekkel, eszközökkel ellátják, ha az uton, melyen kiszemelt áldozataiknak elhaladniok kell, felegyverkezve lesben állanak és az arra békésen haladóknak neki rontva, azokat tettleg megtámadják: ezen esetben az egész eredmény a támadásra szövetkezett és a kivitelben tettes cselekedetet elkövető mindegyik bűntárs cselekedetének közös eredménye lévén, ezen egész eredménynek a tettesként közreműködő mindenik szövetkezett elleni teljes beszámítása, illetőleg feltéve, hogy az eredmény halál és hogy sem a 278., sem a 279. §§. tényálladéka nem forog fenn, a *BTK.* 306. §-ának összefüggésben a 70. §-al, nem pedig a 308. §-nak alkalmazása áll elő. (*Dtár* XXIV. 90. sz.)

10. A *BTK.* 70. §-ának az az értelme, hogy abban az esetben, a büntetendő cselekmény elkövetésénél többen akként működtek közre, hogy a tettes akarat mindegyikükben meg volt és ezenfelül mindegyikük tettescselekedetet is hajtott végre, habár mindegyikük nem is hozta létre a büntetendő cselekmény valamennyi ismérvét kimerítő tettet, de mégis a bűntett ismérvei összességének egyik alkatrészét foganatosította. az ekként közreműködők mindegyike az együtt elkövetett büntetendő cselekménynek tettese, illetőleg tettestársa. E szerint a 308. § ki van zárva, ha többen közös elhatározással és mindannyian ütő-eszközzel felfegyverkezve megvernek egy egyént és rajta sulyos testi sértést követnek el. (*Dtár* XXVI. 106. sz.)

11. A *BTK.* 308. §-a a 70. §-ban meghatározott tettestársaság fogalmával ellentétes alapon sarkalván, ennek alkalmazhatását feltétlenül és elvileg kizárja. (*Dtár* XXI. 35. sz.)

12. Ki vádlott társai s az egyes eltulajdonított dolgokat a templom karzatára felhúzta, az tettestárs. (*Dtár* III. foly. IX. 110.)

13. Előleges közös elhatározásból elkövetett rablásnál az elhatározás alapján ténykedett s különböző feladatot végzett vádlottak tettestársaknak tekintendők, ha a tettleges bántalmazásban maguk nem vettek is részt. (*Dtár* III. foly. IX. 119.)

14. Személyes szabadság megsértése esetén tettestárs, a ki a fogvatartásban, illetve őrzésben részt vesz.

15. Ki a kölcsönügylet megkötésénél megbízás nélkül másnak nevében jár el, s így s közokirat koholásában vádlott társával közösen közreműködik, tettestárs. (*Dtár* III. foly. IX. 186.)

V. A præterintentionalis bűncselekmények körébe esnek a Curia következő határozatai: *

1. A tettes által elkövetett halált okozó testi sértés esetében a 301. §. alá eső testi sértésben való segítséget állapitott meg az ellen, a ki ütő eszközzel jelen volt, midőn vele egyetértő társa a másikat leütötte. (Illés 205.)

* A præterintentionalis bűncselekményekről dolgozat jelent meg *BJT.* XXVIII. 167. l. Hoffner Sándor-tól. L. még a 306. §-nál mondottakat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Más esetben szintén csak a súlyos testi sértésre való felbujtásban itélte el azt, ki a tetteseket rábirta, hogy ellenségét bántalmazzák, minek következménye az utóbbinak halála lett. (Illés u. o.)

3. A *BTK.* 306. §-a szerint minősülő bűntett esetében úgy a bűnrészesség, mint a kisérlet ki van zárva. Ily esetben eshetőleg a *BTK.* 301. §-a vehető fenforgónak. (*Dtár* VIII. 153.)

BTK.

70. §. Tetteseknek tekintendők mindazok, kik a bűntett vagy vétséget együtt vagy közösen követik el.

XLVI. FEJEZET.

A tettestársak és a felbujtó büntetése. — A segéd büntetése. — Excessus mandati.

I. A cselekmény bűntetési tétele a különös részben van megállapitva. Ezen büntetési tétel alá kerülnek a tettestársak és a felbujtó is. Magától értetik, hogy csak a büntetési *tétel* azonos; ezen belül a büntetés mindenikre függetlenül állapitandó meg. A konkret esetben épúgy lehet a felbujtó büntetése nagyobb mint a tettesé, a mint rendszerint a tettesé lesz nagyobb mint a tettesé, a mint rendszerint a tettesé lesz nagyobb, mint a felbujtóé.

Curia: 1. A felbujtó súlyosító körülmény folytán halálra itéltethetik ugyanazon esetben, midőn a tettesnek enyhítő körülmény folytán életfogytig tartó fegyház a büntetése. (*Dtár* XVIII. 1. sz.)

2. A felbujtó súlyosabban is büntethető, mint a tettes. (*Dtár* VI. 83. sz.)

II. A segitő cselekmény az elkövető cselekményhez viszonyitva, ugyanazon felelősségi fokozaton van, mint a kisérlet a befejezéssel szemben.

A segéd büntetését illetőleg tehát ugyanazok a szabályok állanak fenn, mint a kisérletre; ezeket már fentebb tárgyaltuk s egyszerűen utalunk a 246. és köv. ll. mondottakra.

Minthogy quota szerint a kisérletnél nincs megállapítva a büntetés maximuma, ez itt is elesik. Nálunk tehát már azért is felesleges a fősegéd külön megállapitása, mivel a segéd büntetése magasabb, mint a külföldi törvényekben, hol a quota-rendszer uralkodik.

A tankönyvek tárgyalni szokták azt a kérdést, vajon lehet-e

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

helye a büntetési nem lefokozásának, ha egy személy kisérlethez nyujtott segitést. Minthogy a mi véleményünk szerint — mint a kisérlet fejezetében kifejtettük — szigorúan véve már a kisérletnél sincs minimális korlát, felesleges szólnunk a kérdésről. Kétszeres leszállítás kétségkivül helyt foglalhat és kisérlet esetében ez nincs a segédi fokozatra szorítva.

Másik kérdés az, vajon büntetendő-e a segéd azon vétségi eseteknél, melyekben a vétség kisérlete büntetlen. Mi büntetendőnek tartjuk, mivel a segítés nem a büntetlenség, hanem csak a büntetés mérve tekintetében van a kisérlettel egyenlősítve.*

Curia: 1. Ámbár a *BTK.* 72. §-ának viszonyításából a 66. §-hoz az tűnik ki, hogy a segéd büntetése enyhébb, mint a tettesé, azonban e szabály csak a törvényben meghatározott büntetési tételre, nem pedig a konkret esetben — a súlyosító és enyhítő körülmények számbavétele mellett, az ugyanazon büntetendő cselekmény létrehozatala körül tevékeny több személy büntetésének, vagyis az elkövetett cselekményre a törvény illető rendelkezésében meghatározott büntetési tétel maximuma és minimuma közötti kihatására állván, az egyes bűnösök mellett vagy ellen fenforgó enyhítő és súlyosító körülmények hatása folytán, nevezetesen a súlyosító körülmények túlsúlya esetében a segéd büntetése súlyosabb lehet, mint a tettes mellett érvényesülő enyhítő körülmények hatása következtében ez utóbbinak büntetése. (*Dtár* IV. 129. sz.)

2. A *BTK.* nem tiltja, hogy a halállal büntetendő cselekménybeli segéd büntetése az enyhébb nemű büntetés legmagasabb tartamában ki ne szabassék. (*BDtár.* III. 99. sz.)

III. Ha a felbujtott súlyosabb bűncselekményt követett el, mint a milyenre felbujtották, a többlet a felbujtót nem terheli (quantitativ excessus). Fenforog ez az eset, midőn lopás helyett rablást. könnyű testi sértés helyett súlyos testi sértést, vagy egyáltalán testi sértés helyett ölést követ el valaki.

A határvonal kérdése igen sok nehézségeket okoz. Valaki lopásra bújt fel s a másik gyilkosságot követ el (qualitativ excessus); felbujtják csalásra és ő minősített lopást követ el; felbujtják egy ember megverésére és két embert ver meg.

A birói tapintatnak itt igen széles tere van. Az a biró, a ki csak logikai kategoriák szerint akarja ezen kérdéseket megoldani, rendszerint el fogja hibázni a dolgot.

Az excessus mandati szabályait kiterjeszti a törvény a segédre

* Ugyanazon conclusióra jut Frank (68.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is annyiban, hogy ha a segéd a csekélyebb súlyú bűncselekményhez nyújtja támogatását, neki a többlet, melyet a tettes elkövet, nem számítható be.

Curia: 1. A részesség elvei szerint az esetben, ha több tettes által elhatározott büntetendő cselekmény véghezvitele alatt a tettesek közül egy vagy több súlyosabb büntetendő cselekményt követ el, mint a melynek elkövetésébe mindnyájan beleegyeztek, azon tettestársak, a kik súlyosabb büntetendő cselekmény elkövetésébe beleegyeztek, csak az esetben mentvék fel az ez után járó súlyosabb büntetés alól, ha arról tudomással nem birtak, vagy ha arról tudomással birtak, azt azonnal, mihelyt megtudták, minden lehető módon megakadályozni komolyan törekedtek, vagy a mennyiben ennek lehetősége kizárva volt, a súlyosabb cselekmény bevégzése előtt közreműködésük és támogatásuk megszünésének, köztük és túlmenő társaik közti kapcsolat megszakításának határozott tettben nyilvánuló jelét adták. (*Dtár* IV. 50. sz.)

2. Felbujtó egy gyilkosságban, a tettesek háromban mondattak ki bűnösnek, mikor a felbujtót csupán egy cselekmény elkövetésére reábirás terhelte (*BJT.* XIX. 307.).

3. Vádlott csupán a lopásra felbujtásban mondatott bűnösnek, mikor a tettes testi sértést is követett el. (*BJT.* XXXV. 318.).

BTK.

71. §. A tettesek és azok felbujtói az elkövetett bűntettre vagy vétségre határozott büntetéssel büntetendők.

72. §. A bűnsegédek büntetésének megállapításánál a kísérletre vonatkozó szabályok (66. §.) szolgálnak irányúl.

73. §. Ha a tettes súlyosabb büntetés alá eső cselekményt követett el, mint a melyre a felbujtó reábirta: a súlyosabb beszámítású cselekmény a felbujtót nem terheli. Ugyanazon szabály áll a bűnsegédekre nézve is.

XLVII. FEJEZET.

Személyes tulajdonságok és körülmények.

I. A miniszteri javaslat itt rendszeres kasuistikát állított fel három §-ban. A jogügyi bizottság a kasuistikát kihagyta és negative korlátozó általános kijelentést vett fel a törvénybe.*

A személyes tulajdonságok és körülmények közé tartozik a fiatal kor, a visszaesés, a szolgálati viszony, mely itt-ott súlyosít, a

* Angyal Pál a 85. lapon idézett monografiájában de lege ferenda a 74. §-t elhagyandónak véli s az eldöntések alapelveinek a meghatározását a tudomány s a gyakorlatra kívánja bízni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hivatalnoki minőség, a megölt gyermek házasságon kívül történt születése, egyik részes cselekményének elévülése, kegyelem, stb.

A személyes tulajdonságok és körülmények két főcsoportba oszthatók.

Az elsőbe tartoznak azok, melyek az elkövetett cselekmény büntethetőségét megszüntetik, büntetését enyhítik vagy súlyosbítják; a másikba, a melyek a cselekmény természetét megváltoztatják.

Az első csoportbeliek minden egyes részesre nézve, kinél fenforognak, figyelembe vétetnek. A részesség szabályai megengedik ezt, mivel a figyelembe vétel a cselekmény jellegét nem alakítja át, hanem csak a büntetést módosítja vagy megszünteti. Ezen csoportról maga a törvény is intézkedik és azt a különben magától értetődő tételt állítja fel, hogy ezen személyes tulajdonságok és körülmények a többi tettesre nézve tekintetbe nem vehetők. (74. §.)

A második csoportba tartozók csak korlátolt mérvben érvényesülnek. Ha a részes személyes körülménye a cselekményt ő reá nézve oly delictummá teszi, melyet a tettes el nem követett, ezen személyes körülmény alapján a részesre nézve külön delictum kimondása nincs helyén. A személyes tulajdonságnak vagy körülménynek van annyi ereje, hogy a büntetést a büntetési tétel korlátain belül módosítsa vagy egyáltalán megszüntesse, de nem elegendő arra, hogy a részesség szabályai ellenére — és mondjuk ki: az igazság alaptételeire ellenére — új bűncselekményt alakítson, melynek nincs tettesi al-építménye. A törvény a személyes körülmények ezen osztályáról hallgat s ezzel egész világosan jelzi, hogy itt is minden tekintetben a részesség szabályai alkalmazandók.*

II. Szükséges lesz feltüntetnünk a két csoport tartalmát és a határvonalakat.

A mi először is az *ölést* illeti, a præmeditatio megváltoztatja a cselekmény természetét; tehát a gyilkosság és a szándékos emberölés külön bűncselekmények. Ugyanazt mondhatjuk az impetusban elkövetett bűncselekményekről, a saját kívánságára elkövetett ölésről és nemkülönben a gyermekölésről is.

* A *BTK.* indokolása így állapítja meg a határvonalat: «*A cselekmény büntetését sulyosbítják*, ez alatt nem értetnek azon személyes viszonyok, melyek a büntetendő cselekményt magát változtatják súlyosabb bűntetté vagy vétséggé; ezen esetekről a következő szakasz rendelkezik. (*Anyaggyűjtemény* I. 491.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

De nem önálló bűncselekmények a rokonon elkövetett ölések (*BTK.* 280. és 281. §. 3.) Ezek csak al-fajai a kétféle szándékos emberölésnek. Ugyancsak al-faja az illető ölésnek a 16 évet meg nem haladott egyén által elkövetett ölés. A cselekmény ugyanaz; csak a büntetés van leszállítva, a mint az előbbieknél (280., 281. §.) az erkölcsi tekintetek fokozott megsértése folytán fölemelve.

E szerint ha a tettes a megöltnek a fia, csak ő reá, ha a felbujtó vagy a segéd a fia, szintén csak erre az egyénre nyer alkalmazást a 280. §., illetőleg a 281. §. 3. pontja. A felbujtó és a segéd tényleg súlyosabb büntetési tétel alá kerül, mint a tettes.

Ellenben nem lehetséges a felbujtót és a segédet gyilkosság, a tettest szándékos emberölés czímén büntetni, mert a gyilkosság nem követtetett el s egy el nem követett cselekményre való felbujtásért a magyar biró, ki az objectivismus alapján itél, nem büntethet. De tiltja a törvény is, mely a 69. § ban határozottan megmondja, hogy a *végbevitt* vagy *megkisérlett* bűntett részese az, a ki mást a bűntett elkövetésére szándékosan reábírt, a 71. §. pedig, hogy a felbujtó az *elkövetett* bűntettre határozott büntetéssel sujtandó. És ismételve utalnunk kell azon eltérésre, mely a német és a magyar törvény közt e pont tekintetében is mutatkozik. A magyar törvény itt maga is objectivista, a német pedig, mely a felbujtót azon cselekmény büntetésével sujtja, melyre felbujtott, részben subjectivista. («Als Anstifter wird bestraft, wer einen Anderen zu der von demselben begangenen *strafbaren Handlung* ... bestimmt hat. Die Strafe des Anstifters ist nach demjenigen Gesetze festzusetzen, welches auf die Handlung Anwendung findet, zu welcher er wissentlich *angestiftet* hat»). Midőn tehát a német gyakorlat e pontban is a subjectiv irányzatot követi, némileg a törvényre támaszkodhatik. A magyar doctrinának ez a menedéke nincs.

Ugyanazon indoknál fogva van kizárva: a felbujtást és a segitést a gyilkosság vagy a szándékos emberölés czímén büntetni, a tettest pedig impetus, vagy a 281. §. 3. alapján.

És végül nem lehetséges a felbujtást és a segitést ezen emlitett cselekmények bármelyike czímén büntetni ott, a hol a tettest gyermekölésért büntetik.*

* A gyermekölést illetőleg a kérdés más alakban is felmerülhet. Ha a gyermekölés az anya felbujtására vagy segédkezése mellett más követi el, az anya cselekvésére a gyermekölési határozmány alkalmazandó-e vagy pedig

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mindezen esetekben a tettes külön önálló cselekményt követvén el, a járulékos cselekményeknek is ugyanazon minősítésre kell támaszkodniok.

A párbajnál maga a törvény ilykép oldja meg a kérdést. A párbajra való felbujtást, (a mi nem egyéb, mint testi sértésre, eshetőleg ölésre való felbujtás), államfogházzal bünteti, tehát a privilegiumot kiterjesztí azon egyénre, a kire nézve a társadalmi nyomás nem forog fenn.

A *lopás* egységes bűncselekményt képez és ennek körén belül a személyes tulajdonságok és körülmények minden részesre nézve külön vétetnek figyelembe. Az alkalmazotti viszony súlyosító eleme az előnyös helyzettel való visszaélésen alapul és ha ez a részesek egyikénél fenforog, a biró nem ignorálja. Mikor tehát a tettes extraneus, a felbujtó vagy a segéd pedig alkalmazott, ez utóbbi cselekménye a 336. §. 7. pontja alapján kerülhet megitélés alá. Kimondotta ezt a 47. sz. *TÜH.*:

> A cseléd részessége gazdája ellenében ennek nem-cselédje által elkövetett vagy megkisérlett lopás esetében a *BTK.* 336. §. 7. pontja alapján itélendő meg és büntetendő.

Hozzátette azonban félreértés kikerülése végett a Curia teljesülése:

> hogy ezen határozata, több kérdésen kívül, nem érinti azon további kérdést sem, hogy azon esetben, midőn valamely cselekmény *büntetendő volta*, vagy *nemének megállapitása* a törvény által meghatározott bizonyos személyes tulajdonságtól vagy körülménytől függ, s ezen tulajdonság vagy körülmény a tettesre vonatkozólag nem, de a részesre vonatkozólag fenforog; továbbá, ha ezen személyes tulajdonság vagy körülmény kizárólag individuális: mily befolyást gyakorol ez úgy a cselekmény meghatározására, valamint esetleg annak, illetőleg a tettes vagy részes büntetésének megállapítására. (*Dtár* XII. 16. sz.)

Azonos a kérdés megoldása, ha a lopást a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követik el. Itt is a könnyű hozzáférhetés súlyosít, és ha a házközösségben vagy közös

ugyanaz a határozmány, mint a tettesre? Minthogy a törvény csak *megölés* tekintetében adja meg a kedvezményt, a megölést pedig ebben az esetben nem az anya hajtja végre, a 284. §. alkalmazása ki volna zárva. De minthogy így azon aránytalanság állna elő, hogy az anya e felbujtásért vagy segítésért súlyosabb büntetést kapna, mint az elkövetésért, a 284. §. idevonása kikerülhetetlen. (Illés szintén ezen értelemben nyilatkozik. II. 415.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

háztartásban élő személy bujtja fel vagy segíti a külsőt mint tettest, ez utóbbi egyszerű lopást követ el, felbujtójának vagy segédjének büntetése pedig a 336. §. 8. pontja alapján fog megállapittatni.

De már a tulajdon elleni kihágás, az erdei lopás és a mezőrendőri lopás önálló bűncselekményt képeznek. Ha tehát az alkalmazott vagy a közös háztartásban élő ezek valamelyikének elkövetésére bujt fel vagy nyújt segélyt, azon minőség nem vehető figyelembe. Mert ismét előtérbe lép a privilegium mozzanata. S hozzájárul az elvi akadályhoz az a gyakorlati nehézség is, hogy a tettes kihágásban, a felbujtó vagy segéd pedig nem is vétségben, de bűntettben volna bűnösnek mondható.

A mi törvényünk ugyanis nagyon szereti a végleteket. Ha enyhít, nagyon enyhít, ha súlyosít, nagyon súlyosít; és mikor ilyen két véglet ugyanazon egy bűnesetben találkozik, a kiegyenlítés néhol teljes lehetetlen, más esetekben csak nagy nehézségek leküzdése és fictiók árán létesíthető. Így vagyunk a lopási kihágásokkal és a tekintet nélkül az értékre, bűntetté minősített lopásokkal. (A gyermeköléssel nemkülönben. A mely kodexek a gyermekölés büntetését csak kevéssé szállították le, ott az aránytalanság a privilegizált tettes és a nem privilegizált részes büntetése közt megszüntethető; de a hol a gyermekölés büntetése oly példátlan alacsony, mint nálunk, az áthidalhatást kizárta a törvényhozó. Ugyanúgy a párviadal vétségénél is.)

A *visszaesést* illetőleg a kérdés következőleg oldódik meg. A lopás és a többi ide tartozó bűntett és vétség körén belül a visszaesés mint egyik részes személyes tulajdonsága igenis figyelembe jön. A tulajdon elleni kihágásnál azonban, valamint a másik két lopási kihágásnál is, a visszaeső felbujtó és segéd csak a kihágási büntetés tétele alá esik. Ezt implicite kimondja a novella-javaslatnak még sokkal messzebb menő határozmánya, midőn a két forint értéket meg nem haladó minősített lopásokat kihágássá teszi. A határozmányt pedig a *BTK.* módosítása tárgyában összehivott miniszteri szakértekezlet magának Csemegi Károly-nak indítványára fogadta el.

A mi végül a *hivatali* bűncselekményeket illeti, a vesztegetési felbujtás csak akkor büntetendő, ha a vesztegetés a felbujtó egyénre nézve is delictum, vagyis ha arra bujtotta fel a közhivatalnokot, hogy hivatalos kötelességének megszegéséért vesztegettesse meg magát. Ha ellenben az ú. n. egyszerű vesztegetésre bujtotta fel, erre nézve a felbujtás büntetlen, minthogy az activ vesztegetés is az. A hiva-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tali sikkasztásnál pedig az extraneus felbujtó csak a közönséges sikkasztási büntetést kapja; és ez természetes, mert őt külön kötelék nem fűzi az államkormányzathoz.

Curia: 1. A *BTK.* 74. §-a nem tartalmaz minősítésre vonatkozó rendelkezést, s csak az esetben alkalmazható, ha valamely tettes nem birt tudomással tettestársának ama tulajdonságáról, melyek reá nézve a cselekményt bűntetté minősítik. (*Dtár* XII. 331.)

2. Nem rokon tettestárs az apa megölésében a *BTK.* 279. §-a alapján büntettetett. (*BJT.* XIII. 330.)

3. Gyermekölés esetén az extraneus részes a 279. §. alapján büntettetett. (*BJT.* XXIV. 232.)

4. Cselédlopásban részes extraneus a *BTK.* 336. §. 7. pont alapján büntettetett. (*BJT.* XXXIII. 245.)

5. Cselédlopásnál az orgazda értékre tekintet nélkül bűntettben bűnös. (*BJT.* VIII. 387.)

6. Házközösségi viszony kihat az extraneusra is. (*BJT.* XXXVI. 322.)

BTK.

74. §. Valamely tettes vagy részes személyes tulajdonságai vagy körülményei, melyek az elkövetett cselekmény büntethetőségét megszüntetik, büntetését enyhítik vagy súlyosbítják; a többi tettes és részesre nézve tekintetbe nem vehetők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A SZÁNDÉK ÉS A GONDATLANSÁG.[1]

XLVIII. FEJEZET.

Szándék. — Czélzat.

I. A szándéknál a *tudat* elemét veszszük kiindulásul. Ha a cselekvőnek képzetében megvolt, hogy mi lesz cselekményének eredménye, a cselekmény szándékos. A szándékos cselekmény tehát a delictum ismérveinek tudatos létesítése.[2]

Az ezen elmélettel szembeálló akarati elmélet szerint a cselekvőnek *akarnia* kell az eredményt. Ez a szándékot természetesen nagyon szük térre szorítja.

A testi sértésnél elegendő annak tudata vagy képzete, hogy az ütés mily nagy sérülést fog előidézni ; az ölésnél, hogy a megtámadottnak halálát fogja előidézni. A sérülés, illetőleg a másik esetben a halál beálltának *akarása* nem követeltetik meg a szándékossághoz.

A veszélyeztetési bűncselekményeknél annyiban módosul a tétel, hogy a büntettes tudja, miszerint veszélyeztet.[3]

A segítésnél pedig a segéd tudja, hogy cselekménye segítő jellegü.

[1] *Irodalom:* Werner: A dolus és culpa jelentősége a büntetőjogban. (*M. I—gy* XII.) — Battlay: A magyar *BTK.* a dolus és culpa tana szempontjából. (*M. I—gy* XII.) — Finkey: A szándék fogalma és ismérvei. (1899.) — Finkey: *Dolus* és *Culpa* czímszók alatt a Jogi Lexikonban. — Krug: Dolus und Culpa. (1893.) — Lucas: Subiective Verschuldung. (1883.) — Heitz: Wesen des Vorsatzes. (1885.) — Löffler: Schuldformen des Strafrechtes. (1895.) — Bruck: Lehre der Fahrlässigkeit. (1885.)

[2] Frank 88. — Liszt 144. — Frank Zeitschr. 10. 619. l. — Contra Buri Gerichtsaal 43. 241. l. — Élesen polemizál a modern képzeti elmélet ellen Lammasch id. m. 17.

[3] Frank u. o.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A *BTK.* 361. §-ában a hűtlen kezeléshez megkivántatik, hogy a cselekmény «tudva és akarva» hajtassék végre.

A képzeli elmélet az ú. n. negativ tényálladéki elemekre is kihat. A ki magát tévesen megtámadottnak véli és ezen tudatban testi sértést követ el vélt támadóján, époly kevéssé esik büntetés alá, mint a ki nem tudja, hogy a cselekményt ember ellen követi el.* Ugyanez áll az enyhítő körülmény nem tudásáról.

A Curián a képzeti elméletet Csemegi Károly honosította meg az előbb követett akarati elmélet helyébe. Több itéleti indokolásban részletesen ki is fejtette annak elveit. Azóta a Curián állandóan a képzeti elméletet alkalmazzák. A német birodalmi törvényszék ugyanezen elméletet követi. Ez alapon áll a franczia gyakorlat is.

> *Curia:* 1. Az eredmény valószinűségének *előrelátása* mellett foganatosított cselekedet esetében, az ennek következtében létrejött, az előre látottal azonos eredmény az utóbbinak szándékos voltát teljesen megállapítja. (*Dtár* XVII. 115. sz.)
>
> 2. A cselekménynek a tettes által *előrelátott* következményei azon cselekmény tettesének szándékába beszámítandók. (*Dtár* XXI. 3. sz.)
>
> 3. Az eredmény szándékoltságához nem kivántatik egyéb, mint annak *előrelátása,* hogy az az akarva foganatosított cselekedet következtében nyeri megvalósulását. Az eredmény bekövetkezésének előrelátása pedig nem egyéb, mint a természeti jelenségek megfigyelésének, a tapasztalatnak és az ebből levont természeti szabály ismeretének következménye, ill. utóbbinak foglalatja. (*Dtár* XXI. 7. sz.)**

A szándéktól meg kell különböztetnünk az *óhajt.* A szándék megvalósításra tör. Az óhaj küzdelem nélkül belenyugszik a megvalósulás elmaradásába is.

II. A czélzat, dolus speciális, egy bizonyos irány, melyet az cselekvő magának a cselekmény végrehajtásánál kitűz.

Néhol — különösen a vagyon elleni bűncselekményeknél — a törvény maga megköveteli az ily czélzat fenforgását a cselekményhez.

A lopásnál a dolog elvételének azon czélból kell történnie, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa. A törvény ugyanis a birtokban levő dolognak nem minden elvételét, hanem csak eltulajdonítási czélzatú

* Frank u. o.

** V. ö. erre nézve Finkey: 213. l., kinek ellenészrevételét azenban, — mely szerint a Curián az akarati elmélet követtetnék, — el nem fogadjuk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elvételét bünteti. A használati czélzatu elvétel ellen az idegen dolgot a *BTK.* nem védi meg;[1] a pusztán kedvtelési czélzatu elvétel ellen sem; szintén nem a boszantási czélzatu elvétel ellen.[2] Ide tartozik az animus lucri kérdése is.[3] És nemkülönben a legszorosabb kapcsolat forog fenn az önbiráskodás problemájával.[4]

Ugyanez a rablásnál.

A zsarolásnál az erőszaknak vagy fenyegetésnek azon czélból kell történnie, hogy az illető egyén magának vagy másnak *jogtalanul* vagyoni hasznot szerezzen.

A csalásnál a ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtésnek azon czélból kell történnie, hogy az illető magának vagy másnak *jogtalan* vagyoni hasznot szerezzen.

A csalárd bukásnál a cselekménynek azon czélból kellett végrehajtatnia, hogy az illető megkárosítsa hitelezőit.

A *KBTK.* szerinti bizonyítványhamisításnak azon czélból, hogy alkalmazás, eltartás vagy segélynyerés czéljára szolgáljon.

Az immateriális jogtárgyak megsértésénél, milyen a levéltitok megsértése, titok tiltott felfedezése, továbbá a magánlaksértés, szintén nevezetes szerepet játszik a specialis dolus kérdése, mivel a cselekmény maga — a büntetőjog szempontjából tekintve — itt époly kevéssé jogsértő, mint a vagyon elleni cselekménynél. Nem úgy, mint az élet és a testi épség elleniekben, hol a jogsértő elem már magában a cselekményben rejlik, tekintet nélkül a czélzatra.[5]

A politikai bűncselekményeknél szintén több helyen megtaláljuk a czélzat megkövetelését.

Ugyancsak a pénzhamisításnál, a hivatalnoki bűncselekmények némelyikénél, és több egyéb helyen.

Ha a specialis dolus megkövetelésének a szempontjából itéljük meg a jogtárgyak oltalmának *fokozatát*, a leghatályosabban megvédett jogtárgynak *az ember teste* mutatkozik, mert az ez ellen irá-

[1] A *KBTK.* bizonyos esetekben megvédi. (L. 129. §.)

[2] Valaki elvitte egy fürdőző ismerősének a tó partján levő ruháját és egy óra mulva visszahozta. Azon idő alatt amaz nem jöhetett ki a vízből. Lopást nem állapíthat meg a biró. — Konkrét esetben valaki az alvó csendőr kalapját elvitte, hogy a felfegyverzett csendőrt megszégyenítse; egy óra mulva a kalapot visszahozta. Felmentették.

[3] L. II. kötet: lopás.

[4] L. fent 99. l.

[5] V. ö. II. kötet: magánlaksértés.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyuló cselekmény, tekintet nélkül a további czélzatra, büntetés alá kerül.

A *czélzat*tól megkülönböztetendő a motivum, nevezetesen az a tényező, mely az akaratot mozgásra indítja s elhatározássá fejleszti. Mennyiben veszi e tényezőt tekintetbe a tételes jog s a reform irányeszméitől, más helyen szólunk.[1]

III. A mi a szándékosságot általában illeti, a Curia gyakorlatából kiemelendő:

1. A törvényellenes cselekedetnek elkövetője elleni teljes beszámítását és így a cselekvőnek az ő cselekedetével egyenes okozatossági viszonyban levő következményekért való *teljes felelősségét* nem szünteti meg s nem is szállítja alább azon körülmény, hogy ezen következmények bizonyos módon vagy bizonyos intézkedések által, esetleg bizonyos intézkedéseknek elhagyása, bizonyos dolgoknak nem történte vagy másképen foganatosítása által elhárithatók, vagy legalább enyhíthetők lettek volna. A súlyosabb, de egyenes következménynek rendes viszonyok mellett lehetségessé vált megakadályozása körüli mulasztás, melyet a *sértett* tanúsít, az eredmény közvetlen okozója részére enyhítő körülményt állapít ugyan meg, de a cselekménynek a dolustól és a cselekedetben beállott következménytől feltételezett miségére, minősítésére egyáltalán nem bír befolyással. — Súlyos testi sértés. (*Dtár* V. 96. sz.)

2. Becsületsértés fogalmához szükséges az, hogy a tettesnek *czélja* és *szándéka* lett legyen a magánvádlót becsületében sérteni. (*Dtár* VI.)

3. Revolverrel dulakodás közben való lövés esetében az ölési és sértési szándék *kizártnak* tekintendők, ha a golyó felfelé ment és az, a ki lőtt, nem tud bánni a fegyverrel. (*Dtár* VI. 54. sz.)

A) *A jogellenesség tudata.*

IV. A szándék fogalma nem követeli meg a jogellenesség tudatát. Megkövetelése paralysálná azon szabályt, mely a *BTK.* 81. §-ában foglaltatik, hogy t. i. a büntető-törvény nem tudása a beszámítást nem zárja ki.[2]

De ha a szándék nem foglalja magában a jogellenesség tudatát, szükséges-e a szándékosan elkövetett cselekmény fogalmához objective a jogellenesség? Ez feltétlenül szükséges minden bűncselekménynél.[3] Ott is, a hol a különös rész ezt nem mondja meg.

[1] Lásd 306. l. is.

[2] Binding a tiltó vagy parancsoló norma ismerését megköveteli.

[3] Jól kidomborítva ezen tétel Olshausen-nél I. 220.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Némely helyen a törvény a jogellenességet külön kiemeli. Így a lopásnál, rablásnál, zsarolásnál, sikkasztásnál, csalásnál e szóval «jogtalan», vagy «jogtalanul»; más vagyoni bűncselekményeknél egyéb szavakkal. Az élet és a testi épség elleni bűncselekményeknél ellenben — úgy mint a speciális dolusról is — hallgat ezen ismérvről.

Mi nem vagyunk képesek a két csoport közti eltérést máskép megmagyarázni, mint azzal, hogy különösen a vagyoni bűncselekményeknél nagyobb világosság kedvéért a törvény ezen ismérvet is megemlíti, a többinél pedig, minthogy magában a cselekményben rejlik az ismérv, nem tartja szükségesnek a kiemelést.

Hogy a hóhér cselekménye, mely egész szigoruan véve szintén a büntető-törvény sanctiója alá esik, nem jogellenes, arról a törvény hallgat.* Ellenben a testi sértések fejezetében már kimondja, hogy a házi fegyelemre jogosított személy által annak gyakorlatában elkövetett könnyű testi sértés miatt büntetésnek helye nincs.

A tudatnak ki kell-e terjednie oly ténykörülményekre, melyek nem tartoznak a tárgyi tényálladékhoz? Ha a bűntettes a sértett fél személyében téved, ez a körülmény neki eshetőleg hátrányára beszámítható-e? Mi azt tartjuk, hogy hátrányára nem számítható be s alapítjuk véleményünket a *BTK.* 82. §-ára. E szerint ha a tettes azt hiszi, hogy a tárgy, melyet ellop, az atyjáé, holott ebben téved, a cselekmény indítványi, mert a tettes indítványi lopást vélt elkövetni. (A német birodalmi legfőbb törvényszék az ellenkező álláspontot van.)** Ugyanúgy oldandó meg szerintünk a kérdés, ha a tettes indítványra üldözendő szemérem elleni bűncselekményt vél elkövetni és a személyben való tévedés folytán hivatalból üldözendő cselekményt követ el.

* Németországban nagy irodalmi vita folyt arról, vajon nem kellett volna-e a hóhér munkáját mint kivételt a törvényben megemlíteni. — A New-York állami büntető-törvénykönyv pedig a kivételek közt fel is hozza: A 204. §. német fordításban így hangzik: Gerechtfertigte Tödtung. — Die Tödtung ist zu rechtfertigen, wenn dieselbe von einem öffentlichen Beamten oder einer auf dessen Befehl und zu seiner Hilfeleistung und seinem Beistande handelnden Person begangen wurde, 1. in Befolgung des Urtheils eines zuständigen Gerichts . . .

** Entscheidungen IV. 346. l. — Ugyancsak álláspontunkkal ellentétes Frank véleménye (91. és 298. ll.). Megjegyzi azonban, hogy másképen állna a kérdés, ha a tettes azt hinné, hogy atyjának nincs ellenvetése a tárgy elvétele ellen; ily esetben hiányzanék a lopás dolusa.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

B) *A szándék fajai.*

V. A præmeditatio az előre megfontolt szándék. Előre megfontolt a szándék, ha az elkövetés eszméjének a képzetben való jelentkezését nem követi nyomban a végrehajtás és a kettő közt egy bizonyos időmennyiség folyik le, mely alatt a tettes meghánytavetette az esélyeket, körültekintéssel előkészítette az eszközöket és mérlegelhette a cselekmény ellen szóló emberiességi, jogi, erkölcsi és vallási szempontokat.* Bővebben a különös részben szólunk róla a 278. és a 306. §§-nál.

VI. A dolus determinatus-sal szembe áll a dolus indeterminatus vagy némelyek szerint dolus eventualis. Az előbbi határozott, az utóbbi határozatlan eredményt tart szem előtt.

Leginkább az utóbbinak felosztásai birnak nálunk gyakorlati jelentőséggel. A dolus eventualis-nak három faját ismerjük.

1. Mikor első sorban a szándék nincs bűncselekményre irányítva, de a tettes belenyugszik a delictuosus eredménybe.

2. Első sorban a csekélyebb súlyú delictuosus eredményt akarja, de belenyugszik a súlyosabb eredménybe is.

3. Első sorban csekélyebb súlyú bűncselekményt akar elkövetni, de ha szükséges, elköveti a súlyosabbat is. — Ezen harmadik faját az eventuális dolusnak leginkább a Curia említi itéleteinek indokolásában. Különbözik ez az eset a két előbbitől már abban is, hogy itt két cselekményről, amott *egy* cselekményről és eshetőleg kisebb vagy súlyosabb eredményről van szó.

A Curia, különösen a Berecz-Spanga-Pitéli-bűnesetben fejtette ki ezen válfajt. Azon bűnesetben nem fogadta el az eventualis dolus fenforgását, mivel a bűneset körülményeinél fogva a feltételességet kizártnak kellett tekinteni. Az itéleti indokolás ezeket mondja:

> Berecz nem függesztette fel az állítólag rablásra irányult forralat kivitelét, míg azt oly emberrel viheti véghez, a ki azt gyilkosság nélkül hajtja végre; hanem inkább bátorítólag, mint visszautasítólag mondotta Pitélinek: «ha kikerülhető, nem kell őt megölni, de ha szükséges, el kell vele bánni». Mit értett ő, mit értettek a czinkosok a kikerülhetés vagy szükségesség alatt, és hogy ez nem volt egyéb, mint a megölésre vállalkozott, erre kész czinkostársaknak egyenesen és határozottan az ölésre adott utasításnál, azt a következők kétségtelenné teszik. Néhai Mailáth György Budapesten általánosan ismert személy volt; vádlottak, a

* V. ö. Liszt 103.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kik éveken keresztül urasági inasok voltak, ismerték ezen, az urasági körökben gyakran megfordult, a főrendekkel folyton érintkező személyiséget. Vádlottak tudták, hogy Mailáth izmos, erős ember; önérzetessége, büszkesége, ingerültségre hajló természete köztudomású volt. Azt senki sem képzelhette, hogy két embernek sikerülhessen ezen, kiváló fokban emelkedett jellemű férfit, ha lakásán, ébren és physikai ereje használhatásának állapotában megtámadtatik, tétlen megadásra birni; senki sem hitte, hogy őt, ha két gonosztevő bármely fenyegetéssel vagyonának átadására szólítja fel, sikerüljön a rablók akarata előtti tétlen meghajtásra, pénzének a leghatározottabb ellenszegülés nélküli átadására kényszeríteni. (*Dtár* VII. 110. sz.)

Felemlítendő még, mint a dolus indeterminatus egyik faja, a dolus alternativus, mely vagylagosan egyenlő súlyt helyez a két eredményre, vagyis megnyugszik, akár az egyik, akár a másik áll be.

c) *Reformeszmék a praemeditatio körül.*

VII. Az ölési cselekményeknél a törvény nem elégszik meg egy általános körülírással, hanem a súlyosító és enyhítő körülmények szerint négy részre tagolja a tényállást. A súlyosító körülmény a præmeditatio, az enyhítő körülmény az erős felindulás, a rögtönösség és a sértés.

Mind a négy elem a lélektani processust veszi kiindulásul és alapszik azon a gondolaton, hogy egyrészt a hosszabb és nyugodt megfontolás súlyosbitja a bűnösséget, ennek az ellenkezője pedig kisebbíti.

Az utóbbi tétel általában el van fogadva; ezen alapul lényegileg a legújabban nagy jelentőségre jutott «alkalmi» és «nem alkalmi» bűntettesek közti megkülönböztetés is.

Ellenben az a tétel, hogy a præmeditatio feltétlenül súlyosít, évtizedek óta a legerélyesebb támadásoknak van kitéve.

Felhozzák, hogy a præmeditatio csak lélektani momentum, mely nem öleli fel az ember egész lényét és társadalmi viszonyait; hogy a meghányás-vetés nem mindig nagyobb fokú elvetemültséget jelent; jelenthet vergődést is az elkövetés és abbanhagyás közt; vagy jelentheti, hogy az illető egyén egy gondolatnak rabja. (Még az őrült is képes egy ölést a legnagyobb biztonsággal előkészíteni és végre is hajtani.) Felhozzák továbbá, hogy az öntudatos előkészítés nem zárja ki, hogy a cselekmény erkölcsi rúgókból indul ki, mint pl. a családi

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyalázatnak, vagy a mi még gyakoribb: a nő becstelenítésének megboszulása, s egyéb hasonló természetű cselekmények.*

A præmeditatio helyébe az újabb írók közül sokan az *erkölcsi aljasság* ismérvét vélik helyezendőnek. E szerint az ölések közt a legsúlyosabb az volna, a mely erkölcsileg leginkább elitélendő, mely a legaljasabb indokból követtetett el. A fődolog tehát az *indok*.

A merev s nagyon is formai jellegű lélektani ismérv helyébe, vagyis inkább melléje kiegészítőül járulna a cselekmény erkölcsi megitélésének eleme.

S habár tagadhatlan, hogy ez ma is tényezője az itéletnek: de talán tartalmasabbá válnék az ezen ügyekben való biráskodás, ha az erkölcsi megitélés az első, a lélektani pedig a második helyre kerülne.

A büntetőjognak tényleg minden részét áthatja az ethikai felfogás. A gyermekölés a cselekmény indokában rejlő ethikai elem folytán kisebb bűnösségű; a párbaj szintén; az enyhítő és súlyosító körülmények legtöbbjének kérdése az ethikai szemponton fordul meg. Tehát nem idegen elem kerülne a büntetőjogba, hanem ellenkezőleg kiküszöböltetnék belőle egy dissonantia.**

A schweizi javaslat már mutatja nyomait ezen eszme-irányzatnak. Az ölést és gyilkosságot így írja körül:

> Wer einen Menschen vorsätzlich tödtet, wird mit Zuchthaus von 10 bis 15 Jahren bestraft; begeht er die That in leidenschaftlicher Aufwallung, so ist die Strafe Zuchthaus von 3 bis zu 10 Jahren. Tödtet der Thäter *aus Mordlust, aus Habgier, unter Verübung von Grausamkeit, heimtückisch* oder mittels Gift, Sprengstoffen oder Feuer, oder um die Begehung eines andern Verbrechens zu verdecken oder zu erleichtern, so wird er mit lebenslänglichem Zuchthaus bestraft. Wer einen Menschen auf sein dringendes und ernstliches Verlangen *aus achtungswerten Beweggründen* tödtet, wird mit Gefängniss von 1 bis zu 5 Jahren bestraft.

* Franciaországban azzal foglalkoznak, hogy ezen bűncselekmények számára custodia honestát hozzanak be. Nálunk alkalmazzák néha reájok a *BTK.* 76. §-át. L. 305. l.

** V. ö. 325. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

XLIX. FEJEZET.

Gondatlanság. — Gondatlanság és szándék találkozása.

I. Gondatlanság alatt értjük a büntetőjogban jogsértő eredmény okozását oly cselekménynyel, melyről a cselekvő nem látta ugyan előre, hogy ezt az eredményt fogja okozni, de előre kellett volna látnia, és viszonyait tekintve, előre is láthatta.

Ebben már jelezve van a gondatlanság két foka is.

Ha a tettes azt hitte, hogy nem fog beállani az a bizonyos eredmény, de előre kellett volna látnia, az a culpa levis.

Ha ellenben előreláthatta ugyan, de a nélkül, hogy az okbeli kapcsolatról magának számot adott volna, belement, az a culpa lata, vagy luxuria. Nevezik ezt — szerintünk nem helyesen — tudatos culpának is.

Utóbbi határos a dolus eventualissal. Ha a tettes azzal biztatta magát, hogy nem áll be a complikátio, akkor culpa forog fenn; ha ellenben azt mondta magának: belemegyek, még ha a súlyosabb eset bekövetkezik is, ez dolus eventualis. Egyik esetben az optimismus, másikban a pessimismus vagy inkább a cynismus a lélektani milieu.

E szerint tehát dolus és culpa nem ellentétes, hanem egymásba átmenő fogalmak. A hol a dolus megszünik, ott kezdődik a culpa. Ugyanezt állapitottuk meg fent a determinismus- és indeterminismusról.

Németországban a dolus eventualis kérdése újabban * nagy vita tárgya. A biróságok e fogalmat a culpa rovására kiterjesztik. Az irók opponálnak. De a mióta a legfőbb birodalmi törvényszék is elfogadta a kiterjesztő magyarázatot, az irodalom mindinkább meghajlik. Ilykép Németországban sok bűneset, mely néhány év előtt culpa volt, ma már dolosus cselekményként kerül büntetés alá. Különösen átalakult a judikatura a politikai perekben. Minthogy a culpa nem igen játszik e perekben szerepet, a területet nem is a culpától, de a casustól hódítják el.

* Lásd erre nézve a XXIV. német jogászgyűlés tárgyalásait; továbbá Lademann: Dolus eventualis (1899.); Bühring: ugyanarról s az ú. n. tudatos culpáról (1899.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A magánjogi culpa és a büntetőjogi culpa közt nincs belső lényeges különbség. A büntetőjog culpája a magánjogitól csakis abban különbözik, hogy itt az alanyi és tárgyi elemek súlyosabbak lévén, a sanctio is rendszerint súlyosabb.

A magánjogi és büntetőjogi dolus közt sem forog fen egyéb különbség.*

Curia: 1. A ki olyat tesz, a minek következménye előreláthető, annak cselekménye nem culposus, hanem dolosus, bárha szándéka nem is határozott, hanem határozatlan. Culpa csak akkor forog fenn, ha a cselekvő a köteles gondosság elmulasztása folytán nem láthatta előre azt, a mit annak alkalmazása mellett előre kellett volna látnia. (*BDtár* III. 59. sz.)

2. A gondatlanság meghatározásánál a 14—16 éves gyermekek felismerési képességére nézve különbség teendő az egyes különböző nemű bűncselekmények tekintetében. (*Dtár* XXIII. 73. sz.)

3. Azon körülmény, hogy a bűnös gondatlanság következménye másnak különös gondossága, vagy valamely véletlen szerencse által ki lett volna kerülhető, vagy elhárítható: nem szakítja meg e cselekedet, illetőleg a mulasztás és ennek eredménye közt az oki összefüggést; nem teszi gondossággá a gondatlanságot, következőleg nem is szünteti meg a gondatlanság által okozott eredményért a felelősséget. (*Dtár* XXII. 107. sz.)

4. A büntetendő eredményt maga után vont gondatlanság nem szűnik meg büntetendő lenni az által, hogy azon eredmény bekövetkezése egy más személy gondatlansága nélkül nem lett volna lehetséges. Ily esetben két személynek büntetendő gondatlansága állván elő, mindkettő az őt külön-külön terhelő gondatlanság miatt büntetendő. (*Dtár* VIII. 141. sz.)

5. Büntetőjogi szempont alá eső gondatlanság a jogsértő eredmény bekövetkezése lehetőségének, esetleg bekövetkezése megakadályozásának nem elég gondos megfigyelésében áll. (*Dtár* XXIX. 23. sz.)

6. A vasutőr a szolgálatában történt elalvása folytán a váltó megigazítását elmulasztotta, minek következtében két vonat összeütközött. A *Curia* felmentette, mert a vasutőr két nap és két éjjel szolgálatban lévén, az *álom* elnyomta. (*BJT.* IV. 236. l.)

II. Megtörténik, hogy a szándékos cselekmény egy nem szándékolt eredményt is okoz. A *BTK.* 306. §-a szerinti halált okozó testi sértés esetében a szándék a testi sértésre van irányítva és beáll több: a halál. Régenten ez dolus indirectus-nak nevezték; Feuerbach szerint culpa dolo determinata.

Ide tartozik azon eset is, midőn *A.* hiszi, hogy megölte *B*-t, és hogy biztosítsa magát e felfödöztetés ellen, a vélt hullát a folyóba

* L. erről Berger Miksa *Jogt. Közl.* 1892. 7. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dobja. Később kiderül, hogy *B.* akkor, midőn vízbe dobatott, még élt, és csak a vízben fulladt meg. A kérdés az, hogy szándékos-e az ölés, mikor a halál nem a szándékos, hanem az utólagos legfölebb culposus cselekmény folytán állott be. A régiek dolus generalis-t vettek fel, mely fictiókép mind a két cselekményen keresztülvonul. Azonban itt nincs egyéb mint kisérlet és culpa. Ha a tettes azt hitte, és bizton azt is hihette, hogy hullát dob a vízbe, nem mondhatjuk, hogy ezen cselekményével szándékosan ölt.* A mikor akart ölni, akkor nem ölt, s a mikor ölt, nem akart ölni és nem is tudta hogy öl.

Sokakat az a megoldás, melyet jeleztünk, nem fog kielégíteni, de elvégre fődolog az, hogy a fictiókat kerülje a jog. (V. ö. 313. l. aberratio ictus.)

A hol nincs egyéni bűnösség, akár dolus akár culpa alapján, ott büntetőjogi sanctio nem jöhet alkalmazásba, mert a büntetőjog felelősségre von, casus esetében pedig felelősségre vonhatásnak nincs tere. Ebben lényegesen különbözik a büntetőjogi sanctio a magánjogitól, mely utóbbi a kártérítéseknél gyakran alkalmazásba jön ott is, hol culpát nem állapíthatni meg.

Mindazonáltal a büntetőjogban is van néhány kivétel.

Még culpa sem szükséges a halálos testi sértésnél a halálokozást illetőleg. Itt tehát a casus kerül büntetés alá s ez ellenkezik a büntetőjognak felelősségi alaptételével.

Ugyanúgy a verekedésnél azoknak megbüntetése, a kikre csak az bizonyítható, hogy a sértettet bántalmazták, de nem az, hogy rajta súlyos testi sértést okoztak. *(BTK.* 308. §.)

Ugyanily természetű a *KBTK.* azon rendelkezése, hogy bizonyos esetekben a gazda felelős a cseléd mulasztásáért.

*Iparszerű culpa.***

III. Az iparvállalatok, a szállítási eszközök és az építkezések óriási mérvű fejlődése létre hozta az iparszerű culpát, mely az óvóintézkedések elmulasztásában és elhanyagolásában áll, és pedig történik ez azon czélból, hogy ilykép megtakarítások éressenek el s a

* Ugyanezt vallja Frank 13.

** *Jogtud. Közl.* 1903. 273., 296. l.; Lengyel Aurél: Ipari felügyelet, ipari culpa u. o. 1902. 345. l. — A birói gyakorlatot l. a II. kötetben a gondatlanságból eredő emberölésnél és testi sértésnél.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vállalati nyereség nagyobbodjék. Állandó veszélynek van ilyképkitéve első sorban a munkás, de egyszersmind a nagy közönség is, mely az ipari vállalatot és a szállitási eszközt használja, az épitkezések mellett közlekedik, vagy a hanyagul épült házakban lakik stb.

A *BTK.* szabványai nagyon hiányosak.

Először is nem foglalnak magukban semmi speciális intézkedést azon egyén felelősségéről, a ki ugyan nem maga közvetlenül okozta a szerencsétlenséget, de azt előidézte, vagy segítette előidézni azzal, hogy szakértelem nélküli alkalmazottat állított a munkához (culpa in eligendo), vagy hogy a kellő határon túlmenő takarékosságot az alkalmazottól egyenesen megkövetelte.

Ma, ha már elitélnek valakit, csak a legalsó fokozaton alkalmazottakat itélik el, azokat a szegény ördögöket, kik néha ép úgy Strohmann-jai a vállalatoknak, mint némely lapszerkesztőségnél a kályhafütő.

Továbbá nélkülözi a *BTK.* magának az iparszerű culpának, mint külön culpa-fajnak kiemelését. Mert egészen más az, mikor valaki *egy ízben* veszélyezteti az emberek életét vagy testi épségét, és más, mikor az ily veszélyeztetést tudatosan elfogadva és *állandóan* alkalmazva, saját eshetőleges anyagi veszteségével és nyereségével hozza kombinátióba. A vállalkozó eljárása itt a dolus eventuálissal egészen határos. (Az iparszerű culpa analogonja a vétkes bukás, mely szigorúan véve szintén nem culposus cselekmény.)

A törvényhozó gondoskodását pedig a culpa ezen faja — egyebektől eltekintve — leginkább a miatt teszi szükségessé, mivel ily esetekben a szabadságvesztésre való elitélés az illető ipari körökben a custodia honesta jellegét ölti magára; t. i. olykép fogják fel a dolgot, hogy az elitéltetés veszélye az illető iparral jár, s mennél nagyobb vállalkozó valaki, ezen veszély annál inkább fenyegeti. Már pedig a rövid tartamú szabadságvesztésbüntetési nemnek hatályossága tekintetében minden körülmények közt az a legfőbb kérdés, hogy ez a büntetési nem az elitéltnek társadalmi köre részéről mily megitélésben részesül.

Hogy tehát az iparszerű culpa büntetése érzékeny legyen, szükséges, hogy a büntetés hosszabb időre elvonja az elitéltet foglalkozásától és ezenkívül, hogy a pénzbüntetés összege az eshetőleges nyereséggel is kombinátióba hozassék.

Az ismétlésre is természetesen szigorúbb sanktiókat kell megállapitani.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Felesleges, azt hiszszük, további érvelésekbe bocsátkoznunk. Leghelyesebb lesz ideigtatni a *BTK.* illető §-át, a mint azt kibővítendőnek véljük.

Megjegyzendő, hogy ugyanazt a súlyosítást ki kellene mondani nemcsak az ölés, de a testi sértések tekintetében is.

291. §. Ha azonban a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott, három évig terjedhető fogházzal és száz forinttól *négyezer* forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Midőn alkalmazásban levő személy gondatlansága okozta a halált, főnöke is büntetendő, ha alkalmazottjának megválasztásában gondatlanságot tanusított.

Ha a gondatlanság nyereségvágyra vezetendő vissza, továbbá ismétlés esetében: a büntetés hat hónaptól öt évig terjedhető fogház és huszezer forintig terjedhető pénzbüntetés.

A jelen szakasz eseteiben a bíróság a bűnösnek talált személyt azon hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától belátása szerint végképen vagy határozott időtartamra eltilthatja és a gyakorlat isméti megengedését újabb vizsgától vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyítéktól teheti függővé.

Kétszeri ismétlés esetében a bíróság az eltiltást kimondani köteles.

L. FEJEZET.

A szándék és a gondatlanság a magyar BTK.-ben.*

I. A *BTK.* a szándék és a gondatlanság fogalommeghatározását nem tartalmazza. Mindössze egy mondatban találjuk azon, inkább tankönyvbe való összefoglalást, hogy bűntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek; ugyanez áll a vétségekre is, kivévén ha a gondatlanságból okozott eredmény a törvény különös részében vétségnek nyilvánittatik.

Azt azonban, hogy mit értsen a *BTK.* szándék és mit gondatlanság alatt, a doctrinára bizza.

A német *BTK.* a szándékról még ennyit sem mond. Egyáltalán hallgat a kérdésről. És ha fogalommeghatározást nem akar adni, bátran hallgathat is, mert az, a mit a magyar *BTK.* foglal magában, semmi rendelkező tartalommal nem bír.

* E helyütt figyelmeztetünk Heil Fausztinnak a *Jogállam* 1903—1905-iki évfolyamában megjelent czikksorozatára, melyben a *BTK.* általános részbeli kérdésekre nézve a teljes birói gyakorlat kritikailag össze van állítva.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A magyar törvénybe a 75. §. szövege az osztrák 1870-iki javaslatból ment át. Az osztrák kodifikátiónak t. i. megvan az a sajátsága, hogy bőbeszédűen oktat.*

Az 1870-iki javaslatban a dolust tárgyazó 12. §. így szól:

> Eine Handlung kann als Verbrechen nur dann zugerechnet werden, wenn sie vorsätzlich begangen wurde.
>
> Dasselbe gilt in der Regel bei Vergehen; nur in den vom Gesetze bezeichneten Fällen werden auch aus Fahrlässigkeit begangene Handlungen als Vergehen bestraft.
>
> Nicht beabsichtigte Folgen einer Handlung werden in den vom Gesetze bezeichneten Fällen zugerechnet.

A harmadik bekezdést már a magyar kodifikátor is megsokalta és jónak látta kihagyni.

II. A magyar *KBTK.* 28. §-a ezen kívül a kihágásokat illetőleg még azon szabályt tartalmazza, hogy «a kihágás az esetben is büntetendő, ha az gondatlanságból követtetett el, kivéve, ha a törvény, a rendelet vagy a szabályrendelet csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni.»

Míg tehát a bűntettekről és vétségekről szóló törvényben a szabály az, hogy csak a dolosus cselekmény kerül büntetés alá, a culposus nem, a kihágási törvény ép az ellenkezőt állapítja meg, hogy t. i. szabály szerint a culpa is büntetendő. Vagyis a legcsekélyebb súlyú bűncselekményeknél szorosabb rendet követel meg a törvény, mint a súlyosabbaknál.

Indokolja ezt az, hogy a kihágások legtöbbnyire *alaki* tilalmak megsértései és a kihágási büntetések a rend fentartására szolgáló sanctiók. Másrészt fontos tekintet az is, hogy nagyon messzire vinne, ha a kihágási biró kénytelen volna mindig a dolus latolásának kérdésébe bocsátkozni.

III. Ide igtatjuk a *BTK.* különös részének azon határozmányait, mely a culposus cselekmények megbüntetéséről rendelkeznek.

221. §. Gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás, szakértői nyilatkozat vagy fordítás, úgyszintén a gondatlanságból tett hamis eskü.

290. §. A ki gondatlanság által embernek halálát okozta.

291. §. Ha a halált az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott.

* Észrevehető az 1873-iki bűnvádi eljáráson is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

310. §. A ki gondatlanság által másnak súlyos testi sértést okozott.

416. §. Vétkes bukás.

425. §. A ki a 422. vagy 423. §§-ban megjelölt valamely tárgyat gondatlanságból gyújt fel.

432. §. A ki gondatlanságból okoz vízáradást.

437. §. A ki vaspályamegrongálást gondatlanságból követi el.

440. §. A ki gondatlanságból követ el oly cselekményt vagy mulasztást, mely által a távirda használhatósága félbeszakíttatik.

445. §. Ha a hajó megfeneklését, elsűlyedését vagy összezúzatását okozó cselekmény vagy mulasztás gondatlanságból követtetett el és ez által másnak élete vagy vagyona veszélyeztetett.

448. §. Ha az őr, felügyelő vagy hatósági közeg gondatlanságból okozta a felügyeletére bizott fogoly megszökését.

457. §. A ki háború idején vagy a hadseregnek vagy a hadsereg egy részének hadilábra helyeztetése után a haderő részére eszközlendő szállítás iránt valamely hatósággal kötött szerződést nem teljesiti, vagy azt nem a szerződés határozmányainak megfelelőleg teljesíti, a mennyiben a szállítás elmulasztása vagy nem kellő eszközlése körül gondatlansággal terheltetnék.

A *KBTK.*-ből kiemeljük a 129. §-t: A ki valamely dolgot megszerez olyan körülmények közt, a melyekből gyanítható, hogy az lopás, sikkasztás, rablás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás következtében jutott birtokosa vagy birlalójának kezéhez, vagy ugyanilyen körülmények közt a dolog elidegenítésére közreműködik.

LI. FEJEZET.

A tévedés. — Aberratio ictus. — Error in objecto.*

I. A büntetőjogi értelemben vett tévedés akkor forog fenn, midőn a cselekvő nem azt követi el, a mit elkövetni akart, midőn a képzet és a cselekvés, illetőleg az eredmény nem födi egymást. Ez a tévedés vagy eltérés vonatkozhatik azonban lényegtelen körül-

* Katona Mór: A tévedés beszámítása (1870.); Hammerer: Einfluss des Irrtums auf die Bestrafung (1890.); Kohlrausch: Irrtum im Strafrecht (1903.); Wiscott: Aberratio ictus (1899.); l. még Wlassics: 391. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ményre, mely a beszámítást nem módosítja, és vonatkozhatik lényegesre.

Liszt érdekes négy példát hoz fel arra nézve, hogy hol nem lényeges a tévedés.

1. *A.* töltött revolverrel reá ront *B.*-re azon szándékkal, hogy megölje; dulakodás közben *B.* érinti a felhúzott kakast és halálosan megsebesül.

2. *A. B.*-t a folyam hidjáról avval a szándékkal ledobja, hogy az fulladjon meg a vízben. De *B.* feje oda ütődik a hid oszlopához, és szörnyet hal, még mielőtt a vizbe esnék.

3. A vadorzó a vadászra céloz; ez félreugrik és a mélységbe esve meghal.

4. *A.* egy elzárt dobozt lop abban a tudatban, hogy az mint bizonyos oldalról értesítették, 1000 frtot tartalmaz; mikor kinyitja látja, hogy 10,000 frt van benne s megtartja.

Nem fogadhatnók el azon tételt, hogy mind a négy esetben lényegtelen körülményre vonatkozik a tévedés. Az 1. és a 3. alatti esetekben sok szól a mellett, hogy a tévedés lényeges körülményre vonatkozott. Jól jegyzi meg azonban Liszt, hogy a magában lényegtelen körülmény lényegessé lehet, ha a folyamat ilyszerű alakulásának képzete által a tett visszatartatott volna a cselekvéstől.

II. A tévedéses cselekmények közül ki szokták emelni az aberratio ictus és az error in objecto vagy error in persona eseteit.

Aberratio ictus ott forog fenn, midőn az eredmény más objectumon áll be, mint a mely ellen a cselekmény intéztetett. Kétféle megoldás szokásos. Egyik szerint az eltérés nem lényeges, mert ezt a cselekményt a tettes el akarta követni, s akár követte el egyik, akár a másik objectumon, egyre megy. Ha pl. *A.* meg akarta ölni *B.*-t, és ennek félreugrása folytán, vagy *C.* odaugrása folytán *C.*-t ölte meg: ez nem tesz különbséget, mert embert akart ölni, és az megtörtént. Ezen felfogást vallja a Curia 60. számú *TÜH.*-a; ezen felfogás van kodifikálva az 1843-iki magyar javaslatban és az olasz új *BTK.*-ben. Az irodalom is részben ezt követi.

Szembe áll azonban a másik felfogás, mely a következőket érvényesíti, s mi részünkről szintén ezen utóbbi felfogást valljuk magunkénak.

A. szándéka nem arra irányult, hogy *C.*-t megölje, hanem hogy *B.*-t ölje meg. *C.*-t megölni neki semmi indoka nem volt, és ha tudta volna, hogy *C.* életét veszélyezteti, eláll a tervtől. Az tehát

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fictio, hogy ő szándékos emberölést vagy gyilkosságot követett el *C.* ellen, kire nézve legfölebb culpa forog fenn; *B.* ellenében pedig kisérlet.* A dolus csak azon pontig terjeszthető ki, a meddig terjedt — úgy időben mint térben. A 300. lapon tárgyalt esetnél az időben terjesztetnék ki a dolus, a jelen esetnél a térben.

III. Error in objecto vagy error in persona ott forog fenn, hol az eredménynek más objectumon való beállása a cselekvőnek a személyben való tévedésén alapul.

A. meg akarja ölni *B.*-t, a sötétben *C.*-ről azt hiszi, hogy *B.* és amazt öli meg.

Itt már megegyeznek a vélemények abban, hogy dolosus cselekmény forog fenn.

Mert a cselekmény valóban *C.* ellen volt irányítva és *A.*-nak csak *hiedelme* volt az, hogy *B.*-t öli meg. Tárgyilag direkt, egyénileg indirekt.

Tehát nem a cselekmény tévedett el, hanem csak a hiedelem volt téves.

De az eredménynek — úgy mint az előbb tárgyalt esetekben — ugyanazon súlyúnak kell lenni, mint a mely czélba vétetett.

Az error in objecto kategoriájába tartozik a Rose-Rosahl-eset, mely Németországban egész irodalmat hozott létre. (L. *Bűnügyi Esetek* 204. sz.). Ezen esetnél különösen vitás azon kérdés, hogy mennyiben felelős a felbujtó az error in objecto esetében.

LII. FEJEZET.

Régi jog. — Az 1792-iki és az 1843-iki javaslatok.

Már a római jogban meg volt nyoma a szándék mai felosztásainak.**

Régibb törvényeink is ismerik az előre megfontolt és meg nem fontolt ölés közti különbséget.

Innen származnak ezen elnevezések: homicidium deliberative perpetratum, ex præconcepta malitia, animo deliberato, homicidium voluntarium deliberatumque.

* A német birodalmi törvényszék az utóbbi, Liszt és Frank az előbbi felfogást vallják.

** L. Mommsen id. m. 86. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A szándékos emberölést voluntarium non deliberatum kifejezéssel jelölték meg

Már Szent István törvénye mondja: Siquis accensus ira, ac superbia elatus spontaneum commiserit homicidium. (II. 16.)

Az 1792-iki javaslat bevezetése a culpáról és a dolusról ezeket írja:

> Culpa est: dum effectus præter directam agentis intentionem evenit. Ejusdem gradus primus est, dum actus valde remotam cum effectu connexionem habet; secundus, dum e præcedenti actu effectus facile sequi poterit; tertius, dum effectus, qui evenit, facilius ex actu sequi poterat, quam qui directe intendebatur.
>
> Malitia, sive propositum, sive dolus adest, dum id reipsa accidit, quod intenditur. Ejusdem gradus primus est, dum e passione, nimiaque animi perturbatione; secundus, dum nulla vehemens urget perturbatio, sed consulto aliquid contra legem committitur, aut per legem præceptum omittitur; tertius, dum plura adsunt momenta, ne delictum suscipiatur, humanitatis attamen, et societatis civilis vincula perrumpuntur.

Az 1843-iki javaslatnak a dolus és a culpa iránti legfőbb határozmányait a történeti bevezetésben ugyan kiemeltük már, de maga a részletezés is annyira tanulságos, hogy a fejezetet egész terjedelmében ide igtatjuk.

Különösen felhivjuk itt az olvasó figyelmét az aberratio ictus és az error in objecto kérdésének szabályozására, továbbá a megrészegedésről szóló pontra, végül általában a gondatlanságról szóló pontozatokra, melyek ismét tankönyv módjára tárgyalják a kérdést.

Az egész fejezet ritka jogászi éllel van szerkesztve.

> 37. §. A büntetőtörvényeknek oly megszegése, mely a megszegőnek sem szándékosság, sem vétkes vigyázatlanság tekintetéből be nem számítható, büntetés alá nem vonathatik.
>
> 38. §. A büntetőtörvény elleni cselekvésnek, vagy mulasztásnak szándékosságát abból, hogy a bűntett csakugyan elkövettetett, törvényesen *következtetni* még nem lehet, hanem annak valósága az elkövetett törvényszegésnek körülményeiből lesz megitélendő.
>
> 39. §. A büntetőtörvény elleni szándékos cselekvésnek vagy mulasztásnak mind azon bekövetkezett eredményei, melyek a törvényszegőnek *czélzatában* voltak, szintén szándékosnak tekintendők.
>
> 40. §. Ha valamely törvény által tiltott szándékos cselekvés, véletlenül vagy tévedésből *más személyt vagy tárgyat* ért s nem azt, melyre a cselekvőnek czélzata irányozva volt, *szándékosnak* tekintetik a bekövetkezett eredmény; de csak a mennyiben az a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sértett személynek vagy tárgynak tekintetéből, súlyosabb bűntettet nem foglal magában, mint az lett volna, mely a cselekvőnek nem czélzatában volt.

41. §. Ha valamely cselekvésből vagy valamely kötelesség elmulasztásából jogsértés származik, melyet a cselekvő vagy elmulasztó épen nem szándoklott, de köztapasztalásnál vagy különös tárgyismereténél fogva előreláthatott s kikerülhetett volna, a miatt a törvényszabta esetekben vétkes vigyázatlanság tekintetéből fog büntettetni.

42. §. Sulyosan vétkessé teszi a *vigyázatlanságot*: 1. Midőn a sértést okozó cselekvésnek vagy mulasztásának lehető veszélyességét belátta ugyan, de azt könnyelműleg vagy következéseivel nem törődve, még is elkövette. 2. Midőn cselekvése vagy mulasztása annyira veszélyes volt, hogy az abból könnyen származható törvénytelen eredményt némi figyelem mellett beláthatta volna. 3. Midőn azon cselekvés vagy mulasztás, melyből a jogsértő eredmény következett, már magában törvényellenes volt. 4. Midőn a sértést okozó, tárgyismereténél vagy viszonyainál fogva, cselekvésének vagy mulasztásának veszélyességét különösen beláthatta, vagy annak káros következéseit elháríthatta volna. 5. Midőn állapotjánál, vagy egyéb viszonyainál fogva, különös gondosságra és megfontolásra lett volna köteles. 6. Midőn cselekvésében valaki által tettének következéseire figyelmeztetve volt. 7. Midőn a sértést okozó, oly körülmények között, melyek figyelmét különösen megkivánták, *megrészegedett.*

43. §. Kevésbé vétkes a vigyázatlanság, midőn a cselekvéssel vagy mulasztással, annak törvénytelen eredményei csak távolabbi kapcsolatban állottak, s azoknak bekövetkezését a sértést okozó valószínűnek nem tarthatta.

44. §. Ha valamely törvény elleni cselekvésnek vagy mulasztásnak bekövetkezett eredménye *sulyosabb, mint a mit a cselekvő czélba vett:* azon tettre nézve, mely czélzatában volt, szándékosság, a szándékán kívül bekövetkezett eredményre nézve pedig, vétkes vigyázatlanság fog neki beszámíttatni.

BTK.

75. §. Büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek.

Ugyanez áll a vétségekre is, kivévén, ha a gondatlanságból (culpa) elkövetett cselekmény a törvény különös részében vétségnek nyilvánittatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A BESZÁMÍTÁST KIZÁRÓ VAGY ENYHÍTŐ OKOK.

LIII. FEJEZET.

Bevezetés.*

I. A beszámíthatóságot felesleges körülirni, miután a beszámíthatlanság esetei körül vannak irva.

A beszámíthatók felelősségrevonása a normális büntetési tételek keretében történik.

E mellett a *BTK.* egy külön büntetési keretet alakít a *korlátozott* beszámíthatóságú bűntevők büntetése tekintetében — a 92. §. alapján — leszállítván a bűntetésnek úgy maximális, mint minimális tételeit.**

A beszámíthatóságnak a cselekmény végrehajtásánál kell meglennie. A később beálló beszámíthatlanság azonban még mindig előidézheti, hogy nem indítják meg a bűnvádi eljárást, vagy nem hajtják végre a büntetést. Mert beszámíthatlan ember ellen büntetés nem hajtható végre.

A jogerejüleg kiszabott pénzbüntetés azonban a beszámíthatlan egyén ellen is, per analogiam 53. §. utolsó pontja, végrehajtható.

II. Actio libera in causa forog fenn, ha valaki magát beszámíthatlan állapotba helyezi oly czélból, hogy ezen állapotban bűncselekményt kövessen el. Ide tartozik az az eset, midőn valaki részeggé iszsza magát, hogy több bátorsága legyen pl. egy gyilkosság elkövetésére; vagy a ki tudja magáról, hogy részeg állapotban verekedő, és leiszsza magát, hogy azután ellenségébe a korcsmában belekössön; vagy a vasutőr leiszsza magát, hogy midőn a vágányt igazí-

* Az ide tartozó anyag kimerítő csoportosítását nyujtja Olshausen I. 223.

** L. erről bővebben *Vezérfonal* 336. l. — Ugyanott a kérdés irodalma.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tania kell, részeg legyen és valóban el is mulasztja a vágányigazítást; vagy az anya, a ki tudja magáról, hogy álmában hányja magát, szándékosan az ágyba veszi a csecsemőt és azt álmában agyonnyomja.

Mindez a beszámíthatóságon nem változtat semmit. A döntő pillanat itt nem az elkövetés idejében van, hanem az elhatározáskor. Ekkor pedig a beszámíthatóság megvolt.

Az 1843-iki javaslat klassikus igazságot fejez ki, midőn mondja hogy: ha a részegeskedés már egyébként is szokása (a tettesnek), vagy czélzatosan és egyenesen azért élt szeszes italokkal, hogy magát a bűntettre még inkább felingerelje, a részegség a beszámítást enyhíteni nem fogja.

Az olasz *BTK.* 48. §-a pedig — ismét megegyezőleg a magyar javaslattal — kimondja, hogy az enyhítést kizárja az, ha a részegség a véghezvitel könnyítésére vagy mentség előkészítésére idéztetett elő.

Curia: Részegség sulyosító körülmény is lehet, pl. bérkocsisnál, ki az utas biztonságát veszélyezteti. (*Dtár* XVIII. 47. sz.)

LIV. FEJEZET.

Öntudatlan állapot.* — Az elmetehetség megzavarása.

I. A beszámítást kizáró okok közt első helyre teszi a törvény az öntudatlan állapotot. Midőn t. i. az egyén egy bizonyos rövidebb időre elveszti az öntudatot és ezzel elhatározásai és cselekményei fölött az uralmat.

Ide tartozik:

a) Az affectus legnagyobb foka. Nem azon affectus, melyet a *BTK.* 281. és 306. §-ai erős felindulásnak neveznek, hanem az, melyről Berner mondja:

> Wohl aber kann der höchste Grad eines Affectes den Menschen in einen Zustand verdunkelten Bewustseins stürzen, wo er weder die ihm obliegenden Pflichten, noch die von ihm ausgehenden Wirkungen zu überdenken vermag, folglich unzurechnungsfähig is.

b) Álom, álomittasság, alvajárás, hypnotikus állapot.

c) Teljes részegség. Az alkoholismus és a kriminalitas közt a

* *Irodalom:* Fekete Gyula: Az iszákosságról. — Gruber Lajos: A kóros nemi ösztön befolyása a büntetendő cselekmények elkövetésére.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

legszorosabb kapcsolat van. A bűncselekmények több mint felerészét részeg állapotban követik el. A 76. §. alá azonban csak az a nagyfokú részegség esik, a melyben az ember ugyan még a közönséges testmozdulatokat tudja tenni, de elhatározni magát valaminek tevésére vagy abbanhagyására nem képes, más szóval midőn cselekményei csak ú. n. reflex-mozgás jellegével bírnak.

Curia: 1. A cselekmény még gondatlanságból elkövetettként sem számítható be annak, a ki azt *álmában* követte el. (*Dtár* r. f. XXVI. 93. sz.)

2. Felmentette a vádlottnőt, ki csecsemőjét szoptatás végett az ágyba maga mellé vevén, e közben *elaludt* s a gyermeket agyonnyomta; mert a köteles gondosság elmulasztása megállapítható nem volt. (*BJT.* I. 179. l.)

Teljes részegség. 3. A *BTK.* 76. §-a alapján felmentés ölés esetében teljes részegség folytán. (*Dtár* XXII. 48. sz.)

4. Lopás esetében teljes részegség miatt felmentés. (*Dtár* XXIV. 4. sz.)

5. Ital által felizgatott lelki állapotban való, de nem «rögtönös» végrehajtás nem állapítja meg a 76. §. fenforgását.

6. Részegség mint beszámítást kizáró ok fenforoghat a gyujtogatás esetében is. (*Dtár* VI. 69. sz.)

II. A büntetőjognak legkritikusabb része az, hogy mi értendő az elmetehetség megzavarása alatt.

Először is megállapítandó lesz a *BTK.* 76. §-a ide vágó határozmányának értelme: «*elmetehetsége meg volt zavarva és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt*». És azután fel kell tüntetnünk, mily értelmezést nyert e szabály a gyakorlatban.

A szöveg egyenes leszármazási viszonyban van a többi európai kodexek illető szövegeivel. Az európai kodexek keletkezésük időrendje szerint a fejlődés egy-egy stádiumát mutatják s a magyar szöveg az eddigi fejlemény végpontját jelzi.

A *franczia* és a *belga* büntető-törvénykönyvek szerint egyedül az elmebetegség és az ellenállhatatlan erő adja meg az alapot a felmentésre. (Démence, — une force à laquelle il n'a pu résister.) *

* Ezenkívül az «excusable» esetek közé van sorozva a franczia Codeban az, ha a férj a házasságtörésen rajtakapott nejét és ennek bűntársát megöli; s a belga törvény ezen határozmányt kiterjeszti azon esetekre is, midőn a nő találja ugyanily cselekményben a férjet. Ezen kiterjesztő törvényszakasz indokolása egyenesen Chauveau és Helie véleményére támaszkodik, kik a törvényhozó feledékenységének tulajdonítják a franczia törvénykönyv határozmányának egyoldalúságát. Chauveau és Helie könyve így szól a kérdésről: «C'est sans doute un oubli de la part du législateur, car l'injure est aussi

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ezen határozmányok alapján a nevezett országokban messzemenő felmentési gyakorlatot találunk, (itt-ott nagyon is messzemenőt). Ha társadalmi betegségekből, a családi élet ziláltságából vagy becsületbeli kérdésekből származó nagy összeütközések a bíróság elé kerülnek, gyakori a felmentés.*

grave, et il y a de plus lâcheté de la part du mari qui ose introduire une concubine dans la maison conjugale: il insulte à la faiblesse de sa femme. Qu'on ne dise pas que les résultats de l'adultère sont bien différents dans les deux cas. Qu'importent les résultats, quant à la gravité de l'offense et à la culpabilité d'agent? On ne voit que trop souvent un mari venger l'adultère parce qu'il offense son amour-propre, tandis que l'amour blessé de la femme peut seul la porter aux excès qui la rendraient coupable d'homicide.»

* Az esküdtek felmentették a nőt, a ki lelőtte hűtlen szeretőjét. (Bière Mária).

Felmentették a nőt, a ki meglesve férjét, midőn ez szeretőjével sétált, vetélytársnőjére lőtt (Briette).

Felmentették a nőt, a ki lelőtte rágalmazóját (Clovis-Hughues).

Felmentették a nőt, a ki leánya hírnevének megbecstelenítőjét szolgája által lelövette (Jeufosse). (Ezen nagyérdekű pert, melyben Berryer volt a védő, részletesen közli: *Revue des Grands Procès Contemporains.* III. k.

Felmentették azon egyént, a ki volt feleségét, kitől annak hűtlensége miatt elvált és ki őt azóta folyton gúnyolta és sértegette, egy véletlen találkozás alkalmával leszúrta (Ristelhuber).

Felmentették az apát, a ki nyomorból gyermekét megölte (Chéramy).

Különösen érdekes a következő eset, melyet 1873-ban tárgyaltak a párisi esküdtszék előtt. Leroy du Bourg vádlott hűtlenségen rajtakapta nejét; a férfi, ki a nővel volt, kiugrott az ablakon. A férj utána rohant, de nem foghatta el. Ekkor visszajött nejéhez és több szúrást ejtett rajta egy tőrrel, melyet botjából húzott ki. A nő pár nap mulva meghalt sebeiben. A bíróság Leroy du Bourg-t szabad lábon hagyta. Az esküdtek a bíróság ezen tényében némi útmutatást láthattak ugyan a felmentésre, de mégis bűnösnek mondották őt, mivel a degenerált jellemnek bizonyos nyomai mutatkoztak a különben előkelő állású vádlottnál. A bíróság öt évi reclusion-t szabott ki. A kormány megkönnyítette a büntetés végrehajtását annyiban, hogy nem a Maison Central-ba vitette az elitéltet, hanem Sainte Pélagie-ba. Midőn pedig letelt az idő, melynek lefolyása után a kegyelem kérethetett és adathatott, t. i. a büntetés tartamának fele, Leroy du Bourg-nak a büntetés további része kegyelem útján elengedtetett. (*Revue* V. k.) Mutatja ez utóbbi eset, hogy Franciaországban ily körülmények közt a bíróság és a kormány felfogása még kevésbbé hajlik a merev szigor felé, mint az esküdteké.

Felmentették a férjet, ki neje csábítóját megölte (Chantoisel).

Felmentették a nőt, ki hűtlen kedvesét vitriollal öntötte le (Ferral).

Felmentetett a nő, ki pisztolylyal súlyos sebet ejtett férjén, ki őt megcsalta (Beaulieu).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A *porosz* büntető-törvénykönyv már bővebben szól. A 40. §. így hangzott:

«Ein Verbrechen oder Vergehen ist nicht vorhanden, wenn der Thäter zur Zeit der That wahnsinnig oder blödsinnig, oder die freie Willensbestimmung desselben durch Gewalt oder durch Drohungen ausgeschlossen war.»

Ezen szöveg ellenében az hozatott fel, hogy nagyon is specializál; az elmezavar azon két alakja, melyet a §. tartalmaz, nem meríti ki mindazon eseteket, melyekben a beszámítás ki van zárva.

Helyébe jött a *német* birodalmi büntető-törvénykönyv javaslatának egész általános szövegezésű 46. §-a:

«Eine Handlung ist als Verbrechen oder Vergehen nicht zu betrachten, wenn die freie Willensbestimmung des Thäters zur Zeit der That ausgeschlossen war.»

Orvosszakértői bizottság véleményezésre hivatván fel, ez odanyilatkozott, hogy a §. ilyképeni szövegezése odavihet, hogy némely gyakorlatlan törvényszéki orvos már az affectust is a beszámítást kizáró oknak vehetné.

A második szövegbe ennek folytán lényegileg a német törvény mostani szerkezete vétetett fel, mely nem határozott betegségeket, de a szellemi működésnek beteges megzavartatását (krankhafte Störung der Geistesthätigkeit) jelezte a törvényben.

Felmentetett a nő, ki férje kedvesét vitriollal öntötte le (Tilly).

Felmentés a következő esetben: A Genuit házaspár meghasonlott s különválva élt. A férj havi ellátási díjat igért a nőnek, (ki magával vitte a gyermekeket is), de igéretét be nem váltotta. Míg ő jó módban s kényelemben élt, addig családja szükséget szenvedett. A nő megtudja, hogy férje szeretőt tart. Felindultan revolvert szerez, rohan férje lakása felé, s izgatottságában egy vele szembejövő, férjéhez hasonló s annak vélt embert halálra sebesít.

(Az utolsó öt esetet l. Albert Bataille: Causes criminelles. Paris.)

Már a régibb statisztika is hasonló eredményeket tüntet fel e kérdés tekintetében. Holtzendorff a halálbüntetésről írt munkájában Francziaországra vonatkozólag a következő adatokat közli. Azon tíz vádlott közül, kik nejök szeretőjét megölték, kilencz felmentetett; azon két leány, a ki hűtlen szeretőjét megölte, felmentetett: szintúgy az apa is, a ki leányának elcsábítóját megölte. Azon tizenegy nő közül, kik hűtlenség miatt férjöket megölték, hat felmentetett. A mi a politikai indokokat illeti, azon két egyén, a ki az 1870-iki háború után nemzeti gyűlöletből egy-egy németet ölt meg, felmentetett, mivel «exaltation patriotique» volt az indító ok. Felmentetett egyszersmind azon tizenhét egyén közül, kik pártszenvedélyből politikai ellenfeleiket a választások alkalmával megölték, tizennégy.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A német törvény alapján kifejlődött judikatura ez alapon épen nem követeli meg a felmentéshez az elmebetegséget. A legfőbb birodalmi törvényszék kimondotta egyrészt, hogy:

> «der Begriff der krankhaften Störung der Geistesthätigkeit ist umfassender, als der der Geisteskrakheit und umfasst sonach auch gewisse *vorübergehend* die Geisteshätigkeit beeinträchtigende Krankheitszustände, die an und für sich nicht unter die Geisteskrankheiten zu subsumiren sind». (30/11. 1881. *Entscheidungen des Reichsgerichts.* VII. köt. 425. — Lásd: Daude: *Strafgesetzb.* 37. l.)

Másrészt pedig még tovább menve, ugyancsak a legfőbb törvényszék megállapította, hogy:

> «die Bewusstlosigkeit oder krankhafte Störung der Geistesthätigkeit brauchen, um Straflosigkeit nach § 51. zu begründen, nicht derartig zu sein, dass sie die freie Willensbestimmung überhaupt ausschliessen; es genügt, dass die freie Willensbestimmung *nur für die specielle That* durch die Bewusstlosigkeit etc. ausgeschlossen war.» (16/1. 1881. *Entsch.* VI. köt. 338. — Daude: u. o.)

Az 1870-iki osztrák javaslat teljesen kihagyta a pathologikus megjelölést és igy szól:

> 13. §. Hat Jemand eine von dem Gesetze als strafbar erklärte Handlung in einem Zustande begangen, in welchem die Freiheit der Willensbestimmung ausgeschlossen war, so wird sie ihm nicht zur Schuld zugerechnet.

A Glaser-féle 1874-iki osztrák javaslat tudvalevőleg csaknem mindenben visszatért a német kodexhez. E pontnál a «zavar» jellegét még jobban ki akarván emelni, a «krankhafte *Hemmung* oder Störung der Geistesthätigkeit» kifejezést használja s hozzá tesz egy másik meghatározást, mely alternativ jellegénél fogva a beszámíthatlanság fogalmának szintén tetemes kiszélesítését vonja maga után:

> «welcher (Zustand) es ihm unmöglich machte, seinen Willen frei zu bestimmen, *oder das Strafbare seiner Handlung einzusehen.*

Az 1887-iki *olasz* javaslat, (melyet Zanardelli igazságügyminiszter terjesztett elő), 47. §-a:

> «Non è punibile colui che, nel momento in cui ha commesso il fatto, era in tale stato *di deficienza o di morbosa alterazione di mente* da toglierli la coscienza dei propri atti o la possibilita di operare altrimenti. Il guidice puo tuttavia ordinare che sia ricoverato in un manicomio criminale o comune, per rimanervi sino anche l'Autorita competente lo guidichi necessario.»

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az indokolás hozzáteszi:

> ... E in quella di *alterazione morbosa* si abbraccia ogni e qualunque forma patologica mentale, permanente o accidentale, generale o parziale.

Az *olasz BTK.* 46. §-a pedig így szól:

> Non è punibile colui che, nel momento in cui ha commesso il fatto, era in tale stato *di infermità di mente* da togliergli la coscienza o la libertà dei propri atti. Il giudice, nondimeno, ove stimi pericolosa la liberatione dell'imputato prosciolto, ne ordina la consegna all'Autorità competente per i provvedimenti di legge.

Az 1892-iki *franczia* javaslat, melyről a történeti bevezetésben szóltunk, megelégszik ennyivel:

> 54. §. Il n'y a ni crime ni délit lorsque le prévenu était en état de légitime défense, ou en état de *démence* au temps l'action, ou lorsqu'il a été contraint par une force à laquelle il n'a pas pu résister.

Megmarad tehát e javaslat a régi keretben és a bíróra bízza a döntést.

A *magyar* törvény határozmánya a német törvényre támaszkodik és ettől csak annyiban tér el, hogy a körülírásból a «beteges» kifejezés, vagyis a betegség fogalma ki van hagyva. A törvény e szavakkal él: «elmetehetsége meg volt zavarva» s ezzel a beszámíthatlansági esetek körét a priori szélesebbre vonja meg, mint a német törvény és mint bármelyik continentális kodex. *A magyar törvény a felmentést oly kevés feltételhez köti, mint egy törvény sem Európában.* Csak azt követeli meg a felmentéshez, hogy a megzavarodás olyan erős legyen, miszerint az illető egyén másképen nem tudott cselekedni; más szóval, hogy akaratának szabad elhatározási képességével azon cselekményre vonatkozólag nem bírt.*

Ezekben véltük a magyar törvény értelmét oknyomozati úton megállapíthatni.

Ide igtatjuk még az 1843-iki magyar javaslat illető szövegét, mely az eseteket a dolog természetének megfelelőleg világosan két csoportra osztja. A javaslat 73. §-a így szól:

> «Minden beszámítástól és büntetéstől menten maradnak: *a)* az őrültek, azon tettekre nézve, miket őrültségük ideje alatt elkövetnek; *b)* azok, kik betegség miatt *ideiglenesen* oly állapotban vannak, hogy tetteik büntethetőségének felfogására szükséges eszmélettel nem bírnak.

* L. Fayer: *A Pribil-esethez* cz. füzetet. 1888.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A magyar *BTK.* alapján kifejlődött gyakorlatot a következő összeállítás tünteti fel:

1. A kir. Curia felmentette azon egyént, a ki feleségét házasságtörési actuson rajtakapta, s ki e miatt az asszony szeretőjét megverte és gúzsba kötötte, úgy hogy az 40 napig volt beteg. A kir. Curia kimondotta az alkalomból, hogy a *BTK.* 76. §-a «a szabad elhatározási képességnek, az elmetehetség ideiglenes, múló megzavartsága és a beszámításnak a múló megzavartság alatt elkövetett cselekmény miatti kizáratására is kiterjed». (*BJT.* III. 187. l.) Analog esetek: *Dtár* III. foly. I. 40. sz, *Dtár* III. foly. X. 118. sz.

2. Szintén analog eset, melyben a kir. Curia felmentette azon egyént, a ki nejét házasságtörésen rajtakapván, ennek ugyanazon napon — 6 órával később — mutatott házsártos és kihívó magaviselete folytán kést ragadott és halálra szúrta; «mert az elmetehetség oly mérvű megzavarodása, hogy a beszámítás a *BTK.* 76. §-a értelmében kizárassék, beállhat nem csak elmebetegség esetében, de oly *lelki rázkódtatások* által is, melyek a tettest megfosztják eljárásának szabad elhatározási képességétől». (*Dtár* XIX. 74. lap.)

3. Analog eset, melyben a kir. Curia a maros-vásárhelyi kir. tábla itélete ellenére vádlottat ugyan elitélte, de csak azon oknál fogva, mivel «vádlott a neje és a sértett közti tiltott viszonyt nem véletlenül, s így nem meglepetve fedezte fel, hanem órákig lesve, csak azután ment be a házba.» (*Dtár* XV. 272. l.)*

4. Ugyanide tartozik némileg, bár a kir. Curia a felmentés tekintetében nem a 76., hanem a 79. §-ra hivatkozik, egy eset, melyet a *Jogt. Közl.* melléklete közölt 1888. 18. sz. Két nővér az udvaron aludt. Egyiken egy suhancz erőszakos nemi közösülést kisérlett meg. A leány sikoltása folytán nővére felébredt s fejszét ragadva, oly csapást mért a suhanczra, hogy az másnap meghalt.

5. Horváth János fazekasmester beismerte, hogy 1883 julius 24-én 6 hónapos leánygyermekét azon előre megfontolt szándékkal, hogy azt megölje, sulyosan megverte s oly erővel vágta a bölcsőbe, hogy a bölcső feneke kiszakadt; ezután a leányt a bölcsőbe fektette, ott hagyta s eltávozott. A leány julius 25-én a kapott sérülések következtében meghalt. Tettének indoka gyanánt Horváth azt adta elő, hogy ő azért haragudott, mert neje leányt és nem fiút szült és már neje terhességének ideje alatt eltökélte magát, hogy a gyermeket, ha leány lesz, megöli. A törvényszéki orvos vádlottat ép elméjűnek mondotta. Két más orvos ellenben eskórt állapított meg, és mint eskóros, akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt. Az országos tébolyda szerint eskórnak nyoma sincs, azonban vádlott, mint gyönge elméjű egyén, idült szeszmérgezés hozzájárulása mellett nem volt beszámítható állapotban, midőn tettét elkövette. Az egyetemi orvoskar tanári testülete, vádlottat vele született elmegyengeségben szenvedőnek, tehát elmebetegnek nyilvánította. A két alsó fok gyilkosságot

* L. ezen itélet kritikáját dr. Barna Ignácz-tól. *Jogt. Közl.* 1886. 39. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mondott ki; a kir. Curia felmentést. Az indokolás a szakértői véleményre alapíttatik s többek közt hozzáteszi a Cura: «A vádlottnak eddigi büntetlen előélete alapján jogszerűen vélelmezhető, hogy vádlott büntetendő cselekmények elkövetésére hajlandósággal nem bír . . . Ezek szerint a vádlott elhatározásának a józan észszel össze nem egyeztethető indoka már alapos kételyt támaszt a vádlott elmebeli állapotának épsége ellen.» (*BJT.* XI. 87. l.) Analog eset *Dtár* III. foly. VI. 57. sz.

6. A kir. Curia felmentette azon nőt, a ki újonszülött törvénytelen gyermekét megölte s kiről a budapesti egyetem orvosi kara azt a véleményt fejezte ki, hogy a tett végrehajtásának módozata után itélve, *nincs kizárva,* hogy «a nő elmebeli működésében és így szabad elhatározási képességében meg volt zavarva.» (*BJT* VIII. 271. l.)

7. Pribil Ferenczné, karjaiba véve két gyermekét, öngyilkossági szándékkal a Dunába ugrott. Őt kimentették, a két gyermek pedig belehalt. A budapesti kir. törvényszék elitélte 15 évi fegyházra; majd a kir. tábla feloldása folytán felmentette és ezen itéletet helyben hagyta a kir. tábla és kir. Curia is. (*Dtár* XXVI. sz.)*

8. Az elmezavar kizárja a *büntetést* előbb öntudatosan és szándékosan elkövetetett büntetendő cselekmény miatt is. (*Dtár* III. 12. sz.)

9. A szenvedélyek, habár heves ösztönzései motivumát képezik ugyan a cselekvésnek, de ha csak nem érik el azt a fokot, melyben az elmetehetség betegesen megzavartatik, az akarat szabad elhatározási képességét nem szüntetik meg. Két alsófokú felmentő itélettel szemben curiai elitélés. (*Dtár* XXVI. 104. sz.)

10. Emberölés vádja alól felmentés azon okból, mivel vádlottnő eskórban szenvedvén, megállapítandó volt, hogy «vádlottnő akaratának betegségéből folyólag szabad elhatározási képességével nem bírt akkor, midőn a táplálási gondok által is terhelt állapotában csecsemő-gyermekének életét a folyóba vetés által kioltotta.» (*Dtár* XXIX. 82. sz.)

11. Ugyancsak arról, hogy a beszámítást kizáró okot képez-e az eskór? (*Dtár* XXX. 90.)

12. Raptus melancholicus állapotában elkövetett erőszakos nemi közösülés saját 12½ éves gyermekén. — Felmentés a *BTK.* 76. §-a alapján. (*Dtár* XXVII. 51. sz.)

13. Eisert gyógyszerész Promontoron 1886. indulatban és részeg állapotban agyonszúrt egy embert. Mint a három bíróság felmentette.

14. Felmentés beszámíthatlanság czímén, midőn vádlott az őt elhagyott szeretője apjának csűrét felgyújtotta és ott magát felakasztotta, de észrevétetvén, megmentetett. (*BJT.* XXXVI. 281.)

15. Felmentés nagyszámú lopások és sikkasztások vádja alól azon a czímen, hogy vádlott az igazságügyi orvosi tanács véleménye szerint a terhére rótt vádbeli cselekményeket elmebetegségben s

* L. az idézett füzetet, mely a vádlottnő felmentése érdekében iratott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elhatározási képességének abból származott hiányában követte el. (*Dtár* III. foly. VIII. 83.)

16. Terhességi elmezavar nem vétetett figyelembe annak daczára, hogy a törvényszéki orvos és az igazságügyi orvosi tanács annak fenforgását konstatálták. (*Dtár* III. foly. V. 196.)

(Egyéb idevágó eseteket l. *Bünügyi Esetek.*)

IV. Meg kell itt jegyeznünk, — különösen az orvosszakértői részről tett kifogások folytán, — hogy a *BTK.* nem alapúl a «szabad akarat» elméletén abban az absolut értelemben, a mint imputálni szokták. A 76. §. nem a *szabad akaratról,* hanem az *akarat* szabad elhatározási képességéről beszél. Az akarat szabad elhatározási képességének hiányát szembe állítja azzal, mikor az akarat képes magát szabadon elhatározni, vagyis midőn nincs paralysálva. midőn az akarat normális keretben kifejtheti erejét.

Ha tehát az orvos-szakértők a felett panaszkodnak, hogy a bíróság a szabad akarat theoriájából kiindulva teszi fel a kérdést, és ők, kik a szabad akaratban nem hisznek, a válasz-adásnál feszélyezve érzik magukat: ez a feszélyezettség teljesen helyén kívüli és indokolatlan, mivel a *törvény* szavai szerint feltett kérdésre felelhet minden orvos, a ki egyáltalán az akarat létezésében hisz.

V. A szakértői vélemény pedig a bíróságot nem köti. A szakértő a bíróságnak segédszerve s a bíróság csak annyiban fordul hozzá, a mennyiben ezt tanácsosnak tartja. Ily körülmények közt arról, hogy a bíró alárendelje magát, szó sem lehet. Észszerűtlen is volna, mivel a szakértő nem áll azon felelősség alatt, mint a bíró; már pedig ha a bíró a szakértő véleményéhez kötve volna, a szakértő venné át a bírói functiót és gyakorolná azt bírói felelősség nélkül.

De a miatt sem mondhat le a bíró a szakvélemény szabad mérlegeléséről, mivel az orvos — az orvosi gyakorlatban — rendszerint gyógyítási szempontból állapítja meg a betegségeket, s az orvosi diagnosis sokkal kevésbbé definitiv jellegű, mint mikor az orvos elitélés czéljából mond diagnosist. Az előbbi esetben a tévedést megkorrigálhatja, az utóbbiban nem. A bíró tehát arra is van hivatva, hogy felülvizsgálja, vajjon az orvos nem a maga egyoldalú szempontjából mondott-e véleményt, és szem előtt tartotta-e bírószakértői functiójának sajátosságait.*

* A Magyar Jogászegyletben orvosok és jogászok közt igen érdekes vita folyt a kérdésről. A helyes álláspontot, véleményünk szerint, Reichard

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Curia: Vád alá helyezés a közegészségügyi tanács abbeli felülvéleménye daczára, hogy a vádlott az ölési cselekményt beszámíthatlan állapotban követte el. — Alkoholismus. (*Dtár* XXVIII. 5. sz.)

BTK.

76. §. Nem számítható be a cselekmény annak, a ki azt öntudatlan állapotban követte el, vagy kinek elmetehetsége meg volt zavarva, és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt.

LV. FEJEZET.

Kényszerítés. — Fenyegetés. — Erőszak. — Hozzátartozók.

I. Harmadik esete a beszámíthatlanságnak az, midőn a cselekmény elkövetője ellenállhatlan erő vagy oly fenyegetés által kényszeríttetett, a mely saját vagy valamelyik hozzátartozójának életét vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette.

Különbözik ez a felbujtástól annyiban, hogy a felbujtó az akaratra hat, emitt azonban az akarat megsemmisítése és az egyénnek kényszer alá helyezése van czélba véve. Épen ezért a felbujtás esetében felelős a felbujtó és felelős a tettes is, kényszerítés esetében csak az, a ki az erőszakot alkalmazta.

Curia: 1. Az a vádlott, a ki szolgálatát önként hagyta el és apai házába visszatérni vonakodik, éhsége miatt elkövetett lopás esetén nem hivatkozhatik ellenállhatatlan erőre. (*BDtár* III. 41. sz.)

2. Oly törvénysértés miatt, mely csak úgy volt elkerülhető, ha a terhelt magát vagy közel hozzátartozóját sulyosabb büntetendő cselekmény miatti megbüntetésnek teszi ki, a *BTK.*

Zsigmond foglalta el, a ki kimutatta, hogy az elmebetegség psychiatriai és birósági megállapítása nem fedi egymást teljesen és ezért kell a birói felülvizsgálatra súlyt helyezni. — Igen jól mondja egyébiránt a kérdésről Liszt: Ob durch die von sachverständiger Seite festgestellte geistige Störung der Zurechnungsfähigkeit ausgeschlossen wird oder nicht, hat der Richter, hier wie sonst, nach eigener Prüfung und unter eigener Verantwortlichkeit zu entscheiden. Das ärztliche Gutachten bindet ihn nicht und deckt ihn nicht. (169.) — Ugyancsak Stenglein: Berechtigt ist aber der Richter, der sein Urtheil auf eigene Verantwortung zu erlassen hat, von dem begutachtenden Arzte überzeugt sein, das Gutachten nicht als unfehlbares Orakel hinnehmen will, zumal, wenn die Gutachter nicht einig sind. (Gerichtssaal 53. k. 159. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

77., 224., 378. §-ai szerint büntetésnek helye nincs. (*Dtár* VIII. 101. sz.)

Maga a 77. §. határozmánya épen nem gyakorlati jelentőségű. Mindazonáltal szólnunk kell külön a *fenyegetésről, erőszakról* és a *hozzátartozókról*, mivel a fogalmaknak számos más irányú kihatásaik is vannak.

II. A *fenyegetés* a *BTK.* több helyén körül ki van írva és mindenütt más és más területkörrel bír.

Összehasonlíthatás czéljából ide igtatjuk a törvényben foglalt szövegeket:

77. §. . . . vagy oly fenyegetés által *kényszerített* arra, a mely saját vagy valamelyik hozzátartozójának *életét* vagy *testi épségét* közvetlenül veszélyeztette, a mennyiben a veszély másképen nem volt elhárítható.

167. §. *Veszélyes* fenyegetésnek tekintendő valamely bűntett vagy vétség elkövetésével való olyan fenyegetés, mely a fenforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett *személyben* a veszély közvetlen bekövetkezése iránt alapos *félelmet* gerjeszszen. (Kihat a 152., 163. és 165. §§-ra.)

234. §. Fenyegetés alatt a jelen fejezetben — szemérem elleni bűntettek és vétségek — értetik, mely alkalmas arra, hogy a fenyegetettben saját vagy *jelenlevő* hozzátartozójának életét vagy testi épségét veszélyeztető *sulyos* sértés közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjeszszen.

347. §. Fenyegetés alatt — a rablás esetében — oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának vagy *valamely jelenlevőnek* élete, testi épsége vagy *vagyona* sulyos veszélynek tétetik ki.

A különböző szövegeket illetőleg e helyütt csak a következőket emeljük ki:

1. A 77. §-ban kényszerítő fenyegetésről van szó, mely a kényszerítendőnek vagy hozzátartozójának életét vagy testi épségét veszélyezteti.

2. A 167. §. veszélyes fenyegetést követel meg, mely a fenyegetettnek általánosságban személye ellen, tehát nemcsak élete és testi épsége, de eshetőleg becsülete ellen van intézve: a hozzátartozót itt egészen kizárja.

3. A 234. §. ismét visszatér az élet és a testi épség momentumaira, de csak a súlyos sértést ismeri el elegendőnek a fenyegetés fenforgásának megállapítására; a hozzátartozót itt elfogadja, de a hozzátartozónak a fenyegetésnél jelen kell lennie.

4. A rablásos fenyegetésre elégnek tartja a törvény, hogy a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagyon tétessék ki súlyos veszélynek; tehát a fenyegetésnek nem is kell a személy ellen irányzottnak lennie. A hozzátartozói korláttól pedig egészen eltekint, és csak annyiban tartalmaz némi megszorítást, hogy a fenyegetettnek jelenlevőnek kell lennie. Míg tehát a 234. §-ban a jelenlételt és a hozzátartozói minőséget követeli meg a törvény, addig a 347. §-ban csak a jelenlételt.*

5. Ezeken kívül a *BTK.* a fenyegetést több helyen követeli meg a nélkül, hogy az eddig tárgyalt körülírások bármelyikét oda kiterjesztené; ezen cselekmények számára tehát a doctrina a fenyegetés egy általános fogalmát kénytelen megállapítani. Ide sorolandók 317., 321., 330. és 350. §-ok.

III. Hogy mit ért a törvény *erőszak* alatt, hogy mily mérvű és jellegű tartozik lenni az erőszak arra, hogy bizonyos bűncselekmény fenforgónak tekinthessék, a *BTK.*-ben nincs körülírva sehol. Az erőszak különben igen sok helyen fordul elő a kodexben és mindenütt mást kell alatta érteni. Így megvan a 152. 3., 163., 165., 262., 317., 321., 330., 344., 350. §§.-ban. Félig-meddig ide vonhatók a 475. és 477. §§. is.

Az erőszakot, vagy jobban mondva: a kényszerítést mint külön delictumot a magyar *BTK.* nem ismeri. S ez még csak türhetlenebbé teszi az önbiráskodási hézagot. Minthogy sok önbiráskodási cselekmény leginkább abban kulminál, hogy jogos érdekből erőszak használtatott, némi megnyugvást szerezne, ha az erőszakot mint ilyent büntethetnők, az önbiráskodási elem elengedésével. Holott most vagy el kell engedni az erőszakot meg az önbiráskodást is, vagy büntetni kell — mint lopást, stb. — az erőszak nélküli önbiráskodást is.**

A novella-javaslat már megkisérli pótolni a hézagot s a kényszerítés vétségét megállapítja a következő határozmánynyal:

> 176. *a.* §. A ki valakit erőszakkal vagy bűntett vagy vétség elkövetésének fenyegetésével valaminek cselekvésére, eltűrésére vagy elhagyására jogellenesen kényszerít, a mennyiben ez súlyosabb

* A német *BTK.* a rablást csak az élet vagy a testi épség elleni erőszak esetében állapítja meg. A magyar *BTK.* a vagyon elleni erőszakot az olasz javaslatok nyomán vette fel és ezzel a rablás fogalmi körét tetemesen kiszélesítette. A német törvény ezt mondja: «mit gegenwärtiger Gefahr für Leib oder Leben», az olasz *BTK.*: «con violenza o con minaccia di gravi danni imminenti alla persona o agli averi».

** Az önbiráskodásról v. ö. 96. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

büntetés alá eső cselekményt nem képez, vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő. Ezen vétség büntetése 6 hónapig terjedhető fogház, ha az valamely *valódi vagy vélt jogigény* érvényesítése végett volt elkövetve.

A német *BTK.* a kényszerítés vétségét lényegileg ugyanúgy rja körül:

240. §. Wer einen Anderen widerrechtlich durch Gewalt oder durch Bedrohung mit einem Verbrechen oder Vergehen zu einer Handlung, Duldung oder Unterlassung nöthigt, wird mit Gefängniss bis zu einem Jahre, stb.

Az olasz *BTK.* pedig így:

154. §. Chiunque usa violenza o minaccia per costringere alcuno a fare, tollerare od omottere qualche cosa, è punito, stb.

IV. Minthogy a 77. §-ban foglalt fenyegetésnek vagy a kényszerített vagy ennek hozzátartozója ellen kell irányozva lennie, a 78. §. megállapítja a *hozzátartozó* fogalmát; de nemcsak a 77. §., hanem az egész kodex számára. A hol a «hozzátartozó» szó előfordul, mindenütt a 78. §. értelmében magyarázandó.

Kétely azonban mégis marad. Nincs eldöntve, vajon a házasságból származó viszony értetik-e egyedül, vagy pedig a házasságon kívüli is. Nevezetesen a felmenő és lemenő rokonok és a testvérek tekintetében merül fel e kérdés. Továbbá hogy értetnek-e a testvérek alatt a fél-testvérek?

Mi azt tartjuk, a büntetőjog a tényleges viszonyt van hivatva számba venni, és nem a magánjog szempontjából megállapított formai viszonyt. Mikor a büntetőjog a hozzátartozókra nézve különös szabályokat állapít meg, bizonyos tekintetben *érzelmi* és eo ipso az *ethikai* alapra helyezkedik. Ezt az alapot azonban meghamisíttatni engednők a magánjogi tételek egyszerű elfogadása által, mert a magánjogi tételek épen az érzelmi alap kizárását tüzik maguknak feladatul.

Ha a büntetőjog azt mondja, hogy egy fenyegetés, mely a gyermek ellen van irányozva, megfosztja akaratától az apát, akkor ez a megfosztás megtörténik akkor is, ha a gyermek házasságon kívüli; ezen kérdés eldöntésére teljesen közömbös, vajon az a gyermek bír-e törvényes öröklési joggal az apa vagyonára.* Természetes, hogy még inkább áll ez az anya tekintetében.

* A *BTK.* 247. §-ában meg van különböztetve a törvényes és természetes gyermek. — L. Berczeli Antal a *Jogt. Közl.* 1894. 23. számában.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A mi a második kérdést illeti, hogy a fél-testvérek hozzátartozók-e a 78. §. értelmében, itt sem forog fenn ok a kizárásra. A vérségi kapocs megvan. Hogy egy vagy két személyen alapul-e, nem lényeges különbség.

A *BTK.* 342. §-ában is van egy felsorolás, mely egészben véve megegyez a 78. §-ban foglalttal.

Ugyancsak ide néz a 244. §-ban foglalt határozmány is.

V. Az érzelmi elem széles tért nyert a büntetőjogban. Nem a humanisták viszik belé a büntetőjog tanaiba az érzelmeket, mint bizonyos oldalról feltüntetni szeretik, hanem maga a büntetőjog és a büntetőtörvény rendszere van arra alapítva, hogy a hozzátartozók közti szeretetet tiszteletben tartsa és a család kötelékét ne bolygassa. Bővebben szólunk erről az illető helyeken. Így többek közt a *BTK.* 90., 91., 92., 135., 224. és a 378. §§-nál. (V. ö. 334. és 347. l. is, hol a szintén részben érzelmi alapon nyugvó végszükségbeli viszonyról van szó.)

BTK.

77. §. Nem számítható be a cselekmény, ha elkövetője ellenállhatlan erő, vagy oly fenyegetés által kényszeríttetett arra, a mely saját, vagy valamelyik hozzátartozójának életét, vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette, a mennyiben a veszély másképen nem volt elhárítható.

78. §. Hozzátartozóknak tekintetnek: a fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok, a testvérek, unokatestvérek és ezeknél még közeleúbi rokonok, az örökbefogadó és tápszülők, az örökbefogadott és tápgyermekek, a házastársak és jegyesek, testvérek házastársai s a házastársnak testvérei.

LVI. FEJEZET.

Jogos védelem.*

A jogos védelem alatt értjük a jogellenes közvetlen támadás elleni védelem szabadságát.

A ki a maga jogkörében mozog, az nem tartozik engedni a jogtalanságnak, s ha máskép nem lehet, visszaverheti erőszakkal.

Ugyanazon következtetésre jön, hogy testvér és testvér közt nem szabad különbséget tenni. — Bűnpártolási cselekménynyel szemben felmerült a kérdés, hogy a concubina bevonható-e a hozzátartozók fogalmába. Ha jegyesnek tekinthető, úgy igen.

* Battlay Imre: Jogos védelem (*M. I—gy.* 1884. évf.); Vargha: ugyan-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A) *A jogos védelem feltételei.*

1. Első feltétel az, hogy valaki megtámadtassék.

Nem tekinthető támadásnak, mint azt az önbiráskodás fejezetben jeleztük, a bár jogellenes passiv magatartás, vagy egy jogellenes állapotnak létesítése vagy fentartása; pl. mikor a bérlő nem adja át a lakást, habár a bérlet ideje letelt, vagy a kölcsönző nem adja vissza a haszonkölcsönre vett tárgyat, habár a kikötött idő letelt.*

A támadásnak közvetlennek kell lennie.

Azonban nem kell megkezdettnek lennie. Habár a támadás még nem kezdetett meg, vagyis ha nem forog fenn læsio inchoata, de a támadás közvetlenül fenyeget: ezt is szabad erőszakkal elhárítani és visszaverni.

Curia: 1. A jogos védelem megállapíthatása végett a törvény nem követeli, hogy a megtámadott bevárja, míg az erőszakoskodók őt személyesen megrohanják, physikai hatalmukba kerítik, illetőleg ütéssel, vágással, szúrással avagy más tettlegességgel illetik, mely esetben a védelem legtöbbször eredménytelen; hanem a *BTK.* 79. §. második bekezdésének világos rendelkezése szerint a közvetlen fenyegetés, tehát még *be nem következett megtámadás* elhárítására szükséges, habár egyébként büntetendő cselekmény is megállapítja a jogos védelmet. (*Dtár* XVI. 28. sz. — V. ö. XXII. 8. sz. Férjnek megölése neje által jogos védelemben.)

2. Jogos védelem nem forog fen, ha a támadás jogtalan volt ugyan, de nem közvetlen. — Vélt jogos védelem. — A jogos védelem határainak túlhágása. (*Dtár* V. 123. sz.)

2. A beszámíthatlan egyén ellen is megvan a jogos védelem. Sőt némelyek szerint állatok ellen is.

A *Curia* egy pár ily esetben a jogos védelmi §-t alkalmazta, midőn valaki kutyák által megtámadtatván, egyet lelőtt. (*BJT.* XVI. 265. l. — VII. 54. l., — XVII. 300. l.)

3. Vajon a vélt támadás esetében megvan-e engedve az erőszak? Ha a körülmények támogatják a tévedést, és a védekező vagy védő nem vádolható könnyelműséggel vagy pajkossággal, ki van zárva a büntetés, mivel a tényben való tévedés neki minden körül-

arról (*Ügyv. Lapja.* 1890. évf.); Heil: ugyanarról (*Jogt. Közl.* 1889. évf.) — Geyer: Notwehr (1857.); Van Calker: Notwehr (Zeitschrift, XV. k.); Stitz: Notwehr (1897.)

* Frank 79.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mények közt előnyére számítandó be. Ő komolyan hitte, hogy veszélyben forog, büntetés tehát ki van zárva.

1. *Curia:* Az alapos okoknál fogva szükségesnek tartott önvédelmi cselekményből származó jogsértés, ámbár a bűnösséget kizáró jogos védelem törvényszerű előfeltételei tárgyilag véve nem is forogtak fenn, nem számítható be. (*Dtár* r. f. XXVI. 63. sz.)

2. *Pestvidéki törvényszék felebbvit. tanácsa.*

Vádlott jogos védelem körében mozgott nemcsak akkor, mikor az I. rendű sértett támadását visszaverte, de akkor is, mikor az annak nyomában megjelenő, vele szemben ugyan passive viselkedő, sőt a ténymegállapítás szerint ép az I. rendű sértett csitítására érkező II. rendű sértettet megvédelmezte: mert vádlott a kalapáccsal kezében pitvarába rontó férjnek utána sietó nejéről alaposan vélhette, hogy az az ellene irányuló támadást s az őt fenyegető veszély fokozására törekszik. (*Jogt. Közl.* 1904. évf. 379. l.)

4. Régebben az volt a felfogás, hogy nincs tere az erőszaknak, ha a megtámadott menekülhetett a támadás elől a nélkül, hogy ez őt becsületében kisebbítette, vagy reá nézve egyébként veszélylyel járt volna. Ma már a gyakorlat a jogos védelemnek tért ad ott is, hol a megtámadott menekülhetett: a jog egy talpalatnyit sem tartozik engedni a jogtalanságnak. Ajánlatos ugyan a félreállás, de ha valaki nem tette, büntetni érte nem szabad.*

Curia: Nem zárja ki a jogos védelem esetét azon körülmény, hogy vádlott a fenyegető jogtalan támadás elől futás által menekülhetett volna. (*Dtár* XXI. 120. sz. — Ugyanezt XXIII. 39. sz.)

Csak két esetben tett kivételt a Curia ezen szabály alól. Az apa a fiára gereblyével súlyos ütést készült mérni; ekkor a fiú felemelte a kezében levő kapát és atyjának fejére ütött oly erősen, hogy ez belehalt. Itt mondotta ki a *Curia* a következő tételeket:

1. Igaz ugyan, hogy a *BTK.* 79. §-a általában nem zárja ki a jogos védelmet az által, hogy a megtámadott képes volt az őt fenyegető veszélytől megfutamodás által menekülni és kétségtelenül helyes a *BTK.* 79. §-ának megfelelő azon elv, mely szerint a jogos téren levő békés polgárt azon helyzetben védi a törvény, a melyben az van, valamint hogy e törvény nem kényszeríti a polgárt az erőszak előli megszaladásra azon czélból, hogy ő a büntetés kikerülése mellett oltalmazva legyen az őt közvetlenül fenyegető tettleges megtámadtatás veszedelme és következményei ellen: de ezen, a törvénynek és a jogos védelem helyes fogalmának megfelelő értelmezés a polgár és polgár közötti egyenlő viszonyt tételezi fel és a megállapítás azonnal megszűnik jogos, a törvény-

* Frank különböztetést tesz gyalázattal járó és egyszerű menekülés közt. Utóbbi esetben a menekülést a megtámadott kötelességének tartja. (81.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek megfelelő lenni, mihelyt annak alaptétele, a megtámadó és a megtámadott közötti viszony megváltozván egy különös, magasabb kötelesség követelménye, pl. fiúi tisztelet követelménye, áll elő. (*Dtár* XXIII. 6. sz.)

2. Nem állapítható meg a jogos védelem a fiúra nézve az atya támadása ellenében, midőn a fiú menekülhetett volna, de nem tette és atyján testi sértést követett el. (*Dtár* III. foly. III. 103.)

Viszont megállapította a Curia a fiúra nézve anyja ellenében a jogos védelmet, mikor a fiú az anyját, neje védelmében bántalmazta. (*BJT.* XVIII. 193.)

5. További kérdés, vajon a támadásnak előre nem látottnak kell-e lennie. El van fogadva, hogy az, a ki jogában van, nem tartozik kitérni a támadás elől, még ha előre látja is azt.

1. A *Curia* (egy specialis jellegű esetben) ellene nyilatkozott: A jogos védelemnek nincs helye, habár a támadás jogtalan és közvetlen, ha az illető a támadás következtét előre tudta és így azt más módon megakadályozni képes volt. (*Dtár* II. 149. sz.)

2. Jogos védelem fenforog akkor is, ha a védekező előre figyelmeztetve volt a támadásra. Ő csak rendes útján haladt, a megtámadtatást nem kereste és annak megtorlása végett eszközökről nem gondoskodott. Nem zárja ki a jogos védelmet az sem, ha a védekezővel kisérője volt, a ki eshetőleg segíthette; de ha segíthette volna is, a megtámadott nem köteles a segítséget bevárni, hanem joga van a jogtalan és közvetlen megtámadás ellen magát azonnal védelmezni. (*Dtár* III. foly. IV. 149.)

3. Vádlott a szolgálatában állott kertészlegényt lopásban való részességgel gyanusította, s mert ez véle feleselt, ütlegelni kezdte. A szolga védekezett, s vádlottat a földre szorítani iparkodott, mire vádlott őt lelőtte. Felmentés, különös tekintettel arra, hogy a gazdának fegyelmi hatalma van cselédjével szemben. (*Dtár* III. foly. I. 55.)

4. A sajtó útján elkövetett cselekményeknél a jogos védelem esete nem foroghat fenn. (*BDtár* III. 101. sz.)

6. A támadásnak jogellenesnek kell lennie.

A fegyelmi jog gyakorlata ellen sincs jogos védelem. Az inas nem hivatkozhatik jogos védelemre a gazdája által fegyelmi jog körén belül gyakorolt fenyíték ellen.

Hogy az egyén mikor van jogosítva ellentállni a hatósági közeg funktiójának, a büntetőjog különös része állapítja meg.

A bűncselekmény, a *BTK.* 165. §-a szerint, csak akkor foroghat fenn, ha a hatósági közeg *a törvény, vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában* van. Némi eltéréssel fejezi ki a *BTK.* ugyanezen fogalmat a 474. §-ban, mely szerint «nem esik beszámítás alá azon közhivatalnok, vagy a fegyveres erőnek azon tagja, a ki .... *törvényes felsőbbségének jogos hatáskörébe kiadott rendeletét* teljesi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tette». És csaknem ugyanezen körülírással találkozunk a 172. §-ban, midőn «*a hatóságoknak törvényes hatáskörükben kiadott rendelete, meghagyása, határozata*» képezi az igazgatás objektumát.

Összevetve ezen meghatározásokat, oda következtethetünk, hogy ha a hatósági közeg eljárása a maga területén formai tekintetben jogosnak mondható, az erőszakos ellentállás büntetés alá esik.

Curia: 1. Közhivatalnok ellen, ki hivatala gyakorlatában *tettleg* bántalmaz, jogos védelemnek van helye. (*Dtár* II. 54., 56. sz.)

2. Nem követ el hatóság elleni erőszakot, ki a rendőröket ütlegeli, mikor a rendőrök őt is, ellenszegülvén, tettleg bántalmazzák. (*Dtár* III. foly. III. 93.)

3. Ha vádlott a hatósági közeg tettlegessége ellen védekezett, hatóság elleni erőszak nem forog fenn. (*Dtár* III. foly. V. 182.)

7. Ha a megtámadott okozta a támadást, a jogos védelemnek rendszerint nem adható hely.*

Ha pl. a támadás ingerkedésnek következménye, nagyon megfontolandó, vajjon helyes-e a megtámadottnak jogot adni az erőszakra. Ily esetben a támadás nem mondható mindig jogellenesnek.

Curia: 1. Valaki ellenfelét útközben megállította és kihívólag maga ellen ingerelte s midőn az feléje baltával közeledett, lelőtte. Elitéltetett, mert a támadást maga idézte elő. (*BJT.* VI. 232. l.)

2. A jogos védelem csak akkor állapítható meg, mikor bizonyítva van, hogy a megtámadottnak alkalma nem lehetett az összeütközést *kikerülni*, annak *előidézésére* pedig *befolyást* nem gyakorolt. (*Dtár* XVIII. 120. sz.)

8. A jogellenesen megtámadottnak jogos védelme ellen a támadónak nincs joga védelemre. *A jogos védelem ellen nincs jogos védelem.* Minthogy a jogosan védekezőnek támadása jogos, ő ellenében nem hivatkozhatik az, a ki kezdte a támadást, jogos védelemre.

Curia: 1. A ki másnak személyét vagy vagyonát jogtalanul megtámadja és az így felkeltett, de a támadóra nézve veszélyessé vált védelem leküzdése végett bűncselekményt követ el, az tettének büntetőjogi következményei alól jogos védelme alapján fel nem menthető. Jogos védelem ellen nincs jogos védelem. (*Dtár* IV. 79. sz.)

2. Arra, hogy az erős felindulás, a minősítés vagy büntetés enyhítése végett vádlott javára figyelembe vétethessék, a felindulásnak jogos volta nélkülözhetlen kellék. (*Dtár* III. foly. II. 4.)

3. Többek által okozott bántalmazás esetén jogos védelem

* Liszt itt is megadja. (148.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megállapítása csak az első bántalmazó javára, mint a ki a támadólag fellépett sértettre először ütött abból a czélból, hogy ezt további támadásra képtelenné tegye. (*BJT.* XXXVI. 193.)

9. A jogos védelem nem csak azt illeti meg, a ki ellen a jogellenes támadás intézve van, hanem megillet mindenkit. És pedig nem egyedül a hozzátartozó védheti meg az ő megtámadott hozzátartozóját, hanem bárki bárkit. Itt tehát a terület a 77. §-sal szemben ki van bővítve. A törvény az érzelmi kört elhagyja és rálép az *egyéni szabadság* talajára. Kimondja, hogy a jogtalanul megtámadott egyént szabad segélyben részesíteni és ezen segélynyújtásnak csak is az a korlátja, a mi korlát egyáltalán a megtámadott egyén védekezésénél fennáll. Erőszakkal is szabad másról a jogellenes támadást elhárítani.

Ha a tettes büntetlen, felbujtója és segédje is az. És büntetlen azon egyén is, a ki valakit reábír, hogy ez egy jogellenesen megmegtámadottat megvédelmezzen.

Érdekes példa: *A.* az utczán ellopja *B.* pénzes tárczáját; *B.* megragadja őt, ütlegeli és el akarja venni a tárczát a tolvajtól; *C.* ezt látva, segítségére siet *A.*-nak, kit jogtalanul vél megtámadottnak; kiszabadítja *A.*-t és e közben súlyosan megsérti *B.*-t. *A.* elmenekül a lopott tárczával és csak ezután tünik ki, hogy *B.* tárczája oda van és súlyos verést is kapott. Kérdés: büntetendő-e *C.*, ki abban a hiszemben segítette *A.*-t, hogy jogellenesen van megtámadva.

Curia: 1. A jogos védelem fenforog, ha a tettes a tettet másnak személye ellen intézett jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárítása végett követte el. (*Dtár* r. f. XXVI. 92. sz. — V. ö. u. f. XXIV. 5. sz. Vádlott az atyja védelmében megsértette saját fivérét; — u. f. XXV. 82. sz. A nő halálos csapást mér férjének megtámadójára.)

2. A nő szemérme elleni erőszakos cselekmény oly támadást képez, melynek elhárítására nemcsak a megtámadott nőszemély, de bárki más is ölési cselekményt is alkalmazhat. (*Dtár* XX. 41.)

10. A jogos védelemnek helye van még akkor is, ha a megtámadott maga is képes volna megvédelmezni jogait, vagy beleegyezését nem adná ahhoz, hogy jogait megvédjük vagy megvédeni segítsük.*

Curia: A jogos védelem fenforoghat, ha a megtámadottnak társai vannak, kik esetleg őt megvédelmezhetik; de ily körül-

* Kautz (245.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mények közt csak akkor forog fenn, ha a jelenlevőkre a megtámadott nem számíthatott; több egyénnek pusztán jelenléte, ha azok a megtámadottat védetlenül hagyják, nemcsak a veszélyt nem szünteti meg, hanem a megtámadottnak biztosság-érzetét sem adja meg. (*Dtár* XXVII. 34. sz.)

B) *A jogos védelem tárgyai.*

1. A jogos védelem meg van adva minden javakra; nem csak a személyi, de a vagyoni javakra is. A törvény külön kimondja, hogy mind a kétféle javak oltalomban részesülnek. («. . . személye vagy vagyona ellen intézett.»)

A személyiek alatt értendő az *élet*, a *testi épség* és a *becsület*. Már a római jog megengedte, hogy a nő a szemérme ellen intézett támadás esetében a támadót megölje. Eam quæ stuprum sibi per vim inferentem occidit, dimittendam.*

2. A *vagyoni* jogos védelemmel legkényesebb a relativitas kérdése. Szabad-e a vagyont a jogellenesen támadó életének vagy testi épségének vagy aránytalanul nagyobb vagyonának feláldozásával megvédeni? Vagyis feláldozhatom-e az én kisebb javam megvédése czéljából a jogellenesen támadónak nagyobb, fontosabb javát? Sem a törvény, sem az elmélet nem állít fel korlátot.

Itt azonban szükséges volna a korlát. És pedig nem csak a vagyoni, de a becsületi jogos védelemnél is. Hogy valaki vagyonáért vagy becsületéért minden körülmények közt feláldozhassa a jogellenesen támadó életét vagy testi épségét, nem fogadható el. Nagyon közeli a visszaélés lehetősége; különösen a becsületbeli elemnek a visszatorlás brutalitásához mért túlbecslése.

Kétségkívüli, hogy a jogos védelemnél nem az igazságszolgáltatási egyenérték az irányadó, hanem az, hogy mennyi erő szükséges a jogellenes támadás visszaverésére. De másrészt még sem szabad egészen szem elől téveszteni a javak értékének *relativitását*, és különösen, hogy mely javak a pótolhatlanok. Elvégre a vagyon és a becsület rendszerint nem pótolhatatlan és nem helyreállíthatatlan oly értelemben, mint az élet és a testi épség.

Azon körülmény, hogy a *BTK.* különös része különböző hatályossággal védi az egyes javakat, magával hozza, hogy a fokozatok

** V. ö. fent a 325. lapon 4. sz. a. idézett esetet, melyben a jogos védelem czímén mondotta ki a Curia a felmentést.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az általános részben is figyelembe vétessenek. Ha a törvényhozó a különös részben nagyobb súlyt helyez az egyes javakra, mint a többire: lehetetlen, hogy az általános részben a javak súlyának unifikatiójából indult volna ki.*

Mi a relativitási fogalomnak a jogos védelem köréből való azon teljes kiküszöbölésében, melyet különösen a német irók hangoztatnak, az egyéni becsérzet túltengését találjuk.**

> Liszt: Ist die Abwehr des Angriffes auf andere Weise nicht möglich, so kann auch das unbedeutendste Rechtsgut durch Tödtung des Angreifers geschützt werden. (149. l.)
>
> Merkel: Auf eine Verhältnissmässigkeit zwischen der durch den Angriff begründeten Gefahr und jener Verletzung kommt es nicht an. (164. l.)
>
> Berner: So viel Gewalt, als zur Vertheidigung nothwendig ist, so viel darf man anwenden, sei das Recht selbst gross oder klein. (106. l.)
>
> Frank: Nöthigenfalls kann der Angegriffene denjenigen niederschiessen, der ihm ein ganz unbedeutendes Vermögensobject entwenden will. (80. l.)

Az 1843-iki magyar javaslat a relativitás elvének tért ad — mint ez az alábbi 75. §-nak különösen *c)* pontjából kiviláglik.

> *Curia*: 1. Jogos védelem fenforoghat azon esetben is, ha a botokkal megtámadott egyén kést ragad és agyonszúrja megtámadóját. (*Dtár* XXVII. 34. sz.)
>
> 2. Jogos védelem esete forog fenn, ha egy lőfegyverrel ellátott egyén, a többek részéről jövő botokkal történő támadást az által hárítja el, hogy a támadók egyikére lő és azt halálosan megsérti. (*Dtár* XXVII. 86. sz.)
>
> 3. Jogos védelem, mely a szúrás általi védelmet megengedhetné, nem forog fenn, midőn a tettes népes helyiség közelében oly ellenféllel állt szemben, kinél veszélyes eszköz nem is volt. (*Dtár* r. f. XXVI. 43. sz.)
>
> 4. A kiküldött birósági végrehajtó végrehajtás közben az utasítást kérő csendőrnek azon meghagyást adta, hogy a végrehajtást szenvedőt, ki ellenszegül és veszedelmes támadást intéz, ha tovább ellenszegülne, lábán való meglövés által ártalmatlanná tegye. A csendőr a végrehajtást szenvedőt lábon lőtte. A Curia kimondotta, hogy a hatósági közeg részéről jogos védelem forgott fenn. (*Dtár* I. 15. sz.)

* L. Steinfeld Felix czikkét: A relativitás a jogos védelemben. *Jogt. Közl.* 1899. 24. sz.

** Az az igen kiváló német professor, a ki ezen tant a legmesszebb végletekig viszi, maga megölt ily körülmények közt egy embert: ő tőle tehát érthető ezen álláspont védelmezése. De hogy kollegái is ennyire messzire mennek, az már nem egyéb mint: furor teutonicus.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. Bottal való támadás folytán késsel való szúrás jogos védelemnek csak kivételesen tekinthető. (Hozzájárult, hogy a megtámadott nem azon egyén ellen intézte a szúrást, a ki őt megtámadta, hanem az e mellett álló vélt támadó ellen.) (*Dtár* XXIV. 107. sz.)

6. Tettes a többszöri megtámadtatás s üldözés pillanatában megtámadója ellenében a jogos önvédelemben forogván, az ily helyzetben véghezvitt emberölés beszámíthatósága teljesen ki van zárva. (*Dtár* r. f. XXVII. 101. sz. — V. ö. u. f. III. 40., 59., 107.; — V. 20.; — VIII. 78.; — XV. 43.; — XVII. 86. sz.)

7. Jogos védelem vagyonra nézve fenforoghat, midőn a tulajdonos a földjére tévedt állatok elüzésekor néhányat megöl. (*Dtár* VI. 56. sz.)

8. Felmentések a Curia által alsó fokok ellenére: 1. Sértett vádlottakat egy veder vízzel le akarta önteni, ezek egyike kővel 10 napig gyógyuló sértést okozott. 2. Sértett öreg asszony baltát emelt vádlott férfiúra, ki konyhájába szaladva vaslapátot ragadott, s azzal sértett balkarját hasznavehetetlenné tette. (*BJT.* XXXVI. 163., 164.)

3. Vajon szabad-e a menekülő tolvajt lelőni? Ha elfogadjuk azon tételt, hogy a relitivitás betartása teljesen felesleges, akkor — mint ezt fent egy német író mondja — lelőhetni azt a tolvajt is, a ki egy csekély értékű tárgyat visz magával.

Curia: 1. Vagyon jogos védelme czímén felmentés: 1. midőn vádlott a tetten ért birkatolvajt leütötte; 2. midőn vádlott a menekülő tolvajt lövéssel megsebezte, hogy felösmerje; 3. midőn vádlott a tolvajok okozta zörej irányába lőtt s egy tolvajt agyonlőtt. (*BJT.* XXXIV. 233., 235., 238.) (Igen tág körben állapítja meg a Curia a jogos védelmet.)

2. Ki álmából felriadva vagyonát (lovait) veszélyben forogni látta, noha az illetők a lovak elhajtását meg sem kezdették, a vagyon védelmében elkövetett halált okozó súlyos testi sértés bűntettének vádja alól felmentetett. (*Dtár* III. foly. IX. 41.)

4. Másik problema, hogy szabad-e a tulajdon védelmére oly előzetes intézkedéseket tenni, melyek a házba bemenni akaró egyén testi épségét megsértik. Szabad-e pl. az ajtóra önműködő puskát alkalmaznunk, mely azt, a ki az ajtót kinyitja, megsérti (Selbsttödter, Selbstgeschoss); vagy az istálló-ajtó elé gödröt ásni, hogy a ki éjjel be akar menni, beleéssék; vagy szabad-e minden körülmények közt az udvaron mérges kutyákat tartani, melyek a közeledőt megharapják?

Mindezen óvintézkedések csak absolut szükség esetében vannak megengedve, ha t. i. az élet vagy a vagyon máskép épen nem védhető meg, pl. pusztán, vagy faluhelyen.

A ki a városban alkalmazná, teljes mérvben felelős volna érte,

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ha valaki megsérülne általa, eshetőleg még akkor is, ha az lopási czélzattal akarna behatolni.

A német írók abból indulnak ki, hogy a készülék csak akkor működik, ha támadás történik, tehát a gép alkalmazása nem egy jövendő támadást illet. Ez ellen az szól, hogy ha a gép csak a támadás esetében működik is, de mikor a készüléket alkalmazzák, még támadás nem volt és lehetett volna más védő eszközt igénybe venni.

Ily esetekben egyébiránt alig állítható fel általános szabály. A birónak a fenforgó körülményekhez kell idomítania döntését.

A német *BTK.* 367. §-a ezt rendeli:

> Mit Geldstrafe bis zu einhundertfünfzig Mark oder mit Haft wird bestraft . . . wer ohne polizeiliche Erlaubniss an bewohnten oder von Menschen besuchten Orten Selbstgeschosse, Schlageisen oder Fussangeln legt.
>
> *Curia:* Felmentette azon vádlottat, a ki éjjel az udvarán tetten ért tolvajt súlyosan bántalmazta, mert habár nem bizonyult be, hogy a tolvaj megtámadta, de minthogy nem tudta, mily erővel áll szemben, a mellett pedig csak a tolvaj ártalmatlanná tételét czélozta, tette a jogos védelem határai közt maradt. (*BJT.* XIII. 344. sz.)

c) *A jogos védelem határai.*

A jogos védelem határa azon a ponton van, a hol a támadás visszautasíttatott. (Moderamen inculpatæ tutelæ.) Mihelyt ez megtörtént, a jogos védelem megszűnt és a mennyiben a jogos védelemben volt egyén még a további támadásba is átmegy, ezért felelős a birónak. Ha azonban a jogos védelem határait félelemből, ijedtségből vagy megzavarodásból hágta túl, nem fogják büntetni. A személyes szabadság ezen biztosítékát a törvény kifejezetten megadja.

Természetes, hogy ezen ponton a subjectivismus uralkodik. Nem az a kérdés, hogy mit volt szükséges tenni, hanem az, hogy a megtámadott mit tartott szükségesnek zavarában. Egyenlő hatályú ez a putativ jogos védelemmel. Mindkét esetben az illető tévesen azt hiszi, hogy védekeznie kell.

> *Curia:* 1. A megtámadónak a megtámadott általi teljes ártalmatlanná tétele, mint jogos védelem, beszámítás alá nem vonható. Az, hogy a megtámadott a jogtalan megtámadás által okozott erős felindulásban hágta túl a jogos védelem határait, magában véve nem tekinthető megzavarodásból eredő túlhágásnak, hanem csak akkor, ha adott esetben a felindulás oly erős volt, hogy tényleg megzavarodást szült. (*Dtár* r. f. XXVI. 49. sz.)
>
> 2. Büntetlenség kimondatott az esetben, midőn a vádlott

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közvetlen megtámadás elhárítása közben a jogos védelem határait ijedtségből vagy zavarodásból túllépte. (*Dtár* VI. 12. sz.)

3. Jogos védelem határának nem büntethető túlhágása forog fenn, ha a tettes többszörös támadás folytán annyira ingerültségbe jön, hogy zsebéből a kést kirántja s támadóját megsebzi. (*Dtár* VI. 112.; — L. még VII. 66.; — VIII. 69.; — IX. 88., 122.; — XI. 73.; — XIV. 83.; — XV. 119.; — XXII. 8.; — XXV. 112.; — XXVI. 30. sz.)

2. A jogos védelem határainak ijedtségből való túlhágása esetében felmentés. — A doronggal támadónak baltával való visszaütése. (*Dtár* XXXIII. 73. sz.)

5. Hatóság elleni erőszak nem forog fenn, ha a közhivatalnok hatáskörébe nem tartozó eljárás alatt bántalmaztatott; a bántalmazás azonban, mint testi sértés büntetendő, ha az a jogos védelem határainak a 79. §. utolsó bekezdése által nem indokolt túlhágása gyanánt jelentkezik. (*Dtár* VI. 116. sz.)

6. Szándékos emberölés esetében a *BTK.* 79. §-ában körülírt jogos védelem alapján felmentés. (*Dtár* XXXII. 9. sz.)

7. Tolvajnak vélt egyén meglövése által ejtett súlyos testi sértés vádja alóli felmentés a *BTK.* 79. §-ának 3. bekezdése alapján, mivel vádlott nem tudhatta, nem idegenített-e el valamit a sötétben fel nem ismert sértett, s így ezen bizonytalanságból eredőleg tett lövést vádlott csakis megzavarodásban ejtette. (*Dtár* III. foly. XIII. 62.) (Relativitás?)

8. Ki van zárva a jogos védelem, ha vádlott a sértettet akkor bántalmazta, midőn ez további támadólagos fellépésre már képtelen volt. (*BDtár* II. 118. sz.)

9. Jogos védelemben cselekedett a vádlott, mikor a sötétben tettenért szőlőtolvajok ellen, kik őt szidalmakkal illették, az őt fenyegető veszély iránt nem tájékozódhatván, lőfegyverét elsütötte s a neki bottal kezében ellenszegülő sértettet puskatusával ütlegelte. (*BDtár* II. 133. sz.)

10. Ki van zárva a jogos védelem, mikor a vádlott a 12 éves s mezei kártételen ért sértetten súlyos testi sérelmezést ejtett. (*BDtár* III. 12. sz.)

Gondatlanságból okozott emberölés elkövethető-e jogos védelemben? (*BDtár* III. 123. sz.)*

D) *Hármas Könyv. — Az 1843-iki javaslat.*

Verbőczy Hármas Könyve a jogos védelemben elkövetett emberölésről valóságos kis kodexet tartalmaz, mely még ma is legtöbb részletében követésre méltó. Megmondja, hogy a támadásnak komolynak és közvetlennek kell lennie; hogy addig, míg a fenyegetés tart, a jogos védelem fenforog, mihelyt azonban a fenyegetés megszűnt, a további erőszakoskodás boszúállássá válik; hogy végül a lelkiismeret

* L. e kérdésről Illés Károly: *Jogállam.* 1902. évf. 6. sz. és *Jogt. Közl.* 1902. 331. s köv. ll.; Vidor Jenő: *Jogt. Közl.* 1902. 255., 315. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

birája a támadás kikerülését hagyja meg. Ide igtatjuk az erről szóló III. R. XXI. czímnek főbb határozmányait:

Quoniam de homicidio in hac parte sermo incidit, plura autem videmus homicidia sine debitæ ultionis pœna præteriri, quia multi allegant, illa in eorum defensione patrasse: de modo igitur defensionis & offensionis personarum breviter aliquid annotandum congruit.

§. 1. Ubi sciendum, quod hæc allegatio: quia in sui defensione quis homici ium commisit atque perpetravit, non simpliciter est admittenda; sed debet probari, quod fuit per alium armata manu hostiliter aggressus, & per hoc in vitæ suæ periculo constitutus. Nam, qui gladio evaginato alterum aggreditur, statim præsumitur, quod aut necem illi inferre, aut lethalia vulnera infligere machinatur.

§. 4. Secus tamen est in *foro conscientiae,* Quia si aggressus cum honore et salvatione personæ suæ aggressorem evadere poterit: tunc evadere & minus malum, ne majus sequatur, *evitare tenetur.*

§. 5. Circa præmissa autem advertendum est: quia ille, qui occidit alium, aut nondum fuit percussus ab aggressore, aut jam defacto fuit verberatus? Si primum, quod scilicet nondum erat percussus, fuit tamen in actu & puncto percutiendi: tunc quicquid aggressus fecerit, indubie sui *pro defensione* facere vel fecisse videtur.

§. 6. Si autem fuit jam percussus, & cessavit actus percussionis per aliquam moram: tunc *non est sibi licitum* repercutere post moram. Quia hoc modo non defensio, sed *vindicta* potius illa repercussio censetur atque judicatur. Nisi forte percussus faceret, ut *evaderet* alias percussiones quas aggressor de novo facere & continure prætendebat. Et sic differentia est inter defensam & vindictam, quia defensa sit in continenti, vindicta autem post moram infertur.

§. 7. Si autem non apparet ex testimonio vel aliunde, quæ percussio præcesserit aliam: tunc culpa in illum redundabit, qui alterum ad contentionem & percussionem *provocavit.*

Az 1843-iki javaslat itt is *részletez* s a mi a *BTK.*-ben egy §-ba van összefoglalva, öt §-ban tárgyalja. Határozmányai ezek:

73. §. Minden beszámítástól és büntetéstől menten maradnak: kik vétlen önvédelem esetében s annak törvényszabta korlátai közt olyast cselekedtek, mi egyébként törvényszegésnek tekintetnék.

74. §. Vétlen az önvédelem: *a)* Minden tettleges és erőszakos megtámadás ellen, mely jogtalanul a megtámadottnak személye ellen intéztetett, s *életére* vagy *testére, szabadságára* vagy *becsületére* veszélythozó lehet. *b)* Azon erőszak ellen, mely *vagyonának* jogtalan elvételét vagy megrontását tárgyazza. *c)* Az ellen, a ki jogtalanul másnak udvarára, házára vagy lakására erőszakosan reá rohan, vagy abba betörni igyekszik. De mind ezen esetekben csak akkor van helye a vétlen önvédelemnek, ha a meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

támadott sem a közhatóságnak felhívása által, sem más valamely hatalmában lévő eszközökkel e fenyegető veszélyt el nem távoztathatta.

75. §. A vétlen önvédelemnek korlátait azonban áthágja a megtámadott: *a)* Midőn oly esetben, a hol minden magára következhető kár, vagy veszély nélkül gyöngébb eszközökkel is eltávoztathatta volna a megtámadást, *keményebb módokhoz* vagy épen *életveszélyeztető eszközökhöz* nyúlt. *b)* Midőn védelmében minden alapos ok és szükség nélkül szándékosan messzebb ment mint a védelem czélja megkivánta. *c)* Midőn tudva, hogy a megtámadás sem czéljára, sem módjára nézve, *személye ellen nem intéztetett*, azon kár pedig, melyet neki a megtámadás vagyonában okozhat, sokkal csekélyebb, mintsem hogy a megtámadónak súlyos megsebesítését vagy épen megölését menthetné, vedelmében *életveszélyeztető eszközöket* használt.

76. §. Ha mindazáltal a tettnek körülményeiből kiviláglik, hogy a megtámadott, csak azért hágta által a vétlen önvédelemnek törvényszabta korlátait, mert a megtámadás miatti *félelem* vagy *ijedtség* eszméletét annyira megzavarta, hogy a fenyegető veszélynek eltávolítására, sem más módokról gondoskodni, sem a védelem eszközeit megválasztani képes nem volt, beszámítás alá nem esik.

77. §. A vétlen önvédelemnek minden szabályai s jogai kiterjednek arra is, a ki *másnak személyét* vagy *javait* a fentebbiekben körülírt erőszakos megtámadás ellen védelmezi, vagy a megtámadottat vétlen önvédelmében segíti, valamint szintén arra is, a ki udvarából, házából vagy lakásából a már berontott megtámadót ismét elkergeti, vagy *tulajdonát*, melylyel az távozni készül, visszaveszi, vagy mást ilyen cselekvésben segít.

78. §. Oly cselekvésnek, mely a vétlen önvédelem korlátai közt történt, s ennélfogva a beszámítás alá nem vonathatik, mind azon következményei, melyek elkerülhetők nem valának, szintén büntetlenek maradnak.

Az 1843-iki javaslat ezenkívül átmenetet is állapít meg annyiban, hogy az önvédelem, ha az egészen vétlen ugyan nem volt, de legalább némileg menthető, a beszámítást *enyhíti*. (84. §.)

BTK.

79. §. Kizárja továbbá a cselekmény beszámíthatóságát a jogos védelem.

Jogos védelem az: mely akár a megtámadottnak, akár másnak, személye vagy vagyona ellen intézett, — vagy azt fenyegető jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárítására szükséges.

A jogos védelem határainak, félelemből, ijedtségből, vagy megzavarodásból származott túlhágása nem büntettetik.

A *BTK.* 79. §-ának szövege ellen Dr. Schwarz Gusztáv azt a kritikai megjegyzést tette,* hogy az nem csak a megtámadottat védi,

* L. *Jogt. Közl.* 1899. 3. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hanem más meg nem támadottat is. Nem fogadhatjuk el a megjegyzést. A «megtámadottnak» és «másnak» szavak nem genitivusban, hanem dativusban vannak. Nem azt mondja a szöveg, hogy *akár a megtámadottnak, akár másnak személye ellen intézett . . . támadás,* hanem azt, hogy *akár a megtámadottnak, akár másnak a megtámadás elhárítására szükséges védelem.* Hogy ez az összekötés adja a helyes értelmet, mutatja az is, hogy a kodifikátor a *másnak* szó után vesszőt tett; már pedig genitivus után vessző igazán nem volna helyén, dativus után azonban használatos épen azért, nehogy a *nak-nek* rag az illető esetben genitivusnak vétessék. De nem is volna értelme a szövegnek, mert azt jelentené, hogy szabad a *támadást* elhárítani egy *meg nem támadott* egyénről. A támadás elhárítása t. i. az alternative egymás mellé állított mindkét genitivusra vonatkoznék.

Nem akarjuk állítani, hogy klassikus elegantiával fejezi ki a 79. §. azt, a mit mondani akar; de kétségtelen, hogy a *másnak* szó a külső beavatkozót jelenti, kinek épúgy joga van a támadást visszaverni, mint a megtámadottnak.

LVII. FEJEZET.

A végszükség.*

A) *Általában.*

I. A jogos védelemnek ott van helye, a hol a jog a jogtalansággal áll szemben. Végszükségnek pedig, a hol két egyénnek két joga vagy java vagy érdeke áll egymás mellett és egyik csak úgy tud érvényesülni, illetőleg fenmaradni, ha a másikat megsemmisíti. Az az egyén, a ki itt erőszakot gyakorol, nem hivatkozhatik már arra, hogy a jogellenes támadót utasítja vissza; ő a jogos támadó ellen kél fel.

Hősiességet senkitől sem követelhetünk. Kettejök számára nincs elég tér, nincs elég életfeltétel, és elvégre ő — erősebb. Az állam nem ad neki erre a pusztításra *jogot,* nem is adhat. Hanem

* Battlay: *M. I—gy.* XIV. k.; Hoványi: u. o. XXIII. k. — Janka: Strafrechtl. Notstand (1879.); Stammler: u. az (1878.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mivel az összeütközésért nem vádolhat senkit és az állam képtelen az összeütközést megszüntetni: elnézi, hogy az erős pusztítja a gyöngébbet. Ez a jogban az ultima ratio. (Ugyanígy megnyugszik az állam pl. az elévülésben, meg az indítványi jogosultságban is. Ezeknél nem oly szembeszökő ugyan a büntetés elengedése, de annál gyakoribb.)

Példák: 1. Kiüt a tűz s a padlásszobában alvó két ember az utolsó perczben ébredt fel; mindketten az egyetlen keskeny ablakhoz rohannak s az egyik felmászik a párkányra, lekiált a tűzoltóknak, hogy hozzák a mentőponyvát; ez alatt azonban a tűz egészen az ablakig terjedt s a másik ember a végszükségben az ablakon levőt letaszítja s ő ugrik az időközben előhozott ponyvára. A letaszított erős sérüléseket kapott és belehalt.

2. A hajótörést szenvedettek többen egy gerendára menekültek és minthogy a gerenda nem birja el valamennyiöket, egyet letaszítanak a tengerbe és ez elvész.

3. A rablók által megtámadott póstakocsis felnyitja a ládát és odaadja a rablóknak a pénzt.

4. Hogy a kiütött tűz lokalizáltassék, a tűztől harmadik ház tulajdonosa lebontatja a közbeeső idegen ház tetejét.

5. Némileg ugyanide tartozik a Mignonette hajóról menekült legénység története. Egy csónakon több napon át élelem nélkül voltak s a legvégső pillanatban a hajó fedélzetén eszméletlenül fekvő matrózgyereket megölték s húsából táplálkoztak mindaddig, míg egy hajó megmentette őket. (L. az eset részleteit Liszt: Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft. V. 367. és köv. II.)*

B) *A végszükség területköre.*

II. 1. Az irodalom a végszükségbeli prærogativának helyt ad minden javakra nézve, époly terjedelemben mint a jogos védelemnek. A törvényhozások azonban a végszükség területét lényegesen megszorítják.

A magyar törvény csak az életre nézve ismeri el. És ennyiben a «*végszükség*» elnevezés helyes. Ha egyéb javak tekintetében is fennállna, alkalmasabb volna ez a név: *szükség állapota.*

A német *BTK.* 54. §-a az életre és a testi épségre nézve adja meg. («Leib oder Leben.»)

Az osztrák javaslat (1891) 59. §-a kiterjeszti a személyes sza-

* Az angol bíróság gyilkosságban mondotta őket bűnösöknek, halálra ítélte és a királyné a halálbüntetést fél évi fogházzá változtatta át. Az angol külön jogfejlődésnek ez az eljárás teljesen megfelel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

badságra és a vagyonra is. («Beschädigung an Leib, Freiheit oder Vermögen».)

2. A végszükségbeli cselekmény a magyar törvényben nincs megengedve bárki megmentésére, hanem csak önmagának vagy hozzátartozójának megmentésére. A törvény tehát ismét visszatér oda, a hol a 77. §-ban volt.* Számbaveszi a hozzátartozó iránti érzelmeket és azon conflictusokat, melyek eshetőleg támadhatnának ha büntettetnék az az apa vagy anya, a ki megölt valakit, hogy megmentse gyermeke életét. A ki barátjáért, jótevőjéért áldozza fel hasonló körülmények közt valakinek életét, az nem tarthat igényt a törvény jótéteményére.

2. *a)* Ide vág az a kérdés, vajon mikor jogos a magzatelhajtás.

A *jogos* magzatelhajtások a következők:

Az anya életének fentartására előidézett korai szülés, melynél a magzat megölése legalább is valószínűvé van téve.

A magzat megölése azon czélból, hogy a szülés egyáltalán megtörténhessék.

Az eset különben olykép is alakulhat, hogy az orvos a gyermek életének megmentése végett életveszélyes operatiót visz véghez az anyán. Vagyis a be nem avatkozás mindkét életet veszélyeztetné; tehát beavatkozik, hogy legalább a gyermek életét biztosan megmentse.

A jogalap pedig az, hogy összeütközik egy valóságos élet és egy valószínű élet. Ily esetben — a végszükség alapján — feláldozható vagy a magzat valószínű élete vagy az anya élete.

Az orvos azonban a hozzátartozók beleegyezése nélkül e cselekményt nem hajthatja végre, mivel a végszükség conflictusának eloszlatása az illető egyénen kívül csak a hozzátartozóknak van megengedve. Ha az orvos mégis megteszi saját felelősségére, érintkezésbe jöhet a büntető bírósággal.

Némely írók szerint az orvos itt nincs kötve a *BTK.* által felállított korlátokhoz. Neki az orvosi diploma megadja a jogot, hogy a tudomány elvei szerint eljárhat és ez alapon végrehajthat oly testi sértést, illetőleg ölést, vagy magzatelhajtást, mely a nem-orvosnak tiltva van. Sőt e felfogás szerint kötelessége is beavatkozni, a meny-

* A két határozmány különben is annyira rokon egymással, hogy az írók többnyire összefoglalják a kettőt. Egyiknél ember hozza létre a végszükséget, másiknál természeti erő.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyiben a beavatkozást az orvosi hivatás magával hozza. Az orvos ily esetben még egy kollegáját veszi maga mellé, hogy annál pontosabban megállapítható legyen, vajon volt-e kellő szakbeli alapja a beavatkozásnak.

Az 1843-iki magyar javaslat kifejezetten megadja a büntetlenséget, ha valaki mint orvos, sebész vagy szülész, az orvosi szabályok által meghatározott körülmények közt valamely gyermeket azért, hogy az anyának veszélyben forgó életét megmenthesse, az anya méhében megöl. (138. §.)*

3. A végszükség állapotának *vétlenül* kellett származnia. A ki maga okozta dolose vagy culpose a végszükség állapotának beálltát, nem hivatkozhatik a végszükségre mint mentesítő körülményre; felelős lesz cselekményéért — épúgy mint a jogos védelem esetében felelős az, a ki a támadást ingerkedéssel hozta magára.

Példák: Az a kinek culpája okozta a tűz kiütését, menekül a másik élete árán. — Az, a ki a másikat biztatta és reábírta, hogy csónakázzanak, a veszély beálltakor társát kilöki a csónakból és az belehal a vízbe.

4. Magától értetik, hogy végszükség csak ott fog megállapíttatni, a hol a jogsértő cselekmény más módon el nem hárítható, közvetlen veszélyből való megmentés végett követtetett el. És a hol a végszükség a cselekmény oka volt, nem pedig ürügye.

5. Büntetendő-e az, a ki maga nincs végszükségben, de segít egy végszükségben levőnek a másik ellen, vagy felbujtja?

Az úszó gerendán levőket, kiket minden pillanatban azon veszély fenyeget, hogy alámerülnek, reábirja egy csónakbeli menekült, hogy egyet maguk közül dobjanak a tengerbe. Minthogy maga a tettesi cselekmény büntetlen, nem volna büntethető a segédi és a felbujtói cselekmény sem. De másrészt számba veendő, hogy a végszükségnél a beavatkozhatás a hozzátartozókra van szorítva.

6. A relativitas kérdéséről a törvénynek nem kellett intézkednie, mivel csak az életre nézve fogadja el a végszükséget; két ember élete közt pedig relativitást felállítani nem szabad.

* Az orvosi operatiók kérdéséről a német jogi irodalomban újabban igen tanulságos vita folyik. Oppenheim 1892-ben a baseli egyetemen való székfoglalása alkalmából értekezett a kérdésről; majd hozzászólt nagyobb dolgozatban Stoos; ugyancsak Lilienthal; legújabban pedig a Liszt-féle folyóirat XX. kötetében Finger. — Idevág Schächter Miksának a 206. lapon idézett értekezése is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

7. A vélt végszükség kérdése úgy oldódik meg, mint a vélt jogos védelem. Ha alapos ok volt hinni, hogy saját életét csak a másik életének árán mentheti meg s a körülmények is támogatják ezen hiedelmét, a biró nem büntethet.

8. A végszükség túlhágása esetére azonban a biró kénytelen lenne elitélni. Mert a törvény a túlhágás mentesítését nem adja meg. Ha csak nem támaszkodhatik a vélt szükség eszméjére.

9. A végszükség iránti határozmány különben igen kevéssé gyakorlati. Ritkán fordul elő eset, melyet idevonhatónak ismernének el a biróságok.

> *Curia:* Felmentés a 359. §. alól végszükség címén, midőn tüzelő anyag hiányában kis gyermekei megbetegedhettek s életveszélynek lettek volna kitéve. (1897. 3790/B. sz. itélet.)

10. A vagyoni végszükségre való kiterjesztés némi nyoma mutatkozik a Curiának az önbiráskodásról szóló egyik itéletében.

> . . . tekintve ezenfelül, hogy oly körülmény, mely vádlottak részén a kényszerhelyzetet, az egyébként bekövetkező elháríthatlan veszélyt tünteti elő — a mi a *BTK.* 80. §-ának analogiája szerint a jogtalan elvételt habár nem is jogszerűsíthetné, de kimenthetésére alapul szolgálhatna — nemcsak nem hozatott fel, stb. (*Dtár* XIX. 42. sz.)

11. Az 1843-iki javaslat a végszükséget a 73. §. *e)* pontjában így írja körül:

> Azok, kik a törvényszegést csak azért követték el, mert valamely életveszélylyel fenyegető szükségből, melybe büntetlenül kerültek, magokat vagy olyanokat, kik a 72. §. szerint hozzátartozóiknak tekintendők, egyébként kiszabadítani képesek nem voltak.

c) *A BTK. különös részének analog határozmányai.*

III. A magyar *BTK.* különös részében analog határozmányok a 80. §-ban foglalt elvvel a következők:

1. A 224. §. kimondja, hogy nem büntettetik hamis tanuzásért és hamis esküért, a ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménynyel vádolná.

Ezen határozmány kihívja a kritikát.

A törvény itt oly privilegiumot ad, mely a merev önzés rendszerét létesíti. Ha a tanú önmagát bármily csekély súlyú bűncselekménynyel, pl. kihágással vagy vétséggel vádolná, szabaddá tétetik reá nézve a hamis tanúskodás oly ügyekben is, melyek másra a legsúlyosabb büntetéseket vonhatják maguk után.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Példaként vegyük azt, hogy valakinek gondatlansága okozta egy ház kigyulladását és ő, hogy magáról a gyanút elhárítsa, azt vallja mint tanú, hogy látta, a mint *X.* felgyújtotta szándékosan a házat és ez utóbbit el is itélik.

Második példa: Egyik ember bemegy a kertbe almát lopni, a másik gyilkolni. A gyilkosság vádját azonban egy harmadik ellen emeli az ügyészség. Az almatolvaj tudja, hogy a vád alaptalan és tudja azt is, hogy ki a gyilkos: mégis azt vallja hamisan, hogy nem tud semmit, mert különben kénytelen volna megmondani, hogy almát lopni volt a kertben. Sem hamis tanuzásért, sem a 330. §. szerinti hamis vádért nem büntethetik, mert mind a kettő alól mentesül az, a ki magát vádolná bármi csekély súlyú bűncselekménynyel.

Harmadik példa: A korcsma a záróra után nyitva marad. Egy ember borozik egyedül az egész helyiségben. Ezen ember ellen később gyilkosság miatt vádat emelnek és ő hivatkozik arra, hogy az elkövetés idejében azon bizonyos korcsmában volt. A korcsmáros tagadja, mert megbüntethetnék a záróra túlhágása miatt. S habár a gyilkossággal vádolt egyént e miatt alaptalanul elitélik is, a korcsmáros nem büntethető, mert önmagát vádolta volna büntetendő cselekménynyel, ha a valót megmondja.

Az összeütközés a tanú érdeke és a másiknak érdeke közt kétségkivül fenforog; de nem szabad az összeütközés eloszlatásánál egyedül az önzést irányadóul venni. A másiknak az érdeke épúgy figyelembe vételt igényel, mint a tanúé. Érvényesítendő volna legalább is a relativitás, a mint ezt a jogos védelemnél is hangsúlyoztuk, hol a helyzet analog azzal, a mely itt fenforog.*

Tagadhatlanul kapcsolatban van ez a szabvány a bűnvádi eljárás azon tételével, hogy önmagát senkisem tartozik vádolni. Mi az utolsók volnánk, kik ezen tétel megcsonkítása mellett szót emelnénk. De a midőn valaki a maga alaptalan kimentése végett másokra fogja a bűncselekmény elkövetését, ez nem a maga jogának kiaknázása, hanem minden körülmények közt hamis tanúzás vagy hamis vád.

De nemcsak a büntető perrel, a polgári perrel is kiegyenlít-

* Az első miniszteri javaslat a *BTK.* 224. §-ánál engedett némi tért a relativitásnak. Ott ugyanis a kihágásokra nem terjedt ki a határozmány. Az első pont így hangzott: «A ki a való megvallása által magát *bűntettel vagy vétséggel* vádolta volna». A II. miniszteri javaslat hozta az átalakítást.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hetlen összeütközéseket idéz elő a 224. §. A tolvaj, a rabló, az orgazda a polgári perben, mely az áruk eladásából származik, az áruk eredetét illetőleg a jóhiszemű vevővel szemben szabaddá van téve, mert a való megvallása által önmagát büntetendő cselekménynyel vádolná.

Ugyanez áll a csalóra és a védjegyhamisítóra nézve.

És figyelmeztetnünk kell azon küzdelemre is, mely a csődtörvény és a *BTK.* közt e ponton folyamatban van.

A csődtörvény 118. §-a szerint a közadós az általa előterjesztett kimutatást azon kijelentéssel tartozik sajátkezűleg aláírni, hogy kész esküt tenni arra, hogy vagyonából semmit el nem titkolt és kimutatásába koholt tartozásokat nem vett fel. A 119. §. pedig meghagyja, hogy mihelyt a tömeg leltározása befejeztetett, a csődbiróság az eskü letételére, ha ezt a tömeggondnok vagy a hitelezők valamelyike kéri, határnapot tűz ki s ezen a közadós, miután az előterjesztett kimutatást esetleg kijavította, az esküt a 118. §. értelmében letenni tartozik. Ha ezt a felfedező esküt a közadós hamisan teszi le, vagyis ha eltitkolta vagyonát, vagy kimutatásába koholt tartozásokat vett fel: hamis esküért nem büntethető, mivel a közadós a valónak megvallása által önmagát a csalárd bukás büntettével vádolná.

Egyáltalán azon peres fél, a ki saját delictuosus cselekményére alapítja követelését, vallhat hamisan. Minthogy ő a való megvallása által nemcsak megkárosodhatik vagyonilag, de a büntető biró keze alá is kerülhet: ezért szabad hazudnia. A törvény úgyszólván biztatja az embereket, hogy ezt a kedvező helyzetet büntetendő cselekmény elkövetésével megszerezzék maguknak.

A német *BTK.* nem fogadja el e ponton a teljes büntetlenséget, hanem csak a büntetés leszállítását; a kihágást pedig kizárja.

> 157. §. Hat ein Zeuge oder Sachverständiger sich eines Meineides schuldig gemacht, so ist die an sich verwirkte Strafe auf die Hälfte bis ein Viertheil zu ermässigen, wenn die Angabe der Wahrheit gegen ihn selbst eine Verfolgung wegen eines Verbrechens oder Vergehens nach sich ziehen konnte,

Az olasz *BTK.* megadja ugyan a büntetlenséget, ha a tanú az igaz megvallása által önmagát vagy hozzátartozóját *elkerülhetlenül* személyes szabadságában vagy becsületében súlyos veszteségnek teszi ki; de a büntetésnek csak felére való leszállítását állapítja meg, ha a hamis tanúzás más egyént bűnvádi eljárásba vagy elítéltetésbe vinne.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

215. Va esente da pena per ill fatto preveduto nell' articolo precedente: 1. chi, manifestando il vero, esporrebbe inevitabilmente sè medesimo od un prossimo congiunto a grave nocumento nella libertà o nell onere . . . La pena è soltanto diminuita dalla metà ai due terzi, se la falsa deposizione esponga un' altra persona a procedimento penale od a condanna.

Újabb jogosultságot nyertek a 224. §. elleni kifogások a félnek eskű alatti kihallgatása (1893 : XVIII. t.-cz.) által. Erről a II. kötetben bővebben szólunk.

2. A 378. §-ban megengedi a törvény a hozzátartozó irányában a bűnpártolást.

3. Ugyanide vonható a 135. §. 2. pontja, mely szerint a hozzátartozó felmentetik a feljelentési kötelezettség alól.

4. Analog határozmányt foglal magában a 430. §. is, mely szerint a vízáradás okozásért lényegesen kevesebb büntetés jár, «ha a vízáradás a tettes vagyonának megmentése végett okoztatott».

BTK.

80. §. Nem büntettetik a cselekmény, ha az, a tettes vagy hozzátartozói életének vétlenül származott, más módon el nem hárítható, közvetlen veszélyből való megmentése végett végszükségben követtetett el.

LVIII. FEJEZET.

Ignorantia juris. — Ignorantia facti.

I. A vádlott nem hivatkozhatik a büntető-törvénykönyv nem tudására. Meglehet ugyan, hogy valóban nem tudta, — a mi némely tényálladékok határainak ingadozó volta miatt is előfordulhat, — de ha a törvény helyt adna ilyen kifogásnak, ez megbéníthatná az igazságszolgáltatást. A legtöbb esetben használnák a törvény nem tudásának kifogását.

Habár tehát az írók részéről a törvény tudásának fictiója folytonos támadások tárgya, a törvények még sem igen mellőzik. A magyar *BTK.* kifejezetten fentartja; a Glaser-javaslat szintén; a német törvény hallgat a kérdésről, de a gyakorlatban a biró a fictio alapján ítél.*

Az, hogy a törvény nem tudása nem mentesít, csak a büntető-

* Binding nem fogadja. Normen II. 499.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

törvényre áll. Ha valaki bebizonyítja, hogy az oda vágó magánjogi vagy egyéb törvényt nem ismerte, ez őt mentesíti, ha lényeges a körülmény, melyre nem-tudása vonatkozik.

Az 1843-iki magyar javaslat 85. §-a is kimondja, hogy a büntető-törvények rendeletének nem tudása senkit a büntetés alól fel nem ment.

Az 1792-iki javaslat nagyon helyesen mondja a kérdésről:

> Hinc licet quidem ignorantia juris neminem excuse it genere, quia tamen facti, adeoque et legis positivæ ignoranta, sæpe est invincibilis, judicis erit discipere: an non subinde, præsertim apud rudiores, invincibilis subversetur ignorantia. *(Principia* I.)

II. A tényben való tévedés mentesít és nem számítandók be a tényálladékhoz tartozó vagy súlyosabb beszámítást okozó ténykörülmények, ha a cselekvő azokról nem birt tudomással.

Példák: 1. A tettes azt hiszi, hogy a dolog, melyet elvesz, az ő tulajdonát képezi, holott az másé.

2. Valaki felgyujt egy elhagyottnak látszó és teljesen elpusztult kunyhót, hogy megmelegedjen a tűznél; csak azután búvik elő a már égő szalmából egy ember, ki égési sebeibe bele is hal.

3. Egy vidéki úr az ő régi ismerősének, *N* kir. táblabirónak, kedveskedni akarván, a táblabiró nősülése alkalmából különféle hús-, lisztféléket és egyéb konyhabeli czikkeket küld. A táblabiró feljelentést tesz ellene azon czímen, hogy meg akarta őt vesztegetni, mivel egy pere van nála, melyet pár hét mulva fog előadni. A küldő ezen körülményre nem is gondolt, sőt nem is tudta, hogy a per a királyi táblán van.

III. Fontos, hogy a 82. §. szerint csak az a tény nem számítható be, a mi sulyosít; ellenben hallgat a törvény arról, hogy beszámítható-e a vádlott előnyéül azon általa nem ismert tény, a mely enyhít. A törvény hallgatásából az következik, hogy ez igenis előnyére szolgál. Ha a 82. §. egyenlősíteni akarta volna a két tekintetet, szólt volna mindakettőről, a mint teszi ezt a 74. §. a részesek bűnösségének egymástól való függetlenítése tekintetében. A putativum delictum nem delictum.

Példák: 1. A tettes azt hiszi, hogy a dolog, melyet eltulajdonítás végett elvesz, idegen, holott az övé.

2. A tettes ellop egy könyvet, melynek értéke pár forint; később kiderül, hogy a lapok közt egy százas bankjegy volt, melyről a tettes csak akkor nyer tudomást, mikor a könyvet nála megtalálták.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Valaki éjjel felgyujt egy kunyhót, hogy a kunyhóban vélt ellensége benn égjen. Kitünik, hogy a kunyhó már napok óta lakatlan.

4. A paraszt megveszteget egy birósági irnokot, hogy ügyében valami inkorrekt dolgot tegyen. Az irnoknak azonban semmi befolyása azon ügyre nincs; még a főnöke sem foglalkozik vele. Az ügy más birónál van.

5. Egy hivatalnok közzé tesz egy hivatalos iratot, melynek tartalma — hiedelme szerint — hivatalos titkot képez. Később derül ki, hogy egy külföldi lap már előbb közölte az okmány szövegét.

IV. Az aberratio ictus és az error in objecto iránt l. a dolus tanában 313. l.

Magától értetik a törvény azon további rendelkezése, hogy a tények nem tudását tárgyazó szabály a culposus cselekményekre csak az esetben alkalmazható, ha az érintett körülmények nem tudása már magában nem képezett gondatlanságot.

Curia: 1. A tévedés azon kérdés körül, hogy köthet-e valaki érvényes házasságot vagy nem, nem esik a *BTK.* 81. §-ának rendelkezése alá (ignorantia iuris), hanem mint ténybelí tévedés a 82. §. alá esik, s mint ilyen a beszámítás kizárására alkalmas lehet. (*Dtár* III. foly. XII. 74.)

2. A *BTK.* 81. §-ából nem következik, hogy a magánjogi szabály nem tudása a büntetőjogi beszámítást nem zárja ki; a magánjogi jogszabály érvénye vagy értelme tekintetében fenforgó tévedés csak az esetben vezet a 82. §-beli kizárási ok megállapításához, ha a vádlott a bűncselekmény tényálladékához tartozó valamely ténykörülményről nem birt tudomással. (*BDtár* III. 86.)

3. Felmentés a hamis eskü vádja alól, mikor a vádlottak csekély műveltségüknél s testi és szellemi fogyatkozásaiknál fogva nem voltak képesek felismerni az esküvel megerősített tények valótlanságát és azokra nézve tévedésben voltak, másként gondatlanság nem volt megállapítható. (*BDtár* III. 67. sz.)

BTK.

81. §. A büntetőtörvény nem-tudása vagy téves felfogása a beszámítást nem zárja ki.

82. §. Nem számíthatók be a bűntettnek vagy a vétségnek tényálladékához tartozó, vagy annak súlyosabb beszámítását okozó ténykörülmények, ha az elkövető, a cselekmény elkövetésekor, azokról nem bír tudomassal.

A gondatlanságból elkövetett cselekményekre ezen szabály csak az esetben alkalmazható, ha az érintett körülmények nem tudása már magában nem képez gondatlanságot.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

LIX. FEJEZET.

Fiatal kor* és siketnémaság.

A) *Az első korhatár.*

I. Azon gyermek, ki a 12. évét meg nem haladta, bűnperbe nem vonható. A mennyiben a szülők, felügyelők stb. részéről reábirási cselekmény forog fenn, alkalmazandók a közvetett tettesség szabályai. (L. a részesség fejezetében 263. l.)

A bűnös hajlamokat mutató gyermekek gondozása a bűnügyi politikának legfőbb föladata, és épen ezt hanyagolja el nálunk leginkább az állam és a társadalom.

Azokat a vásott gyerekeket, kik korai érettségökben a legkülönbözőbb bűncselekményeket követik el, ma úgy a biró, mint a közigazgatási hatóság szabadjára hagyják s az ezek által elkövetett bűncselekményeket egyszerűen meg nem történteknek tekintik.

Az 1843-iki javaslat is a 12. évet fogadta el, mint első korhatárt. Azonban hozzátette a 80. §. nagyon helyesen, hogy azok szülőik vagy felügyelőik által lesznek megfenyitendők; s az illető közhatóság fel fog ügyelni arra, hogy ily esetben a megérdemlett fenyítés el ne maradjon.

Ilyen intézkedés nagyon helyén volna a *BTK.*-ben.**

A német *BTK.* szintén a 12. évben állapítja meg az első korhatárt és aztán így folytatja:

* Aschrott: Zwangserziehung Minderjähriger (1900.); u. az: Fürsorgeerziehung Minderjähriger (1901.); Massow: Preuss. Fürsorgeerziehungsgesetz. (1901.); Appelius: Behandlung jugendl. Verbrecher und verwahrl. Kinder (1892.); Berger: Jugendschutz und -besserung (1897.); Zucker: Behandlung der verbrecherischen und verwahrl. Jugend in Oesterreich (1894.); Schuld und Strafe der verbr. Jugend (1899.); Joly: Criminalité de la jeunesse (1897.); Albanel et Legras: L'enfance criminelle (1899.); Lino-Ferriani: Minderjährige Verbrecher (1895.) — A *Magyar Jogászegylet* kiadványai közt jelent meg Vargha Ferencz: Gyermekkorban levő bűnösök (1895.); Moravcsik Emil: ugyanarról (1896.); Doleschall Alfréd: A gyermekvédelem kérdésének törvényhozási szabályozása (1893.); Fekete Gyula: Az elhagyatott gyermekek és fiatalkorúak gondozása (1893.). — Vámbéry Rusztem: Büntetőpolitikai követelések (1900.). — L. még Lengyel Auréll: A kor büntetőjogi szempontból. Jogi Lexicon. V. köt. — Finkey: A fiatal korú bűntettesek büntetési rendszerének reformja. (*Jogt. Közl.* 1901. évf. 205. s köv. ll.)

** V. ö. a 206. lapon a gyermekvédelemről mondottakat is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Gegen denselben können die zur *Besserung* und *Beaufsichtigung* geeigneten Massregeln getroffen werden. Insbesondere kann die Unterbringung in eine Erziehungs- oder Besserungsanstalt erfolgen, nachdem durch die Vormundschaftsbehörde die Begehung der Handlung festgestellt und die Unterbringung für zulässig erklärt ist.

A 361. §. 9. pontja szerint pedig kihágást követ el:

«wer Kinder, welche seiner Aufsicht untergeben sind, von der Begehung von Diebstählen abzuhalten unterlässt.»

Az osztrák javaslat (1891.) 61. §-a lényegileg ugyanazt rendeli, mit a német törvény; s hozzá teszi, hogy a szülők általi megfenyítés iránt is tehető intézkedés.

Ugyanezt mondja az olasz *BTK.* és megszabja ezenkívül, hogy ha a szülők nem ügyelnének fel azontúl a gyermekre, s ha a gyermek ismét elkövetne valamit, a szülők 2000 liráig terjedhető pénzbüntetéssel büntethetők. Megjegyzendő, hogy ezen törvény az első korhatárt a déli klimából származó korai érettségnek megfelelőleg a 9. évben állapítja meg.

Az éjszaki országok törvényei a 12. évnél magasabbra teszik az első korhatárt. Így a finnországi 1889. évi *BTK.* az első korhatárt a 15. évre teszi. Az ezen aluli korra nézve ugyanaz az intézkedés áll fenn, a mi az olaszban.

BTK.

83. §. A ki a bűntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.

B) *A második korhatár.*

II. A második korhatárt a törvény a 16. év befejezésére tette. Az idetartozó fiatalkorúak két csoportba osztatnak.

A ki t. i. a 12. évet meghaladta, a 16. évet még be nem töltötte és cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt, büntetés alá nem vonható. Ezeket tehát ugyanúgy szabadjára bocsátják, mint a kik 12. életévöket meg nem haladták. A ki elzüllésnek indult, azt az állam ebben a processusban nem zavarja.

Nagy szerényen hozzáteszi a 84. §., hogy ezen 12—16. éveseket a bíróságok javítóintézetre itélhetik. Hogy ezen felhatalmazással a bíróságok nem élnek, arról bőven szóltunk, a hol a javítóintézeteket tárgyaltuk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A második csoportba tartoznak azon 12—16. éves koruak, a kik cselekményök bűnösségének felismerésére szükséges belátással birtak. Ezekre a bíróság a 85. §-ban foglalt redukált büntetési skálát alkalmazza.

III. Megjegyzendő még:

1. Szigorúan véve a felismerési képesség megállapítása — a franczia törvényben: discernement — orvosilag volna eszközlendő. De rendszerint nem történik.

2. Megkülönböztetést kellene tenni a bűncselekmény szerint is. A lopásra nézve a felismerési képesség korán megvan. Némely egyéb bűncselekményre talán később.

3. Midőn a 12—16. évek közti gyermeket a bűnösség felismerésére képtelennek jelenti ki a bíróság, a felbujtója közvetett tettes lesz-e vagy felbujtó? Ha a 12. év alattinak analogiáját veszszük alapul, felbujtásról aligha szólhatni.

4. Nem mutatkozik épen logikusnak, hogy valaki 20. életévének betöltéséig javítóintézetben tartathatik, de 16. életévén túl oda nem utalható. (V. ö. különben *BTK.* 42. §.)

5. A 16. életév betöltése a *BTK.* 113. §-a szerint az indítványi jogosultság tekintetében is határnapot képez. (L. erről alább 426. l.)

6. A 243. §. 3. pontja pedig a 18. életév betöltését veszi a büntetlenség megállapításának határpontjául.

7. Kérdés, lehet-e javítóintézetre ítélendő egyént közönséges vizsgálati fogságba helyezni? *

BTK.

84. §. A ki akkor, midőn a bűntettet vagy vétséget elkövette, életkorának tizenkettedik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményéért büntetés alá nem vehető.

Az ilyen kiskorú azonban javító-intézetbe való elhelyezésre ítéltethetik, de abban életkora huszadik évén túl nem tartathatik.

c) *A redukált büntetési skála.*

IV. A *BTK.* 85. §-a lényegesen redukált skálát állapít meg. Itt nem lehet panasz, hogy a minimumok korlátozzák a bírót. De ezen fiatal koruakra egyáltalán csak kivételesen volna szabad a rendes büntetési nemeket kiszabni s nem a büntetési nemek reduktió-

* L. e kérdésről a 186. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

járól, hanem azoknak rendszerinti hatályon kívül helyezéséről kellene intézkedni.

V. A részleteket illetőleg:

1. A 85. §. alapján gyilkosság *vétsége* is mondathatik ki. A gyilkosságra t. i. börtönbüntetés lévén megállapítva, a 92. §. fenforgása esetében a biró átmegy fogházra és kimondja a gyilkosság vétségét.

2. A vétségi kisérlet fenforgásának kérdése ugyanúgy dől el, mint a nem redukált büntetési tételeknél. Erre a kérdésre a 85. §. nem gyakorol semmi kihatást.

3. A 85. §. 4. pontja vétségért *rendőri* büntetéssel büntetendőknek mondja a 12—16 év közti fiatal koruakat. Feltűnik, hogy a törvény nem *kihágási* büntetésről szól, mikor az illető törvényt a czime kihágásinak és nem rendőrinek nevezi. Az eltérés magyarázata az, hogy a kihágási codex javaslatának czíme ez volt: «Törvényjavaslat a rendőri kihágásokról». S ezen czímnek felel meg a *BTK.* 85. §. 4. pontjának szerkezete. Később a képviselőház jogügyi bizottsága a «rendőri» szót a kihágási kodex czíméből kihagyta; de már a másik kodex ide vágó passusa nem volt módosítható, mivel az a törvény a szentesítésen keresztülment. Innen származik a két kodex között mutatkozó ezen ellentmondás. V. ö. a *KBTK.* 32. §-át, az elzárás-büntetés foganatosítása tekintetében pedig a *KBTK.* 18., 19. §-ait.

4. Ugyancsak a 4. pont tekintetében felmerülhet a dekorrektionalisatio kérdése. Erről azonban már szóltunk a hármas felosztás tárgyalásakor.

A mellékbüntetések kizárását, mely itt a törvény szerint helyt foglal, szintén érintettük már.

Curia: 1. A 85. §. értelmében redukált büntetési tétel megállapításánál a törvényben foglalt büntetési tétel, nem pedig a konkrét esetben kiszabott büntetés veendő alapul. Bűnhalmazat esetében előbb állapítandó meg a 85. §. szerint redukált büntetési tétel és azután viendő véghez a büntetésnek halmazati emelése. (*Dtár* IX. 98.)

2. 30. sz. *TÜH.*: A kiskoruaknak a 85. §. 3. pontja alá eső büntetendő cselekmény miatt két évig terjedhető fogházzal való megbüntetése esetében az elkövetett cselekmény vétségnek minősítendő. (Dárday: Útmutató 90. l.)

3. Tekintve, hogy a 16 éven alóliak által elkövetett vétségek jogi következményeire nézve más kivételes intézkedés, mint az, hogy a 85. §. 4. pontja szerint rendőri büntetéssel fenyítendők, a *BTK.*-ben nem foglaltatik, ennélfogva az, a ki lopás vétsége miatt büntetve volt, bár fejletlen koránál fogva a 85. §. 4. alapján

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendőri büntetéssel fenyíttetett, visszaesőnek tekintetik és a 338. §. alá esik. *(Dtár* XII. 57.)*

4. Tekintve, hogy a *BTK.* 84. és 85. §-ai a bűncselekmények minősítésére nézve befolyással egyáltalában nem lehetnek és csakis a bűncselekményre törvényileg meghatározott büntetés mérvének vagy nemének, alkalmazása, illetőleg leszállítása vagy változtatása iránt intézkednek: e szerint a vádbeli cselekmény az érintett §. 4. pontja alapján elzárással büntetendő ugyan, de kihágásnak nem minősíthető. *(Dtár* XIV. 94.)

5. Midőn az elkövetett cselekmény által veszély bekövetkezésének lehetősége távolabb állott s annak bekövetkezéséhez a véletlen is hozzájárult: a 16 éven alóli egyén azt előre be nem láthatta, hogy cselekménye minő eredményt vonhat maga után. *(Dtár* XXXI. 72.)

6. Hogy a 12. évet meghaladott gyermek cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással bir-e, e kérdésben az itélőbiróság feladata dönteni. *(Dtár* III. foly. I. 19.)

7. A *BTK.* 85. §. 4. pontjában foglalt rendelkezés a *BTK.* 84. §-ában megjelölt kiskoruak büntetésére nézve csak annyiban tartalmaz kivételes intézkedést, hogy a terhükre megállapított vétség nem fogházzal, hanem rendőri büntetéssel sujtandó; de ki nem zárja a törvényben megállapított pénzbüntetés-alkalmazást. *(Dtár* III. foly. VI. 144.) *Ellenkező* határozatok: *Dtár* III. foly. VII. 62., IV. 119., XIII. 87.

8. A *BTK.* 85. §-ában meghatározott büntetések, még a bűnhalmazat esetén sem emelhető maximalis büntetési tételek, azaz a *BTK.* ezen §-a alapján büntetendő kiskoruakra a 97—99. §§ nem alkalmazhatók. (Marosvásárhelyi kir. Tábla 4. sz. döntvénye.) Analog határozatok: *BJT.* XXXIV. 6. és *BJT.* XXXIII. 376.

BTK.

85. §. Ha az előbbi szakaszban meghatározott koru egyének, a cselekmény elkövetésének idején képesek voltak annak bűnösségét felismerni: a következő szabályok szerint büntetendők:

1. halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő bűntett miatt: két évtől öt évig terjedhető börtönnel;

2. öt évtől tizenöt évig tartó fegyházzal vagy államfogházzal büntetendő bűntett miatt: két évig terjedhető börtönnel, illetőleg hasonló tartamu államfogházzal;

3. más bűntett miatt: két évig terjedhető fogházzal;

4. vétség miatt rendőri büntetéssel.

A jelen szakasz értelmében büntetendő egyénekre nézve hivatalvesztés vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése nem állapitható meg.

D) *A harmadik korhatár. — De lege ferenda.*

VI. Szabad lesz e helyütt pár megjegyzést tenni de lege ferenda.

1. A 16. és 18. évek közti egyének számára még egy redukált büntetési tétel felállítása feltétlenül szükséges.

* V. ö. e kérdésről a II. kötetben a visszaesési lopásnál mondottakat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A nőkre nézve a 16 éves korhatár megfelel, mert a 16 éves nő nem éretlen. Azt tartjuk, a két nem számára külön korhatárt kellene megállapítani. Magánjogunk e tekintetben megelőzte a büntetőjogot. A házassági törvény 7. §-a kimondja, hogy férfi 18., nő 16. évének betöltésével éri el fejlett korát.

Sok esetben nagyon is indokolt volna felvetni a kérdést, bir-e a 16—18 év közötti fiú a szóban levő delictumra nézve a cselekmény bűnösségének tiszta felismerésére elegendő képességgel, s ha bir, megérdemli-e a teljes büntetést?

Mivel ez nem történik: ebből származott azon jelenség, hogy börtön-intézeteinkben olyannyira sok a fiatal ember, hogy az u. n. gyermekszobán kívül a többi termek mindegyikében találunk gyermekeket, kik ott a megrögzött gonosztevőktől kellő kiképzést nyernek a bűntettek elkövetésének tudományában.

A magyar törvény itt a régibb büntető-törvénykönyvek példáját követte. Az újabb törvények, különösen Németországban, a kodex szerkesztése alkalmából tett szakértői vizsgálódások és tanácskozások alapján, a határpontot tetemesen felemelik. A német törvény a 18. évet fogadja el s a 12. és 18. év közti idő tekintetében semmi kifejezett különbséget nem állít fel. Az olasz törvény — mint már említettük — közbenső felosztást is ismer, a mennyiben külön állapítja meg a büntetések leszállítását a 9—13. és külön a 14—18 évesekre.

Az utóbbi rendszert vélnénk a kodex revisiója alkalmával nálunk is alkalmazni. A 85. §. érintetlen maradna s utána közbeszuratnék egy §. a 16—18 évesek számára megállapított, az előbbinél természetesen valamivel magasabb büntetési sorozattal.

Az irodalomban ezen kérdés régóta vita tárgyát képezi. Ma már az egész kontinensen az a meggyőződés gyökeresedett meg a szakemberekben, hogy a fiatalkorú egyéneket a közönséges börtönintézetekbe utalni, nagyon veszélyes dolog. Vannak egyes szakférfiak, kik a büntetőjogi felelősséget egész határozottan a nagykorúság határpontjával vélik azonosítandónak. S jellemző, hogy a mérsékelt s inkább conservativ irányú Krohne, a berlin-moabiti fegyintézet volt igazgatója, jelenleg a porosz miniszterium börtönügyi osztályának vezetője, azt javasolja tankönyvében,* hogy az alsó határpont 12 évről 14 évre, a felső határpont pedig a 18 évről a 20, vagy a 21. évre emeltessék, s megjegyzi:

* Lehrbuch der Gefängnisskunde

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

»In je ausgedehnterem Masse bei den Jugendlichen an die Stelle der Strafe die Zwangserziehung tritt, um so besser gelingt es, das Hineinwachsen der Jugendlichen in das Verbrechen zu verhüten, dem Verbrechen den Zuzug abzuschneiden und die Sicherheit der Gesellschaft zu fördern.«

S határozottan kifejezésre kell juttatni, lehetőleg a törvényben, azt is, hogy a javító intézetbe való utalásnak nincs büntetési jellege s hogy az illető cselekmény a visszaesés kérdésénél nem jön számításba. Ebből folyólag helyeselni kellene ugyan a kormány abbeli intézkedését, hogy a javító intézetekbe a szülők által önként beadott fiatalkorú egyéneket is felveszi. Másrészt azonban ezzel a bíróságoknak ürügyet szolgáltat a javító intézetbe utalás mellőzésére, mivel a helyek rendszerint be vannak töltve.

2. Fontos kérdés, vajon nem lesz-e szükséges változtatni a bíróságok azon gyakorlatán, mely szerint meghatározzák az itéletben az időtartamot, melyet a javító intézetben lesz köteles tölteni az illető. Ezen tartam alig állapítható meg előre egész pontossággal, mivel nem tudhatja a bíróság, mennyi idő alatt fog az illető fiatalkorú egyén megjavulni. Itt bizonyos mérvig befolyás volna adandó a felügyelő bizottságnak. A pécsi kir. törvényszék, mint értesülünk, soha nem mondja ki a tartamot. Ismerünk néhány budapesti kir. táblai határozatot is, a mely a fiatalkorú vádlottakat a tartam meghatározása nélkül utalja javító-intézetbe. Újabban — több esetben — a budapesti elsőfokú bíróságok is igy jártak el. A törvény alapján ez ugyan aligha indokolható meg, mivel a javító intézet igazgatójára a tartam megállapítását bízni nem lehet, a felügyelő bizottsághoz ez ügy pedig a törvény által ma még nincs utasítva. Mindazonáltal ama gyakorlat mellett észszerűségi szempontból sok szól.* Eshetőleg a törvény módosítása ajánlatos.

3. Nem különben életbevágó, hogy a bíróságok által a javító intézetbe utalt fiatalkorú egyéneket az odaszállítás idejéig ne tartsák a fogházban az elitéltek közt; mert igy már előre megnehezítik, a legtöbb esetben lehetetlenné teszik a javító intézet javító munkáját. Vagy szabad lábon volnának ezek hagyandók, a mi igen ritka esetben fog szökési veszélylyel járni, vagy ha a szökés veszélye valóban fenforogna, oly zárkába lesznek utalandók, a hol nincsenek kitéve a kriminalistikus kiképeztetésnek, — szükség esetén magánzárkába.

4. Érdekes kérdés továbbá, vajjon a szülők akarata ellen kény-

* L. Vargha Ferencz. *Jog.* 1886. 311. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szernevelésnek alávethetők-e azon fiatalkorú egyének, kik delictumot nem követtek el. (V. ö. *KBTK.* 65. §.)*

E) *A fiatalkoruak elkülönítése.*

VII. A törvény meghagyja ugyan, hogy a fiatalkorúak a többi foglyoktól elkülönitendők; de ezen rendelkezést nem hajtják végre. Mint már említettük, úgyszólván minden czellában található az öregek mellett egy-két gyermek. E mellett Jászberényben fentartanak egy külön fogházat a fiatalok számára s ebbe körülbelől 300 gyermek van utalva.**

Ide igtatjuk a budapesti kir. törvényszéknek egy itéleti indokolásban gyakorolt sujtó kritikáját azon eljárásról, melyet a végrehajtás a fiatalkorúakkal szemben tanusít, és a kritikával szemben a táblának gyengéd rendreutasítását.

> A budapesti törvényszék nyolcz 12—13 éves gyermek bűnügyében, kik lopással voltak vádolva, azokat több heti fogházra itélte, de a büntetést a vizsgálati fogság által kitöltöttnek vette és ezen intézkedését így indokolta: A kiszabott büntetések alacsony mérve indokolását mindannyi vádlottnak egyrészt felette fiatal, a 12. évet legtöbbször alig hogy meghaladott korában, másrészt a nevelésnek s kellő felügyeletnek minden hiányában találta, mely körülmények csakis a legkárosabb befolyást gyakorolhatták a vádlottakra; s miután oly hosszantartó büntetést, mely a javítóintézetbe való szállításukat az ez iránt fennálló szabályok értelmében lehetségessé tette volna, kiszabni lehetséges egyáltalán nem volt, s minthogy a kir. törvényszék úgy volt meggyőződve, hogy a fiatalkorú egyéneknek letartóztatása fogházainkban mindenkor csak legnagyobb ártalmukra szolgál s hatása, a javulás minden kilátása nélkül pusztán csak abban áll, hogy az egész életre eltörölhetlen káros benyomást gyakorol a vádlott lelkületére, az itéletet a büntetéseket tartalmazó részében akként hozta meg, hogy mindazoknak, kik ezen ügyből kifolyólag vizsgálati fogságot szenvedtek, ezt olykép tudta be, hogy általa a most kiszabott büntetésük teljesen kitöltöttnek vétetett. — *A kir. tábla* ezen indokolásra következőkép válaszolt: Minthogy a *BTK.* 86. §-a ép a javulás czéljából rendeli, hogy azok a foglyok, kik a 16 évet még be nem töltötték, szabadságvesztés büntetésük egész időtartama alatt a többi foglyoktól elkülönítendők s ezen rendelkezés pontos végrehajtása által az ily fiatal foglyok javulása rendszerint el is éretik, a kir. tábla a tör-

* Mindezen kérdésekről l. *BRR.* I. 29. és köv. ll.

** Az igazságügyminiszterium tervbe vette az erre berendezésüknél fogva alkalmasnak mutatkozó fogházaknál a fiatalkorú elitéltek befogadására szolgáló külön osztályok szervezését.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vényszék itéletének indokaiban foglalt, mivel sem indokolt, tehát puszta feltevésen alapuló ama kijelentést, hogy fiatal korú egyéneknek letartóztatása fogházainkban mindenkor csak legnagyobb ártalmukra szolgál s hatása a javulás kilátása nélkül pusztán csak abból áll, hogy az egész életre eltörölhetetlen káros benyomást gyakorol a vádlott lelkületére — mellőzi. *(U—k L—a.* 1894.)

BTK.

86. §. Az előbbi szakasz szerint büntetendő egyének szabadságvesztés büntetésük egész időtartalma alatt a többi foglyoktól elkülönítendők.

F) *A húsz éves korhatár.*

VIII. A *BTK.* 87. §-a kimondja, hogy a ki a bűntett elkövetésének idején huszadik évét még nem haladta túl, halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem itélhető.

A negativ kijelentéssel szemben szükséges lett volna a törvényben kimondani, hogy ezen fiatalkorú egyének a két büntetési nem helyett mily büntetést kapnak, és különösen hogy büntetési tételök minimuma ugyanaz-e mint azoké, a kik a 20. évet meghaladták. Szerintük nem az. Ha a büntetési nem változott, a minimum sem maradhat változatlan.*

A 87. §. nem egyéb, mint továbbfejlesztése azon gondolatnak, mely a 85. §-ban jut kifejezésre. A korhatárt négy évvel felemelvén, a büntetések területét és a reduktiót kisebbre vonja. A 85. §-ban a törvény az öt éven felüli minden büntetést kizárja, a utóbbiban csak a két legsúlyosabb büntetésnemet. Sajnálatos, hogy míg az előbbiben megmondja, mi jön a kizárt büntetések helyébe, a másodikban hallgat s ezzel a biróra bizza, hogy maga számára a kodex rendszere alapján a keret határait megvonja.

Hogy pedig a 87. §. valóban korhatár, az abból következik, hogy e §. is, mint a 85-ik, az elkövetés idejét tekinti irányadónak. Ha csak a büntetési nemek végrehajtásának korlátozásával volna dolgunk, az itélet meghozatalának ideje vétetnék alapul a törvényben.

A német *BTK.*-böl hiányzik ezen második korhatár; de kevésbé is van szüksége reá, mivel azon kodexben nem 16, hanem

* L. e kérdésről Baumgarten Izidor: *BJT.* XLVI. k. 6. sz.; Fayer: *ogt. Közl.* 1903. évf. 181., 133. ll. és 1904. évf. 64. l.; Angyal Pál: u. ott 1903. évf. 257. l. — Ugyanott a *Curia* régibb s újabb gyakorlata.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

18 év az általános korhatár. Azonban elvégre ott sem volna helyén kívüli a mi 87. §-unknak megfelelő határozmány, mert a 18—20 évesek sem teljesen érett gondolkozásuak s ennélfogva felelősségük sem lehet egyenlő a meglett koruakéval. Tudva van, hogy a jelenkori kodifikátio a korhatárt mindinkább közelebb hozza a 20. évhez; s úgy a német, valamint a magyar *BTK.* a javító-intézetben való tarthatás tekintetében a 20. évet mint korhatárt már is elfogadta.

Ez az utóbbi határozmány veti a legtöbb világot azon intentióra, mely a törvényhozót a 87. §. szerkesztésénél vezette. Hogy a javítóintézeti felső korhatár meghaladja a halálbüntetési alsó korhatárt, azt nem látta összeegyeztethetőnek. A kettőt akarta egymástól külön tartani.

BTK.

87. §. A ki a bűntett elkövetésének idején életkorának huszadik évét még nem haladta túl: halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem itélhető.

G) *Siketnémák.*

IX. A törvény a 88. §-sal visszatér a beszámítást kizáró okokra s kijelenti, hogy a siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birnak, nem büntethetők. Magától értetik, hogy a mennyiben felismerési képességgel birnak, a siketnémaság nyomatékos enyhítő körülményt képez.

Curia: Születésétől fogva siketnéma, oktatásban nem részesült egyén ellen eljárás megszüntetése azon a czímen, hogy cselekménye bűnösségének megállapítására képességgel nem bír. (*Dtár* III. foly. XIII. 17.)

Analog eset: *Dtár* III. foly. VI. 98.

BTK.

88. §. Siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birnak: bűntett vagy vétség miatt nem büntethetők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

LX. FEJEZET.

Súlyosító és enyhítő körülmények.

A) *Általában.*

I. A magyar törvény — eltérőleg a némettől — az általános részben is szól a sulyosító és enyhítő körülményekről. Négy §-ban tárgyalja e tant s iparkodik a birónak némi támpontot nyújtani.

Hogy mily befolyással volt a gyakorlatra ez a rendszer, arról szólottunk már a Bevezető Részben. (L. 128. és köv. ll.) Itt csak a kifejtettek kiegészítéseül azt kivánjuk megemliteni, hogy az osztrák 1870-iki javaslat, honnan ezen határozmányok nagyrészt vétettek, felsorolja az *egyes* enyhítő körülményeket is. Ott ezek a határozmányok csak keretét képezik a sulyosító és enyhítő körülmények részleges felsorolásának. A mi törvényünk azonban a keretet adja a kép nélkül és igen természetes, hogy nem elégit ki.

II. Még csak a 92. §-hoz kivánunk egy megjegyzést tenni.

Ha merevek a törvény maximumai, még merevebbek a végső minimumok.

Maximumok: 15 év, 10 év, 5 év, 3 év, 2 év, 1 év, 6 hónap stb.

Végső minimumok: 15 év, 10 év, ½ év, 1 nap.

Hogy egyrészt az 1 nap és ½ év, másrészt a ½ év és 10 év közt nincs közbenső nyugpont, súlyosan érezteti magát a gyakorlatban.

Ide igtatjuk az 1843-iki javaslat 35. §-át, mint a mely szintén e kérdésről szól.

> 35. §. Oly bűntetteknél, melyekre nézve azt rendeli a törvény, hogy súlyosabb beszámítás esetében a gyengébb nemű büntetés más, ugyanott meghatározott, súlyosabb nemű büntetésbe mehet által, a bíróság csak akkor itélheti a bűntettest a súlyosabb nemű büntetésre. midőn a körülmények annyira terhelők, hogy a beszámítás mértékéhez képest, a gyengébb nemű büntetésnek azon törvényben kiszabott legnagyobb mértéke is, felettébb csekély büntetés volna.

A javaslatnak 20. § a, mely a rabságnak fogsággá a fogságnak dorgálássá átváltoztatásáról szól, az 54. lapon található.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

B) *A Curia gyakorlata.*

III. A súlyosító és enyhítő körülményeknek az 1843-iki javaslatban foglalt felsorolását l. előszó előtt. Ide igtatjuk ugyanezen anyagra nézve a Curia gyakorlatát. Kiegészítik az alábbi sorozatot a 72. lapon a jegyzetben felsoroltak. Azokat azonban, azt hisszük, a történelemnek adhatjuk át.

a) **A súlyosító körülmények kérdése.** 1. A minősítő körülmény nem szerepelhet egyúttal mint súlyosító körülmény. *(Dtár* r. f. XXVIII. 37. sz.)

2. A ravasz módon való elkövetés nem képezhet sulyosító körülményt a csalásnál. *(Dtár* X. 163. sz.)

3. A törvényhozás a gyujtogatás büntetését épen tekintettel közveszélyű voltára állapította meg szigorú mértékben, az tehát külön sulyosító körülményt meg nem állapít. *(Dtár* XIII. 36. sz.)

4. Az ellenszegülés és a hatósági közegek bántalmazása, mint a vádbeli cselekmény véghezvitelét alkotó körülmény a bűntett minősítésére döntőleg folyván be, súlyosító körülményül el nem fogadható. *(Dtár* XXII. 6. sz.)

5. Azon körülmény, hogy vádlott hivatali hatalmával tényleg bűnösen visszaélve követte el a bűntettet, és így habár a hivatásánál és hatósági megbizatásánál fogva reábizott fegyvernek más ember elleni, minden alapos ok nélkül való jogtalan használata, mint a cselekményt hivatali büntetté, illetőleg vétséggé minősítő körülmény külön beszámítás alá nem esik, de ezen mozzanat, a büntetés igazságos mértékének megállapításánál — szemben a közönséges testi sértés bűntettével — mint sulyosító körülmény mindenesetre számításba veendő. *(Dtár* XIX. 52. sz.)

6. A hamis védekezés, mely később a szembesítés után visszavonatik, súlyosító körülményt képez. *(Dtár* III. 159.; — XII. 112. sz.)

7. A tagadás és mentegetődzés a vádlott szabad védekezési jogához tartozván, sulyosító körülményt nem képez. *(Dtár* IX. 148. *Dtár* X. 86.; — XI. 87., 97. sz.)

8. Vádlott azon állítása, hogy a vizsgálóbiró által a vizsgálati jegyzőkönyvbe vett vallomást a vizsgálóbiró előtt le nem tette, beszámíttatott neki mint sulyosító körülmény. *(Dtár* XXVI. 107. sz.)

9. Lopás esetében sulyosítóként betudása azon körülménynek, miszerint a cselekménynek haláleset volt a következménye. — Két egyén felmászott egy padlásra lopni. A gazda által rajta éretvén, az egyikök a gazdát egy szúrással megölte s mindketten elmenekültek. Hogy a kettő közül melyik követte el az ölést, nem volt megállapítható. A Curia az ölés alól mind a kettőt felmentette s elitélte lopás kisérletében, sulyosítóként betudta azonban nekik, hogy a cselekménynek haláleset volt a következménye. *(Dtár* XXI. 31. sz.)

10. Bűnhalmazat nem vehető mint sulyosító körülmény figyelembe. *(Dtár* XXV. 62. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

11. A bizalommal való visszaélés a sikkasztás tényálladékában benn foglaltatik s e szerint sulyosító körülményt nem képezhet az, hogy a vádlott a sikkasztást társának bizalmával visszaélve követte el. *(Dtár* XXXII. 76. sz.)

12. Habár azon esetben, melyben a támadni akaró elébb, mintsem ebbeli szándékát végrehajtja, a végrehajtásra szolgáló eszközt keresi, előkészíti, alkalmas állapotba helyezi és csak azután fog a véghezvitelhez, miután az erre szolgáló eszközt megtalálta és megszerezte, illetőleg azt czéljaira alkalmassá tette, mint a perseverantiát megállapító körülmény sulyosítóul hat a beszámítás mérlegébe; és ámbár ezzel szemközt logikailag igazolt, hogy azon személy cselekményének megitélése, a kinél a fentebb megjelölt kitartás hiányzik, viszonyítva az előbbi esethez, mindenesetre enyhébb szempont alá esik: mindazonáltal a sulyosító körülmény hiánya magában véve még enyhítő körülményt nem állapít meg. *(Dtár* VX. 53. sz.)

13. A büntetés megállapításánál csak vádlott egyéni ténykedése, a körülmények, melyek közt azt elkövette, személyes viszonyai, elhatározására befolyt mozzanatok lehetnek irányadók: az tehát, hogy egy évben az országban a tűzesetek gyakoriak voltak, a büntetés szigorítását annyival kevésbbé vonhatja maga után, mert azt bebizonyítottnak venni nem lehet, hogy gyujtogatások okozták volna. *(Dtár* XXVIII. 100. sz.)

14. Valamely büntetendő cselekmény elkövetésénél két vagy több személynek közreműködése esetében a kezdeményezés, illetőleg a kezdeményezőnek ezen cselekvősége az őtet csupán követőknek tevékenységével szemben mindig sulyosító körülményt állapít meg. *(Dtár* XXXVI. 63. sz.)

15. Lelkész által elkövetett izgatás esetében vádlott lelkészi minősége sulyosító körülmény. *(Dtár* III. foly. V. 140.)

16. A 24 éves, munkára képes egyénre nézve nem enyhítő, hogy a lopás elkövetésekor kereset nélkül volt, hanem súlyosító, mert a vádbeli lopás tényálladékából, valamint az általa már előbb elkövetett lopások körülményeiből vont következtetés szerint vádlott foglalkozását tisztességes munka helyett lopások alkalmainak keresésében s ha lehetett, azok elkövetésében kereste. *(Dtár* III. foly. VIII. 41.)

17. Sulyosító körülményül vétetett, hogy vádlott gyujtogatás bűntetteért egyszer már büntetve volt, noha ezen előző cselekmény miatt megállapított büntetés végrehajtása óta 10 év eltelt; továbbá, hogy a gyujtogatást éjjel követte el. *(Dtár* III. foly. XI. 58.)

18. A rovott előélet, minthogy vádlott verekedésért s nem a vádbeli cselekménynyel rokonságon alapuló cselekményért volt büntetve, súlyosító körülményt nem képez. *(Dtár* III. foly. VII. 23.)

19. Nem súlyosító körűlmény gyilkosságnál az előre megfontolás hosszú tartama *(BDtár* III. 125. sz.), az ölésnél a kegyetlenség *(BDtár* I. 93. sz.)

20. Igen nyomatékos sulyosító körülményt képez a cselekmény végrehajtásában nyilvánuló rendkivüli vadállatias kegyetlenség. *(Dtár* III. foly. XII. 16.)

21. Súlyosító körülmény, hogy a vádlott a rablást s a gyilkosságot szolgálatban levő levélhordó ellen követte el. *(BDtár* III. 99.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

b) **Az enyhítő körülmények kérdése.** 1. A feddetlen előélet rendszerint nem képez enyhítő körülményt *(Dtár* II. 22. sz., III. 11.; — VIII. 154. sz.); feddhetlen előélet nem enyhítő körülmény gondatlanságból eredő delictumoknál (*BDtár* I. 234 sz.); s különösen nem az közhivatalnoknál. (*BDtár* I. 177. sz.)

2. A beismerés nem vétethetik enyhítő körülményül akkor, midőn a vádbeli cselekmény mások jelenlétében követtetett el és a tagadás nem használt volna. Az előrehaladt kor sem képez enyhítő körülményt. *(Dtár* V. 56. sz.)

3. A töredelmes beismerés csak azon esetben enyhítő körülmény, ha oly lényeges bizonyítékot képez, mely nélkül vádlott bűnössége megállapitható nem lett volna. *(Dtár* V. 57.; — X. 13. sz.) Tanuk jelenlétében elkövetett cselekmény beismerése nem enyhítő. *(Dtár* XI. 65.; — XIV. 37.; — XX. 80. sz.)

4. Ha a vádlott a tagadással csak akkor hagy fel, midőn a vádbeli tények tanúk által bizonyíttatnak, a beismerés nem vétethetik enyhítő körülményül. *(Dtár* VII. 6. sz.)

5. Erős felindulás mint enyhítő, zsarolás esetében. *(Dtár* V. 159. sz.)

6. Tivornyázó életmódot követő egyénnél az ittas állapot nem képez enyhítő körülményt. *(Dtár* VI. 57.; — VII. 21. sz.)

7. Az, hogy a gyilkos csak kevéssel haladta meg a 20 évet, képezhet nyomatékos enyhítő körülményt. (*Dtár* VIII. 113. sz.)

8. Azon körülmény, hogy az özvegyi jog telekkönyvileg formaliter fennáll, de a telekkönyvön kívüli magánjog elvei szerint anyagilag megszűnt, nem zárja ugyan ki az okirathamisítás tényálladékát, de a büntetés kiszabásánál enyhítő körülmény gyanánt mégis figyelembe veendő. (*Dtár* IX. 112. sz.)

9. Mások gondatlansága által nyujtott alkalom is képezhet enyhítő körülményt. *(Dtár* X. 14. sz.)

10. Az elhanyagolt nevelés a lopásnál enyhítő körülményül nem fogadható el. *(Dtár* X. 28. sz.) V. ö. XIX. 13. és XXX. 11. sz.)

11. Részegség és műveletlenség mint enyhítő körülmények a hivatalos hatalommal való visszaélés esetében. *(Dtár* X. 112. sz.)

12. Miután okirathamisításnál a tényleges károsodás ezen bűntett alkatelemét nem képezi, a kár hiánya enyhitő körülményt nem képez. *(Dtár* XI. 150. sz.)

13 Vádlott a vádbeli cselekmény elkövetésekor húsz éves életkorát túlhaladván, a fiatal kor mint enyhítő körülmény nem érvényesíthető. *(Dtár* XII. 173. sz. *Ellentétes* 7. sz. a.)

14. Az, vajon a hamis magánokirat hitelhosszabbításra vagy új hitel kieszközlésére használtatott-e, miután így is, amúgy is általa kötelezettség bizonyítása létesíttetett, a büntetés kimérésére nézve enyhítő körülményt nem képezhet. *(Dtár* XIV. 21. sz.)

15. Részleges megtérítés enyhítő. *(Dtár* XIV. 41. sz.)

16. Társadalmi előítélet törvényhozási indoka volt annak, hogy a párviadal sui generis delictumnak tekintetett; a törvényhozási indok pedig konkret esetben újabban sem mint enyhítő, sem mint súlyosító körülmény nem érvényesíthető. *(Dtár* XV. 70.; — XIV. 19. sz.)

17. Gyermekölésnél nem enyhítő körülmény a nő szégyen-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

érzete s az sem, hogy a megölt gyermek nem volt életképes. (*BDtár* II. 115. sz.)

18. Vádlott családjának számos tagból álló volta és a fővárosban uralkodó drágaság mellett bizonyos fizetési összeg az életszükséglet fedezésére elégséges nem lévén, ezen körülmény enyhítőül beszámítható. (*Dtár* XVI. 11. sz.)

19. A 20 éven alóli kor enyhítő. (*Dtár* XVI. 66. sz.)

20. Aggkor, mint enyhítő körülmény. (*Dtár* XXX. 80. sz.)

21. Az, hogy a gyújtogatási szándék alapját minemű lélektani indok képezi, nem változtat a szándék lényegén, legfeljebb enyhítő körülményül szolgálhat. (*Dtár* XVI. 90. sz.)

22. A gonosz szándék magában a cselekményben foglaltatik s azon indok, hogy a vádlott nem annyira gonoszságból, mint inkább pajkosságból követte el a tettet, nem enyhítő. (*Dtár* XIX. 108. sz.)

23. A lélektani indok enyhítő lehet. (*Dtár* XXI. 3. sz.)

24. Gondatlanság által okozott emberölés esetében a gyermek olvesztése által szenvedett sulyos fájdalom enyhítő körülményként betudatott. (Gyermeke a gyufát felkereste, tüzet gyujtott s ott halt. (*Dtár* XXI. 20. sz.)

25. Nyomatékos enyhítő körülmény megállapítása azon alapon, hogy vádlott az ellenfél részére hosszú időn át tervszerűleg fokozatosan és a közvélemény félrevezetésével oly módon üldöztetett, hogy egyéni becsülete, családi boldogsága és anyagi létfentartása is veszélyben forgott. (*Dtár* XXX. 116. sz.) (Tomits Jasa esete.)

26. A hivatal elvesztése által szenvedett súlyos anyagi kár mint büntetés-leszállítási ok számíttatott be. (*Dtár* XXXI. 19. sz.)

27. Enyhítő, ha a vádlott, kire egy bűncselekmény reá bizonyíttatott, a többi bűncselekményt beismeri. (*Dtár* VXXII. 47. sz.)

28. *BTK.* 92. §-ának alkalmazása azon az alapon, hogy a zsarolás tárgya csak csekély összeg volt. (*Dtár* XVXIV. 71. sz.)

29. Vádlott mellett az, hogy a bekövetkezett sulyos eredményt előre nem látta, nem képez enyhítő körülményt, mert a 306. §. a «homicidium præterintentionale» vagyis a nem szándékolt, e szerint az előre nem látott emberölésről rendelkezvén, a halálos eredménynek a tettes általi előre nem látása, mint lételeme ezen cselekménynek, már a bűntett fogalommeghatározásánál is számba vétetett, az tehát újra számításba nem vétetik. (*Dtár* XXXVII 43. sz.)

30. A büntetörvény nem elismerése enyhítő körülményt képez. (*Dtár* VII. 103. sz. V. ö. sz. XIV. 47. sz.)

31. Választási izgalom is képezhet nyomatékos enyhítő körülményt. (*Dtár* XXI. 143. sz.)

32. Számos tagból álló család enyhítő körülmény. (*Dtár* III. f. IV. 66.)

33. Sértettnek nyilatkozata, hogy vádlott megbűntetését nem kivánja, enyhítő körülményt gyanánt nem tesz számot oly esetben, midőn hivatalból üldözendő bűncselekmény forog fenn. (*Dtár* III. f. XIII. 96.)

34. Enyhítő körülmény lopásnál, hogy a tolvaj a sértett házastársa (*BDtár* III. 176.)

DTT - Magyar Jogi Szakirodalmi Portál 2007 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

35. Hogy a gyilkosság bűntettével vádlott egyén 22 éves, elegendő alap a 92. §. alkalmazására. (*BJT.* XXXIII. 7.)

36. Büntetés leszállítása különös tekintettel arra, hogy vádlottnak kiskorú gyermekei vannak. kik gondozását igénylik. (*Dtár* III. f. VII. 28.)

37. Az elkövetés óta eltelt hosszú idő enyhítő körülmény. (*Dtár* III. foly. I. 79.) Analog eset: *Dtár* III. foly. III. 72.

38, A lopott tárgy értékének csekély volta már enyhítő körülmények hiányában, a visszaesési lopásért kimért fegyházbüntetésnek enyhébb nemre való átváltoztatására, s egyáltalán *BTK.* 92. §-a alkalmazására nem elegendő alap. (*Dtár* III. foly. III. 84.)

C) *A degradatio technikája.**

1. A *BTK.* 65. §-ának 2. bekezdésében foglalt ama rendelkezése, hogy a vétség kisérlete csak a különös részben meghatározott esetekben büntethető, csak azon vétségekre érthető, melyek a *BTK.* különös részében eleve vétségként minősíttettek, és nem azokra is, melyek a *BTK.* 92. §. vagy 66. §-a folytán válnék bűntett helyett vétséggé (*BJT.* XXXIII. 288.)

2. Vétséggé korrektionalizált bűntett akkor is hivatalból üldözendő, ha az eredetileg vétségi súlyú cselekmény indítványi jellegű. (*BJT.* XXXIII. 285.

3. A *BTK.* 330. §-ában körülírt s a 92. §. alkalmazásával vétségként minősülő magánlaksértés megállapításánál a 332. §-beli vétséggel járó mellékbüntetés nem alkalmazandó. (*Dtár* III. foly. III. 104., u. o. VIII. 79.)

4. Államfogház helyett pénzbüntetés meg nem állapítható. (45. sz. *TÜH.*)

5. Mikor a 92. §. alkalmazásával fogház helyett pénzbüntetés batik ki, külön állapítandó meg a *BTK.* 53. §. alapján helyettesítő szabadságbüntetés tartama úgy a fő-, mint a mellékbüntetésképi kiszabott pénzbüntetési összegekre vonatkozólag. (*Dtár* IX. 117.)

6. A 92. §. felhívása nélkül is szabható pénz, mint főbüntetés a lopás vétségére a *BTK.* 85. §. 4. pontja alapján. (*BJT.* XXXIV. 7.)

7. Enyhébb büntetési nem csak a súlyosabb nem legkisebb tartamán alóli tartamban szabható ki. (*BJT.* XXX. 33.)

L. még a 2., 59., 77. és 78. sz. *TÜH*-okat is.

D) *Statisztikai adatok.*

Bünügyi statisztikánk újabban vizsgálat alá veszi, mennyiben van meg bíróságainkban a hajlandóság a büntetésnem s a büntetési tétel leszállításával járó nagyszámú vagy nagy nyomatékú enyhítő körülmények figyelembevételére. Megállapitást nyert, hogy a kir. törvényszékek által elitélt egyéneknek több mint felével szemben alkalmazzák a rendkívüli enyhítő §-t, s hogy bizonyos delictumok-

* Tüzetesen tárgyalja az idevágó kérdéseket Angyal: 158. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nál a 92. §-ának *nem alkalmazása* egészen kivételes. Ilyen büntetendő cselekmények különösen a hatóság elleni erőszak s a minősített lopások némely esetei.* Kétségtelen, hogy a jelenség a túlmagas minimumokkal függ össze.

BTK.

89. §. A büntetések kiszabásánál figyelembe veendők a bűnösség fokára befolyással biró súlyosító és enyhítő körülmények.

90. §. Ha a súlyosító körülmények, — számuk vagy nyomatékuk tekintetében túlnyomók: a büntetésnek az elkövetett cselekményre megállapított legmagasabb mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó.

91. §. Ha pedig az enyhítő körülmények túlnyomóak: a cselekményre megállapított büntetésnek legkisebb mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó.

Ilyen esetben a halálbüntetés életfogytig tartó fegyházra, az életfogytig tartó fegyház pedig tizenöt évire változtatandó.

92. §. Ha az enyhítő körülmények annyira nyomatékosak, vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményre meghatározott büntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul súlyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem, a legkisebb mértékig leszállitható, és ha ez is túlszigorú volna: határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, — börtön helyett fogház, — fogház helyett pénzbüntetés, — ezen büntetési nemek legkisebb mértékéig állapítható meg.

Halálbüntetés helyett tizenöt évi, — életfogytig tartó fegyház helyett pedig tíz évi fegyháznál kisebb büntetés a jelen §. esetében sem állapítható meg.

E) *Aggkor esetében a fegyház helyett börtön.*

Ha az elitélt agg kora vagy testi gyengesége indokolttá teszi, az itéletben a határozott ideig tartó fegyház helyett börtön állapítandó meg. Ez azon eset, midőn a börtönbüntetés tíz évnél hosszabb tartamban szabható ki. A maximum itt is 15 év, úgy mint a fegyháznál. A 93. §. akkor alkalmazható, ha a 92. §. alkalmazásának feltételei fenn nem forognak; a 92. és 93. §-ok együttes alkalmazása helytelen.

Curia: 1. A *BTK.* 93. §-ának alkalmazása a vádlott testi gyöngesége miatt. (*Dtár* XXVII. 39. sz.)

2. Fegyház helyett a 92. és 93. §§. együttes alkalmazása mellett fogház szabatott ki. (*BJK.* XXXIII. 282.)

* A statisztikai adatokat l. *Az ország közállapotairól szóló kormányjelentés* (1904.) 330. lapján s az ezzel összefüggő helyeken. — A büntetéskimérés alapelveit kriminálpolitikai szempontból tárgyalja Baumgarten Izidor a 86. lapon idézett értekezésében; Baumgarten a normálbüntetések rendszerét javasolta. Contra: *Jogt. Közl.* 1904. 153. l. Ugyane kérdésről vita folyt 1905-ben a Magyar Jogászegyletben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Contra: 3. Ha a 93. §. alkalmazása mellett fegyház helyett börtön szabatott ki s e büntetési nem a 92. §. alkalmazásával nem változtatható át fogházra. (*BJT.* XXXV. 368.)

A nemzetközi büntetőjogi egyesület budapesti kongresszusán tárgyalták a kérdést, hogy az aggkor a beszámításnál nem veendő-e figyelembe. A kongresszus igenlőleg nyilatkozott. A magyar *BTK.* 93. §-ára a tárgyalások folyamán többször történt utalás.

Az 1792-iki javaslat szintén rendelkezik a kérdésben. Az elgyengült aggok, a kiknek lelki és testi erejök eltompult, felmentetnek a büntetés alól.

BTK.

93. §. Határozott ideig tartó fegyház helyett az előbbi szakaszban megjelölt eseten kívül is börtön állapítandó meg: ha a bűnös agg koránál, vagy testi gyöngeségénél fogva, a fegyházbüntetés egyátalán túlságosan súlyosnak mutatkoznék.

Ez esetben azonban a börtönbüntetésnek tartama: a határozott ideig tartó fegyházbüntetés legmagasabb mértékéig felemelhető.

LXI. FEJEZET.

A vizsgálati fogság beszámítása.

A) *De lege lata.*

I. A vizsgálati fogságnak a vádlott hibáján kivüli hosszú tartama a törvény szerint beszámítandó nemcsak a szabadságvesztésbüntetésbe, de a pénzbüntetésbe is. Hogy milyen beszámítási kulcsot alkalmazzon a pénzbüntetésnél a biró, arra nézve semmi nincs mondva. Használni fogja valószinüleg azt az átváltoztatási kulcsot, melyet a törvény 53. §-a az ellenkező processusra: a pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetéssé átváltoztatására állapit meg.

A vizsgálati fogság itt a legszélesebb értelemben veendő. Beszámítható ugyanis az előzetes letartóztatás is. Sőt véleményünk szerint a rendőrségnél kiállott előzetes letartóztatás is, minthogy a kettő közt egyéb különbség nincs, mint az, hogy egyiket a bíróságnál, másikat a rendőrségnél hajtják végre. Ha tehát a birósági beszámitandó, az igazság megköveteli a másiknak beszámítását is. (Illés a rendőrségi előzetes letartóztatást nem véli beszámitandónak. 343.)

A vizsgálati fogság vége az a nap, melyben a büntetési idő kezdődik. Tehát a felebbezési idő alatt is tart.

Ha a vizsgálati fogság megszüntetés vagy felmentés vagy a vizsgálati fogság elrendelési okának megszünése folytán ér véget, az idő-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pont iránt kétely nem merülhet fel. De igenis vitássá tehető a kérdés, mikor a vizsgálati fogság és a büntetés érintkezik egymással. Nem a jogerejűség az irányadó, hanem az itélet hozatalának napja, melyet az itélet *kelte* jelez. Ez az egyedüli biztos pont, melyre a kiszámítás alapítható. A jogerejűség a legkülönbözőbb momentumoktól függ, és épen nem alkalmas határpontúl. Az alsófokú itélet t. i. az illető vádlottra nézve csak akkor válik jogerejűvé, ha felebbezési határideje lejárt; sőt vannak esetek, hogy a vádlott felebbezést ad be, és utóbb, mikor az ügy már felment, visszavonja. Itt ismét más a jogerejűség időpontja.

Tagadhatatlan ugyan, hogy ha az itélet kelte vétetik alapul, a vizsgálati fogság azon része, mely a kelet és a jogerejűség közt van, utólag büntetéssé alakul át. De ebben nincs anyagi hátrány, minthogy a vizsgálati fogságnak a felebbezési időre eső részét különben is a maga egészében be kellene számítani.

A *Curia* kimondotta, hogy a vizsgálati fogságban levő vádlott büntetése a curiai itélet keltétől számítandó. (*BJT.* V. 181.), hogy a kijelentés, miszerint a vizsgálati fogságban levő vádlott büntetése a jogerejűségtől számítandó, azzal az értelemmel bir, hogy a büntetés a Curia itéletének hozatala napján kezdődik. (*BJT.* VII. 173.)

II. A járulékos kérdések a következők:

1. Az a nap, a melyen az itélet kelt, a büntetésbe számítandó-e, vagy pedig csak a következő nap? Tudtunkkal a számítás — helyesen — olykép történik, hogy az itélet keltének napja a büntetéshez esik.*

2. A kiszabott büntetés nem az, a mennyi a levonás után megmarad, hanem a mennyi a levonástól eltekintve megállapíttatott.

Az itéletben mindenkor kiteendö, hogy a vizsgálati fogság által az itéletből mennyi vétetett kitöltöttnek.

Annak meghatározásánál azonban a vizsgálati fogság a büntetés legfölebb egyenlő tartamú idejét pótolhatja. A törvény itt abból a tételből indul ki, hogy a vizsgálati fogság nem lehet terhesebb, mint a büntetési. El akarunk itt tekinteni attól, hogy az államfogház és az elzárás evidens módon csekélyebb súlyú, mint a vizsgálati fogság. De a gyakorlat azt is mutatja, hogy vannak törvényszéki és járásbirósági fogházak, hol a bezáratás, tehát a vizsgálati fogság is, sokkal terhesebb, mint bármely fegyházban.**

* V. ö. 141. l.

** Innen származik a *fegyház-aspiransok* elnevezése. Így nevezik t. i.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Teljesen elhibázottnak kell mondanunk a 4. sz. *TÜH.* rendelkezését.

E szerint a vizsgálati fogságnak a vádlott hibáján kívüli hosszú tartama egészben beszámítandó ugyan, de e beszámítás alatt nem érthető az, hogy *ugyanazon tartamú fegyház vagy börtön* mondassék kitöltöttnek, mint a melyet a vádlott a vizsgálati fogságban, habár hibáján kívül, töltött.

Itt a Curia a törvény ellenére döntött. A törvény ugyanis elismeri, hogy lehet vizsgálati fogság, mely oly terhes, mint a fegyház vagy a börtön, és e miatt nem tesz különbséget a büntetési nemek közt, — különösen tekintettel arra, hogy a vizsgálati fogság végrehajtási módja nagyon különböző a törvényszékek szerint. Ennek a mérlegelésnek akart a törvény tért adni. A Curia azonban azt a nem való tényt veszi alapul, hogy a vizsgálati fogság nem súlyosabb, mint az elzárás vagy az államfogház vagy a fogház, és ebből azután természetesen arra a következtetésre jut, hogy a fegyháznál és a börtönnél pedig enyhébb.

A 4. sz. *TÜH.* flagrans módon megsérti azon törvénymagyarázati szabályt: Ubi lex non distinguit, nec nobis est distinguere.

Mi itt is csak azt mondjuk: ne akarjunk még keményebbek lenni, mint a *BTK.* Elég kemény az úgyis.

4. «Vádlott hibáján kivüli hosszú tartama.» Véleményünk szerint a vizsgálati fogságnak a vádlott hibáján kívüli hosszú tartama mindaz, a mit nem az ő *hibája* okozott. A vádlott hibája okozta pl. a hosszú tartamot, ha hivatkozott egy tanúra, kinek beidézése hosszú időt vett igénybe és később kiderült, hogy a tanú nem tud semmit, s ezt vádlott előre is jól tudta. Vagy ha pl. helyszini szemlét tartatott — szintén roszhiszemüleg — és ez nem derített ki semmit. De a mikor a vádlott a maga közönséges jogeszközeit, pl. a felebbezést használja, vagy megtagadja a vallomást: ezt nem mondhatni a vádlott hibájának. Olykép sem helyes értelmezni a vádlott hibáját, hogy a mely vizsgálati cselekményeket az ő vizsgálat alatti *delictuma* okozta, azok az ő hibájából eredtek, abból t. i., hogy elkövette a bűncselekményt. A bűncselekményért ő megkapja a büntetést az itéletben és nem sza-

azokat, kiket fegyházra itéltek, de helyszűke miatt oda át nem vihetők és a kik folyton kérik a fogházban az ügyészség tagjait, hogy vigyék őket fegyházba. Két fegyházra itélt rab pár évvel ezelőtt a rimaszombati fogházból megszökött és egyenest elgyalogoltak Váczra, hol a fegyházigazgatótól követelték, hogy vegye fel őket a fegyházba, mert ők ide tartoznak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bad neki a bűncselekményt külön még mint «hibát» is beszámítani és pár havi vizsgálati fogsággal még egyszer büntetni.

5. Ha a vizsgálati fogság beszámítása folytán a kiszabott fegyházbüntetés két évnél, vagy a börtönbüntetés hat hónapnál kevesebbé válik, a börtönné, illetőleg fogházzá való átváltoztatás nem foglal helyet, s ily esetben a beszámított vizsgálati fogságon kívül maradhat pl. $1^3/_4$ évi fegyház, vagy öt havi börtön.

6. Érdekes complikátiót idéznek elő a következő esetek. *A.* elővizsgálat alá vétetik csalás vétsége tekintetében, vizsgálati fogságba azonban nem helyezik. Rövid idővel később megindítják ellene az eljárást betöréses lopás iránt és ezen vád czímén vizsgálati fogságba helyezik. Kiderül később, hogy az utóbbi vád alaptalan, az előbbi pedig alapos: kérdés, szabad-e a betöréses lopás vádja czímén szenvedett vizsgálati fogságot a csalási büntetésbe beszámítani?

A válasz előreláthatólag igenlő lesz. Mert ha adhat az állam az alaptalanul szenvedett vizsgálati fogságért compensatiót, nincs ok, hogy ettől elüttessék.*

De miként döntendő el a kérdés, ha a betöréses lopás czímén megindított eljárás, az alaptalan vizsgálati fogsággal együtt megszűnt már, mikor a csalás iránt megindítják az eljárást. Vajjon ily esetben beszámítandó-e a vizsgálati fogság a csalási büntetésbe?

A válasz aligha lesz igenlő.

Pedig a két eset csak abban különbözik, hogy az eljárás az előbbiben a két cselekmény iránt ugyanazon egy időre esik, az utóbbiban különböző időre. Az ok pedig, a melyért az utóbbiban a vizsgálati fogság nem számítható be, az, hogy alkalom adatnék a már kiállott vizsgálati fogság rovására menő bűncselekmények elkövetésére.

7. A *BP.* 505. §-a kibővíti a szabványt;** egyszersmind kimondja az 537. §-ban, hogy a járásbirósági eljárás folyamán elrendelt előzetes letartóztatás teljes tartama levonandó a büntetésből. Elrendeli azt is, hogy az alaptalan vizsgálati fogságért anyagi kárpótlás jár.

* Berner nem fogadja el. «Soll die Untersuchungshaft auf eine Strafe angerechnet werden, so muss sie wegen derjenigen Missthat, welche durch diese Strafe getroffen wird, erlitten sein. Die Anrechnung tritt also nicht ein, wenn der Verurtheilte sich wegen einer anderen That in Untersuchungshaft befunden hat oder befindet.»

** L. *Vezérfonal.* 694. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Curia: 1. Beszámíttatott a vizsg. fogság azon alapon, mivel a konkret esetben nem volt helye az elrendelésnek. (*Dtár* XXV. 62. sz.)

2. Nem tesz különbséget, hogy a vádlott a vizsgálati fogságot bel- vagy külföldön töltötte-e. (Illés 344.)

3. Mellőztetett a beszámítás, mivel vádlott maga adott reá okot azzal, hogy előbb megszökött. (Illés 344.)

4. A vizsgálati fogságot egyszerűen büntetésül betudni nem lehet, hanem előbb meg kell állapítani a büntetést és ebbe betudni a vizsgálati fogságot. (Illés 345.)

5. Rendőrségi letartóztatás ideje a büntetés idejébe szintén beszámítandó. 1897 : 11.352 és 1898 : 66. sz. határozatok.

6. Bpesti kir. tábla 1898 : 421. sz. ítéletével hasonlón határozott, «az egész fogságot be kellett számítani, mert vádlott fogházbüntetésre van ítélve». Ugyanígy bpesti kir. tábla 1898 : 7075., 1897 : 9378. sz.

7. Ellenkező határozatot hozott a Curia 1896 : 432. sz. a.: vádlott sulyos bűntettet követvén el, ellene a vizsgálati fogság indokolatlan nem volt.

8. Tekintettel a vizsgálati fogság rövid tartamára, annak beszámítása mellőztetett. (*Dtár* III. foly. VIII. 118.)

9. Vádlottra kiszabott pénzbüntetés a vizsgálati fogsággal lerovottnak vétetett. (*Dtár* III. foly. VI. 16.)

B) *De lege ferenda. — A kötelező beszámítás.*

III. A novella-javaslat a *BTK.* 94. §-át oda módosítja, hogy az egész vizsgálati fogság beszámíttassék.

A kötelező beszámítás mellett szólnak különösen a következő érvek:

Azon vádlottat, kit nem helyeztek vizsgálati fogságba, nem büntetik, bármennyire tagadott és bármennyiszer felebbezett is. Vagyis csak a vizsgálati fogságba helyezett vádlottaktól követelik meg büntetés terhe alatt, hogy valljanak és jogorvoslattal ne éljenek.

A 94. §-nak jelzett értelemben való átalakítása nem egyéb, mint az anyagi jognak az alaki jog tisztult álláspontjával összeegyeztetése.

A bűnvádi eljárás régóta elismeri, hogy a vádlott nem tartozik vallani. Elfogadják ezt a magyar javaslatok is; az 1888-iki javaslat a 238. § ban implicite, az 1886-iki a 323. §-ban kifejezetten ezen szavakkal: «A terheltnek jogában áll a hozzá intézett kérdésekre felelni vagy nem felelni». A *BP.* 134. §-a lényegileg ugyanezt mondja.

Végül a kötelező beszámítás mellett szól az *igazság.* Ha az állam a büntető-kodexben kiszabja a büntetést, nincs alapja annak, hogy ezen kívül még egyes esetekben más jogczímek alatt büntessen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. Az európai törvényhozásban a kérdés így áll:

Az *olasz* büntető-törvénykönyv 40. §-a minden esetben beszámítja az egész vizsgálati fogságot úgy a szabadságvesztési, mint a pénzbüntetésbe. S intézkedik a §. arról is, hogy a vizsgálati fogság bizonyos helységbe való utalás és bizonyos helységből való kitiltás büntetésébe is beszámíttassék. Egy nap vizsgálati fogság ily esetekben három nappal egyenlíttetik ki. A pénzbüntetésbe való betudás tekintetében a rendes átváltoztatási kulcs az irányadó.*

A *franczia BTK.* 23. és 24. §-ai helyébe az 1892 november 15-iki törvény a következő határozmányt állapítja meg:

> Az előzetes letartóztatás levonandó egész terjedelmében a büntetésből, ha csak a biró különös indokoknál fogva nem intézkedik olykép, hogy ezen beszámítás ne nyerjen alkalmazást.

Lényegileg ugyanazon álláspontra helyezkedett az 1843-iki magyar javaslat, midőn a 91. §-ban ezeket rendelte:

> Azon kínzások, melyeket a törvényszegő azoktól szenvedett, kik az elkövetett bűntettet rajta maguk hatalmával törvénytelenül akarták megbosszulni és azon fogság, melyet az a büntető eljárás alatt a végítéletig kiállott, büntetésének kimérésénél tekintetbe fognak vétetni.

Még a német törvény is korrektebb álláspontot foglal el e pontban, mint a magyar. A német *BTK.* 60. §-a ugyanis ezt mondja:

> Eine erlittene Untersuchungshaft kann bei Fällung des Urtheils auf die erkannte Strafe ganz oder theilweise angerechnet werden.

Nem tesz különbséget a vádlott hibáján kívüli hosszú tartam és a vádlott hibája *miatti* hosszú tartam közt, s a tartam hosszúságáról egyáltalán nem is beszél. Megengedi, hogy a vizsgálati fogság, akár okoztatott az a vádlott «hibája» által, akár nem, akár volt az hosszú tartamú, akár nem: egész terjedelmében beszámíttassék.**

Hogy egyébiránt a beszámítás a jogorvoslatok használatával

* Az olasz törvény indokolása a vizsgálati fogság beszámításáról ezt írja: «Nem helyes, hogy az előzetes fogság tekintetében az elitéltekkel a kirótt büntetésnemek különbözősége szerint különbözően bánjunk, mivel az előzetes fogságban töltött időt az elitéltnek nem az ott kiállott szenvedések nagysága, hanem csakis a szabadságtól való megfosztás időtartama szerint kell beszámítanunk, és e szempontból egy napi elzárás az itélet előtt épen annyit ér, mint ugyanaz az itélet után.

** L. *BRR.* I. 34. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mily szoros kapcsolatban van, mutatja a német bűnvádi eljárás 428. §-a, mely így hangzik:

> Auf die zu vollstreckende Freiheitsstrafe ist unverkürzt diejenige Untersuchungshaft anzurechnen, welche der Angeklagte erlitten hat, seit er auf Einlegung eines Rechtsmittels verzichtet oder das Rechtsmittel zurückgenommen hat, oder seitdem die Einlegungsfrist abgelaufen ist, ohne dass er eine Erklärung abgegeben hat.

Sőt a magyar törvény 94. §-a még a saját mintájának, az 1870-iki osztrák javaslat 70. §-ának is mögötte áll. Ez a §. így szól:

> Die von dem Verurtheilten ohne sein Verschulden erduldete Untersuchungshaft ist bei zeitlichen Freiheit- und bei Geldstrafen in Anrechnung zu bringen. Das Gericht muss solchenfalls, nachdem es im Urtheile das Ausmass der Strafe bestimmt hat, aussprechen, in wie weit diese durch die erwähnte Haft theilweise oder gänzlich abgebüsst sei. Bei einer Freiheitstrafe darf jedoch die Haft höchstens als Ersatz für einen gleichen Zeitabschnitt der Freiheitstrafe angerechnet werden.

Itt nincs meg a vádlott hibáján kívüli *hosszú* tartam azon kiemelése, mely a magyar törvény 94. §-ának magyarázatát helytelen irányba terelte.

A Glaser-Schönborn-féle osztrák javaslat lényegileg itt is — mint csaknem minden egyéb elvi kérdésben — a német *BTK.* álláspontját foglalja el.

BTK.

94. §. A vizsgálati fogságnak vádlott hibáján kívüli hosszú tartama, — a szabadságvesztés- vagy pénzbüntetésbe beszámítandó, s az itéletben mindenkor kiteendő: hogy ez által a büntetésből mennyi vétetett kitöltöttnek. Annak meghatározásánál azonban: a szabadságvesztés büntetéseknél, a vizsgálati fogság a büntetésnek legfölebb egyenlő tartamú idejét pótolhatja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BŰNHALMAZAT ÉS VISSZAESÉS.

LXII. FEJEZET.

Halmazati felosztások.*

A) *Anyagi halmazat. — Többség.*

I. Az anyagi és alaki (némelyek szerint eszmei) halmazat közti viszonyt és határvonalat legczélszerűbb lesz oly módon megállapítani, hogy előbb elmondjuk, mi értendő az anyagi halmazat alatt és mi tartozik ennek körébe; ezután könnyebb lesz jeleznünk az alaki halmazat tartalmát, mivel mindaz, a mi az anyagiból kiesik, különben is az alakiba kerül.

Előrebocsátjuk, hogy csakis az anyagi halmazat a valódi halmazat; az alaki halmazat épen azt jelenti, hogy alakilag, vagy fictive ugyan halmazat, de valódilag nem az és hozzátesszük már itt: a következmények vagyis a büntetések sem halmazatiak.

II. Az anyagi halmazatba tartoznak a következő kategoriák:

1. Hol a fenforgó *több* büntetendő cselekmény között nincs egyéb kapcsolat, mint az, hogy ugyanazon egyén követte el azokat.

Az elkövetés történhetik különböző alkalmakkor vagy ugyanazon alkalommal, de mindenesetre időbelileg egymás után külön cselekményekkel.

* *Irodalom* a halmazatról: Lukács Adolf: Magyar Themis 1879. — Csemegi: Egység és többség. (*M. I—gy.* XXV. 1.) — Baumgarten: (*M. I—gy.* XXV. 97.); — Heil: (*BJT.* IV. 226. — XXI. 370.); — Jellinek: (VII. 337.); — Csemegi: Eszmei halmazat és magánlaksértés (*Jogt. Közl.* 1886. 27. sz.); Vajkay ugyanerről (*Jog* 1886. 57.); — Balogh Jenő: A folytonos és folytatólagos bűncselekmények tana; — Finkey: Az egység és többség a büntetőjogban. — Ugyanazon szerzőtől a *Jogt. Közl.* 1900. 2. számában ily czímű dolgozat: A halmazati szabályok revisiója. Finkey a *BTK.* 95. §-ának kihagyását javasolja. — Buri: Einheit und Mehrheit (1879.); — Heinemann: Lehre von der Idealconcurrenz (1893.); — Köhler: Grenzlinien zw. Idealconcurrenz u. Verbrechenconcurrenz (1900.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Formai kellék az, hogy a különböző cselekmények büntetése ugyanazon itéletben szabassék ki (*BTK.* 96. §.), vagy külön itéletben, vagy legalább az egyik cselekménynek büntetése ne telt legyen le akkor, midőn a másikért, melyet jogerejű elitéltetése előtt követett el, az itélet hozatik. (*BTK.* 104. §.)

2. Midőn egy egyén több büntetendő cselekményt követ ugyan el, de ezek egymással abban a viszonyban vannak, hogy az egyik eszköz, a másik czél. Ha pl. rablás czéljából betöri a kaput, vagy elvétel czéljából præmeditálva öl, vagy a sikkasztás elfödése czéljából meghamisítja a nyugtákat, vagy okirathamisítás czéljából ellopja a stampigliát, vagy csalás czéljából bizonyos czímet bitorol. Ezek azon összetett delictumok, melyekből a törvény nem alkotott egy külön egységet.

3. Ide szokták vonni azt az esetet is, hol a cselekmény ember élete vagy testi épsége ellen van intézve és *egy* cselekmény által több ember vesztette el életét vagy sérült meg. Itt ugyan a cselekmény csak egy, de minthogy több emberben mutatkozik eredménye, anyagi halmazatot vesznek fel.

Azt hiszszük, nem szükséges ezen legutóbbi esetre nagy súlyt helyezni, mivel a szándék csak *egy* ember ellen irányúl; a másik emberre nézve rendszerint csak culpa vagy casus lesz megállapítható. Azon igen-igen ritka eset miatt pedig, midőn több ember ellen irányítottnak lesz a dolus tekinthető,* nem tanácsos megbontani azon tételt, hogy az anyagi halmazat létrejöttéhez több cselekmény szükséges. Az emberölést illetőleg különben is összetett delictumot alakit a 280. §. azon eset számára, midőn több emberen szándékos emberölést követnek el. A gyújtogatásra szintén megvan az összetett delictum a 424. §-ban. A mi pedig a robbanó szerrel elkövethető ilyes bűncselekményt illeti, arról specialis törvény fog — remélhetőleg rövid idő alatt — tüzetesen intézkedni.

B) *Alaki halmazat. — Törvényhalmazat.*

III. Nem tartoznak az anyagi halmazat körébe azon esetek, a hol több delictum forog ugyan fenn, de ezek végrehajtása különkülön nem önálló.

* Ide fog tartozni az az eset, midőn pl. csónak szándékos felborításával, vagy állvány leszakításával történik több ember megölése.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Egy cselekménynyel több külön eredmény idéztetik elő. Pl. egy sértő kifejezéssel több egyén ellen becsületsértés. Vagy egy ütéssel több egyénen kisebb-nagyobb testi sértés.

Ide tartoznak azon esetek is, melyekben a törvény több rendelkezése találkozik. A törvényhatározmányok mindenike csak bizonyos szempontból méltatja a büntettet, de bármelyiket alkalmazzuk is, teljesen megtorolva nincs a cselekmény. Ez az *alternativitas* esete s itt a legsulyosabb törvény alkalmazandó, mint ezt a 95. §. világosan megmondja.

Mikor valaki biztosított saját házát felgyujtja, a kár bejelentésénél, felbecsültetésénél csalást követ el, a felgyujtással pedig gyujtogatást és a csalási tényálladék, t. i. a tévedésbe ejtés egy részét.

A két tényálladék analogiát mutat az összenőtt ikrekkel; vannak külön és vannak közös testrészeik.

Ha a két találkozó törvény ugyanazon büntetést állapítja meg, a biró a kettő közül bármelyiket alkalmazhatja. Mikor pl. valaki más helyütt leüli a szabadságvesztés-büntetést, alkalmazható a bűnpártolásról szóló 374. §. és némelyek szerint az intellektuális okirathamisitásról szóló 400. §., s mivel mindkettőben egy évi fogház a büntetés, a biró bármelyiket alkalmazhatná.

Ez az alaki halmazat. Se nem oly súlyos, mintha mind a két cselekmény külön követtetett volna el, sem oly csekély súlyú, mintha bűncselekmény csak egyik cselekménynek ismérveit tüntetné fel. Tehát sem anyagi halmazat, sem cselekmény-egység nem forog fenn, hanem alaki halmazat; vagyis kevesebb büntetést kap, mint az anyagi halmazat és eshetőleg valamivel *többet*, mint mikor a két cselekmény közül csak a súlyosabb forog szóban. A csekélyebb súlyú cselekménynek az a része, a mely a súlyosabbnak tényálladéka által nem nyer fedezést, a másik mellett mint súlyosító körülmény számítható be. Az absolut korlát az, hogy a legsúlyosabb bűncselekmény büntetési tételének keretén túl nem mehet a biró. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy némely írók — s ezek közé tartozik Frank is — e ponton semmiféle emelést nem concedálnak. Az absorptio elvét alkalmazzák mereven.

IV. Liszt és egy-két más író a törvényhalmazat fogalmát állították fel. Szerintük *egy* cselekmény nem eredményezhet *több* büntettet; tehát csak a megsértett törvények halmazata áll elő, nem pedig a bűncselekmények halmazata.

Ismét mások a *cselekmény* többsége helyébe a *tényálladék* több-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ségét helyezik és ezzel kibővítik az anyagi halmazat körét az alaki halmazat rovására.

c) *Egység. — Jogi egység.**

V. 1. Megkülönböztethetők az alaki halmazattól azon esetek, melyekben a törvény több rendelete sértetik ugyan, de ezen rendelkezések úgy viszonylanak egymáshoz, mint plus-minus; — mikor a súlyosabba teljesen beléolvad a kevésbbé súlyos. Pl. az ölésben, midőn ez ütésekkel vagy szúrásokkal idéztetett elő, benne van mindig a testi sértés; a súlyos testi sértésben legtöbbször a könnyű testi sértés; a lopásban a sikkasztás; a rablásban a zsarolás; a zsarolásban a fenyegetés; a rágalmazásban a becsületsértés; a hamis vádban a rágalmazás és a becsületsértés; a hűtlenségnek a *BTK.* 144. §. 2. pontja szerinti esetében a 455. §-ban és a *KBTK.* 33. §-ában foglalt bűncselekmények. Mindezeknél a csekélyebb súlyú sanctio épen nem jön figyelembe, minthogy a súlyosabb cselekmény sanctiója tekintettel van a cselekmény egészére. Itt tehát az, hogy a cselekmény eshetőleg a törvény számos rendelkezésébe ütközik, még mint súlyosító körülmény sem számít.

2. A folytatólagos bűncselekmény (delictum continuatum). A cselekmény látszólag több, de valamennyit összekapcsolja vagy a megtámadott egyén azonossága, vagy a megtámadott tárgyaknak *egy* egyén tulajdonában létele, vagy a vagyon elleni bűncselekményeknél a *hely* azonossága, néha egyszersmind a *tartály* vagy az ugyanazon jogtárgy ellen irányuló egyes részcselekmények fejletlensége. Pl. a súlyos testi sértés vagy a halál több ütés következménye; vagy a boltossegéd mindennap lop a gazdájától egy forintot, vagy valaki lop egy kiállítási pavillonból, hol többek tárgyai vannak kiállítva, mindennap egy tárgyat; vagy a nő több izben ad mérget férjének, míg ez belebetegszik és meghal.**

* Itt csak az ú. n. jogi egység eseteit tárgyaljuk, a hol t. i. rendszerint összefoglalás útján alakít egységet a jog.

** Finkey ezen példánkban egy többször megkisérlett ölési tényálladékot, nem pedig folytatólagos bűncselekményt lát. Mi azt az esetet tartjuk szem előtt, midőn valaki tudja, hogy egy-egy adag beadása nem öl, de több adagnak bizonyos időközökben való beadásával akarja elpusztítani a szervezetet. Itt egy-egy cselekmény fejletlen s csak a cselekmények összesége idézi elő az eredményt. Ugyanily eset a több ütéssel okozott súlyos testi sértés. — Szerző azt is kifogásolja, hogy kihagytuk amaz esetet, midőn több személy

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. A folytonos bűncselekményeknél (delictum continuum) ellenben a cselekmény csak egy, de ezen cselekmény egy hosszabb ideig tartó oly állapotot hoz létre, mely egy bizonyos bűncselekmény tényálladékát állapítja meg. Ilyenek a személyes szabadság elleni bűncselekmények.

4. Az állapot-delictumnál pedig magok a tettesek törvényellenes állapotba helyezik magokat és ebben megmaradnak. Ilyen a kettős házasság.

5. Az összetett bűncselekmény (delictum complexum) előáll, midőn két különböző bűncselekményt a törvény egygyé foglal össze: a lopást és az idegen dolog megrongálását a betöréses lopásban, a testi sértést és a lopást a rablásban, a súlyos testi sértést, illetőleg az emberölést és a lopást a minősített rablásban, a gyujtogatást és culposus emberölést a minősített gyujtogatásban, az okirathamisítást és a sikkasztást a minősített hivatali sikkasztásban.

6. A collectiv bűncselekmény alatt értjük az üzlet- és iparszerű gyakorlást.* Ide sorolandó a 372. §-ban foglalt üzletszerű orgazdaság, továbbá a *KBTK.* 85. §-ában körülírt bűncselekmény. Ide kellene sorolnunk a kerítés iparszerű gyakorlását is, ha törvényünk a kerítőket — a 248-ik, igen ritka alkalmazású §-t kivéve — nem kímélné meg a büntetéstől. És ide kellene sorolnunk a szokássá vált lopást is, ha törvényünk nem elégedett volna meg a visszaesésnek alapjában elhibázott körülírásával.

Megjegyzendők még ezek:

7. A felsorolt összefoglalások rendszerinti következménye az, hogy a cselekmények sorozatát egy cselekménynek tekintjük és a járulékos kérdéseket az egység alapján oldjuk meg. A ki ezekkel szemben bűnpártolást követ el, csak egy bűnpártolásban bűnös; az elévülés az utolsó actustól számíttatik; az indítványi határidő szintén.** Tehát részint súlyosítók, részint enyhítők a következmények.

tulajdonjoga ellen követtetett el a folytatólagos bűncselekmény. Abban igaza van, hogy a körülírásból kimaradt, de a példák közt megvolt az eset. — A mi pedig végül azt az ellenvetést illeti, hogy a subjectiv elemet kihagytuk, ez szándékosan történt.

* Balogh Jenő: A delictum collectivum s a szokás- és üzletszerű bűncselekmények tana. (1885.); Dochow: Lehre des gewerbs- und gewohnheitsmässigen Verbrechen (1879.); Liszt: Das gewerbsmässige Verbrechen (1900.)

** L. Liszt 243.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

8. Ha a cselekményre két törvénytétel alkalmazható, melyek egyike általános, másika speciális jellegű, akkor az utóbbi alkalmazandó. Mert meglevén a cselekményben az ismérvek, melyeket a speciális törvény is megkiván, az általános törvény az eset egyediségének nem képes eleget tenni. Lex specialis derogat generali. A királysértésre a 140. és nem egyúttal a 261. §. alkalmazandó, a hivatali sikkasztásra a 462. §. és nem egyszersmind 355. §.

9. A speciális törvény nem mindig szigorúbb, mint az általános. Így a gyermekölés büntetése csekélyebb, mint az emberölésé, a párbajé csekélyebb, mint a gyilkosságé és a testi sértésé. Ez bizonyos tekintetben ellenkezik a *BTK.* 95. §-ának rendelkezésével, mely mindig a szigorúbb törvény alkalmazását rendeli.

10. A subsidiaritas fenforog, ha egyik törvény csak akkor nyer alkalmazást, ha a cselekmény a másik törvény szerint nem fogna szigorúbban büntetést kapni. Ide tartoznak a *BTK.* következő §§-ai: 192., 233., 315., 325., 330., 422., 424., 435., 444., 463., 472., 473.

D) *Anyagi és alaki halmazat a magyar BTK.-ben.*

VI. Meg kell állapítanunk, hogy az eddig elmondottak mikép viszonylanak a törvény rendelkezéseihez.

Az anyagi halmazatot a *BTK.* egészen úgy határozza meg, mint az előzőkben kifejtettük. «Ha ugyanazon személy *több* büntetendő cselekményt, vagy ugyanazon büntetendő cselekményt *több izben* követte el, az egyes cselekményekre együttvéve összbüntetés szabandó.» Nem használja ugyan e kifejezést: «anyagi halmazat», de a körülírással mutatja, hogy ezt érti az összevont cselekmény-csoport alatt.

Az alaki halmazatot illetőleg már körülírást sem ad. Hanem az alaki halmazat egyik ágazatára, az ú. n. heterogen alaki halmazatra nézve, kimondja, hogy «ha valamely cselekmény (tehát *egy* cselekmény), a büntető-törvény *több* rendeletét sérti, ezek közül az lesz alkalmazandó, mely a legsúlyosabb büntetést állapítja meg». Az alaki halmazat másik ágáról, a homogen halmazatról, mikor t. i. egy cselekmény *ugyanazon* törvényt többször sérti meg, a *BTK.* hallgat, — a miből következtethetni, hogy az alaki halmazatot a törvény nem is szándékolta körülírni, csak a nagyobb világosság kedvéért mon-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dotta meg, hogy a heterogen alaki halmazat még nem anyagi halmazat.*

A két szabvány úgy viszonylik egymáshoz, mint a szabály és a kivétel. A törvény szövegében ugyan a kivétel elébe van bocsátva a szabálynak, — előbb az alakiról és utána az anyagiról szól, — de erre a törvényhozót kétségkívül az vezette, hogy a törvény egész rendszere az egységből indul ki, tehát előbbre tette azt a tételt, mely közelebb áll az egységhez és utána a többséget.

LXIII. FEJEZET.

Az anyagi halmazat büntetése.

Az anyagi halmazat büntetésének megállapításánál három különféle rendszer volna alkalmazható: a kumulatio, az absorptio és a súlyosítás vagy összbüntetés rendszere. Mindegyik rendszer alkalmazásban van egy bizonyos területen, de egyik sem használható valamennyi eset számára.

A) *A kumulatio.*

I. A kumulatio elve: quot delicta, tot pœnæ. Minden bűncselekményre kiszabandó a maga büntetése és ezek összeadásából jön ki a büntetés egésze.

Ezen elv azonban épen nem alkalmazható a következő esetekben:

1. A halálbüntetésnél. Ha egy ember több gyilkosságot követ el, lehetetlen a halálbüntetést kumulálni. Ugyancsak lehetetlen a halálbüntetésen kívül a szabadságvesztés-büntetést végrehajtani. Ha végre akarnák hajtani a kivégzés előtt, ez nem súlyosítás, hanem kedvezés volna.

2. Nemkülönben kivihetetlen a kumulatio az életfogytig tartó és az időleges fegyház között; mert ha az egyik büntetés életfogytig tartó fegyház, lehetetlen hozzáadni a szabadságvesztés-büntetést.

3. Még az időleges fegyház sem kumulálható bizonyos tartamon

* Finkey imputálja nekünk, mintha azt állítottuk volna, hogy a *BTK.* a homogen alaki halmazatot az anyagi halmazathoz számítaná. Ez tévedés. Mi úgy magyaráztuk a törvényt, hogy az a homogen alaki halmazatot még nem is alaki halmazatnak, hanem egységnek tekinti. Ezen véleményünket fentartjuk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

túl. A törvény megállapitja az időleges fegyház tartamának maximumát; és ezt, mert komoly indok van reá, betartja a halmazat esetében is. Mikor tehát több mint tizenöt év jön ki, már a kumulatio akadályba ütközik.

De nem ez a fő oka a kumulatio mellőzésének. A fő ok az, hogy igen nagy szigorra vezet. Kijöhetne 30—40 év, sőt némely esetben ennél sokkal több is. (Erről bővebben alább a súlyosítás rendszerénél *C)* a.)

A kumulatio a mi törvényünk 100. §-a szerint egyedül a pénzbüntetéseknél nyer alkalmazást. (L. alább 404. l.)

B) *Az absorptio.*

II. Szemben áll a kumulatio rendszerével az absorptio. Pœna major absorbet minorem. Ha valaki több büntetendő cselekményt követett el, a legsúlyosabbnak büntetési tétele alá esik. Ennek keresztülvitele ugyan könnyű, de fontos igazságügyi és jogpolitikai tekintetek szólnak ellene. A büntetés elengedését rendszerré tenni nem szabad és legkevésbbé olykép, hogy a ki elkövetett egy súlyosabb bűncselekményt, ezzel már általában privilegiumot szerez az annál kisebb bűncselekmények elkövetésére. Az absorptio pedig ide visz.

Mindazonáltal alkalmazva van mint szabály az absorptio a franczia és az osztrák *BTK.*-ekben.*

Elfogadja lényegileg az osztrák (1891-iki) javaslat is, melynek 76. §-a igy szól:

> Beim Zusammentreffen mehrerer mit Strafe bedrohten Handlungen ist nur *eine* Strafe zu verhängen; hiebei kommt ein Strafsatz in Anwendung, welcher sich in Bezug auf Art, Höchst- und Mindestmass nach denjenigen der verletzten Bestimmungen zu richten hat, welche in dieser Hinsicht die strengsten sind.

A mi törvényünk nem fogadta el az absorptio elvét. De nem is mellőzhette teljesen.

Alkalmazást nyer:

1. A halálbüntetésnél, akár konkurráljon egymással halálbüntetéssel sujtott több cselekmény, akár olyan cselekmények, melyek

* Az osztrák *BTK.*-et illetőleg v. ö. Janka 156.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egyikére halálbüntetés, másikára szabadságvesztés-büntetés mondatott ki.

2. Az életfogytig tartó fegyháznál, akár több ilyen büntetés konkurráljon egymással, akár életfogytig tartó fegyház időleges szabadságvesztés-büntetéssel.

3. A tizenöt évi fegyháznál, akár többször ezen tartamban kiszabva, akár tizenöt évi fegyház és rövidebb tartamú szabadságvesztés-büntetés.

A mint ezek az esetek physikai lehetetlenség folytán kiszorultak a kumulatióból, ugyancsak physikai kényszer folytán az absorptio körébe mennek át. Így van egymással érintkezésben a *végletes* rendszer.

c) *A súlyosítás rendszere.*

III. 1. A súlyosítás rendszere abból indul ki, hogy nem szabad az egész büntetést kiszabni oly esetben, midőn valaki azt a tapasztalatot tette, hogy az állam büntető-törvényét büntetlenül meg lehet szegni. A bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy az állami közegeknek az első bűncselekmény büntetlenül hagyásánál tanúsított lanyhasága bátorítólag és csábítólag hatott újabb bűncselekmény elkövetésére és ennélfogva a második, harmadik cselekményért nem szabad a különbeni egész büntetést kiszabni. A megtorlásból itt is enged az állam. A felelősséget ketté osztja épúgy, mint a vizsgálati fogság beszámításánál.

2. Hozzájárul, hogy minél régebben van valaki lezárva, annál gyorsabban pusztítja életszervezetét és ezzel akaraterejét az életmódnak börtönbeli gépies egyformasága, a változás teljes hiánya, a kezdeményezés kizártsága. Nem a rossz életmód bénítja a szervezetet, — elvégre az életmód a fegyházakban rendszerint jobb, mint ugyanazoké künn volt, — hanem a fegyházi életnek szükségszerű absolut szabályossága. A nyomorba, a nélkülözésekbe, a siker nélküli küzdelmekbe beletörődik az ember; a családi élet és a szabadság tudata igen sokat pótol. Ezeket az erkölcsi elemeket azonban nem pótolja sem a jó élelem, sem a jó levegő, sem a tisztaság, miket a fegyházi kezelés nyujtani képes.

A tapasztalat is azt mutatja, hogy a fegyenczek az első pár évben egészségileg javulnak, testsúlyban gyarapodnak; a negyedik, ötödik évtől kezdve fogynak, butulnak, s ezt a processust nem képes

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

feltartóztatni senki és semmi — mindaddig, mig a fegyház kapui meg nem nyilnak a fegyencz előtt.*

Összefoglalva a mondottakat: a szabadságvesztés-büntetés a tartamhoz képest súlyban progressive halad. Mikor tehát arról van szó, hogy valaki egy második bűncselekményért az elsőnek büntetésideje után kapjon büntetést, számba kell venni, hogy ez a második büntetés őt akkor fogja érni, mikor az első már életszervezetének ellentállási képességét gyengitette, vagyis hogy a második büntetésből ugyanannyi büntetés sokkal súlyosabb. Ha tehát azt akarjuk, hogy súlyban ne kapjon többet, mint kapna, ha ez első büntetése volna, a tartamot mindenesetre meg kell rövidítenünk.

Ezek a tekintetek indokolják meg az úgynevezett súlyosítást, mely a legtöbbb európai büntető-törvénykönyvnek és a magyar *BTK.*-nek is irányadó rendszere. Alapul veszi a vádlott bűncselekményei közt a legúlyosabbat, erre megállapitja a rendes büntetést, és a vádlottat terhelő többi cselekmények czimén ezt a büntetést megtoldja. Az igy hozzátoldott tartam mindig annyi, a mennyivé az illető büntetési mennyiségek a viszonyokhoz mérten, a fentebb tárgyalt két fontos tekintet számba vételével, redukáltatnak.

Az 1792-iki javaslat igy rendelkezik:

> Si delinquens diversorum delictorum reus fuerit, adque ad hæc capitale etiam delictum concurrerit, sola capitalis in reum pœna decernetur. Quodsi autem capitale nullu u extiterit, ejusdem pœna dictabitur, in quod lex severius animadvertit; ita tamen, ut pœnæ exasperandæ causa, reliquorum etiam ratio habeatur. (*Principia* XIII.)

D) *A súlyosítás keresztülvitele a magyar BTK.-ben.* **

IV. A bűncselekmények a súlyosítás keresztülvitele végett három osztályba sorozvák:

1. Midőn több vétség, vagy vétség és kihágás (mindegyikből egy

* Ez iránt e sorok irója több fegyházigazgatónál tudakozódott és mindenütt ugyanazon választ nyerte.

** Eltér a *BTK.* VIII. fejezete a többi fejezetektől már külsőleg is abban, hogy itt kifejezetten nemcsak a bűntettek és vétségekről, de a kihágásokról is történik szabályozó intézkedés. A kihágások — a 85. §. egyedüli kivételével, a mi egyébiránt egészen eltérő szempont alá esik — a kodex más helyén tudtunkkal megemlítve nincsenek.

A törvény a czímben a «halmazat», a szövegben a «halmaz» szót használja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy több) forog fenn. (97. §.) Ez esetben a legsúlyosabbra kiszabott szabadságvesztés-büntetés *egy évvel* felemelhető.

2. Midőn bűntett és vétség, vagy bűntett és kihágás (esetleg több vétség vagy több kihágás) forog fenn. (*BTK.* 98. §.) Ezen esetben a bűntettnek büntetése alkalmazandó és ez *két évvel* felemelhető.

3. Midőn több bűntett, vagy több bűntetten kívül vétség és kihágás, vagy vétségek és kihágások forognak fenn. (*BTK* 99. §.) Ez esetben a legsúlyosabbnak büntetése alkalmazandó és ez *öt évvel* felemelhető.

Ha tehát nem forog fenn súlyosabb bűncselekmény mint vétség, úgy az emelés legfölebb *egy év*, ha van egy bűntett is, akkor az emelés legfölebb *két év*, ha van több bűntett, az emelés lehet *öt év*.

V. Ezen tételek egyrészt kihívják a kritikát, másrészt bővebb kifejtést igényelnek:

1. A törvényben nem az az emelés mérvének alapja, hogy mik és mily súlyosak a járulékos cselekmények, hanem az, hogy mi a fő-, vagyis a legsúlyosabb cselekmény. Holott nem ennek a cselekménynek czímén történik az emelés, hanem a többién. Ha egy kihágás forog fenn vétség vagy vétségek mellett, az emelhetés mérve egy év. Hogy azonban azon esetben, ha ugyanezen kihágás bűntett mellett van, a kihágás czímén az emelhetés mérve két év legyen, annak nincs semmi értelme. Valamint annak sem, ha a bűntett mellett vétség és kihágás forog fenn.

Felhozzák talán, hogy a bűntett mellett súlyosabb cselekmények forognak fenn, mint a vétség mellett. Ez teljesen alaptalan. A vétség mellett ép oly súlyos vétségek és kihágások foroghatnak fenn, mint a bűntett mellett. A kérdés mind a két esetben teljesen azonos, tehát a helyes megoldás is csak azonos lehet.

2. A törvény nem korlátozza az emelést külön a járulékos konkrét cselekmény súlyosságához is. A törvény csak a véghatárokat tűzi ki a biró számára és szem előtt tartja természetesen, hogy a járulékos cselekmény sok lehet és súlyos. De azt a kérdést, hogy mennyi legyen az emelhetés, ha pl. a járulékos cselekmény csak egy és súlya minimális, egészen nyitva hagyja és nem zárja ki, hogy ugyanannyi legyen az emelés, a mennyit a járulékos cselekmény azon esetre kapott volna, ha egyedül állana, vagyis ha halmazat nem forogna fenn; sőt a merev logika azt is mondhatná, hogy halmazat esetében ennél is többet adhatni, mert a halmazati maximum a magas tételeket mind megszorítás nélkül dekretálja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Később fogunk szólni arról, hogy ez a korlát nélkül hagyás mily kalandos következtetésekre vitt a curiai gyakorlatban.[1]

Most csak azt csatoljuk az eddigiekhez, hogy egyéb kodexekben és javaslatokban ez a hézag nem található.

A német *BTK.* kimondja:

> Das Mass der Gesammtstrafe darf den Betrag der verwirkten Einzelstrafen nicht erreichen.

Az 1870-iki osztrák javaslat pedig a maga szokásos oktató modorában így szól:

> Hiebei ist jedoch auf die aus des Anhäufung mehrer Strafen zu einer Gesammtstrafe sich ergebende grössere Empfindlichkeit derselben Rücksicht zu nehmen, daher auf eine entsprechende Herabsetzung der Gesammtstrafe zu erkennen.

Még pontosabb korlátozásokat állít fel az 1843-iki magyar javaslat és ezzel lényegileg ismét megjegyezve: az 1890-iki olasz *BTK.*

Az 1843-iki javaslat szerint azon büntetés, melyet az általa elkövetett törvényszegéseknek legnagyobbikára, ha annál egyebet el nem követett volna, mondana ki a biró, megsúlyosíttatik még *kétharmadával* azon büntetéseknek, melyek többi törvényszegéseire egyenkint volnának kimérendők.

Az olasz törvény pedig ugyanezt *felében* állapítja meg.[2]

Nem akarjuk állítani, hogy az a szabályozás, melyet az 1843-iki javaslatban és az olasz kodexben találunk, teljesen kielégítő volna. Aggályunk van a tekintetben, hogy a biróra nézve absolut hányad állapíttassék meg, melynél kevesebbet nem szabhat ki. Csak a *maximális* hányad megállapítása kivánatos. Ha a biró az eset körülményeinél fogva ennél kevesebbet tart helyesnek, ettől őt elzárni nem lehet. Mikor pl. az alapcselekmény igen hosszú szabadságvesztésbüntetést von maga után, a járulékos cselekmény büntetése olykor minimális mennyiségben lesz megállapítható, mert az igen hosszú lezáratás elcsigázza az illetőt. Sőt bizonyos esetekben el is engedhető, — a mint ilyesre alább[3] kodifikationális példát is idézünk.

3. A közbenső maximum hiányának következése az is, hogy

[1] L. 392. l. «Mérsékelt kumulatio».

[2] Az olasz *BTK.* 68. §-a így szól: «Al colpevole di piú delitti, che importino la stessa specie di pena temporanea restrittiva della libertà personale, si applica la pena per il delitto piú grave, con un aumento pari alla meta della durata complessiva della altre pene.»

[3] L. 399. l. jegyzet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

némely járulékos bűntettnél a súlyosítási spatium nagyobb, mint maga ezen bűncselekménynek maximuma. Ha t. i. a járulékos bűntett büntetésének maximuma három év, ezen bűntett czímén öt évvel volna emelhető a büntetés. Ha pedig a járulékos cselekmény vétség és büntetése pénzbüntetés, — pl. becsületsértés — vagy pár heti vagy havi fogház: ezen vétség czímén egy év, sőt a 98. §. esetében két év a súlyosítás mérve, a nélkül, hogy a biró a törvény szószerinti szerkezetét megsértené.

4. A törvény szövege alapján kérdéses, vajjon egy vétség és egy kihágás, vagy egy bűntett és egy vétség, vagy egy bűntett és egy kihágás a 97., illetőleg a 98. §-ba tartozik-e. Ugyanis mind a két §. többes számban beszél: «vétségek és kihágások», «más büntetendő cselekmények». Ha olykép döntetnék el a kérdés, hogy nem tartoznak ide, úgy az absorptio elve jönne alkalmazásba.

5. Fontos kérdés, hogy a korrektionalisationak milyen kihatása van a halmazati büntetésekre. Consequensnek, igazságosnak és a törvény szellemével és összefoglalt szerkezetével megegyezőnek csakis az a felfogás mondható, mely úgy a főcselekmény, valamint a járulékosak büntetésének kiszabásánál a 92. §. *eshetőleges* figyelembe vételén alapul. A 92. §-t minden egyes cselekménynél, a hol tere van, külön-külön *előbb* kell alkalmazni és csak azután állapítani meg az összbüntetési súlyosítás mérvét.

Ha tehát a főcselekmény a 92. §. alkalmazása folytán bűntettből vétséggé válik, a halmazati súlyosítás mérve a 97. §. szerint igazodik. És ha a fenforgó két bűntett közül egyik vétséggé válik, nem a 99., hanem a 98. §. jön alkalmazásba. Vagyis az első esetben kettő helyett egy, a másodikban öt helyett kettő a súlyosítás legmagasabb mérve.

Ezzel összeről az a vélemény is, a mely itt-ott hallatszik, hogy a halmazat esetében mindenesetre meg kell haladnia a büntetésnek a főcselekmény törvénybeli maximumát. Nemcsak hogy nem kell meghaladnia, de még a legsúlyosabb cselekménynek törvénybeli büntetési nemében sem szükséges kiszabni a halmazati büntetést. Itt is áll az, hogy «fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház» stb., és ha egyszer a főcselekmény büntetésére nézve ez az átváltoztatás megtétetett, a járulékos cselekmények büntetése ezt vissza nem változtathatja súlyosabbá.

Maga a törvény mindezeket, sajnos, nem is jelzi; de sőt a 97., 98. és 99. §-ok szövege valósággal a két ellenséges felfogás közt

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ingadozik. A 97. §. szerint emelhető «a legsúlyosabbra kiszabott szabadságvesztés-büntetés», a 98. §. szerint «a büntettre megállapitott» szabadságvesztés-büntetés, a 99. §. szerint pedig «a szabadságvesztés-büntetés leghosszabb tartama». Az első szöveg korrekt, a második már gyanús, a harmadik pedig határozottan rossz. A leghosszabb tartam csak ott emelhető öt évvel, a hol a maximumot szabta ki a biró, ez pedig véghetetlen egy ritka eset. A törvény ezen szerkezete valósággal útjában áll egy egyöntetű gyakorlat fejlődésének.

6. Azon kérdésről, hogy a fogházbüntetés emelhető-e halmazat esetében öt éven túl, szóltunk már a 171. lapon.

A 408. lapon pedig szólunk arról is, hogy hol emelhető az időleges fegyház kivételesen 15 éven fölüli tartamra.

LXIV. FEJEZET.

A Curia gyakorlata. — Mérsékelt cumulatio.

I. Midőn a Curia halmazati gyakorlatát kivánjuk feltüntetni, kénytelenek vagyunk visszatérni a *BTK.* sorrendjére és az anyagi halmazatnak elébe tenni az alakit. Szükséges ez a miatt, mivel a curiai gyakorlat is ezen sorrendet veszi alapul.

Az egyes cselekmény-csoportokról és azok mikénti minősítéséről bővebben szólni a különös részben lesz helyén.

Az 5. sz. a. eset a híres csirkeper, mely a nyolczvanas években sok vita tárgyát képezte.

a) **Alaki halmazat.** 1. Az esetben, ha valamely büntetendő cselekmény a tettes által czélul kitűzött más bűntettnek előfeltételét képezi, úgy hogy a nélkül a czélul kitűzött bűntett egyáltalán nem jöhet létre, és ennélfogva a kettő megoszthatlanul és szétválaszthatlanul összefügg: habár úgy egyik, mint másik cselekmény is magában véve külön büntetendő cselekményt képez, mégis a megoszthatlanságnál fogva nem anyagi, hanem alaki bűnhalmazat forog fenn. (*Dtár* V. 33. sz.)

2. Az alaki halmazat fenforoghatása az egyik törvénysértésnek másik törvénysértés czéljából való elkövetését, az egységnek tehát a czélközösségben való nyilvánulását tételezi fel. — Gondatlanságból származott több sérelmes eredmény a *BTK.* 95. §-a alá nem foglalható. (*Dtár* XXV. 123.)

3. Ha az egy szándékból, egy czél elérésére irányzott több rendbeli cselekedetek a *BTK.* több különböző rendeleteit sértik is, azok összhatásukban egy büntetendő cselekménynyé alakulván,

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a 95. §. rendelkezéséhez képest, minden halmazat megjelölése nélkül a súlyosabb tétel szerint egy cselekménynek minősítendők és a szerint büntetendők. (*Dtár* III. foly. VIII. 25.)

4. (51. sz. *TÜH.*) Azon esetben, a melyben a tettes a *KBTK.* 126. §-ában meghatározott lopás elkövetése czéljából, a magánlaksértés vétségét is elköveti, — föltéve, hogy mindkét törvénysértés, idő és véghezviteli módozat tekintetében, elválaszhatatlan összefüggésben áll egymással, — a *BTK.*-ek két külön rendelkezésének, habár az egységes czél által összefoglalt megsértése forogván fenn: a *BTK.* 95. §-ában meghatározott alaki bűnhalmazat állapítandó meg. (*Dtár* XIII. 144. sz.)

5. Az enyhébb büntetendő cselekmény a súlyosabbat soha sem absorbeálhatja; még azon esetben sem, ha a tettes bűnös magatartásának, illetve cselekvésének czélját kihágás, tehát enyhébb cselekmény elkövetése képezi, míg a vétséget képező, tehát súlyosabb cselekmény a czélul kitűzött kihágás elkövetésének csupán eszköze, vagy véghezviteli módozata. Ezeknél fogva a magánlak megsértésének vétsége, habár ezen kívül, vagy ezzel együtt a tulajdon elleni kihágás is elkövettetett, vagy ha a megjelölt kihágás elkövetésének czéljából mint eszközlő cselekmény vagy módozat követtetett is el: a czélul kitűzött cselekmény a kihágás által nem emésztethetvén fel, a mennyiben a *BTK.* 332. §-ának tényező elemei a konkret esetben fenforognak, mint a kihágással halmazatban levő törvénysértés az itéletben okvetlenül kiemelendő s megállapítandó. — A tolvajnak bemenetele azon helyiségbe, a hol a lopást elköveti, a mennyiben a *BTK.* 336. §. 2., 3., 4. és 5. pontjaiban meghatározott valamelyik eset nem forog fenn, mint a lopás bűntettével vagy vétségével rendszerint együttjáró s a törvényhozás által is eszmeileg ahhoz gondolt, a lopástól rendszerint elválaszthatlan cselekedet külön beszámítás tárgyát nem képezheti, ennélfogva az egységbe foglalt két törvényszegés alaki halmazatot képez. (*Dtár* XI. 107. sz.)

6. A csekélyebb súlyú cselekmény nem absorbeálhatja a súlyosabbat. Ha a *BTK.* XXXVII. fejezet szerinti gyújtogatás tényálladéka fenforog, a biztosítási csalás czélzata megállapítja a 382. §-sal való bűnhalmazatot. (*Dtár* XII. 56. sz.)

7. A behatolás a megverés czéljából követtetvén el, e szerint a megveréssel mint czélzott cselekménynyel szemközt az eszközlő cselekményt állapítja meg; a kettő tehát együtt a közös czél által összetartott két külön törvénysértést, de csakis egy czélzott büntetendő cselekményt képez: — ily esetben nem a *BTK.* 96. §-a alá eső anyagi, hanem az annak 95. §-ában meghatározott alaki bűnhalmazat van megállapítva. (*Dtár* XX. 55. sz.)

8. Ha a csekélyebb súlyú büntetendő cselekmény a súlyosabb cselekménybe beleolvadt, az alaki halmazat lehetősége már e beleolvadás által fogalmilag ki van zárva. (*Dtár* XXIV. 115. sz.)

9. Mindenütt, hol a *BTK.* valamely büntetendő cselekmény tényálladékának ismérvéül az «erőszakot» állítja fel, a nélkül, hogy ezt «dolog» vagy «tárgy» elleni erőszakra kiterjesztené — a hol tehát az erőszak csupán személyekre vonatkozik — már ezen szónak fogalmában rejlik, hogy az rendszerint az erőszakolt

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

személy csekélyebb vagy súlyosabb testi sérelmezésével foganatosíttatik s ennélfogva azon esetben, ha az alkalmazott erőszakkal könnyű testi sértés is okoztatott, ezen sértés büntetése már benn foglaltatik azon bűntett büntetésében, a melynek egyik elemét az erőszak képezi. Ily esetben tehát halmazat nem forog fenn. (*Dtár* XXXIV. 59. sz.)

10. Egy akaratelhatározás kifolyását képező nyilatkozat nem képez becsületsértési és rágalmazási halmazatot. (*Dtár* VIII. 23. sz. V. ö. III. 192. sz.)

11. Azon esetben, melyben a két büntetendő cselekmény ismérveit teljesen kimerítő cselekvőségből akként alakul az egység, hogy az eszközlő cselekmény a czélzott cselekménynyel nem csupán a tettes akarata szerint, hanem tárgyilag is elválaszhatlanul összefügg: az egységet alkotó két cselekmény sem anyagi, sem eszmei halmazatot nem állapít meg, hanem mindkettő együttvéve egy megoszthatlan egységes bűntettet képez. E szerint vádlott azon cselekvősége, hogy hamis törlési engedélyt készített és ezzel a telkére bekebelezve volt tehernek telekkönyvi kitörlését eszközölte, nem állapítja meg a *BTK.* 402. és 400. §-ának a *BTK.* 95. §. szerinti eszmei halmazatot, hanem csakis a *BTK.* 400. §. második bekezdésében meghatározott közokirathamisítás bűntettét. De midőn a kieszközölt telekkönyvi törléssel tényleg félrevezette a vevőt, neki a vételárt kifizette: ennek következtében a vádlott a károsítással az okirathamisítás határain túlment. S minthogy vádlott a vevőt törvényes formák szerint tényleg kieszközölt telekkönyvi törléssel félrevezette akként, hogy ez kénytelen volt elhinni, miszerint a hatóságilag elrendelt törlés a hitelezőtől nyert valódi törlés alapján eszközöltetett ki, a 379. §-nak többi ismérvei is megvalósulásra jutottak. Vádlott cselekménye tehát a 400. és 379. §§-ban meghatározott bűncselekménye képezi a 95. §. szerinti alaki halmazatát. (*Dtár* XXVII. 102. sz.)

b) **Anyagi halmazat.** 1. Csalás és gondatlanságból okozott testi sértés halmazata forog fenn, ha valaki jogosulatlanul visz végbe operátiókat. (*Dtár* VI. 68.)

2. (28. sz. *TÜH.*) Az esetben, ha a hatósági közeg hivatalos feladatának foganatosításában az által akadályoztatik, hogy ellene a megakadályozás czéljából testi sértés bűntette vagy vétsége követtetik el, és ha ezáltal a megakadályoztatás be is következett: a tettes a *BTK.*-nek 165., illetőleg 168. §-aiban, valamint 310. §-ában esetleg a 303. §-ban, illetőleg az eredményhez képest a *BTK.* XX. fejezete további rendelkezésében meghatározott büntetendő cselekményekben mondandó ki bűnösnek, és a halmazat szempontjából ellenében nem a *BTK.* 95. §-a, hanem 96. §-a alapján az általános rész VIII. fejezetének további rendelkezései megfelelően alkalmazandók. (*Dtár* VII. 30., 116.; — VI. 133.; — VIII. 168.; — XIV. 9. sz.)

3. Az esetben, ha a két törvénysértés közül az egyik gondatlanságból követtetik el, valamint ha gondatlanságból több törvénysértés jön létre: a *BTK.* 95. §-ának alkalmazhatása, mely csakis szándékosan elkövetett több törvénysértésből képezett egy cselekmény esetében alkalmazható, ki van zárva. — Testi sértés és kuruzslás anyagi halmazata. (*Dtár* XXV. 3. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. Két egyén ellen tett egy rágalmazó kijelentés anyagi halmazatot állapít meg. (*Dtár* XXI. 124. sz.)

5. Egy beadványban több személy rágalmazása anyagi halmazat. (*BJT.* XXXI. 358.)

6. Hamis vád két személy ellen, bár egy alkalommal, anyagi halmazat. (*BJT.* XXXII. 17.)

7. Két egyénnek egy cselekmény által előidézett megsérülése esetén anyagi bűnhalmazat mondatott ki. (*Dtár* III. foly. V. 142.) Analog-eset. (*Dtár* III. foly. IV. 73.)

8. Aberratio ictus. — Az esetben, midőn a tettes mást sértett, mint a kit sérteni akart, az anyagi halmazat csak akkor van kizárva, ha a szándék kivitelére több külön cselekmény nem követtetett el; az esetben azonban, melyben a külön cselekmények különböző eredményeket idéztek elő, a bekövetkezett eredmény az anyagi halmazat szabályai szerint birálandó meg. (*Dtár* XXVI. 20. sz.)

9. Több ember kínzása anyagi halmazatot állapít meg. (*Dtár* XXXIV. 92. sz.)

10. A ki ingatlanra vonatkozó csereszerződés megkötése után és felhasználva azt, hogy az ingatlan új tulajdonosa az ingatlant a saját nevére be nem kebeleztette, azt zálogjoggal megterheli, a *BTK.* 379. és 400. §-aiban minősített bűncselekmények halmazatában bűnös. Ugyanebben bűnös az is, a ki a körülményeket ismerve, a zálogjog engedését a maga javára elfogadja, még akkor is, ha a zálogjoggal biztosított követelése valódi. (*Dtár* XXXIV. 17. sz.)

11. A ki ugyanazon körülményre nézve öt egyént törekszik hamis tanuzásra rábirni, ötszörös halmazatban bűnös. (*BDtár* IV. 209. sz.)

12. Gyermekcsempészet (*BTK.* 254. §.) és ennek anyakönyveztetése anyagi halmazatban van, (*BJT.* XXXIV. 134.)

13 Ki *egy* polgári perben két személyt bújt fel hamis tanuságra, a 96. §. szerinti halmazatban álló két rendbeli hamis tanuzás bűntettében bűnös. (*Dtár* III. foly. V. 137.)

14. Vádlott által ugyanazon alkalommal (vásárban) elkövetett lopás nem egy folytatólagos, hanem ugyanannyi külön lopást képez. (*Dtár* III. foly. V. 154.) Analog: (*BDtár* II. 1143. sz.)

15. Egy udvaron két szekérről lopás, anyagi halmazat. (*BJT.* XXXV. 299.)

16. Tolvajszövetség esetén annyi bűntett állapítandó meg, a hány a lopás. (*BJT.* XXXIV. 297.)

17. Vádlott sértett lakásába szidalmak közt behatolt; laksértés és becsületsértés anyagi halmazata. (*BJT.* XXXV. 150.)

18. A ki egy idegen ház padlójának deszkáit felszaggatja, és azokat egyéb tárgyakkal együtt elviszi, nem követ el a lopáson kívül a *BTK.* 421. §-ába ütköző cselekményt is, mivel azon tette csak a jogtalan eltulajdonítás véghezvitelét lehetségessé tevő cselekménynek tekintendő. (*Dtár* VI. 14. sz.)

19. Két rendőr bántalmazása a *BTK.* 96. §-a alá eső halmazatot nem képez, ha a cselekmény egy akarat elhatározásának volt eredménye és egy és ugyanazon eljárás meghiúsítására volt irányozva. (*Dtár* VII. 48. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

20. Több dolog elvétele által elkövetett lopás folytatólagos bűntettet képez. (*Dtár* VI. 71.; — IX. 11.; — XII. 66.; — XIII. 68.; 136.; — XIV. 48. sz.)

21. A szándék, vagy az akaratelhatározás egysége nem jelenti és nem jelentheti azt, hogy bárkinek jogában vagy képességében álljon csupán akarata által véghezvinni, hogy ellenében a *BTK.* 97., 98. és 99. §-ában meghatározott jelentékeny súlyosbítás ne legyen alkalmazható. (*Dtár* XIX. 65. sz.)

22. Építkezésnél történt balesetből származott halál és testi sértési esetek anyagi halmazatot képeznek. (*BJT.* XXXVI. 242.)

23. *Contra:* *BJT.* XXXVII. 43.

24. Zsarolás és könnyű testi sértés anyagi halmazata, midőn a vádlott követelése behajtása czéljából mást arra kényszerít, hogy állatai elhajtását tűrje s e közben testi sértés okozása mellett bántalmazza. (*BDtár* II. 255. sz.)

25. Testi sértési vétségek anyagi halmazata, mikor vádlottak a sértettet földre teperték, azt testi sértés okozása mellett bántalmazták, ezenközben pedig az ölében levő gyermeke is lábtörést szenvedett. (*BDtár* III. 14. sz.)

c) **Folytatólagos delictum.** 1. Ha egy akaratelhatározással, de két cselekvőséggel, nem ugyan egyszerre, hanem egymásután véghezvitt lopás forog fenn, a cselekmény a folytatott bűntett törvényszerinti egységében olvad egybe. Minthogy e szerint több cselekvőség, de csupán egy cselekmény forog fenn, külön megkisérlett és külön bevégzett delictumról, vagyis a tárgyi bűnhalmazat fogalma alá eső cselekményekről szó nem lehet.

2. Nincs halmazat, midőn egy a tulajdonos, bár az egyes lopások különbözően minősülnek. (*BJT.* XXXIII. 337.)

3. Ahhoz, hogy több részcselekményből folytatott bűncselekmény alakuljon, nem elég az elhatározás egysége, hanem szükséges még az eszközök és a kivitel azonossága, illetőleg kapcsolata is. Ezért folytatott bűncselekmény rendszerint csak oly deliktumoknál állapítható meg, melyek több különálló tárgyra nézve egyszerre követhetők el, azért több ténykedésre oszolhatnak s melyeknél az ezekkel okozott kár egybefoglalásának helye van. (*Dtár* III. foly. X. 119.)

4. Hosszabb időn át folytatott sikkasztási cselekmények folytatólagos delictumnak tekintettek, mivel az egy és közös elhatározásból eredő cselekményeknek az egyes hozzányulási tények szerint való szétbontása és külön megállapítása nem volt lehetséges. (*Dtár* III. VII. 62.)

5. Kinek szándéka a birtokában levő valamennyi pénzhamisítványnak forgalomba hozatalára irányult, annál a szándék egysége, a megsértett törvény azonossága s a közvetlen sértettnek (t. i. az államnak) azonosságánál fogva az ismételt forgalomba hozatal egy folytatott bűntettet képez. (*Dtár* III. foly. II. 43.)

6. Hamis értékpénznek és hamis váltópénznek készítése nem a pénzhamisítás bűntettének és vétségének anyagi halmazata, hanem a pénzhamisításnak folytatólagosan elkövetett bűntette. (*BDtár* III. 102.)

7. Vádlott egy s ugyanazon elhatározás folytán elkövetett azon cselekménye, miszerint szolgálatadója szekrényét adott alka-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pommal felnyitotta és abból mindig néhány hatost lopott, folytatólagos lopást képez, ekként halmazat fenn nem forog. (*Dtár* XIV. 14., 81.)

8. Jóllehet a lopási cselekmény két különböző károsnak külön kocsijáról követtetett el, de a lopás ugyanazon időben egymás után haladó kocsikról történvén, az elhatározás egységénél fogva a cselekmény folytatólagos bűntettet képez. (*Dtár* XV. 37. sz.)

9. A közhivatalnokra a pénztár egészében van bízva, tehát a közhivatalnok az azon pénztárban a kezelése alatt volt egyes összegeknek rendeltetésüktől, habár több ízben ismételt elvonása és azon összegeknek saját czéljaira való felhasználása által egy és ugyanazon hűségi viszonyt sértette meg; az egyes sikkasztási cselekvények a folytatott kötelességszegés egyes részletcselekedetei gyanánt jelentkeznek, minélfogva nem több, hanem csakis egy bűntettet állapítanak meg. (*Dtár* XIV. 17. sz.)

10. Habár vádlott hosszabb időn át folytatta is a sikkasztást, de az mégis csak egy rendbeli sikkasztást képez azért, mert vádlott a részletekre fel nem osztható egységes hivatali hűség megszegését követte el. (*Dtár* XXXIII. 87. sz.)

11. Az ismételt nemi közösüléssel kizárólag csak a női szemérem ellen követtetett el merénylet; a női szemérem pedig már a bűntett egyszeri elkövetése által egész teljességében lett megsértve és annak ismételt megsértése már csak a vádlott bűnösségét súlyosbítja, azonban halmazatot meg nem állapít. (*Dtár* III. foly. III. 92.)

12. Anyagi halmazatot s nem folytatólagos delictumot képez, midőn vádlott ugyanazon egyénnek több ízben ad kölcsönt uzsorakamatra. (*Dtár* III. foly. IX. 102.)

II. A Curia a büntetések szigorításának azon korszakában, melyről a történeti bevezetésben bővebben szóltunk, azon felfedezésre jött, hogy a *BTK.*-ben nem a súlyosítás, hanem az ú. n. mérsékelt kumulatio rendszere van elfogadva. A súlyosítás az alapbüntetésből indul ki és ezt emeli, a mérsékelt kumulatio pedig a kumulatióból, vagyis valamennyi kiszabható büntetés mathematikai összeségéből, és ezt a mennyiséget mérsékli. Látszólag az eredmény ugyanaz, de minthogy a biró sem a felfelé, sem a lefelé menetelben hosszú utat nem igen hajlandó tenni, a súlyosítás mégis kevesebb büntetést hoz létre, mint a mérsékelt kumulatio.

A törvénynek úgy szövege, mint egész szerkezete a súlyosítás mellett szól. A 96. §. a büntetés *emelhetését* engedi meg; a 97., 98. és 99. ugyanezt mondja. Sehol a leszállítás még csak érintve sincs.

A *BTK.* indokolása is a súlyosítás mellett foglal állást, midőn mondja: «A legigazságosabb, leghelyesebb és legczélszerűbb a középrendszer, mely a végleteket kikerülve, az esetek különbségei szerint

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megengedi a büntetésnek mérsékelt *felemelését* az elkövetett legsúlyosabb cselekményre megállapított büntetésen felül is.» (*Anyaggyűjtemény* I. 553. l.)

És a Curia mégis az ellenkezőt vette alapul . . .

Azon curiai határozatok különben ma már nem birnának nagy gyakorlati jelentőséggel, mert alig hihető, hogy a Curia még jelenleg követné azokat. De aggályos, hogy a mérsékelt kumulatióról szóló tant mint állítólag törvényen alapulót elfogadta kommentárjának második kiadásában Illés Károly is, és ezen kommentárnak nagy elterjedtségénél és tekintélyénél fogva félő, hogy a gyakorlat nem tudja magát teljesen felszabadítani a tévtan alól.*

Ide igtatjuk az illető curiai határozatokat, leginkább azért, hogy jobban kitűnjék a mellettök felhozott érvelés gyengesége.

1. A *BTK.* 96. §-ában megemlített összbüntetésnek az a fogalma, hogy több büntetendő cselekmény miatt egy és ugyanazon itélettel megállapítandó külön-külön szabadság-büntetések helyett egyetlen büntetési tételben kifejezendő szabadságvesztésbüntetés mondassék ki és hogy ezen mindegyik cselekmény miatt, ha az egymagában forogna fenn, kiszabandó szabadságvesztésbüntetés, tekintettel a többiek miatt kiszabandó szabadság-büntetésekre, valamint ez utóbbiak szintén tekintettel a másik szabadság-büntetésre, aránylag leszállíttatván: az ugyanazon szabadságvesztés-büntetési nemben álló fogságnak megszakítatlan kitöltése következtében beálló súlyosabb büntetés, e szerint az elitélendőre ebből háramlandó szenvedésnek többlete az egyetlen szabadságvesztés-büntetési tétel arányos megrövidítése által kiegyenlíttessék, vagyis a megszakítatlan tartamban rejlő szenvedés igazságtalan többlete, a tartam megfelelő megrövidítése, tehát a szenvedés megfelelő kevesbítése által az igazsággal arányba hozassék. A 104. §. pedig csupán további alkalmazása az összbüntetésnek, anélkül, hogy módozatai változnának. (*Dtár* XXIX. 29. sz.)

2. Az anyagi bünhalmazat tekintetében a magyar *BTK.* a mérsékelt kumulatio elvét követi. Mindegyik cselekményre a különös rész büntetési tétele szerint megállapíttatik a büntetés és ezek a *BTK.* 97., 98., 99. §-ai által kiszabott határok közt leszállíttatnak és egy együttes büntetésbe foglaltatnak. (*Dtár* XXXI. 30. sz.)

3. A *BTK.* általános része VIII. fejezetében az anyagi halmazatra rendszerint a *BTK.* 97—100. §-ainak rendelkezései által a mérsékelt kumulatio rendszere lévén elfogadva, s ebből kifolyólag több vétség halmazata esetére a mindenik vétség után eső külön-külön fogházbüntetésnek egy összbüntetésbe foglalásánál ezen összbüntetés tartama az elkövetett legsúlyosabb vétség fogházbüntetésének egy évvel való meghosszabbíthatására lévén mér-

* L. a kérdésről kimerítően Waldhauser István *Jogt. Közl.* 1892. 30. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sékelve: kétségtelen, hogy az összbüntetés megállapításánál nem csupán az elkövetett egyes vétségekre a *BTK.* különös részében megállapított büntetése, hanem a *BTK.* 92. §-a is irányadó. (*Dtár* XXXII. 47. sz.)

4. L. még *Dtár* XXXII. 41., 102.; — XXXIII. 102. sz.

LXV. FEJEZET.

A halálbüntetés és az életfogytig tartó fegyház nem lehet halmazati büntetés.

A halálbüntetés és az életfogytig tartó fegyház nem szabható ki mint összbüntetés. Ezek oly sajátlagos és különálló büntetéseket képeznek a törvénykönyvben, melyek halmazat útján összbüntetésként nem jöhetnek létre. Ha egy cselekmény nem vonja ezek valamelyikét maga után, egyéb cselekmények büntetéseinek hozzávonása által nem állíthatók elő. A *BTK.* kimondja, hogy «bűntetteknek és ezeken felül más büntetendő cselekményeknek halmazánál az azokra megállapítottak közül a legsúlyosabb büntetés alkalmazandó, s ha az határozott időtartamú szabadságvesztés-büntetés, annak leghosszabb tartama öt évvel felemelhető; a felemelt szabadságvesztés-büntetés 15 évet nem haladhat túl. Tehát nem lehet halmazat útján sem 15 évnél hosszabb időleges szabadságvesztés-büntetést, sem életfogytig tartó fegyházbüntetést, sem halálbüntetést kiszabni.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés és a halálbüntetés esetében az absorptio elve áll elő. A *BTK.* indokolása is kimondja, hogy a törvényhozónak nem volt szándékában határozott időhöz kötött szabadságvesztés-büntetéseket halmazat útján életfogytig tartó fegyházzá átalakítani. (*Anyaggyűjtemény* I. 451. l.)*

S az absorptio elve helyesen van alkalmazva e ponton. Mert egyrészt a 15 évi fegyházban, az életfogytiglani fegyházban és a halálbüntetésben ezeket egymáshoz viszonyítva, nincs meg az a hajlékonyság, mely a csekélyebb súlyú szabadságvesztés-büntetéseknél az időtartamnak csekély fokozatokban való emelése által létesíthető; ezen három büntetési tételnél csak nagy ugrásokkal, vagyis

* Ugyanily rendszer van a belga *BTK*-ben: Le code belge ne passe jamais d'une peine temporaire à une peine perpétuelle, et quand la peine ordinaire est perpétuelle, la récidive n'a plus d'influence aggravante. (*Prins* 307.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendszerint igazságtalanság árán vétethetnének figyelembe a halmazati bűncselekmények. Másrészt — s ez ismét jogpolitikai szempont — a halmazati büntetés segélyével könnyű volna az életfogytig tartó fegyház és a halálbüntetés kiszabásának eseteit szaporítani. Harmadsorban pedig némileg felesleges volna is az emelés, mert az ide tartozó esetekben többnyire megvan a delictum complexum, mely felviszi a büntetést 15 évről életfogytig tartó fegyházra. Így megteszik ezt a 237., 280., 349., 424. §§. és még más §§. is.* (L. még 386. l.)

A Curia eddig nem foglalt határozott állást a kérdésben. Az itt következő kijelentés szerint elfogadja az összbüntetést, de a Szimics-esetben az ellenkezőt mondotta ki.**

Curia: 1. A halálbüntetés a *BTK.* 96. §-a értelmében mint összbüntetés állapítható meg. A büntetlen előéletnek, mint enyhítő körülménynek ellensúlyozásául súlyosító körülményül szolgálhat, hogy vádlott előre megfontolt szándékkal két embert ölt és hogy ezenkívül kapcsolatosan rablást is követett el. (*Dtár* XXVIII. 71. sz.)

2. Halálbüntetés mint gyilkosságok halmazati büntetése. (*BDtár* IV. 228. sz.)

BTK.

95. §. Ha valamely cselekmény a büntető-törvény több rendeletét sérti: ezek közül az lesz alkalmazandó, mely a legsúlyosabb büntetést, illetőleg büntetési nemet állapítja meg.

* A német judikatura annyira megy az óvatosságban, hogy külön állapítja meg a halálbüntetést és külön a szabadságvesztés-büntetést. Elitélik ott a vádlottat halálra és öt évi fegyházra, vagy elitélik több gyilkosságért többszörös halálra, vagy az is megtörténik, hogy elitélik halálra és megdorgálásra. A szakirodalom támogatja ezen felfogást. Olshausen Commentar 371. l. «Bei einer Verurtheilung wegen wiederholten Mordes ist wegen eines jeden Falles auf Todesstrafe, wegen Mordes und Sachbeschädigung auf Todesstrafe und Gefängniss oder Geldstrafe zu erkennen.» Ugyanezt mondja a többi író is. Csak Hälschner van ellenkező véleményben; szerinte csak egy büntetés mondható ki, mely azonban nem lehet összbüntetés. (*Handbuch* I. 688. l.)

** L. ezen kérdés megbeszélését a Szimics-eset alkalmából *Tanulmányok* 63. és köv. ll. — Szimics János, ki magyar honos volt, Triesztben megölt egy kereskedősegédet, és elvette tőle a nála volt 800 frtot. Budapestre menekült s miután a pénzt elverte, lopást követett el. Elfogták a lopás miatt és a kihallgatáskor önként beismerte a trieszti bűncselekményt is. A Curia a rablógyilkosságért és a lopásért nem állapított ugyan meg összbüntetést, hanem egyrészt az önkéntes beismerést enyhítő, a budapesti lopást pedig súlyosító körülménynek vette és ez alapon kimondotta a halálbüntetést. Szerintünk helytelenül, mert a halmazat helyett csak más szót használt, az eredmény ugyanaz volt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

96. §. Ha ugyanazon személy több büntetendő cselekményt vagy ugyanazon büntetendő cselekményt több ízben követte el: az egyes cselekményekre együttvéve egy összbüntetés szabandó ki.

Az összbüntetés a bűnös által elkövetett cselekményre meghatározott legsúlyosabb büntetési nemben állapítandó meg; ha az határozott időtartamú szabadságvesztés büntetésben áll, ennek leghosszabb tartama a következő §§-ban megállapított megszorításokkal telebb emelhető.

97. §. Vétségek, vagy vétségek és kihágások halmaza esetében: az azokra megállapítottak közül, a legsúlyosabb büntetés alkalmazandó, és a legsúlyosabbra kiszabott szabadságvesztés-büntetés: egy évvel felemelhető.

98. §. Bűntett és más büntetendő cselekmények halmazánál a bűntettnek büntetése alkalmazandó, és a bűntettre megállapított, határozott időtartamú szabadságvesztés-büntetés, a többi cselekmény súlyosságához képest, két évvel felemelhető.

99. §. Bűntetteknek, vagy ezeken fölül más büntetendő cselekményeknek halmazánál, az azokra megállapítottak közül, a legsúlyosabb büntetés alkalmazandó, és ha az határozott időtartamú szabadságvesztés-büntetés: annak leghosszabb tartama öt évvel fölebb emelhető.

100. §. A 98. és 99. §§. esetében a fölemelt szabadságvesztés-büntetés tizenöt évet nem haladhat túl.

LXVI. FEJEZET.

A büntetés egységesítése.

I. Ha valaki oly bűncselekményeket követett el, melyekre különböző nemű szabadságvesztés-büntetések vannak megállapítva, a csekélyebb súlyúakat a súlyosabbakra kell átváltoztatni. Az átváltoztatási módozatot a *BTK.* 101. §-a állapítja meg.

Nehézséget e tekintetben leginkább az államfogház okoz. Elvileg az államfogház és a többi szabadságvesztés-büntetés közt átváltoztatási viszonynak nincs helye. Nem szabad közönséges szabadságvesztés-büntetést adni azon cselekményért, a melyre a törvény államfogházat állapít meg. És felfordított dolog volna, államfogházat adni közönséges bűncselekményért. Mind a kettő megsérti az államfogház fogalmában rejlő custodia honesta jellegét.

A törvény azonban csak egyik irányban korlátoz. Nem engedi az államfogházat megmételyezni azzal, hogy ott közönséges bűncselekményért is kiállják a büntetést. Ellenben ha valaki az államfogházzal sujtott cselekményen kívül más szabadságvesztés-büntetéssel sujtott cselekményt is követett el, az államfogház beleolvad emebbe és az illető bűntettes valamennyiért közönséges büntetést kap. Párbajért tehát nem államfogházzal büntetik azt, a ki közön-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

séges bűncselekményt is követett el; pl. a becsületsértésnek fogházzal sujtott valamelyik esetét vagy rágalmazást. Sőt a ki párbajon kívül elzárással sujtott kihágást követ el, szintén elveszti a custodia honestára való jogot s a párbaj büntetését is elzárásban szabják ki.*

II. De ha ilykép fogház vagy elzárás találkozik az államfogházzal és az államfogháznak a cselekményért járó tartama hosszabb, mint azon két másik büntetési nem tartama: hogyan lehetséges az államfogházbüntetés egyenértékét kiszabni? Ha pl. 10—15 évi államfogház volna kiszabandó és mellette 4—5 évi fogház, vagy 1—2 havi elzárás: szabad-e ezen büntetési nemek általános maximumán túl is menni az emelésben? Pl. 12 évi fogház vagy ugyanannyi elzárás kiszabható?

Ha megtesszük, ez ismét ellenkeznék a 25. §-ban foglalt maximális véghatárral, a mint ellenkezik a fogháznak a halmazat esetében hat évre emelkedése is.

De bármennyire aggályos a törvénymagyarázat szempontjából az emelés és bármennyire ellenmondásosnak tűnik is fel, hogy ezen büntetésnemek ily hosszú tartamot nyerjenek: ha nem akarjuk a büntetéseket elengedni, az utóbbiba bele kell nyugodnunk. Itt csak

* A budapesti kir. törvényszék 1894 január 27-én 4983. sz. a. hozott itélettel B. A.-t és társát párviadal vétsége és közrend elleni kihágás (*KBTK.* 75. §.) miatt hat havi államfogházra, egy napi elzárásra és 5 frt pénzbüntetésre itélte.

A budapesti kir. tábla 1894 julius 12-én 5119. sz. a. kelt itélettel részben megváltoztatta, összbüntetésül egy havi államfogházra itélte vádlottat, pénzbüntetés esetleg egy napi államfogházra átváltoztatandó.

Indokok: «A kir. törvényszék a *BTK.* 96. §-ának rendelkezését sértette meg akkor, midőn a párbaj vétségében s közrend elleni kihágásban bűnösöknek talált vádlottakat a párbaj miatt államfogházzal, a kihágás miatt elzárással büntette, az itéletnek ezt a rendelkezését tehát meg kellett változtatni. Az összbüntetés államfogházban volt megállapítandó, *mert az államfogház, mint vétségekre megállapított szabadságvesztés-büntetés nem, az elzárásnál, mint kihágásokra megállapított büntetési nemnél, súlyosabb.*»

Sem a törvényszék, sem a kir. tábla itélete nem felel meg a törvénynek. A törvényszéké azért, mivel nem hozott összbüntetést, a kir. tábláé pedig, mivel a 101. §. nem köti a beolvaszthatást ahhoz a feltételhez, hogy súlyosabb legyen az a büntetési nem, melybe a beolvasztás történik. A 101. §. ettől már eltekint akkor, midőn az államfogházat a fogházba olvasztja. S ha ettől — az államfogháznak teljes külön tartása czéljából — eltekintett, a jelen esetben elzárásban lett volna az összbüntetés kiszabandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azon tétel nyújt megoldást: a 101. §. különös rendelkezése lerontja a 25. §. általános rendelkezését.*

III. Egyik részleges kérdés az is, hogy a sajtó-eljárás útján kiszabott fogház és a rendes eljárás útján kiszabott államfogház mily viszonyba jut egymással. Véleményünk szerint a szabály itt is ugyanaz. Minthogy az anyagi jog azonos, eltérésnek nem lehet helye. Ha eltérnének és két külön büntetési nemben állapítanák meg a büntetést, bizonyára hosszabb tartamú volna a büntetés, mint hogy ha összbüntetés mondatnék ki. A büntetés szétdarabolása a gyakorlatban mindenkor többletet hoz létre.

BTK.

101. §. Különböző nemű szabadságvesztés-büntetések között a bűntettekre megállapított, — s ez utóbbiak között a hosszabb tartamú tekintendő súlyosabbnak.

Ha a tartamuk egyenlő, a 20-dik §-ban megállapított sorrend határoz.

Ha mindazonáltal államfogházzal és fegyház- vagy börtönnel büntetendő cselekmények halmazánál, az államfogház a leghosszabb tartamú: ezen büntetés a fenforgó cselekményekre szabott, és ahhoz időtarlamára nézve legközelebb álló szabadságvesztésbüntetés nemére, és ezen nemben az államfogház tartalmával arányos időtartamú büntetésre változtatandó át, melyet a biró határoz meg.

Ezen §. rendeletei több vétségek, — vagy vétségek és más büntetendő cselekmények halmazánál is alkalmazandók.

LXVII. FEJEZET.

Pénzbüntetés és halmazat. — Mellékbüntetések és halmazat.

I. A pénzbüntetésre a kumulatio elvét fogadja el a törvény. Az összbüntetési leszállítást itt nem tartja indokoltnak, mivel a pénzbüntetés az összeg növekedésével nem fokozódik súlyban.

Csak megszorítással fogadhatjuk el a tételt. Nem fokozódik súlyban, ha a kiszabott pénzbüntetés csak igen csekély töredékét

* A fogházat illetőleg megerősíti ezt a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése is. (*Anyaggyüjtemény* I. 560. l.)

Az államfogház külön állását tartalmazó határozmány az eredeti kormányjavaslatból hiányzott. Az igazságügyi bizottság indítványára utólag vétetett a törvénybe — meglehetősen hanyag szövegezéssel.

A német *BTK.* az államfogház és fogház találkozása esetében az összeolvasztást nem engedi meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

képezné az elitélt egyén vagyonának. Ha pl. valakit, a ki ezrekkel bir, elitélnek 20 frtra és ismét 20 frtra, a második 20 frtot csak úgy fogja megérezni, mint az elsőt, itt tehát reductióra valóban nincs szükség. De ha a vádlottnak összes vagyona pl. egy házikó és egy tehén, akkor az első 20 frt elvonása gazdasági existentiájának alapját még nem rontja le, de ha még 20 frtot ki akarna vagyonából vonni, kétségtelenül belepusztul. De vegyünk másik példát. Ha az elitélt havi jövedelme 30—40 frt, ebből pl. egy 10 frtos pénzbüntetést valamikép le tud fizetni; de már 20 vagy 30 frtot úgyszólván lehetetlen. A második vagy a harmadik 10 frt tehát épen nem úgy sujtja őt, mint az első. Vagyis ugyanaz a viszony forog fenn, mint a szabadságvesztés-büntetéseknél. Ott a tartamnak, itt az összegnek növekedése fokozza aránytalanul a súlyt.

Minthogy pedig a pénzbüntetést rendszerint nem a nagy vagyonúakra, hanem a legkisebb vagyonúakra és nagyon kis jövedelműekre szabják ki, indokolt volna itt is behozni az összbüntetési reductiót. Szerintünk bizonyos esetek számára még sokkal indokoltabb, mint a szabadságbüntetésnél.*

A mi a részleteket illeti:

1. Meghaladhatja-e a 102. §. alapján kiszabott pénzbüntetés a 4000 frt maximumot? Minthogy a *BTK.* hét §-ában (161., 215., 217., 219., 226., 455. és 456. §§.) a pénzbüntetés egy cselekményért felmehet 4000 frtig, kell módnak lennie, hogy azon esetre, ha több cselekmény forog fenn, ezekre a büntetések megfelelőleg kiszabathassanak. Halmazat esetében tehát a 4000 frt maximum nem képezhet korlátot.

Ehhez fűződik azon másik kérdés, hogy képez-e korlátot a speciális maximum? Ha valaki tíz becsületsértést követett el anyagi halmazatban, szabhat-e a biró ezekre 500 frtnál többet? Kétségkívül. Itt semmi ok sincs az absorptiónak tért engedni.

De ez ismét igényli, hogy a 26. §. általános rendelkezését megszorított értelemben magyarázzuk.

2. Ha több pénzbüntetés helyett szabadságvesztés-büntetés állapíttatik meg, tartama az 53. §-ban meghatározott tartam *kétszeresét* nem haladhatja túl; ha tehát főbüntetés forog fenn, egy évet; ha mellékbüntetés, fél évet. Ez is mutatja, hogy a 4000 frtos maximum is meghaladható. Ha szabad a pénzbüntetést pótló sza-

* Finkey helyesli ezen indítványt. (Id. m. 170. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

badságvesztést halmazat esetében kétszeres mennyiségben kiszabni, kell hogy szabad legyen ugyanilyen eljárás magára a pénzbüntetésre nézve is.

Curia: 1. Párbaj és becsületsértés esetén pénzbüntetés nem államfogházra, de fogházra változtatandó át. (*Dtár* III. foly. VII. 76.)

2. Midőn vádlott egy szabadságvesztéssel és egy pénzbüntetéssel büntetendő cselekményért mondatik ki bűnösnek (súlyos testi sértés bűntette, és becsületsértés vétsége), ez esetben összbüntetés kiszabásának a 102. §. értelmében nincs helye. (*Dtár* III. f. IX. 107.)

3. A pénzbüntetések ki vannak véve a *BTK.* 96. §-ának intézkedése alól; pénzbüntetésekre nincs helye összbüntetésnek. (*BDtár* 157. sz.)

BTK.

102. §. A pénzbüntetés minden cselekményekre külön állapítandó meg.

Ha többrendbeli pénzbüntetés helyett szabadságvesztés-büntetés állapíttatik meg: ennek tartama az 53. §-ban meghatározott különböztetések szerinti tartam kétszeresét nem haladhatja túl.

II. 1. A 103. §. elrendeli, hogy a halmazati büntetés után kiszabandó a mellékbüntetés azon esetben is, ha a fenforgó bűncselekménynek csak egyikével járnának. Jól megjegyzendő, hogy nem azon egy cselekmény után, hanem kiszabandó az egész halmazati büntetés után. Itt tehát már a halmazat czímén a törvény valósággal új büntetést ad, mely nem járt volna a cselekménynyel, ha az egyedül áll, vagyis a halmazati mellékbüntetés bizonyos esetekben nem kevesebb, mint az egyes cselekmények mellékbüntetése, hanem több. Példa a következő: Valaki elkövet lopási vétséget és testi sértési bűntettet és kap összbüntetésképp két évi börtönt; ezen két évi börtön után ki kell szabni 3—10 évi mellékbüntetést, habár csak 1—3 év jár a lopás után.

2. Ugyanígy áll a kérdés, ha egyik cselekményre mind a két mellékbüntetést, a másikra csak egyiket szabja ki a törvény. Itt is a 103. §. alapján mind a két cselekményre mind a két mellékbüntetést kénytelen kimondani a bíró.

3. Ha az enyhébb főbüntetés mellett mellékbüntetés is van, a súlyosabb főbüntetés mellett pedig ezen mellékbüntetés nincs meg, a mellékbüntetés nem szabható ki.

4. Vitás, vajjon a mellékbüntetés is redukált összbüntetésképp szabandó-e ki, úgy mint a főbüntetés, vagy pedig a kumulatio elve alapján minden cselekmény után külön. A törvény hallgat. A Curia

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sem nyilatkozott határozottan a kérdésben; vannak azonban curiai határozatok, melyek a reductiót látszanak elfogadni. (Így *BDtár* II. 51. sz.)*

5. Szabad-e halmazat esetében a büntetti tíz évet és a vétségi három évet meghaladni? A ki oda nyilatkozott, hogy a szabadságvesztés-büntetésnél és a pénzbüntetésnél az általános maximumot a birói itélet meghaladhatja, az itt sem mondhat mást. Mi tehát, bármennyire repudeál a mellékbüntetés tartamának kiterjesztése, a fennálló törvény alapján a biró azon formális jogát nem tagadhatjuk meg.

BTK.

103. §. Ezen törvénynek a hivatalvesztésre, a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére, a kiutasításra s az elkobozásra vonatkozó rendeletei az 57. §. korlátai között alkalmazandók még akkor is, ha azok a törvény különös részében az elkövetett cselekménynek habár csak egyikére vannak is megállapítva.

LXVIII. FEJEZET.

A pót-itélet. — Pót-itélet a letartóztatási intézetben elkövetett cselekményekre nézve.

I. A *BTK.* 96. §-a csak azon esetekről szól, midőn több cselekmény felett egyszerre itél a bíróság. A 104. §. ugyanazon szabályok alá helyez még két esetet:**

1. Ha valaki külön itéletek által több rendbeli szabadságvesztésbüntetésre itéltetett.

(Összbüntetés alakítandó akkor is, midőn az előbbi itélet már jogerejű.)

2. Ha a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása alatt itélnek az elitélt által jogerejű elitéltetése előtt elkövetett bűncselekmény felett.

Tehát az itélet jogerőssége előtti bűncselekményekre nézve

* L. erről Weisz Ödön: *BJT.* XLIV. k. 12., 13., 14. sz. (különlenyoban is.); Lengyel Aurél: *Jogállam.* 1904. évf. 12. f.

** Az osztrák javaslat (1891) bizonyos esetekben teljesen elengedi a pótitélet iránti eljárást. A 79. §-ban ugyanis ezt mondja: Die Verfolgung und Bestrafung kann unterbleiben, sobald anzunehmen ist, dass bei der ersten Aburtheilung keine erheblich schwere Strafe eingetreten wäre, wenn über beide Straffälle gleichzeitig erkannt worden wäre. — Tehát ide is átviszi azon elvet: minima non curat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csakis azon esetben nem lesz összbüntetés alakítandó, ha ezen cselekmény iránt akkor hozatnék itélet, midőn a bűntettes már teljesen kiállotta a többiért a büntetést. Az összbüntetés rátiójának egészben véve ez megfelel. Ha kijött már az elitélt a fogságból, a végrehajtás folytonosságára alapított tekintet elesik és az újólag kiszabott szabadságvesztés-büntetés normális súlyosságúvá lesz. (Részünkről az összbüntetésnek, egyéb tekinteteknél fogva, itt is helyét látjuk. Minden esetre fenforog a második cselekményre való bátorítás, melyről a 387. lapon szóltunk.)

Curia: 1. Az összbüntetés megállapítása czéljából nem kivántatik az ugyanazon vádlott ellen később felmerült különösen csekélyebb fontosságú büntetendő cselekmény miatt az ez iránti vizsgálat befejezésének bevárása; hanem a már bevégzett vizsgálat esetében, különösen ha ennek tárgyát az utóbb felmerültnél súlyosabb büntetendő cselekmény képezi, a végtárgyalás elrendelhető; azon a cselekményt minősítő, a vádlott bűnösségét és büntetését is meghatározó itélet is hozandó; fenhagyatván az egyes cselekményekre külön itéletekben megállapított szabadság-büntetéseknek a *BTK.* VIII. fejezetének rendelkezései szerint összbüntetésbe való egybefoglalása azon időre, midőn az utóbbi vádak tárgyát képező cselekményekre vonatkozólag is szabadság-büntetést megállapító itélet hozatott. (*Dtár* IX. 28. sz.)

2. Összbüntetés nem szabható, ha az elitélt az egyik büntetés tekintetében feltételes szabadságot élvez. (*BJT.* XXXVI. 99.)

3. A *BTK.* 104. §. 1. pontja értelmében a külön itéletek által kiszabott szabadságvesztésbüntetés helyett megállapítand ó összbüntetés meghatározásánál a külön itéletek alapjául szolgált büntetendő cselekmények, minősítésük iránt, de érdemlegesen egyáltalán el nem birálhatók és csakis a büntetés szabandó ki újból a *BTK.* VIII. fejezetében meghatározott szabályok szerint. (*Dtár* III. foly. I. 76.)

4. Büntetését töltő elitéltre mindjárt szabandó összbüntetés, a mikor elitélése előtt elkövetett bűntett miatt elsőbiróságilag elitéltetik. (*Dtár* III. foly. X. 34.)

BTK.

104. §. A jelen fejezetben foglalt határozatok akkor is alkalmazandók:

1. ha valaki külön itéletek által több rendbeli szabadságvesztés-büntetésre itéltetett;

2. ha az elitélt, szabadságvesztés-büntetésének végrehajtása alatt, már jogerejű elitéltetése előtt elkövetett más büntetendő cselekmény miatt határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre ujolag itéltetik el.

II. Külön szabályozást nyert az *ÉLT.*-ben azon eset, midőn a büntetését kiálló egyén a letartóztatási intézetben követ el bűncselekményt. Szigorúan véve, összbüntetésnek volna helye, mivel a

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

büntetés az előbbivel egyfolytában lesz végrehajtandó; de a 18. sz. *TÜH.* kimondta, hogy

az összbüntetés, vagyis az egyes büntetéseknek a többi cselekmények miatti büntetések félbeszakíthatatlan tartama szempontjából való arányos enyhítése mellőzendő és az 1880: XXXVII. t.-cz. 36. §-a alkalmazandó; a büntetés egységesítése azonban a vádlott által elkövetett cselekményre meghatározott legsúlyosabb büntetési nemnek alkalmazásával itt is fentartandó, azonban az enyhébb szabadságvesztés-büntetésnek tartama a súlyosabb büntetési nemnek súlyához képest arányositandó.

E döntvénynek azonban az összbüntetési leszállítás kikerülésére irányuló szándéka csak a csekélyebb súlyú cselekményeknél sikerülhet. A hol az újabban elkövetett cselekmény nagyon súlyos, ott a reductio a büntetési eszköz végességénél fogva eo ipso beáll.

Lássuk, miként jön létre ez a büntetés.

1. Ha az illető egyén már el van ítélve életfogytig tartó fegyházra, csak intensiv súlyosítással képes büntetni a törvény; alkalmazásba jön a sötét magánzárka és a kenyér és víz melletti bőjtöltetés. A sötét magánzárkába való elzárás öt évi tartamot nem haladhat felül és egyfolytában két napnál hosszabb ideig nem alkalmazható; a sötét magánzárkában töltött két nap elteltével a büntetés e súlyosítása három napra félbeszakítandó és ennek lejárta után újból két napig alkalmazandó. A kenyér és víz melletti bőjtöltetés hetenkint két napra szólhat, de nincs öt évre szorítva.

2. A ki pedig bűntett miatt határozott tartamra van ítélve, és ismét határozott tartamú büntetéssel járó cselekményt követett el, annak meghosszabbítandó a büntetése, de az együttes tartam *húsz évet* meg nem haladhat.

Világos ezekből: ha a régi büntetés 15 évre szól és az újabb cselekmény körülbelül ugyanannyit vonna maga után, ez utóbbi a maga egészében nem érvényesülhet. Itt ismét leszállítás áll be, akár engedi meg a 18. sz. *TÜH.*, akár nem.

Van azonban ezen törvénybeli szabályozásban egy másik, igen figyelemre méltó jellemvonás.

Ha közelebb vizsgáljuk az *ÉLT.* két határozmányát, feltűnik, hogy az életfogytig elitélt egyénnek a fegyházban elkövetett újabb bűncselekménye, még ha az pl. 15 évet vagy életfogytig tartó fegyházat vonna is maga után, nem bír azon hatálylyal, hogy a már kiszabott életfogytig tartó fegyházat halálbüntetéssé alakítsa át,

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagyis ez a határozmány megerősíti azon a 100. §-nál felállított tételünket, hogy a halálbüntetés nem alakulhat több életfogytig tartó fegyházbüntetésből összbüntetéssé.* Ha valahol, úgy az *ÉLT.* 35. §-ában volna az összbüntetés alakításának helye. Mert itt, ha a halálbüntetési combinatiót elvetjük, nem büntethetünk másképen, mint sötét zárkával és bőjtöltetéssel, vagyis *kínzással.* Hogy mégis az utóbbit választotta a törvényhozó, mutatja, hogy az előbbit még annál is veszélyesebbnek tartotta és mindenkép ki akarta kerülni.

Ugyanezt mutatja az életfogytig tartó fegyház halmazati jellege tekintetében a 36. §. Inkább áttöri az időleges büntetés 15 évi maximumát és felemeli öt évvel, mint hogy megengedné, hogy két vagy több 15 éves fegyházból *egy* életfogytig tartó fegyházbüntetés alakíttassék.

ÉLT.

35. §. Ha életfogytig tartó fegyházra itélt fegyencz, oly bűntettet követett el, melyre 10 évig terjedhető, vagy ennél hosszabb tartamu fegyházbüntetést állapít meg a törvény: az illetékes bíróság által sötét magánzárkába való elzáratásra, és ezen felül hetenként két napon át kenyér és víz melletti bőjtölésre itélendő.

A sötét magánzárkába való elzárás öt évi tartamot nem haladhat fölül és egyfolytában két napnál hosszabb ideig nem alkalmazható: a sötét magánzárkában töltött két nap elteltével a büntetés e sólyosítása három napra félbeszakítandó és ennek lejárta után ujból két napig alkalmazandó.

Enyhébb büntetés alá eső bűntett elkövetése esetében, az életfogytig tartó fegyházra itélt szintén sötét magánzárkában való elzárásra, bőjtöléssel, vagy a nélkül itélendő. A sötét magánzárkában való elzárás mindazonáltal három évig terjedhető tartamot nem haladhat fölül és szintén a föntebbi pontban körülírt félbeszakításokkal hajtandó végre.

36. §. Az, a ki bűntett miatt határozott időtartamú szabadságvesztés-büntetésre van ítélve, ha büntetésének tartama alatt oly büntetendő cselekményt követ el, melyre szintén határozott időtartamu szabadságvesztés-büntetés van megállapítva: az illetékes bíróság által a bűntettekről és vétségekről szóló törvénykönyv szerint büntetendő, de előbbi és újabb szabadságvesztés-büntetésének együttes tartama husz évet meg nem haladhat.

37. §. Az életfogytig tartó fegyházra itélt fegyencz, ha vétséget követ el: fegyelmi úton a fegyenczek elleni fegyelmi büntetésül alkalmazható valamely büntetésre itélendő.

III. Az eljárást az összbüntetés s az egyesített büntetés utólagos kiszabása tekintetében l. *BP.* 517., 518. §§-aiban.**

* L. 399. l.

** L. *Vezérfonal* 702. s köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

LXIX. FEJEZET.

A visszaesés.*

I. Visszaesés és halmazat közt csak technikai értelemben van különbség. Az, hogy a visszaesésnél az ugyanazon egyén által elkövetett minden egyes delictum közé jön egy-egy büntetés, lényegileg nem változtat. Mikor a visszaesésről kriminalpolitikai értelemben van szó, rendszerint halmazatot is értenek alatta.

A visszaesési kérdés a büntetőjognak legnehezebb problemája. Az újabb büntetőjogi iskolák kutatásai első sorban a körül forognak, mily eszközökkel volna lehetséges a visszaeséseket szűkebb térre szorítani.

Némely büntető-törvénykönyvek a visszaesésről az általános részben szólnak. A legtöbb figyelmet fordítja e kérdésre az olasz kodex. Ez nagy gondossággal állapítja meg a visszaesés hatását valamennyi bűncselekmény tekintetében.

Ellentétet képez a német *BTK.*, mely még azon időből való, midőn Németországban a büntetőjog megelégedett a fogalmaknak egymástól való minél pontosabb elhatárolásával, a határozmányok anyagi kihatásaira s a büntett elleni küzdelemre pedig kevés súlyt helyezett. Ezen felfogásnak megfelelőleg a visszaesés hatását a vagyoni bűncselekményekre szorította; és minthogy e szerint csak a cselekmények egyik csoportjánál van különös jelentősége, a visszaesési határozmányokat az általános részből kiküszöbölte és azon egyes bűncselekményekhez utalta, a hol a visszaesésnek fontosabb kihatásai vannak.**

Követte a német *BTK.*-et a magyar. A visszaesés tekintetében a két kodexnek úgyszólván minden határozmánya összevág.

II. Az 1843-iki magyar javaslat a visszaesést az általános részben a halmazat után tárgyalja.

* A 85. lapon idézett munkákon kívül: Vámbéry: Vélemény és tervezet a visszaesés szabályozásához (1902.); Friedmann Ernő: összefoglaló dolgozat a Jogi Lexiconban; ugyanattól a *Jogállam* 1904. évf. 2. füz.; Sacker: Rückfall (1892.): Montvalon: La récidive (1899.); Manzini: La recidiva (1899.). L. még a II. kötetben a visszaesési lopásnál.

** A német *BTK.* ebben eltért mintájától, a porosz *BTK.*-től, mely az általános rész 58—60. §-aiban tárgyalta a visszaesést.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Megkülönbözteti az egyszeri visszaesést a többszöritől és az utóbbira súlyosabb büntetést szab.

Viszonyba hozza helyesen a visszaesési büntetés súlyosságát az előbbi büntetés súlyával.

A bűncselekményeket csoportokba osztja oly módon, hogy mindenik csoportba a rokon cselekmények jönnek, s a visszaesésnek csak egy bizonyos csoporton belül van különös súlyosító hatása. Alapítja ezt a javaslat kétségkivül arra, hogy az előbbivel rokon cselekmény ugyanazon hajlam következménye, ellenben a nem rokon cselekmények, a tettes lelkületét tekintve, alig vannak közelebbi kapcsolatban egymással.

Ilyen csoportok: 1. a hamisítás; 2. a gyermekölés és a rokon delictumok, mint magzatelhajtás és kitevés; a szándékos ölések és testi sértések (a culpára nem terjed ki); 4. a szemérem elleniek; 5. a hamis vád, stb.; 6. a vagyon elleniek; 7. a hamis eskü és a hamis tanúzás; 8. a hivatali visszaélések; az orgazdaság, stb.

Szembeötlő azon hasonlatosság, mely az 1843-iki magyar javaslat határozmányai és az imént említett 1890-iki olasz *BTK.* közt itt is jelentkezik. A hasonlatosságból azt kell következtetnünk, hogy 1843-iki kodifikátoraink előszeretettel tanulmányozták az olasz particularis büntető-törvényeket. (L. a badeni javaslat 49. §-át is.)

Az olasz *BTK.* szintén megkülönbözteti az egyszeri visszaesést a többszöritől. A visszaesési büntetést az előbbihez viszonyítja.

A cselekményeket rokonsági csoportokba — «reati della stessa indole» — osztja és csak ezen belül van nyomatékosabb kihatása a visszaesésnek. A csoportok lényegileg ugyanazok, mint a magyar 1843-iki javaslatban. A culpát kiveszi a visszaesés hatálya alól.

S megjegyzendő, hogy az olasz *BTK.*-nek a visszaesést tárgyaló fejezetét a törvényhozási és szakirodalmi körökben a kodex legsikerültebb fejezetének tartják és különösen a cselekményeknek csoportokba osztását mondják utánzandónak.*

* A schweizi javaslat a minősített lopásokról így rendelkezik: Ein Dieb wird mit Zuchthaus bis zu 10 Jahren bestraft: wenn er einen Diebstahl berufsmässig oder bandenmässig begeht oder auf besonders gefährliche oder freche Art oder an einer Sache von bedeutendem Wert; wenn zur Zeit, als er den Diebstahl beging, noch nicht 1 Jahr abgelaufen war, seit er eine Gefängnisstrafe wegen Diebstahls erstanden hatte, oder noch nicht 5 Jahre, seit er eine Zuchthausstrafe wegen Diebstahls oder Raubes erstanden hatte. Ein Dieb wird mit Zuchthaus nicht unter 5 Jahren bestraft, wenn er zur

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A francziák — gyakorlatiasan — akként oldották meg a visszaesés kérdését, hogy a ki sulyos bűncselekményt háromszor, középsulyosságút ötször, kisebb sulyosságút hétszer követ el, az a koloniába relegáltathatik. A törvényt 1885-ben hozták; azóta módosult, de lényegben fenmaradt.

III. A visszaesés — a fiatalkorú bűntettesek büntetési rendszere mellett — a büntetőjogi reform legfontosabb problemája. A reformerek túlnyomóan a *repressió fokozását* ajánlják a visszaesések csökkentésére; holott inkább a *praeventio mélyítése* volna czélravezető.

IV. A magyar *BP.* életbeléptetési törvénye meghagyja, hogy a bűnvádi uton jogerősen elitéltekről nyilvántartó lajstromot (casier judiciaire) kell vezetni. Ha ez a rendelkezés életbe lép, a visszaesések evidentiában tarthatása biztosítva lesz s a bíróságok tudni fogják, hogy kik azok, a kikkel szemben a rendesnél sulyosabb repressiót kell gyakorolni.

Kiegészíti a nyilvántartó lajstromot a Bertillon-féle mérésekre szolgáló intézet, mely különösen azon esetekben bír gyakorlati jelentőséggel, midőn a visszaeső vádlott hamis nevet mond be, vagy megtagadja nevének megmondását, — mint ez különösen Francziaországban igen gyakori.

Zeit, als er den Diebstahl beging, fünf Freiheitstrafen wegen Diebstahls oder Raubes erstanden hatte und seit Erstehung der letzten Zuchthausstrafe noch nicht 5 Jahre abgelaufen waren. (69. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A BŰNVÁDI ELJÁRÁS MEGINDÍTÁSÁT ÉS A BÜNTETÉS VÉGREHAJTÁSÁT KIZÁRÓ OKOK.

LXX. FEJEZET.

Áttekintés. — A bűntettes halála. — A királyi kegyelem.

I. Kizárja a bűnvádi eljárást:

1. a bűntettes halála, 2. a kir. kegyelem, 3. az elévülés, 4. (a törvény által meghatározott esetekben) a sértett fél indítványának hiánya.*

Curia: Az elmezavar is kizárja a bűnvádi eljárást, ha annak megindítása előtt vagy folyama alatt áll be. (Illés 400.)

BTK.

105. §. Kizárja a bűnvádi eljárást: 1. a bűnös halála; 2. a királyi kegyelem; 3. az elévülés.

II. A bűnvádi eljárás a bűntettes személye ellen irányulván, ha a bűntettes meghal, a bűnvádi eljárás folytatásának nincs helye.

III. A királyi kegyelem rendeltetése, hogy korrigálja 1. *a törvényt*, 2. *a bírói ítéletet.*

A törvényhozó nem képes a büntető-törvényt oly pontosan formulázni, hogy eshetőleg igazságtalanság ne jusson abban kifejezésre. Az uralkodó van hivatva a kegyelmi jog gyakorlásával ezen igazság, talanságok következményeit eloszlatni.

Természetesen mindig csak a vádlott javára.

És itt ismét mutatkozik az, hogy melyik igazságtalanságot tartja az állam súlyosabbnak: az egyén ellenit, vagy az állam büntetési

* A 4-ik esetről a törvény a 105. §-beli felsorolásban hallgat, holott a IX. fejezetben azt is tárgyalja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

igénye ellenit-e? Míg az előbbire megszervezi a kegyelmi jogot addig az utóbbiba kénytelen-kelletlen belényugszik.

De nem csak a törvényhozó, hanem a biró sem képes az igazságtalanságot teljesen kikerülni. Birói tévedések elég gyakran fordulnak elő.* Itt már nem a törvény az oka, hanem a biró, a ki félreérti, vagy félremagyarázza a törvényt, vagy a ki a hamis bizonyítékok sajátszerű összetalálkozásának áldozata. A jogrend korrigáló eszköze: a perújítás, olykor orvosol ugyan, de rendszerint csak nagyon nehézkesen, minthogy a biró a formákhoz van kötve; s ismét csak a korona kegyelmi joga az, a mi gyors és biztos segélyt képes nyújtani.

Végül fel kell itt említenünk a kegyelmi jognak harmadik működési terét. Zavaros időkben, különösen polgárháború idején, számos oly cselekmény szokott elkövettetni, melyek mélyen sértik a jogrendet. A pártharczok megszünte után nem tanácsos ezen cselekményeket a törvényszakaszok szigorú mérczéje alá helyezni. A még alig lecsendesült hullámokat ismét felverni hiba volna. Ilyenkor a kegyelmi jog lép közbe. Az államfő *közbocsánat (amnestia)* alakjában egész tömegét a büntetéseknek elengedi. Fátyolt borít a multakra.

A kegyelmi jog tüzetes tárgyalása a közjog körébe tartozik. A magyar *BTK.* nem szól a részletekről.

Itt csakis a következőket emeljük ki:

1. A kegyelmi jog nem korlátozható a bűnper befejezése utáni időre. A kegyelem a per alatt is, sőt a per megkezdése előtt is adható. Az 1843-iki javaslat szerint, mint a bevezetésben megírtuk, a kegyelmezésnek csak a végitélet után lett volna helye. Még ez ellen is különvéleményt adtak be Deák Ferencz és elvtársai. Szerintök oly országban, hol a törvény határozottan kijelölte minden bűntettre nézve a büntetésnek azon legkisebb mértékét is, melyen alól a biró semmi esetben nem itélhet, szükséges a kegyelmezés jogát az egész büntetés elengedésére is kiterjeszteni: mert ott lehetnek esetek, melyekben a bűntett ugyan bebizonyosodott, de a beszámítást enyhítő körülmények oly fontosak, hogy azok tekintetéből a büntetésnek törvényszabta legkisebb mértéke is méltatlanul sújtja a vádlottat, a biró pedig el nem térhet a törvény rendeletétől. De azon javaslatban, melyet az országos választmány készített, a büntetések legkisebb mértéke semmi bűntettre nézve nincsen különösen meghatározva, s igazság és méltányosság szerint szabhatja ki a biró, a beszámítás mértékéhez képest.

* L. 160. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a vádlottnak büntetését; ezen javaslatnak elvei mellett tehát a királyi kegyelemnek korlátlan kiterjesztése nem szükséges. Indítványozzák, hogy a kiszabott büntetés felénél többet kegyelem útján ne lehessen elengedni.

Az 1792-iki javaslat a kegyelem jogát a *kiszabott* büntetés elengedésére, illetőleg leszállítására szoritja. *(Principia* XVIII. l.)

2. A kegyelmet a korona feltétlenül adja. Nem változtat a megadott kegyelmen semmit, ha a megkegyelmezett újabban elkövet bűncselekményt. Ebben különbözik a kegyelmi jog lényegesen a feltételes itélettől, melyben az elengedés oly feltételhez van kötve, hogy bizonyos idő alatt azon egyén bűncselekményt nem követ el.

3. A kegyelem jogát hivatalból gyakorolja a korona. Nincs kérelemhez kötve, és ha a kegyelem megadatott, nem utasitható vissza. Régenten a kegyelmet feltételesen is adták. Erre példa többek közt egy királyi resolutio az 1635. évből.[1]

4. Az 1848. III. t.-cz. 35. §-a szerint az elmarasztalt miniszterre nézve a királyi kegyelmezési jog csak általános közbocsánat esetében gyakorolható.

LXXI. FEJEZET.

Az elévülés.[2]

A) *Általában.*

I. Az elévülés a tények logikáján alapul.[3] Hosszú idő után feledésbe megy a bűncselekmény, az állam büntető hatalma nem az igazság, hanem a bosszú színében tűnik fel, s a rokonszenv a vádlott felé fordul.[4]

Időközben a vádlott meg is javúlhatott, rendezett életmódot, talán családot alapított. Ily körülmények közt az állam már a maga

[1] L. a magyar ügyvédi kar történeti kiállításának katalogusát. Szerkesztette Sik Sándor. 1896. 35. l.: Ferdinánd kegyelmező levele lopás miatti bűnügyben Nikel János részére; a megkegyelmezéshez a király azt a megjegyzést toldotta, hogy ezentúl a megkegyelmezett jól viselje magát és tartózkodjék bűncselekmények elkövetésétől, mert különben ez a megkegyelmezés is hatályát fogja veszteni.

[2] *Irodalom:* Pauler: Az elévülés észjogi alapja.

[3] V. ö. Végszükség. 279. l.

[4] V. ö. 161. l. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

érdekében is nagyon helytelenül cselekszik, ha egy régi bűnt visszahoz az emlékezetbe. Legalább is felesleges fontoskodás színében mutatkozik az eljárása. Sokszor az üldözés színében.

Ha egy hitelező éveken át nem kéri a lejárt adósságot az adóstól és azután egyszerre követelőleg lép fel, az adós és környezete félig-meddig azon érzelem alatt áll, hogy igazságtalanságot követ el rajta a hitelező. Miért nem kérte azonnal? Miért barátkoztatta őt meg azon gondolattal, hogy nem fogja többé kérni?

És a mi a legfőbb: a bűnvádi eljárásban a bizonyítékok oly természetüek, hogy könnyen elenyésznek, vagy legalább is elhalványulnak. Bizonyos hosszabb idő múlva a bizonyítás nehézségei oly nagyok, hogy nem tanácsos a birót az ily ingadozó alapú itélkezés esélyeinek kitenni.[1]

II. Az elévülés kétféle: 1. a bűnvádi eljárás elévülése, 2. a kiszabott büntetésé. A kik csak a bizonyítékok elhalványodását fogadják el az elévülés alapjául, a kiszabott büntetés elévülését nem képesek megindokolni, mivel itt már bizonyításról többé nincs szó.

III. Az elévülés régi intézmény. A franczia Code mindkétféle elévülést rendszerré alakította. A többi, bár újabb törvénykönyvek még ingadoztak. Az 1843-iki magyar javaslat mind a két elévülést elismerte, de azon kikötés mellett, hogy ha a bűntettes semmi bűntettet el nem követett az elévülés ideje alatt és az okozott kárt is tehetsége szerint megtéritette. A porosz 1851-iki *BTK.* elejtette a kiszabott büntetés elévülését, ugyanígy az osztrák 1852-iki kodex. Az utóbbi kodex azonkívül minden elévüléshez megkívánja ugyanazon feltételeket, mint az 1843-iki magyar javaslat.[2] A halálbüntetéssel sújtott cselekményeket illetőleg pedig az elévülést annyiban nem ismeri el, hogy 20 év mulva is szabadságvesztéssel bünteti. A német *BTK.* a különben mintául szolgált poroszszal ellentétben, a franczia felfogáshoz csatlakozott és mind a két elévülést — feltételhez nem kötötten — megállapította.[3]

[1] Binding csak ezen utóbbi érvet fogadja el az elévülés alapjául.

[2] 229. §. Die Verjährung kommt nur demjenigen zu statten, der 1. von dem Verbrechen keinen Nutzen mehr in Händen, 2. auch insoweit es die Natur des Verbrechens zugibt, nach seinen Kräften Wiedererstattung geleistet, 3. sich nicht aus diesen Staaten geflüchtet, und 4. in der zur Verjährung bestimmten Zeit kein Verbrechen mehr begangen hat.

[3] A német jogászgyűlés 1898-ban tárgyalta azon kérdést, vajon nem volna-e indokolt az elévülést materiális feltételhez is kötni, mint ezt a régibb

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A magyar *BTK.* ugyanezt tette. S ez az addigi magyar jogállapothoz képest kétségkívül nagy haladást jelent, mert, mint a bevezető részben láttuk, az elévülés nálunk mint rendszer nem állott fenn; csakis egyes esetekben és a törvényjavaslatok utján lehetséges létezését kimutatni.*

B) *A bünvádi eljárás elévülése.*

IV. A bűnvádi eljárás elévülésére nézve az idő-skálát a cselekmény súlya szerint a *BTK.* 106. §-a állapítja meg. A büntett elévülésének leghosszabb ideje 20 év, legrövidebb öt. A vétségek három év alatt évülnek el.

Vajjon a különböző osztályokba a törvénybeli büntetési tétel szerint soroztatik-e a cselekmény, vagy azon büntetés szerint, melyet a konkret esetben kapott volna? Mi már 1878-ban kifejtettük,** hogy a korrektionalisatio ide is kihat. Érvelésünk eszmemenete akkor a következő volt:

1. A korrektionalisatio elvét nem lehet egyik esetben elfogadni, másikban kizárni. Ha a kiszabott büntetés elévülésénél elfogadjuk, helyt kell neki adnunk a ki nem szabott büntetés elévülésénél is.

2. A kiszabott büntetés elévülése minden törvényben hosszabb, mint a ki nem szabotté; ugyanez az intentiója a magyar törvénynek. A törvénybeli büntetési tétel elfogadásával a viszony épen ellenkezővé válnék. A ki nem szabott büntetés elévülése esetén előrelátható lag a törvény maximuma volna irányadó, mely sok esetben tízszerte-húszszorta súlyosabb, mint azon büntetés, mely tényleg kiszabatott volna.

3. Hogy kétség esetében a biró megitélhesse, vajon elévült-e a bűnügy, mindenesetre meg kell határozni a minősitést. Ettől már csak egy lépés a kiérdemlett büntetés megállapitása. Nehézségei nem

törvények tették. A véleményezők, BERNER és STENGLEIN, a jelenlegi állapot fentartása mellett nyilatkoztak és a gyűlés ezt fogadta el. A kérdés azonban nem igen fog a napirendről letűnni. — *Prins* nem fogadja el a kiszabott büntetés elévülését. «Pour la prescription de la peine, les mêmes raisons n'existent pas. Il n'y a plus de risques d'erreur; la culpabilité a été reconnue judiciairement; la société a fait son devoire et l'on se trouve devant un déliquant avéré. Pourquoi lui laisser la ressource de s'assurer l'impunité par la fuite? (561.)

* PAULER 309.

** *Magyar Themis* 1878. 40. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is oly nagyok, mint első pillanatra látszik, mivel a bizonyítási inconvenientiák nem itt, hanem leginkább a cselekmény minősítésénél merülnek fel. Hozzájárul, hogy a büntetést rendszerint nem is szükséges teljesen fixirozni. Elég, ha a 106. §. fokozatai értelmében eldöntetik, hogy a vádlott tíz éven felüli, öt éven felüli vagy öt éven aluli szabadságvesztés-büntetéssel lett volna sújtandó. Ha ez megvan, s azt látja a biró, hogy félbeszakítatlanul elmult annyi idő, a mennyit a 106. §. illető pontja megállapít, a cselekményt elévültnek mondja ki.

4. A törvény szövege is mellettünk szól.

«Az elkövetett büntettre — — *megállapított büntetés.*» Ezen kifejezés alatt nem érthetni a különös részben foglalt, relative határozott büntetéseket, mivel a 106. §-ban nincs kitéve, vajjon az elévülésre nézve a minimum vagy a maximum-e az irányadó. A kétely csak úgy oszlatható el, ha a büntettnek összerűen megállapított büntetését veszszük alapul.

«Elkövetett *büntett.*» A törvény által büntettnek nevezett cselekmény a praxisban igen gyakran nem lesz büntettnek minősítve. A törvényben büntetté minősített *cselekmény* tehát elkövettetett, de nem mint büntett, hanem mint vétség, s elkövetett *büntett* nem forog fenn.

«*Elkövetett.*» Ezen szó alatt a törvény nemcsak a befejezést, hanem a megkisérlést és a segítést is érti. Mindazon esetekben, a hol a kisérlet és a segítés is ki van zárva, a «véghezvitel» szó használtatik. A 69. §. ezt világosan kifejezi, midőn «véghezvitt vagy megkisérlett» büntettről szól; a 62. §. 2. és 3. bekezdésében s a 67. és 107. §. 1. pontjában a «véghezvitt» szó a szükebb, a 71., 76., 82., 84., 108., 112., 202., 212. és számos egyéb §§-ban az «elkövetett» a tágabb értelmet jelzi. Midőn a 106. §-ban az *elkövetett* büntett elévülése határoztatik meg, nemcsak a befejezés, hanem a megkisérlés és a segítés is ide értendő. Nézetünk szerint «elkövetett» = véghezvitt vagy megkisérlett, vagy segített. Minthogy pedig a kisérlet és a segítés büntetésének maximuma a törvényben egyáltalán nincs meghatározva, lehetetlen itt a törvény maximumát irányadóul venni. Szükséges lesz a kisérletet és a segítést mint ilyent minősíteni, s annak elkövetése által kiérdemelt büntetést alapul venni.*

Ezekben fejtettük ki álláspontunkat.

* Azon czikk egész terjedelmében reprodukálva van *BRR.* I. 100. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Akkoron két dolgozatban támadták meg ezen érvelést,[1]

A gyakorlat hosszú ideig ingadozott, mígnem az 59. sz. *TÜH.* kimondotta, hogy:

«a *BTK.* 92. §-ának alapján vétséggé minősített büntetendő cselekmények is a *BTK.* 106. §-a végbekezdésében a vétségekre nézve meghatározott három év alatt évülnek el.»

Curia: Elévülési idő tartama a concrét esetben kiszabandó büntetés tartama szerint állapítandó meg. (*BJT.* XXXIII. 278.)

BTK.

106. §. Az elévülés kizárja a bűnvádi eljárás megindítását:

1. húsz év elteltével, ha az elkövetett bűntettre halál, vagy életfogytig tartó fegyház;
2. tizenöt év elteltével, ha az elkövetett bűntettre tíz éven felül szabadságvesztés-büntetés;
3. tíz év elteltével, ha az elkövetett bűntettre öt éven felüli szabadságvesztés-büntetés;
4. öt év elteltével, ha az elkövetett bűntettre kisebb büntetés van megállapítva.

Vétségekre nézve a bűnvádi eljárás megindítása három év elteltével évül el.

c) *A bűnvádi eljárás elévülésének kezdete.*[2]

V. A bűnvádi eljárás elévülése kezdődik a véghezvitel napjával. Az eredmény beálltának idejére nem kell tekintettel lenni. Ha tehát az ölési cselekménytől számítva, a halál csak napok vagy hetek mulva állott be, a cselekmény és a halál beállta közti idő az elévülés tekintetében számításba jön.

Midőn azonban a hibásan construált gőzkazán tíz év mulva szétreped és megsebesít egy munkást: vajjon hol kezdődik ily esetben az elévülés? Ha a cselekmény véghezvitelének befejezésével kezdődik, akkor a delictum eshetőleg elévült, mielőtt a sérülés megtörtént. A kérdés csak a causalitás fogalmának segítségül vételével oldható meg. A causalitás csak a szétrobbanáskor kezdett működni.[3]

Azon nap is, melyen a cselekmény véghezvitetett, beszámítandó az elévülési időbe. Az elévülés «a die ad diem» számítandó, és nem «momento ad momentum». Ha a vétség 1894 julius 13-án vitetett

[1] Steinbach Gusztáv a *M. l—gy.* X. k. 376. és köv. ll., továbbá Werner Rezső a *Jogt. Közl.* 1879. 1. s köv. számaiban.

[2] L. erről Szeles Elek: (*BJT.* XXXIII. 381.) N. J.: (*BJT.* XXXV. 349.)

[3] V. ö. Frank 104.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

véghez, ezen cselekmény elévül 1897 julius 12. és 13. közti éjfélkor. Vagyis a véghezvitel napjának azon része is beszámíttatik az elévülésbe, a melyen a cselekmény még nem is volt elkövetve. Az elévülés már a cselekmény elkövetése előtt megkezdődik.[1]

A kisérletre nézve az elévülési idő a véghezvitelre irányzott utolsó cselekmény elkövetésének napjával kezdődik.

A Curia az 55. *TÜH.*-ban kimondotta, hogy a kettős házasság esetében, ezen viszony fennállása alatt, az elévülés nem kezdetik meg, ez tehát csakis az utóbbi házasság megszüntének napjával veszi kezdetét.[2]

A folytatólagos delictumoknál az elévülési idő kezdetét illetőleg l. fent a 382. l.[3]

Curia: 1. Ha kétség merül fel az elkövetés napja iránt és csupán az év ismeretes, ez esetben a vádlottra nézve legelőnyösebb helyzet, t. i. a kérdéses év kezdete veendő az elévülés megkezdésének időpontjául. (Illés 405.)

2. Elévül a bűnügy a bíróságnál való vesztegelés alatt is. (*Dtár* III. 175. sz.)

3. Magánokirathamisítás elévülése az okirat használása napján veszi kezdetét. (*BJT.* XXXIV. 65.)

BTK.

107. §. Az elévülés kezdetét veszi:

1. a bevégzett bűntettre vagy vétségre nézve: a véghezvitel napjával;

2. a megkisérlett bűntettre vagy vétségre nézve a véghezvitelre irányzott utolsó cselekmény elkövetésének napjával.

D) *A bűnvádi eljárás elévülésének félbeszakítása.*[4]

VI. A félbeszakításhoz három feltétel kivántatik:

1. Hogy birósági cselekmény forogjon fenn, ne pedig csak ügyészségi vagy rendőrségi.

2. Hogy az aktus az illető tettes vagy részes ellen legyen irányozva. Ha a birósági cselekmény az egyik tettes vagy részes

[1] L. az időszámításról 141. l.

[2] Erről a kérdésről érdekes irodalmi vita folyt Wlassics és Baumgarten közt. *BJT.* XI., *Jog* 1885. 399. és köv. ll. — Ugyancsak Lukács Adolf *Jog* 1886. 66. l.

[3] A sajtóvétségek elévülésének tartamáról l. *Tanulmányok* 58. és köv. ll. — Ugyanezt itt alább 438. l. — Ugyanerről Visontai Soma *Jogt. Közl.* 1888. 97. l.

[4] Vargha: A pertörlő elévülést félbeszakító cselekmények. *M. I—gy.* XXX. 258. és köv. ll.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ellen van irányozva, csak ezek ellenében szakítja félbe az elévülést, a többi ellen nem.

3. Szükséges, hogy birói «határozat» vagy «intézkedés» jött legyen közbe. Nem elegendő a belső ügykezelésnek valamely nyilvánulata, pl. ha a bíróság az ügyészségtől átkérte az iratokat vagy az ügyészséget indítványtételre szólította fel.

Ha az elévülés megszakíttatott, onnan kezdve ismét új elévülési idő kezdődik. Némely ügyészségeknél és bíróságoknál szokás az, hogy evidentiában tartják az elévülési időt, és valahányszor közel jár a végéhez, végrehajtanak egy cselekményt, s ezzel folyton megakasztják az elévülést. Az intézmény szellemével ez egyenes ellenkezésben van. A törvény nem azt akarja, hogy az elévülések megszakíttassanak, hanem, hogy bizonyos idő lefolyása után az igen régi bűncselekményekről ne legyen szó. Az intézmény ezen gondolatát játszák ki a félbeszakítók, kik az ő bureaukratikus túlbuzgalmukban azt hiszik, hogy a törvényt hajtják végre, pedig ellenkezőleg, a törvénynek *jóhiszeműséget* feltételező határozmányát paralysálják.

Egyébiránt az irodalomban el van fogadva, hogy csak az egyszeri félbeszakítás érvényes. Ha ettől kezdve ismét hosszabb idő telik el birói intézkedés nélkül, az újabb birói intézkedés már czélzatosnak tekintetik és félbeszakító hatással nem bír.*

Curia: 1. Tárgyalásra kitűzés (*Dtár* IV. 61.; — VIII. 82. sz.), valamint áttétel az ügyészi megbizotthoz félbeszakítja az elévülést. (*BDtár* I. 206. sz.)

2. A feljelentés jegyzőkönyvbe igtatása a bíróságnál félbeszakítja az elévülést. (Illés 406.)

3. Irásbeli feljelentés esetén az elévülés azon napon szakad élbe, melyen a bíróságnak a tettes vagy a részes ellen hozott határozata kelt, és nem azon, melyet tárgyalásra kitűzött. (U. o.)

4. (76. sz. *TÜH.*) A kir. ügyész indítványára a bíróság csupán az elévülés megszakítása czéljából nem ismételheti a körözés elrendelését. (*Dtár* III. folyam XII. 5.)

5. A *BTK.* 108. §-ának rendelkezése a körözvény ismétlését ki nem zárja, ha az eljárás nem érdemleges okból szüntettetett meg. (*Dtár* III. f. XII. 7.)

6. Védjegyhamisítás esetén az egyik czégtag ellen tett intézkedés félbeszakítja az elévülést a másik ellen is. (*BJT.* XXXIII. 78. sz.)

* Ugyanezt az álláspontot foglalja el Fekete Ödön (Elévülés megelőzése bűnügyekben. *Jogt. Közl.* 1897. 416. l.) és Gruber Lajos (A bűnvádi eljárás elévülésének mesterséges félbeszakítása. *Jogt. Közl.* 1897. 285. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BTK.

108. §. Az elévülést félbeszakasztja a bíróságnak az elkövetett bűntett, vagy vétség miatt, a tettes vagy részes ellen irányzott határozata. vagy intézkedése. A határozat vagy intézkedés napján azonban az elévülés újra kezdetét veszi.

Az elévülés csak azon egyénre nézve szakad félbe, kire a bíróság intézkedése vonatkozik.

E) *Az elévülés nyugvása.*

VII. Kétféle oknál fogva válhatik lehetetlenné a bűnvádi eljárás megindítása.

1. *Physikai akadály.* Midőn pl. vízáradás, tűzvész folytán egy bizonyos területen lehetetlen betartani az igazságszolgáltatás menetét. Ilyenkor az elévülés tovább foly. A physikai akadály nem ok az elévülés nyugvására.

2. *Jogi akadály.* Ha a bűnvádi eljárás megindítása vagy folytatása valamely előzetes kérdésnek hatósági elintézésétől függ: az elévülés az előzetes kérdés jogerejű elintézéséig nyugszik. Ezek az u. n. præjudiciális kérdések.

Ez a határozmány összefügg a *BP.* abbeli rendelkezésével, hogy azon esetre, ha a bűnvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges magánjogi kérdés csak hosszabb eljárás alapján birálható el, a büntető bíróság az érdekeltek egyikét záros határidő kitűzése mellett külön eljárásra utasíthatja, az eljárás eredményét bevárhatja. (Fenforog ez leginkább sikkasztásoknál, midőn az alkalmazott a reá bizott pénzeket elidegeníti.) Rendszerint bevárandó a polgári bíróság ítélete és addig a bűnvádi eljárás felfüggesztendő, ha az előleges kérdés valamely házasság érvényességére vagy érvénytelenségére vonatkozik; így pl. kettős házasság esetében, hol az előbbi házasság érvényessége jön kérdésbe.

Ha azonban a külön eljárásra utasított érdekelt ezt a kitűzött határidő alatt meg nem indítja, vagy ha a megindított külön eljárás befejezése annyira késik, hogy a bűnvádi eljárás czéljának meghiusításától kell tartani: a bűnvádi eljárás folytatható. Következik ebből, hogy az az idő, a mely alatt sem elévülés, sem bűnvádi eljárás nem folyik, megrövidíthető, mivel a büntetőjog szellemének a neutrális időköz épen nem felel meg.

Az elévülés félbeszakítása és az elévülés nyugvása közt a különbség az, hogy az előbbinek esetében az elévülési idő újra kezdődik, az utóbbi esetében pedig folytatódik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BTK.

109. §. Ha az eljárás megindítása vagy folytatása valamely előzetes kérdésnek hatósági elintézésétől függ: az elévülés az előzetes kérdés jogerejű elintézéséig nyugszik.

LXXII. FEJEZET.

A sértett fél indítványa.*

A) *Általában.*

I. A régibb büntetőjogban csak igen kevés bűncselekmény üldözése volt kivéve az államhatalom kezdeményezése alól. Németországban, eltérőleg Franciaországtól, az idők folyamán fokozatosan szaporodtak a kivételek. Tetőpontját ezen fejlődés a szászországi, majd később a birodalmi büntető-törvényben érte el. Nehány év múlva azonban már határozott visszafejlődés mutatkozik. Az 1876-iki novella több bűncselekmény indítványi jogosultságát megszünteti, más bűncselekményeknél az indítványozási jog prærogativáit (visszavonás, stb.) megszorítja.

A magyar *BTK.* a német *BTK.*-nek novella előtti, eredeti álláspontját, foglalja el; sőt nem egy nevezetes pontban tovább is megy, mint a német törvény.

II. A sértett fél indítványi jogosultságának alapja különböző lehet.

Némely cselekményeknél a sérelem nem elég lényeges arra, hogy az államhatalom a maga kezébe vegye az üldözést. Ilyen a becsületsértés, a könnyű testi sértés. Ezeknél az államhatalom rendszerint a sértett félre hagyja úgy az indítvány megtételét, valamint a vád képviseletét is.

Ezek azonban nem a szoros értelemben vett indítványi bűncselekmények. A szoros értelemben vett indítványi bűncselekményeknél a sértett fél kimélése az, a mi az államhatalom kezdeményezésének megszorítására vezet. Ha egy nő ellen szemérem elleni bűncselekményt követnek el, a tettes üldözése nemcsak a tettes ellen

* *Irodalom:* Balogh Jenő monografiája, melyről az irodalmi bevezetésben szóltunk. — Szegheő Ignácz (*BJT.* XIX.); — Baumgarten Izidor (*M. I—gy.* XXV.); — Márkus Dezső (*Ü—k L—a* 1887. 22. sz.); — Gold Simon (*Ü—k L—a* 1888. 2. sz.). — Kármán Elemér de lege ferenda tárgyalja a kérdést a 230. sz. jogászegyleti füzetben. — Kőhler: Lehre vom Strafantrag (1899.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

irányul, de irányul a meggyalázott nő ellen is, a kinek meggyaláztatása most már a birósági eljárás által nyilvánosságra jut. Ha a család körén belül lopást követ el egy családtag, az állami üldözés ismét nem csak a tettest sújtja, de sújtja egyszersmind erkölcsileg és társadalmilag a megkárosított családfőt és az egész családot.

Némely sértéseknél pedig, melyek hatóságok ellen, külföldi uralkodók vagy ezek követei ellen irányulnak, politikai tekintetek is figyelembe jöhetnek és az államügyészség ezek hozzájárulása nélkül nem kezdeményezheti az üldözést.

Végül vannak bűncselekmények, melyeknek tényálladéka annyira intimus jellegű, vagy annyira ingadozó keretekben mozog, hogy a sértett fél hozzájárulása nélkül nem vezetne eredményre az üldözés. Ilyenek a szolgálati viszonyban elkövetett lopások és sikkasztások és ide tartoznak bizonyos mérvig — különösen a mi a tényálladék ingadozó kereteit illeti — a csalások is.

III. Az indítvány *processuális előzménynek* tartatik, nem pedig *tényálladéki elemnek*. Ebből következik, hogy az indítvány hiánya a cselekmény kriminalistikus jellegén nem változtat. Ha pl. elkövet valaki indítványi lopást, orgazdája büntetés alá kerül, habár a tolvaj az indítvány hiánya miatt menekül a büntetéstől. (L. ezt Franknál.) Nálunk is ez a felfogás az uralkodó. Abból azonban, hogy az indítvány nem a bűnvádi eljárásban, de az anyagi jogban nyer szabályozást, továbbá azon indokokból, a melyek alapján ezen cselekmények indítványiakká tétettek, az következnék, hogy az indítvány hiánya tényálladéki elem hiányának tekintessék s ez ismét magával hozza, hogy a járulékos cselekmények — az orgazdaság és a bűnpártolás — szintén büntetlenek maradnak. Felemlítjük ezen felfogás mellett csak azt az egy indokot, hogy nem szabad könnyűvé tenni a mások kelepczébe csalását; már pedig az esetben, ha a lopás tettese és az indítványra jogosított összebeszélnek, minden veszélyeztetésök nélkül bajba keverhetnek egy harmadikat. (V. ö. a mit fent a putativ delictumokról mondottunk.)*

IV. Az indítványról való lemondás, vagy a lemondás iránti szerződéskötés — mint ilyen — a bűnügyi biró előtt fennálló-

* A jelen esetben is csak ilyes putativ delictum forog fenn. A bűnpártolásnál különben a kérdés még kritikusabb mint az orgazdaságnál, mivel vagyoni haszon czélzata sem forog fenn és könnyebb a kelepczébe csalás. Megjegyzendő azonban, hogy a *BTK.* 115. §. 2. pontja — de lege lata — a fent kifejtett vélemény ellen szól.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nak nem tekinthető.* Legfölebb enyhítő körülménynek szolgálhat alapjául.

Az indítvány az illetékes kir. ügyészségnél teendő; azonban azt más kir. ügyészség vagy a főügyészség, valamint a rendőri hatóságok és közegek és a bíróságok is elfogadni és az illetékes kir. ügyészséghez átteni tartoznak. Az indítványban a bűncselekményt határozottan meg kell jelölni és a tettesre, valamint a részesekre vonatkozó adatok lehetőleg felemlítendők. A bűncselekmény téves minősítése az indítvány hatályát nem érinti. (*BP.* 89., 90. §§.)**

Curia: A sértett fél és a vádlott megegyezése az iránt, hogy előbbi nem tesz indítványt, nem akadályozza az eljárást. (Illés 469.)

BTK.

110. §. Bűntett vagy vétség miatt, mely csak a sértett fél indítványára üldözhető, a jogosítottnak indítványa nélkül a bűnvádi eljárás meg nem indítható.

111. §. Ha mindazonáltal a 95. §-ban meghatározott esetben, olyan törvénysértésen felül, mely miatt a bűnvádi eljárásnak csak a magánfél indítványára van helye, olyan törvénysértés követtetett el, mely hivatalból üldözendő: ez utóbbira nézve a bűnvádi eljárás nem záratik ki az által, hogy a magánfél indítványozási jogával nem él, vagy elállását attól kijelenti.

B) *Az indítványi határidő.*

V. Az indítványi határidő három hónap. Azonban nem az elkövetéstől számítva, hanem azon naptól, melyen a cselekmény és annak elkövetője a sértett fél tudomására jutott. Az elkövető alatt a részest is kell érteni. Az elkövető ismerésétől azért kellett függővé tenni a határidő kezdetét, mivel joga van a sértett félnek, csak ez esetben határozni el magát, hogy megtegye-e az indítványt, vagy nem.

Tudomás alatt nem biztos tudomást értünk, mert sokszor a tettes csak a vizsgálat alatt vagy a végtárgyaláson derül ki, hanem értjük itt a gyanítást is.

Az indítványi idő ú. n. tempus continuum. Nincs sem félbeszakítás, sem nyugvás. Ha egyszer megkezdődött, három hónap mulva letelik.

* Ugyanígy Frank 99.

** Doleschall Alfréd: *Külföldi hatóságnál előterjesztett magánindítvány joghatálya* (Jogászegyleti értekezések 192. sz. füzet.). — Ugyanerről Illés Károly: *Jogt. Közl.* 1901. évf. 85., 93. s köv. ll. — Ugyanerről Csenkey Géza: u. ott 136. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A tudomás-szerzés napja beszámítandó. Tegyük, hogy a sértett fél április 30-án szerez tudomást, ez esetben az indítványi határidő julius 29-én jár le.*

VI. Megállapítandó még az elévülés és az indítványi határidő közti viszony. Megtörténhetik ugyanis, hogy a sértett oly későn tudja meg az elkövetést, hogy a bűncselekmény elévül, mielőtt az indítványi idő letelt. Ez esetben a sértett az elévülési időn túl elesik az indítványtól. Az üldözhetéshez tehát szükséges, hogy sem az elévülési, sem az indítványi idő ne telt legyen le.

Curia: 1. A csalásnál a határidő kezdete az a nap, melyen a kár valósággal bekövetkezett. (Illés 418.)

2. A tudomásvevés időpontjának azon nap tekintendő, melyen az indítványozásra jogosított oly tények és körülmények fenforgásáról értesült, melyekből azt, hogy a vonatkozó cselekmény a büntetőtörvénybe ütközik, alaposan következtethette. (*Dtár* XIV. 74.; — XX. 52. sz.)

3. A *BTK.* 112. §-a az indítványi sajtóvétségekre is kiterjed. (*Dtár* IV. 11.; — ugyanazt IX. 12.; — X. 15.; — XIV. 68. sz.)

BTK.

112. §. A magánfél indítványa azon naptól számított három hó alatt terjesztendő elő, a mely napon az elkövetett bűntett vagy vétség és annak elkövetője, az indítványra jogosítottnak tudomására jutott, ha a cselekmény büntethetősége időközben elévülés által el nem enyészett.

Kivétetnek azon esetek, melyekben rendszerint csak a magánfél indítványára üldözendő cselekmény miatt a bűnvádi eljárás megindítása hivatalból indítványozandó.

c) *Ki az indítványra jogosított?*

VII. Az indítványra jogosítva van a sértett fél, ha életkorának 16. évét már betöltötte; ellenkező esetben annak törvényes képviselője.

A 16. éven alóli kiskorú helyett tehát annak törvényes képviselője teszi meg az indítványt.

E tekintetben nem az az irányadó, hogy a bűncselekmény mikor követtetett el, hanem az, hogy az indítvány tételekor a sértett fél meghaladta-e a 16. évet.

A 16. évet *meghaladott* kiskorúakra nézve a *BTK.* 113. §-a a következő megkülönböztetést teszi:

Vagyon elleni bűncselekmények esetében ezen kiskorúak nem

* Az időszámítást l. 141. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tehetik meg az indítványt; helyettök törvényes képviselőjük él az indítványozás jogával.

Nem vagyon elleni bűncselekmények esetében ezen kiskorúak önmaguk megtehetik ugyan az indítványt; helyettük vagy mellettük azonban törvényes képviselőjük nem teheti meg.

Ha a jogosult személy tekintetében változás áll be, az új jogosult számára nem kezdődik újra a határidő, hanem tovább foly.

VIII. Fontos az átöröklés kérdése.

A *BTK.* szerint a sértett fél az indítványi jogosultságot magával viszi a sírba. Sem a törvényes képviselő, sem a hozzátartozó, sem az örökös nem terjesztheti elő joghatálylyal a meghalt sértett fél helyett az indítványt.

Köztudomású az 1883-iki nagykőrösi eset, mely a törvény ezen hézagát feltárta. A kir. Curia, miután a hat nagykőrösi legényt, kik egy leányon erőszakot tettek, indítvány hiányában, (minthogy a leány öngyilkos lett), felmentette, rövid idővel később hozott ugyan egy teljes-ülési döntvényt, melyben kimondta, hogy a kiskorú sértett fél helyett megteheti az indítványt a törvényes képviselő; de ezzel a Curia csak azon esetekre nézve intézkedett, midőn a sértett fél kiskorú s midőn van törvényes képviselője.* Azon esetekre, midőn a sértett fél teljeskorú vagy ha nincs törvényes képviselője, a kir. Curia teljes-ülési határozata nem terjed ki.

De nem csak fogyatékos azon döntvény; mindenki elismeri, hogy ezen teljes-ülési határozat törvényellenes s csak az akkori

* A 25. *TÜH.* így szól:

1. Azon bűntettek vagy vétségek esetében, melyek miatt a *BTK.* rendelkezései szerint csak a sértett, illetőleg károsított fél indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás, az ez iránti indítványt — a mennyiben a törvény erre vonatkozólag kivételesen másképen nem intézkedik, az életkorának 16-ik évét túlhaladott kiskorú sértett fél, de ezen kívül, sőt ettől függetlenül és önállóan, atyai, illetőleg gyámi hatalmánál fogva, a kiskorúnak törvényes képviselője is érvényesen előterjesztheti.

2. A *BTK.* 115. §-ában meghatározott idő alatt a kiskorú által előterjesztett indítványnak általa, az itélet előtt való visszavonása nem zárja ki az ugyanazon bűntett vagy vétség miatt, az indítványnak a törvényes képviselője által, az említett 112. §-ban meghatározott idő alatt érvényes beterjeszthetését és viszont.

3. Valamint a mindkét részről, a törvényes időben beterjesztett indítvány létében, ennek az egyik részről való visszavonása nem zárja ki a netalán még meg nem indított bűnvádi eljárásnak folyamatba tételét, illetőleg nem vonja maga után a folyamatban levő bűnvádi eljárás megszüntetését.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szorongatásban határozta el magát a Curia ezen határozat hozatalára — a közvélemény felháborodásának lecsillapítása végett.

A vagyon elleni bűncselekményeknél a hézag lehetőleg még érezhetőbb mint a szemérem ellenieknél, melyekre a curiai döntvény hozatalával első sorban czéloztak. Sokszor előfordul, hogy a betegen fekvő gazda alkalmazottjai, cselédjei, gazdasszonya számos ingóságot széthordanak, s ha meghal a sértett fél, nincs senki, a ki az indítványt megtenni jogosítva volna. A gyakorlatban több ily eset merült fel; s a törvényszék megszüntetést volt kénytelen kimondani, mivel nem létezett indítványra jogosult egyén.

A novella-javaslat kimondja az átöröklést.

A javaslat distingvál. Nem vagyon elleni bűncselekményeknél az indítványt átszármaztatja a közvetlen hozzátartozókra, vagyis a sértett félnek fel- és lemenő ágbeli rokonaira, továbbá testvéreire és házastársára: a vagyon elleni bűncselekményeknél ezeken kívül az örökösökre.[1]

A *BP.* 47. §-a a magánvád[2] képviseletének kérdését szabályozván kimondja, hogy azon sértett helyett, a ki 16. életévét be nem töltötte, vagy a ki a gyámsági törvény 28. §-ának *a), b), d),* vagy *e)* pontja alapján gondnokság alatt van, kizárólag törvényes képviselője; a 16. életévet betöltött kiskorú helyett, valamint a vagyon ellen irányzott bűncselekményekre nézve, a pazarlás miatt gondnokság alatt levő sértett helyett törvényes képviselője is képviselhetik a magánvádat.

Kimondja továbbá a *BP.* a 49. §-ban, hogy a magánvádló halála esetére, ha vagyon ellen elkövetett bűncselekmény forog fenn, a magánvádló örököse, egyéb bűncselekmény esetében pedig fel- vagy lemenő ágbeli rokona, testvére vagy házastársa, az elhalálozástól számított 30 nap alatt bejelentheti a magánvád fentartását. Ez még nem ugyan maga az átöröklés, de mindenesetre analogonja.[3]

Curia: 1. Magánegyletek nevében az alapszabályok szerinti képviselő teszi meg az indítványt. (U. o.)

2. Egyes részvényes a részvénytársaság igazgatósága ellen

[1] A javaslat ezen pontjának bírálatát l. *BRR.* III. 11. és köv. ll.

[2] A magánindítvány s a magánvád alap-, természet- és kihatásbeli különbségeiről szólnak: *Vezérfonal* 203. s köv. lapokon.

[3] A *BP.*-ben egyáltalán a sértett alatt ennek törvényes képviselője is értendő. (13. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint sértett fél fel nem léphet. Ehhez a 8. sz. *TÜH.* értelmében csak a közgyűlés által e czélra választott vagy a bíróság által kirendelt meghatalmazottnak van joga. (U. o.)

3. Folytatott sikkasztásnál az indítványi 3 havi határidő az utolsó sikkasztástól számítandó. (*BJT.* XXXV. 370.)

4. Árvatartó jogosult a gondnokságára bízott gyermek jogai megóvására büntető indítványt tenni, minthogy a *BTK.* 113. §-a nem arra czéloz, hogy valamely jogtalanság megtorlás nélkül maradjon. (*Jogt. Közl.* mellékl. 1899. 2. sz.)

5. A *BTK.* 113. §-ában említett törvényes képviselő alatt azt az egyént kell érteni, a ki a perképességgel nem biró egyént a magánjog szabályai szerint képviselni hivatott. Az apai hatalmat gyakorló apa helyett az anya nem tehet joghatályos indítványt. (*BDtár* II. 38. sz.)*

6. A mostoha anya s ennek apja által tett indítvánú erőszakos nemi közösölés esetén joghatályosnak elfogadtatott, mikor a sértett leány atyja Amerikában tartózkodott. (*BDtár* II. 53. sz.)

7. A közgyám által tett s a kiskorú törvényes és természetes gyámja által három hónapi határidő letelte után magáévá tett magánindítvány hatályos. (*BDtár* II. 239. sz.)

D) *A sértett fél fogalmának körülírása.*

IX. A sértett fél fogalmának körülírását a *BP.* 13. §-ában találjuk. E szerint sértett alatt az a személy értendő, a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette, az elkövetett vagy megkisérelt büntetendő cselekmény.

X. Különösen kontroverz kérdés a gyakorlatban, hogy valjon «sértett fél» alatt a lopásnál a tulajdonost vagy a birtokost kell-e érteni? Mikor a két minőség ugyanazon egy személyben egyesül, a kérdés nem okoz nehézséget. Ellenben ha más a tulajdonos és más a birtokos, a complikátiók kifogyhatlanok. Szerintünk a kérdés nem oldható meg azzal, hogy vagy tulajdonosnak vagy a birtokosnak adjuk meg az indítványozás jogát. Meg kell adnunk a kettő közül annak, a ki a sértett fél; vagy ha mindketten sértett felek, mind a kettőnek. Sértett fél pedig a lopás esetében az, a ki vagyonában megkárosodott. Ha pl. a dolgot a birtokostól ennek egy cselédje lopta el és a volt birtokos teljesen kárpótolja a tulajdonost, ez utóbbinak nincs indítványi joga. S megfordítva: a birtokosnak nincs indítványi joga, ha a tulajdonos őt kárpótolja. Ha pedig olyan természetű az eset, hogy a károsodás megoszlik a tulajdonos és birtokos közt, mind a kettőjüknek joguk van az indítványra.

* L. Kramer Emil: A törvényes képviselő fogalma a magánindítványi delictumok szempontjából. (*Jogt. Közl.* 1901. évf. 321. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Illés és Balogh — Merkel* nyomán — a tulajdonos ellen intézettnek tekintik a lopási cselekményt és a birtokost nem tartják indítványra jogosítottnak. Ezzel azonban magát az indítványi jelleget alterálják, mert igen sok esetben a birtokoshoz viszonyítva a lopás indítványi, a tulajdonoshoz viszonyítva ellenben nem az. És ezzel ismét nem ott szoríttatnék meg az indítványi jogosultság, a hol ez valóban szükséges volna, t. i. a nagy lopásoknál; hanem megszoríttatnék az apróknál. Nagy lopások a pénzlopások, a pénznél pedig a tulajdonos és birtokos szerinti megkülönböztetés rendszerint lehetetlen.

A tulajdonos különben már azért sem tehető egyedüli sértett féllé, mivel gyakran igen távol van a helytől, a hol az ő dolgát a birtokostól ellopták és csak hallomásból tud valamit; tehát ő nem veheti magára a feljelentés megtételét, mert belevitetnék eshetőleg a hamis vádba és a rágalmazásba. De a legtöbb esetben nem is érdekli az ügy, mivel ha dolgát ellopták, kárpótlásra van igénye a birtokossal szemben. Ha a lopás ellen biztosítva volt a tárgy, sértett fél a biztosító társaság is.**

BTK.

113. §. Ez indítványozásra jogosítva van: a sértett fél, ha életkorának tizenhatodik évét már betöltötte; ellenkező esetben annak törvényes képviselője.

Kiskoruak és gondnokság alatt levő pazarlók helyett, a vagyon ellen irányzott bűntettek és vétségek esetében, az indítványt azoknak törvényes képviselője terjeszti elő.

Gondnokság alatt levő más egyének helyett, egyéb bűntettek és vétségek esetében is, az indítványozás joga azoknak törvényes képviselőjét illeti.

Ha azonban a sértett fél ellen ennek törvényes képviselője vagy gondnoka követte el a bűntettet vagy vétséget: a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg.

E) *Az indítvány önállósága. — Az indítvány egysége.*

X. Az indítvány joga minden sértett felet külön illeti meg. A bűncselekmény minden sértettben önállóan jelentkezik. Ha egyik

* Merkel azt a nézetét, melyet a Holtzendorff-féle *Handbuch*-ban kifejtett és melyet említett két írónk követ, később módosította annyiban, hogy a német *BTK.* szerint a lopást a birtokos ellen is elkövetettnek mondja. Als derjenige, gegen welchen diese Delicte gerichtet sind, ist im Sinne des §. 247 der Eigenthümer der Sache anzusehen (beim Diebstahl nach dem *RG.* auch der Besitzer). (Lehrbuch 322.)

** Tájékoztató dolgozat a lopás elleni biztosítás kérdéséről: Die Diebstahlversicherung. Von Alfred Manes. 1899. Berlin.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem teszi meg az indítványt, megteheti ugyanazon hatálylyal a másik.

XI. Részesség fenforgása esetében az indítvány, mely eshetőleg csak egyik vagy másik részes ellen tétetett meg, valamennyi részes ellen megtettnek tekintendő. (Az indítvány egysége vagy oszthatlansága.)

Ha a részesek közt olyan is van, a ki ellen hivatalból indul az eljárás, ezen eljárás nem marad el, habár a többi részesre nézve nincs indítvány. Azonban itt az az aránytalanság fordul elő, hogy egyik részest büntetik, másikat nem. Pl. a segédet, a ki nincs a meglopottnál alkalmazásban, vagy nincs házközösségben, megbüntetik, az alkalmazásban vagy házközösségben levő tettes büntetés nélkül marad.

BTK.

114. §. Ha ugyanazon bűntettre vagy vétségre vonatkozólag az indítványozás joga több magánszemélyt: az egyiknek mulasztása vagy elállása a többiek jogát nem szünteti meg.

115. §. Ha valamely bűntett vagy vétség elkövetésénél többen működtek közre (tettesek, részesek), és a bűnvádi eljárás valamennyi ellen csak a magánfél indítványára indítható meg: az indítványnak előterjesztése azok egyike ellen, az eljárásnak megindítását valamennyi ellen maga után vonja.

Ha a közreműködők között olyanok is vannak, kik ellen az eljárás hivatalból indítandó meg: a magánindítvány elmulasztása a bűnvádi eljárásnak ez utóbbiak ellen megindítását nem akadályozza.

F) *Az indítvány visszavonása.*

XII. Nagy gyakorlati jelentőségű az indítvány visszavonásának kérdése. Ha meg nem adatik a visszavonhatás joga, a felindulás első hevében megtett indítványon lehetetlen változtatni. Ha megadatik, ezen jog sok esetben zsarolásra használható fel, s a bíróságok tekintélyének sem szolgál emelésére, midőn a főtárgyalás végén az itélet kihirdetése előtt kijelenti a sértett fél, hogy visszavonja indítványát, vagyis más szóval, hogy a vádlott most már megadta a követelt összeget.

A *BTK.* elismeri a visszavonhatás jogát és csak annyit kiván meg, hogy a visszavonás az itélet kihirdetése előtt történjék. Az «itélet» alatt a gyakorlat az elsőfokú itéletet érti.

XIII. Ha a sértett felek egyike visszavonja az indítványt, a másik fentartja, az utóbbi a joghatályos. Folyománya ez az indítvány önállóságának.

Ha a sértett fél a részesek egyike ellenében visszavonta az

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

indítványt, visszavontnak tekintendő az valamennyi részest illetőleg. Folyománya ez az indítvány oszthatlanságának.

Ha a vádlottak egyike bebizonyította, hogy ártatlan s a visszavonás ezen egyént illetőleg megtörtént, felmerül a kérdés, hogy kihat-e ez a többi vádlottra is. Ezen visszavonás nem tartozhat azok közé, melyekről a törvény szól. A törvény ugyanis «a közreműködők egyikére» vonatkozó visszavonást említ, itt pedig ép a miatt történik a visszavonás, mivel az illető nem működött közre. Tagadhatlan azonban, hogy ily czím alatt bizonyos körülmények közt az indítványra jogosult a megoszthatlanságot áttörhetné; csak azt kellene mondania, hogy ez az ember ártatlan és a miatt történik a visszavonás. A biró feladata gondos megkülönböztetést tenni.

A Curia a 14. *TÜH.*-ban kimondotta, — a mi különben magától értetik, — hogy a *BTK.* 343. §-a esetében magánfél részéről emelt indítvány visszavonása a hivatalból üldözendő közreműködőkre nem terjed ki.

XIV. Ha az indítvány visszavonatott, megtehető-e az a határidőn belől még egyszer? Mi azt tartjuk, hogy a visszavonás felemészti az indítványi jogosultságot.* Ellenkező esetben az államhatalom valósággal játékszerré válnék a magánfél kezében. Nem is szólva arról, hogy az indítvány mint zsarolási eszköz ez által csak tökéletesbülne.

Curia: 1. Az indítvány visszavonása az eljárás megszüntetését feltétlenül eredményezi és azért a magánfél indítványozási jogának újbóli érvényesítését kizárja. (*Dtár* X. 33. sz.)

2. A becsületsértés vétségének fogalma a részességet elvileg kizárja; ha tehát a magánvádló az indítványt az egyik vádlott ellen visszavonja, az a többi vádlottra ki nem hat. (*BDtár* III. 63. sz.)

3. L. még a 24. sz. *TÜH.*-t a II. kötetben a lopásnál.

G) *Visszavonhatlanság. — Utólagos házasság mentesítő hatálya.*

XV. A szemérem elleni bűncselekmények indítványi jellegűek** ugyan, az indítvány azonban nem vonható vissza. Követte a kodifikátor e tekintetben a német *BTK.* 1871-iki szerkezetét. Az 1876-iki német novella itt is a hivatalból való üldözést tette sza-

* Frank contra 101.

** L. II. kötet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bálylyá s ezt foglalja magában az osztrák javaslat is. Az olasz törvény megmarad azon álláspont mellett, hogy e cselekmények indítványiak s az indítvány visszavonhatlan legyen.*

A visszavonhatlanságot a magyar *BTK.* ezenkívül csak még a 322. §-ban állapítja meg a nőrablást illetőleg.

XVI. A *BTK.* a 240. §-ban kimondja, hogy a cselekményt nem büntetik, ha a tettes és a sértett fél között a bűnvádi itélet kihirdetése előtt házasság jött létre.

De melyik itélet kihirdetését érti itt a törvény? Az elsőfokút. vagy a harmadfokút, illetőleg a jogerejüt? Erről bővebben kell szólnunk.

A *BTK.* 240. §-ában foglalt intézkedés semmi egyéb, mint az indítvány visszavonhatásának indirect megadása. A többi indítványi bűncselekménynél az indítvány kijelentéssel vonatik vissza, itt cselekménynyel, t. i. azzal, hogy a nő az illető egyénnek nejévé lesz s igy tettleg dokumentálja, hogy megbocsátott. Az indítvány visszavonásának indirect úton való megadásával azt fejezi ki a törvényhozó, hogy a szemérem elleni bűncselekményeknél nem fogadja el a vagyoni jóvátételt, mint elfogadja ezt a vagyon ellenieknél és egyéb csekélyebb súlyúaknál, hanem megköveteli, hogy az elégtétel erkölcsi legyen, hogy rehabilitálja a nőt; más szóval, a törvényhozó nem akarja, hogy a nőnek erőszakkal elrablott becsülete, ha egyszer a birósági eljárás megindíttatott, utólag pénzbeli alkú tárgyává tétessék és ezzel a becsületét árúba bocsátó nő kezében a birósági eljárás zsarolási eszközzé alacsonyuljon. A vagyoni bűncselekményeknél a vagyoni alkú, mely a birói eljárás alatt folyamatban van, ugyanazon téren marad, melyen a delictum elkövettetett; a szemérem elleni súlyos delictumoknál azonban nem hajlandó az állam tért adni azon felfogásnak, hogy az itt szóban levő erkölcsi javak a tisztán vagyoni javakkal æquiparáltassanak. Ez az oka, hogy a szemérem elleni delictumoknál az indítvány csak akkor tekintetik visszavontnak, midőn a sértő férfi és a sértett nő között házasság jött létre.

Ha azonban a *BTK.* 240. §-ának határozmánya nem egyéb, mint az indítvány visszavonásának egy külön alakja, akkor a törvény ezen pontja, mely különben szövegileg is megegyez az indít-

* Balogh Jenő a sértett fél indítványáról írt munkájában helyesli, hogy a magyar törvény nem követte itt a módosított németet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vány visszavonásáról szóló 116. §. illető részével, nem magyarázható máskép, mint a hogy az ugyanazon szöveget a 116. §-ban magyarázzuk. Lehetetlen az egyik helyen a birói itélet alatt értenünk az elsőfokú itéletet, a másik helyen pedig a harmadfokút.

Annál kevésbbé, mert a 240. §-nál csak úgy, mint a 116-iknál igen nyomós indokok szólnak tárgyilag is a mellett, hogy a végső határ az elsőfokú itélet kihirdetésének időpontjára tétessék.

A 240. §. hatályának a curiai itélet kihirdetéséhez való csatolása által ugyanis a vádlott a birói itéleteket egymás után úgyszólván a lutriba teheti. Előbb az elsőfokút, s ha itt nem nyer, a másodfokút, és ha itt sincs szerencséje, a harmadfokút. És ha itt sem jön ki a száma, még mindig van annyi ideje, hogy a curiai itélet meghozatala és kihirdetése közti időközt felhasználja a házasság megkötésére.

Sajnálatos, hogy a Curia egy izben megengedte ezt a játékot. Rövid időre reá azonban már a helyes álláspontra helyezkedett. Az alább közölt két határozat feltünteti ez ingadozást.*

Curia: 1. A *BTK.* 240. §-ában foglalt ezen szavak alatt: «ha a bűnvádi itélet kihirdetése előtt házasság jött létre», a curiai itélet kihirdetése értetik. (*Dtár* XXXIV. 96.)

2. Az erőszakos nemi közösülés nem büntettetik, ha a tettes és a sértett fél között az elsőfokú itélet kihirdetése előtt házasság jött létre. Ha a házasság az elsőfokú itélet után jött létre, ez alapul szolgálhat a perújításra és a bíróság az utólag létrejött házasságot enyhítő körülményként figyelembe veheti. *Dtár* XXXVIII. 69.)

BTK.

116. §. A magánfél, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, az itélet kihirdetése előtt indítványát vissza is vonhatja. A 115. §. esetében mindazonáltal az indítványnak a közreműködők egyikére nézve történt visszavonása az eljárás megszüntetését eredményezi a többiek ellen is.

Az itélet kihirdetése után a visszavonás hatálytalan.

* L. *Jogt. Közl.* 1893. 6. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

LXXIII. FEJEZET.

A büntetés végrehajtásának kizárása az elitélt halála, kegyelem és elévülés esetében.

A *BTK.* az eddigiekben tárgyalta a bűnvádi eljárás kizártságának eseteit.

Ezután visszatér a három előbbi czímre — az elitélt halála, a kir. kegyelem, az elévülés — és tárgyalja ezeket azon vonatkozásban, midőn a már megállapított büntetés végrehajtását zárják ki.

A közönséges rendszertől ez ugyan eltér és zavarólag is hat; de minthogy az eddigiekben követtük a törvényt, itt is megmaradunk e sorrend mellett.

I. A mint a jogerejüleg kiszabott pénzbüntetés végrehajtását az elitélt halála nem akadályozza meg, úgy az elkobzás is helyt foglal, tekintet nélkül arra, hogy az elitélt él-e. Sőt a törvény itt még messzebb megy és helyt ad az elkobzásnak azon esetben is, ha a vádlott meghalt elitéltetése előtt.

Abból, hogy a törvény kimondja, miszerint a kegyelem az elkobzott tárgyak visszaadására, az eljárási és a perköltségek vagy a kártérítés elengedésére nem terjed ki: következtetni kellene, hogy igenis kiterjed a mellékbüntetések elengedésére.

A 119. §-ban nyilván elvétés folytán, a «sértett felet illető pénzbüntetés»-ről szól a törvény. Emlékeztet ez a formulázás a német «Busse» fogalmára, melyről a kártérítés kérdésénél szóltunk.*

II. A bűnvádi eljárás elévülését a 397. l. tárgyaltuk s ott jeleztük a kiszabott büntetés elévülésének állását ugyanazon rendszerben.

A mi a részleteket illeti, a törvény itt is négy osztályt állít fel a büntettek számára.

A leghosszabb elévülési idő huszonöt, a legrövidebb tíz év. A vétségek büntetésének elévülési ideje öt év.

A kiszabott halmazati büntetés egyszerre évül el. Nem úgy, mint a másik elévülésnél, hol a cselekmények, a mennyiben folytatólagos bűncselekmény nem forog fenn, külön évülnek el.

* L. fent 105. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A mi a többszöri félbeszakítást illeti, itt ugyanaz áll, a mit a bűnvádi eljárás elévülésének félbeszakításáról fent mondottunk. A látszólagos intézkedés nem intézkedés és nem szakítja félbe az elévülést.

Azon határozmány, mely szerint az elévülés hatálya nem terjed ki a jogerejű itélet által megállapított hivatalvesztésre és a politikai jogok felfüggesztésére: azt mutatja, hogy e jogkövetkezmények még sem büntetések a valódi értelemben. A mi nem évül el, az nem is lehet büntetés.

S ez gyengíti azt a feltevést, hogy a kegyelemnek ki kell hatnia ezen mellékbüntetésekre.

BTK.

117. §. A jogérvényesen megállapított büntetés végrehajtását kizárja:

1. az elitéltnek halála;
2. a királyi kegyelem;
3. Az elévülés.

118. §. A 61. és 62. §§-ban megjelölt tárgyaknak elkobzását a tulajdonos halála nem szünteti meg. Ezen tárgyak akkor is elkobzandók, ha a vádlott elitéltetése előtt halt meg.

A pénzbüntetések behajtására nézve az 53-ik §. rendelete irányadó.

119. §. A királyi kegyelem az elkobzott tárgyak visszaadására, az eljárási és perköltségek, vagy a sértett felett illető pénzbüntetés elengedésére nem terjed ki.

120. §. Kizárja a büntetés végrehajtását büntetteknél az elévülés:

1. huszonöt év elteltével, ha az itélet halál, — vagy életfogytig tartó fegyházat;
2. húsz év elteltével, ha az itélet tíz évet fölülhaladó határozott idejű fegyházat és államfogházat;
3. tizenöt év elteltével, ha az itélet öt év és tíz év közötti szabadságvesztés-büntetést;
4. tíz év elteltével, ha az itélet a 3. pont alatt meghatározottnál kisebb büntetést állapít meg.

Vétség miatti elitéltetés esetében, a büntetés végrehajtása öt év elteltével évül el.

121. §. Az elévülés azon napon kezdődik, a melyen az itélet jogerőre emelkedett, ha pedig a büntetés végrehajtása már megkezdetett, azon napon, a melyen az, az elitéltnek megszökése által félbeszakíttatott.

122. §. A szabadságvesztés-büntetés mellett megállapított pénzbüntetés a főbüntetéssel együtt évül el.

123. §. Az elévülés hatálya nem terjed ki a jogerejű itélet által megállapított hivatalvesztésre, sem a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére.

124. §. Az elévülés félbeszakad az illetékes hatóságnak a büntetés végrehajtására irányzott, és az elitélt személyre vonatkozó bármely intézkedése, különösen annak elfogatása által.

Az intézkedés napján azonban az elévülés ujra kezdetét veszi.

125. §. A büntető ítéletben megitélt vagyoni elégtétel tekintetében az elévülést, valamint annak félbeszakítását a polgári törvények szabályozzák.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

FÜGGELÉK AZ ÁLTALÁNOS RÉSZHEZ.

Sajtójog.*

A) *A fokozatos felelősség rendszere.*

I. Míg a közönséges bünügyekben a részesek felelőssége nem solidáris, mert az egyiknek megbüntetése nem függ attól, hogy a másik kapott-e büntetést: addig a sajtóügyi u. n. fokozatos felelősségi rendszer a törvény által megállapított felelős személyeket solidárisakká teszi mindaddig, míg az előzőjüket meg nem nevezik.

Az államhatalom itt első sorban nem az igazságot létesíti, hanem — a könnyű kijátszhatásra való tekintettel — biztosítja magának, hogy a sajtóvállalat résztvevőinek valamelyike büntetést kapjon. S csak annyit állít fel zsinórmértékül, hogy kivánatos a tettest, t. i. a szerzőt, vagy legalább a közeli részest, a kiadót (szerkesztőt), büntetni; de ha ezek egyikét sem érheti el, megelégszik a nyomdász megbüntetésével is, a ki rendszerint nagyon távol áll a bünczelekmény véghezvitelének központjától.

Hogy pedig az állam valóban csak kivánatosnak tartja az anyagi igazság létesítését, mutatja az, hogy még a szerzőt sem kutatja komolyan, hanem csak felszólítja a szerkesztőt, a ki a vállalatot kifelé képviseli, hogy nevezze meg a szerzőt, és ha a szerkesztő által megnevezett egyén szerzősége mellett némi valószinűség szól, vagy jobban kifejezve: ha kézenfekvőleg nincs bebizonyosodva, hogy nem az a szerző, akkor a bíróság ezt az egyént minden további kutatás nélkül elfogadja szerzőnek és bünteti. Itt-ott megtörténik, hogy a szerkesztőségben megállapodás van, hogy a tagok valamelyike vállalja el a szerzői felelősséget per esetére; néha azt a tagot jelölik ki e czélra, a ki a szerkesztőségi munkában legkönyny-

* Az irodalmat l. alább 445. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyebben nélkülözhető, vagy azt a tagot, a ki eshetőleg legtöbb rokonszenvet képes a bíróság tagjaiban maga iránt kelteni. A mint némely lapnál a párbajokat *egy* szerkesztőségi tag vívja valamennyi helyett, úgy a fogházra és államfogházra is — szintén némely lapnál — egyet tartanak készen. Ezek köztudomású dolgok; és a bíróság még sem kutatja a valódi tettest, mert a bűncselekmény azon sajátságánál fogva, hogy physikai nyomokat nem hagy maga után, a legszorgosabb kutatás sem biztosítja, hogy a valódi tettes fogna felelősségre vonatni. Inkább megnyugszik az állam a consortiális felelősségben, semhogy céltalan kutatásokkal korlátolja a sajtó szabad mozgását, melyre más szempontokból nagy súlyt kell helyeznie.

Csak azon esetben nem fogadja el a bíróság a felelős szerkesztő által kijelölt egyént, ha a körülmények kizárják a lehetőséget, hogy ez irhatta az inkriminált közleményt. Ilyen eset volt: mikor a szerkesztőségi kályhafűtőt jelölték ki; más esetben, mikor a szerzőnek mondott egyénről kiderült, hogy alig tud irni-olvasni.

Az igazságot tehát keresi a törvény és a gyakorlat, de nem keresi nagyon.*

B) *Elévülés.*

II. A sajtó útján elkövetett bűncselekmények elévülése sem vonható a közönséges büntetendő cselekmények elévülésének szabályai alá. A sajtóügyek sajátlagos természete megköveteli, hogy számukra tetemesen rövidebb elévülési idő állapittassék meg. A sajtóvétség fogalma nagyon ingadozó. A sajtószabadság határai időről-időre a politikai rendszerekkel változnak. Ha a sajtó szabad mozgásának korlátozása alkalmakor üldözni lehetne a régibb keletű

* Az 1868. február 22-én kiadott igazságügyminiszteri rendelet — elég világosan — ezt irja:

A mi a sajtóvétség elkövetőjét illeti, erre nézve rendkívüli esetek kivételével elég a felelős szerkesztő s a kiadó megkérdezése, szükség esetén pedig a szerkesztői s a kiadói helyiségek átkutatása. Sőt e kutatás is többnyire felesleges, miután a súly nem annyira a czikk szerzőjére, mint inkább annak tartamára fektetendő. E szerint tehát, ha a felelős szerkesztő vagy a kiadó valamely névtelen czikk szerzőjét fölfedezni vonakodnék, elég e tényköriilményt constatálni, hogy a sajtótörvény 13. és 33. §-a értelmében feleletre vonathassanak azok, kiket ily esetben a felelősség súlya terhel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyomtatványokat, melyek közzétételök idejének megfelelő szellemben voltak tartva, ezzel a sajtó közegei és különösen a sajtó terén működő politikai férfiak zaklatásoknak és megfélemlítésnek tétethetnének ki. Évek során át Damokles kardja függne az iró felett egy közlemény miatt, mely némi támpontot nyújt a vádra. Sőt bevárhatná a kormány és a sértett fél, míg a politikai hangulat vagy a társadalmi felfogás a vádra nézve kedvezőbbé alakul, s az új közvélemény nyomását aknázhatná ki az üldözött egyén ellen. Minthogy pedig a sajtó útján elkövetett bűncselekmények nyilvánosak s a tettesség megállapításának nehézségei is a fokozatos felelősségi rendszer fölállítása által el vannak háritva: megkövetelhető, hogy a vádhatóság, illetőleg a sértett fél a lehető legrövidebb idő alatt nyilatkozzék, ha üldözendő cselekményt lát valamely sajtótermékben.

Hozzájárul, hogy a sajtóvétségek legnagyobb része, különösen a napi sajtóban elkövetettek, a pillanatnyilag uralkodó viszonyokból erednek. Évek multán teljesen elvesztik élüket; sőt a birónak igen erős abstractióra kell alkalmasnak lenni, hogy megállapithassa a támadás azon fokát, melyet a sajtótermék a megjelenés idejében képviselt.

III. Az 1848-iki magyar sajtótörvény teljesen eleget tett a sajtóvétségek sajátlagos jellegének, a mennyiben a 28. §. kimondja, hogy «minden olyan sajtóvétség, mely ellen a hivatalbóli megtorlásnak van helye, hat hónap múlva, a mely ellen csak magánkereset indítható, két év múlva idősül el». A magánfél irányában ugyan aránytalanul hosszabb a határidő, de ez kétségkivül azon tekinteten alapul, hogy a magánegyéneknek nem állanak rendelkezésökre eszközök, hogy folyton figyelemmel kisérhetnék a sajtót s igy megtörténhetik, hogy a magánfél jóval a megjelenés után jut tudomására az ellene elkövetett sértésnek; holott a hatóságok hivatalos közegeik útján azonnal a megjelenés után értesülnek, vagy legalább értesülhetnek az elkövetett sajtóvétségről.

A külföldi törvényhozások túlnyomó részének álláspontja megfelel a magyar sajtótörvény felfogásának.

A franczia 1819 május 2-iki sajtótörvény elévülési ideje a törvény 29. §-a szerint hat hónap és csak az 1852. évi február 17-iki III. Napoleon-féle decretum, mely egyéb tekintetében is excessiv szigort hozott be a sajtóvétségek tekintetében, állapitotta meg, hogy az általános elévülési határidők a sajtóvétségekre is al-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kalmazandók. (27. §.: Les poursuites auront lieu dans les formes et délais présentés par le Code d'Instruction Criminelle.) Az 1881-iki sajtótörvény 65. §-a szerint az elévülési idő három hónap.

A belga 1831-iki sajtó-decretum 12. §-a szerint szintén három hónap; némely sajtóvétségeknél egy év.

Az 1874-iki német birodalmi sajtótörvény 22. §-a szerint hat hónap.

Ellenben az osztrák 1862-iki sajtótörvény 40. §-a kimondja, hogy az elévülést illetőleg általánosságban a büntető törvénykönyv elvei irányadók; de még azon esetben is, ha az elévülés ezen elvek szerint nem állott be, minden további üldözés ki van zárva, ha a nyomtatvány megjelenése óta vagy terjesztésének kezdete óta hat hónap eltelt és ezen idő alatt eljárás nem indíttatott, vagy annyi idő alatt a megkezdett eljárás tovább nem folytattatott.*

IV. Felmerült azon nézet, hogy az 1848-iki sajtótörvény 28. §-a nem az elévülés, hanem — oly értelemben mint az osztrák törvény 40. §-ában találjuk — az indítványi határidőt állapítja meg, eltérőleg a *BTK.* 112. §-ától; hivatkozás történt egyszersmind a *BTK.* indokolásának egy passusára, mely e törvénykönyv 106. §-ának értelmét magyarázza.**

Hogy az 1848-iki sajtótörvény 28. §-ában nem a magánindítványi, hanem az elévülési idő állapíttatik meg, kitünik először is abból, hogy e §. különválasztja a hivatalból megtorlandó sajtóvétségeket a magánindítványaiktól. Ha csak a magánindítványi határidőt kivánta volna a törvény megállapítani, nem szólhatna amazokról, melyeknél a magánindítványi elévülés fogalmilag ki van zárva.

A mi azt illeti, hogy a *BTK.* indokolása a sajtótörvény 28. §-áról

* Az osztrák sajtótörvény 40. §-ával szemben ugyanezen törvény 27. §-a némely sajtóbeli bűncselekményre hat havi elévülési időt állapít meg. Az 1848-iki osztr. ideiglenes sajtórendelet 34. §-a már kimondta: «Das Recht auf Bestrafung erlischt durch Verjährung, wenn binnen sechs Monaten von dem Zeitpunkt der vollendeten Uebertretung des Pressgesetzes das strafrechtliche Verfahren nicht eingeleitet oder durch ebenso lange Zeit das eingeleitete nicht fortgesetzt wird.» Ugyanezen szabvány található az 1849-iki törvényben. Sőt az 1852-iki sajtórendelet 45. §-a is ezeket mondja: «Die Untersuchung und Bestrafung der Übertretung des gegenwärtigen Patentes hat zu entfallen, wenn binnen sechs Monaten nach begangener Übertretung ein Verfahren nicht eingeleitet, oder das begonnene Verfahren durch ebenso lange Zeit nicht fortgesetzt wurde».

** L. *Jogt. Közl.* 1886. 53. sz., 1888. 11., 15. és 16. sz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

állítja, hogy az az indítványi határidő eltérő megállapítását tartalmazza, szerintünk ezen szövegből épen nem vehető ki a megkülönböztetés. A miniszteri indokolás e része egész terjedelmében így szól:

> Bizonyos büntetendő cselekmények miatt a bűnvádi eljárás megindítását, részint külön törvény, részint, a jelen törvényjavaslat különös rendelkezései, a vádnak, illetőleg a feljelentésnek rövidebb idő alatti előterjesztésétől teszik függővé. Ez áll a sajtó útján elkövetett bűntettekre és vétségekre nézve, melyekre vonatkozólag az 1848 : XVIII. t.-cz. 18. §-a érintetlenül hagyatik, valamint a jelen törvényjavaslat 117. §. utolsó bekezdésében és a 112. §-ban megjelölt cselekményekre nézve. A 105. §-ban meghatározott elévülési időtől eltérő határidő tűzetik ki a nem hivatalból üldözendő cselekmények feljelentésére is (111. §.), mely határidő azonban a 112. §. utolsó pontjában megjelölt esetben a 111. §. második bekezdésének rendelkezése szerint a rendes elévülési idő által váltatik fel.

A «vádnak» és a «feljelentésnek» rövidebb idő alatti előterjesztése alatt érthető az elévülés csak úgy, mint a magánvád.

Felhozathatik azonban, hogy az eljárás elévülése külön állapíttatott meg, miért nem foglaltatik a sajtótörvényben *a büntetés*, elévülése is? A büntetés elévüléséről a sajtótörvényben nincs szó mert 'ezen elévülésre a büntetőjog általános szabályai irányadók. Mindazon érvek, melyeket bevezetőleg vázoltunk, csakis a bűnvádi eljárás elévülését fedik; a büntetés elévülése tekintetében szabadalma a sajtónak nincs sem a külföldön, sem nálunk, és nem is indokolt, hogy legyen.

És a mi azt az ellenvetést illeti, hogy a szóval elkövetett büntetendő cselekmény szigorubb elbánás alá kerülne, mint a nyomtatvány útján elkövetett; ezen tagadhatatlan aránytalanságból nem az következik, hogy tehát a sajtótól elveendő az a kedvezmény, mely a sajtót megilleti, hanem következik az, hogy kiterjesztendő volna a szabadalom a szóval elkövetett hason természetü delictumokra.

V. A kir. Curia tudtunkkal ötször határozott a sajtóügyi elévülés kérdésében s mind az öt határozatban egyöntetüen az elévülési idő megállapításának vette a sajtótörvény 28. §-ának határozmányát. Az ötödik határozatban van világosan kimondva az elvnek a hivatalból üldözendő cselekményekre való kiterjesztése s ezzel a hat havi elévülési idő elfogadása.

Ezen curiai határozatok a következők:

1882.	15,444.	*Dtár* u. f.	IV. 17. l.
1884.	4295.	« «	IX. 19. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1886.	1970.	*Dtár* u. f.	XIV. 135. l.
1886.	9429.	« «	XVIII. 186. l.
1888.	1094.	*Jogt. Közl. Mellékl.* 11. sz.	

Az utóbbi curiai határozat így hangzik:

> A vizsgálóbirónak fent említett intézkedésétől tehát a tárgyalási határnap kitűzéseig hat hónap és 26 nap a nélkül telt el, hogy a vádlott ellen irányzott bármely birói határozat hozatott, vagy ellene bármely birói intézkedés tétetett volna. Minthogy pedig az elévülési időtartam ebben az ügyben az 1880 : XXXVIII. t.-cz. 7. §-a szerint hat hónapból áll, a vádolt bűncselekménynek büntethetősége tehát elévültnek tekintendő, és minthogy az elévülés a *BTK.* 106. §-a szerint a bűnvádi eljárást kizárja: ugyanazért a sajtóbiróságnak tárgyalási határnapot kitűző 1887 szeptember 21-én 29701. sz. a hozott végzése az ezt követett egész eljárással együtt megsemmisíttetik és a periratok a felterjesztő sajtóbirósághoz további szabályszerü intézkedés végett leküldetnek. (1888. febr. 16.

VI. Megjegyzendő egyébiránt, hogy az *ÉLT.* eredeti javaslata szerint az 1848-iki sajtótörvény ki lett volna helyezendő érvényéből. A képviselőház jogügyi bizottsága tette az indítványt, hogy ezen §. fentartassék s ezt a következő érveléssel kisérte:

> A 28. §. tartalmazta rövid elévülési időt, a sajtó útján elkövetett s rendszerint azonnal nyilvánosságra jövő bűncselekményeknek a rendes hosszú elévülési határidő alatt való megtorolhatását a sajtószabadság érdekében nem tartja megengedhetőnek s azon véleményben van, hogy az ilynemű cselekmények akkor fognak a közérzületnek megfelelőleg és igazságosan elbirálttatni, ha a cselekmény elkövetését a büntető eljárás a lehető rövidebb idő alatt követi.

Ebből is kitünik, hogy nem külön indítványi határidő az, a mi az 1848-iki sajtótörvényből fentartatott.*

c) *Az elévülés félbeszakítása.*

VII. Szólnunk kell még a sajtóvétség elévülésének félbeszakításáról.

Vargha Ferencz vetette fel a kérdést, vajon a sajtóügyi külön elévülés kihat-e azon esetekre is, midőn az eljárás megindul a magát szerzőnek valló egyén ellen, de később — a féléves elévülési idő letelte után — kiderül, hogy más a szerző. Hozzátette, ily hogy módon igen könnyüvé lett kijátszani a törvényt, mert csak hat hónapig kell elhúzni az eljárást és a két egyén egyike sem büntethető.

* A kifejtettekkel azonos álláspontón van Illés I. 404.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Szerintünk a sajtóügyi felelősség azon megállapításának, a mint azt a sajtótörvényben és a magyar gyakorlatban találjuk, módosító kihatása van az elévülés félbeszakítására is.

Ha a törvény és a gyakorlat lemond a tettes kutatásáról s elfogadja a consortiális felelősség azon módját, hogy a szerkesztőség maga jelöli ki azt az egyént, a kit a bíróság büntethet: akkor az elévülés félbeszakításának egyéni jellege is megszünik.* Ez az egyéni jelleg ugyanis azon alapul, hogy a bíróság teljes erővel kutatja a részeseket és mert egyik részes ellen a bíróság az egész elévülési idő alatt nem tett semmi intézkedést, vagyis mert a bíróság lanyhasága vagy egyéb ilyes momentum okozta a késedelmet; azon egyén továbbra is hagyassék békében.

A nem-solidáris felelősség egyrészt, és a bíróság kutatási kötelessége másrészt: ez a két tényező állapítja meg a közönséges bűncselekményeknél a félbeszakítás egyéni jellegét; és mind a két tényező hiánya állapítja meg a sajtóvétségben az ellenkezőt.

Minthogy a sajtóeljárásban a vádlott személyében összpontosul valamennyi résztvevő bünössége, az ő irányában megszakított elévülés valamennyi irányában meg van szakítva. Ha solidáris a felelősség, az elévülés sem állhat be pro rata, vagyis pro persona.

VIII. De mi történik, ha a szerkesztő magára vállalja a felelősséget és az elkövetéstől számított hat hónap után, de még az eljárás folyama alatt, kiderül a szerző? Beszüntetik az eljárást a szerkesztő irányában és büntetik a szerzőt. Mert ha a szerző tudva van, a szerkesztőt nem büntetheti a bíróság, s az elévülés félbeszakadt a szerkesztő ellen folytatott eljárással.

De — mondják — így a per elhuzathatik új és új egyének jelentkezése által. Hogy nem aknázták ki harmincz év óta, ez mutatja, hogy a kérdés minden inkább, mint gyakorlati jelentőségü. Különben nem is elég az utóbbi személynek a jelentkezése, hanem szükséges, hogy bizonyítékok hozassanak fel, melyek megdöntik a vádlott szerzőségét és valószinüvé teszik az ujonnan jelentkezett vagy bejelentett egyénnek szerzőségét.

Hogy egyébiránt a félbeszakítás kérdése a közönséges bűnügyeknél több gyakorlati jelentőséggel bir, mint a sajtóügyekben, mutatja a következő példa.

Valaki tulajdon elleni kihágást követett el, és hogy megbün-

* V. ö. 420. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetését kikerülje, reábirta barátját, hogy ez vegye magára a cselekményt és huzza el az eljárást hat hónapig; ez megtörtént és ekkor jelentkezett bizonyítékokkal a valódi tettes és védekezett elévüléssel. Kétségkívül fel kellett mentení őt is, meg bűnpártolóját is.

Őt azon alapon, mert a bíróság, mely itt már valóban szabadon kutathatott és kötelessége is volt kutatni a valódi tettest, hat hónapig ő ellene semmi intézkedést nem tett.

A bűnpártolót pedig az alapon, hogy kihágásnál a bűnpártolás a *BTK.* szerint nem kerül büntetés alá.

IX. Jeleznünk kell ezek után a kérdés állását törvényhozási szempontból.

Az osztrák törvényhozásban valósággal megvan az eltérés a két joganyag elévülési határozmányai közt. Finger így nyilatkozik könyvében:

> Die Verjährung wird nur gegen Denjenigen unterbrochen, gegen den sich die Prozesshandlung richtet, nicht auch gegen seine Mitschuldigen. Gegensatz zwischen §§ 227., 531. Strg. und § 40. Press-Gesetz. (Das Strafrecht, systematisch dargestellt. I. 317. l.)

Az elévülés félbeszakításának egyéni jellege a közönséges bűncselekményekre sincs mindenütt elfogadva. A német törvény ismeri, de már az olasz *BTK.* 93. §-a ép az ellenkezőt mondja ki egész határozottsággal:

> L'interruzione della prescrizione ha effeto per tutti colore che sono concorsi nel reato, ancorche gli atti interruttivi non siano intervenuti che contro un solo.

A franczia álláspontot pedig Garraud következőleg jelöli meg:

> Les actes de poursuite ou d'instruction ont un effet absolu et un caractère impersonel: ils interrompent la prescription, bien qu'ils soient dirigés contre une personne incertaine, ils l'interrompent bien qu'ils n'aient pas été notifiés á l'inculpé; ils 'interrompent contre tous les inculpés, bien qu'ils n'aient été dirigés que contre un seul (Code d'Instruction Criminel 637. et 640.) En effet, tout acte de poursuite ou d'instruction, en vertu d'une présomption légale conservant judicairement le souvenir du délit et, par conséquent, le besoin de l'exemple, doit arrêter le cours de la prescription, à l'égard de toutes les personnes qui ont participé à l'infraction, alors même qu'elles seraient encore inconnues ou qu'elles n'en auraient pas été averties. (II. 104. l.)

A franczia író tehát a főkérdésre nézve ugyanazt mondja, mit az olasz büntetőtörvény.

Sőt a magyar *BTK.* javaslata sem ismerte a félbeszakítás ha-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tályának az egyénre való szorítását s csak a jogügyi bizottság indítványára igtatta törvénybe a képviselőház. Ez a körülmény is alkalmas gyengíteni az ellennézet súlyát.*

D) *A sajtóvétség fogalmi köre. — A «terjesztő» felelősségének kérdése. — A sajtótörvény érvényben maradt §-ai.*

X. Hogy mi a sajtóvétség, azt az *ÉLT.* 39. §-ának 4. pontja és a *BTK.* 63. §-a állapítja meg. Az *ÉLT.* t. i. kimondja, hogy nyomtatvány utján elkövetett bűntettek és vétségekre nézve a sajtóbíróságok és esküdtszékek hatásköre érintetlenül hagyatik; s hogy mit kell érteni a nyomtatvány alatt, azt megmagyarázza a *BTK.* 63. §.

Ezen tételt Illés ellenében, ki az 1848-iki sajtótörvény taxativ felsorolásából akart kiindulni kommentárjában, kifejtette Vargha Ferencz «Vitás kérdések a sajtóvétségeknél» czímű dolgozatában.**

XI. Némi ellentét mutatkozik egyrészt a sajtótörvény 13. és 33. §-ai, és másrészt a *BTK.* azon felelősségi szabványai közt, melyek a «terjesztőt» is felelősnek mondják. (Többek közt 248. §.) Az eltérés onnan ered, hogy a *BTK.* átvette a német *BTK.* nomenklaturáját, mely a terjesztőt is bünteti; az *ÉLT.* 7. §. 2. pontja pedig ezzel szemben kijelenti, hogy nyomtatvány utján elkövetett bűntettek és vétségek eseteiben az 1848. XVIII. t.-cz. 13. és 33. §-ai alapján

* L. ugyanezeket *Jogt. Közl.* 1895. 21. sz. — Vargha Ferencz felszólalását u. o. 20. sz.

Vargha Ferencz az itt kifejtettek ellenében válaszul felhozta, hogy az elévülés minden szabványait a *BTK.* foglalja magában s csak a tartamra tesz kivételt a sajtótörvény 28. §-a; ez a határozmány pedig úgy viszonylik az előbbihez, mint a lex specialis a lex generalis-hoz, vagyis csak a *kifejezett* kivétel lép érvénybe. Közelebb járna ezen érvelés a valósághoz, ha a *BTK.* megalkotása után hozott sajtótörvényben foglaltatnék ilyes szabvány. De nálunk előbb volt meg a sajtótörvény, s a *BTK.* életbelépte előtt egész vitátlanul valamennyi résztvevő egyénre nézve egyszerre szakadt félbe a sajtóügyi elévülés. Ezt az elévülési rendszert, úgy a mint az a maga egészében fennállott, tartotta meg továbbra is az *ÉLT.* 7. §-ának 1. pontja; s hozzáteszi a 2. pont, hogy a *BTK.*-nek a sajtóügyi felelősséggel ellentétben álló szabványai nem alkalmazandók. A *BTK.* 108. §-ának 2. pontja pedig, mely mindenki elismerése szerint a sajtóügyi felelősséget gyökerében támadja meg, nem mondható ezen felelősséggel összhangzónak. Így tehát a positiv alap is ellene szól Vargha Ferencz azon álláspontjának, hogy a sajtóügyekben az elévülés félbeszakítása a birói intézkedés által érintett egyénre szoríttassék.

** *Jogt. Közl.* 1895. 22. és köv. ll., és külön füzetben is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felelősségre vonandó személyekre nézve a *BTK*-nek a felelősséget tárgyazó mindazon intézkedései, a melyek az 1848. XVIII. t.-cz 13. és 33. §-aiból folyó felelőséggel ellentétben állanak, nem alkalmazandók.[1]

XII. Ide igtatjuk a sajtótörvénynek az anyagi jogba vágó főbb határozmányait, melyek érvényben maradtak:

1. §. Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti.

13. §. Sajtóvétségért büntettetik a szerző, ha ez nem tudatnék, a kiadó; ha ez sem tudatnék, a nyomda vagy metszde tulajdonosa.

14. §. Ki az országgyűlés, a törvényhatóságok, mindenféle törvényszékek és törvény által alkotott egyéb testületek iratait és azok nyilvános üléseit hiv szellemben és igazán közli, ellene a közlöttek tartalma miatt kereset nem indíttathatik.

28. §. Minden olyan sajtóvétség, mely ellen hivatalból megtorlásnak van helye, hat hónap mulva; a mely ellen pedig csak magánkereset indítható, 2 év mulva idősül el.[2]

33. §. Minden czikkért, melyek valamely lapban megjelennek, ha a szerző felelősségre nem vonathatnék, a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek is feleletteherrel tartoznak. E felelősség kiterjed azon czikkekre is, melyeket más lapból vagy könyvből kölcsönöznek; ilyen átvételi esetben a büntetés a szerzőénél vagy első közlőénél mindig kisebb lévén s a maximumig soha sem terjedhetvén.

34. §. Minden sajtóvétségek, melyek időszaki lapban követtetnek el, ugyanazon törvények szerint büntettetnek, mint egyéb sajtóvétségek.

Följegyezzük itt végül, hogy az 1848-iki sajtótörvény szerkesztője Szemere Bertalan volt.[3]

[1] L. *Magyar Themis* 1880. 19. sz. Barna Ignácz; — 22., 23. sz. Sík Sándor.

[2] Ezen §. tartalma ismételve van az 1867. május 17-iki sajtóeljárás 102. §-ában.

[3] A sajtójogi irodalom köréből megemlítendő Emmer Kornél: Büntetőjogi reformok és a sajtóügy. 1877. *Főtétele:* A sajtóval való büntethető visszaélések az általános büntetőjogi elvek szerint toroltassanak meg mind a felelősség, mind az eljárás tekintetében. Baumgarten Izidor: A sajtójogi felelősség rendszere. *M. I—gy.* XVIII. 17. és köv. l. Szerző is közelebb akarja hozni a sajtóügyi felelősséget a közönséges büntetőjogi felelősséghez. Visontai Soma (*Jogt. Közl.* 1888. 11. sz.), Reichard Zsigmond (*Jogt. Közl.* 1893. 37. sz.) és Kenedi Géza (u. o. 45. sz.). Ugyancsak Kenedi 1894. 52. sz. — Friedmann Ernő: Sajtójog (Jogi Lexikon): kiterjeszkedik számos sajtójogi vitakérdés tárgyalására; a fokozatos felelősséget a sajtójog benső természetével összhangba akarja hozni. — V. ö. még a 86. lapon idézett munkákat.

A képviselőház 1899-ben utasította az igazságügyminisztert egy rend-

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szeres, végleges sajtótörvény előterjesztésére. A javaslat szerkesztésével az igazságügyminiszter Kenedi Géza ügyvédet és publicistát bízta meg.

A német sajtójogi irodalom főbb termékei ezek: Schwarze, Marquardsen és Thilo sajtójogi kommentárjai: továbbá Berner (Lehrbuch des Pressrechts. 1880.), Liszt (Das deutsche Pressrecht, 1876) rendszeres munkái. Mindezen felsorolt könyveknél kimerítőbb a legújabban megjelent következő munka: Klöppel Das Reichspressrecht, nach Gesetz und Rechtssprechung für die Bedürfnisse der Rechtsanwendung wissenschaftlich dargestellt. A monografiák közül kiemeljük: Honigmann (Verantwortlichkeit des Redakteurs 1885.), Löning (Strafr. Haftung des verantwortlichen Redakteurs, 1889.). — A belga irodalomból megemlítendő: Schuermans Code de la presse; Laurent Études sur les délits de presse. A franczia irodalomból: Chassan, Garraud, Celliez.

DTT - Magyar Jogi Portál 2017 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ORSZÁGGYŰLÉSI
·KÖNYVTÁR·

DTT1_OGYK_000311835_04216483

Fayer László
A magyar büntetőjog kézikönyve
1905

https://go.ogyk.hu/ogy01-000311835

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "DTT – Magyar Jogi Portál" projekt (2017) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)
Nevezd meg!